
*Aðalskráning fornleifa í Rangárþingi eystra
2013-2015*

Bindi I: Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppur

Ritstjóri: Ragnheiður Gló Gylfadóttir

Höfundar efnis: Kristborg Þórsdóttir, Ragnheiður Gló Gylfadóttir, Sólveig G. Beck og Stefán Ólafsson.

FS597-13031

Fornleifastofnun Íslands ses.

Reykjavík

2016

*Forsíðumyndin er tekin til suðurs, út um dyr tóftar 005:042 í Hrútafelli ÁR-005.
Myndina tók Kristborg Þórsdóttir.*

© Fornleifastofnun Íslands 2016

Bárugötu 3

101 Reykjavík

Sími: 551 1033

Netfang: fsi@instarch.is

Heimasíða: www.instarch.is

Samantekt

Þessi skýrsla er fyrra bindið af tveimur um aðalskráningu fornleifa sem gerð var á völdum svæðum í sveitarfélaginu Rangárþingi eystra árin 2013-2015. Hér eru upplýsingar um þá minjastaði sem skráðir voru undir Eyjafjöllum, í hinum fornu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppum. Þar voru samtals skráðir 460 minjastaðir eða að meðaltali tæplega 42 minjastaðir á jörð.

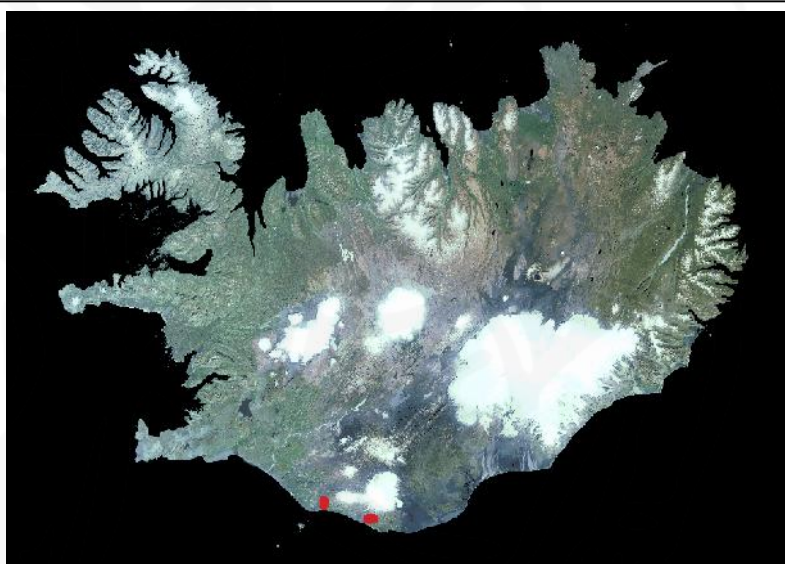
1.	INNGANGUR	7
2.	SAGA FORNLEIFASKRÁNINGAR OG LÖGGJÖF.....	9
3.	FORNLEIFASKRÁ.....	11
	RA-001 Eystri-Skógar	13
	RA-002 Ytri-Skógar.....	40
	RA-003 Drangshlíð	71
	RA-003b Drangshlíðardalur	104
	RA-004 Skarðshlíð	123
	RA-004b Hörðuskáli	148
	RA-005 Hrútafell	150
	RA-006b Hrútafellskot efra.....	179
	RA-069 Seljaland	180
	RA-069b Seljalandssel.....	225
	RA-072 Hamragarðar	236
4.	NIÐURSTÖÐUR.....	262
	Bæjarhólar og býli	265
	Kirkjur, bænhus og legstaðir.....	266
	Hellar	267
	Útihús	267
	Tún- og kálgarðar	271
	Beitarhús og sel	273
	Fjárskýli og ból.....	274
	Stekkir og kvíar	276
	Samgönguminjar	277
	Réttir.....	278
	Þjóðtrú.....	279
	Heystæði.....	280
	Garðlög.....	280
	Annað	281
5.	VERNDUN OG KYNNING MINJA Á SKRÁNINGARSVÆÐINU	283
	HEIMILDIR.....	286
	Óútgefnar heimildir	288
	Heimildamenn:	289
	VIÐAUKI I: HNITASKRÁ	291
	VIÐAUKI II: BÆJARTEIKNINGAR DANSKRA LANDMÆLINGAMANNA FRÁ 1906.....	298
	VIÐAUKI III: MINJAKORT	302

1. Inngangur

Árið 2013 gerðu Fornleifastofnun Íslands ses og sveitarfélagið Rangárþing eystra¹ samning um aðalskráningu fornleifa á völdum svæðum innan sveitarfélagsins í hinum fornu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppum og í Fljótshlíðarhreppi. Verkefnið var til þriggja ára og áætlað að skrá 1000 minjastaði á því tímabili, eða um 333 staði á ári. Allt sveitarfélagið var því ekki skráð í heild sinni, einungis útvalin svæði að ósk sveitarfélagsins.

Fyrsti verkáfangi fór fram sumarið 2013. Þá voru skráðir 311 minjastaðir á sjö jörðum undir Eyjafjöllum og á afrétti Fljótshlíðinga í Þórsörk. Þetta voru jarðirnar Eystri-Skógar, Ytri-Skógar, Drangshlíðardalur, Hörðuskáli, Skarðshlíð, Seljaland og Seljalandssel. Annar verkáfangi fór fram sumarið 2015. Þá voru skráðar 344 minjar á 10 jörðum undir Eyjafjöllum og í Fljótshlíðinni, á Goðalandi (afrétti Breiðabólstaðar) og fornleifar sem teljast vera á fleiri en einni jörð, sem voru aðallega leiðir. Þetta voru jarðirnar Drangshlíð, Hrútafell, Hrútafellskot efra, Hamragarðar,

Mynd 1. Staðsetning skráningarsvæðanna er sýnd með rauðum punktum.

Breiðabólstaður, Bjargarkot, Árnagerði, Háakot, Aurasel og Flókastaðir. Þriðji og síðasti verkáfangi fór fram sumarið 2015. Þá voru skráðir um 370 minjastaðir á 13 jörðum í Fljótshlíð auk fornleifa sem teljast vera á fleiri en einni jörð. Þetta eru jarðirnar Kvoslækur, Litli-Kollabær, Ormskot, Tumastaðir, Tunga, Vatnsdalur, Vatnsdalskot, Torfastaðir eystri, Torfastaðir vestari, Kotmúli, Sámsstaðir hinir austustu, Mið-Sámsstaðir, Sámsstaðir vestustu, og Núpur. Undir Eyjafjöllum voru samtals skráðir 460 minjastaðir eða að meðaltali tæplega 42 minjastaðir á jörð. Alls voru því skráðir rúmlega 1020 minjastaðir á þessum þremur árum.²

¹Sameinað sveitarfélag Fljótshlíðarhrepps, Austur- og Vestur-Landeyjahrepps, Austur- og Vestur-Eyjafjallahrepps, og Hvolshrepps.

² Heildarfjöldi skráðra minjastaða liggur fyrir þegar vinnu við bindi II lýkur.

Við skráningu var farið á allar jarðirnar, rætt við staðkunnuga og gengið á alla þekkta minjastaði. Á hverjum minjastað var staðháttum lýst, gefnar leiðbeiningar um hvar staðinn var að finna og minjum lýst. Hnit voru tekin á minjastöðunum og þar sem tóftir eða önnur mannvirki var að finna voru þær teiknaðar upp og af þeim teknar myndir. Ástand allra minjastaðanna var metið og sömuleiðis hvort þeir teldust í hættu, og þá hvers vegna. Notaðar voru loftmyndir frá Loftmyndum ehf sem Rangárþing eystra lagði til. Skráningin var gerð af fornleifafræðingunum Sólveigu G. Beck, Kristborgu Þórsdóttur og Ragnheiði Gló Gylfadóttur. Áður hafði Stefán Ólafsson skráð kirkjur og bænhús á svæðinu. Lilja Laufey Davíðsdóttir sá um gerð minjakorta.

Skýrslan er í tveimur bindum. Fyrri bindið inniheldur fornleifaskrá Eyjafjallahreppa en í seinna bindinu er fornleifaskrá Fljótshlíðarinnar, Þórsmerkur (afréttur Fljótshlíðinga) og Goðalands (afréttur Breiðabólstaðar). Skýrsla þessi er byggð upp á svipaðan hátt eins og aðrar skýrslur Fornleifastofnunar um fornleifaskráningu. Í skýrslunni er fyrst sagt í stuttu máli frá löggjöf um minjavernd og sögu fornleifaskráningar (2. kafli) og í kjölfarið fylgir ítarleg minjaskrá (3. kafli). Í henni eru minjastaðir flokkaðir eftir jörðum og byggir tölusetning jarðanna á Jarðatali Johnsens frá 1847. Á undan minjaskrá hverrar jarðar er annars vegar gert grein fyrir því hvenær jarðanna var getið fyrst í heimildum og í hvaða fornritum öðrum þeirra er getið, auk þess sem fjallað er um afbýli, hjáleigur, bænhús og kirkjur ef einhver eru, til að varpa ljósi á sögu byggðar og búskapar á staðnum. Hins vegar er fjallað um landslag á jörðunum, gróðurfar og túnasléttun og aðra þætti sem hafa áhrif á varðveislu minja. Í minjaskrá er fjallað sérstaklega um hvern minjastað, sagt frá staðsetningu minjanna og aðstæðum og þeim lýst. Í 4. kafla eru samantektir um helstu minjaflokka og helstu niðurstöður skráningarinnar dregnar saman. Í 5. kafla eru settar fram tillögur um verndun og kynningu fornleifa á því svæði sem skráð hefur verið. Þar á eftir fylgir ítarleg heimildaskrá. Aftast í skýrslunni eru viðaukar og minjakort sem sýna dreifingu minjastaðanna ásamt hnitaskrá.

Skrásetjarar vilja koma á framfæri þökkum til heimildamanna sinna fyrir góða aðstoð og hlýjar móttökur.

2. Saga fornleifaskráningar og löggjöf

Hátt á aðra öld er liðið síðan skráning fornleifa hófst á Íslandi en þó er enn langt í land að til sé heildstæð skrá um fornleifar á Íslandi. Á síðustu áratugum 19. aldar voru margir minjastaðir kannaðir á vegum Hins íslenska fornleifafélags, einkum staðir sem á einn eða annan hátt tengdust fornsögum og sögu þjóðveldisins. Eftir aldamótin 1900 dró úr fornleifakönnun á vegum félagsins og var þráðurinn ekki tekinn upp að nýju fyrr en um og eftir 1980.

Skoðanir manna á því hvað teljast fornleifar hafa breyst mikið á þessum tíma. Byggingar sem voru hversdagslegar fyrir hundrað árum eru nú orðnar minjar um horfna lífshætti. Skilningur hefur vaknað á nauðsyn þess að skrá upplýsingar um slíkar minjar og vernda þær fáu sem eftir eru fyrir komandi kynslóðir. Nauðsynlegra upplýsinga um gerð og ástand fornleifa er aðeins hægt að afla með vettvangsathugun, og við það er venjulega átt með hugtakinu fornleifaskráning (ýmist aðal- eða deiliskráning). Til þess að vettvangsathugun komi að fullu gagni verður þó fyrst að taka saman ýmsar upplýsingar, bæði skriflegar og munnlegar, sem vísa á minjastaði og geta gefið vísbendingar um hlutverk mannvirkjaleifanna (svæðisskráning).

Á undanförunum árum hafa verið gerðar breytingar á löggjöf um verndun fornleifa og hefur eftirlit með framkvæmd laganna verið aukið. Samkvæmt 21. grein laga um menningarminjar (nr. 80/2012), eru allar fornleifar á Íslandi friðhelgar: „Fornleifum, sbr. 3. mgr. 3. gr., jafnt þeim sem eru friðlýstar sem þjóðminjar og þeim sem njóta friðunar í krafti aldurs, má enginn, hvorki landeigandi, ábúandi, framkvæmdaraðili né nokkur annar, spilla, granda eða breyta, hylja, laga, aflaga eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands.“ Er þessi fornleifakönnun í anda þeirra markmiða sem sett hafa verið þessari löggjöf. Mat á áhrifum framkvæmda á fornleifar gerir kröfur um fjölþætta athugun á heimildum og vettvangsrannsókn, enda er skilgreining á fornleifum í þjóðminjalögum víðtæk. Fornleifar teljast hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jörðu, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á og eru 100 ára og eldri, svo sem:

- a. búsetulandslag, skruðgarðar og kirkjugarðar, byggðaleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi leifum mannvirkja og öskuhauga, húsaleifar hvers kyns, svo sem leifar kirkna, bænhúsa, klaustra, þingstaða og búða, leifar af verbúðum, naustum og verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum,
- b. vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bólum, mógröfum, kolagröfum og rauðablæstri,
- c. tún- og akurgerði, leifar rétta, áveitumannvirki og aðrar ræktunarminjar, svo og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita,

- d. vegir og götur, leifar af stíflum, leifar af brúm og öðrum samgöngumannvirkjum, vöð, varir, leifar hafnarmannvirkja og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra,
- e. virki og skansar og leifar af öðrum varnarmannvirkjum,
- f. þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast siðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagnahefð,
- g. áletranir, myndir eða önnur verksummerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum og minningarmörk í kirkjugörðum,
- h. haugar, dysjar og aðrir greftrunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið,
- i. skipsflök eða hlutar þeirra.

Fornminjar njóta friðunar nema annað sé ákveðið af Minjastofnun Íslands.

Það er skýrt af þessari skilgreiningu að fornleifar eru ekki aðeins öll mannvirki heldur einnig staðir sem á einn eða annan hátt tengjast menningu og atvinnuvegum, hvort heldur sem er vöð eða álagablettir. Þessari skilgreiningu er fylgt við hefðbundna fornleifaskráningu.

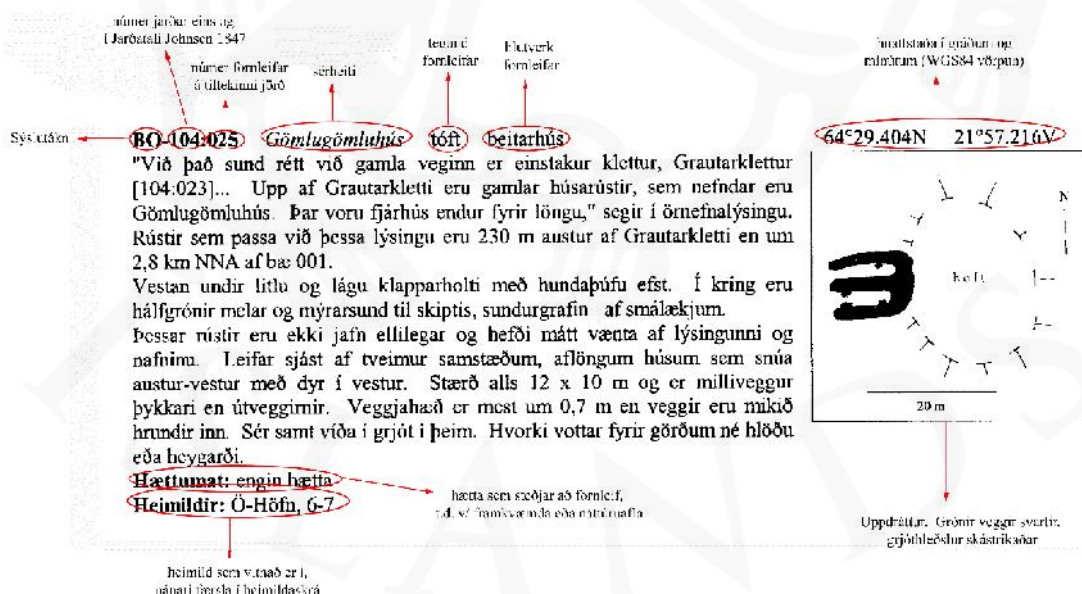
Ef mannvistarleifar sem falla undir ofangreinda skilgreiningu finnast á fyrirhuguðu framkvæmdasvæði, þá þarf að leita heimildar til að hreyfa við þeim. Í 24. gr. laga um menningarminjar segir m.a.: „Finnist fornminjar sem áður voru ókunnar, t.d. undir yfirborði jarðar, sjávar, vatns eða í jökli, skal skýra Minjastofnun Íslands frá fundinum svo fljótt sem unnt er. Sama skylda hvílir á landeiganda og ábúanda er þeir fá vitneskju um fundinn. Ef fornminjar sem áður voru ókunnar finnast við framkvæmd verks skal sá sem fyrir því stendur stöðva framkvæmd án tafar. Skal Minjastofnun Íslands láta framkvæma vettvangskönnun umsvifalaust svo skera megir um eðli og umfang fundarins. Stofnuninni er skylt að ákveða svo fljótt sem auðið er hvort verki megir fram halda og með hvaða skilmálum. Óheimilt er að halda framkvæmdum áfram nema með skriflegu leyfi Minjastofnunar Íslands.“. Komi til björgunargraftar vegna framkvæmda, ber framkvæmdaaðili þann kostnað sem af því hlýst.

Með hliðsjón af ofangreindum lagaákvæðum, er skylt að geta þeirra takmarka sem eru á meðfylgjandi mati: Þrátt fyrir ítarlega heimildarkönnun og vettvangsathugun eru fornleifar þess eðlis að seint verður skorið úr með fullri vissu að við tiltekna framkvæmd sé engin hætta á að áður óþekktar minjar finnast við jarðrask.

3. Fornleifaskrá

Í skráningarkerfi Fornleifastofnunar hefur hver sýsla skammstafað heiti (ÁR, SP o.s.frv.) og hver jörð hefur þriggja stafa númer. Miðað er við jarðaskiptingu eins og hún kemur fyrir í Jarðatali Johnsens frá 1847 og byggir tölusetning jarðanna á því. Skipting jarða um miðja 19. öld ræður ekki aðeins númerum í skránni heldur er miðað við hana þegar ákvarðað er hvaða jörð ákveðnir minjastaðir tilheyra. Hverjum minjastað er gefin kennitala sem er þriggja stafa númer sem hengt er við sýslutákn og jarðarnúmer (dæmi: ÁR-191:001). Fornleifaskrá hvernar jarðar hefst á stuttu yfirliti yfir skiptingu jarðarinnar, eignarhald hennar og matsverð, og einnig er gefin stutt lýsing á náttúrufari og búskaparaðstæðum og sléttun túna. Þar á eftir kemur listi yfir fornleifar sem fundist hafa heimildir um.

Í skránni fær hver minjastaður eina grein og er framsetning upplýsinganna stöðluð. Í fyrstu línu hvernar greinar eru grunnupplýsingar auðkennisnúmer, sérheiti, tegund, hlutverk og hnattstaða. Á eftir auðkennisnúmeri kemur sérheiti hennar ef eitthvert er og síðan tegund. Með tegundarflokkun er leitast við að skilgreina hvers eðlis fornleifin er, þ.e. hvort um er að ræða mannvirki af einhverju tagi sem enn sést, og þá hverskyns (t.d. tóft, garðlag eða varða), mannvirki sem vitað er um en er horfið (heimild, örnefni) eða fornleif sem ekki hefur verið mannvirki (álagaðblettur, sögustaður eða nátttröll). Allir fornleifastaðir eru greindir til tegundar en hlutverk þeirra er ekki alltaf hægt að ákvarða.

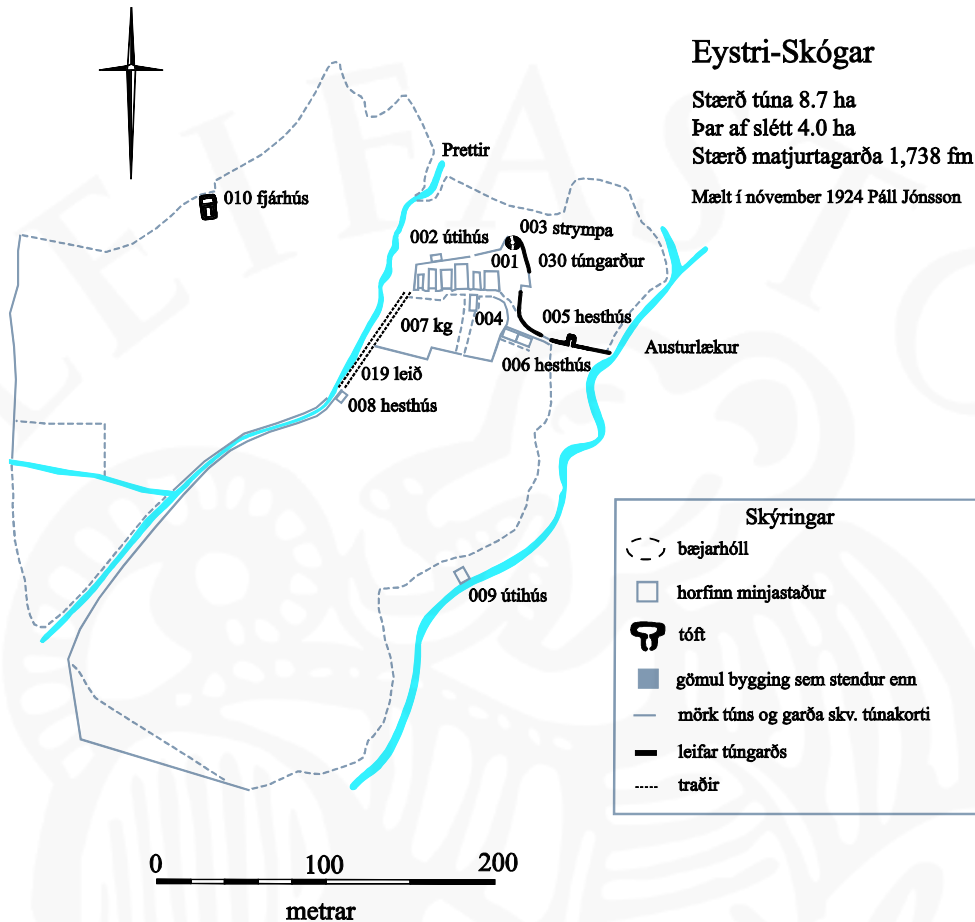
Mynd 2. Dæmi um framsetningu á minjastað í skýrslum Fornleifastofnunar Íslands.

Á eftir hlutverki kemur hnattstaða minjastaðarins í gráðum og mínútum. Mæling hnattstöðu er gerð með GPS staðsetningartækjum (stillingin WGS 84) og er mælt í miðju hvers minjastaðar. Áætlað frávik frá miðju er oftast ekki meira en 10 metrar að meðaltali. Þar sem getur um „heimild um...“ t.d. útihús, þá er átt við að eingöngu eru til heimildir um staðinn, en minjar hafa ekki fundist á vettvangi við skrásetningu. Þó að engar minjar hafi fundist, er engu að síður tekin hnattstaða staðarins ef unnt hefur verið að ákvarða hann á grundvelli fyrirbyggjandi upplýsinga með um 50 metra fráviki.

Í annarri línu hefst lýsing minjastaðar oftast á tilvitnun í fyrirbyggjandi heimildir en síðan er staðsetningu hans lýst. Þar á eftir kemur oft lýsing á aðstæðum og síðast lýsing á mannvirkinu sjálfu ásamt öðrum upplýsingum sem við eiga.

Í næstsíðustu línu er lagt mat á þá hættu sem minjastaðurinn kann að vera í. Hættustig eru eftirfarandi: 1) engin hættu, 2) hættu og 3) stórhættu. Þeir minjastaðir sem eru fjarri byggð og öllu því umróti sem hugsanlega gæti skemmt þá teljast ekki í hættu. Minjar á eða við svæði þar sem framkvæmdir eiga sér stað teljast í hættu ef hugsanlegt er talið að þeim verði rótað. Sem dæmi um slíka staði má telja fornleifar í túni en þær teljast í hættu vegna þess umróts sem fylgir ábúð og búskap og minjastaðir sem eru á svæði þar sem framtíðar landnotkun er óráðin. Í stórhættu teljast minjastaðir þar sem miklar líkur teljast á að stöðum kunni að verða raskað vegna áætlaðs eða fyrirsjáanlegs umróts. Sem dæmi um slíka staði má nefna minjastaði sem eru á skipulagssvæði þéttbýlis, inni í skógræktarreitum, innan áhrifasvæðis stórframkvæmda eða sem uppblástur ógnar.

Gerð er grein fyrir hver er hættuorsök hverju sinni. Þá er í síðustu línu getið heimilda ef einhverjar eru, oft með skammstöfunum, en úr þeim er leyst í heimildaskrá aftast í skýrslunni.

1709: "Jarðardýrleiki óviss, því af þessari jörðu hefur hverki tíund goldin verið það menn til vita, og ekki heldur nokkur vordering uppá hana sett, þó meina menn hana reiknast hafa til forna fyrir xii c [12 hdr]." (JÁM I, 27). 1686 var jarðardýrleikinn 24 hdr 60 áln. En aðeins 12 hdr. 1695/97. Landnámsjörð Þrasa Þórólfssonar samkvæmt Sturlubók og Melabók. (ÍF I, 338). Lénssjörð prestsins að Skarðskirkju í Meðallandi. Hálft landið tilheyrði Ytri Skóga kirkju 1332 (DI 2, 676), 1371 (DI 3, 258) og 1553 (DI 12, 646). Varð eign konungs líklega á 15. öld (DI 2,676) til um 1550, en í eyði 1522 (DI 9, 106). "Bærinn stendur í hlýlegu dalverpi á mótum Skógarlands og Skógheiðar. Jörðin er landmikil en mikið af landareigninni er einber auðn. Jörðin á einn fimmta hluta í Skógarfjalli, á móti Ytri-Skógum." (SB IV, 43).

1709: "Jörðunni spilla skriður, sem tíðum falla á tún og engjar úr fjallinu, líka ágangur af sandi í stórveðrum." Reki tilheyrði jörðinni. (JÁM I, 27-28). 1839: "... slægjulítill hagajörð, liggur hún ogundir Skógaheiði." (SSR, 16). 1924: Tún 8,7 ha, þar af 7 ha sléttar, garðar 1738 m².

RA-001:001 Eystri-Skógar bæjarhóll bústaður

63°31.447N 19°26.918V

Í Sunnlenskum byggðum IV segir: "Landnámsjörð, 12 hundruð að fornu mati. ... Niðjar Þrasa landnámsmanns áttu Eystri-Skóga til 1393. Jörðin var þá konungseign. Árið 1580 varð hún lénsjörð Skarðspinga í Meðallandi. Seld ábúanda 1947." Eystri-Skógar eru fyrsti bær vestan við Jökulsá á Sólheimasandi í grasgrænni kvos í norðurjaðri Skógarsands um 300 m austan við Dalá og um 1,3 km NNA við þjóðveg 1.

Mynd 3. Bæjarhóll 001:001, horft til norðvesturs.

Í Sunnlenskum byggðum IV segir einnig: "Bærinn stendur í hlýlegu dalverpi á mótum Skógasands og Skógaheiðar. Jörðin er landmikil en mikið af landareigninni er einber auðn. Uppblástur hefur herjað á heiðina og Skógasandur er að mestu auðn allt í sjó fram." Land Eystri-Skóga er að mestu undir heiðarbrúninni og nær frá Kvernu í vestri að Jökulsá á Sólheimasandi í austri. Grasigróin tún frá Eystri-Skógum eru norðan við Hofsá á austur og vesturbökkum lækjarins Prettis. Allt umhverfis bæinn

utan við tún eru illa grónir melar og móar. Sunnan við Hofsá niður að sjó er hinn víðáttumikli Skógasandur.

Ekkert sést til fornleifa á bæjarhól vegna sléttunar og bygginga fyrir utan leifar af strympu 003 og túngarði 030. Engin greinileg hólmyndun er á svæðinu en núverandi íbúðarhús stendur á grasigrónum bala sunnan undir 2-3 m háum grasigrónum hjalla. Ekki er útilokað að leifar finnist undir sverði á svæðinu en vel hefur verið sléttað umhverfis núverandi íbúðarhús. Samkvæmt túnakorti frá 1924 voru bæjarhúsin á svæði sem var um 60x30 m að flatarmáli og lá VNV-ASA. Leifar af illa grónum grjóthleðslum úr vegg fast vestan undir túngarði 030 má sjá í rótum hjallans ofan við bæ að austanverðu en líklega er hér um hleðslur frá ofanverðri 20. öld þar sem bæjarhúsaröð náði ekki svona langt til austurs samkvæmt túnakorti. Samkvæmt Sigríði Jónu Jónsdóttur ábúanda var gamla íbúðarhúsið í bæjarröðinni forskalað timburhús sem líklega var reist mjög snemma á 20.öld. Í íbúðarhúsinu var grjóthlaðinn kjallari, jarðhæð og ris. Í kjallaranum var miðstöð og geymsla fyrir kartöflur og fleira. Á jarðhæð var herbergi, búr, þvottahús og klósett og í risi var einn geimur sem nýtt var sem herbergi. Olíukynding var í húsinu í tíð Sigríðar. Fallegt málverk er til af bæjarröðinni 001 og hesthúsi 008 frá því snemma á 20. öld. Vestast í bæjarröðinni, vestan við gamla íbúðarhúsið, var hjallur og geymsla. Austan við íbúðarhúsið voru hesthús, hlaða og fjós. Núverandi íbúðarhús var reist 1969 framan og sunnan við gamla bæjarstæðið. Gamla timburhúsið var rífið um 1990 og fjós og hlaða sem reist voru 1964 og 1949 á bæjarhólnum voru rifin um 2000.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: SB IV, 43; Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1904

RA-001:002 heimild útihús

63°31.457N 19°26.933V

Samkvæmt túnakorti Eystri-Skóga frá 1924 var útihús um 5 m norðan við vesturenda bæjarraðar og um 15 m sunnan við lækinn Pretti fast utan við túngarð 030.

Á þessu svæði er sléttað graslendi á austurbakka Prettis.

Ekkert sést til fornleifa vegna sléttunar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

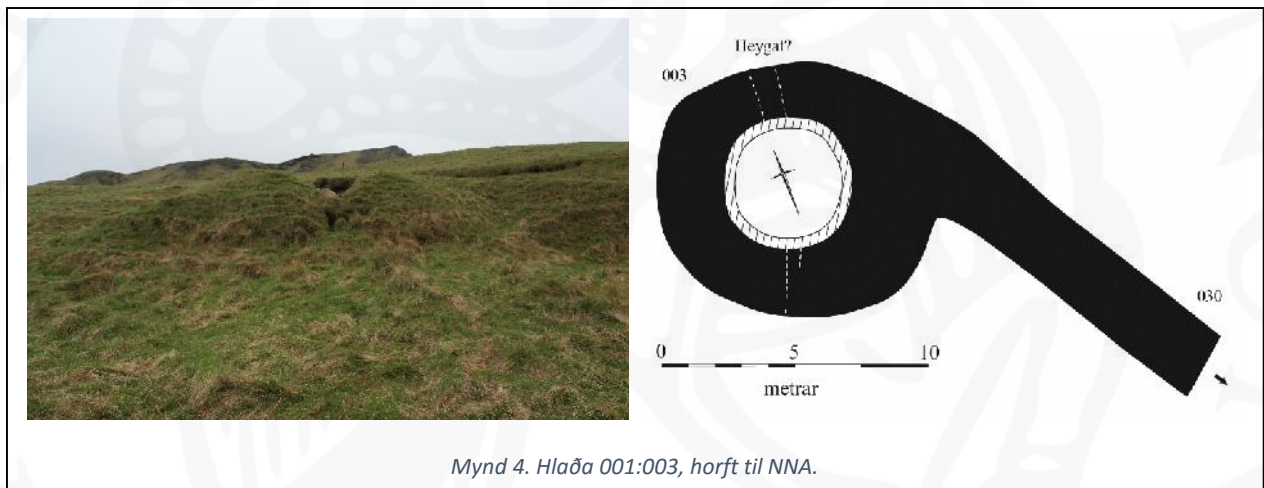
Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1904

RA-001:003 tóft hlaða

63°31.458N 19°26.877V

"Til fornra minja má telja tvær hringlaga hlöður [003 og 015a] frá um 1820 og grjóthlaða hákarlshjalla [032] upp á Bjallanum suður frá bænum." segir í Sunnlenskum byggðum IV. Samkvæmt túnakorti frá 1924 var útihús áfast túngarði 030 um 20 m NNA við austurenda bæjarraðar 001 og um 50 m ANA við útihús 002. Á þessum stað um 50 m norðaustan við núverandi íbúðarhús var hringlaga hlaða sem kallast strympa og sést tóft hennar enn greinilega. Mannvirkið er einnig sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1904.

Hlaðan er efst í grasigrónum 2-3 m háum hjalla ofan og norðan við bæ 001. Hlaðan er grafin ofan í hjallann.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Hringlaga hlaða, niðurgrafin, fallega steinhlaðin að innan, torf utan. Þak er að nokkru heilt; eru stoðir sitthvoru megin við veggj c. Í miðju, þverm, 4,4, d. 4,0. Sperrur á þeim, þakhellur og torf yfir. Dyr eru á N hlið upp við þak, br. 0,95, h c. 1,0. Aðrar dyr eru undan brekku í S c. Í hæð við yfirborð þar; br. Ut. 1,1. Þak hefur verið bætt með bárujárn. Þórður Tómasson segir þessar hlöður byggðar um 1820. Aðeins hér og í Drangshlíð." Hlaðan er hringlaga, um 10x9 m að utanmáli og um 4 m á dýpt. Leifar af þaki eru í botni tóftarinnar en þar sjást þakhellur, bárujárn og timbur. Þvermál tóftar að innan er um 4 m. Veggir tóftarinnar eru 2-3 m á breidd og þétt hlaðnir úr bæði móbergi og hraungrýti (16-20 umför) en að utan eru þeir aðeins 0,5-1 m á hæð. Gengið var inn í hlöðuna að SSV en inngangur er samfallinn. Inngangur hefur verið um 0,5 m á breidd og a.m.k. um 0,5 m ofar en botn tóftarinnar. Að minnsta kosti 3-4 umför af hleðslum sjást undir þröskuldi að innan. Gluggi eða heygat hefur verið að norðanverðu efst í veggnum því þar er um 0,5 m hátt og 0,5 m breitt op greinanlegt þó þakið sé hrúnið. Málmhlemmur er fyrir gatinu til að varna því að búfé falli ofan í. Túngarður 030 liggur út frá tóftinni austanverðri meðfram brún hjallans til SSA. Samkvæmt Sigríði Jónu Jónsdóttur ábúanda var strympan nýtt sem reykhus eftir 1959. Samkvæmt skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 eru strympur sér-eyfellskt fyrirbrigði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1904; SB IV, 43, GS: drög að byggðarsögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa.

RA-001:004 heimild útihús

63°31.437N 19°26.910V

Samkvæmt túnakorti Eystri-Skóga frá 1924 var útihús um 5 m sunnan við austurhluta bæjarraðarinnar um 45 m suðvestan við strympu 003.

Á þessu svæði er sléttað malarplan í 0-2° brekku fast austan við núverandi íbúðarhús.

Ekkert sést til fornleifa vegna sléttunar og bygginga. Sigríður Jóna Jónsdóttir ábúandi kannaðist ekki við hlutverk þessa húss.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

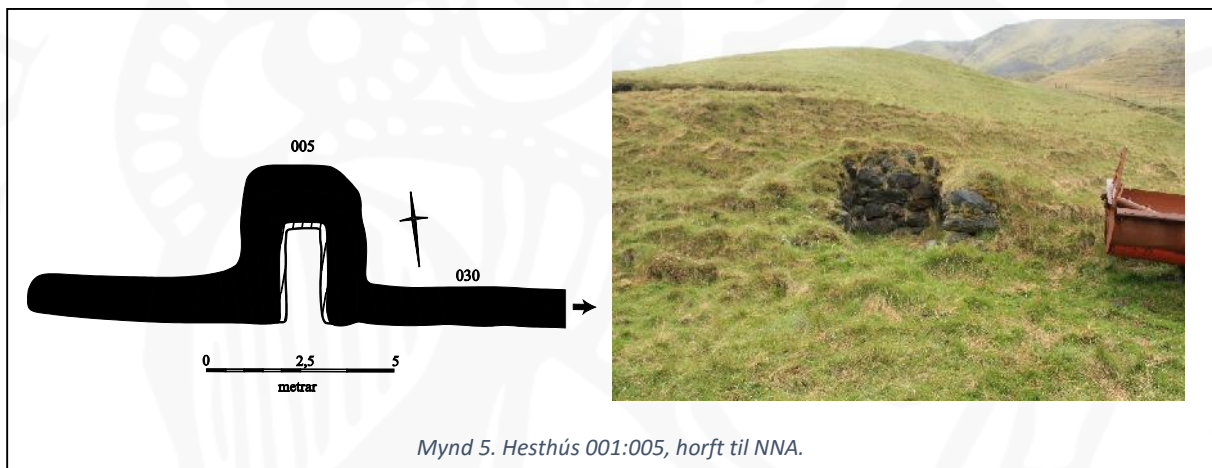
Heimildir: Túnakort 1924

RA-001:005 tóft hesthús

63°31.427N 19°26.838V

Samkvæmt túnakorti Eystri-Skóga frá 1924 var útihús fast norðan við túngarð 030 um 55 m ASA við bæjarröð og um 25 m vestan við Austurlæk. Einföld hesthústóft er áföst túngarði 030 um 75 m austan við núverandi íbúðarhús og um 20 m vestan við Austurlæk.

Á þessu svæði er grasigróinn nokkuð sléttur lækjarbakki fast sunnan undir grasigrónum 2-3 m háum hjalla austan við bæ 001. Brekkan norðan við tóftina hallar um 50° til suðurs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Ferh. grjóthlaðin innan, torf utan. Vísar í 200°. L 3,2, br 2,6, vþ c. 1,0, h 1,8 (gafli). Gafli hlaðinn upp, opin út í S. Til beggja hliða frá framgafli eru grjóthlaðnir veggir þaktir torfi." Tóftin er einföld, um 4 m á lengd, um 3 m á breidd og liggur NNA-SSV. Tóftin er hlaðin úr grjóti og torfi og eru veggir um 1-1,5 m á breidd og 0,5-1,6 m á hæð. Innanmál er um 2,5x1 m. Grjóthleðslur eru greinilegar inni í tóftinni (5-8 umför). Gengið er inn í tóftina að sunnanverðu og ekki er ólíklegt að þar hafi verið timburpíl. Þak tóftar er horfið og engar leifar af því sjáanlegar. Samkvæmt Sigríði Jónu Jónsdóttur ábúanda var hér hesthús. Túngarður 030 liggur út til austurs og vesturs frá útveggjum tóftar í suðurenda.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa.

RA-001:006 heimild hesthús

63°31.427N 19°26.873V

Samkvæmt túnakorti Eystri-Skóga frá 1924 var útihús fast austan við kálgarða 007, um 30 m suðaustan við bæjarröð 001 og um 25 m austan við hesthús 005.

Á þessu svæði er sléttuð grasflöt fast ofan og norðaustan við heimatún neðan og sunnan við bæ 001. Olíutankur og búvélur eru geymd á þessu svæði.

Ekkert sést til fornleifa en samkvæmt Sigríði Jónu Jónsdóttur voru hesthús á þessum stað.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1904

RA-001:007 heimild kálgarður

63°31.428N 19°26.933V

Samkvæmt túnakorti Eystri-Skóga frá árinu 1924 voru stórir kálgarðar 5-10 m sunnan við bæjarröð 001 og fast vestan við hesthús 006.

Á þessu svæði er sléttað tún og malarheimreið sunnan við núverandi íbúðarhús.

Samkvæmt túnakorti voru breið garðlög umhverfis kálgarðana en öll ummerki um slík mannvirki hafa verið sléttuð út. Samkvæmt túnakorti voru útihús 004 á svæðinu norðanverðu. Þar sem útihúsin stóðu skiptust kálgarðarnir í tvennt og hægt var að ganga á milli þeirra um 5-8 m breitt svæði frá bæ 001 til suðurs niður á tún framhjá útihúsi 004 vestanverðu.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1904

RA-001:008 heimild hesthús

63°31.411N 19°26.986V

Samkvæmt túnakorti Eystri-Skóga frá 1924 var útihús fast suðaustan við heimreið 052 og lækinn Pretti um 80 m suðvestan við bæjarröð 001. Samkvæmt bæjarteikningu danskra landmælingamanna var kálgarður á svipuðum stað árið 1904 svo líklega hefur hesthúsið ekki verið byggt fyrr en eftir 1904.

Á þessu svæði er malarheimreið milli sléttaðs heimatúns að suðaustan og Prettir að norðvestan.

Ekkert sést til fornleifa annað en hugsanleg óljós dæld í túni. Samkvæmt Sigríði Jónu Jónsdóttur ábúanda var hesthús á þessum stað. Hesthúsið sést á gamalli vatnslitamynd af Eystri-Skógum frá fyrri hluta 20. aldar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1904

RA-001:009 heimild útihús

63°31.349N 19°26.898V

Samkvæmt túnakorti Eystri-Skóga frá 1924 var útihús á norðurbakka Austurlækjar um 180 m sunnan við bæ 001 og um 130 m suðaustan við hesthús 008. Umrætt svæði er við Austurlæk um 30 m vestan við útihús 015 í Daltúni sem er í fjallshlíðinni austan við Austurlæk.

Á þessu svæði er flatlendur, grasigróinn og þýfður bakki Austurlækjar.

Ekkert sést til fornleifa á svæðinu hugsanlega vegna dýpkunar lækjarins eða flóða. Sigríður Jóna Jónsdóttir ábúandi kannaðist ekki við útihús á þessum stað. Líklega hefur verið hér brunnhús eða mylla.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Túnakort 1924

RA-001:010 tóft beitarhús

63°31.463N 19°27.088V

Samkvæmt túnakorti Eystri-Skóga frá 1924 var stór rétt eða útihús vestan við lækinn Pretti um 140 m VNV við bæ 001. Leifar af stóru beitarhúsi og hlöðu eru á þessu svæði ofarlega í Vesturkinn um 130 m ANA við núverandi íbúðarhús.

Tóftin stendur á grasigrónum hjalla ofarlega í heimatúni vestan við lækinn Pretti, fast austan og ofan við stóran skógræktarreit. Fast sunnan við tóftina er grasigróin túbrekka sem hallar 20-30° til suðurs niður að vestara fjárhúsi frá Eystri-Skógum. Ofan og norðan við tóftina er svo grýtt og ávalt holt.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Tvöföld fjárhús með hlöðu að baki, þvert á. ...

A) tvískipt fjárhús, virðast hafa verið skipt með trévegg - engar menjar grjóthlaðins vegg. Vísar í 194°, hlaða þvert á að baki. Hlaða br 5,3, l 8,5, d. 1,0. Fjárhús l 9,5, br. 8,5 (bæði). Br. Austari krór 1,9, br jötu 0,9, br. Krór 4,0. br. Frá A hlið að jötu vestari krór 5,5, br jötu 1. Jöturnar liggja beint á dyrnar. V.þ. 1,0, dyr br. 0,65, h 1,5." Tóftin er tvískipt og hlaðin úr torfi og grjóti, um 14,5 m á lengd, um 9,5 m á breidd og liggur norður-suður. Fjárhúshólf er að sunnan og hlaða að norðan. Fjárhúsið er um 6x6 m að innanmáli og liggur norður-suður á meðan hlaðan hefur verið um 6x3 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Gengið var inn í fjárhúsin að sunnan líklega um tvo innganga á timburpili sem er horfið. Lítil

Mynd 6. Útihús 001:010, horft til suðurs.

sem engin ummerki um þak eru sjáanleg. Fjárhúsinu var einnig skipt að innan með timburþili í miðju og tveimur löngum gördum í fjórar krær. Grjóthlaðnar garðaundirstöður eru ennþá greinilegar og eru þær 5-6 m á lengd, um 1 m á breidd og 0,3-0,5 m á hæð. Krærnar hafa líklega verið um 1 m á breidd hver. Um 2 m breiður og 0,5-1 m hár veggur er á milli hlöðu og fjárhúss. Líklega hefur verið þar bland af torf- og grjótvegg og timburþili og gengið inn í hlöðuna um tvennar 0,5-1 m breiðar dyr úr sitt hvorum garða. Hlaðan er fallin saman en greinilegar grjóthleðslur eru þó í veggjum að norðvestan og suðaustan (4-5 umför). Hlaðan hefur líklega verið eitthvað dýpri en fjárhúsið. Veggir tóftar eru 1,5-2 m á breidd og 0,5-1,5 m á hæð. Samkvæmt bæjarteikningu danskra landmælingamanna var útihús á þessu svæði þegar árið 1904 en hvort um sama hús er að ræða er óljóst. Mjög líklegt er að eldra húsið hafi staðið á svipuðum stað eða hugsanlega aðeins vestar þar sem nú (2013) er þykkur skógur.

Hættumat: hætta, vegna trjáræktar

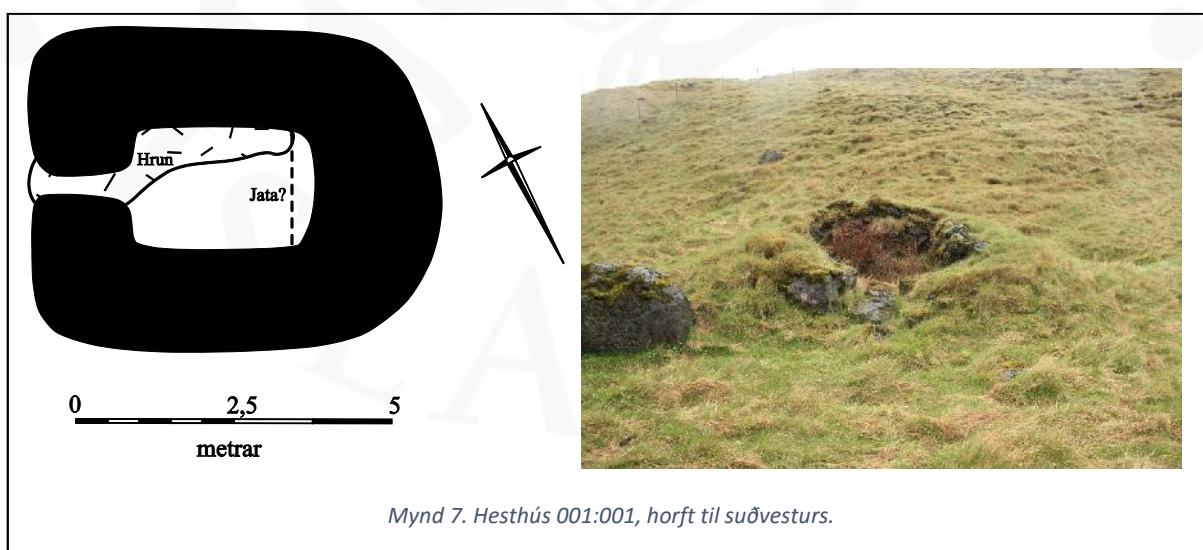
Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1904; GS: drög að byggðarsögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-001:011 tóft hesthús

63°31.437N 19°26.782V

Lítil grjóthlaðin tóft er um 5 m austan við Austurlæk um 120 m austan við bæ 001.

Tóftin er í litlum hvammi neðst við rætur á háum hjalla sem endar í Bjalla efst í suðvestri. Vestan við Austurlæk á þessu svæði er einnig grasigróinn lágur hjalli sem aðskilur bæjarhól og Austurlæk en

Mynd 7. Hesthús 001:001, horft til suðvesturs.

lækurinn rennur til SSV milli hjallanna í sveigjum og beygjum. Hlíðar hjallanna eru grasigrónar og halla 40-50° til suðausturs að vestan og norðvesturs að austan. Ekki sést úr hvamminum heim að bæ.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Tóft. Hesthús. ... Ferh. Grjóthlaðin að innan, torf utan. Falleg hleðsla. Má sjá þakhellur inni, annars fullt af drasli. L. 4,1, br 3,7, dyr br. 0,65, h mest 1,75, vþ. 1,3. Vísar í 320." Tóftin er einföld, um 6,5 m á lengd, um 5 m á breidd og liggur norðvestur-suðaustur. Tóftin er grjót- og torfhlaðin og eru veggir hennar 1,5-2 m á breidd og 0,5-1,5 m á hæð. Veggir eru hærri að suðaustan en norðvestan. Innanmál er um 3x2 m. Hleðslur eru nokkuð teknar að síga inn í tóft að norðaustan en standa enn vel að suðaustan og suðvestan (4-8 umför). Gengið var inn að norðvestan um 0,5 m breiðan inngang sem er að hluta fallinn saman. Tóftin er full af girðingarusli og staurum. Hugsanlega hefur verið jata í suðausturenda þar sem gætu verið leifar af undirstöðu en vegna ruslsins er erfitt að segja til um slíkt. Samkvæmt skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 var hér hesthús.

Hættumat: engin hætta

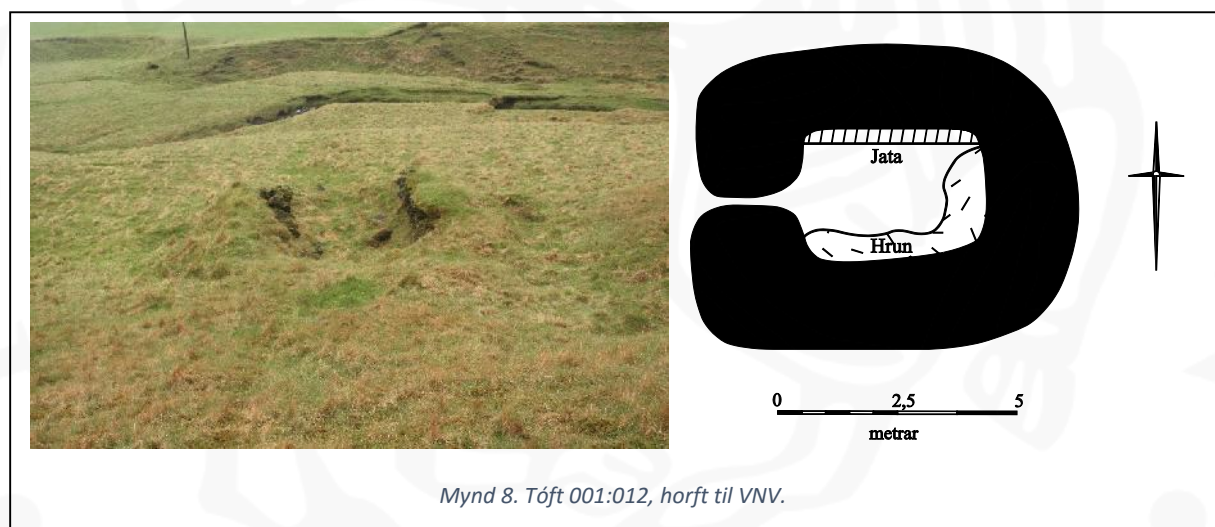
Heimildir: GS: drög að byggðarsögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-001:012 tóft beitarhús

63°31.369N 19°26.829V

Gömul beitarhústóft er í Daltúni austan við Austurlæk um 70 m SSV við tóft 013 og um 150 m suðaustan við bæjarhól 001. Tóftin er einnig sýnd á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1904.

Á þessu svæði er grasigróinn mjór hjalli norðvestan undir Bjallanum 5-10 m hærri og um 30 m austan við Austurlæk. Brekka ofan við tóft hallar 50-60° til VNV.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Ferh., grjóthlaðin innan, torf utan. Grafin inn í hlíð. Vísar í 306°. L 6,1, br. 3,6. Dyr br. 0,8. V.þ. 1,3, h 1,4. Meðfram veggjum (hliðum) eru jötuundirstöður, br. 0,25. Pallur er framan dyra, br. 1,2 mest, sveigir að hornum húss veggja vegna." Tóftin er einföld, um 7,5 m á lengd, um 6 m á breidd og liggur VNV-ASA. Tóftin er grjót- og torfhlaðin og veggir eru vel grasigrónir, 1,5-2 m á breidd og 0,5-1,5 m á hæð. Hleðslugrjót er bæði móberg og hraungrýti. Innanmál tóftar hefur verið um 4x3 m en veggir að sunnan og austan eru teknir að síga inn í tóftina. Gengið var inn að vestanverðu um 0,5 m breiðan inngang en hann er mikið til fallinn saman. Greinilegar grasigrónar jötuundirstöður eru meðfram norðurvegg og eru þær um 0,3-0,4 m breiðar og 0,2-0,4 m háar. Samkvæmt skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur voru hér beitarhús fyrir búfé.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1904; GS: drög að byggðarsögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-001:013 tóft útihús

63°31.405N 19°26.804V

Grasigróin útihústóft er í Daltúni, um 20 m austan við Austurlæk, um 60 m SSV við hesthús 011 og um 125 m ASA við bæjarhól 001. Tóftin er einnig sýnd á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1904.

Á þessu svæði er grasigróin brekka sem hallar 40-50° til VNV niður að Austurlæk. Tóftin situr í brekkunni um 5-10 m hærra en lækurinn. Bratt er upp að inngangi tóftarinnar.

Mynd 9. Tóft 013, horft til VNV.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Ferh., grafin inn í hlíð, mjög yfirgróin. Steinar sjást í veggjum. L. 5,9, br. 4,4, h. 1,1. Vísar í 318°, v.þ. 1,3." Tóftin er einföld, ferköntuð og um 6x6 m að flatarmáli. Hleðslur tóftarinnar eru vel grónar og mjög signar því rétt glittir í hleðslugrjóti í grasinu við norðurhorn tóftarinnar. Veggir eru 1,5-2 m á breidd og 0,2-1 m á hæð. Innanmál tóftar er um 2,5x2 m og liggur VNV-ASA. Gengið hefur verið inn að VNV en inngangur er fallinn saman. Tóftin er grafin inn í brekkuna og er bakkinn í ASA-enda tóftarinnar um 1,6 m hár. Um 0,3 m djúp hola er í norðurhorni tóftar en tilgangur hennar er óljós. Líklega hefur verið hér hesthús eða hrútakofi.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1904; GS: drög að byggðarsögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-001:014 heimild hesthús

63°31.384N 19°26.821V

Samkvæmt skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur var hesthús, að sögn Vigfúsar heitins Guðmundssonar ábúanda að Eystri-Skógum, á milli tófta 012 og 013. Á milli þessara tveggja tófta er grasigróin brekka sem hallar 30-40° til VNV niður að Austurlæk. Engin greinileg ummerki um hugsanlega tóft fundust á svæðinu enda brekkan allt of brött til að líklegt sé að á þessu svæði hafi verið útihús. Hugsanlega gæti hafa hér orðið misskilningur á staðsetningu hesthúss 006 sem Guðrún Sveinbjarnardóttir minnst ekkert á í sinni skráningu. Engin útihús eru sýnd á þessu svæði á korti danskra landmælingamanna af Eystri-Skógum frá 1904 né á túnakorti frá 1924.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðarsögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-001:015 tóft hlaða

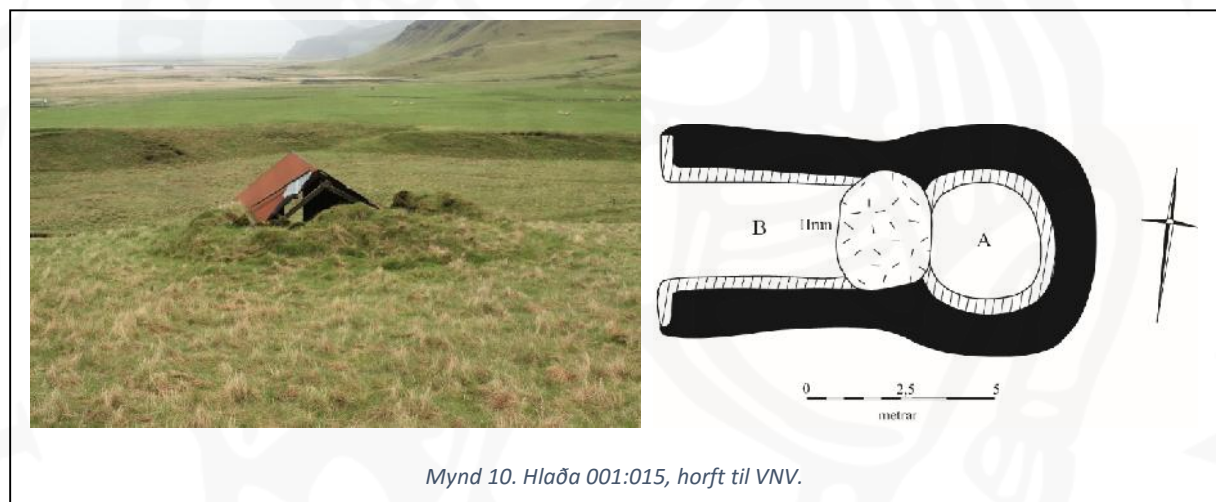
63°31.349N 19°26.850V

"Til fornra minja má telja tvær hringlaga hlöður frá um 1820 [strympur 003 og 015A] og grjóthlaðna hákarlshjalla [032] upp á Bjallanum suður frá bænum." segir í Sunnlenskum byggðum IV. Gömul hlaða er í sunnanverðu Daltúni VNV undir Bjallanum um 40 m SSV við beitarhús 012 og um 180 m SSA við

bæjarhól 001. Mannvirki er einnig sýnt á svipuðum stað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1904.

Húsin eru á vesturbrún 1-2 m hás hjalla fast ofan og austan við Austurlæk. Á þessu svæði er nokkuð sléttlendur grasbali við rætur Bjallans sem hallar 5-10° til vesturs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "14 a) Hringlaga hlaða, grjóthlaðin og niðurgrafin, þverm. 3,6, v.þ. 1,1. Torf utan. Dýpt 2,5. Hellur hafa verið í þaki sem hefur verið strítumyndað ... en er nú fallið. 15 b) Úr NV hlið hlöðunnar eru dyr inn í ferh. hlöðu sem hefur bárujárnsþak, grjóthlaðna vegg, með torfi utan, grafin inn í hlið. Vísar 279°. L út 6,9, br. 6,3, vþ. 1,6. Framgafl er bárujárnsklæddur, dyr og gluggi í miðju. Full af heyi." Hlaðan er í raun tvö samtengd mannvirki, ein gömul strympa A frá því um 1820 og bárujárnsklædd hlaða B trúlega eitthvað yngri. Mannvirkin eru á svæði sem er um 15 m á lengd, um 9 m á breidd og liggur austur-vestur. Strympa A er hringlaga, um 6 m í þvermál að utan og vel grasigróin. Veggir strympunnar eru mjög vel hlaðnir úr grjóti og eru 1,5-2 m á breidd og 2-3 m háir að innan. Hleðslugrjót er að mestu hraungrýti en þó er móberg einnig til staðar hér og þar. Hæð veggjanna að utan er aðeins 0,5-1 m því hlaðan er nokkuð niðurgrafin. Þak strympu er fallið ofan í töft og þar eru enn greinilegar leifar af timbri, bárujárni og þakhellum. Innanmál strympu er um 3 m í þvermál. Hleðslur halda enn nokkuð vel en inngangur á vesturhlið er fallinn saman og hleðslugrjót nokkuð hrunið niður til vesturs inn í bárujárns hlöðu B. Mjög líklega hefur einnig verið heygat eða gluggi á ANA-hlið áður en þakið féll þar sem er óljós 0,5 m breið

og <0,4 m djúp grasigróin dæld ofan í vegginn. Hlaða B er fast vestan við A og er enn undir burstarþaki úr timbri og bárujárni sem hvílir ofan á veggjum úr grjóti og torfi. Hlaðan er um 6 m á lengd, 5-5,5 m á breidd og liggur austur-vestur. Veggir hennar eru 1-1,5 m á breidd og um 1,5 m á hæð (4-8 umför). Innanmál er 2,5-3x5-6 m. Gafl að vestan er smíðaður úr timbri og klæddur bárujárni. Einar dyr eru á gaflinum miðjum. Þak er fest ofan á veggina með mörgum járnvírur sem kræktir eru um stálteina sem stingast út úr grjóthleðslunum hér og þar. Aðeins 4-5 vírar halda enn. Austurveggur hússins er hruninn inn á gólfið þar sem hlöðurnar tengdust en gólfið hallar 2-5° til vesturs. Bárujárn er byrjað að fjúka af þakinu, timburgrindin er tekin að liðast í sundur og suðvesturhorn grjótveggjar er tekið að hrynja út. Samkvæmt skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 eru strympur eru sér-eyfellskt fyrirbrigði og tók hún fram að fremra hús B hafi verið fullt af heyi þegar húsin voru skráð 1981. Ekki er útilokað að hús B hafi fyrst verið beitarhús samtengt strympu A en hafi síðar verið breytt í hlöðu eftir að hætt var að nota strympuna sem hlöðu vegna aldurs.

Hættumat: engin hætt

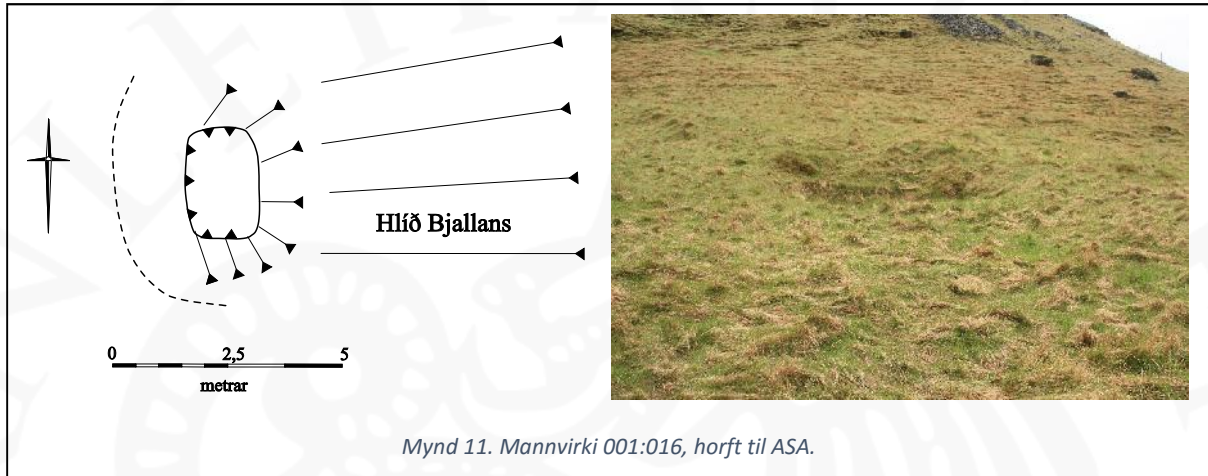
Heimildir: SB IV, 43; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1904; GS: drög að byggðarsögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-001:016 mannvirki óþekkt

63°31.346N 19°26.830V

Óljós ferköntuð dæld er í Daltúni um 15 m ofan og austan við strympu 015A og um 190 m suðaustan við bæjarhól 001. Ekkert mannvirki er til staðar á þessum stað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1904 eða á túnakorti frá 1924.

Dældin er við rætur Bjallans efst og austast á nokkuð sléttlendum grasbala sem hallar 5-10° til vesturs. Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Rétt austan hringhlöðunnar [015A], ofar í hlíðinni er dæld, e.t.v. eftir tóft. Niðurgrafið. Greinilega ferh., engir steinar sjáanlegir, dyr e.t.v. í V

langhlið - óljóst þó. L. 3,7, br. 2,7, d 0,5. L. vísar í 29°. ... Mjög lítilfjörlegt." Mannvirkið er um 5 m á lengd, um 4 m á breidd og liggur norður-suður. Það sem er greinilegast er 2,5x1,5 m dæld sem er 0,2-0,5 m djúp. Mjög lítið er af greinilegum veggjum en framan og meðfram vestanverðri dældinni gætu verið mjög óljósar um 1,5 m breiðar og <0,3 m háar veggjaleifar. Dældin hefur verið grafin ofan í hjallan og bakinn austan og ofan við dældina er mjög brattur og 1-1,2 m hár. Hvers konar mannvirki hér er á ferðinni er óþekkt.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðarsögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

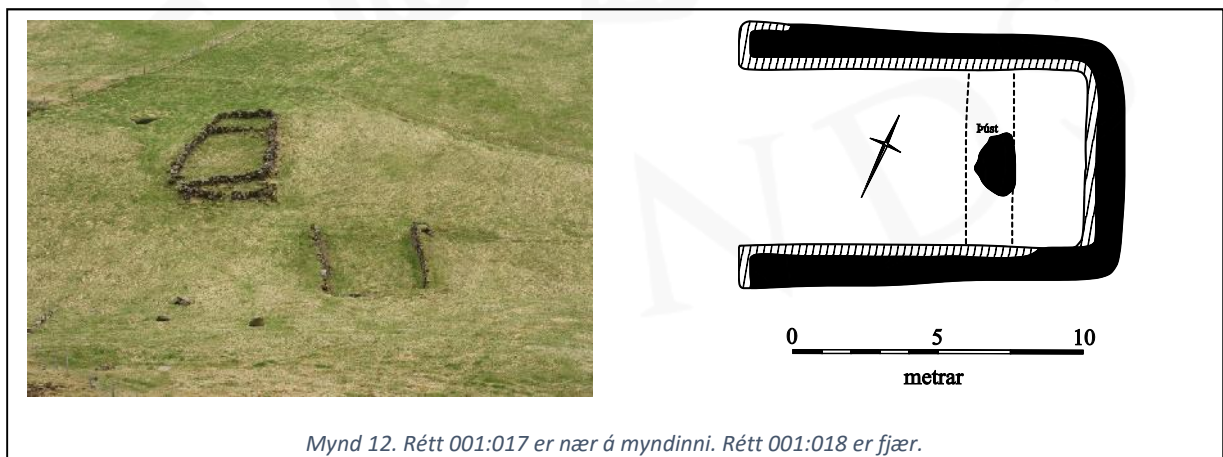
RA-001:017 tóft rétt

63°31.302N 19°26.840V

Stór rétt er suðvestan undir Bjallanum um 75 m sunnan við hlöðu 015 og um 260 m SSA við bæjarhól 001. Réttin er sýnd á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1904.

Á þessu svæði er grasigróið flatlendi. Réttin er grafin inn í rætur brekkunnar að norðanverðu en brekkan hallar 40-50° til suðvesturs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Ferh. rétt/nátthagi, grafin inn í hlíðina,

grjóthleðsla innan, torf utan. Vísar í 250°, opið út þar. Ekki er að sjá að þar sé lokað. Nær þeim enda er tréjata fyrir kindur eða hesta. In. L 14,3, br. 7,7, h. 2,0." Réttin er einföld og hlaðin úr stóru hraungrýti. Hún er einföld og U-laga, um 14 m á lengd, 9 m á breidd og liggur norðaustur-suðvestur. Innanmál er um 12x6 m. Réttin er opin til suðvesturs en norðausturveggur er hlaðinn upp við brekkuna suðvestan undir Bjallanum. Veggir réttarinnar eru 1-1,5 m á breidd og 1,2-2 m á hæð. Þeir eru í góðu ástandi fyrir utan smá hrun í austurhorni Engin greinileg ummerki eru um að réttinni hafi verið skipt upp í smærri hólfi því botn hennar er frekar sléttur og grasigróinn. Engin ummerki eru sjáanleg um þil eða leifar af þaki, gördum eða garðaundirstöðum. Hugsanlega gæti hafa verið hér stöðull.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1904; GS: drög að byggðarsögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

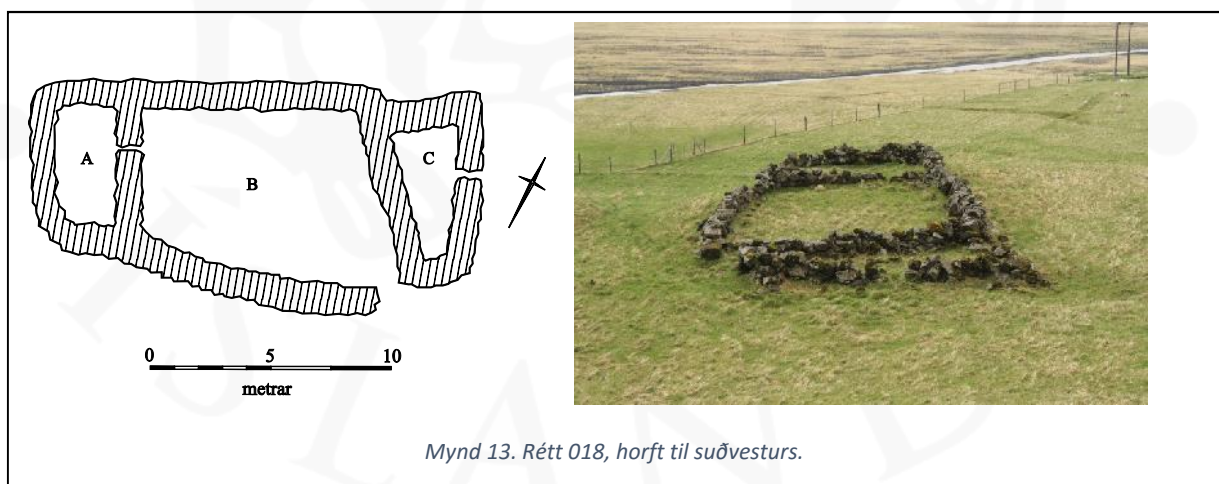
RA-001:018 hleðsla rétt

63°31.290N 19°26.853V

Þrískipt rétt er um 25 m SSV við rétt 017 og um 300 m SSA við bæjarhól 001. Rétt er einnig sýnd á þessu svæði á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1904 á svipuðum stað ásamt garðlagi 034 en sú rétt er aðeins tvískipt. Líklega hefur form réttarinnar, og hugsanlega staðsetning, eitthvað breyst lítillega í gegn um tíðina (sjá lýsingu 034).

Á þessu svæði er grasigróið flatlendi á 1-2 m háum hjalla austan og ofan við Austurlæk suðvestan undir Bjalla. Flatlendið hallar 2-5° til norðausturs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Rétt - enn notuð. ... Ferh. óreglul. grjóthlaðin, skiptist í aðalrétt og minni krær við hvorn enda, l. 17,8, br. 8,3+5,8. Vísar í 256°, h. 1,4, 14,8 að vestustu kró, sú austasta kró br 3,7, þríhyrnd í lögun þvert yfir. Dyr inn að austan og sunnan, einnig úr S í vestustu kró. Réttin mjókkar öll til V ... Dyr br. 0,5 úr V-ustu kró í aðalrétt. Dyr br. 1,45 úr S í aðalrétt. Í S enda austustu krór (mjórri enda) hefur verið lítið op niður við gólf, með stórri, þykkri hellu yfir, rétt fyrir eina kind að komast út í einu. Hefur síðar verið fyllt upp í það ..." Réttin er þrískipt, hlaðin eingöngu úr hraungrýti, er um 19 m á lengd, 7-9 m á breidd og liggur norðaustur-suðvestur. Veggir réttarinnar eru 0,5-1 m á breidd og 0,3-1 m á hæð (3-6 umfö) en þeir eru teknir að síga og hrynja hér og þar. Dilkur A er í suðvesturenda, er um 5x2,5-3 m að innanmáli og liggur norðaustur-suðvestur. Gengið var inn í hann í gegn um norðausturvegg úr dilk B um 1,5 m suðaustan við norðvesturvegg. Inngangurinn er siginn en hefur líklega verið um 0,5 m á breidd. Dilkur B er stærstur, 9-10 m á lengd, 5-7 m á breidd og liggur

Mynd 13. Rétt 018, horft til suðvesturs.

norðaustur-suðvestur. Gengið var inn í dilk B í austurhorni hans um 1-1,5 m breiðar dyr. Stór klettur er í suðvesturvegg fast suðvestan við innganginn. Dilkur C er norðaustan við dilk B en dilkur B og C virðast ekki hafa verið tengdir inni í réttinni. Dilkur C er þríhyrningslaga, um 5x1-3 m að innanmáli og liggur norðvestur-suðaustur. Gengið var inn í dilkinn fyrir miðju á norðausturvegg um 0,5 m breiðan inngang.

Í suðausturenda hans þar sem hann er aðeins um 1 m á breidd eru líklega leifar af eldri inngangi sem lá undir vegginn. Fyllt hefur verið þar upp í um 0,5 m hátt og um 0,5 m breitt gat undir stórri hellu í útvegg með mörgum litlum hellusteinum. Samkvæmt Sigríði Jónu Jónsdóttur ábúanda var réttinni haldið við og tveir dylkar nýttir af Vigfúsi heitnum Guðmundssyni eiginmanni hennar fram til ársins 1990.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1904; GS: drög að byggðarsögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-001:019 Götur heimild leið 63°31.393N 19°27.071V

"Lækur rennur vestan við bæinn Eystri-Skóga, sem Prettir heitir. Skiptir hann túninu í Vestur- og Austurkinn, en Vesturkinn skiptist aftur í þessi örnefni: Mosalág, Vanga, Gunnugil, Þrándarbakka, Götur og Kinnabarð." segir í örnefnaskrá. Samkvæmt bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1904 og túnakorti Eystri-Skóga frá 1924 kom gatan heim að bænum úr suðvestri meðfram Lágatúni norðvestanverðu. Þegar nær dró bæ 001 lá gatan suðaustan með og ofan í lækjarsprænu sem kallast Prettir, framhjá norðvestanverðum útihúsum 008 suðaustan undir Vesturkinn og náði heim að bæ 001 við norðurenda bæjarðarinnar. Óljós dæld þar sem vegurinn lá um heimatúnið er um 140 m suðvestan við núverandi íbúðarhús í sléttuðu heimatúni sunnan við núverandi útihús vestan við Pretti.

Á þessu svæði eru malarborin heimreið sem kallast Eystri-Skógarvegur ásamt sléttuðu túni vestan við heimreið og sunnan við Pretti.

Ekkert sést til heimreiðar annað en óljós dæld norðarlega í heimatúni vestan við núverandi heimreið. Samkvæmt gömlu kortunum lá túngarður 030 meðfram heimreiðinni beggja megin á löngum kafla suðvestan við bæ 001 en ekkert sést til túngarða vegna sléttunar (sjá einnig 030).

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

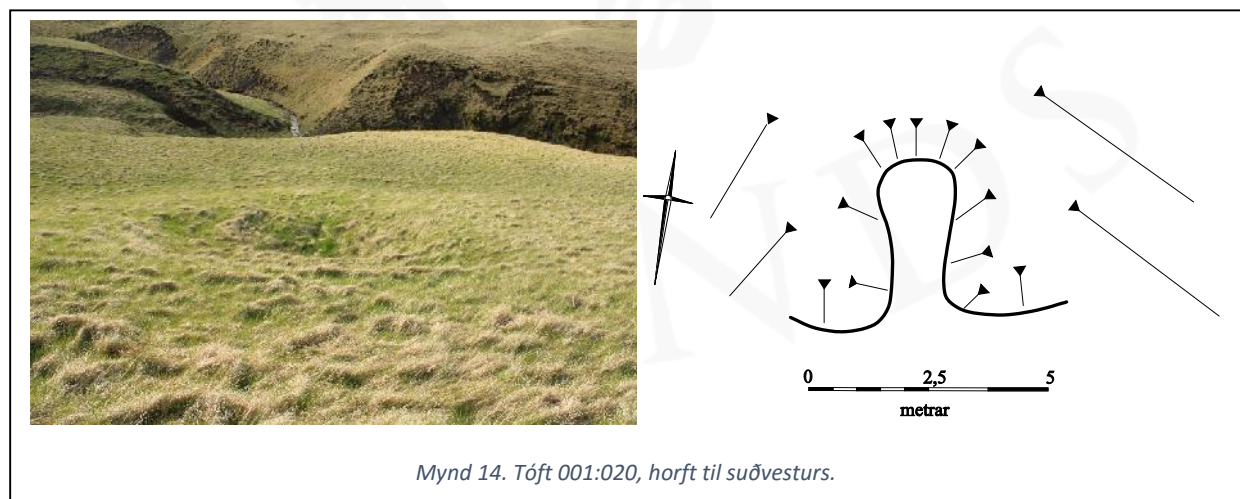
Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1904; Túnakort 1924; Ö-Eystri-Skógar, 2

RA-001:020 tóft útihús 63°31.481N 19°26.683V

"Út frá túninu, en neðan við heiðarbrúnina, er Lambhústorfa," segir í örnefnaskrá. Lambhústorfa er brött grasigróin hlið fast norðan og ofan við Austurlæk um 200 m ANA við bæjarhól 001. Í Lambhústorfu eru þrjár tóftir 020-022. Tóft 020 er vestast, um 65 m norðan og ofan við Austurlæk, um 230 m ANA við bæjarhól 001 og um 15 m VNV við tóft 021.

Lambhústorfan er grasigróin brekka ofan við Austurlæk undir lítt gróinni heiðarbrúninni. Brekkan hallar 10-50° til SSV niður að læknum. Túnið er ekki lengur nýtt til sláttu og hefur líklega aldrei verið slegið með vélum vegna halla.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Ferh., grafin inn í hlið, mjög yfirgróin, engir

steinar sjáanlegir. Líkist helst náttúrumyndun í fljótu bragði en líkl. tóft. L. 4,5, br. 2,7, d. 1,3. Vísar í 194°." Tóft 020 er grafin inn í brekkuna, er ferköntuð, um 5x5 m að utanmáli og vel grasigróin. Lítið er eftir af tóftinni annað en dæld inn í brekkuna sem er um 3x1-1,5 m að innanmáli og liggur NNV-SSA. Líklega hafa þó veggir verið 1-1,5 m breiðir áður en þeir sigu. Lítið er eftir af veggjum annað en 0,5-1 m hár bakki og grasigróin þykkildi umhverfis dældina að norðan, austan og vestan. Gengið var inn í tóftina að sunnanverðu, hugsanlega um timburþil, en ekkert sést til þaks eða þilja í dag (2013). Ekkert hleðslugrjót er heldur sjáanlegt en ekki er útilokað að tóftin hafi verið rænd þegar lambhús 022 var reist. Hlutverk tóftarinnar er óljóst en hugsanlega hefur verið hér lítið heystæði eða jafnvel hrútakofi.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 2; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa.

RA-001:021 tóft útihús

63°31.479N 19°26.659V

"Út frá túninu, en neðan við heiðarbrúnina, er Lambhústorfa," segir í örnefnaskrá. Lambhústorfa er brött grasigróin hlið fast norðan og ofan við Austurlæk um 200 m ANA við bæjarhól 001. Í Lambhústorfu eru þrjár tóftir 020-022. Tóft 021 er fyrir miðju, um 60 m norðan við Austurlæk, um 30 m VSV við lambhús 022 og um 220 m ANA við bæjarhól 001.

Lambhústorfan er grasigróin brekka ofan við Austurlæk undir lítt gróinni heiðarbrúninni. Brekkan hallar 10-50° til SSV niður að læknum. Túnið er ekki lengur nýtt til sláttu og hefur líklega aldrei verið slegið með vélum vegna halla. Þar sem tóft 021 stendur hallar brekkan 2-5° til SSV.

Mynd 15. Tóft 001:021, horft til SSV.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Ferh., yfirgróin, engir steinar sjáanlegir í veggjum, einn í miðju. L. 7,0, br. 4,4, h. 1,75. Vísar í 220°. E.t.v. tvískipt; sér aðeins móta fyrir upphækkun þvert á lengdina." Tóft 021 er sporöskjulaga og tvískipt, um 8 m á lengd, um 5 m á breidd og snýr NNA-SSV. Veggir tóftarinnar eru vel grasigrónir og signir, 1,5-2 m á breidd og 0,2-0,8 m á hæð. Ekkert hleðslugrjót er sjáanlegt í veggjunum. Gengið var inn í tóftina að sunnan inn í hól A en inngangur er fallinn saman. Hólf A er um 2x1 m að innanmáli og liggur NNA-SSV. Um 1 m breidd og 0,2-0,4 m há upphækkun skilur á milli hólfa A og B. Innanmál B er 1,5x1 m og liggur einnig NNA-SSA. Ekki sést greinilegur inngangur milli hólfa. Af útliti og staðsetningu að dæma hefur tóftin líklega þjónað sem stekkur.

Hættumat: engin hættu

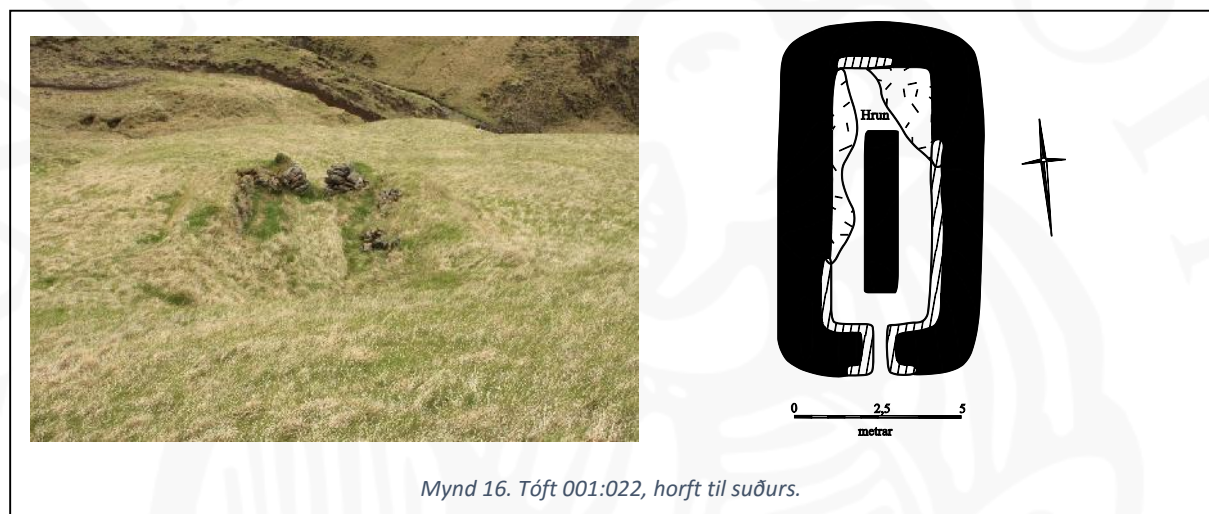
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 2; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa.

RA-001:022 tóft lambhús

63°31.489N 19°26.619V

"Út frá túninu, en neðan við heiðarbrúnina, er Lambhústorfa," segir í örnefnaskrá. Lambhústorfa er brött grasigróin hlíð fast norðan og ofan við Austurlæk um 200 m ANA við bæjarhól 001. Í Lambhústorfu eru þrjár tóftir 020-022. Lambhústóft 022 er austast og stendur hæst um 120 m norðan og ofan við Austurlæk, um 50 m ANA við tóft 020 og um 250 m ANA við bæjarhól 001. Líkleg er hér um að ræða lambhúsið sem Lambhústorfa er nefnd eftir.

Lambhústorfan er grasigróin brekka ofan við Austurlæk undir lítt gróinni heiðarbrúninni. Brekkan hallar 10-50° til SSV niður að læknum. Túnið er ekki lengur nýtt til sláttu og hefur líklega aldrei verið slegið með vélum vegna halla. Þar sem lambhús 022 stendur hallar brekkan um 5° við SSV en fast ofan við húsið hallar hún 40-50°. Um 5 m austan við lambhúsið er grasigróið 2-5 m djúpt gil sem liggur frá rótum heiðarbrúnar niður að Austurlæk.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Fjárhús + hlaða. ... Ferh., grafin inn í hlíð, hlaðin grjóti innan, torf utan. Þakhellur. Hlaða niðurgrafin í N enda. In.l. 10,1; l. Jötu 6,4, 1,4 m frá dyragafli. Vp. 1,3. In. Br. 3,7. Br. stíu 1,4, br. jötu 0,9, h. 1,2. Vísar í 210°. Dyr br 0,55." Lambhústóft 022 er greinilegust af öllum þremur tóftunum á svæðinu og mjög líklega yngst. Tóftin er einföld, um 11 m á lengd, um 6 m á breidd og liggur norður-suður. Veggir tóftarinnar eru hlaðnir úr torfi og grjóti, eru um 1,5 m á breidd og 1-2 m á hæð (6-9 umför). Mikið er af hellugrjóti í veggjum en hleðslur eru teknar að hrynja ofan í tóft í norðurenda og meðfram vesturvegg að innan. Gengið var inn í tóftina að sunnan um 0,5 m breiðan inngang sem tekinn er að síga saman. Innanmál tóftar er um 8x3 m. Í miðju húsi er um 5 m löng, um 1 m breið og 0,4 m há garðaundirstaða. Undirstaðan er vel gróin en líklega hlaðin úr grjóti og torfi. Um 1 m er á milli suðurenda hennar og inngangs á suðurhlíð sem og milli hennar og innveggja að austan og vestan. Að norðanverðu eru hins vegar 2 m á milli norðurenda garðaundirstöðu og innveggjar svo ekki er útilokað að þar hafi verið lítil hlöðubora lokuð af með timburþili. Ef um slíkt hefur verið að ræða hefur hlaðan verið um 2x3 m að innanmáli og snúið austur-vestur.

Hættumat: engin hætta

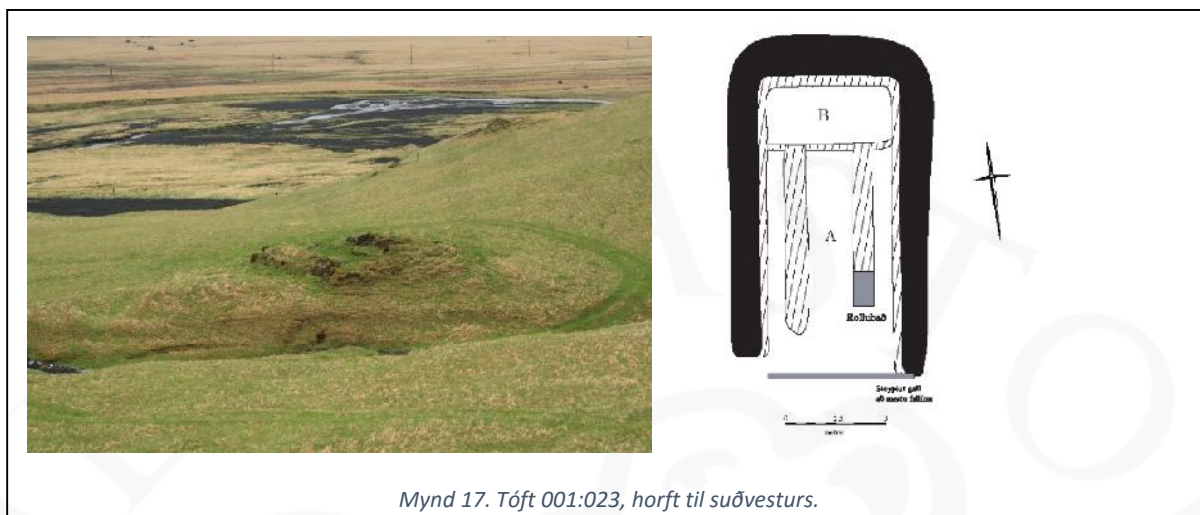
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 2; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa.

RA-001:023 tóft beitarhús

63°31.445N 19°27.432V

Beitarhús 023 eru í norðurenda Stekkatúns (sjá 024) um 100 m vestan við Dalá og um 420 m vestan við bæjarhól 001.

Beitarhúsið er í grasigróinni brekku sem hallar 5-10° til SSA niður að Dalá. Um 5 m norðaustan við beitarhúsið er lítill lækur sem rennur í suðaustur niður af brúninni í Dalá ofan af Ásgeirsheiði. Fast sunnan við tóftina er grasigróinn vegslóði upp að sumarbústað í efsta skógræktarreit um 100 m vestan við Dalá.

Mynd 17. Tóft 001:023, horft til suðvesturs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Fjánhús og hlaða. ... Ferh. tvískip[t] fjánhús með hlöðu þvert á að aftan. Hliðarveggir eru grjóthlaðnir með torfi utan, framgafl hefur verið steinsteypur en er nú fallinn fram og brotinn. Þak hefur fallið inn svo til í heilu lagi, trésperrur, þakhellur bættar bárujárn, torf yfir. Öll húsin eru niðurgrafin inn í hlíðina, sérstaklega hlaðan, sem einnig hefur steinsteypa gafla. Stoðir meðfram veggjum hafa haldið uppi þaki sem er enn heilt, úr bárujárn. Nokkuð hey er enn í hlöðunni. Fjánhús l. 14,7, br. 9,6, h c. 1,5. Hlaða l. 9,6, br. 5,9. In. br. 3,7, l 8,2, h 3,0. Vísar í 194°." Beitarhústóft 023 er um 19 m á lengd, um 10 m á breidd og liggur NNA-SSV. Tóftin er tvískipt og veggir hennar eru að mestu hlaðnir úr torfi og grjóti. Veggirnir eru um 1,5-2,5 m á breidd, 2-3 m háir í hlöðu (8-12 umför) og 1-1,5 m háir í fjárhúsi (6-8 umför). Veggir mjókka nokkuð upp í topp. Líklega hafa gaflar hlöðu að hluta verið steinsteyptir að austan og vestan. Mikið af grjótinu sem notað var í veggina er vatnssorfið og mjög líklega úr Dalá og/eða Hofsa. Gengið var inn í beitarhúsið að sunnanverðu. Steinsteypar leifar gaflsins þar sem gengið var inn eru fallnar. Líklega hefur efri hluti gafls verið timburbyggður. Fjánhúshólfið er um 13x6,5 m að innanmáli og liggur NNA-SSV. Fjánhúsinu hefur líklega verið skipt í tvö hús með timburpili í miðju. Hlaðan var inn af fjárhúsinu og líklega skildi timburpil einnig á milli þeirra. Hlaðan er um 6,5x3 m að innanmáli og liggur VNV-ASA. Hlöðugólf hefur verið að minnsta kosti 0,5 m lægra en fjárhúsgólf. Þak og öll þil eru horfin en örtiltar leifar timbri og bárujárn eru enn í tóft. Tvær garðaundirstöður eru í fjárhúsi sem líklega hafa skipt húsunum tveimur í fjórar krær sem hafa allar verið 1-1,5 m á breidd. Garðaundirstöður eru um 9 m á lengd, um 1 m á breidd og 0,3-0,5 m á hæð. Steinsteyp rollubað sem er um 1,5 m á lengd er í suðurenda eystri garðaundirstöðu. Rollubað er hulið með skipastáli og hellum.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa.

RA-001:024 Stekkatún tóft stekkur

63°31.403N 19°27.511V

"Fyrir vestan Dölu er Stekkatún." segir í örnefnaskrá. Einföld tóft er í suðvesturjaðri Stekkatúns um 100 m suðvestan við beitarhús 023, um 110 m norðvestan við Dalá og um 500 m VSV við bæjarhól 001.

Tóftin er grafin inn í brekku í litlum grasigrónum bolla austan undir lágrí klettanýpu. Brekkan framan og suðaustan við tóftina hallar 60-70° til SSA en brún hennar er aðeins um 1,5 m suðaustan við tóftina. Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Ferh., grafin inn í hlíð, grjóthlaðin innan, torf utan, opin í S. Vísar í 175°. L in 9,8, br. 4,6, h 1,2. Nafnið bendir til að hér hafi verið stekkur. Tóftin er fremur yfirgróin og er ekkert að sjá inni í henni." Tóft 024 er grafin inn í brekku að norðvestan en veggir hennar eru hlaðnir úr torfi og hellugrjóti. Tóftin er um 10,5 m á lengd, um 6 m á breidd og liggur norðvestur-suðaustur. Veggir tóftarinnar eru nokkuð teknir að falla inn sérstaklega í norðvesturenda og

meðfram suðvesturvegg. Norðausturveggur stendur ennþá en hleðslur eru þó teknar að halla ískyggilega inn í tóftina. Ytri hliðar veggja eru ósýnilegar að norðvestan og suðvestan. Veggir eru um 1,5 m á breidd og 0,5-1,5 m á hæð (4-8 umför). Gengið var inn í tóft að suðaustan og hefur henni líklega verið lokað með timburþili eða grind. Innanmál tóftarinnar er um 9x3 m. Út frá fjarlægð frá bæ 001, örnefni túnsins og stærð tóftar er ekki ólíklegt að hér sé um stekk að ræða.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 2; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa.

Mynd 19. Tóft 001:024, horft til norðurs.

RA-001:025 heimild útihús

63°31.456N 19°26.957V

Samkvæmt bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá árinu 1904 var útihús á austurbakka lækjar fast vestan bæjarhóls 001 sem kallast Prettur. Tóftin virðist hafa verið á brún lækjarkakans um 60 m vestan við strympu 003. Samkvæmt túnakorti Eystri-Skóga frá 1924 virðist hafa verið annað hús 002 um 50 m vestan við strympu 003 og um 25 m austan við Prett. Ekki er ljóst hvort um sama hús er að ræða eða hvort útihúsið á lækjarkakkanum hefur verið fært innar á bæjarhólinn milli 1906 og 1924.

Á þessu svæði er sléttað graslendi á austurbakka Prettis.

Ekkert sést til fornleifa.

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1904

RA-001:026 Skjólgarðsfit garðlag varnargarður

63°31.339N 19°29.015V

"Landamerki milli Ytri- og Eystri-Skóga eru: Varða [038], hlaðin á Skjólgarðsfit, en hún er austan við Kvernu (Kvarnarhólsá). Á varðan að bera í vesturbrún Miðheiðar." segir í örnefnaskrá. Á Skjólgarðsfit er óljós skjólgarður um 1,7 km vestan við bæjarhól 001 að Eystri-Skógum og um 280 m sunnan við sumarbústaðarlóð á austurbakka Kvernu.

Skjólgarðurinn stendur þar sem landið er hæst á grasi- og mosagrónu flatlendi undir Brúnunum austan við Kvernu. Skjólgarðurinn er í brekku sem hallar 2-5° til suðvesturs og er hann í hvarfi frá sumarbústað og malarslóða heim að honum. Um 40 m norðaustur af skjólgarðinum er stórt skeifulaga rofabarð í 1-2 m háum bakka sem horfir til norðausturs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Skjólgarður. ... T-laga hleðsla. Vísar lengri í 155°. Þetta er T með stuttum legg. Niður undan té-inu er dæld í hálfhring. H c. 1,0. vþ 1,4. L í 155° 9,2, þver á 4,9. Aðeins grafið inn í." Garðurinn er T-laga og torfhlaðinn og nær yfir svæði sem er um 9 m á lengd, um 5 m á breidd og liggur norðvestur-suðaustur. Garðurinn er um 1,5 m á breidd en ekki mikið meira en 0,2-0,5 m á hæð. Efri hluti T-sins er um 9 m á lengd og liggur norðaustur-suðvestur á meðan

leggur T-sins fyrir miðju út frá suðvesturhlið er aðeins um 3 m á lengd og liggur norðaustur-suðvestur. Enn er greinilegt hvar torf hefur verið tekið í garðlögin því greinilegar 0,2-0,5 m djúpar vel grónar dældir

eru sunnan og vestan undir garðlaginu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 1; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa.

RA-001:027 heimild beitarhús

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 stendur: "Tóft-hlaða fyrir útigangssauði. Í grösugri brekku rétt vestan við Jökulsá á Sólheimasandi. Gott beitoland allt um kring. Ferhyrnd, vísar í 250. L 4,6 m B 3,2 m D+H 1,9 m. Niðurgrafin, fallega hlaðið grjót, hliðin meðfram hlíð grafín (D 0,8 m) inn í hana. Torf utan. Lúga er í V, br 0,55. Austurgafli hefur verið hlaðinn upp. Leifar af tré úr þaki, sperrur, líklega þakhellur. Vigfús sagði hér einnig vera heystæði nokkru innan í hlíðinni [028], en ekki tókst að finna það." Ekki er vitað hvar þessi tóft er nú (2013). Sigríður, ekkja Vigfúsar, taldi ólíklegt að sauðir hefðu verið hafðir við Jökulsá á Sólheimasandi, fremur væri átt við Hofsá og er það mjög líklegt þar sem heimildir eru til um gamalt heykuml (sjá 028) á vesturbakka Hofsár. Sigríður kannaðist ekki við tóftir á hvorugum staðnum og beitarhúsin fundust ekki við vettvangsskráningu. Frekari heimildir þarf til þess að staðsetja tóftina.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa.

RA-001:028 heimild heystæði

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Vigfús [Guðmundsson heimildamaður] sagði hér [nálægt sauðahúsi 027] einnig vera heystæði nokkru innan í hlíðinni, en ekki tókst að finna það." Í grein Þórðar Tómassonar um byggðasögu Skóga segir: "Má geta þess, að Jón Hjörleifsson í Eystri-Skógum hélt sig hafa séð leifar hofsins [044] í flagi vestan við Hofsá. Var þar forn veggheðsla, sem hann notaði í hleðslu á heykumli við Hofsá." Ekki er vitað hvar þessi tóft er nú (2013). Sigríður, ekkja Vigfúsar, taldi ólíklegt að sauðir hefðu verið hafðir við Jökulsá á Sólheimasandi, fremur væri átt við Hofsá líkt og talað er um í grein Þórðar Tómassonar. Hún kannaðist ekki við tóftir á hvorugum staðnum. Tóft fannst hvorki við Hofsá né Jökulsá. Frekari heimildir þarf til þess að staðsetja tóftina.

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa.; Þórður Tómasson, 1964, 64

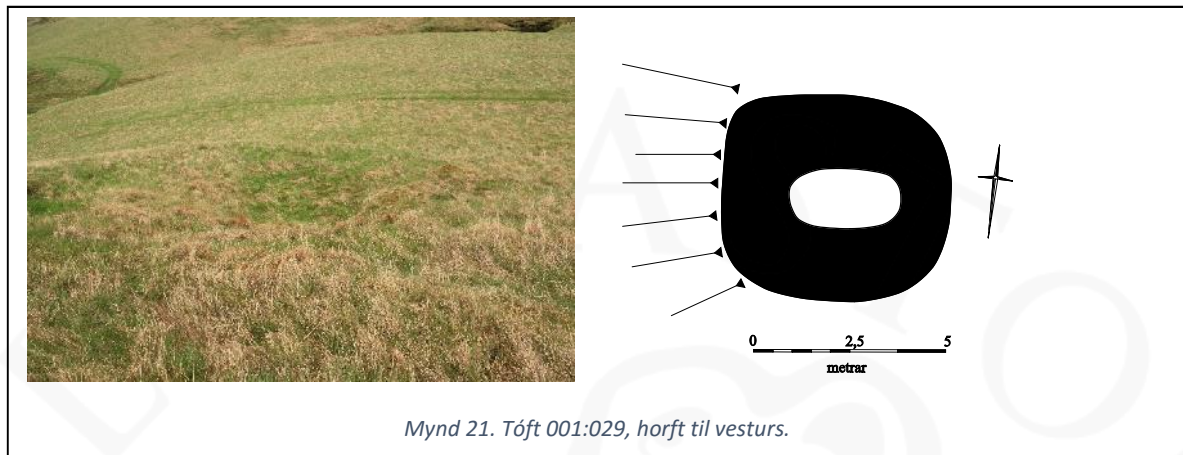
RA-001:029 mannvirki óþekkt

63°31.494N 19°27.362V

Lítill grasigróin dæld er um 100 m NNA við beitarhús 023 og um 380 m VNV við bæjarhól 001.

Dældin er grafín inn í lítinn grasigróinn hól í tungu milli Dalár og ónefnds lækjar sem rennur til suðausturs ofan af Ásgeirshéði niður í Dalá. Brekka hallar 40-50° til suðvesturs. Dældin er um 20 m

austan við vegslóða sem liggur í norður upp að efri sumarbústað vestan við Dalá.

Dæld 029 er um 6 m á lengd, um 5 m á breidd og liggur austur-vestur. Innanmál er um 3x1,5 m en bakkar sem halla 30-40° niður að botninum eru 0,2-1 m á hæð. Bakki er hæstur að austanverðu. Gengið er inn í dældina að vestan. Engar grjóthleðslur eru sjáanlegar. Dældinni svipar nokkuð til tóftar 020 í Lambhústorfu svo hér gæti vel verið um lítið samfallið útihús eða skemmu að ræða sem rænt hefur verið grjóti þegar beitarhús 023 var reist. Einnig gæti þó verið að hér sé aðeins um að ræða einhvers konar rask eða framkvæmdir t.d. tengdar sumarbústöðunum í landi Eystri-Skóga vestan við Dölu. Frekari athuganir þyrfti til að skera úr um hvort er.

Hættumat: engin hættu

RA-001:030 garðlag túngarður

63°31.428N 19°26.861V

Á bæjarþeikningu danskra landmælingamanna af Eystri-Skógum frá 1904 og túnakorti frá 1924 er garðlag umhverfis bæjarhól 001 að norðan- og austanverðu sem lá frá bæjarhól til ASA framhjá hesthúsi 005 að sunnanverðu út að Austurlæk. Leifar af garðlagi 030 standa enn austan við bæjarhól 001 um 50

m frá núverandi íbúðarhúsið samfast austurhlíð strympu 003 og suðurenda hesthústóftar 005 að austan og vestan.

Á þessu svæði er grasigróinn 1-3 m hár bæjarhjalli norðaustan og austan við bæjarhól og sléttlendi á vesturbakka Austurlækjar austan og suðaustan við hjallann.

Samkvæmt túnakorti frá 1924 lá garðlagið frá vesturenda bæjarraðar að norðanverðu, meðfram suðurenda útihúss 002 um 50 m til ANA að suðvesturhorni strympu 003. Garðlagið lá áfram frá suðausturhorni strympu 003 niður til suðurs með einu hvössu horni um 40 m áður en það

beygði til SSA meðfram bæjarhjallanum. Í SSA lá það tæpa 20 m áður en það beygði til ASA í átt að hesthúsi 005 og Austurlæk. Garðlagið lá til ASA um 50 m meðfram sunnanverðu hesthúsi 005 að vesturbakka Austurlækjar þar sem það endaði um 80 m ASA við austurenda bæjarraðar 001. Í dag (2013) er stór hluti túngarðsins enn uppistandandi frá suðausturhorni strympu 003 til suðurs meðfram bæjarhjallanum framhjá tóft 005 niður að Austurlæk. Öll ummerki um túngarð eru horfin vestan við strympu 003. Um 15 m kafla vantar í túngarðinn í brún bæjarhjalla austan við bæ 001 um 20 m sunnan við strympu 003, líklega vegna framkvæmda á bæjarhól og tóftar 036. Eftirstandandi leifar garðlagsins ná yfir svæði sem er um 70 m á lengd, um 50 m á breidd og liggur norður-suður. Garðlagið er hlaðið úr

grjóti og torfi en hleðslur þess eru nokkuð signar. Garðlagið er 1-2 m á breidd, 0,2-1 m á hæð og samtals um 70 m á lengd. Garðlagið endar um 5 m frá vesturbakka Austurlækjar en þar er það nokkuð rofið.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1904

RA-001:031 tóft fjárskýli

63°31.448N 19°26.743V

Lítið fjárskýli er fast sunnan og um 3 m ofan við Austurlæk um 20 m suðaustan við krappa beygju í Austurlæk þar sem lækurinn beygir úr suðaustri til suðvesturs. Skýlið er um 35 m norðaustan við hesthús 011 og um 130 m austan við bæjarhól 001.

Suðurbakki Austurlækjar er hér grasigróinn en nokkuð brattur og hallar 50-60° niður til norðausturs. Í brekkunni er langur og mjór móbergsklettur sem skagar um 15 m í NNA út úr brekkunni örlítið út yfir Austurlæk.

Mynd 23. Tóft 031, horft til SSV.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Vegg er hlaðið upp við klett og hefur verið bárujárnsþak yfir. Timburleifar. L. 5,9, br. (in) 1,6, vþ 1,0, h 1,0. Vísar í 25°." Fjárskýli 031 er hlaðið austan undir umræddum móbergskletti og þjónar kletturinn sem vesturveggur skýlis. Tóftin er vel grasigróin, um 6 m á lengd, um 3 m á breidd og liggur NNA-SSV. Gott skjól er undir klettinum þar sem hann slútir 0,3-0,4 m yfir hólfinu. Kletturinn er um 1,8-2,5 m á hæð og um 5 m á breidd. Innanmál hólfsins hefur verið um 5x1,5 m en veggir eru teknir að hrynja ofan í tóft og niður brekkuna ofan í Austurlæk. Botn hólfsins er nokkuð flatur og grasigróinn en hallar örlítið niður í átt að læknum til NNA. Gengið hefur verið inn í hólfið að norðanverðu en aðkoman er þröng og erfið þar sem brekkan framan við er brött. Veggur að austanverðu er grjóthlaðinn, um 1,5 m á breidd og 1 m á hæð (3-4 umför). Grjóthleðslur eru einnig upp við brekkuna að sunnan en þar eru hleðslur nokkuð teknar að síga inn í tóft. Engin ummerki um þak eru sjáanleg.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

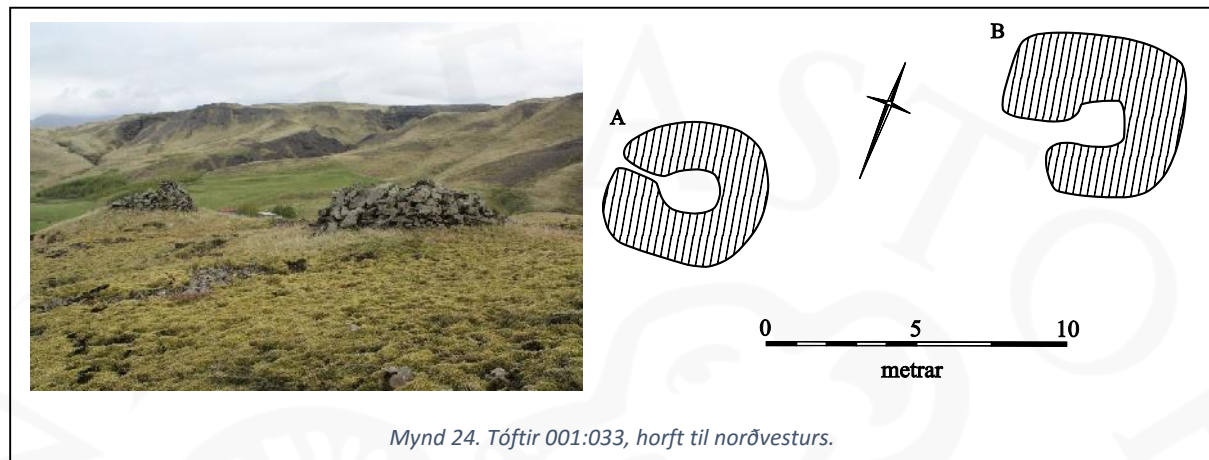
RA-001:032 tóftir hjallur

63°31.330N 19°26.741V

"Til fornra minja má telja tvær hringlaga hlöður frá um 1820 [sjá 003 og 015A] og grjóthlaðna hákarlshjalla upp á Bjallanum suður frá bænum." segir í Sunnlenskum byggðum IV. Tveir hákarlshjallar 032A og 032B eru efst á Bjallanum ofan og austan við Daltún um 250 m suðaustan við bæjarhól 001 og

um 90 m austan við strympu 015A. Bjallinn er um 40 m á hæð og er hjalli A um 60 m austan við vesturbrún hans.

Toppur Bjallans er grýttur mosagróinn klettakollur. Bæjarhóll sést mjög vel frá hjöllumum.

Mynd 24. Tóftir 001:033, horft til norðvesturs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "3a) Tóft fjær fjallsbrún, ferh. Hlaðin grjóti eingöngu. Veggir sveigja út að utan. Ut. L. 5,6, br. 6,7. In. L. 1,5, br. 1,5, Vísar í 298°. Dyr br. 0,7; h. 1,3. Veggir hlaðnir þannig að lokast aðeins inn eftir sem ofar dregur. 4 b) Nær fjallsbrún, eins gerð og a), Ut. L. 5,6, br. 4,4. In. L.2,3, br. 1,5. Dyr br. 0,6. Vp. við dyr 1,4, h. 1,60. Vísar í 200°. Hálf hringlaga, ávallt innan sem utan. Dyr á langhlið. Fallega hlaðið innan upp í topp, en þak hrunið eins og á a. Ekki notað í tíð Vigfúsar." Tveir grjóthlaðnir hjallar eru á svæði sem er um 20 m á lengd, um 10 m á breidd og liggur ANA-VSV. Grjótið í hjöllumum er að mestu hellugrjót. Veggir beggja hjalla halla inn og hjallarnir hafa líklega verið 1,8-2 m á hæð áður en þeir hrundu saman. Hjallur A er um 5,5 m á lengd, um 4,5 m á breidd og liggur ANA-VSV. Veggir hjallans eru 1,5-2 m á breidd og 0,5-1,7 m á hæð (4-19 umför). Hleðslur eru signar. Líklega hefur þakið verið grjóthlaðið býkúpþak en það er hrunið ofan í tóftina. Líklega var gengið inn að VNV en inngangur er samfallinn. Innanmál er um 2x1,5 m. Hjallur B er um 8 m ANA við hjall A. Hjallur B er um 6 m á lengd, um 5 m á breidd og liggur ANA-VSV. Veggir hjallans eru 1,5-2,5 m á breidd og 0,3-1,5 m á hæð (8-12 umför). Þak hjallans hefur einnig líklega verið býkúpþak sem er hrunið ofan í tóft. Innanmál er um 2,5x1-1,5 m. Gengið hefur verið inn að suðvestan en inngangur er siginn saman.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: SB IV, 43; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-001:033 hús

63°31.532N 19°27.198V

Í Sunnlenskum byggðum IV segir: "Í Eystri-Skógum var rafstöð sett upp árið 1943 við Dalsá (Dölu) og skilað 4 kw orku." Steinsteyppt rafstöðvarhús er á austurbakka Dalár framarlega í Dalárgili um 280 m norðvestan við bæjarhól 001.

Rafstöðvarhúsið stendur á vesturbakka Dalár austan við stóra klettadranga sem liggja yfir og í Dalá. Fast ofan og austan við húsið er klettabelti og grasigróin brekka sem hallar 60-70° til vesturs niður að húsinu. Sökkull hússins er að hluta grafinn ofan í brekkuna og bakka árinna.

Rafstöðvarhúsið er um 4 m á lengd, um 2,5 m á breidd, 3-3,5 m á hæð og liggur NNV-SSA. Húsið er tvískipt, rafalshús að sunnan og vatnsstokkur að norðan. Gengið var inn í rafalshúsið að sunnanverðu um 0,5 m breiðar og 1,8 m háar dyr. Greinilegar móbergshleðslur eru í 0,2-0,5 m háum bakka við innganginn þar sem hlaðið var upp að dyrunum til að komast inn. Þegar komið er inn í húsið er steinsteypptur stöpull á miðju gólfi þar sem rafallinn stóð. Rafmagnstafla er á suðurvegg austan við dyrnar. Rafmagnsstaur er ennþá fast upp við suðausturhorn hússins. Steinsteypptir veggir rafalshússins eru ekki mikið þykkri en 20-30 cm og innanmál þess er um 2x2 m. Skúrþak úr timbri og bárujárnir er á

rafalsherberginu og er lofthæð um 2 m. Lítill gluggi er á vesturhlið nær norðurenda. Einhverskonar búnaður var leiddur í gegn um vegginn á rafalshúsinu yfir í vatnsstokkinn í norðurenda hússins. Vatnsstokkurinn er um 2x1 m að innanmáli og 3-3,5 m hár en veggir hans eru þykkri eða um 0,5 m. Vatn var leitt úr Dalá með steinsteyptri vatnsrennu úr norðaustri og féll það ofan í stokkinn vestanverðan ofan á rafalbúnaðinn um 1,5 m neðar í stokknum. Vatnið streymdi svo úr botni stokksins út um 1 m breitt og 0,5 m hátt op til vesturs og rann þaðan í náttúrulegri vatnsrás aftur út í Dalá. Gólf rafalshússins stendur um 1 m hærra en botn stokksins. Vatnsrásin sem leiddi vatnið ofan í stokkinn er um 1 m breið og 0,3-0,5 m á dýpt. Veggir eru um 0,2-0,3 m á breidd. Rásin lá í mjúkum boga til norðurs fram hjá stórum kletti að vestanverðu upp að Dalá um 12 m ofar í giliinu. Þar hefur verið steypst umfangsmikil stífla yfir ána en búið er að brjóta hana niður. Leifar þykkra steinsteyptra stífluveggja sjást ennþá greinilega beggja megin við ána. Efst á melnum austan við Dölugil um 150 m norðvestan við bæjarhól 001 og um 90 m suðaustan við rafstöðvarhúsið eru tvær stórar grjóthrúgur 033B og 033C. Hróga 033B er um 25 m norðvestan við hrúgu 033C. Hrógunar eru um 1,5 m í þvermál og 0,2-0,5 m á hæð. Uppúr hrúgunum standa leifar af rafmagnsstraumurum sem leiddu rafmagnsvíra frá rafstöðinni heim að bæ. Samkvæmt Sigríði Jónu Jónsdóttur ábúanda var hætt að nota rafstöðina árið 1964. Samkvæmt Sunnlenskum byggðum IV var samveiturfarmagn frá Rafveitum ríkisins leitt um alla sveitina árið 1960.

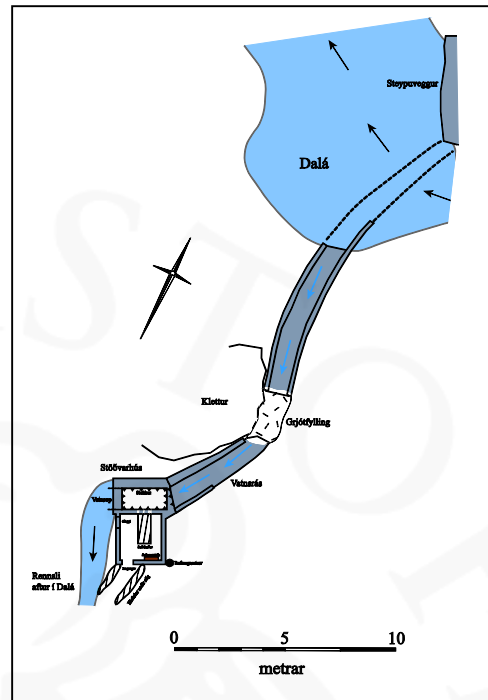
Hættumat: engin hætta

Heimildir: SB IV, 20

RA-001:034 garðlag túngarður

63°31.285N 19°26.879V

Samkvæmt bæjarteikningu danskra landmælingamanna af Eystri-Skógum frá árinu 1904 og túnakorti frá 1924 afmarkaði túngarður heimatún bæjarins að sunnan frá Bjalla til vesturs yfir Austurlæk þaðan vestur að heimreið 019. Túngarður beygði þar upp til norðurs meðfram túnunum austanverðum og var hann bæði að sunnan og norðan við heimreiðina. Norðan við heimreið lá garðurinn til norðurs upp í Vesturkinn og endaði um 120 m austan við útihús 010. Túngarðurinn lá einnig meðfram túnunum beggja megin við heimreið 019 til norðausturs alveg heim að vesturenda bæjarraðar 001. Túngarðurinn er að stórum hluta horfinn vegna sléttunar og framkvæmda á 20. öld. Leifar af honum sjást þó ennþá suðvestan í Bjalla og á austurbakka Austurlækjar um 280 m SSA við bæjarhól 001 og fast sunnan við rétt 018. Nokkuð sléttlent graslendi er á austurbakka Austurlækjar. Garðlagið liggur þaðan til ANA upp á 1-2 m

Mynd 25. Rafstöð 001:003 horft til norðurs og stíflan séð til ANA.

Mynd 26. Túngarður 001:034, horft til ANA.

háan grasigróinn bakka þar sem rétt 018 stendur og áfram upp í hlið Bjallans. Túngarður endar í austri í miðri grasigróinni brekku suðvestan undir Bjallanum sem hallar 40-50° til suðvesturs.

Túngarðsleifar 034 afmörkuðu heimatún að sunnanverðu austan við Austurlæk og ná yfir svæði sem er um 200 m á lengd, um 30 m á breidd og liggur ANA-VSV. Garðlagið er hlaðið úr torfi og grjóti og liggur ANA-VSV en hleðslur eru mjög signar og lélegar. Garðlagið er um 1 m breidd, 0,1-0,5 m á hæð og samtals um 200 m á lengd. Í vestri á austurbakka Austurlækjar er garðlagið vel grasigróið en glittir í grjóthleðslur hér og þar. Engar túngarðsleifar sjást á vesturbakka lækjarins vegna jarðvegsrofs og sléttunar. Um 100 m austan við austurenda garðlagsins og um 18 m VSV við rétt 018, verða hleðslur brotakenndar. Garðlagið virðist hliðrast um 2 m til suðvesturs áður en það heldur áfram til ANA framhjá rétt 018 sunnanverðri og upp að rótum Bjallans þar sem það verður lítið annað en hrundar grjóthleðslur. Um 35 m ofan og ANA við rétt 018 hliðrast garðlagið aftur um 1 m til suðvesturs en heldur þaðan áfram

í sömu stefnu upp í hlið Bjallans þar sem það endar. Á svæðinu þar sem túngarður hliðrast austan við rétt 018 er annað óljóst garðlag eða veggur sem liggur þvert á túngarðinn í mjúkum boga. Garðlagið liggur gróflega norður-suður en endar liggja í norðaustur og suðaustur vegna bogans. Garðlagið er 1-2 m á breidd, 0,2-0,4 m á hæð og vel grasigróið. Samkvæmt bæjarteikningu frá 1904 virðist rétt 018 aðeins hafa verið tvískipt og mun breiðari en hún er núna (2013). Túngarðurinn tengdist vesturhorni réttarinnar og hélt áfram út frá austurhorni hennar hinu megin upp brekkuna suðvestan í Bjallanum. Þessar tvær óvenjulegu hliðranir í túngarðsleifum 034 gætu mjög líklega verið vegna þess að útliti réttar 018 var breytt og stærðin minnkuð og því hefur líklega orðið að endurhlaða túngarðinn að hluta. Jafnvel gæti réttin hafa verið færð aðeins ofar til ANA þar sem rétt 018 stendur nú. Garðlagið sem liggur þvert á túngarðinn gæti hugsanlega verið leifar af suðvesturenda eldri réttarinnar en frekari rannsóknir þyrftu að fara fram til að staðfesta slíkar kenningar.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1904

RA-001:035 Stöðull örnefni kvíar

63°31.315N 19°26.899V

"Austan við Austurlækinn er Daltún. Það skiptist í Kuðung, Langvinn og Lambhústún [sjá tóft 012]. Fyrir norðan Kuðung er svonefndur Stöðull. Nær hann norður að læknum." segir í örnefnaskrá. Ekki er alveg ljóst hvar Stöðull er staðsettur en líklega er átt við graslendið milli Austurlækjar og bakkans sem rétt 018 og útihús 015 standa á.

Svæðið er flatt graslendi sem er hálfmáanalaga, um 70x100 m að flatarmáli og liggur NNA-SSV.

Engar greinilegar leifar af tóftum eða öðrum mannvirkjum eru sjáanlegar á svæðinu en þó gætu hugsanlega verið sokknar hleðslur á norðanverðu svæðinu um 55 m norðvestan við rétt 018 á svæði sem er um 7x4 m að flatarmáli og liggur norður-suður. Frekari rannsóknir þyrfti þó til að skera úr um það því alveg eins gæti verið hér um náttúrulega grjótbakka frá Austurlæk að ræða. Ekki er ólíklegt að kýr hafi verið mjólkaðar á svæðinu án þess að mannvirki væru til staðar.

Hættumat: engin hættu

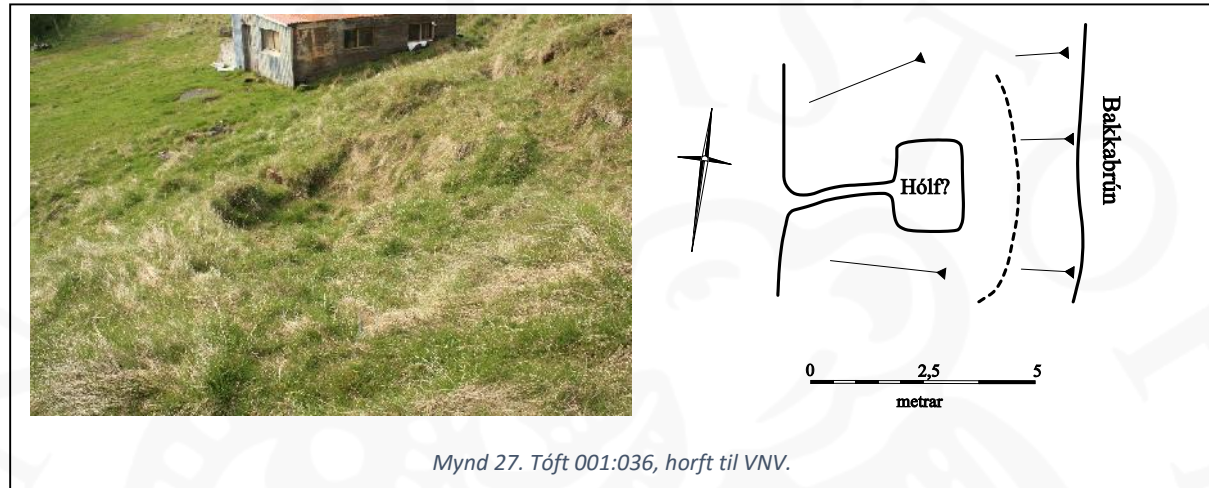
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 2

RA-001:036 tóft óþekkt

63°31.439N 19°26.872V

Lítill einföld tóft er fast vestan undir brún bæjarhjallans um 30 m austan við núverandi íbúðarhús og um 4 m suðaustan við steinsteyptan hænsnakofa sem er enn í notkun.

Tóftin stendur fast undir bæjarhjalla þar sem hann er um 3 m hár. Framan og vestan við tóftina er sléttaður grasbali.

Tóft 036 er á svæði sem er um 6 m á lengd um 5 m á breidd og liggur norður-suður. Tóftin er mjög grasgróin en innanmál hennar er greinilegt. Innanmál er um 2x1,5 m. Gengið hefur verið inn að vestan en inngangur er nokkuð siginn saman. Ytri hliðar veggja eru óljósar þar sem tóftin virðist að hluta niðurgrafin ofan í rætur bæjarhjallans en veggjahleðslur eru 0,4-1,5 m á hæð og líklega 1-1,5 m á breidd. Dýpt tóftar er 0,3-1 m. Engin útihús sjást á þessu svæði austan við bæjarröðina á túnakorti Eystri-Skóga frá 1924 svo líklega er ekki um fornleifa að ræða en tóftin var skráð þar sem hún virðist byggð með gamla laginu. Hlutverk er óþekkt en líklega er hér um að ræða leifar af gömlu útihúsunum, til dæmis skemma, geymsla eða hænsnakofi svo eitthvað sé nefnt, sem flest hafa verið rifin.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-001:037 þúst útihús

63°31.435N 19°27.504V

Stór aflöng dæld er í grasgróinni brekkubrún um 55 m ofan og VSV við beitarhús 023 og um 480 m vestan við bæjarhól 001.

Dældin er um 2-3 m neðan við topp hjallans sem er norðvestan við Stekkatún. Framan við dældina hallar brekkan 30-40° niður til suðausturs.

Dæld 037 er einföld, um 8 m á lengd og um 4 m á breidd að innanmáli. Dældin er gróflega ferköntuð, 0,5-1 m djúp og liggur VNV-ASA. Engar grjóthleðslur eru sjáanlegar fyrir utan um 5 m langa einfalda röð af grjóti sem liggur NNA-SSV framan við innganginn í dældina. Dældin líkist nokkuð fornleifum 020 og 029 og ekki er ólíklegt að hér hafi verið lítið niðurgrafið beitarhús eða stekkur sem var rændur mest öllu grjótinu t.d. þegar beitarhús 023 voru reist.

Hættumat: engin hætta

RA-001:038 heimild landamerki

63°31.338N 19°28.947V

Í örnefnaskrá Eystri-Skóga segir: "Landamerki milli Ytri- og Eystri-Skóga eru: Varða, hlaðin á Skjólgarðsfít, en hún er austan við Kvernu (Kvarnarhólsá). Á varðan að bera í vesturbrún Miðheiðar." Samkvæmt Þórði Tómassyni heimildamanni er varðan lítið annað en grasigróin þúfa á Skjólgarðsfít en þar er engin greinileg þúfa umfangsmeiri en önnur. Hnit var tekið á þúfu á Skjólgarðsfít þar sem landið er hæst við suðurenda skeifulaga rofabarðs en nákvæm staðsetning landamerkis á þessu svæði er óljós. Staðsetning er um 50 austan við skjólgarð 026 og um 1,7 m VSV við bæjarhól 001.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 1

RA-001:039 hleðsla

63°31.467N 19°26.829V

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Á sléttlendinu milli 7 [020] og bæjarins nokkuð skemur en miðja vegu er stutt hleðsla úr grjóti, einföld. Ekki er gott að geta sér til um notkun. Hún er um 2 m löng. Hérna er grasbali út við mel og hefur verið tjörn, nú uppbörnuð." Svæðið sem um er rætt er norðan og ofan við bæjarhjalla um 15 m norðan við strympu 003. Ekkert sést til grjóthleðsla á svæðinu. Nákvæm staðsetning óþekkt.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-001:040 varða landamerki

"Fjörumörk milli Ytri- og Eystri-Skóga eru: Varða, hlaðin á ölduna fram við sjó. Á hún að bera í Dölufoss." segir í örnefnaskrá. Samkvæmt Þórði Tómassyni heimildamanni er þessi varða löngu horfin og á þessu svæði er ekkert annað en víðáttumiklir sandar við ströndina um 5,5 km suðvestan við bæ 001. Nákvæm staðsetning er óþekkt.

Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 1

RA-001:041 Hölluból örnefni óþekkt

63°31.310N 19°24.205V

"Í suðaustur frá Miðhálsi heitir Langiháls. Skilur Höllulág þessa hálsa. Norðan í Langahálsi er Hölluból. Um það voru til munnmæli, sem ég man þó ekki að greina frá." segir í örnefnalýsingu. Nefnd munnmæli um Hölluból virðast að mestu gleymd. Þegar örnefnalýsing er borin saman við landakort er greinilegt að Hölluból hefur líklega verið í nokkurri hæð norðarlega í Langahálsi austan og ofan við norðurenda Höllulágar um 2,5 km austan við bæjarhól 001, um 800 m vestan við Jökulsá á Sólheimasandi og um 2,2 km NNA við þjóðveg 1. Ekki tókst þó að staðsetja minjastaðinn nákvæmlega og engin mannvirki eru þekkt á svæðinu.

Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 4

RA-001:042 Stekkjarbakkar örnefni stekkur

63°31.359N 19°26.998V

"Túnið austan við heimreiðina heitir Lágatún. Þar eru þessi örnefni: Efri- og Neðri-Stekkbakki," segir í örnefnaskrá. Örnefnið Stekkjarbakki gefur mjög líklega til kynna að stekkur hafi staðið á svæðinu en Sigríður Jóna Jónsdóttir kannaðist ekki við slík mannvirki. Engin útihús eða mannvirki eru sýnd í Lágatúni sunnan við bæjarhól 001, hvorki á bæjarteikningum danskra landmælingamanna frá 1904 né á túnakorti frá 1924. Hnit var tekið sunnarlega í Lágatúni á 1-2 m háum bakka í túninu en nákvæm staðsetning stekkbjar er óþekkt.

Á þessu svæði er sléttað tún.

Ekkert sést til fornleifa.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 2

RA-001:043 *Fiskigarðar* örnefni herslugarður

"Túnið austan við heimreiðina heitir Lágatún. Þar eru þessi örnefni: Efri- og Neðri-Stekkjarkakki [042], Beinaflag, Fiskigarðar," segir í örnefnaskrá. Örnefnið Fiskigarðar gefur mjög líklega til kynna að herslugarðar hafi staðið á svæðinu en Sigríður Jóna Jónsdóttir kannaðist ekki við slík mannvirki. Engin útihús eða mannvirki eru í Lágatúni sunnan við bæjarhól 001, hvorki á bæjarteikningum danskra landmælingamanna frá 1904 né á túnakorti frá 1924. Nákvæm staðsetning er óþekkt.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 2

RA-001:044 *Hofsá* örnefni

"Austan á móti, fyrir vestan Hofsá ..." segir í örnefnaskrá. Í grein Þórðar Tómassonar um byggðasögu Skóga segir: "Má geta þess, að Jón Hjörleifsson í Eystri-Skógum hélt sig hafa séð leifar hofsins í flagi vestan við Hofsá. Var þar forn vegghleðsla, sem hann notaði í hleðslu á heykumli [028] við Hofsá." Hofsá rennur út á Skógarsand úr Hofsárgili um 1,2 km austan við bæjarhól 001 að Eystri-Skógum. Á vesturbakka Hofsár á því svæði er örnefnið Bæjarstaðir 048 en þar er talið að landnámsbær Þrasa Þórólfssonar hafi staðið. Ekki er útilokað að Hofsá sé nefnd eftir hofi Þrasa en engar heimildir eða munnmæli eru til um hvar það hefði átt að standa. Nákvæm staðsetning eða tilurð er því lítt þekkt og mjög ólíklegt er að hleðslur þær sem Jón Hjörleifsson rakst á hafi verið nákvæmlega úr umræddu hofi þó sannarlega gætu þær hafa verið leifar af gömlum bæjarrústum 048 eða öðrum mannvirkjum.

Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 3; Þórður Tómasson 1964, 64

Mynd 29. Hleðsla 001:044, horft til ASA.

RA-001:045 garðlag óþekkt

63°31.304N 19°26.887V

Leifar af grasigrónu garðbroti eru um 35 m norðvestan við rétt 018 og um 80 m SSV við strympu 015A.

Garðlagið er fast vestan undir 1-2 m háum grasigrónum bakka sem liggur norður-suður meðfram Bjallanum vestanverðum. Á bakkanum er Daltún og þar standa t.d. tóftir 012 og 015.

Garðbrotið liggur í boga NNA-SSV meðfram bakkanum. Garðurinn er mosa- og grasigróinn, um 12 m á lengd, um 1 m á breidd og 0,2-0,5 m á hæð. Engin greinileg grjóthleðsla er sjáanleg. Hlutverk er óþekkt.

Hættumat: engin hætt

Mynd 30. Hleðsla 001:045, horft til NNA

RA-001:046 *Kofaskjól* örnefni útihús

63°31.719N 19°27.148V

Í örnefnaskrá Eystri-Skóga segir: "Eru þá talin slægjulönd Eystri-Skóga, nema það, sem Kofaskjól og Laufur voru stöku sinnum slegin. ... Haldi maður svo inn með brúnum að austanverðu, verður fyrst fyrir

manni Snið, þá Þvergil, Miðtunga, Laufur, Álfhóll [047] og Kofaskjól." Kofaskjól er í Dalárgili um 150 m norðaustan við Álfhól 047, um 350 m norðan við rafstöð 033 og um 540 m NNV við bæjarhól 001. Kofaskjól er grasigróinn falinn hvammur í Dalárgili ofan og norðan við Dölufoss. Brekkan vestan við ána er grasgróin og hallar 5-30° til suðausturs niður að ánni. Á austurbakka árinna er ógróin brött skriða.

Engar greinilegar leifar af útihúsum eða mannvirkjum eru í Kofaskjóli. Ekki er útilokað að eitthvað slíkt hafi staðið á vesturbakka árinna neðst í hvamminum þar sem brekkan hallar aðeins um 5° en engin ummerki eru um slíkt í dag (2013). Sigríður Jóna Jónsdóttir kannaðist ekki við mannvirki á þessum slóðum. Hugsanlegt er að hvammurinn sé kallaður Kofaskjól þar sem hann er í góðu skjóli og djúpur með brattar hliðar, svolítið eins og náttúrulegur kofi.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 3

RA-001:047 Álfhóll örnefni huldufólksbústaður 63°31.670N 19°27.354V

Mynd 31. Álfhóll 001:047, horft til norðurs.

Í örnefnaskrá Eystri-Skóga segir: "Haldi maður svo inn með brúnunum að austanverðu, verður fyrst fyrir manni Snið, þá Þvergil, Miðtunga, Laufur, Álfhóll og Kofaskjól [046]." Álfhóll er stór og falleg malarstrýta undir brúnunum um 550 m norðvestan við bæjarhól 001.

Álfhóll er á barmi Dalárgils að vestan um 30 m sunnan undir brúnunum. Hóllinn er um 15 m hár, um 20 m í þvermál og lítt gróinn. Álfhóll sést mjög greinilega frá bæ 001.

Engar sögur eru þekktar um hólinn.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 3

RA-001:048 Bæjarstaðir heimild býli 63°31.352N 19°25.582V

Í Sunnlenskum byggðum IV segir: "Landnámabók greinir frá fyrstu byggð undir Austur-Eyjafjöllum. Þrír landnámsmenn koma þar við sögu, þeir Þrasi Þórólfsson, Hrafn Valgarðsson og Þorgeir Bárðarson. Þrasi fór af Hörðalandi til Íslands og nam land milli Kaldaklofsár og Jökulsár. Tvennum sögum fer um bústað hans í Sturlubók Landnámu og Hauksbók. Sturlubók segir að hann hafi búið í Skógum hinum eystrum. [...] Ég ætla að Þrasi hafi fyrst fest byggð sína í því takmarki í Eystri-Skógum, sem nú heitir Bæjarstaðir og er skammt austur frá bænum, vestan Hofsár þar sem hún fellur fram frá Skógarheiði. Litlu síðar hefur þá orðið það eldgos í Sólheimajökli, sem ráða má af Landnámu og glöggar minjar sjást um djúpt í jarðvegi undir Eyjafjöllum og fyrir allra augum þar sem er Skógarsandur. Þrasi hefur þá fært byggð sína á Bjallabrekku [RA-002:048] í Ytri-Skógum." Í örnefnaskrá Eystri-Skóga segir: "Austan á móti, fyrir vestan Hofsá, eru Bæjarstaðir." Nákvæm staðsetning Bæjarstaða er óljós. Hnit var tekið á grasgrænum þýfðum bala á vesturbakka Hofsár þar sem áin fellur fram á sandana úr Hofsárgili um 1,1 km austan við bæjarhól 001.

Á þessu svæði er vesturbakki Hofsár grasigrónar hæðir og hólar með stórum rofabörðum á milli hér og þar.

Ekkert sést til fornleifa en ekki er þó útilokað að leifar gætu fundist undir sverði á svæðinu ef vel væri leitað. Þó er líklegra að bærinn hafi staðið austar og neðar nær ánni en hafi verið skolað í burtu í einu af mörgum flóðum í Hofsá.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: SB IV, 9; Ö-Eystri-Skógar, 3

RA-001:049 *Kofalág* örnefni útihús

"Austan á móti, fyrir vestan Hofsa, eru Bæjarstaðir [049]. Þar er syðst Haugatorfa og Haugatorfulágar, eystri og vestri. Þá Kofalág ...," segir í örnefnaskrá Eystri-Skóga. Ekki er vitað með vissu hvar fyrrnefnd Kofalág er. Skrásetjari gekk svæðið umhverfis Bæjarstaði án árangurs og ekki tókst að hnita minjastaðinn.

Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 3

RA-001:050 *Bárðarhellir* heimild fjárskýli

"Austan á móti, fyrir vestan Hofsa, eru Bæjarstaðir [048]. Þar er syðst Haugatorfa og Haugatorfulágar, eystri og vestri. Þá Kofalág [049], Fremstatorfa, Stóralág, Innstatorfa og Hellar. Þar er Bárðarhellir (sauðabólið frá Skógum)," segir í örnefnaskrá Eystri-Skóga. Að sögn Sigríðar Jónu Jónsdóttur, heimildamanns, er Bárðarhellir líklega framarlega í Hofsaárgili. Hún þekkti ekki til Bárðarhells en kannaðist við nokkur önnur örnefni í lýsingunni. Frekari heimildir þarf til þess að staðsetja minjastaðinn.

Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 3

Ytri-Skógar

- Vesturbær

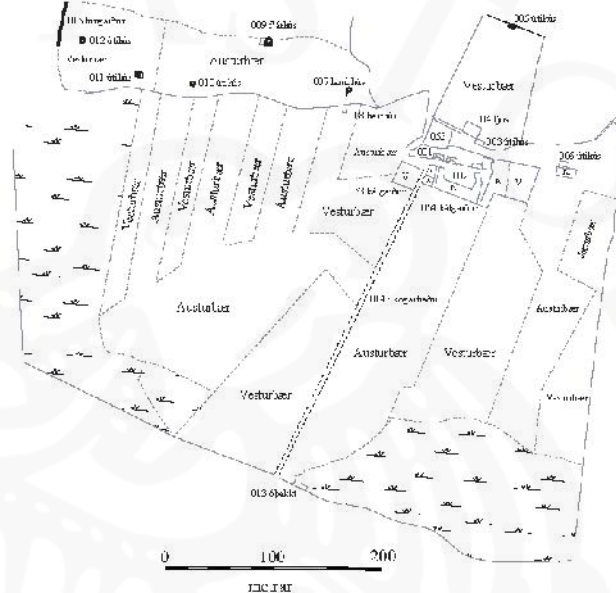
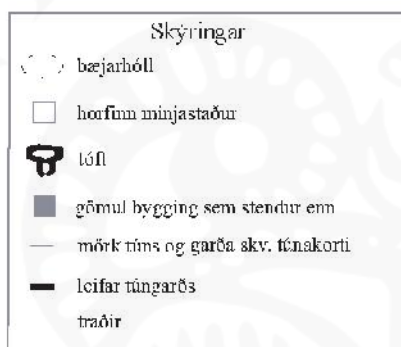
Stærð túna 7.5 ha

Stærð matjurtagarða 1837 fm

- Austurbær

Stærð túna 9.1 ha

Stærð matjurtagarða 1721 fm

60 hdr. 1709, kirkjustaður. (JÁM I, 28). Alkirkja mun hafa verið hér frá fyrstu kristni til 1886. Jörðin nefnd í Sturlungu og Njálssögu. Kirkjan lögð alveg niður 1890, (PP, 54).

c. 1200: Jarðarinnar getið í kirknaskrá Páls biskups, (DI XII 6).

[1332]: „Skogar. gamall maldagi. Nicholaskirkia j skogum aa halft heimaland med ollum rekum þeim sem þar fylgia. oc þessum vtjordum. halfa drangshlyd. skardshlyd. hordaskäle. backe oc berianes. oc eystre skogar." (DI II 677).

[1371]: „i. Nichulas kirkia j skogum a halft heimaland med ollum rekum þeim er þar fylgia. og þessum vtjordum halfum. drangshlijd. Skardzhlijd. hardaskalle. og berianess oc eystre skoga." (DI III 258).

1553: Máldagi kirkjunnar (DI XII 646).

1575: Máldagi kirkjunnar (DI XV 673-674).

1709: "Reka á jörðin fyrir sínu landi gagnlegan þegar til vill. Túnum og engjum spilla moldar og grjóts skriður úr fjalli og lækjum þegar leysing kemur, þar til fjallhögum blástur stórkostlega. Torfskurð til heyja unmbúnings hafa ábuendur sumtíðis þurft til að fá síðan Skógadalur (so kallaður) eftir áreið lagðist til Drangshlíðar, hjer um fyrir 20 árum." (JÁM I, 29).

1924: Vesturbær : Tún 7,5 ha, garðar 1837 m2. Austurbær: Tún 9,1 ha, garðar 1721 m2.

"Hið næsta bænum eru grónar hlíðar og víðlend tún. Skógarsandur breiðir úr sér til suðurs og landsuðurs, nú til nokkurra muna töðuvöllur í leigulandi Sandræktar Austur-Eyfellinga. Drangshlíðarfjall takmarkar sjónhring í vestri, sandurinn í austri. Ofar brekkna tekur við heiðin inn til Mýrdalsjökuls. Bærinn hét upphaflega Fossárskógar." (SB IV, 44).

Í Sunnlenskum byggðum IV segir um bæinn: "Bærinn í Ytri-Skógum stendur sunnan undir Skógaheiði, skammt austur frá Skógafossi. ... Bærinn hét upphaflega Fossárskógar [sjá einnig Bjallabrekka 028]. Kirkja var hér frá kristni til 1890 [002]. Eldri Skógaætt átti jörðina til 1393, síðan konungseign til 1697. Sr. Högni Ámundarson keypti hana af erfingjum Henriks Bielke um 1685. Hérist hún að nokkru í eigu yngri Skógaættar til 1944, er hún var gefin Rangárvallasýslu og Vestur-Skaftafellssýslu. ... Ytri-Skógar voru 60 hundruð að fornu mati, og tvíbýlisjörð frá um 1700." Bæjaröð Ytri-Skóga er sunnan undir Skógaheiði um 500 m austan við Skógaá, um 700 m norðan Hofsár og um 1 km norðan við Þjóðveg 1. Byggðin að Ytri-Skógum er á milli Skógaár og árinna Kvernu, í rótum 50-100 m hárrar brekku sem liggur gróflega VNV-ASA. Byggð er nú (2013) á um 900 m löngu og 150 m breiðu svæði undir brúninni; bóndabær í vesturenda, Skógaskóli og Skógasafn að austanverðu. Ofan við bóndabæinn á vestanverðu svæðinu, vestan við Eystra Bæjargil (Fjósagil), er brekkan mikið til grasgróin en að austanverðu ofan við byggðina við Skógaskóla og Skógasafn er umfangsmikil skógrækt. Á láglendinu sunnan við byggðina eru víðáttumikil sléttuð tún sem ná suður að norðurbakka Hofsár. Vestan við túnin á norðurbakka Hofsár er einnig tekin byggð að myndast við Skógarfossveg. Ekið er frá Þjóðvegi 1 til NNA upp að Skógum fyrir miðju svæðisins.

Mynd 32. Bær 002:001, horft til VNV.

Í Sunnlenskum byggðum IV segir einnig: "Bæirnir tveir í Ytri-Skógum stóðu við sömu stétt. Kirkja og kirkjugarður [002] voru framan við austurbæinn. Á fyrsta og öðrum áratug þessarar aldar voru reist hér íbúðarhús úr timbri. Hús austurbæjarins stendur enn og er notað til íbúðar. Við síðustu endurbyggingar bæjarhúsa hafa íbúðarhús verið færð aðeins vestur frá gamla bæjarstæðinu og gripahús hafa verið byggð ofar við brekkuna." Byggingaframkvæmdir hafa verið miklar að Ytri-Skógum á 20. og 21. öld, bæði á bæjarhólum sem og austar vegna Skógaskóla og Skógasafns, og er margt horfið af þeim sökum. Samkvæmt túnakorti frá 1924 náðu mannvirki í bæjarröð á bæjarhól 001 yfir um 80x20 m stórt svæði sem lá VNV-ASA og stóðu íbúðarhúsin Austurbær og Vesturbær þétt saman rétt vestan við miðju að sunnanverðu um 5 m norðvestan við kirkjugarð 002. Austurbær, eða Þorsteinshús, stendur enn. Samkvæmt Fasteignaskrá var hann byggður 1906 og er húsið enn nýtt til íbúðar 2013. Vesturbær hefur því verið reistur milli 1920 og 1924 því gamla húsið er sagt byggt á öðrum áratug 20. aldar og er sýnt á túnakorti Ytri-Skóga frá 1924. Samkvæmt Fasteignaskrá er skráður sumarbústaður frá 1981 um 15 m VNV við Austurbæ. Á milli sumarbústaðarins og Austurbæjar stendur enn grunnur Vesturbæjarins og virðist hann ennþá í notkun. Sá hluti hússins sem hvíldi á grunninum er þó horfinn. Grunnur Austurbæjar og Vesturbæjar eru báðir steinsteyptir og samtengdir með steinsteyptum tröppum. Gengið er inni þá báða að sunnanverðu og eru gluggar beggja megin við dyrnar á báðum húsgrunnum. Grunnur Austurbæjar er lægri en grunnur Vesturbæjarins sem gæti gefið til kynna að aðeins grunnur Austurbæjar hafi verið niðurgrafinn. Austurbær er bárujárnsklætt timburhús með jarðhæð og risi sem hvíla á steypum kjallaranum og samkvæmt vatnslitamálvirki af bæjunum frá fyrri hluta 20. aldar sem til er á Skógasafni var Vesturbær mjög keimlíkur. Út frá suðausturhorni Austurbæjar er um 10 m löng, um 0,5 m breið og 0,2-0,5 m há vegggleðsla sem liggur VNV-ASA. Mjög líklega er hér um að ræða leifar af veggjum útihúsa í bæjarröð sem nú (2013) eru horfin. eru þetta einu greinilegu leifarnar af öðrum byggingum í bæjarröð. Bæjarhólsmýndun er lítt greinanleg vegna röskunar en líklega er tiltölulega óhreyft um 40x10

m stórt svæði sem liggur VNV-ASA aðallega umhverfis gömlu íbúðarhúsin að sunnan og austan og umhverfis kirkjugarð 002. Þar eru garðar og trjárækt. Byggð hafa verið fleiri íbúðarhús til vesturs og norðan gömlu íbúðarhúsanna er upphækkaður malarbakki. Malbikaður bílvegur liggur ofan á malarbakkanaum aftan við öll íbúðarhúsin í Ytri-Skógum og liggur til ASA fyrir austurenda Austurbæjar og yfir bæjarlækinn suður fyrir Þórhallshús og heimavist Skógaskóla frá 1967. Samkvæmt fyrrnefndu málverki af Ytri-Skógum frá fyrrihluta 20. aldar voru um tíu hús í bæjarröðinni að íbúðarhúsunum tveimur meðtöldum flest með mæni sem snéru NNA-SSV þvert á mæna íbúðarhúsanna, en hlutverk þeirra eru óljós.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; SB IV, 44-45; www.skra.is 2014

RA-002:002 kirkjugarður kirkja 63°31.750N 19°30.172V

Kirkjugarðurinn að Ytri-Skógum er fast sunnan í bæjarhólnum um 3 m SSA við Austurbæ 001. Kirkjutóftin er inn í kirkjugarðinum í suðvestur hluta garðsins. Kirkjutóftin er mjög líklega sýnd sunnan við bæjarröð 001 á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Umhverfis kirkjugarðinn að austan, vestan og sunnan er sléttað graslendi. Norðan við garðinn er hálfgróið malarplan milli Austurbæjar 001 og garðs. Garðurinn er í mikilli órækt svo að grunnur kirkjunnar sem finna má fyrir sést ekki fyrir grasi. Sjö trám hefur verið plantað í kirkjutóftina, fimm birkitrám, einn víðir og einn ilmreynir. Heimkeyrslan að bæjarhúsunum liggur fram hjá norðausturhorni kirkjugarðsins úr suðaustri, fer austan megin við garðinn og tekur nokkuð krappa beygju til vesturs norður fyrir íbúðarhúsin.

SKÓGAR UNDIR EYJAFJÖLLUM (R) - Nikulási.

c. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 6.

[1332]: „Skogar. gamall maldagi. Nicholaskirkia j skogum aa halft heimaland med ollum rekum þeim sem þar fylgia. oc þessum vtjordum. halfa drangshlyd. skardshlyd. hordaskäle. backe oc berianes. oc eystre skogar. kirkia aa innan sig. v. manna messuklædi. oc ij hokla. at auk. sloppar iiij. oc kantara kapur iiij. fiogur haalltaris klædi. iiij. aa huaaru minna alltari med dukum. messu serckur. einn nyr wvigdur. oc kalekar ij. glodarker eitt. oc annat brotid. kiertistikur fiorar. vj. kluckur. oc biollur tuor. skrijn. oc textus evanngeliorum. ij. alltara steinar buner. iiij. krossar smellter oc iiij obuner. marie skriffter tuor. peturs skriptt. oc nichulas. jons likneski postola. oc marie. tuor kistur oc stoll. merki ij. bior oc songhus tiold. kuikfee sextijgi aasaudar oc tiu kyr. þriu hundrut j bokum. krisma ker med tonn. kirkiu kolur ij. oc vatnkall. tueggia kennimanna skyllid. prestar tueir. edur prestur oc diakni. kirkian aa oc tuo glerglugga oc paxblad.“ Máld DI II 677. [er sennilega yngri en 1371 þar sem þeir eru alveg eins utan að hér eru altarissteinar, krossar, skriftir og líkneski umfram en þar hefur einni línu um Ólafsskrift verið bætt við. Þessi hefur líka Bakka umfram 1371 - 1371 gæti líka verið léleg afskrift af 1332 og hafa hleypt úr]

[1367]: Hítardalsbók, sjá [1371]; DI III 216.

[1371]: i. Nichulas kirkia j skogum a halftt heimaland med ollum rekum þeim er þar fylgia. og þessum vtjordum halfum. drangshlijd. Skardzhlijd. hardaskalle. og berianess oc eystre skoga. kirkia a jnnann sig fimm manna messuklæde og tuo hokla ad auk. sloppar iiij. oc cantarakapur. iiij. haalltaris klæde. iiij. a huoru minna alltare med dukum. messuserkur einn ad auk. kaleikar. ij. Glodarkier oc annat brotid. kertestikur iiij. sex kluckur og biollur ij. skrijn og textus. Jtem ij kistur og stoll. merke ij og saunghustiollid. kuikfie sextighe asaudar og tiju kyr. iijc j bokum. christmaker med tonn. kirkiukolur ij oc vatzkall. tueggia kennemanna skyllid. prestar ij eda prestur og diakne. kirkian ä og ij glerglugga og paxblad. Jtem olafs skriptt ný. Máld DI III 258.

1553: Máld DI XII 646.

1575: Máld DI XV 673-674.

1709: "Hjer er alkirkja og embættað af Beneficiato að Hólum þriðja hvern helgan dag á móts við Hóla

og Steina kirkjur." JÁM I, 28.

[1847] Af báðum annaxíunum og afteknu bænhúsi "í Borg" eru goldnir til saman 33 fd smjör." JJ, 47. 12.3.1890: Skóga- og Steinakirkjur lagðar niður og sóknirnar lagðar til Eyvindarhóla; (PP, 54) [landshöfðingjabréf].

Kirkjugarðurinn er um 25x15 m að flatarmáli og liggur VNV-ASA. Garðurinn hefur umhverfis sig steiptan sökkul sem er um 0,5 m hár og upp af honum er járngríðing sem á er strengt gríðingarnet. Áður náði kirkjugarðurinn lengra út trúlega til suðurs og austurs (sjá túnakort 1924) en þar hefur garðurinn verið sléttður í tún. Kirkjutóftin sem er ferhyrnd væri greinilegri ef grasið yrði slegið. Tóftin

er um 9 m á lengd, um 4 m á breidd og hleðsluhæð hennar er sennilega um 0,3 m. Skógakirkja var timburkirkja en viðum hennar var dreift eftir 1890. Aðeins eitt leiði er upphlaðið og ómerkt, önnur eru merkt og óhlaðin. Grafið var í kirkjugarðinum fram á miðja 20. öld en hann er ekki í notkun lengur.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; JJ, 47; DI XII 6; DI II, 677; DI III, 216; DI III, 258; DI XII, 646; DI XV, 673-674; JÁM I, 28; PP, 54.

Mynd 33. Kirkjugarður 002:002, horft til norðvesturs.

RA-002:003 heimild útihús

63°31.771N 19°30.140V

Samkvæmt túnakorti Ytri-Skóga frá 1924 var lítið útihús um 30 m ANA við Austurbæ 001 í suðurjaðri túns sem nýtt var frá Vesturbæ 001. Ekkert útihús er á þessum stað samkvæmt bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Á þessu svæði er sléttað malarplan og umfangsmikil steinsteipt útihús byggð um miðja 20. öld. Ekkert sést til fornleifa. Húsið sést á málverki af Ytri-Skógum frá fyrri hluta 20. aldar. Þar er húsið tvískipt með tveimur mænum sem liggja NNA-SSV. Gengið var inn í húsin á suðurgafli og voru inngangar inn í húsin undir hvorum mæni. Húsið hefur líklega verið byggt úr torfi og grjóti með bárujárnsþaki og timburþiljum. Hlutverk hússins er óljóst.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906

RA-002:004 heimild fjós

63°31.776N 19°30.153V

Samkvæmt túnakorti Ytri-Skóga frá 1924 var stórt útihús um 30 m norðaustan við Austurbæ 001 og fast norðvestan við útihús 003 í suðurjaðri túns sem nýtt var frá Vesturbæ 001.

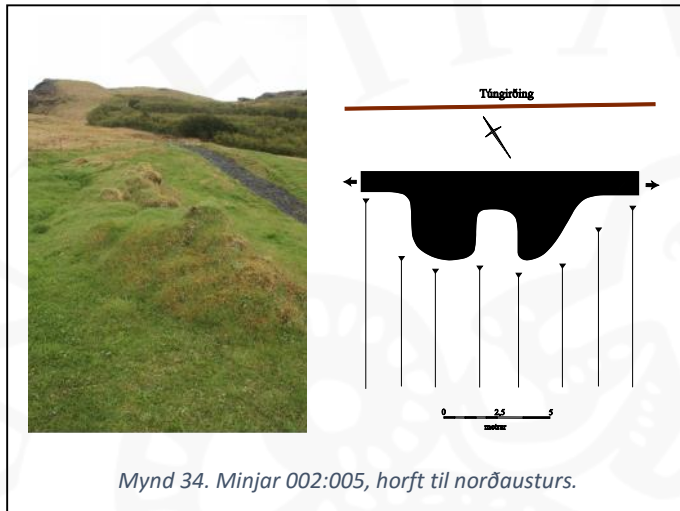
Á þessu svæði er sléttað malarplan og umfangsmikil steinsteipt útihús byggð um miðja 20. öld. Ekkert sést til fornleifa. Samkvæmt bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 voru útihús þar á svipuðum stað með áföstum túngarði sem lá upp brekkuna til NNA frá norðausturhorni hússins. Enginn túngarður er sýndur á túnakorti frá 1924. Líklegt er að útihús 004 á túnakorti frá 1924 hafi verið stækkuð útgáfa af húsi sem sýnt er árið 1905 eða þau hafa verið byggð ofan á eldra hús á sama stað og túngarður sléttður. Yngri húsin sjást á málverki af Ytri-Skógum frá fyrri hluta 20. aldar. Þar eru húsin fjórskipt undir fjórum mænum sem snéru NNA-SSV. Gengið var inn í húsin á suðurgafli og virðast hafa verið fjórir inngangar, einn undir hverjum mæni. Litlir gluggar voru ofarlega á suðurgafli ofan við innganga á þremur vestari húsunum. Tveir stórir gluggar voru einnig hlið við hlið á vestasta gafli, vestan við innganginn. Húsin hafa líklega verið grafin inn í hlíðina að norðaustan og byggð úr torfi og grjóti, með gafil og þak úr timbri og bárujárni. Samkvæmt Smára Ólasyni, heimildamanni, voru í húsunum líklega fjós og fjárhús.

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906

RA-002:005 tóft+garðlag útihús

63°31.829N 19°30.098V

Samkvæmt túnakorti Ytri-Skóga frá 1924 var lítið útihús eða kofi ofarlega í útjaðri heimatúns sem nýtt var frá Vesturbæ 001, um 140 m NNA við Austurbæ 001. Leifar tóftar og túngarðs sjást ennþá um 3 m sunnan og neðan girðingar um 140 m NNA við Austurbæ 001.

Á þessu svæði er grasigróin efri brún eða bakki túnbrekku sem hallar 30-40° til SSV niður að bæ 001. Brekkan kallast Kvinnabrekka eða Bjallabrekka (sjá 028) og er á milli Vestra- og Eystra-Bæjargils. Útflött tóft A og garðlag B eru á svæði sem er um 120 m á lengd, um 25 m á breidd og liggur VNV-ASA meðfram brekkubrún. Tóft A er efst í vesturhluta svæðisins, hún er vel grasigróin, um 8 m á lengd, um 4 m á breidd og liggur VNV-ASA. Gengið hefur verið inn að sunnanverðu en innanmál er um 2,5x2 m og liggur NNA-SSV. Veggir eru lítið annað en 1,5-3 m breiðar grasigrónar hrúgur að austan og

vestan <0,5 m á hæð. Húsið hefur verið grafið inn í brekkuna að norðanverðu. Hlutverk hússins er óþekkt. Túngarður B er fast ofan og norðan við tóftarleifarnar. Túngarðurinn er torf- og grjóthlaðinn, alls um 110 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,5 m á hæð. Túngarðurinn endar við gil í báða enda, Vestra-Bæjargil og Eystra-Bæjargil (Fjósagil). Um 15 m skarð er rofið í túngarðinn að austanverðu um 13 m vestan við austurenda vegna malarvegjar sem liggur þar upp brekkuna frá bæ 001 upp á Skógaheiði. Fast neðan við garðlag B meðfram malarvegi að norðvestan verðu mætti halda að væri annað garðlag en líklega er hér aðeins um uppgróinn mokstur upp úr vegslóða að ræða.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Örnefnakort SÓ

RA-002:006 heimild útihús

63°31.756N 19°30.042V

Samkvæmt túnakorti Ytri-Skóga frá 1924 voru útihús og kálgarður í túni sem tilheyrði Austurbæ 001 um 110 m austan við Austurbæjarhúsið. Útihús er einnig sýnt á svipuðum stað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 en kálgarður virðist koma eftir þann tíma. Samkvæmt örnefnakorti Smára Ólasonar kallaðist þetta svæði Krókur.

Á þessu svæði er sléttað graslendi og girðing fast austan við bæjarlæk milli sumarbústaða í Króknum og tveggja íbúðarhúsa VNV við heimavist Skógaskóla þar sem samkvæmt örnefnakorti Smára Ólasonar hét áður Forarskák.

Ekkert sést til fornleifa. Samkvæmt túnakorti hefur kálgarðurinn verið um 200 fermetrar að stærð.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; Örnefnaskort SÓ

RA-002:007 tóft+garðlag lambhús

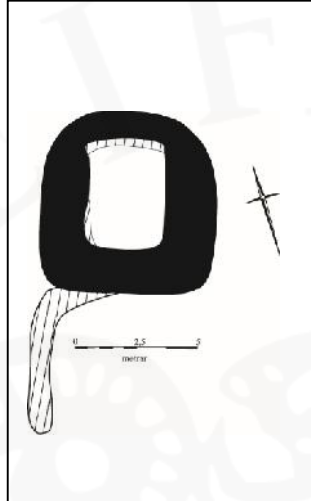
63°31.800N 19°30.305V

Samkvæmt túnakorti Ytri-Skóga frá 1924 var útihús í Austurbæjartúni um 120 m norðvestan við Austurbæ 001 og um 85 m suðaustan við fjárhús 009. Tóftarleifar eru um 130 m norðvestan við Austurbæ 001, um 15 m VNV við vestasta útihús frá Ytri-Skógum og um 75 m suðaustan við fjárhústóft 009. Samkvæmt örnefnakorti Smára Ólasonar var þarna lambhús. Útihús var á svipuðu svæði árið 1906

Þegar bæjarteikningar danskra landmælingamanna voru gerðar.

Tóftin er grafin inn í grasigrónar brekkurætur sunnan undir grónum vegslóða sem liggur til vesturs upp að fjárhúsum 009. Brekkan liggur milli bæjarhúsa og Skógafoss og hallar 40-50° til suðurs og SSV. Fast sunnan við tóftina er 0,5-1 m hár bakki umhverfis lítið gerði fast austan við fyrrnefnt núverandi útihús. Líklega hefur gerðið verið grafið út úr brekkunni fyrir rollur eða hross þegar útihúsið var byggt. Djúpur skurður er fast sunnan við gerðið, um 10 m sunnan við tóftina, og leiðir hann vestari bæjarlæk út í Skógaá.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "(13) Ferh., grafin inn í hlíð, grjót innan, torf utan.

Mynd 35. Tóft 002:007, horft til NNA.

Fremur illa farin og full af drasli. Stórar hellur eru inni í henni, e.t.v. úr þaki, og timburleifar. Vísar í 208°. L. 6,6, br. 4,8, h 2,0. Dyr br 1,0." Tóft 007 er einföld, um 7 m á lengd, um 7 m á breidd og liggur NNA-SSV. Tóftin er grafin inn í brekkuna að norðanverðu svo að ytri brún norðurveggjar er óljós. Innanmál tóftar er um 4x3 m. Veggir tóftarinnar eru hlaðnir úr torfi og grjóti, 1-2 m á breidd og 0,5-1,8 m á hæð. Veggir eru signir í suðurenda en innri veggur í norðurenda upp við brekkuna stendur enn nokkuð óhreyfður (6-7 umför). Uppgróið rofabarð er í suðurenda vesturveggjar. Gengið var inn í tóftina að sunnanverðu en inni í tóftinni er járnarusl og botn hennar er tekinn að hlaupa í þúfur. Í suðurenda er veggur mjög siginn (<0,5 m) og inngangur því fallinn saman eða hann hefur verið á timburþili sem er horfið. Óljós mynd fæst af því á málverki af Ytri-Skógum frá fyrrihluta 20. aldar sem finnst á Skógasafni. Þar gæti suðurhlíð hafa verið bæði hlaðin úr grjóti í grunninn með timburþili ofan á en slíkt er ekki alveg víst. Ekki er útilokað að suðurveggur hafi að einhverju leyti fallið ofan í gerðið sem er fast sunnan við tóftina þegar eða eftir að það var grafið út en þó engin ummerki sjáist þar um slíkt. Þak var með einn mæni sem snéri NNA-SSV og hefur líklega verið byggt úr timbri, hellum og bárujárn. Óljósar leifar af garðlagi liggja til SSV um 6 m út frá suðvesturhorni tóftar. Garðlagið er grasigróin og líklega torfhlaðið, um 0,5 m á breidd og 0,2-0,5 m á hæð. Ekki er útilokað að hér sé aðeins um að ræða uppmokstur úr yngra gerði en þó gæti garðlagið verið eldra. Ekki er hægt að skera úr um slíkt án frekari rannsókna.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Örnefnakort SÓ; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906

RA-002:008 Hesthússkák heimild hesthús

63°31.785N 19°30.316V

Samkvæmt túnakorti Ytri-Skóga frá 1924 var útihús í Vesturbæjartúni á Hesthússkák um 115 m VNV við Austurbæ 001 og um 20 m SSV við lambhús 007. Útihús var á svipuðu svæði þegar bæjarteikningar danskra landmælingamanna voru gerðar 1906.

Á þessu svæði er sléttað tún rétt vestan við bæjarhlað og fast sunnan við stóran 2-3 m breiðan og 0,5-1,5 m djúpan ræsiskurð sem leiðir vestari bæjarlæk til vesturs út í Skógaá.

Ekkert sést til fornleifa. Hús þetta sést óljóst á málverki af Ytri-Skógum frá fyrrihluta 20. aldar. Húsið hefur líklega verið með einn mæni sem snéri norður-suður og byggt úr torfi- og grjóti með gaffli og þaki

úr timbri og bárujárni. Gengið hefur verið inn að sunnanverðu. Líklega hefur húsið þjónað sem hesthús miðað við nafnið á túninu þar sem það stóð.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; Örnefnakort SÓ

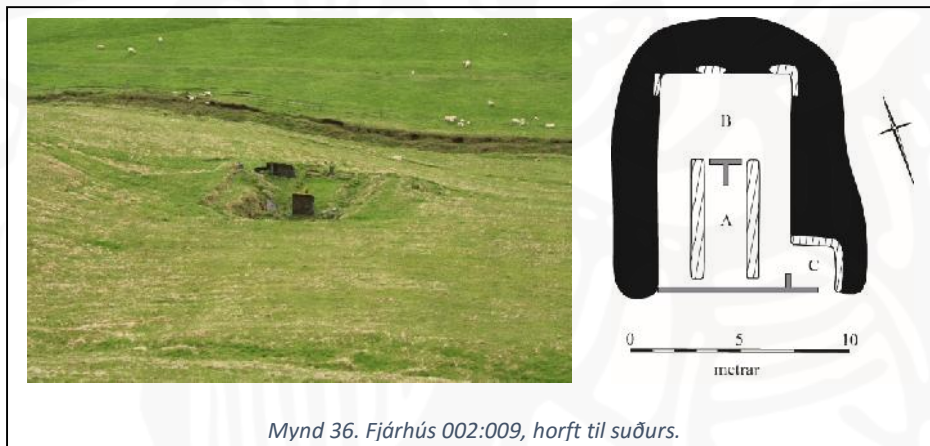
RA-002:009 Vesturbæjarfjárhús tóft fjárhús 63°31.821N 19°30.384V

Samkvæmt túnakorti Ytri-Skóga frá 1924 var útihús í túni merkt Austurbæ um 210 m VNV við Austurbæ 001. Stór fjárhústóft er á þessu svæði um 205 m VNV við Austurbæ 001 en samkvæmt örnefnakorti Smára Ólasonar hét hér Vesturbæjarfjárhús svo eitthvað hefur nýting á svæðinu flókt á milli bæja. Útihúsið er sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Á þessu svæði er grasigróin brekka milli bæjarhúsa að Ytri-Skógum og Skógarfoss. Brekkan hallar 40-50° til SSV.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "(12) Ferh., líklega tvískipt fjárhús, skipt með steinsteyptum vegg, hlaða þver á að baki, smá útskot út úr SA horni. Grafið inn í hlíð, grjóthlaðið innan, skiptiveggir innan og framgafl steinsteyptir, nú fallnir að mestu. Vísar í 212°. L alls 12,2

(fjárh.+br.hlöðu), br 8,4, útskot L 2,9, br 3,0. Hlaða br 4,8, h 1,6." Tóft 009 er þrískipt, um 12,5 m á lengd, um 11,5 m á breidd og liggur NNA-SSV. Tóftinni er skipt í fjárhús A að sunnanverðu, hlöðu B að norðanverðu og lítið afhýsi C við

suðurenda fjárhúss B að austanverðu. Útveggir tóftarinnar eru hlaðnir úr torfi og grjóti en gafl að sunnan og hluti innveggja hefur verið steinsteyptur. Hleðslur í útveggjum eru nokkuð mikið signar inn í tóftina. Veggirnir eru um 2-3 m á breidd og 0,5-2,5 m á hæð. Tóftin er grafin inn í brekkuna og veggir hafa verið hestir í hlöðu B sem var í norðurenda hússins fast undir brekkunni. Fjárhús A hefur verið um 6x6 m að innanmáli og hlaða B um 6x4 m og snúið VNV-ASA. Hefur rýminu í fjárhúsi A verið skipt í tvennt um miðju með grindum eða þili úr steinsteypu og timbri, sem og skilin milli fjárhúss og hlöðu. Leifar af T-laga 1,6 m háum steypuvegg eru enn standandi í norðurenda fjárhúss þar sem fjárhús A og hlaða B mættust. Leifar af grjóthlöðnum undirstöðum tveggja garða sjást ennþá í fjárhúsi A og hafa þær skipt húsinu enn frekar niður í fjórar krær sem voru líklega 1-1,5 m á breidd hver. Garðaundirstöður eru vel grasigrónar og um 5,5 m á lengd, um 0,5 m á breidd og <0,4 m á hæð. Undirstöðurnar liggja frá suðurvegg hlöðu fram að suðurgafli fjárhúss en enduðu um 0,5 m frá vegg. Enn eru greinilegar 0,2 m háar og 0,2-0,3 m breiðar leifar að steinsteyptum gafl í grasi í suðurenda tóftar og í suðausturhorni milli hólfs A og C stendur gaflinn enn um 0,5 m hár. Óljós er hvort hlaða hefur verið dýpri en fjárhús þar sem hlaða er nokkuð samfallin en slíkt er ekki ólíklegt. Hólf C hefur líklega þjónað sem hrútakofi og/eða fódurgeymsla en hólfið er aðeins um 2x2 m að innanmáli. Gengið hefur verið inn í suðausturhorni á suðurgafli. Austan við húsið er sléttður grasigróinn pallur í brekkunni þar sem greinilega hefur verið sléttað plan til að koma heyi í hlöðu. Uppgróinn götuslóði liggur frá húsinu niður brekkuna heim að bæ til suðvesturs. Slóðinn beygir til austurs um 35 m frá tóftinni, liggur út brekkuna norðan við lambhústóft 007 og hverfur við Hundagil. Fjárhúsin og hlaðan sjást greinilega á málverki af Ytri-Skógum frá fyrrihluta 20. aldar. Fjárhúsin höfðu einn mæni sem lá NNA-SSV á meðan mænir hlöðu lá VNV-ASA.

Tvær dyr voru á suðurgafli fjárhússins og stór gluggi uppi við mæni fyrir miðju ofan við dyrnar. Hús C er ekki greinanlegt á málverkinu en hins vegar virðist hafa verið lítið afhýsi vestan megin við fjárhúsið sem þýðir að húsið hefur á einhverjum tímapunkti verið fjórskipt. Lítið er um ummerki um þetta hús á svæðinu vegna hruns en óljós dæld er undir vesturvegg fjárhúss sem líklega tengist þessu húsi. Hlutverk þess er óþekkt. Mjög líklegt er að hús á þessum stað hafi stækkað og breyst nokkuð í gegn um tíðina.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-002:010 tóft útihús

63°31.798N 19°30.474V

Samkvæmt túnakorti Ytri-Skóga frá 1924 var útihús í Austurbæjartúni um 260 m VNV við Austurbæ 001 og um 80 m VSV við fjárhús 009. Á þessu svæði er tóft 010 um 260 m VNV við Austurbæ 001 og um 80 m VSV við fjárhús 009. Útihúsið er sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906. Á þessu svæði er grasigróin brekka milli bæjarhúsa að Ytri-Skógum og Skógarfoss. Brekkan hallar 30-50° til SSV. Tóftin er neðst í breiðum rana sem liggur NNA-SSV niður brekkuna. Um 2-3 m sunnan og framan við tóftina er 2-3 m breiður og 0,5-1,5 m djúpur ræsiskurður sem leiðir vestari bæjarlæk til vesturs út í Skógaá.

Mynd 37. Fjárhús 002:010, horft til norðurs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Ferh., grafin inn í hlíð, grjótt innan, torf utan. Þak er svo til heilt fallið inni tóft. Hefur það verið gert úr gríðarþykku rekatré, notað sem mænir, með sperrum. Járnlötur, líkl. úr skipi, hafa verið lagðar yfir og torf þar yfir. Vísar í 208°. L 4,5, br. 3,3. Dyr br 0,8, vþ 1,1, h 2,0 (gaf, sem er upphlaðinn)." Tóft 010 er einföld, um 6 m á lengd, um 6 m á breidd og liggur NNA-SSV. Tóftin er grafin ofan í grasigróinn ranann svo útveggur að norðanverðu er óljós. Gengið hefur verið inn að sunnanverðu. Innanmál tóftar er um 3x2 m. Veggir standa grónir, 1,5-2 m á breidd og 0,5-1,8 m á hæð. Veggur er hæstur að norðanverðu undir brekku. Inngangur er samfallinn en hefur líklega verið um 0,5 m á breidd. Tóftin er full af torfi og skipajárni og skáhallt yfir tóftina milli norður- og suðurhorna liggur grotinn staur. Eins og Guðrún Sveinbjarnardóttir nefnir hefur staurinn líklega verið notaður sem mænir undir járníð og torfið. Hlutverk hússins er óljóst en líklega hefur verið hér hesthús eða fjárhús.

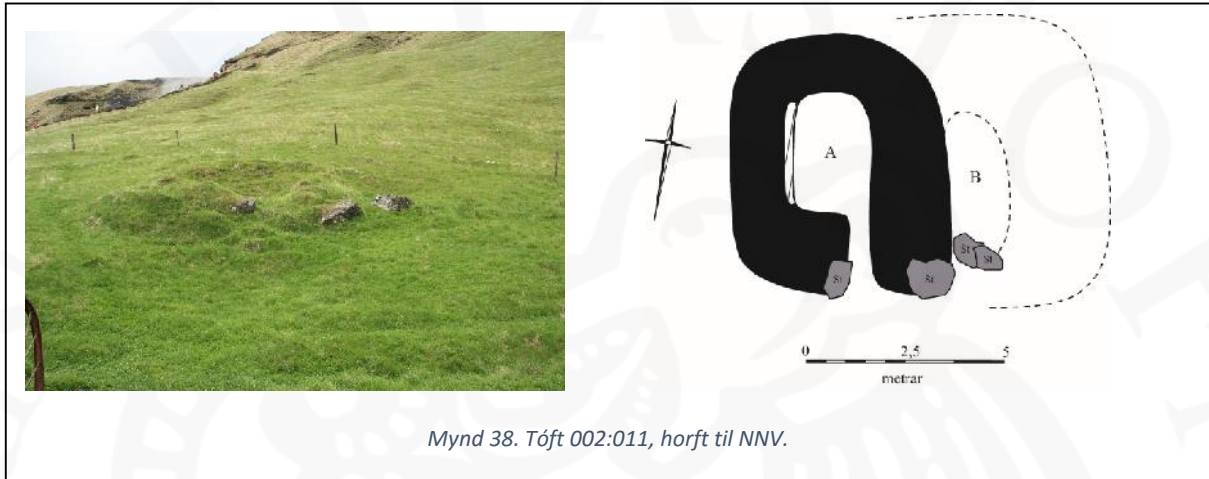
Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-002:011 tóft útihús

63°31.805N 19°30.558V

Samkvæmt túnakorti Ytri-Skóga frá 1924 var útihús í Vesturbæjartúni um 310 m VNV við Austurbæ 001 og um 55 m vestan við útihús 010. Á þessu svæði er tóft 011 um 320 m VNV við Austurbæ 001 og um 70 m VNV við útihús 010. Útihúsið er sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906. Á þessu svæði er grasigróin brekka milli bæjarhúsa að Ytri-Skógum og Skógarfoss. Brekkan hallar 40-50° til SSV. Tóftin er neðst í brekkurótum og sunnan við tóftina er flatlent graslendi.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "a) Ferh., grafin inn í hlíð, yfirgróin, steinar í veggjum. Dyr eru á S gafli A-verðum, br. 0,4. L 5,4, br 4,2, h 1,0. Vísar í 178°. b) Austan við a) sem er meiri tóft er önnur öllu óljósari. Br beggja er 8,4, l b) 4,0." Tóft 011 er tvískipt, um 9,5 m á lengd, um 7 m á breidd og liggur VSV-ANA. Tóftin er niðurgrafin í brekkuna svo útveggur að norðanverðu er óljós. Hólf A er vestan í tóftinni og er um 3x2 m að innanmáli. Hólf B er austan við hólf A og mun óljósara en hefur líklega verið um 3,5 x1,5-2 m að innanmáli. Um 2 m breiður veggur skilur á milli hólfa. Bæði hólf liggja NNV-SSA og gengið var inn í þau bæði að sunnanverðu. Veggir tóftar eru grjót- og torfhlaðnir, 1,5-2,5 m á breidd og 0,5-1 m á hæð en hleðslur eru mikið teknar að falla inn í tóftina. Glittir nokkuð í hleðslugrjót (1-2 umför) í vesturvegg hólfs A en hólf B er mjög samansigið og inngangur þar er að mestu horfinn. Inngangur í hólf A er hinsvegar ennþá mjög greinilegur í suðurvegg hólfs A, fast upp við austurvegg, og er hann um 0,5 m á breidd. Hlutverk hússins er óljóst en líklega hefur verið hér fjárhús eða hesthús. Þar sem hús hefur staðið á svipuðum stað a.m.k. frá því um 1905 er ekki útilokað að hólf B sé hluti af eldra húsi frekar en austurhólf tvískiptar tóftar en slíkt verður ekki staðfest nema með frekari rannsóknum.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa.

RA-002:012 tóft útihús

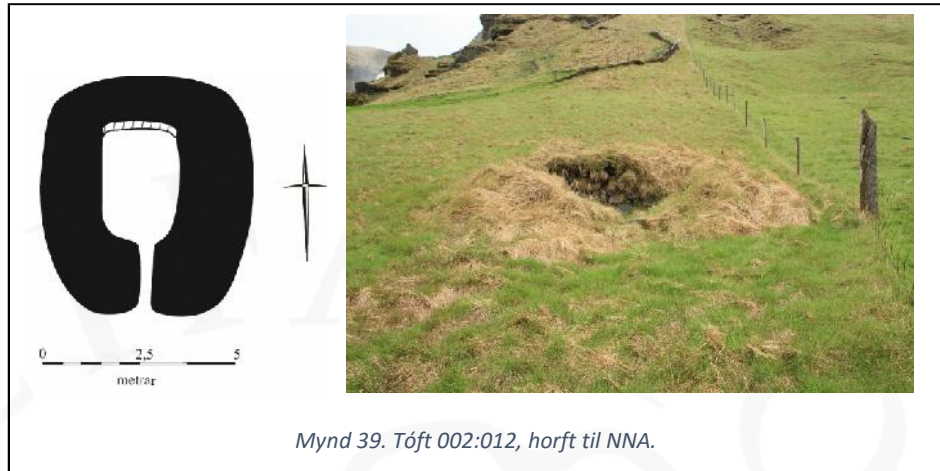
63°31.820N 19°30.652V

Samkvæmt túnakorti Ytri-Skóga frá 1924 var útihús í Vesturbæjartúni um 370 m VNV við Austurbæ 001 og um 60 m VNV við útihús 011. Á þessu svæði er tóft 012 um 410 m VNV við Austurbæ 001, um 80 m VNV við fjárhús 010 og um 15 m austan við malbikaðan göngustíg upp á brún meðfram Skógagili austanverðu sem mikið er nýttur af ferðamönnum. Útihúsið er sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Á þessu svæði er grasigróin brekka milli bæjarhúsa að Ytri-Skógum og Skógarfoss. Tóftin er næst Skógarfossi rétt utan og vestan girðingar og túns. Brekkan er smáþýfð á þessu svæði og hallar 30-40° til SSV ofan og norðan við tóft en aðeins 5-10° að sunnan.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Ferh., grafin inn í hlíð í túnjaðri V bæjarins.

Yfirgróin og nokkuð gamallæg, grjót í veggjum, torf utan. Mikið grjót hefur fallið inn í tóft. Vísar í 200°. L 4,8, br 4,0. Dyr br. 0,85, h 1,7, vþ 1,4." Tóft 012 er einföld, um 6,5 m á lengd, um 5,5 m á breidd og liggur norður-suður.

Mynd 39. Tóft 002:012, horft til NNA.

Innanmál er um 3x2

m. Tóftin er hlaðin úr grjót og torfi og eru veggir 1-2 m á breidd og 0,5-1,6 m á hæð. Veggir eru hæstir (5-6 umför) að norðanverðu þar sem tóftin er grafin inn í brekkuna. Útveggur að norðan er því mjög óljós en líklega hafa hleðslur og bakfylling líklega verið um 1 m á breidd. Grjóthleðslur eru aðeins greinanlegar í norðurvegg því veggir eru vel grasi- og mosagrónir. Nokkuð af grjóti er fallið inn í tóftina. Gengið var inn að sunnanverðu en inngangur er fallinn saman. Líklega hefur hann verið á miðjum vegg og um 0,5 m á breidd. Hlutverk tóftar er óljóst en líklega hefur verið hér fjárhús.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafallahreppa.

RA-002:013 heimild óþekkt

63°31.603N 19°30.322V

Samkvæmt túnakorti Ytri-Skóga frá 1924 er lítið mannvirki frá Vesturbæ í suðurjaðri túns um 350 m SSV við Austurbæ 001 og um 15 m ASA við suðurenda Skógatraða 014.

Á þessu svæði er sléttað tún og grasigróinn órækt fast sunnan við túnið.

Ekkert sést til fornleifa. Líklega hefur verið á þessu svæði lítið gerði eða kálgarður.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Túnakort 1924

RA-002:014 Skógatraðir garðlag traðir

63°31.682N 19°30.290V

"Skógatraðir lágu áður fyrr vestur frá bænum um mitt tún, sem nú er. Sést enn móta fyrir, hvar þær hafa verið." segir í örnefnaskrá. Skógartraðir eru sýndar á túnakorti Ytri-Skóga frá 1924 sem og bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og virðast vera hleðslur eða garðlög beggja megin við traðirnar. Traðirnar lágu til SSV frá bæjarhól suðvestanverðum og lágu út úr heimatúni um 350 m SSV við bæ 001. Samkvæmt túnakorti frá 1924 lá tröðin milli kálgarða 053 og 054 upp að bænum og endaði fast suðvestan við íbúðarhús Vesturbæjar 001. Grasigróinn garður eða hryggur kemur í ljós í túni um 40 m SSV við Vesturbæjargrunn 001 en gatan sjálf er horfin.

Á þessu svæði er sléttað tún.

Garðurinn er grasigróinn, um 400 m á lengd, um 2 m breiður og 0,5-1 m hár. Líklega lá þessi garður meðfram götunni að austanverðu áður en svæðið var sléttað í tún. Girðing er á garðinum endilöngnum. Garður hverfur í suðri á norðurbakka eystri bæjarlækjar um 25 m norðan við íbúðarhús við Skógafossvæg.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danska landmælingamanna 1906; Ö-Ytri-Skógar, 1.

RA-002:015 garðlag túngarður

63°31.863N 19°30.385V

"Garður skilur slægjur og haga í brekkunum vestan við Skóga." segir í örnefnaskrá. Samkvæmt bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 voru túngarðar meðfram útjaðri túna að suðvestan og vestan, sem og ofan við tún fast vestan við vestari bæjarlæk ofan og norðvestan við bæjarhól 001 líkt og lýst er í örnefnaskrá. Túngarðsbrot fundust á þremur stöðum í jöðrum heimatúna að Ytri-Skógum en stór hluti túngarðs er horfinn vegna bygginga og túnasléttunar. Túngarðsbrot 015A er við mynni Skógagils um 70 m vestan við útihústöft 012 og um 470 m VNV við bæjarhól 001. Túngarðsbrot 015B er um 150 m norðvestan við Austurbæ 001 og hugsanlegt túngarðsbrot 015C er í suðurjaðri túns fast vestan við núverandi Skógaveg um 60 m vestan við veginn.

Mynd 40. Túngarður 002:015, horft til suðausturs.

Garðlag 015A er meðfram vesturjaðri gamla túnsins á austurbakka Skógaár og liggur norður-suður alveg upp að munna Skógagils. Garðlag 015B er meðfram öxl grasigróinnar brekku á vesturbakka Hundagils sem hallar 40-50° til suðvesturs. Fast ofan og norðan við garðlag 015B hallar landið 30-40° niður til ANA á stuttum kafla inn í brekkuna. Hér er trúlega um uppgróið rofabarð að ræða. Túngarðsbrot 015C er meðfram suðurjaðri sléttaðs túns. Sunnan við garðlag 015C er sléttað graslandi.

Túngarðar 015A og 015B afmörkuðu heimatún vestan við Skógatraðir 014. Var svæðið gróflega um 450x400 m að flatarmáli og lá VNV-ASA. Garðlagsbrot 015C lá meðfram suðurjaðri heimatúns fast austan við Skógatraðir 014 en afmarkaði ekkert sérstakt svæði. Túngarðsbrot 015A er hlaðið úr torfi og grjóti og liggur norður-suður. Garðlagið er um 1 m á breidd, 0,2-0,5 m á hæð og um 165 m á lengd. Hugsanlega hefur þessi garður verið endurhlaðin. Túngarðsbrot 015B er mjög sigið en hefur verið hlaðið úr torfi og grjóti. Samkvæmt uppdráttum átti túngarður á þessu svæði

að vera stallaður en þessi er þráðbeinn og liggur um 100 m norðvestur-suðaustur áður en hann beygir niður til SSA síðustu 10 m. Garðlagið er um 0,5-1 m á breidd og <0,5 m á hæð. Ekki er ólíklegt að upprunalegi túngarðurinn á þessum stað hafi verið rofinn í burtu og núverandi hleðslur á þessu svæði hafi verið hlaðnar í barðið til að stoppa rofið. Stallurinn sem garðlagið fylgir og dældin ofan og norðaustan við garðlagið líkist mjög uppgrónu rofabarði. Garðlagsbrot 015C er vel grasigróið og sigið en er líklega einnig hlaðið úr torfi og grjóti. Garðlagið er um 160 m á lengd, um 1 m á breidd og 0,2-0,6 m á hæð. Vesturendi garðlags hefur verið sléttaður í tún og garðlag hverfur í vestri á austurbakka Vestari Bæjarlæks.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; Ö-Ytri-Skógar, 2

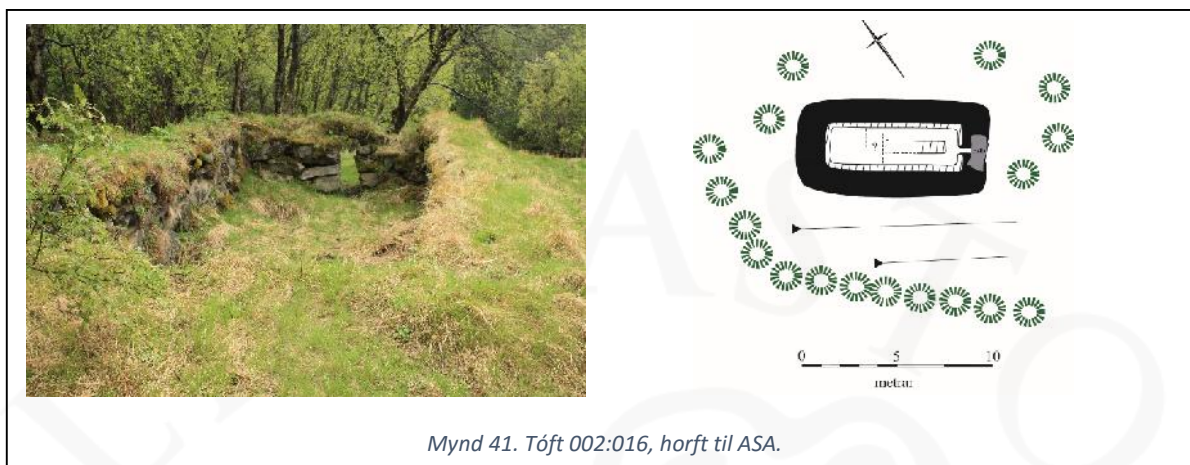
RA-002:016 tóft beitarhús

63°31.743N 19°29.799V

Einfalt beitarhús er um 310 m austan við Austurbæ 001 og um 130 m norðan við Skógaskóla.

Á þessu svæði er grasigróinn 1-2 m hár bakki en allt umhverfis tóftina er trjálundur. Greinilegur göngustígur er frá brjóstmynd Þorsteins Erlingssonar frá Stóru-Mörk upp til norðausturs en beygir svo til norðvesturs upp í lítinn bolla eða lund suðaustan við tóftina á hjallanum ofan við Skógaskóla. Tóftin stendur í brekku sem hallar 2-5° til ASA.

Tóft 016 er grafin inn í brekkuna að norðaustan, er um 10 m á lengd, um 5 m á breidd og liggur norðvestur-suðaustur. Tóftin er hlaðin úr torfi og grjóti og eru veggir um 1,5 m á breidd og 1,5-1,8 m á hæð (4-8 umför). Innamál tóftar er 7x2 m. Gengið var inn að suðaustan verðu og þar er ennþá greinilegur 0,3-0,5 m breiður inngangur sem tekinn er að síga saman svo ekki er hægt að ganga þar inn lengur. Veggir eru um 1,5 m á hæð sitt hvoru megin við innganginn. Yfir innganginum er stór hella. Tóftin

Mynd 41. Tóft 002:016, horft til ASA.

virðist vera einföld en ekki er útilokað að hún hafi áður verið tvískipt því að um 2 m frá innvegg að norðvestan er óljós, um 1 m breiddur hryggur sem gæti verið leifar af veggjaskiptingu eða þili. Garðaundirstöður eru greinilegar í suðausturenda tóftar og eru þær um 0,5 m breiðar og <0,3 m á hæð. Undirstöðurnar hverfa þegar komið er norðvestar í tóftina en ástæðan er óljós. Hér hefur mjög líklega verið beitarhús en óljóst hvort lítil hlaða hefur verið í norðvestur enda eður ei. Engar leifar af þaki eru sjáanlegar á svæðinu.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

RA-002:017 Strympa heimild hlaða

63°31.691N 19°29.872V

Samkvæmt örnefnakorti Smára Ólasonar sést strympa ofarlega í Þorkelstúni 50-60 m SSA við Úlfhildarklof. Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "(14) Kristján í Drangshlíð sagði strympu hafa verið þar sem nú stendur skólinn." Strympa 017 hefur líklega staðið um 30 m VNV við vesturhlíð Skógaskóla og um 280 m ASA við Austurbæ 001.

Á þessu svæði er sléttuð grasflöt og trjágerði fast VNV við Skógaskóla.

Ekkert sést til fornleifa. Strympa er nafn á niðurgrafinni hringlaga hlöðu og eru slíkar hlöður sér-eyfellskt fyrirbrigði. Tvær strympur má sjá í landi Eystri-Skóga RA-001:003 og RA-001:015A.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

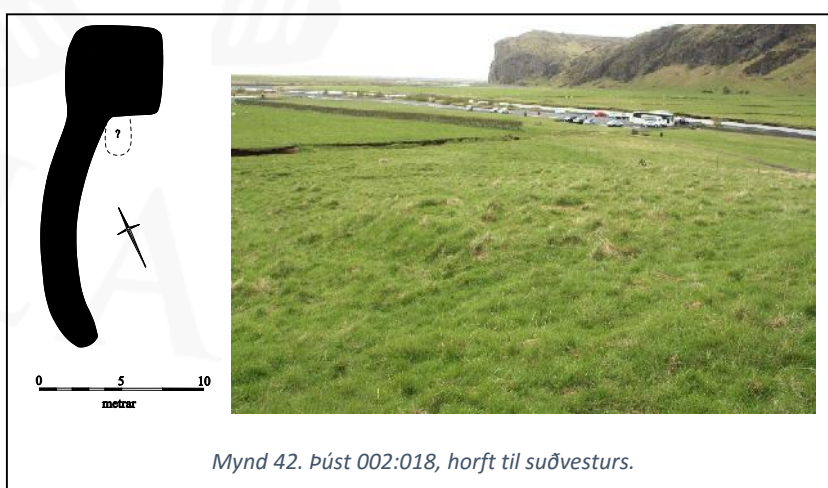
Heimildir: Örnefnakort SÓ; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-002:018 þúst óþekkt

63°31.812N 19°30.634V

Óljós þúst og garðlag eru í túni um 20 m suðaustan við útihústóft 012 og um 60 m VNV við útihústóft 011.

Á þessu svæði er grasigróin brekka milli bæjarhúsa að Ytri-Skógum og Skógarfoss. Þústin er í brekkurótum á 1-2 m háum bakka nær Skógarfossi, rétt innan og austan girðingar. Brekkan er smáþýfð á þessu svæði og hallar aðeins 2-5° til SSV þar sem tóftin stendur, en halli er nokkuð meiri stutt ofar og norðar í brekkunni.

Mynd 42. Þúst 002:018, horft til suðvesturs.

Þúst 018A og garðlag 018B eru á svæði sem er um 20 m á lengd, um 8 m á breidd og liggur norðaustur-suðvestur. Þúst A er ferköntuð og vel grasigróin, um 6x5 flatarmáli, <0,5 m há og liggur norðaustur-suðvestur. Ekkert sést til dældar í þúst sem gæti gefið til kynna stærð innanmáls. Mjög óljóst garðlag B liggur í mjúkum boga til suðvesturs út frá vesturhorni þústar A. Garðlagið er vel grasigróið og mjög sigið, um 20 m á lengd, um 2 m á breidd og <0,5 m á hæð. Engar grjóthleðslur eru sjáanlegar á svæðinu. Hlutverk mannvirkis er óþekkt en ekki er útilokað að hér hafi áður verið útihús sem fyllt hefur verið upp og hugsanlega gerði eða aðhald framan og sunnan við það. Útihús 012 var staðsett á svipuðu svæði samkvæmt bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906. Ekki er þó útilokað að þúst 018 sé leifar af eldra útihúsi sem sýnt er á bæjarteikningunni en slíkt er ómögulegt að sannreyna frekar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

RA-002:019 þúst óþekkt

63°32.245N 19°29.518V

Óljós þúst er um 1 km NNA við Austurbæ 001 og um 540 m norðaustan við Gömlurétt 030.

Þústin stendur undir hæsta hjalla að sunnanverðu. Brekkan ofan og norðan við þúst er grasigróin og hallar 30-40° til SSA. Á þessu svæði eru stór rofabörð milli grasigróinna bletta og tungna inn á milli þeirra.

þeirra.

Þústin er um 8 m á lengd, um 5 m á breidd og liggur norðaustur-suðvestur. Þústin er vel grasigróin og líklega hlaðin aðallega úr torfi. Innanmál virðist vera um 5x1-2 m. Gengið hefur verið inn í hólfið í austurhorni en inngangur er samfallinn. Í norðausturenda hólsins er stór og djúpur pollur. Suðausturveggur er 1-1,5 m á

breidd á meðan suðvesturveggur er um 3 m á breidd. Hæð veggja er um 0,5 m og hleðslur virðast nokkuð útflattar. Hjalli þjónar sem náttúrulegur veggur að norðvestanverðu. Hugsanlega gæti hafa verið hér heystæði eða fjárskýli en þó þyrfti frekari rannsóknir til að ákveða hvort um eiginlegt mannvirki er að ræða eða óvenjulega náttúrumyndun.

Hættumat: engin hætta

RA-002:020 tóft óþekkt

63°31.615N 19°29.336V

Neðarlega í Fauskadals (sjá einnig 057) austanverðum vestan undir stórri klettastrýtu er lítil einföld tóft um 730 m ASA við Austurbæ 001 og um 270 m VNV við Kvernu.

Fauskadalur er bratt og mjótt gil ofan og NNA við geymsluhús Skógasafns sem liggur NNA-SSV inn í brúnina. Neðarlega er gilið vel grasigróið en þegar ofar dregur breytist graslendið í malarskriður. Efri brún gilsins að vestanverðu er þakin skógi. Tveir vatnsfarvegir eru sjáanlegir ofarlega í giliinu í hlíðunum að austan- og vestanverðu sem sameinast neðar í miðju gili en lækurinn er líklega aðeins til staðar í votviðrum og leysingum. Lækurinn rennur niður gilið um 10 m VSV við tóft 020 og fast ANA við tóftina er 60-70° brött hlíð Fauskadals.

Tóft 020 er einföld, um 4 m á lengd, um 3 m á breidd og liggur ANA-VSV. Innanmál tóftar er um 2x1 m en botn hennar hallar 2-5° til VSV. Veggir tóftarinnar eru vel grasigrónir og mjög signir, um 1 m á breidd og <0,3 m á hæð. Engar grjóthleðslur eru greinanlegar. Gengið hefur verið inn að vestanverðu en inngangur er horfinn. Nákvæmt hlutverk tóftar er óþekkt en líklega hefur verið hér heystæði eða

einhverskonar kofaskjól, þó heystæði sé kannski ólíklegra þar sem samkvæmt munnmælum var bannað að slá í Fauskadal (sjá 057).

Hættumat: engin hætta

Mynd 44. Tóft 002:020, horft til VSV.

RA-002:021 Biskupshóll þúst áfangastaður

63°31.692N 19°30.562V

"Dálítil hæð eða hóll er ofan þeirra [Skógatraða 014], vestarlega í túninu, neðan og austan við Mosatún. Kallast hún Biskupshóll, og eru munnmæli til um það, að þar hafi Skógverjar hinir fornu drukkið Skálholtsbiskupum til skilnaðarskál, er þeir riðu frá Skógum í vísitasíuferðum." segir í örnefnaskrá. Biskupshóll er um 350 m suðvestan við Austurbæ 001 og um 120 m norðan við Fossbúð við Skógafossvæg.

Á þessu svæði er sléttað tún á austurbakka Skógaár sunnan við Vestari Bæjarlæk.

Ekkert sést til fornleifa. Biskupshóll er grasigróinn og sléttaður hringlaga hóll sunnarlega í túni um 35 m í þvermál og 0,5-1,5 m á hæð. Ekki er útilokað að fornleifar finnist undir sverði á þessum stað en hóllinn gæti þó allt eins verið náttúrulegur.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 1-2; Örnefnakort SÓ

Mynd 45. Biskupshóll 002:021, horft til austurs.

RA-002:022 Gömlutraðir örnefni traðir

63°31.681N 19°30.545V

"Dálítil hæð eða hóll er ofan þeirra [Skógatraða 014], vestarlega í túninu, neðan og austan við Mosatún. Kallast hún Biskupshóll [021], og eru munnmæli til um það, að þar hafi Skógverjar hinir fornu drukkið Skálholtsbiskupum til skilnaðarskál, er þeir riðu frá Skógum í vísitasíuferðum. Beinategar heitir túnið fyrir neðan Gömlutraðir." segir í örnefnaskrá. Nákvæm staðsetning Gömlutraða er ekki alveg ljós. Smári Ólason heimildamaður taldi Gömlutraðir hafa legið fast ofan og norður fyrir Biskupshól 021 en þegar örnefnaskrá er skoðuð er talað um að Gömlutraðir séu ofan við Beinatega. Samkvæmt örnefnakorti Smára Ólasonar eru Beinategar örnefni í túni suðaustan við Biskupshól svo líklegra er að Gömlutraðir hafi legið fast neðan og suður fyrir Biskupshól út úr túni þegar ferðast var frá Ytri-Skógum 001 um Gömlutröð til suðvesturs.

Á þessu svæði er sléttað tún á austurbakka Skógaár sunnan við Vestari Bæjarlæk.

Ekkert sést til fornleifa. Í túni sjást tvær langar og mjóar en óljósar lágir sem liggja gróflega norðaustur-suðvestur í túni norðan og sunnan við Biskupshól 021. Efri lág liggur vestur fyrir bæjarhól 001 á meðan sú neðri liggur sunnan við bæjarhólinn. Líklega er hér frekar um að ræða ummerki um eldri farvegi bæjarlækjanna úr Vestra- og Eystra Bæjargili heldur en ummerki um gamlar traðir en þó er ekki alveg

hægt að útiloka að önnur hvor láginn hafi þjónað sem tröð. Frekari rannsóknir þyrfti á svæðinu til að skera úr um slíkt.

Hættumat: engin hætta

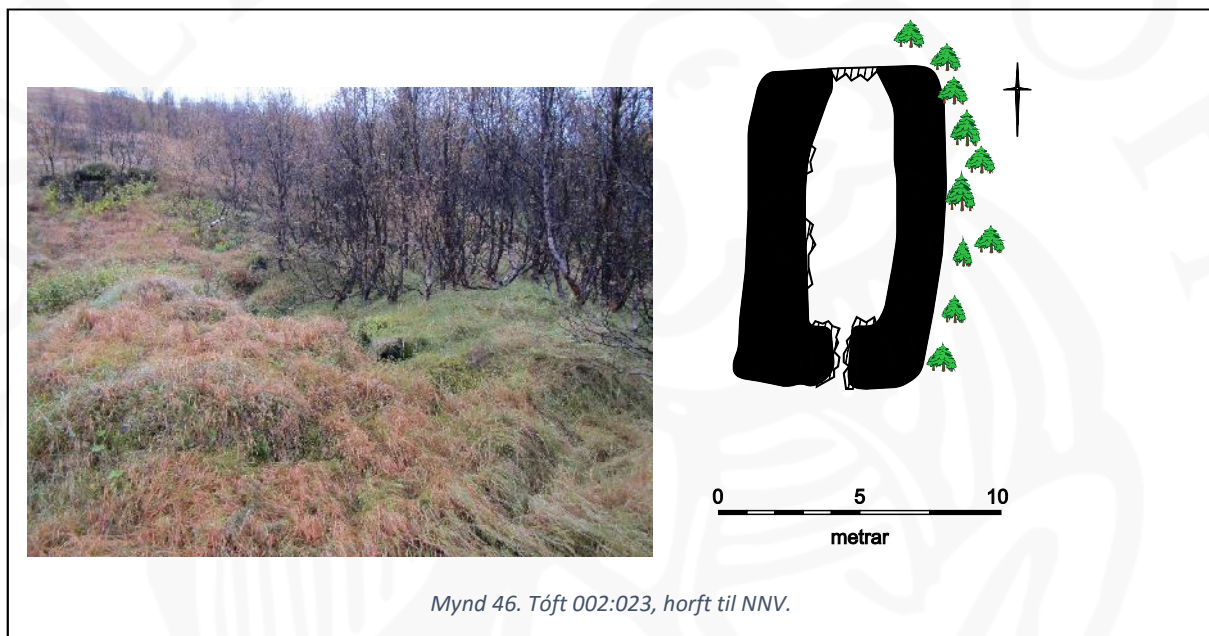
Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 2; Örnefnakort SÓ

RA-002:023 tóft fjárhús

63°31.872N 19°29.746V

Tóft er 240 m norðan við traðir 014 og tæpa 450 m norðaustan við bæ 001. Tóftin er 10 m sunnan við skógræktargirðingu, ofarlega í brekku norðan við bæ 001. Göngustígur/kindagata er 3 m vestan við tóftina.

Sem fyrr segir er tóftin innan skógræktargirðingar. Hún er í trjálausum lundi og liggur göngustígur þar í gegn. Birkitré eru allt umhverfis tóftina en lundurinn er 30 m í þvermál.

Tóftin er 12x7 m að stærð, einföld og snýr suðvestur-norðaustur. Hún er grafinn inn í brekku til norðausturs og niðurgráfin að einhverju leiti. Veggirnir eru 0,5-1 m á hæð og algrónir. Að innan glittir í steina hér og þar í gegnum grasið, líklega 2 umför. Op er á miðri suðvesturhlíð og þar mjá greina 2-3 umför grjóthleðslu. Birkitrjám hefur verið plantað eftir allri austurhlíð tóftarinnar og liggur hún undir skemmdum af þeim sökum. Veggirnir eru útflattir, 2,5 m á breidd. Öll tóftin er sigin og mjög gróin. Ekki sér til jötu, garða né annarra hólfa inni í tóftinni. Hér er líklega um fjárhús að ræða sökum staðsetningar og fjarlægðar frá bæ.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

RA-002:024 Klukkuhóll álagablettur

63°31.692N 19°29.990V

Í Goðasteini er greinin Nokkrar sagnir og þar segir um hólinn: "Klukkuhóll eða Klukkuskákarhóll er í túninu í Ytri-Skógum, skammt til landsuðurs frá bænum og lækkar ár frá ári, vegna lækjarframburðar. Sagt er, að nafn hólins sé leitt af því, að einhvern tíman hafi heyrzt í honum klukknahtljóð. Strangt bann lá við því að slá hann. Séra Gísli Kjartansson gerði það þó einu sinni, þegar hann var heima hjá föður sínum í Skógum. Veturinn eftir druknaði reiðhestur séra Kjartans í for heima við bæinn, og ein bezta kýrin í fjósinu fótbrotnaði af engri orsök, er séð varð." Í örnefnaskrá Ytri-Skóga segir: "Klukkuskákarhól má ekki slá." Samkvæmt Smára Ólasyni heimildamanni er Klukkuhóll fast austan við Stokkinn 032, um 60 m sunnan við Útgarð, heimavist Skógaskóla, og um 200 m suðaustan við Austurbæ 001.

Á þessu svæði er sléttað tún og malbikaður Ytri-Skógavegur sunnan við heimavist Skógaskóla.

Í túninu sést óljós þúst sem er 30x20 m að flatarmál og 0,5-1 m há hæð. Hóllinn er óljós vegna

vegagerðar og túnasléttunar og Klukkuhóll eða Klukkuskákarhóll hefur líklega verið lengi sleginn, a.m.k. að hluta.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Þórður Tómasson 1967, 75; Ö-Ytri-Skógar, 5; Örnefnakort SÓ

RA-002:025 *Úlfarhildarleiði* þúst legstaður

63°31.723N 19°29.896V

Í örnefnaskrá Ytri-Skóga segir: "Úlfhildarbrekka nefnist stóra brekkan ofan skólans." Úlfhildarbrekka er ekki sérstaklega merkt á örnefnakorti Smára Ólasonar en í brekkunni eru merkt Úlfhildarklof og Úlfhildarleiði. Úlfhildarleiði er sagt vestan í Úlfhildarklofi í rótum brekkunnar um 30 m NNA og ofan við Útgarð, heimavist Skógaskóla, og um 240 m ASA við Austurbæ 001.

Úlfhildarklof er um 3-4 m djúp, grasigróin V-laga gróp inn í Úlfhildarbrekku. Trjágróður er beggja vegna við klofið. Hjallinn eða brekkan er 8-10 á hæð og hallar 45-50° til SSV.

Samkvæmt Þórði Tómassyni og Smára Ólasyni heimildamönnum er hér um völvuleiði að ræða og fyrir staðkunnugum

eiga að sjást ummerki um leiði Úlfhildar í Úlfhildarklofi vestanverðu. Við rætur klofsins er sléttuð grasflöt milli brekkunnar og heimavistar og í grasflötinni eru nokkrar mjög óljósar bungur og þústir. Svo virðist sem eitthvað hafi verið skorið framan af brekkunni við rætur hennar þegar grasflöt hefur líklega verið sléttuð þar sem að 0,5-1 m hár bakki er nú (2013) framan og sunnan við Úlfhildarklof sem lokar hálfpartinn fyrir klofið. Óljóst er hvort bakkinn er hlaðinn eður ei. Engin óvæfengjanleg ummerki eru um leiði á þessum stað.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 2; Örnefnakort SÓ

RA-002:026 *Hádegisgerði* örnefni rétt

63°31.560N 19°30.300V

"Hádegisgerði er fremst á túninu austan við traðirnar [014]," segir í örnefnaskrá. Samkvæmt örnefnakorti Smára Ólasonar var Hádegisgerði 026 í suðurjaðri heimatúns fast sunnan við túngarðsbrot 015C austan við Skógatröð 014 og um 250 m SSV við Austurbæ 001.

Á þessu svæði er grasigróið sléttlendi sunnan við sléttað tún.

Ekkert sést til fornleifa og óljóst er hvort mannvirki tengdust gerðinu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 2; Örnefnakort SÓ

RA-002:027 *Réttarhús* heimild beitarhús

63°31.588N 19°29.650V

"Framan við skólann er Harðivöllur, og nær hann austur að Réttarlæk. [...] Austan við Réttarlæk er Efra- og Neðra-Réttaskipti." segir í örnefnaskrá. Samkvæmt örnefnakorti Smára Ólasonar voru beitarhús sem kölluðust Réttarhús ásamt grjóthlaðinni rétt á austurbakka Réttarlækjar í suðurjaðri austurenda gamla heimatúnsins, um 540 m suðaustan við Austurbæ 001 og um 450 m VNV við ána Kvernu.

Á þessu svæði er nú (2013) stórt malbikað bílastæði vestan Skógasafns. Réttarlækur rann áður úr Réttargili niður til suðurs en lækurinn er horfinn vegna íbúðarhúsa og rasks á svæðinu austan við Skógaskóla.

Ekkert sést til fornleifa á þessu svæði vegna framkvæmda við Skógasafn. Samkvæmt Þórði Tómassyni

Mynd 47. Úlfhildarleiði 002:025, horft til NNA.

heimildamanni voru beitarhúsin tvö samstæð garðahús úr torfi og grjóti. Þak var úr járni og timbri og hefur mænir líklega snúið NNA-SSV. Réttin sjálf var einföld og grjóthlaðin vestan við húsin nær Réttarlæk. Mannvirkjum var ýtt út um 1955 en grjót er enn í jörðu.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 2; Örnefnakort SÓ

RA-002:028 Bjallabrekka bæjarstæði bústaður

63°31.791N 19°30.132V

Í Landnámabók segir: "(M2) Maðr hét Þrasi Þórólfsson, Herjólfssonar hornabríjts; hann fór af Hörðalandi til Íslands ok nam land milli Kaldaklofsár ok Jökulvíkrár ok bjó í Skógum hinum eystrum. ... (H295) ... Þrasi var son Þórólfs; hann fór af Hörðalandi til Íslands ok nam land millim Jökulsár ok Kaldaklofsár ok bjó í Bjallabrekku; þar heita nú Þrasastaðir skammt austr frá forsinum,". Í örnefnaskrá Ytri-Skóga segir: "Kvennabrekka nefnist brekkan ofan við bæinn, en eldra nafn á henni mun vera Bjallabrekka." Í Sunnlenskum byggðum IV segir: "Þrasi fór af Hörðalandi til Ísland og nam land milli Kaldakilfsár og Jökulsár. Tvennum sögum fer um bústað hans í Sturlubók Landnámu og Hauksbók. Sturlubók segir hann hafa búið í Skógum hinum eystrum [RA-001:001]. Hauksbók byggir greinilega á staðþekkingu í frásögn: "og bjó á Bjallabrekku, þar sem nú heita Þrasastaðir skammt austur frá fossinum, ... Mun báðar frásagnir um bústað Þrasa til sanns vegar færa. Ég [Þórður Tómasson] ætla að Þrasi hafi fyrst fest byggð sína ... Í Eystri-Skógum, sem nú heitir Bæjarstaðir [RA-001:048] og er skammt austur

Mynd 48. Bjallabrekka 028, horft til NNA.

frá bænum, vestan Hofsfár þar sem hún fellur fram frá Skógaheiði. Litlu síðar hefur þá orðið það eldgos í Sólheimajökli, sem ráða má af Landnámu og glöggar minjar sjást um djúpt í jarðvegi undir Eyjafjöllum og fyrir allra augum þar sem er Skógasandur. Þrasi hefur þá fært byggð sína á Bjallabrekku í Ytri-Skógum. Brekkan ofan við bæinn í Ytri-Skógum ber enn það nafn, en örnefnið Þrasastaðir er týnt. Fornar rústir kunna vel að leynast í jörðu í Bjallabrekku." Í grein Þórðar Tómassonar um byggðasögu Skóga segir einnig: "Skal nú leitað frekari fræðslu í nútímaörnefnum og staðhættum. Örnefnið Þrasastaðir er fallið í

fyrnszku. Öðru máli gegnir um Bjalla og Bjallabrekku. Örnefnið Bjalli þekkist í Eystri- og Ytri-Skógum. Til skamms tíma var brekkan ofan við bæinn í Ytri-Skógum nefnd Bjallabrekka. Orð Hauksbókar og staðhættir mæla með því, að einhvers staðar í þeirri brekku séu rústir Þrasastaða faldar í jörðu. Ekki er hægt að benda á líkur fyrir mannabústað á Bjallanum í Eystri-Skógum [RA-001:001], og örnefnið Bjallabrekka er ekki þekkt þar." Bjallabrekka eða Kvennabrekka kallast brekkan fast ofan og NNA við bæjar- og útihús að Ytri-Skógum, SSV undir Austurbjalla. Nákvæm staðsetning bæjarins Bjallabrekku er óþekkt.

Brekkan er vel grasigróin og hallar 30-40° til SSV niður að útihúsum Ytri-Skóga efst og nyrst á bæjarstæði. Malarslóði sem grafinn hefur verið niður í brekkuna liggur frá útihúsum upp brekkuna til norðausturs upp á Skógaheiði. Líklegt er að bæjarhús Bjallabrekku/Þrasastaða hafi staðið í rótum brekkunnar ofan og NNA við núverandi bæjarstæði Ytri-Skóga (2013) en ekkert sést til fornleifa í dag (2013).

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: ÍF I, 338-339; Ö-Ytri-Skógar, 2; SB IV, 9; Þórður Tómasson 1964, 63-64

RA-002:029 *Bárðarhús* heimild útihús

63°31.659N 19°29.606V

Samkvæmt örnefnakorti Smára Ólasonar var Bárðarhús í rótum Réttaskiptabrekka austan við Réttarlæk, gróflega um 150 m NNA við Réttarhús 027 og um 500 m ASA við Austurbæ 001.

Á þessu svæði er mjög þéttur skógur.

Leifar Bárðarhúss fundust ekki við vettvangsskráningu en ekki er útilokað að enn finnist leifar tóftar inni í skóginum. Nafnið Bárðarhús tengist mjög líklega Bárði Bergssyni sem samkvæmt Sunnlenskum byggðum IV var ábúandi í Austurbæ 001 með konu sinni Katrínu Þorláksdóttur milli 1887 og 1907. Samkvæmt Sunnlenskum byggðum IV virðist fjölskylda Bárðar hafa verið viðriðin búrekstur að Ytri-Skógum fram til 1944 þegar jörðin var sameinuð. Trúlega hefur húsið verið beitarhús en það er óstaðfest.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

Heimildir: SB IV, 45

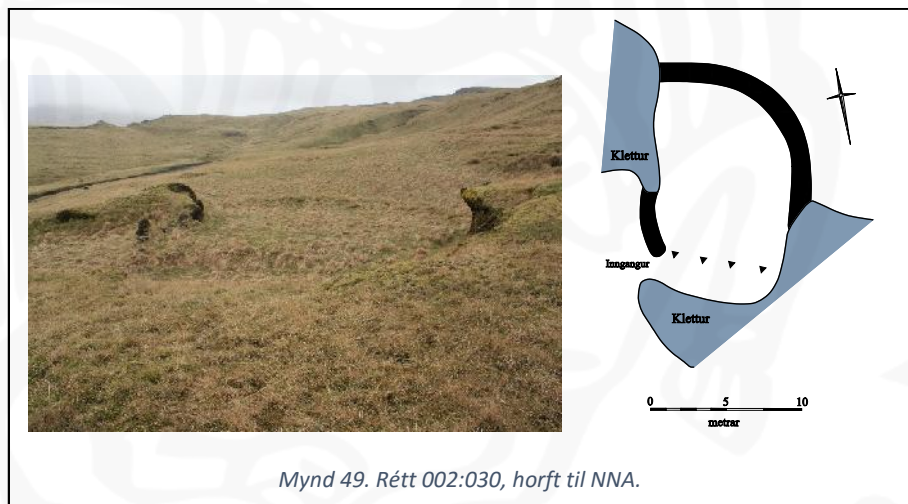
RA-002:030 *Gamlarétt* tóft rétt

63°32.034N 19°29.970V

"Þá koma Austur-Bjalli og Vestur-Bjalli, beggja vegna Kvennabrekku [sjá 028]. Ofan við Austur-Bjalla er Gamlarétt." segir í örnefnaskrá. Gamlarétt er inn á milli Bjallahöfðanna á hjallanum ofan við bæinn um 530 m NNA við Austurbæ 001 og um 60 m sunnan við og innan í U-laga beygju í vegslóða sem liggur frá bæ og beygir á þessum stað upp á Skógaheiði.

Svæðið á milli bjallanna er grasigróið haglendi. Halli brekku þar sem tóftin stendur er 2-5° til SSV. Tóftin situr vestan undir grasigróinni brekku sem hallar 40-50° VNV. Vegurinn sem umlykur réttina liggur til NNA fram hjá réttinni að vestanverðu og upp þessa brekku austan við réttina til SSA.

Gamlarétt er einföld, um 16 m á lengd, um 9 m á breidd og liggur NNA-SSV. Réttin er hlaðin úr grjóti og torfi en hleðslur eru mjög signar. Veggir eru um 0,5-1 m á breidd og <0,5 m á hæð. Hleðslur veggjanna liggja á milli lítilla móbergskletta sem eru að norðvestan, suðaustan og sunnan. Klettarnir eru 0,5-1,8 m

Mynd 49. Rétt 002:030, horft til NNA.

á hæð. Hlaðnir veggir eru því að norðan, austan og í suðvesturhorni. Móbergið innan í réttinni er nokkuð slétt og slútir lítillga út yfir réttina líklega vegna rofs af sökum búfænaðar og vindsins. Innanmál réttar er um 12x7 m. Gengið var inn í réttina í gegnum vesturvegg í suðvesturhorni. Gólf réttarinnar virðist vera örlítið lægra í suðurenda á um 6x2 m stóru svæði austan og innan við innganginn en óljóst er af hverju það er. Engin skilrúm eru greinanleg inni í réttinni.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 3

RA-002:031 *Hestavað* heimild vað

63°32.013N 19°30.419V

"Skógi vaxinn hólmi er í Skógaá, rétt ofan við fossinn. Ofan við hann er Hestavað á ánni." segir í örnefnaskrá Ytri-Skóga. Í örnefnaskrá Drangshlíðardals segir einnig: "Hestvaðshólmi eða Viðarhólmi er í Skógaá, ofan við fossinn," segir í örnefnaskrá. Hestvað er á Skógaá um 310 m norðaustan og ofan við Skógafoss og um 510 m NNV við Austurbæ 001.

Mynd 50 Hestavað 002:031, horft til NNA.

Skógaá er á þessu svæði um 20 m á breidd og 0,2-0,4 m á dýpt. Í botni árinna er nokkuð sléttur berggrunnur. Um 5-10 m neðar og SSV við vaðið er lágur foss og neðan við fossinn eru klettadrangar í ánni með trjágróðri.

Ekkert sést til greinilegra stíga upp frá ánni austanmegin nema núverandi lækjarsprænur séu leifar af götunum. Vestanmegin í landi Drangshlíðardals RA-003b má sjá óljósan stíg sem liggur skáhallt upp brekkuna á vesturbakka Skógaár. Líklega hefur verið farið yfir vaðið þegar ferðast var milli Drangshlíðardals og Ytri-Skóga 001 en nákvæm staðsetning leiðar er óþekkt og engin greinileg ummerki um hana eru í landi Ytri-Skóga.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 3; Ö-Drangshlíðardalur, 3

RA-002:032 heimild áveita

63°31.761N 19°29.980V

"Lækjarskák liggur beggja vegna við Stokkinn, sem lækurinn hefur verið stokkaður í frá fornu fari. Nú hefur hann verið jafnaður við jörðu." segir í örnefnaskrá. Stokkurinn lá frá Eystra Bæjargili um 160 m ANA við Austurbæ 001 niður til SSV. Ekkert sést í dag á yfirborði annað en óljós bakki í sléttuðu túni um 180 m suðaustan við Austurbæ 001 og um 65 m sunnan við Þórhallshús.

Mynd 51. Stokkur 002:032, horft til SSV.

Þar sem Stokkurinn lá áður eru malarslóði í Krikanum austan við sumarbústaði, Þórhallshús og sléttaðir garðar og tún.

Ekkert sést til stokksins lengur á yfirborði nema óljós <0,5 m hár bakki í túni sunnan við Þórhallshús þar sem stokkurinn lá til SSV niður túnið. Stokkurinn var hlaðinn þegar Eystri Bæjarlæk var veitt úr Eystra Bæjargili til SSV og þannig beint frá bæjarstæðinu. Grjóthleðslur voru beggja megin við nýja farveginn. Samkvæmt heimildamönnum Þórði Tómassyni og Smára Ólasyni var grjót Stokksins mikið til afmáð þegar Þórhallshús var byggt 1952. Einnig var grjótið nýtt

í núverandi Skógaveg en leifar af Stokknum eiga að vera enn til staðar efst sunnan við Bæjarlækinn í Eystra Bæjargili undir malarvegi í Krikanum austanverðum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 2

RA-002:033 Þrasakista þjóðsaga

63°31.896N 19°30.708V

Í Frásagnir um fornaldarleifar I segir: "Enn óáreidanleg Folks Sögn liggur til að undir sokölludum Skógafossi /:einum þeim fallegasta Árfossi, er Náttúrann frambídr:/, skuli vera Audæfa-Kýsta Þrasa er í Landnámstíð bió í Ytri-skógum,". Í Þjóðsögum og ævintýrum Jóns Árnasonar segir um kistuna: "Frá því hefur enn verið sagt um Þrasa að hann hafi komið kistu sinni fullri af gulli og gersemum undir Skógafoss og að fyrr meir hafi sézt á annan kistugaflinn út undan fossinum. Vísu kunna menn enn sem einhvern tíma hefur verið kveðin um þetta og er hún þannig: "Þrasakista auðug er, undir fossi skóga, hver sem þangað fyrstur fer, [finnur auðlegð noga." Svo er sagt að einhverju sinni hafi verið þrír menn

í Skógum og hafi þeir verið synir Ámunda Þormóðssonar lögréttumanns (1639-1671 eða lengur). Þeir ætluðu að ná Þrasakistu undan fossinum. Varð þeim þá lítið heim til bæjarins og sýndist þeim hann standa í björtu báli og sneru við það heim; en þar var reynar enginn voði á ferðum. Seinna fóru þeir aftur og ætluðu að ná kistunni og létu engar missýningar tæla sig. Komust þeir þá svo langt að þeir gátu krækt í hring sem var í kistugaflinum sem á sást. En þegar þeir ætluðu að draga að sér kistuna kipptist hringurinn úr gaflinum og höfðu þeir svo ekki meira af kistunni. Sagt er að sá hringur sé nú í kirkjuhurðinni í Skógum." Skógafoss er í Skógaá og fellur fram af brúninni fast ofan við Skógabæina úr Skógagili um 500 m VNV við Ytri-Skóga 001 og um 530 m norðaustan við Drangshlíðardal RA-003b:001. Skógafoss er friðlýstur sem náttúruvætti.

Mynd 52. Skógafoss 002:033, horft til norðausturs.

Skógafoss er 50-60 m hár, 20-30 m breiður og er um 100 m innan og NNA við mynni Skógagils. Hægt er að ganga alveg upp að fossinum að austanverðu á malaraurum og undir fossinum er djúpur hylur. Mikill vatnsúði er ætíð frá fossinum og erfitt er að sjá ofan í hylinn vegna froðu og iðukasta.

Ekkert sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

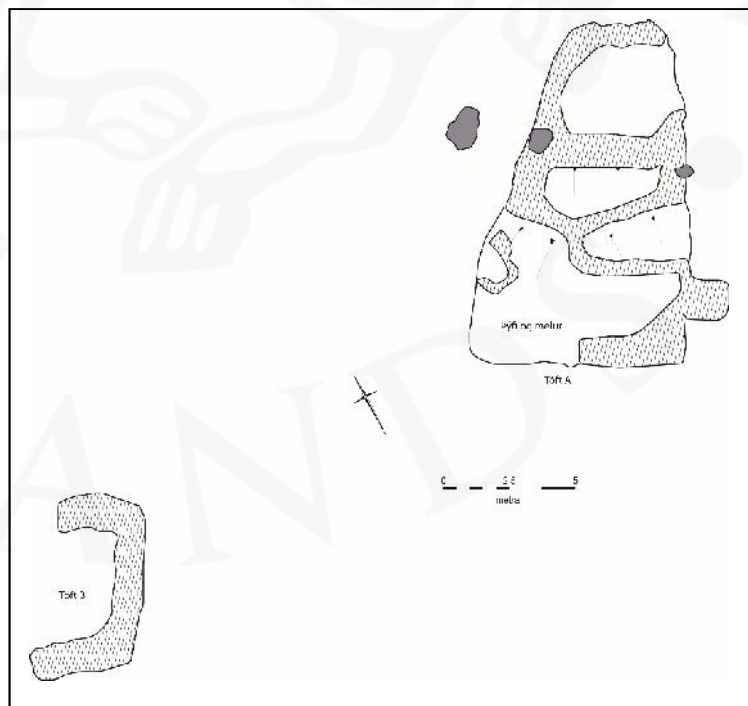
Heimildir: FF I, 117; Íslenskar þjóðsögur og ævintýri II 1954, 86 (79-80)

RA-002:034 Laufatungur tóftir sel

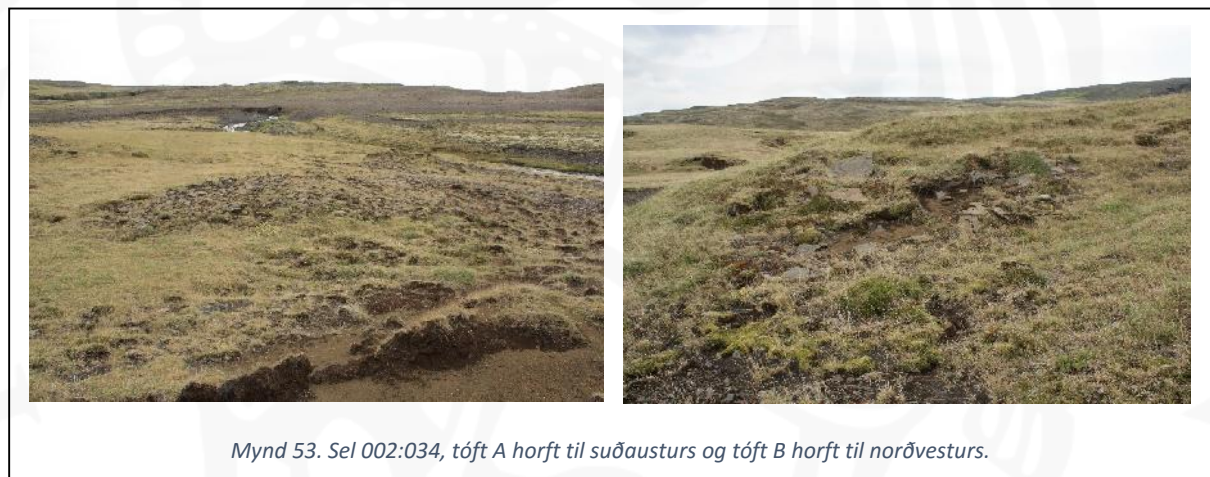
63°32.228N 19°27.017V

Í Sýslu- og sóknalýsingum Rangárvallasýslu frá 1840 segir: "Hér í sóknunum er nú um stundir hvörggi haft í seli, en til forna hafa menn heyrt að selstaða hafi verið frá Ytriskógum þar uppi á heiðinni og hafi verið niðurlögð vegna örðugleika að fá nægilegt fólk til aðstöðu í selinu og heimajörðinni." Í örnefnaskrá Ytri-Skóga segir: "Austan við Kvernu eru Laufatungur, og rennur Laufatungnaá framan þeirra. [...] Í Laufatungum var selstaða, niðri við Laufatungnaá. Eru þar blásnar tættur selsins." Sel Ytri-Skóga er syðst og neðst í Laufatungum um 15 m norðan við Laufatungnaá, um 220 m ANA við Selfoss og um 2,8 km ANA við Ytri-Skóga 001.

Laufatungur eru stórir grasigrónir flákar austan og vestan við ónefndan læk sem rennur til suðurs í Laufatungnaá um 130 m ofan og austan við Selfoss. Svæðið er um 600 m á lengd, um 350 m á breidd og liggur upp í brekkurnar til norðurs upp frá Laufatungnaá. Svæðið er mjög rofið og utan við og innan um grasflákana eru smærri og stærri rofabörð sem nokkur eru tekin að gróa upp aftur. Syðst niðri við ána þar sem selið er staðsett er lítið annað en ógrónar malarbreiður og rofabörð en selið stendur suðaustan undir

aflöngum grasfláka sem er 0,5-1 m á hæð, um 80 m á lengd, um 25 m á breidd og liggur NNA-SSV. Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "(1) Stærsta og mest áberandi tóftin stendur nyrst og hæst þeirra allra. Er hún L-laga og vísar í 210° og 120°. ... Inn í henni er mikið af brotnum hellum, en þakhellur liggja utan veggja. Þar sem tóft (a) mætir tóft (b) er stór fimmstrendur steinn, líklega dyrastólpi. Tóftir þessar munu hafa fleiri en eitt byggingarskeið. Sést það aðallega við vesturhliðina, en þar liggur bein steinaröð - líklega veggjabrún - neðar og utar en síðasta húsið á staðnum. Á enda þessarar steinaraðar, utanverðri er steinn með holu í, sem líklega hefur verið notaður fyrir hurðarstaf. Tóftir þessar standa það hátt, að vel má vera að undir þeim séu mörg önnur byggingarskeið. Suður af tóft (b) eru hellur, líklega einhvers konar stétt. ... 2. Norð-vestan við 1. má sjá ferhyrndan grunn tóftar sem vísar í 347°. Er það einföld röð af steinum, en mjög greinilegur grunnur. Austan við tóftina eru hellur. ... 3. Vestan við 1 má sjá leifar ferhyrndrar tóftar í rofabarði alveg niður við Kverná [ekki rétt, hér er átt við Laufatungnaá]. Vísar hún e.t.v. Í 110°, en erfitt er að átta sig á henni þar sem hún er aðeins að hluta komin í ljós. Stórar þakhellur liggja inni í henni." Þórður Tómasson hefur týnt úr þessum tóftum þó nokkuð af munum s.s. nagla, leðurbúta og pottabrot. Í grein Guðrúnar Sveinbjarnardóttur um íslensk sel í ritinu *Acta Archaeologica* frá 1991 er greinagóð lýsing á ensku og teikning af rústasvæðinu og eru þar borin kennsl á leifar af þremur tóftum. Tóftasvæðið er um 40 m á lengd, um 30 m á breidd og liggur NNA-SSV. Tóftirnar eru mjög rofnar og lítið er eftir annað en óljósar grjótraðir og hrúgur í moldarbarði. Enn er nokkuð auðveldlega hægt að bera kennsl á leifar af tveimur tóftum A og B á svæðinu sem merktar eru hjá Guðrúnu Sveinbjarnardóttur sem 1 og 3 en tóft 2 var ekki greinanleg við

Mynd 53. Sel 002:034, tóft A horft til suðausturs og tóft B horft til norðvesturs.

vettvangsskráningu 2013. Stærsta tóft A (grjótdreif) er um 14x5-10 m að flatarmáli og liggur NNA-SSV. Vegna rofs er mjög erfitt að sjá ummerki um greinileg hólfi eða byggingarstig og er því mjög erfitt að túlka leifarnar. Hleðslur eru <0,3 m á hæð og þar sem sjást grjótraðir er ekki nema um 1 umfar að ræða. Moldarbarðið hallar 2-5° niður til SSV. Ekki er útilokað þegar grjótraðir eru skoðaðar í hólnum að tóft A hafi verið samsett af 2-3 samsíða hólfum í einni langri röð. Tóftarleifar B eru líklega ekki mikið meira en um 7x5 m að flatarmáli og liggur norðaustur-suðvestur. Óljósar tvöfaldar grjótraðir má greina undir 1-2 m háum bakka. Stór hella er í tóftinni sunnanverðri, hugsanlega leifar af þaki eða veggjum. Tóftin er mjög rofin og óljós en hefur líklega verið einföld. Þriðja tóft C sem Guðrún Sveinbjarnardóttir merkti númer 2 hefur samkvæmt lýsingu Guðrúnar verið ferköntuð, um 5x2 m að innanmáli og liggur NNV-SSA. Rústasvæðið hefur samkvæmt teikningu verið um 8x5 m að utanmáli. Guðrún Sveinbjarnardóttir taldi að ef miðað er við ritaðar heimildir um sel gæti tóft A hafa verið eldhús, mjólkurhús og/eða hýbýli fyrir vinnufólk, tóft B hugsanlega verið einhverskonar útihús eða annað mjólkurhús og tóft C verið kvíar.

Hættumat: stórhætta, vegna rofs

Heimildir: SSR, 19; Ö-Ytri-Skógar, 4; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa; *Acta Archaeologica* 61, 78-79.

RA-002:035 Selvað gata vað

63°32.435N 19°27.904V

"Lækur fellur niður vestan við brekkuna, og er hvammur vestan hans, sem Fauskidalur nefnist. Lambhagi er austan og innan við Illugabrekku í Kvernugili. Innan hans liggur Runsugil niður að Kvernugili. Innan þess eru Runsugilsbotnar. Austan við þá er Selvað á Kvernu." segir í örnefnaskrá. Selvað er á Kvernu norðan og ofan við Selvaðsfoss um 815 m norðvestan við sel 034 og um 2,3 km norðaustan við Austurbæ 001.

Þar sem farið er yfir Kvernu er áin um 5 m breið og 0,2-0,4 m á dýpt. Áin er vel stígvélafær þó hún sé straumhörð. Hlíðar Kvernugils eru vel grasigrónar og halla 30-40° niður að ánni. Auðvelt er að komast yfir ána en á löngum köflum ofan og neðan við Selvað er Kvernugil illt yfirferðar.

Farið var yfir Selvað á leið 059 milli sels 034 í Laufatungum og Ytri-Skóga 001.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 3

Mynd 54. Selvað 002:035, horft til norðvesturs.

RA-002:036 Vondistígur gata leið

63°31.907N 19°29.760V

"Ingimundur heitir hæsti hamarinn ofan við skólann. Vestan hans eru Krosshólar. Er þá komið að Vondastíg. Mun þar klungrótt yfirferðar, hamrar og gilskorningar, og nafnið dregið af því." segir í örnefnaskrá. Vondistígur er efst í Eystra Bæjargili rétt undir heiðarbrúninni um 440 m norðaustan og ofan við Austurbæ, um 65 m ofan og norðan við beitarhústöft 023 og um 290 m suðaustan og neðan við Gömlurétt 030.

Á þessu svæði er Eystra Bæjargil lítið annað en ógrónir móbergsklettar og malarskriður en brekkurnar austan og vestan við gilið og Eystri Bæjarlæk eru nokkuð grónar, en brattar og halla 60-70° niður til suðurs.

Vondistígur er 0,2-0,5 m breitt einstigi meðfram brekkunni ofan við Ytri-Skóga sem liggur VNV-ASA yfir Eystra Bæjargil. Hlutverk Vondastígs er óþekkt en hugsanlega gæti hann tengst eitthvað ferðum frá bæ 001 í beitarhús 023, Gömlurétt 030 og/eða upp á Skógaheiði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 3

Mynd 55. Vondistígur 002:036, horft til NNA.

RA-002:037 heimild óþekkt

63°31.647N 19°30.597V

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "U.þ.b. beint S af [010], sunnan túnsins, er verið að byggja félagsheimili [Fossbúð] rétt hjá barnaskólanum. Þar segir Þórður Tómasson mér að komið hafi upp byggðaleifar, en það var ekkert athugað. Tók hann nokkrar stéttarhellur sem nú eru framan einhverra húsanna í safninu að Skógum." Hnit var tekið um 50 m NNA við Fossbúð og um 400 m SSV við Austurbæ 001.

Á þessu svæði er félagsheimilið Fossbúð byggt 1986, malbikað plan og sléttað tún norðan við félagsheimilið.

Ekkert sést til fornleifa og engar heimildir eru til um mannabyggðir eða mannvirki á þessum stað.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa; www.skra.is 2014

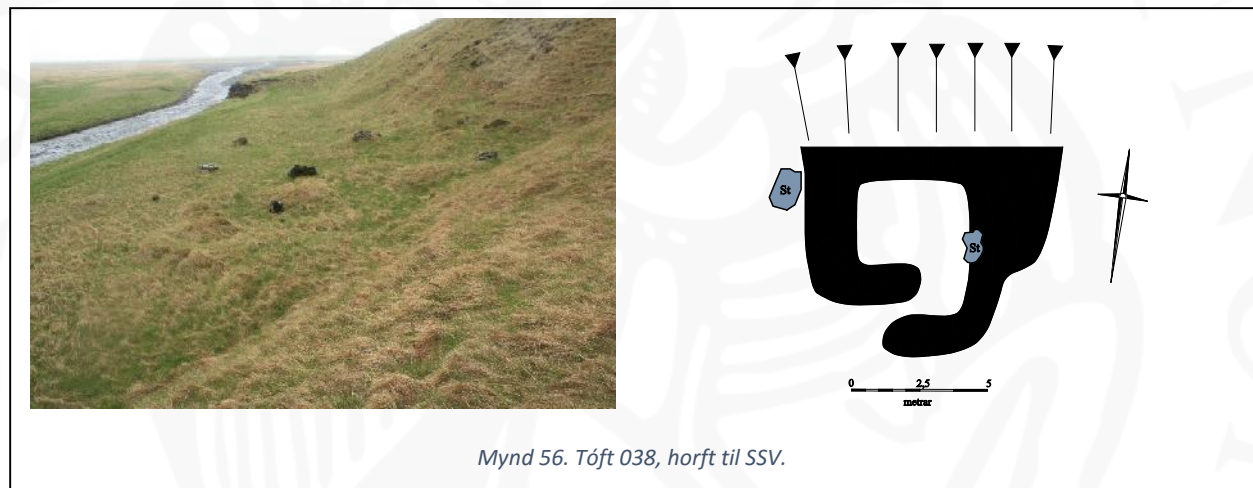
RA-002:038 tóft óþekkt

63°31.580N 19°29.050V

Óljós tóft 038 er á vesturbakka Kvernu um 75 m fyrir innan munna Kvernugils til NNA, um 15 m norðvestan við ána og um 990 m ASA við Austurbæ 001.

Tóftin er í sléttu graslendi fast suðaustan undir brattri og grasigróinni hlíð Kvernugils sem hallar 60-80° til suðvesturs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "(3) a) Ferh.tóft, grjót í veggjum, útflött, br. 2,0, l 2,8, vísar í 280°, dyr þar, vþ 0,8. b) Beint frá dyrum er ferh.svæði - hefur líklega verið rétt eða álíka, skorið inn í hlíðina. Br. 4,8, l (ásamt br a) 10,4, vísar í 280°. C) út úr S-hlíð er eins og kró, liggur úr horni a í S, br. B með c er 7,5. h. C. 0,5." Tóft 038 er tvískipt, um 9 m á lengd, um 7 m á breidd og liggur austur-vestur. Tóftin er grafin inn í brekkuna að norðanverðu svo ytri hlið norðurveggjar er óljós og fast undir brekkunni. Veggir tóftarinnar eru hlaðnir úr torfi og grjóti, 1-3 m á breidd og 0,3-0,5 m á

Mynd 56. Tóft 038, horft til SSV.

hæð. Hleðslur eru mjög signar og grasigrónar. Hólf A er um 4x3 m að innanmáli og liggur austur-vestur. Hólf B liggur út frá hólfi A til suðurs í suðausturhorni tóftar. Hólf B er um 2x1,5 m að innanmáli og liggur norður-suður. Enginn greinilegur skilveggur er milli hólfa A og B. Líklega hefur verið gengið inn í sunnanverða tóftina úr vestri um hólfi B en enginn augljós inngangur er greinanlegur vegna sigs. Hlutverk tóftar er óþekkt en hugsanlega hefur verið hér stekkur eða eldri leifar af svipuðu beitarhúsi og er austan við ána (sjá 045).

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-002:039 garðlag vörslugarður

63°31.538N 19°29.134V

Garðlag 039 er um 15 m vestan við ána Kvernu, um 50 m SSV við tóft 038 og um 860 m ASA við Austurbæ 001.

Garðlag 039 er austan við athafnasvæði Skógasafns á sléttu graslendi á vesturbakka árinna Kvernu og í þröngu mynni Kvernugils að vestanverðu.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "(4) Túngarður liggur í horn nokkuð sunnan rústasvæðisins [038] og beygir heim að Skógum ...". Garðlag 039 er torfhlaðið, um 135 m á lengd, 0,5-1,5 m á breidd og <0,5 m á hæð. Hleðslur eru signar og garðlagið er nokkuð rofið á köflum vegna ágangs búpenings og annars rasks á svæðinu. Garðlagið kemur í ljós á graslendinu austan við Skógasafnsgirðingu en mjög líklega hefur hluti garðlagsins horfið við framkvæmdir vegna safnsins.

Garðlagið liggur til austurs um 100 m þar sem það beygir upp í norðvestur í átt að Kvernugili. Í norðvestur liggur garðlagið um 10 m. Þar er um 20 m gap á garðinum vegna greinilegs vegslóða frá Ytri-Skógum yfir Kvernu og búið er að koma þar fyrir einhverskonar vatnsþró í brekkurótum. Garðlagið kemur aftur í ljós NNA við þróna í mynni Kvernugils. Þar er um 25 m langt garðlagsbrot sem liggur til NNA í mildum boga upp á 1-2 m háan bakka í mynni gilsins og hverfur í þúfur um 50 m SSV við tóft 038. Hlutverk garðlagsins er óljóst en líklega hefur hér verið einhvers konar vörslugarður, hugsanlega til að beina búfénaði inn í Kvernugil að tóft 038.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

Mynd 57. Garðlag 002:039, horft til suðvesturs.

RA-002:040 Hnaukavað gata vað

63°33.107N 19°27.527V

"Hraun og grasleysa eru uppi á Skógarheiði, vestur af Kvernugili. Þar austur af er Hnaukavað á Kvernu rétt ofan við Skeifufoss. Er það langt fyrir innan Selvað," segir í örnefnaskrá. Hnaukavað er á Kvernu á leið 058 um 1,3 km NNA við Selvað 035, um 3,1 km NNV við Eystri-Skóga RA-001:001 og um 3,3 km NNA við Ytri-Skóga 001.

Bakkar Kvernu eru lágir, <0,5 m, mosagrónir og hálf huldur ösku. Áin er um 5 m á breidd og botn hennar er grýttur, 0,2-0,3 m á dýpt og vel stúgvélafær. Fast ofan og norðan við vaðið eru lágar flúðir. Um 140 m SSV og neðan við vaðið,

Mynd 58. Hnaukavað 002:040, horft til norðvesturs.

fast neðan við stóra skeifu í ánni, er Skeifufoss. Þar er Kvernugil mun dýpra og bakkar árinna þverhniptir klettaveggir. Á austurbakka árinna fast sunnan við vaðið er áberandi 1,5-2 m hár egglega klettakollur og eru a.m.k. tveir aðrir kollar á svæðinu austan og norðaustan við vaðið.

Götur 058 sjást beggja megin við vaðið. Hnaukavað er fyrsti staðurinn þar sem auðveldlega er hægt að komast yfir Kvernu ofan og norðan við Selvað 035.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 4

RA-002:041 Kirkjuhóll heimild lending

63°30.298N 19°27.797V

"Kverna fellur vestur í Skógaá neðan við Skóga. Framan hennar er Skógasandur og nær milli Jökulsár á Sólheimasandi og Skógaár. Nær honum miðjum er Kirkjuhóll niðri við sjóinn. Þar var útræði um skeið á 19. öld, og nafn hólins dregið af því, að hann var miðaður í Skógakirkju af [fiskimiðum á] sjó." segir í örnefnaskrá. Kirkjuhóll er stór aflangur sandhóll úti á Skógasandi um 3,5 km suðaustan við Ytri-Skóga 001 og um 2,3 km SSV við Eystri-Skóga RA-001:001.

Á þessu svæði er þyrping af aflöngum sandhólum en allt umhverfis er víðáttumikið slétt sandflæmi. Kirkjuhóll er um 50 m á lengd, um 20 m á breidd, 3-4 m á hæð og liggur norðaustur-suðvestur. Í

Mynd 59. Kirkjuhóll 002:041, horft til SSV.

norðausturenda hólans er hóllinn aðeins hærri og þar er lítill grasigróinn kollur um 2x2 m að flatarmáli.

Ekkert sést til fornleifa á svæðinu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 4-5

RA-002:042 heimild rétt

"Framan við það [Skógafjall] er Litlafjall, og liggur Votagjá milli þess og Skógarfjalls. Litlafjall eiga Ytri-Sólheimar. Til skamms tíma lá jökull í Votugjá. Innan við Votugjá er Þurragjá, uppi á sléttunni. Þar var fé réttað." segir í örnefnaskrá. Ekki er vitað til þess að manngerð rétt sé á þessum slóðum. Votagjá er enn þekkt og fé er oft rekið þar í leitum á haustin. Þurragjá er óþekkt örnefni núna en norðurhluti Þurragils er á heiðinni um 600 m ofan og vestan við Votugjá. Án frekari heimilda er ekki hægt að staðsetja minjastaðinn.

Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 5

RA-002:043 Bólofanferð örnefni

"Nokkrar ofanferðir eru niður í Jökulsárgil. Heitir hin fremsta Lækjarofanferð, þá er Bólofanferð," segir í örnefnaskrá. Ekki er vitað hvar Bólofanferð er að finna. Fjölmörg náttúruleg ból eru í giliinu en hvar hægt er að fara niður í gilið er ekki vitað. Nánari heimildir þarf til þess að staðsetja minjastaðinn.

Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 5

RA-002:044 Illistígur heimild leið

"Nokkrar ofanferðir eru niður í Jökulsárgil. Heitir hin fremsta Lækjarofanferð, þá er Bólofanferð, síðan Fremra- og Innra-Illagil, og liggur Illistígur í Innra-Illagil," segir í örnefnaskrá. Ekki er vitað hvar leiðin liggur. Á herforingjaráðskorti eru Illugil sýnd og afar líklega er um sömu staði að ræða. Innra-Illagil er skammt sunnan við Mýrdalsjökul en hvar leiðin lá nákvæmlega er ekki vitað. Nánari heimildir þarf til þess að staðsetja minjastaðinn.

Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 5

RA-002:045 tóft+garðlag beitarhús

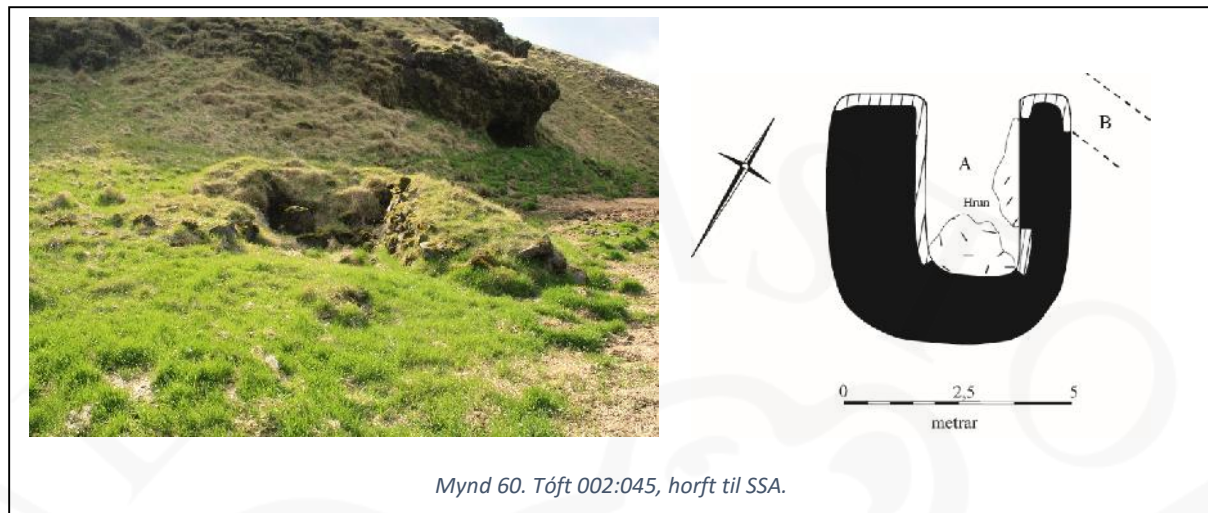
63°31.559N 19°29.017V

Tóft 045A og óljóst garðbrot 045B eru um 50 m innan við mynni Kvernugils um 20 m suðaustan við ána, um 130 m NNV við sumarbústað rétt utan við mynni Kvernugils og um 1 km ASA við Austurbæ 001.

Á þessu svæði er slétt graslendi nú (2013) illa farið vegna ágangs hrossa. Fast sunnan og suðvestan við tóftina sem og inn í henni eru heydreifar, drullusvað og hrúgur af hrossaskít. Brött grasigróin brekka er fast austan við tóftina sem hallar 60-80° til vesturs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "(6) Ferh., grafin inn í hlíð, grjóthlaðin, torf utan. Allvel uppi standandi. Vísar í 346°, In L 3,6, br 2,5. H 2,1. vþ 1,6. Opin í N, hefur líkl. haft trégafl. (7) Frá NV horni liggur hleðsla í 213°." Tóft A og garðbrot B eru á svæði sem er um 7x6 m að flatarmáli og liggur ANA-VSV. Tóft A er um 5,5 m á lengd, um 5 m á breidd og liggur NNV-SSA. Tóftin er hlaðin úr torfi og grjóti og veggir hennar eru grasi- og mosagrónir, um 1,5-2 m á breidd og 0,5-1,5 m á hæð (3-

10 umför). Tóftin er byggð fast upp við rætur brekkunnar að austanverðu en ytri hlið veggjarins er þó

Mynd 60. Tóft 002:045, horft til SSA.

nokkuð skýr, a.m.k. efst. Hleðslur eru teknar að hrynja nokkuð inn í tóft, án efa vegna ágangs hrossa. Veggir eru nokkurn veginn uppistandandi að suðaustan og að vestan, en einnig þar eru þeir þó teknir að bólgná út. Suðurveggur er hruninn inn í tóftina. Innanmál tóftar er um 4x2 m og gengið hefur verið inn að NNV, líklega um timburpil. Engin ummerki um pil eða þak eru sjáanleg í tóft. Garðbrot B er fast ANA við norðurhorn tóftar A. Aðeins er sjáanleg tvöföld röð af grjóti í grasinu sem liggur til austurs upp í brekkuna um 1,5 m áður en það hverfur í þúfur. Garðbrotið er um 1 m á breidd og <0,3 m á hæð en hlutverk er óþekkt. Ekkert annað greinilegt garðlag er á svæðinu. Samkvæmt Þórði Tómassyni var á þessum stað fé frá Ytri-Skógum gefið á vetrum og er því hér um beitarhús að ræða.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-002:046 heimild óþekkt

63°31.686N 19°28.833V

Samkvæmt skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 var lítið mannvirki á austurbakka Kvernu rétt suðaustan og neðan við Kvernufoss. Hnit var tekið á austurbakka Kvernu rétt neðan og suðaustan við fossinn um 270 m norðaustan við tóft 038 rétt innan við gilmunnann vestan megin og um 1,1 km ASA við Austurbæ 001.

Árbakki er á þessu svæði grasigróinn og grýttur og aðeins 2-3 m á breidd. Fast ofan og austan við bakkann er 60-70° brött grasigróin brekka í gilbarmi Kvernu.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "(5) Örsmá 'tóft': steinar hafa verið bornir saman í ferh., mikið af steinum. L 2,0, br 1,5, vþ c 0,7. Liggur upp að skriðu. E.t.v.nýlegt þó nokkuð yfirgróið. Liggur ekki undir skriðunni. Vísar í 284°." Umrætt mannvirki fannst ekki þar sem það er líklega sokkið ofan í bakkann vegna jarðvegssigs.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-002:047 tóft beitarhús

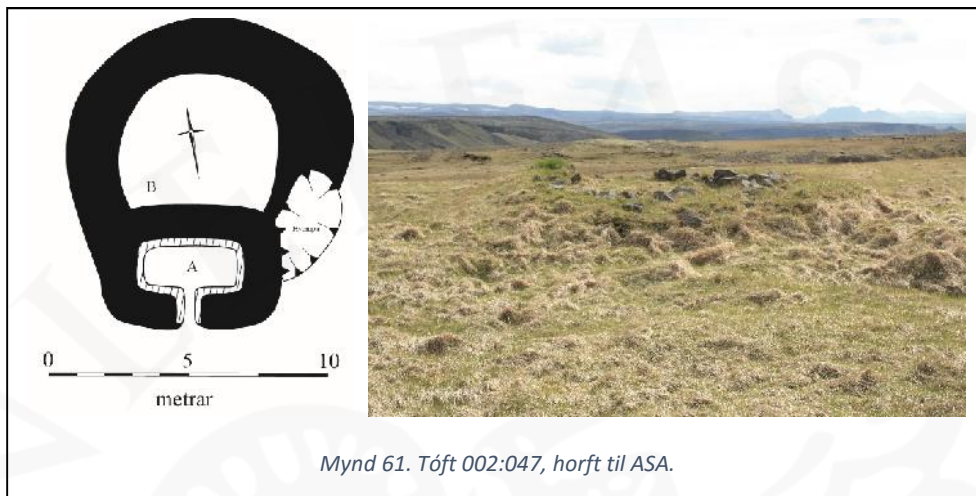
63°31.573N 19°28.392V

Beitarhústóft er á Ásgeirsheiði um 100 m norðan og ofan við hjallabrún, 1,2 km VNV við Eystri-Skóga RA-001:001 og um 1,5 km ASA við Ytri-Skóga 001.

Á þessu svæði er víðáttumikið og tiltölulega flatt graslendi. Umhverfis tóftina eru stórar, 0,2-0,5 m djúpar hvompur sem líklega eru gömul rofabörð. Rofið virðist hafa nagað örlítið út úr austurenda hólfs B áður en þau gréu aftur upp.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Ferh., grjóthlaðnir veggir, lágir. Veggir sveigjast svolítið út. L vísar í 306°, dyr eru á SV hlið. L. 5,7, br. 3,4, vþ 1,3." Tóftin er tvískipt, um 11,5

m á lengd, um 10 m á breidd og liggur gróflega norður-suður. Veggir tóftarinnar eru vel grasigrónir og signir, 1,5-2 m á breidd og 0,3-0,8 m á hæð (2-3 umför). Hólf A er mjög greinilegt, um 3,5x1,5 m að innanmáli og liggur austur-vestur. Veggir hólfins eru greinilega hlaðnir úr grjóti og torfi en hleðslur eru mjög signar. Gengið var inn að sunnanverðu um inngang á miðjum vegg sem er samfallinn en hann er enn vel greinanlegur og hefur líklega verið um 0,5 m á breidd. Þak er alveg horfið. Hólf B er fast

Mynd 61. Tóft 002:047, horft til ASA.

norðan við hólf A. Hólf B er þó mun ógreinilegra og engar grjóthleðslur eru sjáanlegar í veggjum þess. Hólf B er skeifulaga, um 6x5 m að innanmáli, 0,2-0,5 m á dýpt og liggur einnig austur-vestur. Enginn greinilegur inngangur er inn í hólfið og ekki virðist hafa verið tenging milli hólfanna tveggja. Hólf A hefur líklega verið beitarhús og hólf B einhvers konar rétt eða aðhald. Hvort tóftin hefur verið nýtt frá Ytri- eða Eystri-Skógum er óljóst en tóftin er í landi Ytri-Skóga.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-002:048 heimild útihús

63°31.618N 19°29.358V

Samkvæmt bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 var útihús í Krikanum, gróflega ályktað um 30 m suðaustan við útihús 006 og um 140 m ASA við Austurbæ 001.

Á þessu svæði er sléttað graslendi, malbikaður Skógavegur og Þórhallshús.

Ekkert sést til fornleifa. Hlutverk þessa húss er óþekkt en út frá staðsetningu hefur líklega verið hér einhvers konar útihús.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906

RA-002:049 heimild útihús

63°31.752N 19°29.962V

Samkvæmt bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 var útihús í Krikanum fast suðvestan undir Lambhúsbrekku, gróflega ályktað um 65 m austan við útihús 006 og um 170 m austan við Austurbæ 001.

Á þessu svæði er lítill stakstæður bílskúr, malbikað plan og sléttað graslendi.

Ekkert sést til fornleifa. Samkvæmt örnefnaskrá hét Lambhúsbrekka norðaustan og ofan við Krókinn svo ekki er útilokað að það örnefni eigi við þetta útihús sem virðist hafa staðið undir brekkunni.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; Ö-Ytri-Skógar, 2

RA-002:050 heimild útihús

63°31.806N 19°30.347V

Samkvæmt bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 var útihús í brekkunni milli útihúsa 007 og 009, gróflega ályktað um 40 m VNV við útihús 007, um 40 SSA við útihús 009 og um 170 m norðvestan við Austurbæ 001.

Tóftin hefur verið grafin inn í grasigrónar brekkurætur þar sem nú er gróinn vegslóði sem liggur til vesturs upp að fjárhúsum 009. Brekkan liggur milli bæjarhúsa og Skógafoss og hallar 40-50° til suðurs og SSV.

Ekkert sést til fornleifa á þessum stað, líklega vegna vegagerðar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906

RA-002:051 heimild útihús

63°31.838N 19°30.337V

Samkvæmt bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 voru tvö útihús 051 og 052 þétt saman hátt í brekkunni ofan við útihús 007 og 009 á svipuðum stað og túngarðlag 015B er nú (2013). Útihús 051 hefur gróflega ályktað verið á svæði um 80 m NNV við útihús 007, um 50 norðaustan við útihús 009 og um 200 m norðvestan við Austurbæ 001.

Útihúsið hefur staðið í eða meðfram öxl grasigróinnar brekku á vesturbakka Hundagils sem hallar 40-50° til suðvesturs. Fast ofan og norðan við garðlag 015A hallar landið 30-40° niður til ANA á stuttum kafla inn í brekkuna. Líklega er hér um að ræða uppgróið rofabarð.

Ekkert sést til fornleifa á þessu svæði líklega vegna rofs og uppgræðslu á svæðinu sem og endurhleðslu túngarðs 015B.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906

RA-002:052 heimild útihús

63°31.843N 19°30.324V

Samkvæmt bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 voru tvö útihús 051 og 052 þétt saman hátt í brekkunni ofan við útihús 007 og 009 á svipuðum stað og túngarðlag 015B er nú (2013). Útihús 051 hefur gróflega ályktað verið um 10 m ofan og norðaustan við útihús 051, um 80 NNV við útihús 007 og um 200 m norðvestan við Austurbæ 001.

Útihúsið hefur staðið í eða meðfram öxl grasigróinnar brekku á vesturbakka Hundagils sem hallar 40-50° til suðvesturs. Fast ofan og norðan við garðlag 015A hallar landið 30-40° niður til ANA á stuttum kafla inn í brekkuna. Líklega er hér um að ræða uppgróið rofabarð.

Ekkert sést til fornleifa á þessu svæði líklega vegna rofs og uppgræðslu á svæðinu sem og endurhleðslu túngarðs 015B.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906

RA-002:053 heimild kálgarður

63°31.750N 19°30.225V

Kálgarður frá Vesturbæ er sýndur á túnakorti fast meðfram Skógatröð 014 að vestanverðu um 15 m suðvestan við Vesturbæ 001.

Á þessu svæði er sléttuð grasflöt og íbúðarhús að Ytri-Skógum.

Ekkert sést til fornleifa en samkvæmt túnakorti hefur garðurinn verið um 400 fermetrar að flatarmáli.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

RA-002:054 heimild kálgarður

63°31.746N 19°30.173V

Umfangsmiklir uppskiptir kálgarðar frá Austur- og Vesturbæ eru sýndir á túnakorti í nokkuð samfelldri röð VNV-ASA fast meðfram bæjarstæði 001 og kirkjugarði 002 að sunnan, suðaustan og austan, 20-40 m frá Austurbæ.

Á þessu svæði er sléttuð tún og garðar sem og Ytri-Skógavegur sem liggur norðvestur-suðaustur meðfram bæjarstæðinu að austanverðu.

Ekkert sést til kálgarða í dag (2013) vegna sléttunar. Flatarmál kálgarðanna hefur líklega verið um 2500

fermetrar samtals.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

RA-002:055 heimild kálgarður

63°31.772N 19°30.189V

Kálgarður frá Vesturbæ 001 er sýndur á túnakorti Ytri-Skóga norðan við bæjarröð 001 um 5 m norðan við Vesturbæ 001 og um 10 m norðvestan við Austurbæ 001.

Á þessu svæði er malarplan og grasflatir milli bæjarhúsa og núverandi útihúsa að Ytri-Skógum.

Ekkert sést til fornleifa. Garðurinn hefur samkvæmt túnakorti verið rúmlega 600 fermetrar að stærð.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

RA-002:056 garðlag óþekkt

63°31.746N 19°29.908V

Mynd 62. Garðlag 002:056, horft til suðurs.

Lítið garðlag er um 230 austan við Austurbæ 001 og fast NNV og ofan við Úlfhildarklof (sjá 025).

Garðlagið er á mjóum grasigrónum hjalla í brekkunni ofan við Úlfhildarklof. Skógræktarblettir eru í brekkunni fast NNA og ofan, sem og fast SSV og neðan við garðlagið. Hjallinn er nokkuð sléttlendur og lítill halli er til staðar.

Garðlagið afmarkar svæði sem er um 25x15 m að flatarmáli að austan, sunnan og vestan verðu. Svæðið er opið til norðurs upp í brekkunna. Garðlagið er vel greinilegt, um 1 m á breidd, 0,2-0,8 m á hæð og um 45 m á lengd

alls. Garðlagið er vel grasigróið og líklega torfhlaðið en þó er ekki útilokað að grjótt sé í hleðslunum þó að ekki sjáist það á yfirborði. Líklega hefur verið á þessu svæði lítill kálgarður eða einhvers konar aðhald.

Hættumat: engin hætta

RA-002:057 Fauskadalur álagablettur

63°31.618N 19°29.358V

Mynd 63. Fauskadalur 002:057, horft til NNA.

Í örnefnaskrá Ytri-Skóga segir: "Illugabrekka er austan við Kvernu. Lækur fellur niður vestan við brekkuna, og er hvammur vestan hans, sem Fauskidalur nefnist." Í grein eftir Þórð Tómasson í Goðasteini sem kallast Nokkrar sagnir segir um Fauskadal: "Austur frá bænum í Skógum er svonefndur Fauskadalur sunnan í heiðarbrúninni, fyrir austan Ingimund. Ekki mátti slá dalinn, og þá sjaldan var gert, vildi heyið fjúka. Vigfús Þórarinnsson bóndi á Ytri-Sólheimum í Mýrdal leigði einu sinni slægju undir Austurfjöllum og lá við í Ytri-Skógum, meðan hún var heyjuð upp. Tvær stúlkur fóru heiman frá Skógum austur með brekkum að kvöldlagi, til að leita að hesti, er

Vigfús vantaði. Sáu þær þá mann með klyfjahest í taumi fara upp úr Illugabrekku og hverfa upp í

Fauskadall, en þangað lágu engar leiðir, sízt með flutning. Skráð eftir sögn frú Margrétar Oddsdóttur frá Ytri-Skógum og frú Þorbjargar Bjarnadóttur frá Ásólfsskála." Fauskadallur er um 100 m ofan og NNV við skemmuhús Skógasafns og um 720 m ASA við Austurbæ 001.

Fauskadallur er bratt og mjótt gil sem liggur NNA-SSV inn í brúnina. Neðarlega er gilið vel grasigróið en þegar ofar dregur breytist graslendið í malarskriður. Efri brún gilsins að vestanverðu er þakin skógi. Tveir vatnsfarvegir eru sjáanlegir ofarlega í giliinu í hlíðunum að austan- og vestanverðu sem sameinast neðar í miðju gili en lækurinn er líklega aðeins til staðar í votviðrum og leysingum. Lækurinn Fauski rennur niður gilið um 10 m VSV við tóft 020 og fast ANA við tóftina er 60-70° brött hlíð Fauskadals. Ekkert sést til fornleifa (sjá einnig tóft 020).

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 3; Þórður Tómasson 1967, 75-76

RA-002:058 gata leið

63°32.710N 19°27.884V

Greinileg gata 058 liggur norður að Hnaukavaði 040 um 2,4 km NNA við Ytri-Skóga og um 1 km norðvestan við sel 034 í Laufatungum.

Gatan liggur meðfram bakka Kvernu sem er oftast mosagróinn eða rofið malarbarð.

Gata 058 liggur NNA-SSV meðfram austurbakka Kvernu. Gatan er oftast einföld en skiptist í örfá skipti í tvennt og klofnar þá oftast vegna klettakolla eða hóla í landslaginu sem hægt er að fara sitthvoru megin við. Gatan er 0,2-0,5 m á breidd, 0,2-0,4 m á dýpt og a.m.k. um 1 km á lengd. Um 130 m suðaustan og neðan við Hnaukavað 040 liggur gatan upp að vaðinu í gegn um mjög áberandi, uppþornaðan lækjarfarveg. Farvegurinn sker í sundur malarbakkann á þessu svæði og er um 130 m langur og 3-4 m djúpur. Gatan er þar dýpst. Líklega hefur leiðin legið eitthvað inn á Skógaheiði og jafnvel upp á Fimmvörðuháls en óljóst er hversu langt til suðurs gatan nær eða hvar hún endar undir heiðarbrúninni. Gatan hverfur á vesturbakka Kvernu við malarlóða sem liggur frá Ytri-Skógum upp með ánni norður á Fimmvörðuháls.

Hættumat: engin hætta

RA-002:059 gata leið

63°32.431N 19°27.886V

Leið 059 lá á milli sels 034 í Laufatungum um selvað 035 heim að bæ að Ytri-Skógum 001. Hugsanlegar leifar götu sjást beggja megin við Kvernu við Selvað 035 um 815 m norðvestan við sel 034 og um 2,3 km norðaustan við Austurbæ 001.

Þar sem gatan lá yfir Kvernu á Selvaði 035 er áin um 5 m breið og 0,2-0,4 m á dýpt. Áin er vel stígvélafær þó hún sé straumhörð. Hlíðar Kvernugils eru vel grasigrónar og halla 30-40° niður að ánni. Auðvelt er að komast yfir ána en á löngum köflum ofan og neðan við vaðið

Mynd 64. Gata 002:058, horft til SSA.

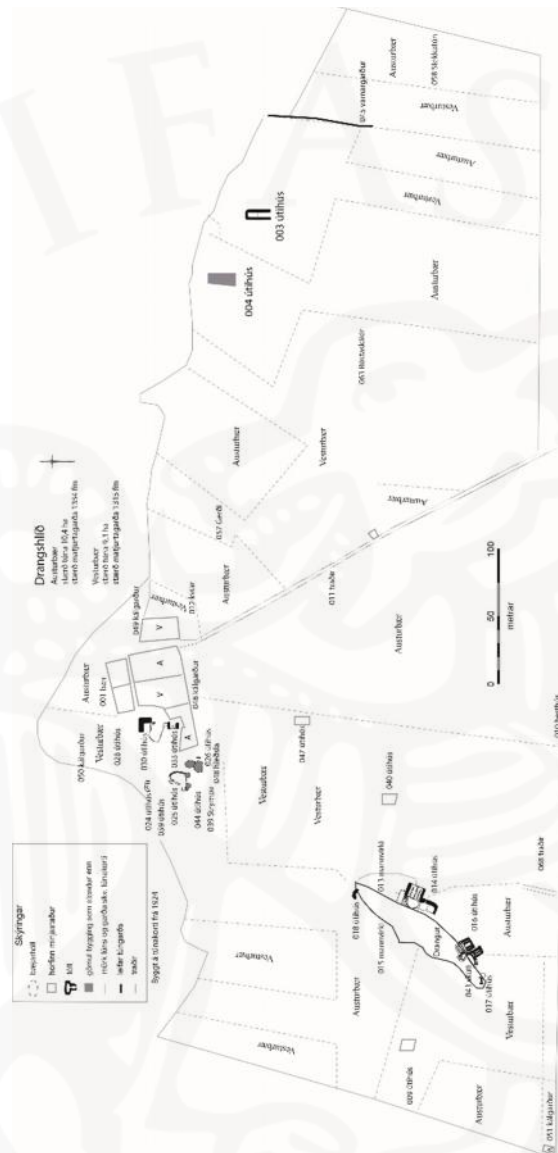

Mynd 65. Leið 002:059, horft til VSV.

er Kvernugil illt yfirferðar. Milli Laufatungna og Ytri-Skóga er Skógaheiði að mestu uppblásin malarholt.

Lítið sem ekkert sést til ummerkja um götu milli Laufatungna 035 og Ytri-Skóga 001 vegna uppblásturs. Við Selvað 035 er þó greinileg grasigróin gata niður að vaðinu beggja megin árinna. Austan megin árinna liggur gatan til VNV niður að vaðinu. Vestan megin liggur gatan upp úr gílinu aftur til SSV. Gatan er einföld og grasigróin, 0,2-0,4 m breið og <0,2 m á dýpt. Hugsanlega er hér aðeins um yngri kindagötur að ræða en bakkarnir virðast nokkuð órofnir svo ekki er ólíklegt að gamla gatan hafi legið eins þegar farið var í sel. Frá Ytri-Skógum að seli 035 hefur gróflega ályktað verið um 4 km leið þegar farið var um Selvað 035.

Hættumat: engin hættu

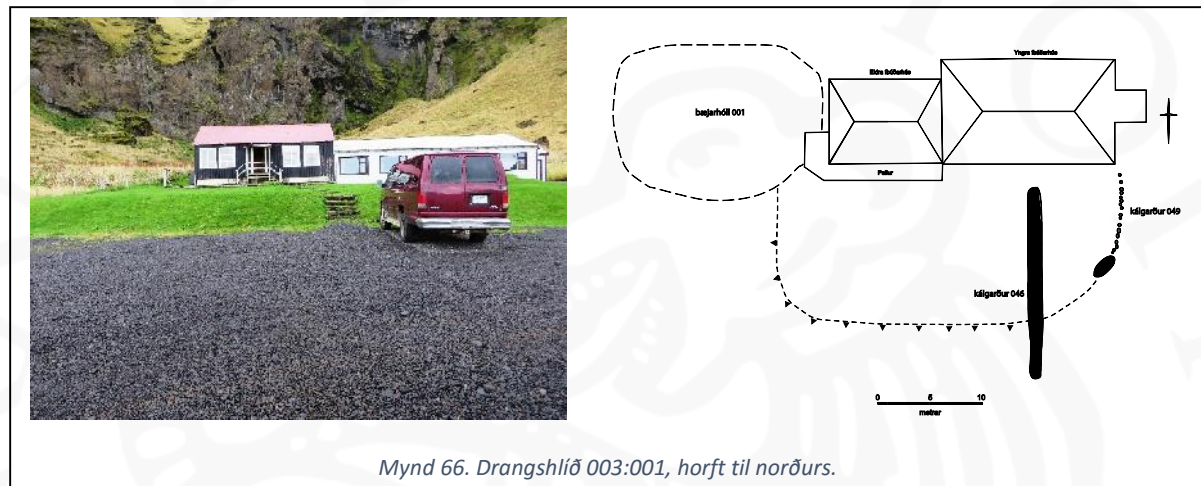

40 hdr. 1709. 1332 tilheyrði hálft landið Ytri Skóga kirkju (DI II, 676) og enn 1371 (DI III, 258) og 1553 (DI XII, 646). Varð konungseign á 15. öld (DI II, 676), en orðin bændaeign 1686. 1709: "Engja ítök segja ábúendur tvö átölulaust hafi brúkuð verið, so lengi elstu menn til muna, það eina í kóngsjarðarinnar Hörðuskála landi, og falla þar á í meðalári hey nærri á 20 hesta. Hitt í Barkakots landi, sem og so er kóngsjörð, og hafi á því plátsi fallið hey, ei meira en 5 hesta ..." (JÁM I, 30). Þríbýlisjörð, Drangshlíð I og II og Drangshlíðardalur. "Drangshlíð á sameiginlegt heiðarland með Skarðshlíð og Drangshlíðardal inn til jökuls en neðan hamra hefur hver jörð nú ákveðið landskipti." (SB IV, 45) 1709: "Túni, slægjum og högum spilla skriður og grjóthrun úr fjallinu, er ábúendur með erfiðismunum hljóta oftast árlega að hreinsa, hefur fyrir 7 árum af túninu tekið nær 4 kúa fóður, og þykir ei sýnilegt þar verið bót á." (JÁM I, 30) 1839: " ... Útslægjulaus en túnajörð mikil." (SSR, 16) 1924: Vesturbær : Tún 9,3 ha, garðar 1315 m². Austurbær: Tún 10,4 ha, garðar 1354 m².

RA-003:001 Drangshlíð bæjarhóll bústaður

63°31.587N 19°33.092V

Í Sunnlenskum byggðum IV kemur fram að sama ættin hafi búið í Drangshlíð I (Austurbær) síðan 1801 og í Drangshlíð II (Vesturbær) frá 1888. Bæirnir eru sambyggðir samkvæmt túnakorti frá 1924 og ekki er ljóst hvor þeirra er á upprunalega bæjarstæðinu. Við síðustu endurbyggingu íbúðarhússins í Drangshlíð II var það fært niður frá gamla bæjarstæðinu og er um 50 m suðvestan við það. Gamli bærinn í Drangshlíð I stendur enn á bæjarhólnum en það er timburhús sem byggt var 1908. Bæjarstæðið er í kvos við rætur Drangshlíðarfjalls. Drangurinn sem bærinn dregur nafn sitt af, stendur á sléttu túni sunnan við bæinn.

Mynd 66. Drangshlíð 003:001, horft til norðurs.

Merkjagirðing á milli Drangshlíðar I og II liggur þvert yfir miðjan bæjarhólinn. Vestan við girðinguna er hátt gras og njóli á hólnum og í kringum hann. Austan við girðinguna er íbúðarhúsið í Drangshlíð I og hefur verið byggt við gamla timburhúsið til austurs. Nokkurt rask hefur orðið á bæjarhólnum vegna þeirra framkvæmda og norðan við íbúðarhúsið þar sem eldri hús virðast hafa verið rifin.

Bæjarhóllinn í Drangshlíð er um 40x15 m að stærð og snýr nálega austur-vestur. Mörk hans eru ekki mjög afgerandi nema til suðurs. Hann er um 1,5 m á hæð, ívið hærri vestan við merkjagirðingu þar sem ekki hefur verið byggt eftir að torfbærinn í Drangshlíð II var rifinn eða sléttaður í tún. Gamla timburhúsið í Drangshlíð I er á hlöðnum grunni og er um 8x11 m að stærð, snýr austur-vestur. Húsið sem er byggt við það er 20x10 m að stærð og snýr eins.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: SB IV, 48-49; Túnakort 1924

RA-003:002 hleðsla rétt

63°31.426N 19°32.067V

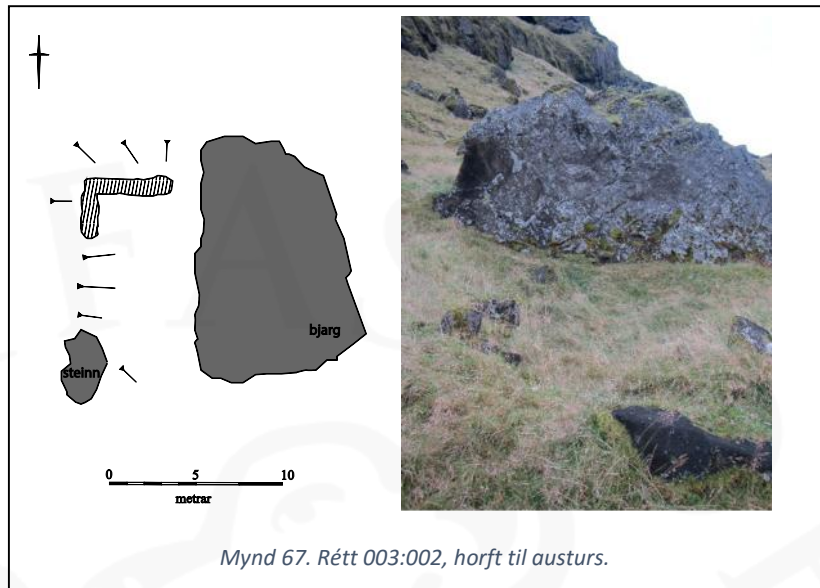
Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 kemur fram að hleðsla sé byggð inn í hrun úr fjalli, rétt norðan Þjóðvegur 1 og austan við múlann. Hleðslan er 120 m norðvestan við tóft 060 og 900 m austan við bæ 001. Hún er á mótum flatlendis til suðurs og brattar brekku til norðurs.

Grasivaxið, óræktað tún og mói er á þessum slóðum. Þar eru víða stórir hraunklettar sem fallið hafa úr hömrum efst í fjallshlíðinni.

Guðrún lýsir réttinni árið 1981. Þar kemur m.a. fram að réttin sé ferhyrnd og hlaðin vestan í bjarg. Lítið var eftir af veggjum nema til norðurs, þar var stór hella upp á rönd. Réttin er 6x2 m að stærð, einföld og snýr austur-vestur. Hún er röskuð en norðurhliðin er best varðveitt. Hún er 0,4 m á hæð og grafin inn í brekku til norðurs. Þar sést eitt umfar af stóru móbergi. Til austurs afmarkar stórt bjarg tóftina, það er 4 m hátt. Minni steinn er í suðvesturhorni og var líklega hluti af veggjum. Hellan sem Guðrún lýsir þar er horfin. Tóftin er opin til SSA.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

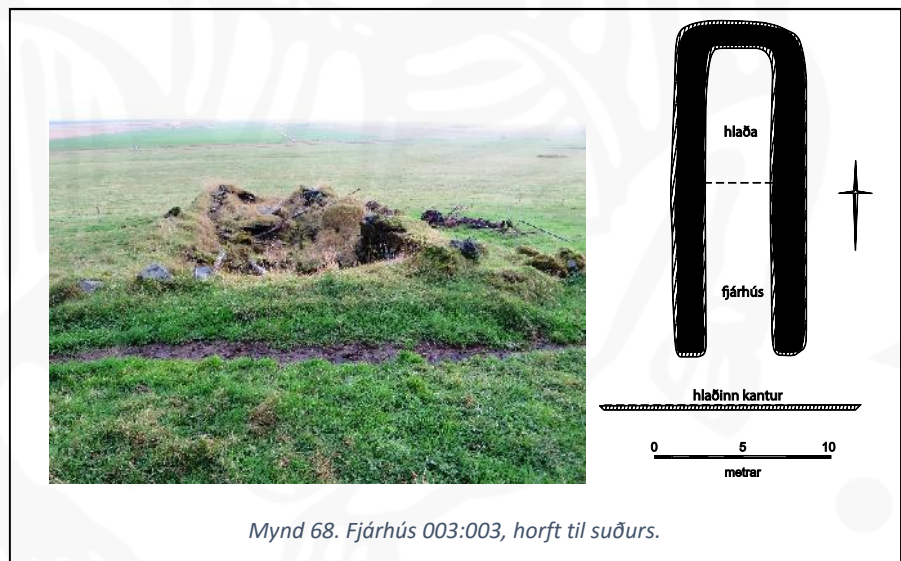
RA-003:003 tóft fjárhús

63°31.550N 19°32.633V

Tvískipt fjárhústóft er í túnjaðri um 390 m austan við bæ 001. Fjárhúsin eru sýnd á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og á túnakorti frá 1924. Þau voru notuð frá Vesturbænum, Drangshlíð II.

Tóftin er í grasivaxinni hlíð norðan við þann hluta túnsins sem enn er sleginn. Í hlíðinni er fjöldi stórra bjarga sem hrunið hafa úr Drangshlíðarfjalli.

Tóftin er um 19x7 m að stærð og snýr norður-suður. Hún er torf- og grjóthlaðin. Hlaða er í norðurenda tóftar og er um 4x8 m að innanmáli. Fjárhús eru í suðurenda tóftar og eru þau 4x10 m

að innanmáli. Bæði hólfir snúa norður-suður. Hlaðan er grafin inn í aflíðandi hlíðina og stendur norðurgafli nánast ekkert upp úr jörðu. Hleðslur í innanverðri hlöðunni eru um 2 m á hæð og sjást 6-8 umför grjóts. Veggir tóftarinnar eru 1,5 m á þykkt og mesta hæð utanmáls er um 1,8 m, syðst á austurvegg. Steyptur suðurgafli hefur fallið út og liggur þar í brotum. Hrun úr þaki fjárhúsanna er enn greinilegt í tóftinni. Ekki er af þeim sökum hægt að greina hvort garði hafi verið í fjárhúsunum eða jötur. Ekki eru vel greinanleg skil á milli hlöðu og fjárhúsa og er ólíklegt að hlaðinn veggur hafi verið á milli þeirra en hlaðan er dýpri en fjárhúsin. Framan við tóftina til suðurs er hlaðinn stallur. Hann er um 12 m á lengd og 1,2 m á hæð, liggur austur-vestur. Stallurinn mjókkar til beggja enda og í vesturenda er farið að hrynja úr hleðslum. Mest sjást 2 umför.

Hættumat: hætta

Heimildir: Bæjarteikningarar danskra landmælingamanna 1906; Túnakort 1924

RA-003:004 hús fjárhús

63°31.561N 19°32.707V

Útihús er merkt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og á túnakorti frá 1924, um 310 m austan við bæ 001 og 60 m vestan við útihús 003. Þetta eru fjárhús og hlaða frá austurbænum, Drangshlíð I, og eru þau ennþá í notkun að hluta. Fast austan við fjárhúsin er steinsteyptur vatnstankur, þar var vatni og snjó af þökum safnað saman.

Grasivaxið, óræktað tún með stórum klettum og björgum. Túnið hækkar til suðurs, upp Drangshlíðarfjall. Þar eru náttúrulegir paldrar.

Fjárhúsin eru 20x17 m að stærð, snúa norður-suður og skiptast í tvö hólfi. Lýsingin hefst til suðurs, í hólfi 1. Það er 15x4 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Veggirnir eru 1,5-2 m á hæð og það má sjá 5 umför af hraungrýti í þeim að utan. Op er á miðjum suðurgafli. Annað op var til norðurs úr hólfi 1 en

Mynd 69. Fjárhús 003:004, horft til norðvesturs. Hægri myndin er tekin inni í hlöðunni.

búið er að fylla upp í það með grjóti. Steyptar jötur eru inni í hólfinu og timburstoðir þar ofan á. Bárújárnsþak er yfir hólfinu en rof er í þekjunni á nokkrum stöðum. Hólfið er grafið inn í brekku til norðurs. Hólf 2 er norðar og er hlaða. Hún er 18x5 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Ólafur Tómasson, heimildamaður, gerði hlöðuna upp árið 2010 og setti dyr í suðausturhornið. Áður var bara innangengt úr hólfi 1. Veggirnir eru hlaðnir að innan úr stóru grjóti og þar eru 6-9 umför grjóthleðslu. Veggirnir eru um 3-4 m á hæð að innan en að utan er umfang þeirra mun minna. Ólafur setti nýtt þak á hlöðuna árið 2010. Suðurveggur og vesturgafli hlöðunnar eru steypt. Hlaðinn rampur er vestan við hlöðuna, þar var heyinu ekið beint inn.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; Túnakort 1924

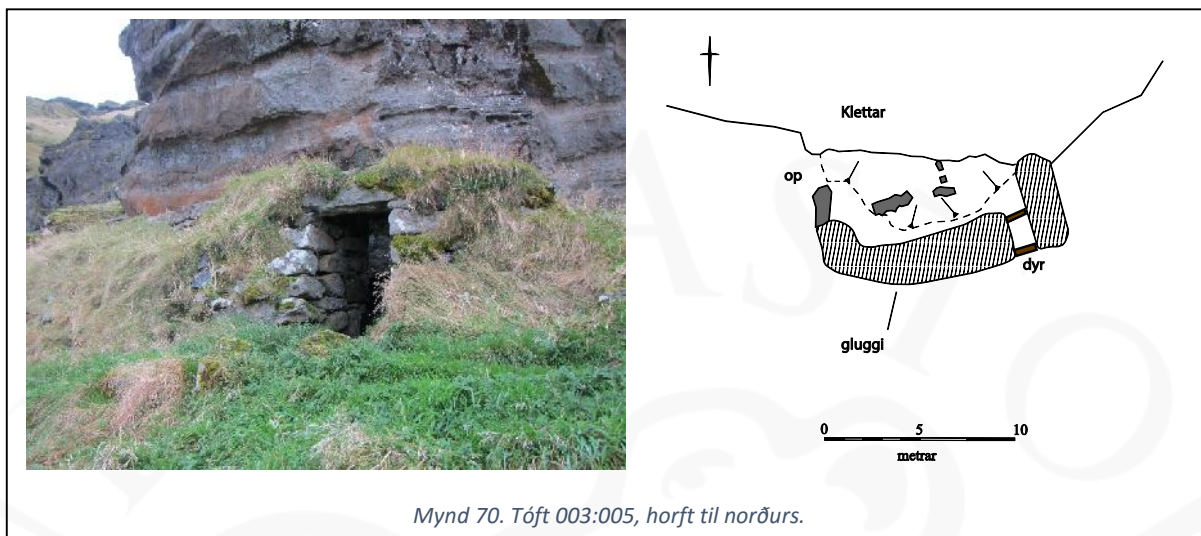
RA-003:005 hellir fjárskýli

63°31.612N 19°32.944V

"Bak við húsin eru hellar, sem notaðir voru sem heyllöður og fjárhús. Notin voru tvíþætt, annarsvegar skjólið gegn veðrum, hinsvegar spöruð veggheðsla og minni viðarnot." segir í Sunnlenskum byggðum IV. "Austan við þessi örnefni [Hallgeirshelli 066] liggur klettarani niður í brekku. Kallast hann Ás. Undir honum er gamall sauðahellir og hlaðið fyrir framan hann," segir í örnefnaskrá. Hellirinn er 130 m austan við bæ 001 og rúma 210 m norðvestan við útihús 004. Tóftin sést vel frá bænum.

Tóftin er í brattri brekku, undir hamrastáli. Brekkan er 10-15 m há, brött með náttúrulegum pöldrum. Hún er gróin en stórir stakir steinar eru víða.

Tóftin er 13x7 m að stærð, einföld og snýr austur-vestur. Hér er ekki tóft að ræða heldur hleðslu eða vegg sem lokar hellinum. Veggurinn er grjóthlaðinn, 2,5 m á hæð og 2,2 m á breidd. Það má sjá 8-10 umför grjóthleðslu í veggjum. Að utan eru veggurinn 1-1,8 m á hæð. Lofthæðin inni í hellinum er 1-2,5 m. Hellisþakið lokar tóftinni ekki að fullu, hún er opin til austurs. Tvenn op eru inn í hellinn, annað í suðausturhorni og hitt á miðri vesturhlíð. Dyrnar þar standa enn. Inn í hellinum mótast óljóst fyrir

hólfaskiptingu, stórir steinar í gólfi bera þess merki. Gluggi er á miðri suðurhlið, í um 2 m hæð að innan en að utan er 1,5 m að honum. Hann fer 0,3x0,2 m að stærð og stór hella er yfir honum. Gólf hellisins er lægra en brekkan að utan.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: SB IV, 15; Ö-Drangshlíð-Skarðshlíð, 3

RA-003:006 tóft óþekkt

63°31.611N 19°33.079V

Árið 1981 skráði Guðrún Sveinbjarnardóttir tóft rétt fyrir aftan (norðan) bæ 001 þegar hún vann að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa. Tóftin er um 45 m norðan við bæ 001 og 12 m norðan við hús 007.

Tóftin er ofan í lækjargili Brunnalækjar 056, hlaðin upp við vesturhlið þess. Gilið er þurrt og gróið og vex hvönn og njóli í því. Tóftin er ferhyrnd og er um 3,5x3 m að stærð, snýr norður-suður. Hún er torf- og grjóthlaðin. Vestur- og norðurveggir standa

enn en austurveggur er útflettur og ógreinilegur og sömuleiðis um helmingur suðurveggjar. Mesta hæð utanmáls er um 1 m og innanmáls sjást 4 umför í hleðslum. Op er á tóftinni í suðausturhorni. Í lýsingu Guðrúnar á tóftinni kemur fram að fram- og afturgöfl séu bættir steypu. Ekki sáust ummerki um það þegar tóftin var skráð haustið 2014.

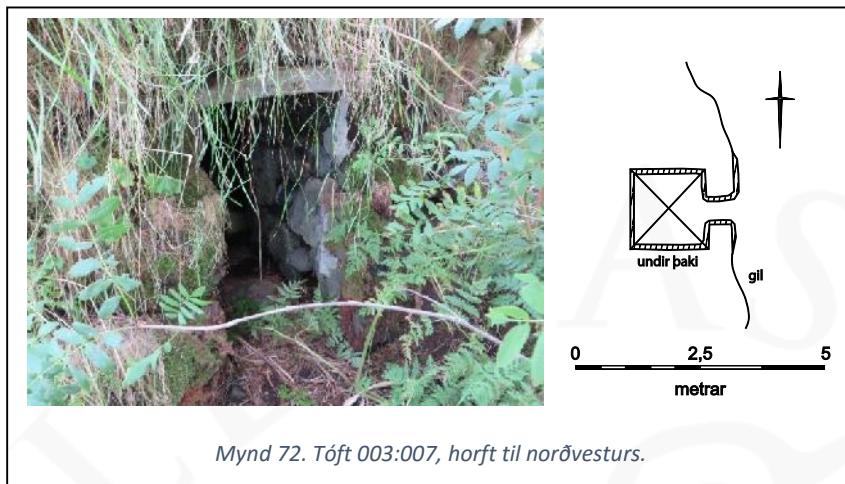
Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-003:007 hús

63°31.604N 19°33.077V

Guðrún Sveinbjarnardóttir skráði hús rétt fyrir aftan (norðan) bæ 001 þegar hún vann að byggðasögu Eyjafjallahreppa 1980-81. Húsið er enn undir þaki og er um 40 m NNA við bæ 001 og 12 m sunnan við tóft 006. Húsið var notað sem íshús en það gekk ekki sem skyldi og síðast var það notað sem reykkofti.

Mynd 72. Tóft 003:007, horft til norðvesturs.

Húsið er byggt inn í vestari gilbrún Brunnalækjar 056 og er inngangur í það af botni gilsins. Gilið er þurrt og gróið og vex hvönn og njóli í því. Reynitré slútir yfir dyrnar á húsinu.

Eitt rými er í húsinu sem er um 1,5x1,15 m að innanmáli. Dyr eru á því á austurhlið og eru þær 1,5 m á hæð og 0,5 m á breidd. Tré er yfir dyrum. Veggir eru

grjóthlaðnir. Þeir eru um 1 m á þykkt við dyrnar og 1,5 m á hæð. Kúpt, torfklætt hellupak er yfir húsinu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa

RA-003:008 hleðsla smiðja

63°31.599N 19°33.082V

Guðrún Sveinbjarnardóttir skráði hús fast aftan (norðan) við bæ 001 þegar hún vann að byggðasögu Eyjafjallahreppa 1980-81. Húsin hafa verið rifin en að sögn Jóns Guðmundssonar, heimildamanns, voru smiðja og hænsnakofi í þeim. Hleðsluleifar sjást sunnan við steinsteypt hús yfir vatnspró. Að sögn Jóns voru mjólkurbrúsar kældir í húsinu.

Mynd 73. Tóft 003:008, horft til suðvesturs.

Húsin voru vestan við gil Brunnalækjar 056. Þar hefur orðið talsvert rask vegna niðurrifs en gróið hefur yfir svæðið.

Guðrún lýsir tóftinni á eftirfarandi hátt í gögnum sínum frá 1981: "2 ferh. hús, hlið við hlið, grjót- og torfhlaðnir veggir, steinsteyptir gaflar, aftan og framan á austara húsi, framan á því vestara. Ut l. 5,1 [m], br. austara hús 6,1 [m], br. alls 11,5 [m]. Vísar í 183°. Grafin inn í hliðina. Inni í austara húsi er ein stoðarröð eftir endilöngu, rekaviður notaður í sperrur. Nú fullt af drasli. Þakhellur og torf yfir. Austara hús l. innan 4,3 [m], br. 2,6 [m]. Vestara húsið er mun minna l. innan 2,8 [m], br. 2,3

[m]. Timbur er í gólfi, mænir er úr reka og sperrur - engar stoðir nauðsynlegar. Nú fullt af drasli." Hleðslan sem enn sést á svæðinu er um 4 m á lengd og liggur nálæga norður-suður. Hún er um 1,3 m á hæð og í henni sjást 3 umför. Aðeins sést ytri brún hleðslunnar sem er hlaðin utan í jarðvegsstall. Steypta húsið norðan við hleðsluna er um 2x2 m að stærð og þakið er steyppt plata.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa

RA-003:009 heimild útihús

63°31.460N 19°33.383V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 var útihús um 340 m suðvestan við bæ 001 og um 80 m norðvestan við útihús 016.

Sléttað tún á milli merkjagarðs 004:017 og Drangsins. Fast austan við þar sem útihúsið var er bogadreginn hryggur í túninu.

Bunga er í túninu þar sem útihúsið var en það hefur verið sléttað í tún. Bungan er um 8 m í þvermál og 0,2 m á hæð þar sem hún er hæst.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

RA-003:010 heimild rétt

63°31.435N 19°33.081V

Guðrún Sveinbjarnardóttir skráði hestatröð þegar hún vann að byggðasögu Eyjafjallahreppa 1980-81. Í gögnum hennar segir: "S af nýja húsinu í túninu A heimtraðar [malarvegur] segir Kristján [Magnússon, þáverandi bóndi á Vesturbænum] hafa verið hestatröð, nú jöfnuð út undir túni." Staðsetning hesthússins er sýnd á uppdrætti Guðrúnar og voru þær um 200 m austan við Dranginn og um 300 m sunnan við bæ 001, fast vestan við nýlega heimreið að Drangshlíð I, Austurbænum.

Sléttað tún.

Engin ummerki sjást um tröðina í túninu vegna sléttunar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa

RA-003:011 hleðsla traðir

63°31.475N 19°32.922V

Traðir er sýndar á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924. Þær komu að bæ 001 úr suðaustri. Traðirnar eru ennþá varðveittar og sjást vel í túninu.

Fyrir suðaustan traðirnar eru slétt, ræktuð tún. Til norðvesturs eru núverandi bæjarhús og útihús sem nú eru tengd ferðaþjónustu sem rekin er á svæðinu.

Sem fyrr segir liggja traðirnar að bænum úr suðaustri. Þær eru um 230 m langar, 3,5-7 m á breidd og hlaðnir veggir eru beggja vegna. Veggirnir eru 1-2 m á hæð og brattir. Þeir eru hlaðnir úr stóru móbergi, en gróið er yfir hleðslur að mestu. Það sést glitta í 2-3 umför grjóthleðslu þar nú. Traðirnar eru 7 m

Mynd 74. Traðir 003:011, horft til suðusturs og norðvesturs.

breiðar efst en 3 m syðst. Traðirnar breikka eftir því sem norðar dregur, þar var mjólkað og eflaust geymdir hestar. Rask er í norðvesturhluta traðanna. Þar var norðurveggurinn rifin þegar mjólkurbíll þurfti að komast þar að fyrir löngu. Þar er nú malarvegur og bílaplan.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningarar danskra landmælingamanna 1906; Túnakort 1924

RA-003:012 heimild kvíar

63°31.053N 19°33.053V

Guðrún Sveinbjarnardóttir skráði kvíar rétt sunnan við gamla Austurbæinn 001 þegar hún vann að byggðasögu Eyjafjallahreppa 1980-81. Tóftin er horfin en hún var fast austan við kálgarðsvegg 046, u.þ.b. mitt á milli gamla bæjarins 001 og nýlegs íbúðarhúss sem er um 90 m sunnar og hefur verið breytt í hótél.

Malarplan er þar sem kvíatóftin var.

Guðrún lýsir tóftinni á eftirfarandi hátt í gögnum sínum frá 1981: "Ferh. Br. 5,2 [m]. Kýrnar voru mjólkaðar hér á sumrin." Engin ummerki um tóftina sjást lengur. Jón Guðmundsson, heimildamaður, jafnaði þetta svæði með ösku úr Eyjafjallajökli 2010. Hann minnst þess ekki að tóftin hafi verið sýnileg á yfirborði þá.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-003:013 mannvirki útihús

63°31.471N 19°33.264V

Mynd 75. Klappaðar holur og berghöld 003:013.

Á 20-25 m löngu svæði, austan við fjárhús 014, eru ummerki um fleiri mannvirki. Þar eru klappaðar stoðarholur og berghöld í Draginn, í þverhníptan hamravegg. Hvorki er sýnt útihús á þessum stað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 né túnakorti frá 1924. Holurnar eru 230 m suðvestan við bæ 001 og 15 sunnan við útihús 018.

Slétt, óræktað tún. Þar vex mikið af njóla.

Í bergið er búið að meitla út stoðarholur af ýmsum stærðum og gerðum, syllur og berghöld. Þetta eru holur fyrir þakstoðir, grindur og fleiri mannvirki. Ummerkin eru í 1,4-1,8 m hæð. Engin ummerki um tóftir sjást á yfirborði.

Hættumat: engin hætta

RA-003:014 hús útihús

63°31.454N 19°33.258V

Útihús er sýnt um 270-280 m suðvestan við bæ 001 á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924. Það er við Dranginn. Útihúsin standa enn, framhlið þeirra er steinsteypt og nýlegar dyr eru þar. Í bókinni Manngerðir hellar á Íslandi segir: "Hinn "hellirinn" snýr mót austri. Þar

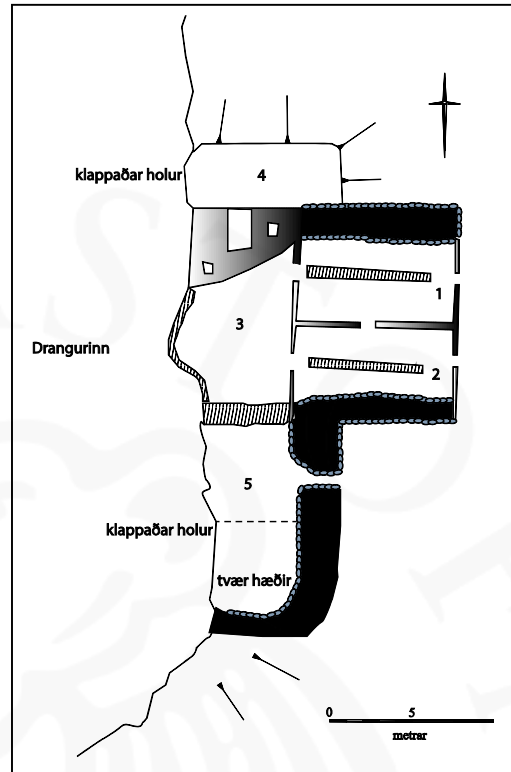

Mynd 76. Tóft 003:014 horft til VNV og hægri myndin er tekin inni í hólfi 3.

hallar berginu mikið inn undir sig og er þannig frá hendi sjávarins sem brotnað hefur við Dranginn fyrir á tíð. Þar hefur verið hlaðið framan við og sett skápak yfir frá hleðslunni og í bergið. Þar var Vesturbæjarfjosið forðum en það var flutt 1931. Nú eru þar sérkennileg fjárhús, kynlegur bastarður tveggja tíma. Fjórar eru krænar, tvíburstaðar, stafnar og milliveggir úr steinsteypu, útveggir hlaðnir, tvær stoðaraðir með gömlu lagi og hellulagt þak með bárujárn yfir og tyrft ofan á allt saman. Að baki kórónar svo náttúrugerður bríkargapi sköpunarverkið. Drangurinn og húsin undir honum voru vettvangur mikilla sviptinga í hinni frægu kvikmynd Hrafns Gunnlaugssonar, Hrafninn flýgur."

Grasivaxið, slétt tún sem komið er í órákt. Fyrir norðan húsin er njóli og annað illgresi.

Tóftin er 30x16 m að stærð og snýr norður-suður. Hún skiptist í 5 hólfi. Hólf 1-4 tilheyra sama mannvirkinu en hólf 5 er líklega eldra, hin hólfin eru byggð upp að því. Lýsingin hefst til norðausturs, í hólfi 1. Það er 10x6 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Til austurs er steinsteypur gafl með nýlegum dyrum. Annað op er til

vesturs, yfir í hólf 3. Allir veggir eru steyptir, fyrir utan norðurvegginn sem er hlaðinn. Hann er 1,8 m á hæð og má sjá 6-7 umför af grjóthleðslu í honum. Þetta eru stórir móbergssteinar. Um 3 m lofthæð er inni í hólfinu. Timburjata á steypum grunni liggur eftir endilöngu hólfinu. Steypiti veggurinn er 2 m á hæð. Bárujárnsþak er yfir hólfinu. Hólf 2 er sunnan við hólf 1 og er eins að gerð og lögun. Helsti munurinn er sá að norðurveggurinn er hlaðinn hér í þessu hólfi. Hólf 3 er vestan við hólf 1-2. Það var hlaða en skrásetjari komst ekki þar inn. Það er 11,5x6 m að innanmáli og snýr norður-suður. Op eru úr hólfum 1-2 á miðjum austurvegg. Hlaðan er byggð upp við Dranginn til vesturs og bárujárnsþak er þar yfir. Hluti af veggjunum eru steyptir, annars eru þeir grjóthlaðnir. Hleðsla er einnig meðfram berginu, neðst. Þar eru 2-3 umför af grjóthleðslu sem er 0,4 m á hæð. Suðurveggurinn er hlaðinn, 0,8-2,2 m á hæð og þar eru 5-10 umför af grjóthleðslu. Veggirnir eru lægstir við bergið. Hlaðan er niðurgrafin 0,5-0,7 m. Annað op er til norðurs, yfir í hólf 4. Hólfið er fullt af alls kyns rusli. Hólf 4 er norðan við hólf 3. Þar er steinsteypu upphækkun að opi að utan, þar var hey var sett beint inn í hlöðuna. Upphækkunin er 9x4 m að stærð og 0,5-0,8 m á hæð. Hún er algróin grasi og njóla. Stoðarholur eru klappaðar í bergið fyrir ofan hólfið, í 3 m hæð. Hólf 5 er sunnan við hólf 3. Þar er 12x5 m að innanmáli og snýr norður-suður. Suðurhluti hólfsins er á tveimur hæðum. Timburpil eða gólf er þar inni. Ekki var unnt að fara inn sökum hruns og ástands minjanna. Bárujárnsþak var yfir hólfinu en það er fallið, timbur og annað brak fyllir það. Hólfið er niðurgrafið um 1 m. Veggir eru 1,5-4 m á hæð og þeir hlaðnir úr stóru móbergi. Þar eru 5-15 umför af grjóthleðslu. Op er á miðjum austurvegg.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; Túnakort 1924; Manngerðir hellar, 267

RA-003:015 mannvirki útihús

63°31.482N 19°33.265V

Við austurhlið Drangsins eru klappaðar syllur og stoðarholur í þverhníptu berginu. Ekki sést til mannvistar á yfirborði. Miðað við staðsetningu minjanna voru þarna útihús um 250 m suðvestan við bæ 001 og 20 m sunnan við útihús 018. Öll ummerki þess eru horfin af yfirborði.

Slétt tún er austan við Dranginn. Land fer lækkanði næst klettinum og þar er órákt.

Mynd 77. Stoðarholur 003:015.

Fjölmargar holur og syllur sjást á 15 m löngum kafla í berginu. Þær eru í 0,5-3 m hæð frá yfirborði. Jarðvegur hækkar upp við Dranginn til suðurs, líklega af völdum náttúrunnar. Ekki sér til töfta eða uppsöfnunar mannvistarlaga á yfirborði, sökum túnasléttunar og niðurrifs.

Hættumat: engin hættu

RA-003:016 hellir fjárhús

63°31.447N 19°33.288V

Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín frá 1709 segir: "Í stórviðrum hefur fólk hlotið bæinn að flýja og halda sig í hellirs skúta undir kletti einum er Drángur er kallaður, skamt frá bænum." Mannvirkið, sem ofangreind lýsing passar einna best við, er byggt suðaustan í Dranginn á sléttlendinu sunnan bæjarins um 300 m suðvestan við bæ 001. Þar suðvestast eru fjárhús með hlöðu og fast norðaustan við þau eru tvöföld fjárhús og að baki þeirra er stór hellisskúti sem er að hluta manngerður. Þessar minjar eru samtengdar og skráðar undir einu númeri.

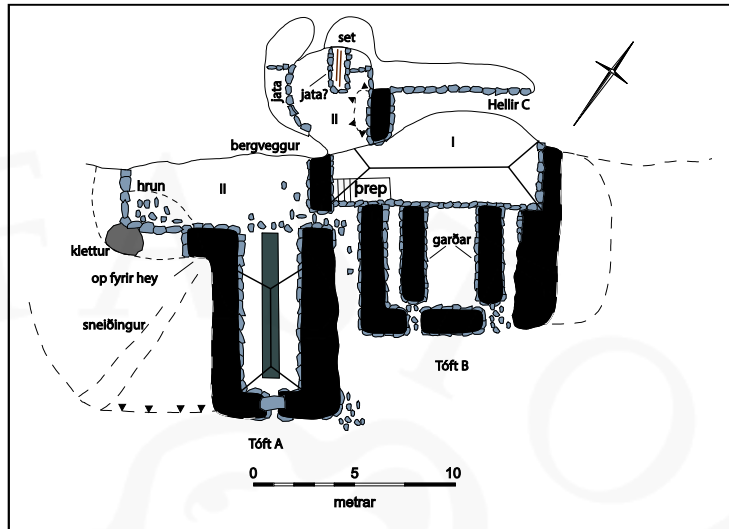
Í flatlendu og sléttu túni SSA í Dranginum, litlu vestan við heimreið að Drangshlíð II, Vesturbænum.

Mynd 78. Fjárhús 003:016 horft til VNV. Hægri myndin er tekin inni í helli C.

Í bókinni Manngerðir hellar segir: "Drangurinn hjá Drangshlíð er rofleif úr smágrýttu móbergi, óreglulega lagskiptu. Sama berg er í fjallinu uppi yfir bænum. ... Drangurinn í Drangshlíð er enn í dag talandi tákni um hið gamla samspil bergs og byggðar undir Eyjafjöllum, segir Þórður Tómasson: "Frá fornu fari áttu Drangshlíðarbændur fjós sín og önnur peningshús undir Drangnum. Huldufólk [sjá 043], sem þar bjó, var svo velviljað að gera kúnum allar skyldur um burð. Enginn maður mátti þar koma nærri. Fjósin eru horfin, önnur hús standa eftir og bergholur minna á máttarviði fyrri húsa." Aðalhellirinn snýr móti suðri. Hann virðist að hluta til manngerður. Þar er sá hluti hans sem gengur lengst inn undir bergið og er hann reglulega bogmyndaður. Þar eru allmiklar hleðslur sem mynda pall, um 1,5 m háan og 2-2,5 m breiðan. Óreglulegur afhellir gengur til vinstri inn úr þessum helli. Til hægri við hann hallar berginu inn undir sig og myndar gott skjól. Hugsanlegt er að það hafi verið dýpkað og lagfært en að mestu er það þó náttúrsmíð. Síðan hefur verið byggt framan við allt. Nú standa þar

fjárhús með þremur burstum, tvö samstæð og eitt stakt. Klassískt fornt lag er á húsunum, tvær stoðaraðir og hellulagður raftur í þaki. Allt rekaviður... Drangurinn og húsin undir honum voru vettvangur mikilla sviptinga í hinna frægu kvikmynd Hrafn Gunnlaugssonar, Hrafninn flýgur." Mannvirkin sem byggð eru við Dranginn á þessum stað ná yfir svæði sem er um 20x26 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Þau eru torf- og grjóthlaðin. Í suðvesturhluta eru fjárhús með hlöðu A. Mannvirkið er um 13x12 m að stærð og snýr

norðvestur-suðaustur. Fjárhúsin, hólfi I, eru 8x3 m að innanmáli og snúa norðvestur-suðaustur. Dyr eru á þeim á suðausturgafli og stór steinhella yfir þeim sem er að hrúni komin. Dýraopið er 1,6 m á hæð og 0,6 m á breidd. Fjárhúsin eru enn undir þaki og er gluggi upp undir mæni á suðausturgafli. Grjóthellur eru ofan á trégrind í þaki og torf þar ofan á. Í miðjum fjárhúsunum er steiptur garði og fjárbað í honum næst dyrum. Veggir fjárhúsanna eru 1,5 m á hæð og í þeim sjást 5 umför. Hlaðan, hólfi II, er þvert á fjárhúsin og er lengri til vesturs þannig að saman mynda þau L. Ekki er þak yfir hlöðunni en í berginu ofan við efstu brún veggja eru margar holur eftir viði úr þaki. Bárujárn og stórir viðarraftar úr þakinu eru á gólfi hlöðunnar sem er steipt. Hrúnið hefur úr þekju fjárhúsanna þar sem þau mæta hlöðunni og ekki er hægt að sjá hvort hlaðinn veggur skildi á milli hólfa. Hlaðan er upp við Dranginn sem myndar norðvesturvegg hennar. Hún er um 3,5x9,5 m að innanmáli og snýr norðaustur-suðvestur. Talsvert hrún er í suðurhorni hennar. Veggir hlöðunnar eru 2,5 m á hæð og mest sjást 9 umför í þeim. Dyr eru á þeim í norðausturenda en talsvert af grjóti hefur hrúnið í þær. Annað op er inn í hlöðuna, ofarlega á suðausturvegg, í horninu sem myndast milli hlöðu og fjárhúsa. Hey var sett inn í hlöðuna inn um þetta op og var hægt að keyra upp að því um mjóan sneiðing sem liggur upp aflíðandi brekku. Á milli tóftar A og fjárhústóftar B er 2 m breiður gangur og við enda hans eru dyr inn í helliskútann C. Fjárhústóft B er um 6x10 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Í henni eru tveir grjóthlaðnir garðar sem liggja þvert á tóftina og við enda þeirra beggja eru dyr til suðausturs. Garðarnir eru 0,3 m á hæð. Í fjárhúsunum hafa verið 4 krær. Timburpil sem hefur verið í miðri tóftinni og skipt henni í tvennt sést ekki lengur. Norðausturhlið tóftarinnar er orðin sigin og aflöguð en hleðslur hennar standa nokkuð vel. Þær eru hæstar um 1,4 m og mest sjást 5 umför innanmáls. Helliskútinn C er um 9x13 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Gengið er inn í hann úr suðurhorni. Framan við skútann eru hlaðnir veggir sem afmarka 3,5x10 m stórt svæði. Timburveggir eru ofan á hlöðnum veggjum og skúrþak liggur af þeim á bergvegginn. Í suðurhorni þar sem gengið er inn í hellinn eru hlaðnar tröppur sem eru 3x1,5 m að stærð og snúa norðaustur-suðvestur. Í norðausturhluta skútans er hlaða, hólfi I, sem er 5,5x7,5 m að innanmáli og snýr norðaustur-suðvestur. Hleðslur eru innst í skútanum, meðfram norðvesturhlið hlöðunnar og veggur er meðfram hálfri suðvesturhliðinni sem skilur hlöðu frá hólfi II. Hólfi II er um 5x5 m að innanmáli. Grjóthlaðinn kantur er í framhaldi af vegg milli hólfa inn í norðvesturenda hólfs II. Þar innst er stallur ofan á kantinum sem er um 2x1,5 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Frá stallinum er 1,5 m upp í hellisloft. Frá grjóthlaðna kantinum gengur lág hleðsla 2 m til suðausturs og er jata ofan á henni. Innan við jötuna er lágur grjóthlaðinn stallur sem er 1x1 m að stærð og 0,4 m á hæð. Önnur jata er meðfram suðvesturhlið hólfsins, lág hleðsla er undir henni. Afhellirinn sem nefndur er í Manngerðum hellum er innan við jötuna, í vesturhorni hólfsins. Hann er 3x1,5 m að innanmáli. Í hólfi II eru um 3 m upp í hellisloft en í hólfi I eru um 5 m upp í þak.

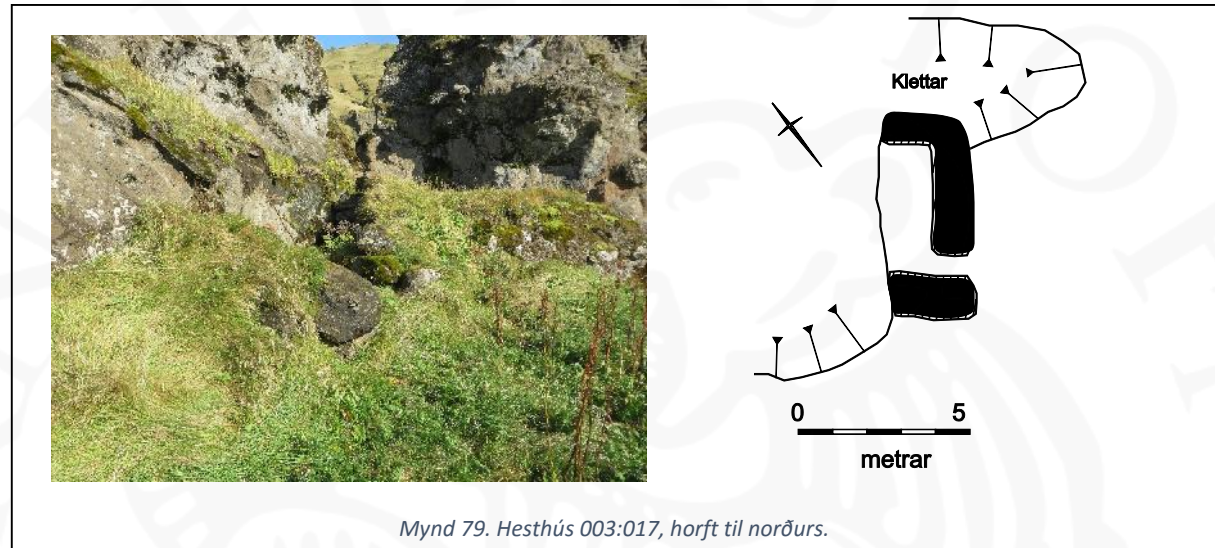
Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: JÁM I, 30; Manngerðir hellar, 266-267

RA-003:017 tóft hesthús

63°31.443N 19°33.323V

Guðrún Sveinbjarnardóttir skráði hesthús suðaustan við Dranginn, syðst, þegar hún vann að byggðasögu Eyjafjallahreppa 1980-81. Þá var þak enn á húsinu. Þegar hesthúsið var skráð 2014 var þakið hrunið. Hesthústóftin er um 340 m suðvestan við bæ 001 og um 20 m VSV við fjárhús og helli 016. Í flatlendu og sléttu túni SSA í Dranginum.

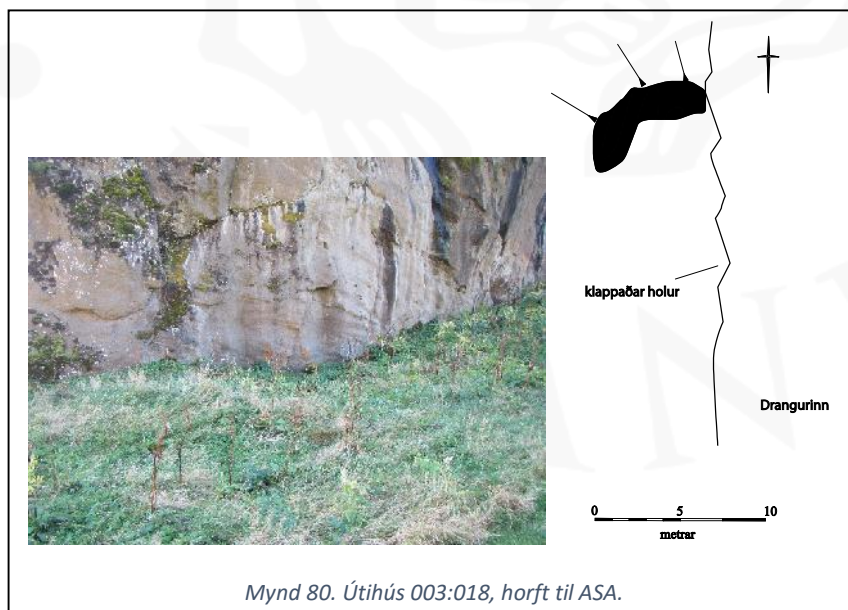
Tóftin er einföld og snýr norðaustur-suðvestur. Klettaveggur Drangsins myndar norðvesturhlið tóftarinnar og norðausturveggurinn er hlaðinn upp við stóran klett. Tóftin er um 6x2,5 að stærð og er hlaðin að mestu úr grjóti en einnig torfi. Op er á tóftinni í suðurhorni. Veggir hennar standa grónir og eru 1,3 m á hæð innanmáls. Þar sjást 4 umför í hleðslum. Timbur og hellur og bárujárn úr þaki sjást inni í tóftinni.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa

RA-003:018 hleðsla útihús

63°31.487N 19°33.256V

Útihús er sýnt norðan í Dranginum á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906, um 230 m suðvestan við bæ 001 og 60 m norðan við útihús 014.

Slétt tún er austan við Dranginn. Land fer lækkandi næst klettinum og þar er órækt og mikið af hvönn.

Hleðslan sést enn og ber útihúsinu vitni. Hún er L-laga og afmakar svæði sem er 5x3 m að stærð og snýr

austur-vestur. Hleðslan er 2 m á breidd, 0,2 m á hæð og grasivaxin. Rúmum 5 m sunnar eru klappaðar stoðarholur og syllur í berginu í 1- 3 m hæð. Járnkrókur er einnig í berginu.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906

RA-003:019 heimild fjárhús

Guðrún Sveinbjarnardóttir vann drög að byggðasögu Eyjafjallahreppa árin 1980-1981 og minnst þar á kindakofa, vestan við bæjarhúsin. Í gögnum hennar segir: „Byggt upp í bergið, skúti notaður að hluta Vísar í 210, ferhyrnd. Um helmingur er skúti, grjót- og torfhlaðinn niðurgrafinn veggur í boga upp í bergið. Dyr 0,65 breiðar, 1,2 háar.“ Guðrún gerði m.a. uppdrátt af minjum hvernar jarðar fyrir sig en í Drangshlíð ber ekki saman númerum og lýsingu. Af þeim sökum er erfitt að átta sig á hvar þessi staður var. Þessi kindakofi er horfinn að sögn Ólafs S. Gunnarssonar, heimildamanns. Hann sléttaði yfir svæðið þegar hann fluttist þangað, m.a. yfir nokkuð af minjum og reif niður skúra. Nánari heimildir þar til þess að staðsetja minjastaðinn með innan við 50 m skekkju.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa

RA-003:020 Berghús tóft fjárskýli

63°31.565N 19°33.257V

Mynd 81. Berghús 003:020, horft til vesturs.

"Berghús er austan við hamarinn í Kerbrekku, rétt neðan við Kerið [sjá 037]," segir í örnefnaskrá. Hleðsla er 140 m austan við bæ 001 og 20 m sunnan við Kerið 037. Hún er innan heimatúnsins líkt og það er afmakað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924 en ekki sýnd þar. Hér er um útihús að ræða og hlaðið er fyrir lágan skúta.

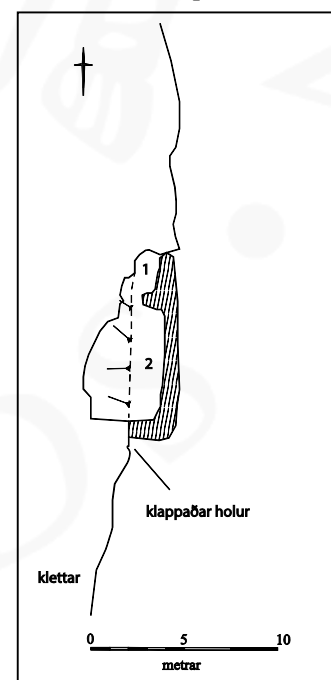
Hleðslan er efst í brattri brekku, þar sem hamrastálið endar. Fyrir framan hana er 10 m breiður stallur og svo brött, gróin

brekka til suðurs. Hún er 10-15 m löng með náttúrulegum pöldrum og klettum sem fallið hafa niður úr bjarginu. Þar er einnig mikið um njóla og hvönn.

Hleðslan er L-laga, 10x4 m að stærð og snýr norður-suður. Hún afmarkar lágan hellisskúta og þar má greina tvö hólfi. Hleðslan er grjóthlaðin, 0,2-0,4 m á hæð og það sést glitta í 2 umför grjóthleðslu. Hún er hæst til suðurs. Ekkert op sést inn í skútann en líklega var það til suðurs, við hamrana. Hólf 1 er norðar. Það er 2x1 m að innanmáli og snýr norður-suður. Hleðslan lokar hólfinu til austurs en hellirinn til vesturs. Hólf 2 er sunnar. Það er 6x4 m að innanmáli og snýr norður-suður. Lofthæðin í skútanum er mest 1,4 m en lækkar til vesturs. Bárujárn sést ofan á veggjum og klappaðar stoðarholur eru syðst í berginu. Hellirinn hefur fyllst af jarðvegi eftir að notkun hætti.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 5

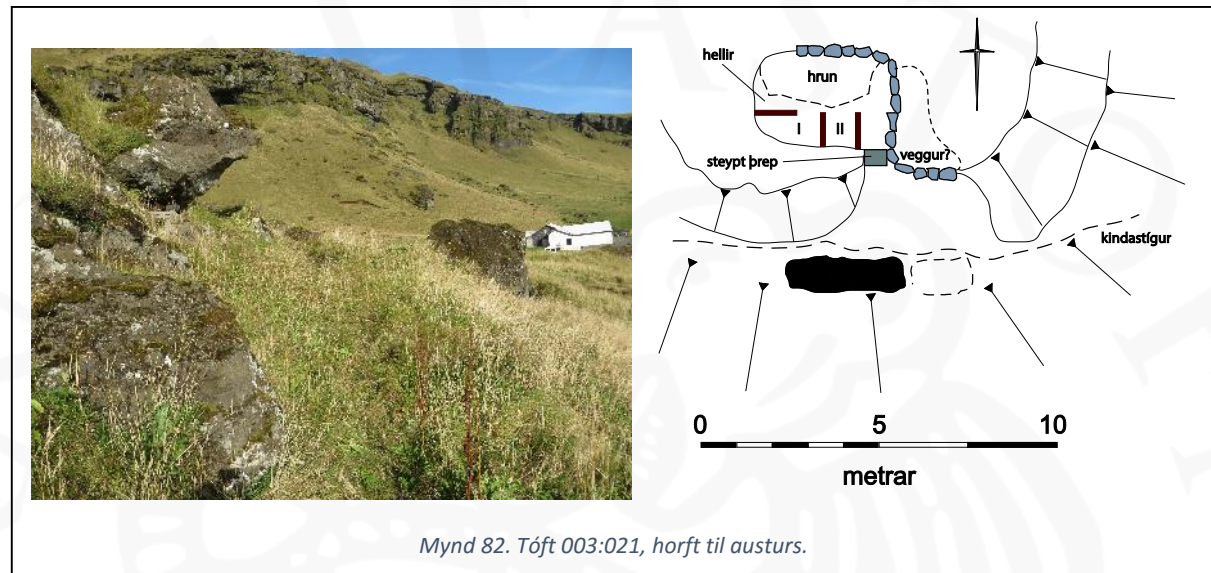
RA-003:021 hellir útihús

63°31.569N 19°33.197V

Í hliðinni suðaustan við Drangshlíðarfjall er hellisskúti með grjóthleðslum sem nýttur hefur verið sem útihús. Framan við hann eru leifar af garðlagi eða vegg. Skútinn var notaður sem kartöflugeymsla undir það síðasta en er kominn úr notkun. Hann er um 90 m vestan við bæ 001.

Skútinn er í grasi vaxinni brekku þar sem eru mörg gríðarstór björg.

Minjarnar eru á svæði sem er um 7x6 m að stærð og snýr austur-vestur. Nyrst á svæðinu er hellisskútin.

Grjóthlaðinn veggur er á austurhlið skútans og einnig eru grjóthleðslur í norðurvegg. Ummerki eru um að klappað hafi verið úr berginu í suðurveggnum. Austurveggurinn er um 3 m á lengd og 1,4 m á hæð. Þar eru 6-7 umförlur í hleðslu. Dyr inn í skútann eru í suðausturhorni. Dyraumbúnaður er úr timbri og er enn hurð í dyrum. Skútinn er um 4x2,5 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Hæst er til lofts við suðurhlið, um 1,8 m en lægst út við norðurhlið, um 1 m. Tvær stútur eru í skútanum við suðurvegg, timburskilrúm milli þeirra. Norðan við þær er sandur og grjótmulningur sem hefur hrunið úr berginu. Garðlag er um 2,5 m sunnan við dyr inn í skútann. Hann er skýr á um 3 m löngum kafla þar sem hann liggur austur-vestur sunnan við hellisskútann. Við austurenda garðsins er svo óljóst framhald á um 2 m löngum kafla áfram til austurs. Garðurinn virðist hafa myndað einhverskonar aðhald framan við skútann. Garðurinn er um 0,8 m á breidd og 0,3 m á hæð að utanverðu. Hann virðist að mestu grjóthlaðinn en er gróinn. Fjárgata liggur meðfram honum að norðanverðu og áfram til austurs.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa

RA-003:022 tóft hesthús

Í drögum að byggðasögu Eyjafjallahreppa sem gerð var af Guðrúnu Sveinbjarnardóttur árin 1980-1981 er minnst á hesthús. Í gögnum hennar segir: "Rétt vestan við bæjarhúsin. Byggt upp í bjargið, Vísar í 35. Byggt úr stórum móbergssteinum. Tré yfir dyrum sem eru 1,2 háar, 0,6 breiðar. Lágrest, kúpt þak, að hluta rofið, með bárujárni og torfi. Heyluga á A-gafl. Grjóthlaðin jata við N-gafl: breidd 0,55, hæð 0,4. Veggjaþykkt 1". Uppdráttur sem sýnir staðsetningu þeirra staða sem skoðaðir voru 1981 er í handriti Guðrúnar. Þar ber ekki saman númerum og lýsingu og erfitt að átta sig á hvaða mannvirki átt er við. Hesthúsið er horfið að sögn Ólafs S. Gunnarssonar, heimildamanns. Hann sléttaði yfir svæðið þegar hann fluttist þangað, m.a. yfir nokkuð af minjum og reif niður skúra. Nánari heimildir þarf til þess að staðsetja minjastaðinn.

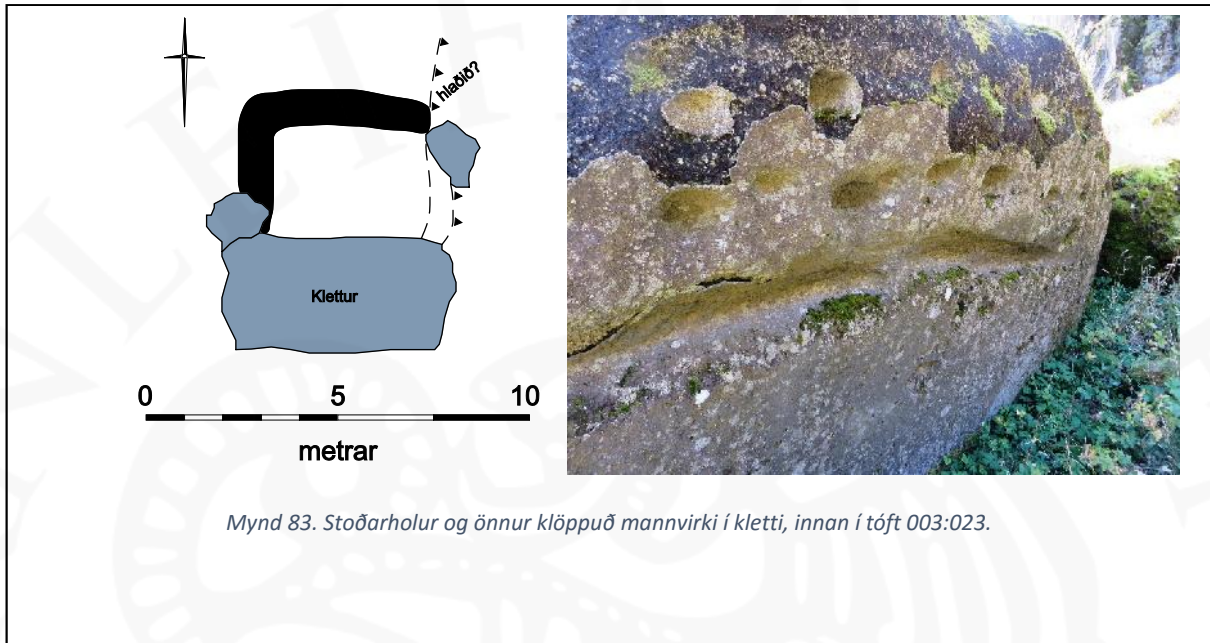
Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa

RA-003:023 tóft heystæði

63°31.579N 19°33.182V

Grjóthlaðin tóft er hlaðin norðan við stóran klett í hlíðinni suðaustan við Drangshlíðarfjall, um 8 m vestan við helli 025 og 75 m vestan við bæ 001. Ekki er vitað hvaða hlutverki tóftin gegndi en líklegt er að hér hafi verið heystæði.

Hlíðin er grasi vaxin og í henni eru mörg gríðarstór björg.

Tóftin er einföld og ferhyrnd. Hún er um 3x4 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Sléttur bergveggur sem slútir lítilega til norðurs myndar suðurvegg tóftarinnar. Austurveggurinn er einnig að miklu leyti náttúrulegur en eitthvað virðist vera hlaðið á milli jarðlægra kletta á þeirri hlið. Aðrir veggir eru 0,7 m á breidd og mesta hæð innanmáls er 1 m í vesturvegg. Utanmáls er mesta hæð veggja 0,2 m. Í bergveggnum sem tóftin er hlaðin við er gróf sem liggur frá austurenda tóftar og nær langleiðina að vesturenda hennar. Ofan við hana eru tvær raðir af holum fyrir þakstoðir sem hafa verið klappaðar í bergið. Neðan við grófina eru einnig stöku holur í berginu.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahrepps.

RA-003:024 tóft hesthús

63°31.592N 19°33.168V

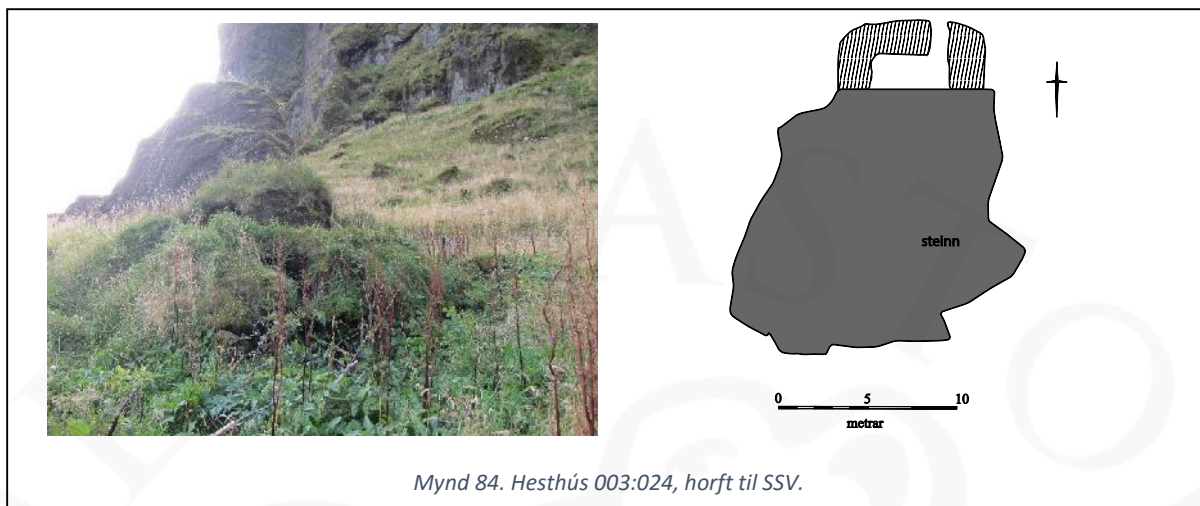
"Í þeim er Laufasteinn, strýtumyndaður. Kofi þar undir," segir í örnefnalýsingu. Tóftin er 60 m vestan við bæ 001 og 40 m norðan við tóft 048. Útihúsið er innan heimatúnsins en er ekki sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 né túnakorti frá 1924.

Fyrir norðan og austan tóftina er sléttað svæði í órækt, fyrir vestan hana er brött fjallshlíðin og stórir stakstæðir klettur.

Tóftin er 8x4 m að stærð, einföld og snýr austur-vestur. Veggirnir eru að öllum líkindum grjóthlaðnir en gróíð yfir steinana að mestu að utan. Veggirnir eru 1,5-2 m á hæð og það sjást 5-7 umföör grjóthleðslu innan í tóftinni. Þeir eru hlaðnir úr móbergi. Stórt, stakstætt bjarg afmarkar suðurhlið tóftarinnar, það er um 3 m hátt. Ein þaksperra sést enn á milli bjargsins og veggja. Dyr tóftarinnar standa enn, þær eru 1,5 m á hæð og snúa mót norðri. Að sögn Jóns Guðmundssonar, heimildamanns, er ekki langt síðan húsið var endurbyggt, það var þó fyrir 1980. Þetta var hesthús.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 5

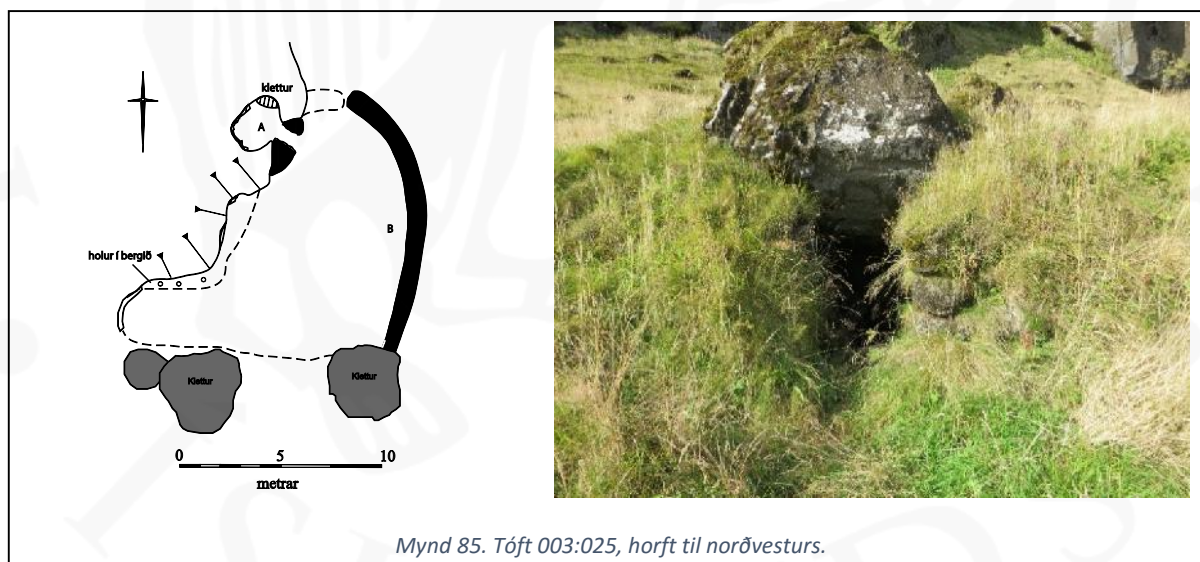
RA-003:025 hellir fjárhús

63°31.577N 19°33.173V

Hellisskúti og leifar af kálgarði og sambyggðu útihúsi eru um 70 m vestan við bæ 001. Kálgarðurinn og sambyggða útihúsið eru merkt inn á túnakort frá 1924.

Minjarnar eru í túnjaðri suðaustan undir Drangshlíðarfjalli innan um stór björg sem hrunið hafa úr fjallinu.

Minjarnar eru á svæði sem er um 14x14 m að stærð og fá þær bókstafi til aðgreiningar í lýsingu. Norðvestast á svæðinu er lítill skúti A og er hlaðinn veggur á suðausturhlið hans og hleðslur eru einnig í öðrum veggjum, minnst í norðvesturvegg. Dyr eru á miðjum suðausturvegg. Þær eru 0,6 m á breidd og 1,5 m á hæð. Mesta hæð veggja er 1,5 m og mest sjást 4-5 umför. Skútinn er um 2x3 m að innanmáli og

snýr VSV-ANA. Í ANA-enda eru hlaðnar undirstöður jötu sem eru um 1 m á lengd og 0,5 m á breidd og hæð. Í þeim eru 3-4 umför. Hleðslan hefur síðast verið nýtt sem hlóðir í leik barna og stendur gamall pottur á þeim. Eitt þrep er niður á gólf skútans úr dyrum. Bergið myndar þakið að stærstum hluta en í ANA-enda er reft yfir hluta þess með þakhellum og torfi. Gerði B er sunnan við skútann. Það er um 10x12 m að innanmáli og snýr NNA-SSV. Nokkuð skýrar hleðslur eru meðfram því að austanverðu og í norðausturhorni. Ytri brúnin er þar greinileg og er um 1 m á hæð en innri brún sést aðeins í norðausturenda og er þar 0,5 m á hæð. Ógreinilegar hleðslur eru í brekku sem myndar hluta af vesturhlið gerðisins. Í suðurenda þess eru tveir stórir klettur og er lágur kantur á milli þeirra. Leifar af útihúsi sem

sýnt er á túnakorti eru líklega í suðvesturhorni gerðisins. Þar gengur tota til vesturs sem er 6x3 m að innanmáli og snýr nálega austur-vestur. Stór björg mynda norður- og suðurveggi og er sléttur veggur á norðurhliðinni. Hleðsluleifar sjást á kafla í vesturenda. Þær eru um 1,3 m á hæð og sjást 3-4 umför. Í norðurvegg sjást holur og rákir sem hafa verið klappaðar í bergið fyrir þakstoðir. Ekki sjást samsvarandi ummerki á suðurhliðinni en kletturinn þar er mosavaxinn og mun lægri en kletturinn á norðurhliðinni. Ekki eru hleðslur eða veggjaleifar á austurhlið og má ætla að þar hafi verið timburþil.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

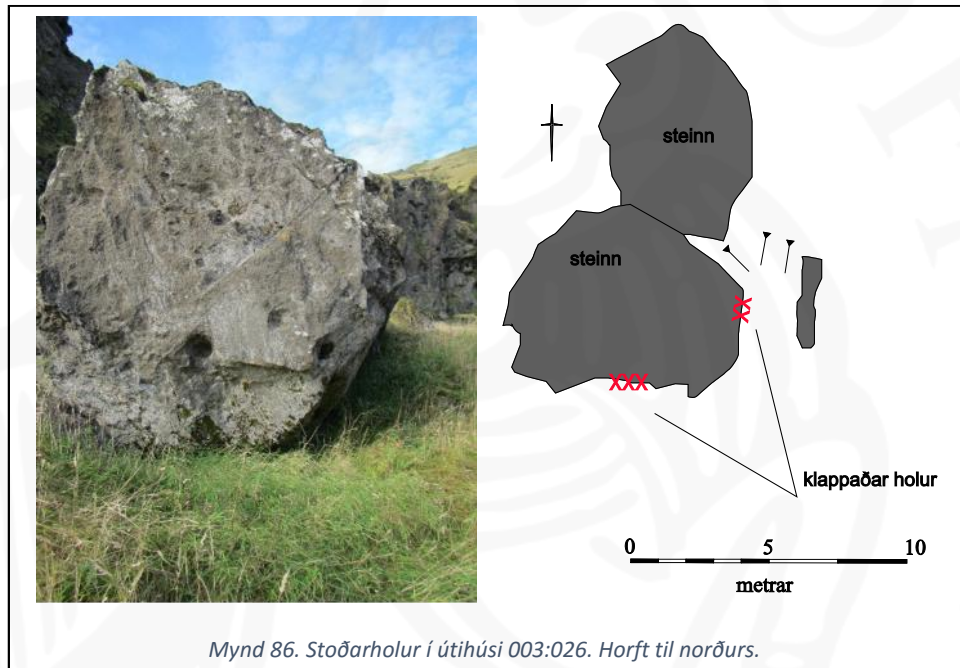
RA-003:026 tóft útihús

63°31.567N 19°33.179V

Stór klettur er 80 m suðvestan við bæ 001 og 10 m sunnan við hleðslu 048. Þar er óljós hleðsla og klappaðar stoðarholur. Útihúsið er hvorki sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingmanna frá 1906 né túnakorti frá 1924.

Tveir stórir steinar sem hrúnið hafa úr fjallinu eru í túninu og liggja saman. Við syðri steinninn er óljós hleðsla til austurs og stoðarholur á tveimur stöðum. Ekki sér til mannvirkja á eða við nyrðri steinninn en líklega var hann hluti af norðurhlið útihússins.

Á 6x6 m stóru svæði má sjá ummerki um útihús

Mynd 86. Stoðarholur í útihúsi 003:026. Horft til norðurs.

sem byggð eru við stóra, stakstæða steina. Syðri steinninn er 6-7 m á hæð og 8 m breiður. Um 3 m austan hans er óljós hleðsla. Hún er 3x0,8 m að stærð, algróin og snýr norður-suður. Þetta er veggur útihúss og afmarkaði steinninn vesturhliðina. Þar sjást klappaðar syllur fyrir þakstoðir í 1-1,2 m hæð. Til norðurs er kantur sem grafinn er inn í hliðina. Við suðurhlið klettsins eru klappaðar stoðarholur en ekki er hægt að sjá hvort að um sama útihúsið var að ræða, engin mannvist er þar á yfirborði

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-003:027 Steinkofi heimild útihús

"Steinkofi er í Kerbrekku, byggður undir klettum, er mynda þak hans," segir í örnefnaskrá. Ekki er vitað með vissu hver minjanna í Kerbrekku er fyrrnefndur Steinkofi. Á þessum slóðum er sjálft Kerið 037, Berghús 020, hellir 021, tóft 023, hellir 025 og tóft 026. Flestar þessar minjar eru byggðar í eða við kletta. Nánari heimildir þarf til þess að staðsetja minjastaðinn með innan við 50 m skekkju.

Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 5

RA-003:028 heimild útihús

63°31.590N 19°33.138V

Í drögum að byggðasögu Eyjafjallahreppa sem gerð var 1980-1981 af Guðrúnu Sveinbjarnardóttur segir: "Rétt vestan bæjarhúsa. Þrjár, samsíða burstir. Hús eru að mestu steinsteypt, en A-hliðin er grjót- og torfhlaðin." Að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns, er þetta gamla fjósið, hlaða og gryfja sem verið

er að lýsa. Þessi mannvirki eru öll horfin, þau voru rifin undir lok síðustu aldar. Húsið sést á ljósmynd í Sunnlenskum byggðum I. Útihúsið var tæpum 40 m vestan við bæ 001.

Slétt, grasivaxið svæði í mikilli órækt. Þarna vex mikið af njóla og hvönn.

Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa; SB I, 48

RA-003:029 garðlag vörslugarður

63°31.401N 19°31.821V

Mynd 87. Garður 003:029, horft til SSA.

Vörslugarður liggur yfir Langastíg 064 og varnar því að fé komist upp á Drangshlíðarfjall eða niður af því. Garðurinn er um 1,1 km austan við bæ 001.

Garðurinn er á sillu ofarlega í snarbrattri fjallshlíð.

Garðurinn er grjóthlaðinn og er um 7 m á lengd.

Garðurinn er grjóthlaðinn og liggur norður-suður. Hann er 1 m á breidd og 2 m á hæð þar sem hann er hæstur. Mest sjást 6-7 umför. Hlið er á garðinum sem er 1,5 m á breidd.

Hættumat: engin hætta

RA-003:030 Búð hleðsla útihús

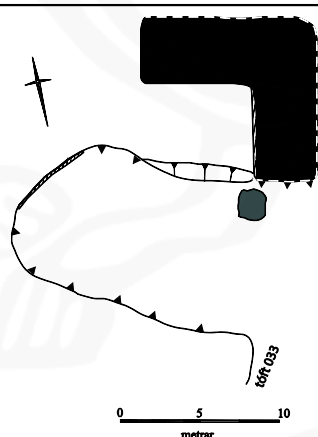
63°31.572N 19°33.119V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 var útihús og sambyggður kálgarður um 35 m suðvestan við bæ 001. Þar sjást hleðslur og mögulega leifar af tóft. Jón Guðmundsson, heimildamaður, man vel eftir þessu útihúsi sem kallaðist Búð en í því var hesthús og hlaða. Framan við var kálgarður.

Innan um gróna kletta á óræktarsvæði á milli Drangshlíðar I og Drangshlíðar II.

Mynd 88. Kálgarður 003:030, horft til vesturs.

Minjarnar eru á svæði sem er um 20x20 m að stærð. Kálgarður B er í stórra laut sem er um 15x10 m að innanmáli og liggur í sveig frá vestri til austurs. Engin hleðsla eða kantur er fyrir vesturenda lautarinnar.

Grjóthleðslur sjást í norðvesturhorni

kálgarðsins í innanverðri lautinni. Þær eru á 5-6 m löngum kafla og eru 1,5 m á hæð. Í þeim sjást 4 umför. Ofan við norðausturhorn kálgarðsins er L-laga mannvirki, líklega leifar af útihúsatóft. Hún er um 10x11 m að innanmáli og snýr nálega austur-vestur. Austurveggurinn er nokkuð greinilegur og sjást grjóthleðslur í honum innanverðum. Þær eru um 1,2 m á hæð og sjást 3 umför. Norðurveggur er ógreinilegur en innri brún hans er nokkuð skýr.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

RA-003:031 frásögn sel

Þórður Tómasson fann heimildir um sel frá Drangshlíð fyrir allmörgum árum. Ekki er vitað hvaða heimildir það eru en Þórður hefur leitað að selinu í áratugi án þess að verða þess var. Það var ofan við Stigagil, í sameinginlegu beitarlendi Drangshlíðar, Skarðshlíðar RA-004 og Drangshlíðardals RA-003b. Þetta svæði hefur blásið upp. Frekari heimildir þarf til þess að staðsetja selstöðuna.

RA-003:032 varða samgöngubót

63°31.412N 19°31.658V

Grjóthlaðin varða er uppi Drangshlíðarnúp um 100 m norðaustan við suðausturenda Langastígs 064 og um 1,2 km ASA við bæ 001. Hlutverk vörðunnar er ekki þekkt en líklegt er að hún hafi átt að hjálpa mönnum að rata. Uppi á Drangshlíðarnúpi er að mestu grasi gróið en klappir standa víða upp úr sverði og hér og þar eru melar. Varðan er uppi á lágum móbergshól. Varðan er hlaðin úr grágrýti en neðst í henni eru einnig nokkrir steinar úr móbergi. Hún er um 0,6 m í þvermál og 0,5 m á hæð. Varðan stendur enn og í henni sjást 4-5 umför en hún er orðin aflöguð og stöku steinn hefur hrunið úr henni.

Hættumat: engin hætta

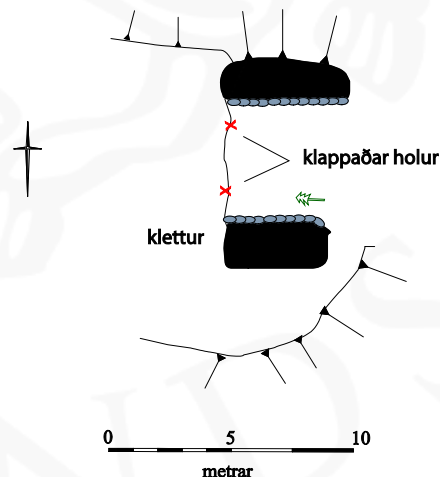

Mynd 89. Varða 003:032, horft til norðvesturs.

RA-003:033 tóft hesthús

63°31.565N 19°31.131V

Guðrún Sveinbjarnardóttir minnst þessa tóft í drögum að byggðasögu Eyjafjallahreppa sem gerð var árin 1980-1981. Tóftin er undir kletti, 50 m suðvestan við bæ 001 og 40 m sunnan við fjárhús 028. Mikið jarðrask er norðvestan við tóftina og hluti hennar líklega horfinn. Íbúðarhús Ólafs S. Gunnarssonar í Drangshlíð II er 20 m sunnar, á milli er hár, brattur bakki með stórum björgum. Bakkin er manngerður. Allt umhverfis tóftina til vesturs og norðurs er óráktað, slétt tún, hér og þar eru stór björg. Mikið jarðrask er á þessu svæði.

Mynd 90. Hesthús 003:033, horft til vesturs.

Tóftin er 8x5 m að stærð og snýr norður-suður. Hún er einföld og hlaðinn upp við stóran stein til vesturs. Steinninn er strýtumyndaður, 3,5 m á hæð og brattur. Í 1,8 m hæð sjást klappaðar stoðarholur í bergið. Veggir tóftarinnar eru 1,5 m á hæð og gerðir úr torfi og grjóti. Þeir eru grjóthlaðnir að innan en algrónir

að utan. Það má sjá 4 umför af stóru móbergi í þeim. Inni í tóftinni vex birkitré og búið að setja trékassa fyrir matjurtir eða tré. Tóftin er opin til austurs.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-003:034 *Brunnabora* heimild lambhús

63°31.669N 19°33.119V

"Brunnabora [er] hola undir klettum, vestan við Brunnalæk, notuð sem lambhús," segir í örnefnaskrá. Að líkindum er Brunnabora um 170 m norðan við bæ 001, hátt uppi í brekku suðaustan í Drangshlíðarfjalli.

Mynd 91. Brunnabora 003:034.

Brunnabora er undir gríðarmiklum björgum sem hrúnið hafa úr fjallinu, í grasi gróinni brekku.

Af öryggisástæðum var ekki farið inn í Brunnaboru. Opið inn í hana er um 1x1 m að stærð og er aflíðandi halli niður úr því inn í holuna. Ekki sjást hleðslur við inngang. Guðrún Sveinbjarnardóttir skráði lambhúsið þegar hún vann að byggðasögu Eyjafjallahreppa 1980-81. Í vinnugögnum sínum lýsir hún því á eftirfarandi hátt: "Op er milli tveggja bjarga inn í niðurgrafinn helli. Inni í honum hefur verið hlaðið, m.a. garði í annan endann. L 3,9 [m], Br. 1,8 [m]."

Hættumat: engin hætta

Heimildir:Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 3; GS: Drög að byggðasögu Austur- og Vestur -Eyjafjallahreppa

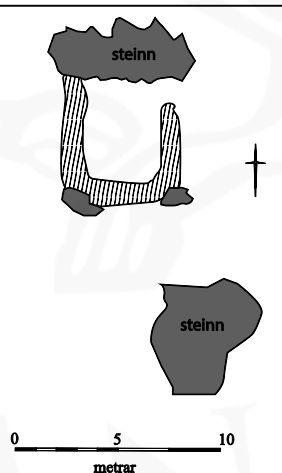
RA-003:035 tóft útihús

63°31.673N 19°33.140V

Guðrún Sveinbjarnardóttir skráði tóftina árin 1980-1981 vegna vinnu við byggðasögu Eyjafjallahreppa. Tóftin er 160 m norðan við bæ 001 og 20 m norðan við mannvirki 036. Um 10 m austan við tóftina er vírgirðing á merkjum Drangshlíðar I og II.

Mynd 92. Tóft 003:035, horft til austurs.

Tóftin er ofarlega í fjallshlíð, í gili norðan við bæinn. Hún er vesturbrún gilsins sem er ekki djúpt. Fjallshlíðin er gróin með náttúrulegum pöldrum og stórum stakstæðum steinum sem fallið hafa úr hömrnum. Tóftin er 6x6 m að stærð, einföld og hlaðin upp við stakstæðan stein til norðurs. Steinninn er 1,3 m á hæð og suðurhliðin brött. Veggirnir eru grjóthlaðnir, 0,4 m á hæð og 1 m á breidd. Hér og þar glittir í grjót án þess að um skýra

grjóthleðslu sé að ræða. Op er í norðausturhorni, við steinninn.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa.

RA-003:036 heimild útihús

63°31.664N 19°33.136V

Guðrún Sveinbjarnardóttir skráði þrjú mannvirki upp við fjallsrætur NNV við bæ 001 þegar hún vann að byggðasögu Eyjafjallahreppa 1980-81. Um er að ræða tvær óljósar hleðslur og holur í berg eftir þaksperrur. Ekki tókst að staðsetja þessar minjar með vissu en þær voru líklega um 150 m NNV við bæ 001.

Stórgrýtt og gróið svæði í halla til suðurs.

Guðrún lýsir minjunum á eftirfarandi hátt í gögnum sínum frá 1981: "Beint af húsasamsteypunni er stórt bjarg. Undir því sunnan- og austanverðu var kindakofi. Þar sér nú ekkert nema holur í bergið sem voru líklega fyrir þaksperrur. ... Rétt A við er veggjábrot upp við annað bjart. Rétt SV við er grjóthlaðinn veggur. Ekki er ljóst hvað það var ..." Engin ummerki um hleðslurnar fundust á vettvangi þrátt fyrir mikla leit. Ekki fundust heldur óbyggjandi ummerki um holur í berg á þessum slóðum en helst kemur til greina einn klettur sem er með flata hlið til suðurs. Í henni eru holur en þær kunna að vera náttúrulegar. Aflíðandi halli er frá klettinum til suðurs og aðstæður til mannvirkjagerðar virðast ekki ákjósanlegar. Grjótdreif er við austanverðan klettinn sem hefur líklega borist með grjótskriðu úr fjallinu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-003:037 Ker hleðsla heystæði

63°31.578N 19°33.248V

"Er þá nú komið að Drangshlíðartúnum og nú að vestan. Vestast er Fallstykki uppi í brekkunni, þá Vindás og nær upp að bergi, þar sem það skagar lengst fram. Þá er Kerbrekka og efst í henni, upp við bergið, gamalt heystæði, sem Ker kallast," segir í örnefnaskrá. "Í berginu ofan við bæinn í Drangshlíð er enn lítt raskað fiskabyrgi með fornum fjalviði." segir í Sunnlenskum byggðum IV. Kerið er tæpa 150 m vestan við bæ 001 og 25 m norðan við útihús 020. Kerið er ofarlega í brekku, þar sem hamrar og brekkan koma saman.

Kerbrekka er brött, 15-20 m há og hallar til austurs. Þar er mikið um staka kletta og steina. Brekkan er gróin og mikið um náttúrulega paldra.

Kerið er undir háu bergi, það slútir fram og myndar 10-15 m háa hvelfingu. Upp við bergið er hleðsla sem lokar austurhliðinni. Hún er 7x2 m að stærð, 0,5 m á hæð og snýr austur-vestur. Hleðslan er grjóthlaðin og má sjá 8 umför ef grjóti í henni. Op er í

norðausturhorni, inn í skútann. Í berginu eru fjölmargar stoðarholur og syllur sem sýna greinilega að þak var hér yfir. Efstu holurnar eru a.m.k. í 6 m hæð. Fyrir norðan hleðsluna er skagar bergið örlítið út, norðan þess eru fleiri klappaðar holur sem benda til þess að önnur tóft hafi mögulega verið hér.

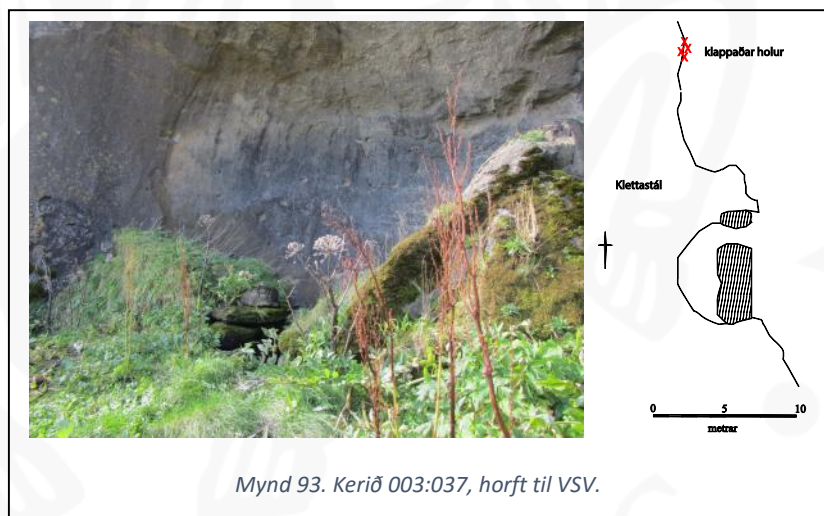
Hættumat: engin hætta

Heimildir:Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 3; SB IV, 15

RA-003:038 Salka heimild útihús

63°31.633N 19°33.022V

"Austan við Brunnbrekku, austan við Brunna[læk], er Salka (steinkofi?), þá Gunnuskriða og upp af henni Hallgeirshellir [066]," segir í örnefnaskrá. Salka fannst ekki þrátt fyrir ítarlega leit skrásetjara. Hnit var tekið fyrir neðan Gunnuskriðu, um 100 m norðaustan við bæ 001. Salka var innan heimatúnsins

líkt og það er afmarkað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924. Þetta var að öllum líkindum útihús en það virðist eitthvað á reiki í örnefnaskrá.

Óræktað, gróið tún er á þessu svæði.

Engin ummerki tóftarinnar sjást á yfirborði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 3

RA-003:039 *Strympa* heimild fjárhús

63°31.547N 19°33.173V

Sambyggt fjárhús, hesthús og niðurgrafin hlaða voru um 90 m suðvestan við bæ 001. Hlaðan kallaðist Strympa. Að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns, var hlaðan grjóthlaðin, 4 m djúp, og var gengið inn í hana úr fjárhúsum. Hlaðin þrep voru meðfram veggjum ofan í hana. Öll þessi mannvirki hafa verið rifin en leifar af hlöðunni kunna að vera undir sverði.

Mannvirkin voru á malarplani við steyptan súrheysturn og austurgafli steyptrar hlöðu sem er sambyggð útihúsum í Drangshlíð II, Vesturbænum.

Guðrún Sveinbjarnardóttir skráði þessi mannvirki þegar hún vann að byggðasögu Eyjafjallahreppa 1980-81. Í gögnum sínum lýsir hún þeim þannig: "Rétt A við núverandi fjós Vesturbæjar er ferh. fjárhús, vísar í 160°. Er þar grjót- og torfhlaðið með bárujárns-gafl, efri hluta og hurð í 160°. Þak er grasivaxið. Þvert aftan á er bárujárnsþak yfir strympu - hlöðu sem enn er notuð. Hefur henni verið breytt nokkuð við tilkomu fjárhúsanna, þannig að hún er aðeins að hálfu hringlaga. Þakið er ferh. Kristján [Magnússon] bóndi [á Vesturbænum] segir að hún sé að hrúni komin og verði brátt hætt að nota hana. Austan við hlöðuna er lítið hús, líklega hesthús, grjóthlaðinir veggir, 0,4x0,4 [m] steinbrík við A gafl, tréjata við V gafl og er opið þar inn í hlöðu: 0,7 [m]. Ut[anmál] L 5,0 [m], Br. 4,0 [m]. Dyr vísa í 154°, Br. 0,8 [m], h 1,35 [m]. Bárujárnsþak. In[nanmál] l 4,0 [m], Br. 2,35 [m]. V[eggja]þ[ykkt] við dyr 0,96 [m].

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-003:040 heimild útihús

63°31.472N 19°33.141V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 var útihús um 220 m SSV við bæ 001 og um 130 m austan við útihús 016. Sléttað tún.

Engin ummerki sjást um útihúsið og hefur það líklega verið sléttað í tún.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

RA-003:041 mannvirki

63°31.456N 19°33.274V

Mynd 94. Tvær spýtur liggja þvert yfir skúta 003:041.

Ofarlega í austanverðum Dranginum á milli fjárhúsa 014 og 016 er lítill skúti. Að sögn heimildamanns, Ólafs Tómassonar, var áður fyrr þil með dyrum fyrir skútanum og í honum var hengt upp fýlsfiður í pokum til að láta lofta um það og losna við lyktina úr því. Fiðrið var notað í sængur. Skútinn er um 300 m suðvestan við bæ 001.

Flatlent tún er í kringum Dranginn en hann sjálfur er allbrattur. Víða eru litlir skútar í honum.

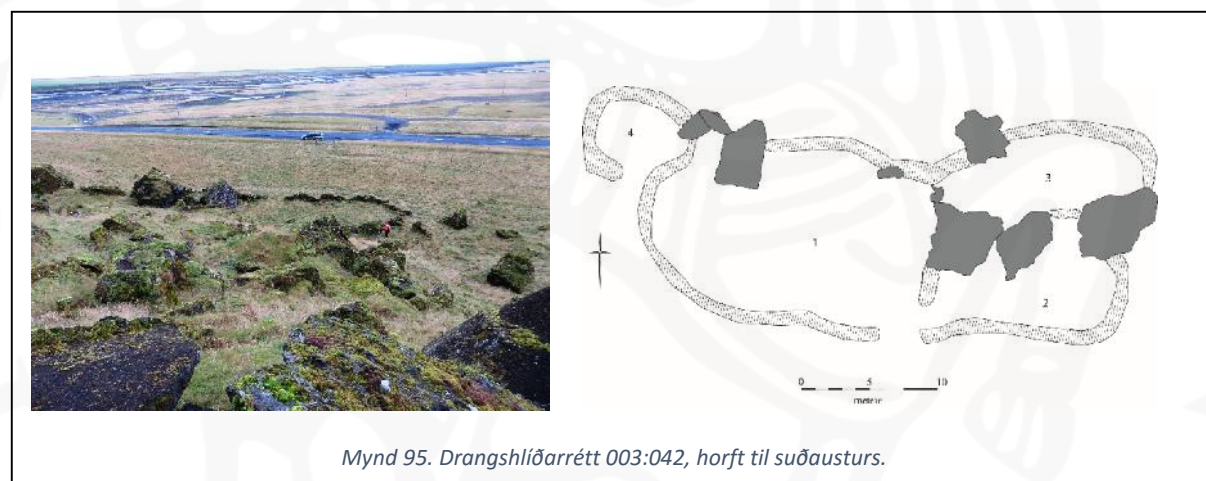
Ekki reyndist unnt að komast upp í skútann með góðu móti og ekki augljóst hvernig komist var í hann. Líklegt er að farið hafi verið upp hjá hlöðu í fjárhúsum 016A og farið eftir gróinni sillu í Dranginum til norðausturs í skútann. 6-8 m eru frá

jörðu upp í skútann. Enn sjást 3 spýtur þar sem reft hefur verið fyrir hann. Skútinn virðist vera um 1,5 m í þvermál innanmáls og 1-1,5 m virðast vera frá gólfi skútans upp leifar af þekju. Holur sjást í berginu eftir stoðir. Þilið fyrir skútann sést á mynd frá 1925-1940 sem finna má í Sarpi. Afar líklegt er að fleiri skútar í Dranginum hafi verið nýttir. Til dæmis er einn mjög stór skúti beint upp af helli 016C og óljóst má greina holur í bergið í og við hann.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: <http://sarpur.is/Adfang.aspx?AdfangID=649375>

RA-003:042 *Drangshlíðarrétt* hleðsla rétt 63°31.368N 19°31.913V
 "Sunnan í Drangshlíðarnúp, ofan við Drangshlíðarrétt, er svonefnt Hlaup," segir í örnefnaskrá. Drangshlíðarrétt er rúmum 1 km suðaustan við bæ 001 og um 170 m suðaustan við rétt 002. Gróið, óræktað tún og mói er á þessum slóðum. Þar eru víða stórir, stakstæðir hraunklettir sem fallið hafa úr hömrum efst í fjallshlíðinni. Guðrún Sveinbjarnardóttir lýsir réttinni í skráningu sinni frá 1981. Þar segir: "Vísar í 310, ávöl með 3 króm. Réttin er að innanmáli 19,3 x 11,6, hlið breidd 1,6. Kró b) úr S-horni: 8,3 x 5,6; kró c) úr A-horni, 9,3 x 5; kró d) NV við rétt: hringlaga, þvermál 6, dyr breidd 1. Notuð sameiginlega af Drangshlíðar- og Skarðshlíðarbæjum." Réttin er 31x16 m að stærð og snýr austur-vestur. Hún er grjóthlaðin, inn á milli stórra bjarga og skiptist í fjögur hólfi. Lýsingin hefst í miðri réttinni, í hólfi 1. Það er 17x9 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Veggirnir eru 0,4-1 m á hæð og hlaðnir úr móbergi á milli stórra kletta. Þar má

sjá 2-3 umför af grjóthleðslu. Klettarnir eru 2-3 m á hæð og brattir. Hér og þar fara hleðslurnar upp á steinana og undir þá. Þrjú op eru inni í hólfið. Op inn í réttina er í suðausturhorni hólfsins, til austurs er annað op yfir í hólfi 2 og þriðja opið er í norðausturhorni, yfir í hólfi 3. Hólfi 2 er austan við hólfi 1. Það er 10x6 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Það er hlaðið sunnan undir bjargi, veggirnir eru 0,3-0,6 m á hæð og má sjá 2 umför grjóthleðslu í þeim. Hólfið er opið til vesturs, yfir í hólfi 1. Hólfi 3 er norðan við hólfi 2. Það er 11x5 m að innanmáli og snýr NNA-SSV. Hólfið stendur hærra 0,5 m en hin hólfin og er steinn notaður fyrir tröppu í opinu sem er til SSV. Stórt bjarg er við opið og í allri suðurhlíðinni. Hólfið er grafið inn í hlið til norðurs. Veggirnir eru 0,8-1,6 m á hæð og þar eru 5 umför af stórra móbergshleðslu. Hólfi 4 er vestan við hólfi 1. Það er 6 m í þvermál og op á miðri suðurhlíð, ekki er innangengt á milli hólfa. Veggirnir eru 0,2 m á hæð og má sjá 1-2 umför í þeim.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 2; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-003:043 heimild huldufólksbústaður

63°31.463N 19°33.298V

"Huldufólkið sem þar bjó [Dranganum], var svo velviljað að gera kúnum allar skyldur um burð. Enginn maður mátti þar koma nærri." segir í Sunnlenskum byggðum IV. Sögur um huldufólkið í Dranganum er að finna í nokkrum heimildum. Í bók Þórðar Tómassonar, Íslensk þjóðtrú segir: „Um aldir stóðu fjósin á tvíbýlisjörðinni Drangshlíð [...] undir tunklettinum mikla þar sem nefndur er Drangurinn. Fjósagan til þeirra ofan frá bænum var löng, um 200 m, [...] Huldufólkið sem bjó í Dranganum sá því svo borgið [...] að allt færi réttum og góðum skilum með kálfsburðinn í fjósunum. Þar mátti aldrei vaka yfir kú um burð. [...] Undir lok 19. aldar fjarar með öllu undan þessari gömlu trú á umsjá huldufólks með burðarkúm í Drangshlíðarfjósum. Annað þeirra var flutt heim að bæ rétt eftir aldamótin 1900, vesturbæjarfjosið ekki fyrr en 1930.“ Fleiri sögur um þessi fjós eru í bók Þórðar. Drangurinn í Drangshlíð er mikilvægt kennileiti svæðisins og útihús hafa verið hlaðinn upp við hann til allra átta [sjá m.a. 014-016].

Slétt, grasivaxið tún er umhverfis Dranginn. Um 15 m til austurs er malarvegur að Drangshlíð II.

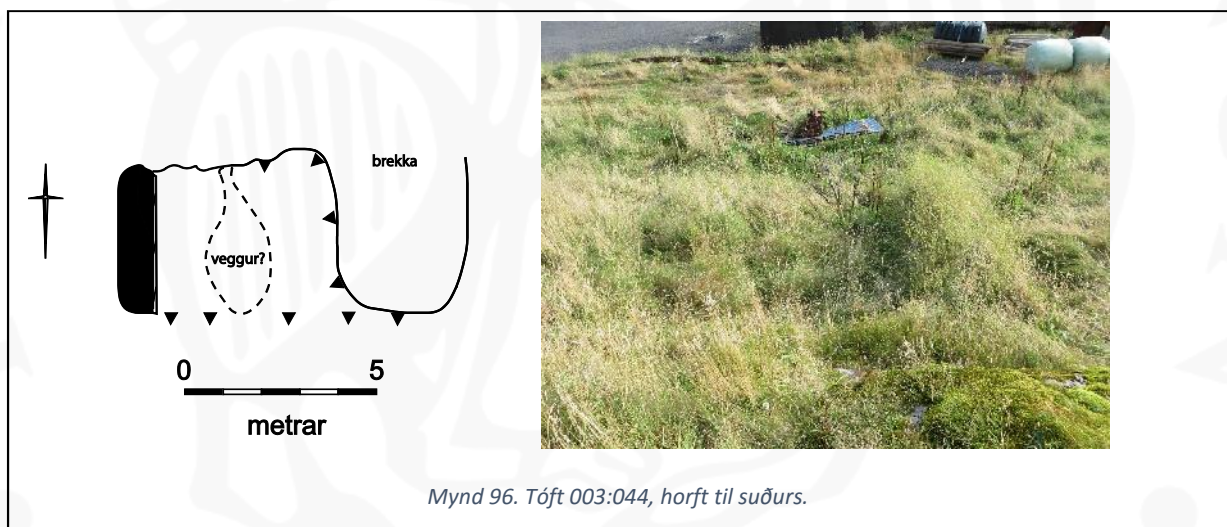
Heimildir:SB IV, 15

RA-003:044 tóft útihús

63°31.563N 19°33.183V

Lítil tóft er um 15 m suðaustan við helli 021 og neðar í sömu hlíð. Tóftin er um 90 m suðvestan við bæ 001.

Tóftin er neðst í stórgrýttri og grösugri hlíð fast norðan við gamla rafmagnsgirðingu sem skilur á milli hlíðarinnar og flatlendisins.

Mynd 96. Tóft 003:044, horft til suðurs.

Tóftin er að mestu leyti grjóthlaðin sunnan í klett í brekkunni sem myndar norðurvegg hennar. Tóftin er einföld og er um 4x2 m að innanmáli. Vesturveggur er skýr og er um 1 m á hæð utanmáls og 1 m á breidd. Ekki sést fjöldi umfara í hleðslum. Austurveggur er hruninn og gróinn. Ekki er hlaðinn veggur á suðurhlíð og hefur þar að líkindum verið timbur- og/eða bárujárnsþil. Tóftin er í aflíðandi halla til suðurs. Um 2 m breið lægð er austan við tóft í brekkunni sem gæti verið hluti af tóftinni.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-003:045 garðlag varnargarður

63°31.574N 19°32.552V

Grjóthlaðinn garður liggur úr hlíðum Drangshlíðarfjalls og niður á tún. Hluti garðsins er sýndur á túnakorti frá 1924 en megnið af þeim hluta hefur verið sléttaður í tún þó að enn sjáist gróinn hryggur þar. Garðurinn er um 450 m austan við bæ 001 og um 45 m austan við fjárhús 003. Að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns, var garðurinn hlaðinn til að varna því að grjót bærisk inn á túnið með lækjarsprænum úr fjallinu. Reglulega var bætt í garðinn og taldi Ólafur hann vera nokkuð gamlan.

Garðurinn liggur niður bratta og grýtta en grasi gróna fjallshlíð.

Garðurinn sést á um 215 m löngum kafla og liggur norður-suður. Efst og nyrst hlykkjast garðurinn niður fjallshlíðina en þegar neðar dregur er hann beinn á um 80 m löngum kafla áður en hann hverfur í tún. Hryggurinn í túninu er um 120 m á lengd og hefur sömu stefnu og garðurinn. Garðurinn er grjóthlaðinn og gróinn. Hann sést víðast sem kantur því fyllst hefur að honum að austanverðu og vesturhlið hans er því skýrari. Hæstur er garðurinn um 1 m og mest sjást 3 umför grjóts.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Mynd 97. Varnargarður 003:045, horft til suðurs.

RA-003:046 hleðsla kálgarður

63°31.582N 19°33.059V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 var stór kálgarður sunnan við bæ 001. Hann tengdist tröðum 011.

Kálgarðurinn er á merkjum milli Drangshlíðar I og Drangshlíðar II. Sá hluti sem er í landi Drangshlíðar I er snöggst sleginn en sá hluti sem er í landi Drangshlíðar II er vaxinn grasi og illgresi.

Hlaðinn veggur er meðfram austurhlið kálgarðsins að hluta og hlaðinn kantur sést á kafla meðfram vesturhlið kálgarðsins. Þessar minjar eru á svæði sem er um 55x20 m að stærð og snýr ANA-VSV. Aðrir hlutar hafa horfið vegna sléttunar og annars rasks. Veggurinn á austurhlið er um 20 m á lengd og liggur NNV-SSA. Hann er 0,7 m á breidd og 1,1 m á hæð þar sem hann er hæstur. Í hleðslum er grjót og torf og mest sjást 3 umför grjóts. Kanturinn á vesturhliðinni er fast austan við Búð 030. Hann sést á um 25 m löngum kafla þar sem hann liggur frá norðri og sveigir svo til suðvesturs. Kanturinn er um 1,5 m á hæð og í honum sjást 4-5 umför.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

Mynd 98. Kálgarður 003:046, horft til NNV.

RA-003:047 heimild útihús

63°31.515N 19°33.091V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 var útihús um 140 m SSV við bæ 001 og um 100 m suðaustan við útihús 039.

Slétt tún fast vestan við girðingu á merkjum milli Drangshlíðar I (Austurbæjar) og Drangshlíðar II (Vesturbæjar).

Engin ummerki sjást um útihúsið í túninu en þó er hæð í túninu á þessum stað sem virðist að mestu náttúruleg. Útihúsið sést á gamalli mynd sem finna má í Sarpi.

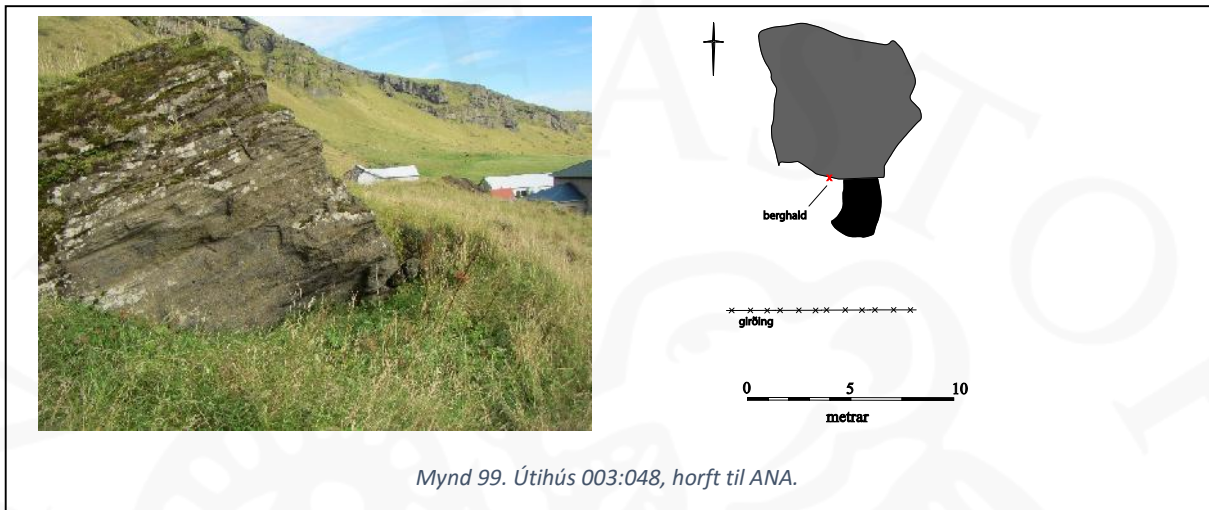
Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; <http://sarpur.is/Adfang.aspx?AdfangID=627312>

RA-003:048 hleðsla útihús

63°31.569N 19°33.170V

Hleðsla er rúma 70 m suðvestan við bæ 001 og 40 m norðaustan við útihús 059. Hleðslan er sunnan við stóran klett og tengist mögulega útihúsi 026. Tveimur metrum sunnan við hleðsluna er rafmagnsgirðing. Grasivaxin, aflíðandi brekka. Tún og malarplan mætast skammt sunnan við hleðsluna.

Steinninn er stór, 6 m á hæð og álíka breiður. Hleðslan liggur til suðurs frá steininum og er 3x2 m á stærð og snýr norður-suður. Hún er 0,6-1,1 m á hæð og líklega úr torfi og grjóti. Upp við steinninn sjást 3 umför af grjóthleðslu og klappað berghald. Kletturinn slútir örlítið fram og myndar gott skjól. Þar er 0,5 m lofthæð. Nokkuð vestar í steininum, þar sem jarðvegur tekur að hækka, eru þrjár klappaðar syllur, mögulega fyrir þakstoðir.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-003:049 garðlag kálgarður

63°31.581N 19°33.048V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 var kálgarður fast austan við kálgarð 046 og 40 m suðaustan við bæ 001.

Hann tengdist tröðum 011. Leifar af kálgarðinum sjást enn að nokkru leyti fast norðvestan við útihús sem var verið að breyta í hús sem nýta á í ferðaþjónustu þegar skráning fór fram haustið 2014.

Kálgarðsleifarnar eru á svæði sem hefur verið raskað talsvert mikið vegna húsbygginga.

Það sem enn sést af kálgarðinum er gróinn veggútur sem er um 3 m á lengd og snýr NNA-SSV. Hann er um 1 m á breidd og 0,6 m á hæð. Um 3 m NNA við hann er 6 m langur grjóthlaðinn kantur sem hefur verið endurhlaðinn að hluta. Hann er 0,5 m á hæð og í honum sjást 2 umför.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

Mynd 100. Kálgarður 003:049, horft til norðurs.

RA-003:050 heimild kálgarður

63°31.597N 19°33.138V

Á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 er sýndur kálgarður 40 m norðvestan við bæ 001. Hann er horfinn. Á 20. öld voru reist fjárhús á sama stað en þau voru rifin og sléttað yfir svæðið. Kálgarðurinn er ekki sýndur á túnakorti frá 1924.

Flatt, gróið svæði. Þar vex mikið af njóla og mold í jarðvegi. Inn á milli eru grasivaxin svæði.

Engin ummerki kálgarðsins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1908

RA-003:051 heimild kálgarður

63°31.398N 19°33.464V

Á túnakorti frá 1924 er sýndur kálgarður í suðvesturhorni heimatúnsins, um 130 m suðvestan við útihús 009 og rúmum 460 m suðvestan við bæ 001. Kálgarðurinn er horfinn og ekki sér til uppsöfnunar mannvistarlaga. Kálgarðurinn var skammt austan við landamerkjagard RA-004:017.

Þjóðvegur 1 er fast sunnan við áætlaða staðsetningu kálgarðsins. Þar er gróin vegöxl.

Engin ummerki kálgarðsins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna vegagerðar

Heimildir: Túnakort 1924

RA-003:052 mannvirki óþekkt

63°31.379N 19°31.863V

Sunnan í Drangshlíðarnúp, í Hlaupinu, eru ummerki um mannvirki í stóru bjargi. Minjarnar eru 1,1 km austan við bæ 001.

Hlaupið er gríðarmikið berghlaup. Það er vel gróið.

Óljósar hleðsluleifar og ummerki um holur og raufar fyrir viðarstoðir eru á tveimur stöðum í gríðarstóru bjargi í Hlaupinu. Vestast á suðurhlið bjargsins eru minjar A. Þar er lágur skúti niður við jörðu sem er

Mynd 101. Hleðsla 003:052, horft til vesturs. Til hægri eru klappaðar stoðarholar.

um 2x4 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Óljós hleðsla er við austurenda skútans, aðeins nokkrir steinar saman, en engin sýnileg hleðsla er við vesturendann sem er opinn. Lofthæð í skútanum er um 0,5 m á hæð innst en hækkar örlítið eftir því sem utar dregur og er tæplega 1 m yst. Fjöldi grófa er í lofti skútans, yst við munnann. Þær eru eftir viðarstoðir og timbur í þili sem hefur lokað skútanum. Greina má a.m.k. 7 grófir og eru 0,3-0,4 m á milli þeirra. Fast austan við hleðslu í austurenda skútans er flöt móbergsklöpp eða klettur. Hann er um 1 m á hæð. Austan við hann hefur verið mannvirki B sem nýtt hefur austurhlið hans sem vegg. Austurhluti bjargsins sem skútinn er í myndar norðurvegg mannvirkisins. Í honum er grunn hvílt sem er um 1 m á breidd og 3-4 á lengd. Í berginu ofan við hana eru ummerki um fjölda hola eftir stoðir eða aðra viði sem hafa að líkindum haldið uppi þaki. Ekki sjást

hleðslur í veggjum til suðurs eða austurs. Ekki er ljóst til hvers þessi mannvirki hafa verið notuð en líklegt er að þau hafi hýst skepnur og ef til vill einnig hey.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Túnakort 1924

RA-003:053 mannvirki útihús

63°31.621N 19°32.913V

Klappaðar stoðaholur eru á vesturhlið stakstæðs steins, um 30 m norðaustan við helli 005 og 160 m

Mynd 102. Stoðarholur 003:053, horft til austurs

norðaustan við bæ 001. Steinninn er stór og ofarlega í brekkunni fyrir norðan bæinn. Þetta var líklega útihús, staðsetningin bendir til þess enda innan heimatúnsins eins og það er afmarkað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Stoðarholurnar eru ofarlega í brekku sem er 20-25 m löng og hallar til suðurs niður Drangshlíðarfjall. Náttúrulegir paldrar eru í brekkunni, kindastígar og stórir stakir steinar eru víða.

Steinninn er 6,5x3,5 m að stærð og snýr norður-suður. Steinninn er vaxin mosa, skófum og gras ofan á honum að hluta. Hann er 0,6-1 m á hæð og hækkar til austurs. Stoðarholurnar eru a.m.k. fjórar talsins á

vesturhlið steinsins, í 0,5 m hæð. Þær eru í beinni línu eftir efstu brún steinsins en ekki er útilokað að fleiri holur séu undir sverði eða huldar gróðri. Ekki sér til hleðslu eða veggja við steinninn en svæðið hallar nokkuð til suðurs. Holurnar eru ferkantaðar og 20 cm á kant.

Hættumat: engin hætt

RA-003:054 Grettir þjóðsaga

Mynd 103. Grettisskarði, horft til norðvesturs.

"Áfram til norðurs fylgir markið efstu brún Hrútafellsfjalls að Grettisskarði í lágu hömrnum fyrir ofan Skarðshlíð [...] Grettir situr norðan megin í Grettisskarði, varð þar af steini," segir í örnefnaskrá. Grettisskarði er stórt skarði í Drangshlíðarfjalli, norðvestan við Skarðshlíð RA-004. Hrútafell RA-005 á land hinu megin fjallsins. Þar er Arnarnípa til norðurs og Grettisgluggi til suðurs. Að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns, eru ekki þekkt fleiri örnefni í skarðinu. Nánari heimildir þarf til þess að staðsetja minjastaðinn.

Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 1, 4

RA-003:055 Rofarétt heimild rétt

"Suður í Drangshlíðarmóa eru svonefnd Rof og rúst, sem Rofarétt heitir," segir í örnefnaskrá. Rofarétt var sunnan við Þjóðveg 1 að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns. Þar voru mikil rofabörð sem búið er að slétta út og en nú eru þar ræktuð tún. Réttin var sléttuð um leið og túnin voru gerð. Réttin var torfhlaðin og var suðaustan við nýlegt útihús/fjós í hans eigu. Ekki er vitað nákvæmlega hvar réttin var enda svæðið tekið miklum breytingum á síðustu áratugum.

Slétt, grasivaxin tún nýtt til beitar og sláttar.

Engin ummerki réttarinnar sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 4

RA-003:056 *Brunnalækur* heimild vatnsból

63°31.692N 19°33.101V

"Brunnalækur nefnist gildrag uppi í fjallinu fyrir ofan Drangshlíð. ...Austan Kerbrekku [sjá Ker 037] er Armæða og ofan hennar Armæðufles uppi í berginu, vestan við bæinn. Næst er Brunnbrekka og í henni Brunnar, vatnsból Drangshlíðar, lækjarsítl af bergi, sem þornar í miklum þurrkum," segir í örnefnaskrá. Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín frá 1709 kemur fram að vatnsból í Drangshlíð þrjóti oft. Ekki eru heimildir um að brunnur hafi verið í Drangshlíð þó að örnefnið Brunnar, Brunnalækur, Brunnbrekka gefi annað til kynna. Vatnið sem rennur í Brunnalæk kemur úr berginu í Drangshlíðarfjalli um 200 m norðan við bæ 001. Neysluvatn hefur verið tekið mun nær bænum, í læknum, en ekki er ljóst hvort það var á tilteknum stað í honum.

Mynd 104. Brunnalækur 003:056.

Lækurinn rennur niður af háu berginu og lendir innan um stór bjarg sem hrunið hafa úr fjallinu. Þaðan rennur hann í gildrag niður að bænum í grasi gróinni en stórgrýttri brekku.

Engin forn mannaverk sjást í tengslum við vatnsból í Brunnalæk og ekki vitað til þess að þau hafi verið gerð.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 2, 3; JÁM I, 31

RA-003:057 *Gerði* örnefni

63°31.557N 19°32.965V

"Austan við traðinnar [011] eru Gerði og Rófa, þá Suðurtún vestan við traðir og nær vestur að Drang," segir í örnefnaskrá. Gerði var tún að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns. Það er 120 m suðaustan við bæ 001 og rúmum 100 m sunnan við útihús 005. Ekki er vitað hvort að hlaðnir veggir voru umhverfis túnið. Það fær að njóta vafans og haft hér með í fornleifaskrá.

Grasivaxið, slétt tún á merkjum Drangshlíðar I og Drangshlíðar II. Túnið er ennþá í notkun og vírgirðing umhverfis það. Ekki er hægt að áætla stærð Gerðisins án frekari heimilda.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 4

RA-003:058 *Stekkatún* heimild stekkur

63°31.468N 19°32.563V

"Neðan við Þorsteinstún [vestur af Drangshlíðarrétt 042] er Stekkatún," segir í örnefnaskrá. Stekkurinn var tæpum 500 m suðaustan við bæ 001 og rúmum 200 m suðaustan við fjárhús 004.

Stekkatún er grasivaxið og slétt. Túnið er nýtt til beitar og sláttar. Gamall árfarvegur er í túninu til suðurs en stekkurinn var norðan hans. Hvergi sér til mannvistar eða hóla á þessum slóðum.

Engin ummerki stekkjarsins sjást á yfirborði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 4

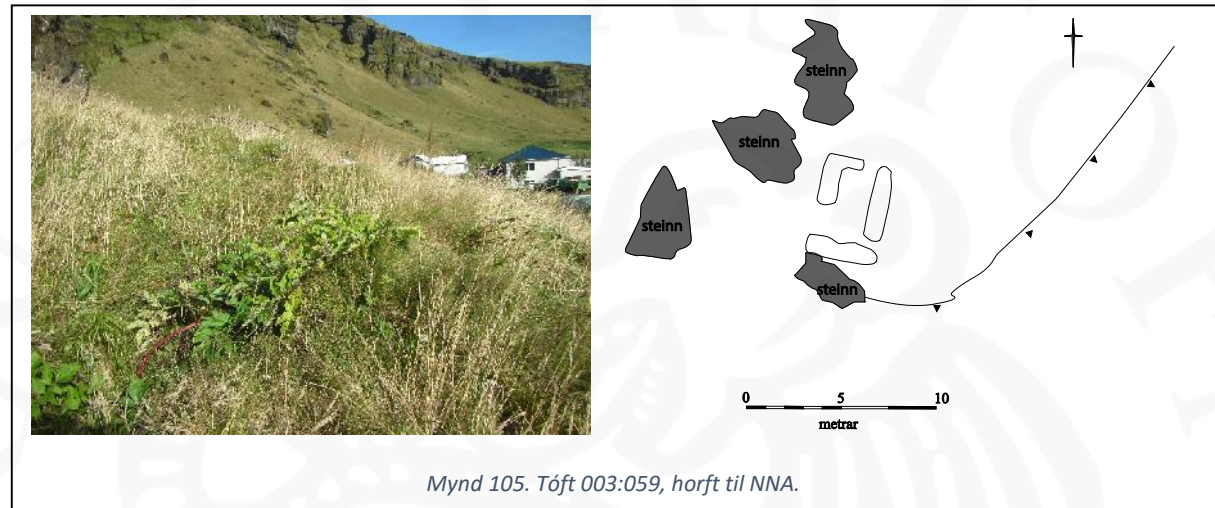
RA-003:059 tóft útihús

63°31.558N 19°33.208V

Tóft er 110 m suðvestan við bæ 001 og 50 m suðaustan við Kerið 037. Tóftin er innan gamla heimatúnsins og hér er um útihús að ræða sem hvorki er sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 eða túnakorti frá 1924.

Tóftin er neðarlega í brekku sem liggur til SSV niður Drangshlíðarfjall. Brekkan er smápýfð, gróin og mikið af náttúrulegum pöldrum.

Tóftin er 5x4 m að stærð, einföld og snýr NNA-SSV. Tóftin er óljós og vaxin mikilli sinu, á milli stórra

bjarga í brekkunni. Veggirnir eru algrónir, að hluta til gerðir úr stórum björgum sem gróið er yfir. Steinarnir finnast greinilega þegar gengið er yfir svæðið. Veggirnir eru 0,3 m á hæð, 1 m á breidd og algrónir. Þeir eru líklega grjóthlaðnir. Tóftin er opin til suðvesturs og kannski var annað op til NNA, það er óljóst vegna gróðurs.

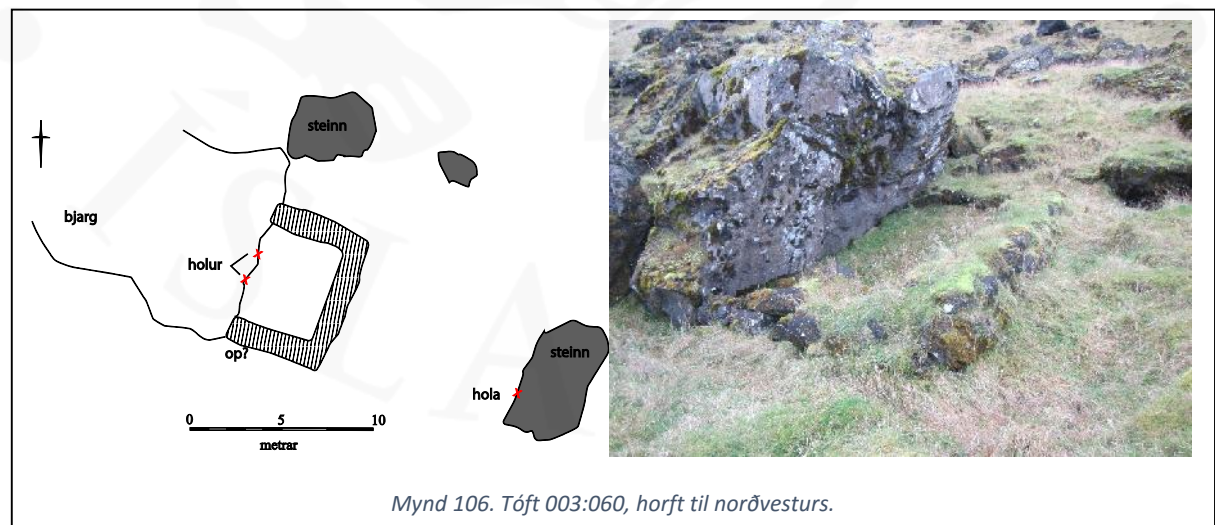
Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-003:060 tóft fjárhús

63°31.385N 19°31.960V

Tóft er austan undir stórum kletti, 50 m norðvestan við Drangshlíðarrett 042 og 1 km austan við bæ 001. Hún er í svokölluðu Hlaupi, grjótskriðu sem féll úr fjallinu. Lag og staðsetning tóftarinnar bendir einna helst til þess að um fjárhús sé að ræða.

Tóftin er á grónum bala, inn á milli hárra kletta. Allt umhverfis hana er grasivaxið svæði með stórum og smáum klettum. Tóftin er í skjólgóðum hvammi, milli stórra steina.

Tóftin er 7,5x5 m að stærð, einföld og snýr norðaustur-suðvestur. Veggirnir eru grjóthlaðnir, 0,3-0,5 m á hæð og eru 2-3 umför grjóthleðslu í þeim. Hleðslan er úr móbergi. Ekkert op sést inn í tóftina, líklega var það á suðurhlíð, upp við klettinn. Kletturinn afmarkar alla vesturhlíð tóftarinnar og er 4-5 m hár. Tvær stoðarholur eru klappaðar í bergið og hún var líklega undir þaki. Steinninn er brattur en hliðar hans eru ójafnar, með syllum og holum. Rúmum 10 m austan við réttina er annar, minni steinn. Þar sést ein stoðarhola á vesturhlíð hans og mögulega var annað útihús þar. Ekkert sést til þess á yfirborði.

Hættumat: engin hætta

RA-003:061 *Efristígar* heimild leið

"Austan í Drangshlíðartindi eru Efri- og Neðristígar [062]," segir í örnefnaskrá. Efri- og Neðristígar eru farnir í smalamennsku og eru mjög hátt uppi í fjallinu. Ekki var talið ráðlegt að fara án fylgdar á þær slóðir af öryggisástæðum og því voru stígarnir ekki skráðir á vettvangi.

Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 2

RA-003:062 *Neðristígar* heimild leið

"Austan í Drangshlíðartindi eru Efri- [061] og Neðristígar. ... Neðan við Neðristíga er Gluggi [sjá 003b:027] og Gluggaból [sjá 003b:030]," segir í örnefnaskrá. Efri- og Neðristígar eru farnir í smalamennsku og eru mjög hátt uppi í fjallinu. Ekki var talið ráðlegt að fara án fylgdar á þær slóðir af öryggisástæðum og því voru stígarnir ekki skráðir á vettvangi.

Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 2

RA-003:063 *Rústaskákir* hleðsla tún

63°31.481N 19°32.776V

"Vestan við þessi örnefni [Þorsteinstún og Grafning] eru Rústaskákir og Grjótatún," segir í örnefnaskrá. Að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns, eru Rústaskákir beðasléttur. Rústaskákir sjást enn rúma 300 m suðaustan við bæ 001.

Grasivaxið slétt tún. Beðin eru fyrir norðan gamlan árfarveg sem hlykkjast austur-vestur í gegnum túnið, uppi á 0,5 m hárrí brún.

Beðasléttur sjást illa á yfirborði þegar gengið er yfir svæðið. Ef farið er aðeins upp í fjallshlíðina til norðurs sjást þær mun betur. Alls má greina upphækkuð beð á svæði sem er 70x45 m á stærð og snýr norður-suður. Mögulega er svæðið stærra en það þyrfti að skoða fyrr að vori eða snemma vetrar, þegar gróður er minni. Það má a.m.k. sjá fimm þvergarða sem liggja norður-suður. Þeir eru 2-3 m á breidd og 0,2-0,3 m á hæð. Á milli þeirra eru sléttar, lægri rennur sem eru 3-4 m á breidd. Til suðurs ná beðin að árfarveginum, þar lækkar landið. Til norðurs fjara þeir út þegar land hækkar að fjallshlíðinni.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 4

Mynd 107. Rústaskákir 003:063, horft til suðurs.

RA-003:064 *Langistígur* gata leið

63°31.403N 19°31.822V

"Þar sem fjallið skagar lengst fram að austanverðu, er botnhilla í hömrinum austur og vestur og ból, sem Skollaskemma heitir, við enda hennar. Þá koma Kúaból og Langistígur austan við þau," segir í örnefnaskrá. Langistígur er sunnan eða suðvestan í Drangshlíðarnúp um 980 m austan við bæ 001.

Stígurinn liggur eftir grasi gróinni sillu í snarbratti kletthlíð ofan við Hlaup.

Mynd 108. Langastígur 003:064, horft til norðvesturs.

Hægt er að rekja leiðina eftir Langastíg á um 250 m löngum kafla og liggur leiðin frá norðri til ASA. Syllan sem leiðin liggur eftir er víðast um 1 m á breidd en sumstaðar mjórri eða breiðari. Margar kindagötur liggja eftir syllunni. Garður 029 liggur yfir Langastíg ofarlega.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 4

RA-003:065 *Löngutorfustígur* heimild leið

63°31.642N 19°32.887V

"Upp með berginu, austan við Fláana [austur af sauðahellinum 005], eru Gyltuból. Er þá komið að Löngutorfu. Ofan við hana eru Blástandar og Kórar eða Hæstu-Turnar. Úr þeim liggur leið upp á Drangshlíðarfjall um Löngutorfustíga," segir í örnefnaskrá. Að sögn Jóns Guðmundssonar,

Mynd 109. Löngutorfustígur 003:065, horft til NNA.

heimildamanns, eru Löngutorfustígur illfærir vegna grjóthruns. Leiðin lá fyrir norðaustan bæ 001, þar sem hamrar og brekkan mætast.

Hamrar eru efst í fjallinu og brattar, grónar brekkur að þeim. Brekkurnar er brattar, þar eru steinar víða og náttúrulegir paldrar.

Ekki er um eiginlega leið að ræða að sögn Jóns. Það voru þræddar gróðurtorfur á klettasyllum upp á fjallsbrúnina. Syllurnar eru mjóar, það þarf að klifra á milli þeirra og í raun ófært á fylgdar. Farið var upp við Ásinn (sjá 005), og undir hömrnum þar. Austar var farið upp með hömrnum og sveigt austan við þá. Þar var farið upp á fjallið.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 3

RA-003:066 *Hallgeirshellir* sögustaður

63°31.677N 19°32.892V

Mynd 110. Hallgeirshellir 003:066, horft til norðurs.

"Þá Gunnuskriða og upp af henni Hallgeirshellir. Þar drap Hrútur á Hrútafelli Hallgeir, einn þræla sinna," segir í örnefnaskrá. Hallgeirshellir er beint NNA af bæ 001, uppi í hömrnum. Hann er tæpum 240 m NNA við bæ 001 og rúmum 200 m austan við tóft 035. Skrásetjari fór ekki inn í hellinn sjálfan, það þarfnast leiðsagnar. Um 10-15 m hátt hamrastál er neðan við hellinn og lítill gróður til að fíkra sig eftir. Hellirinn sést vel frá bænum og er sá stærsti í fjallinu fyrir ofan bæinn.

Brött, gróin malarskriða liggur upp Drangshlíðarfjall, allt að hömrnum. Fjallshlíðin er brött, gróin og náttúrulegir paldrar þar.

Heimildir:Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 3

RA-003:067 Þrasaleiði örnefni legstaður "Sunnan í Drangshlíðarnúp, ofan við Drangshlíðarrétt [sjá 042], er svonefnt Hlaup. Forn sögn segir, að Þrasaleiði sé undir því. Má vera, að sú sögn sé komin frá Landnámabók," segir í örnefnaskrá. Hlaup er gríðarmikið berghlaup sunnan undir Drangshlíðarnúp um 1 km austan við bæ 001. Í Hlaupinu er mikill fjöldi stórra bjarga á svæði sem er gróið.

Engin leið er að sjá ummerki um Þrasaleiði undir Hlaupinu.

Heimildir:Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 2

63°31.382N 19°31.901V

Mynd 111. Hlaupið 003:067, horft til norðurs.

RA-003:068 heimild traðir

63°31.411N 19°33.239V

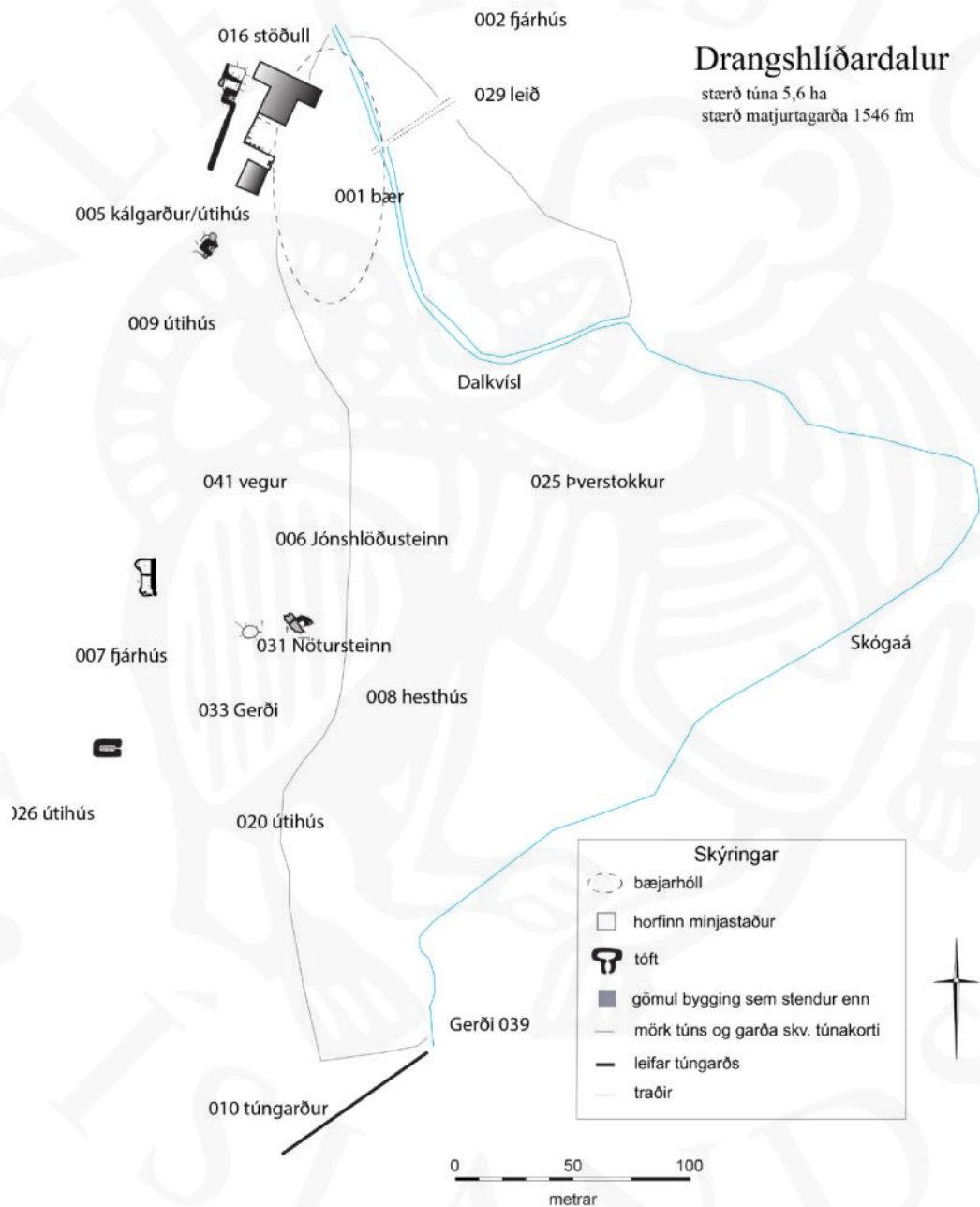
Traðir eru sýndar í suðvesturhorni heimatúnsins á túnakorti frá 1924. Þær lágu að útihúsum 014-017 við Dranginn en eru horfnar. Núverandi malarvegur að Drangshlíð 2 liggur þar nú.

Slétt, grasivaxin tún eru beggja vegna við veginn að bænum.

Engin ummerki traðanna sjást á yfirborði.

Hættumat: hættu

Heimildir:Túnakort 1924

Hér hófst byggð 1855. 1/3 Drangshlíðar. Bærinn stendur austan í Drangshlíðarfjallinu, vestan Skógár. Byggður úr Drangshlíðartorfunni á þrætulandi Drangshlíðar og Skóga. 1924: Tún 5,6 ha, garðar 1546 m².

Mynd 112. Bær 003b:001, horft til norðvesturs.

"Bærinn stendur í samnefndum dal, sem skerst inn til útnorðurs milli Drangshlíðarfjalls og Drangshlíðarheiðar. Ofan hans gnæfir fjallið með brekkum, skriðum og hömrum. Til norðurs eru grónar suðurhlíðar heiðarinnar austur að Skógafossi." segir í Sunnlenskum byggðum IV. Á svæðinu milli íbúðarhúss og fjóss, þar sem gamli bærinn mun hafa staðið, er nú ekkert nema lítill matjurtagarður við fjósið að sögn Lilju Sigurgeirsdóttur, heimildamanns. Á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 eru bæjarhúsin sýnd. Þau voru norðaustan við íbúðarhús byggt 1929 og er það ennþá í notkun.

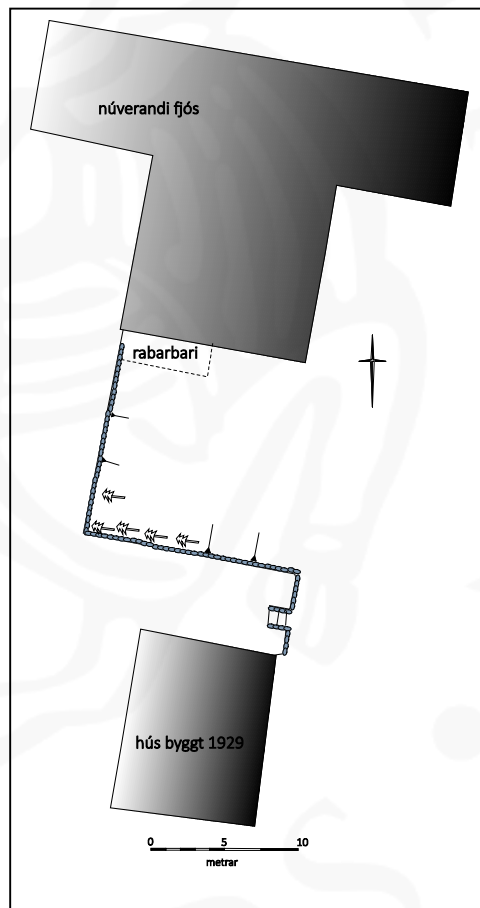
Kálgarðar voru sunnan og norðan við bæjarhúsin. Nú eru tvö íbúðarhús í Drangshlíðardal, annað byggt 1929 og hitt á seinni hluta 20. aldar. Yngra húsið er 40 m suðaustan við eldra bæjarstæðið. Ekki er um eiginlegan bæjarhól að ræða enda búseta ekki löng á jörðinni.

Milli núverandi íbúðarhúsa er malarvegur. Elsta bæjarstæðið er í bakgarði, eða fyrrnefndum matjurtagarði, íbúðarhússins frá 1929. Þar er slétt grasflöt. Íbúðarhúsið stendur hærra en bakgarðurinn.

Í skráningu Guðrún Sveinbjarnardóttir frá árinu 1981 segir: "Lilja segir merki um e.t.v. að hlóðaeldhús hafi komið upp hér. Úr NA hlið núverandi bæjarhúsa er hlaðinn pallur, sem mun hafa tilheyrt gamla bænum. sem stóð til 1929." Á svæði sem er 20x15 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur má enn greina mannvirki tengd elstu bæjarhúsunum. Umræddur pallur er enn varðveittur ásamt L-laga hleðslu. Bæjarhúsin voru á milli íbúðarhússins og núverandi fjóss. Hleðslan er 15x15 m að stærð og afmarkar suður- og vesturhlið bakgarðsins. Hún er 0,6 m á hæð og má greina 4-5 umför af grjóti. Hleðslan er hæst til suðurs en fer lakkandi eftir því sem vestar dregur. Hún er grafin inn í svörð að utan. Pallurinn er 0,6 m á hæð og hlaðnar tröppur eru þar upp. Þar má greina 4-5 um af grjóthleðslu.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: SB IV, 46; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

Útihús er merkt inn á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 um 170 m NNA við bæ 001. Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Fjárhúsin hafa 6 krár og hlöðu þvert á að baki. Veggir eru grjóthlaðnir, steinsteyptur gafl fjárhúss og hlöðu að hluta en bárujárns þak. Innanmál hlöðu br. 7,3 en innanmál alls br. 15,3 m." Fjárhúsin eru enn í notkun og búið að stækka þau síðan skráin var

Mynd 113. Fjárhús 003b:002, horft til NNW.

gerð. Þau eru 170 m norðaustan við bæ 001 og 100 m suðvestan við útihús 003.

Liggur í neðra jaðri grasi gróinnar brekku, sem hefur verið notuð sem tún og er líklega enn.

Fjárhúsin voru 15x7 m árið 1981 smkv. skráningu Guðrúnar. Þau eru nú 22x19 m að stærð en hlöðnu veggirnir eru 2 m á hæð og má greina 8-10 umför grjóthleðslu í þeim að utan.

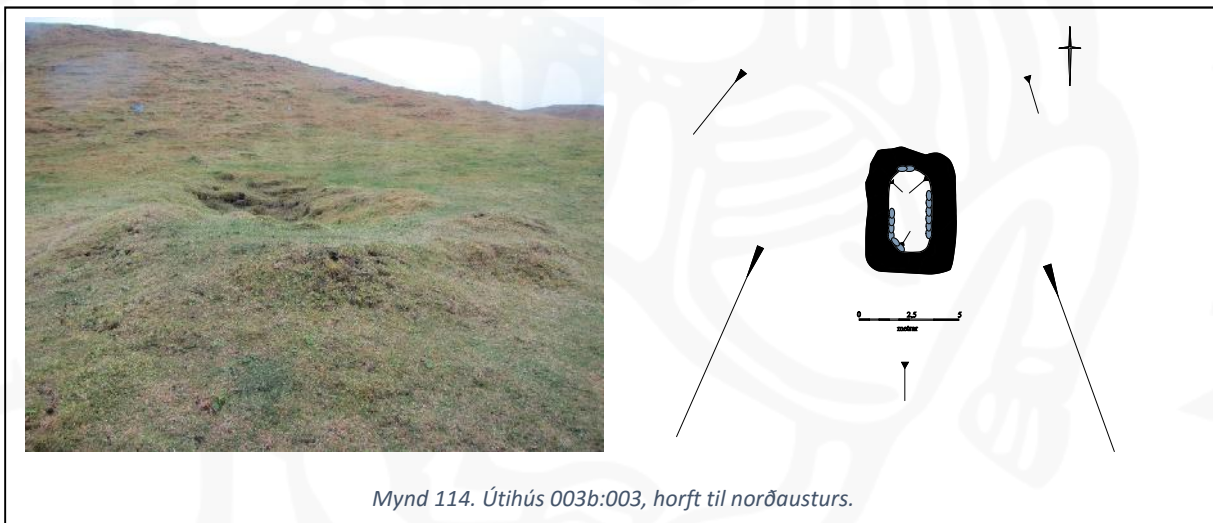
Hættumat: engin hætta

Heimildir: Bæjarteikning danskra landmælingamanna 1906; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-003b:003 tóft fjárhús

63°31.901N 19°31.027V

Tóft er um 270 m norðan við bæ 001 og rúmum 100 m NNA við fjárhús 002. Tóftin er norðan við Dalkvísl, uppi á stalli í brattri brekku. Tóftin er innan heimatúnsins líkt og það er afmarkað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna en ekki sýnt þar. Allt um kring er grasvaxin aflíðandi brekka.

Mynd 114. Útihús 003b:003, horft til norðausturs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Ferhyrind tóft, grafin niður og inn í hlíð, gróin en veggir hafa verið grjóthlaðnir. Tóftin vísar í 212° Lengd tóftar 6m, breidd 3,7m. Dýpt er 1,5m frá veggjabrún norðurgafis. Tóftin niðurgrafin um 1m." Tóftin hefur látið á sjá frá árinu 1981. Nú er hún sigin, veggir teknir að falla og gróið yfir steina að mestu. Tóftin er 6x4 m að stærð, einföld og snýr norður-suður. Veggirnir eru 0,6-1 m á hæð og 1,2 m á beidd. Þeir eru lægstir að utan og algrónir. Op er á tóftinni til suðurs, niður brekkuna.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

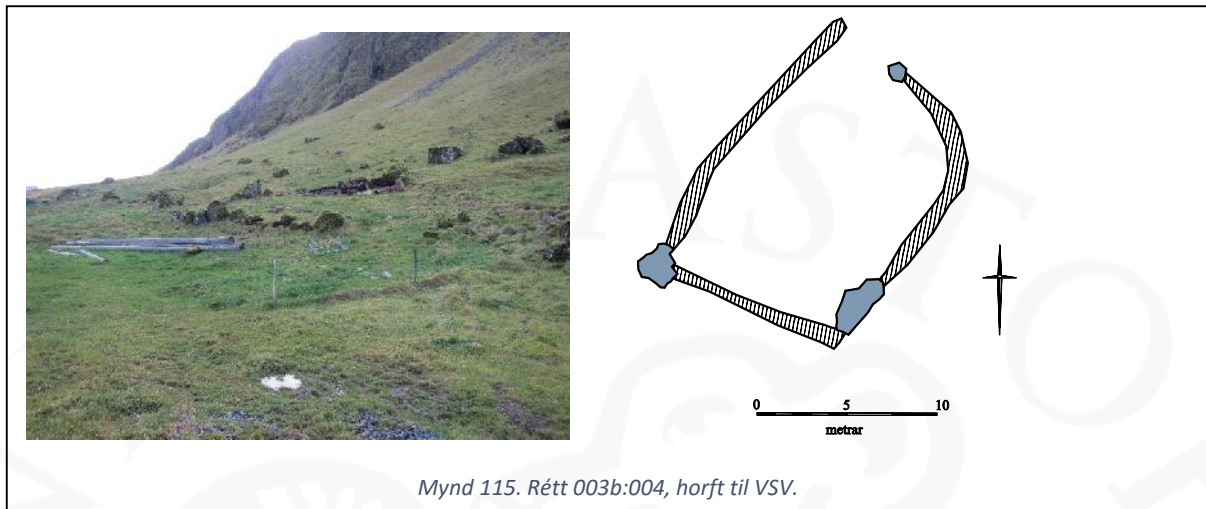
RA-003b:004 hleðsla rétt

63°31.876N 19°31.254V

"Í gilmunnanum norður af bænum, vestan við Dalkvísl - 83° eru í fjárhúsin austan við ána." segir í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981. Hér er um rétt að ræða og er hún tæpa 200 m norðan við bæ 001 og tæpa 400 m norðan við hesthús 008. Réttin er innan heimatúnsins eins og það er afmarkað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 en er ekki sýnd þar. Það bendir til þess að réttin

hafi ekki verið í notkun þá. Innan í réttinni er vélabrak.

Stendur í aflíðandi brekku, stórir steinar úr fjallinu allt í kring og Dalkvísl skammt austan við.

"Óregluleg í laginu, eða nálægt fimmhliða. Hefur greinilega ekki verið notuð lengi, veggir eru rofnir á mörgum stöðum. Lengd 14,2m breidd 12,8m. langhlið vísar í 56° og er SV hornið best varðveitt - þar er stór steinn sem veggir hafa verið hlaðnir út frá á ská til beggja handa. Þetta er það eina heillega af þessu, sem nú er fullt af dóti t.d. gamall traktor." segir í skráningu Guðrúnar. Réttin er 14x12 m að stærð, einföld og snýr austur-vestur. Veggirnir eru grjóthlaðnir, 0,4 m á hæð og má greina 1-3 umför hleðslusteina í þeim. Stórir steinar eru í norðvestur- og suðurhorni og hafa veggirnir verið hlaðnir út frá þeim. Veggirnir eru mosavaxnir og skófir á grjótinu.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

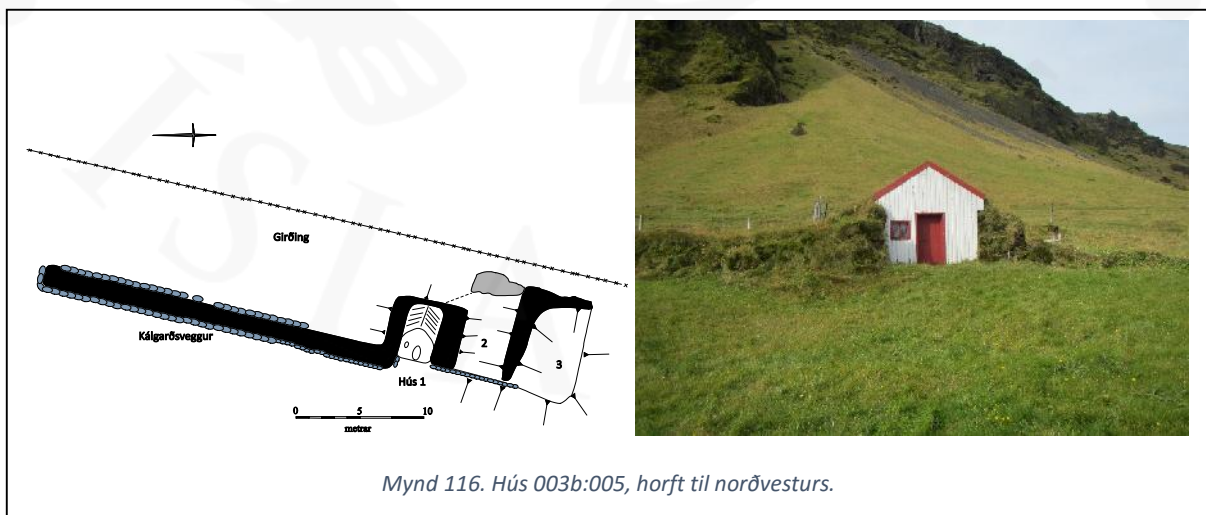
RA-003b:005 hús útihús

63°31.787N 19°31.231V

Útihús er sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906, norðan við bæ 001. Kálgarður var sambyggður útihúsinu og bæjarhúsunum og tengdi mannvirkin saman. Hluti af húsunum er enn undir þaki og í notkun.

Í jaðri grasi gróinnar brekku. Girðing liggur á framgaflinn og afmarkar haga í brekkunni, út með heimtröðinni og inn í gil.

Í skráningu Guðrúnu Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Uppistandandi, með grjóthlöðnum veggjum, eitthvað grafinn inn í hlið, steinsteyptur gafl með trédyrum á. Vísar í 125° lengd að utanmáli 4,2m

breidd 4,6m. NV gaflinn er grjóthlaðinn upp í mæni, þakhellur og torf á þaki." Útihúsið ásamt kálgarðsvegg eru á svæði sem er 48x8 m að stærð og snýr NNA-SSV. Þar er hús, tvö sambyggð hólfr og hluti af kálgarðsvegg. Að sögn Lilju Sigurgeirsdóttur, heimildamanns, voru þrjár burstir á útihúsinu sem allar vísuðu í austur. Einungis syðsti hlutinn er varðveittur og er það húsið í lýsingu Guðrúnar. Húsið er 5x5 m að utanmáli og snýr austur-vestur. Timbur er á austurhlíð hússins, dyr og gluggi eru þar. Það er hvítt með rauðu þaki, dyrum og glugga. Lofthæðin um 2,5 m. Húsið er þiljað að innan og nýtt sem dúkkukofi. Hólf 2 er norðan við húsið. Það er 7x4 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Þetta var miðburstin og var mögulega byggt upp við stein til vesturs. Þar mótast óljós fyrir 0,3m háum veggjum til norðurs og suðurs. Til austurs er hleðsla, 0,5-0,2 m á hæð og má greina 1-2 umför grjóthleðslu þar. Hólf 3 er nyrst. Það er 8x6 m að stærð og snýr austur-vestur. Hér er fremur um gróinna þúst en skýrt hólfr að ræða. Einungis má greina suður- og vesturveggi og eru þeir 0,3 m á hæð og algrónir. Til SSA frá húsinu sést vesturveggur kálgarðsins enn. Hann er 31 m á lengd, 1-1,2 m á hæð. 2 m á breidd og það glittir í 3-4 umför grjóthleðslu í honum. Veggurinn er grasivaxinn og vel varðveittur.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-003b:006 Jónshlöðusteinn heimild hlaða

63°31.729N 19°31.240V

"Vestur frá Stórasteini er Gatasteinn og Gatasteinsbrekka ofan við hann. Er þá komið næst að Jónshlöðusteini," segir í örnefnaskrá. Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Stór steinn út með hlíðinni rétt SV af bænum ekki langt frá hænsnakofanum [sjá 009]." Jónshlöðusteinn er 100 m sunnan við bæ 001 og 30 m sunnan við hús 009. Um 20 m austan við steininn er malarvegur heim að Drangshlíðardal.

Steinninn er neðarlega í grasivaxinni brekku.

"Hér mun hafa verið tóft en sér nú engin merki eftir. Framhlíð steinsins eða bjargsins, sú sem snýr að veginum, er slétt, og liggur beint við að hún hafi verið notuð sem veggur í hús, en engin merki eru þó um afganginn af því húsi.

Helst má ætla að hér hafi verið hlaða, sbr. nafnið." segir í skráningu Guðrúnar. Steinninn er 1,8 m á hæð og framhlíð hans 5 m breið.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 1; GS: drög að byggðarsögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa.

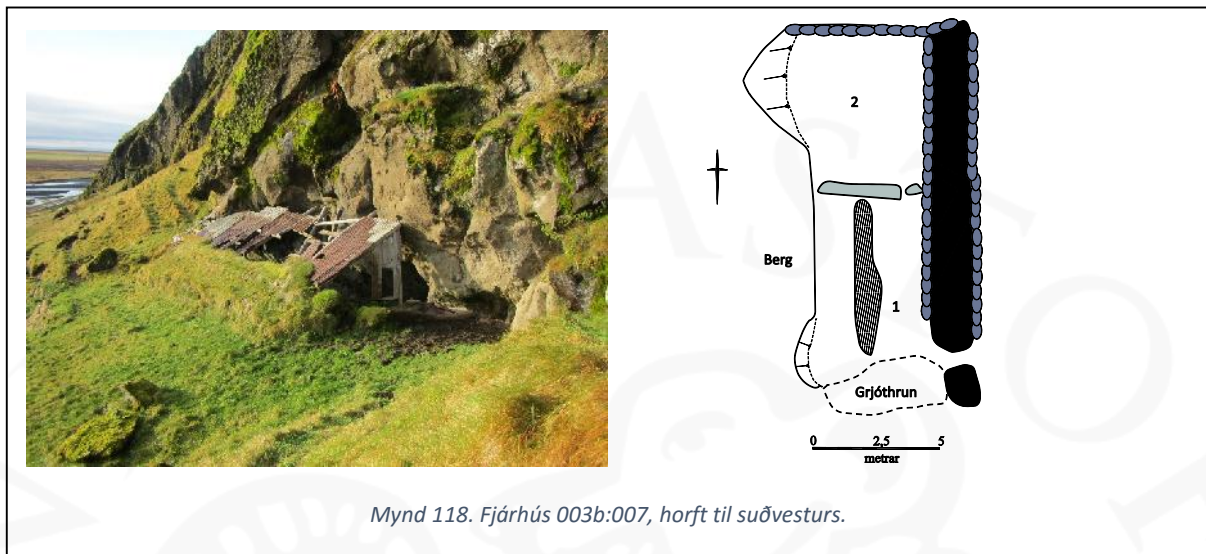
Mynd 117. Jónshlöðusteinn 003b:006, horft til norðvesturs.

RA-003b:007 hús fjárhús

63°31.729N 19°31.240V

Á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 er útihús merkt um 230 m SSV við bæ 001, í túnmörkum. "Kúaból er undir Litlafjalli. Þar er fjárhús og hlaða við bergið," segir í örnefnaskrá. Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Fjárhúsið er byggt við klett í suðvestur frá bænum. Húsið stendur upp við háan klett og er allbratt niður frá því, en pallur framan þess og liggur tröðin [sjá 041] í SA frá því. Heim að fjárhúsunum liggur tröð upp brekkuna skáhallt. Var hey flutt hingað á hestum nú mundi hættulegt að fara með dráttavél hingað upp. Húsið var notað til c. 1971, í 2 ár af núverandi íbúum." Hér er um sama staðinn að ræða í öllum tilvikum. Að sögn Lilju Sigurgeirsdóttur, heimildamanns, er talað um þennan stað sem "uppi í bóli". Fjárhúsin eru 80 m vestan við hesthús 008.

Fjárhúsin eru efst í grasivaxinni brekku, upp við berg eða kletta sem þar eru.

Mynd 118. Fjárhús 003b:007, horft til suðvesturs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur segir jafnframt: "Ferhyrindir fallegir steinhlaðnir veggir upp við bergið, langhliðin er meðfram því, torf að utan. Í norðurendanum er svolítill niðurgrafin hlaða, mörkuð stórrí hellu uppá rönd frá fjárhúsunum. Lengd alls utanmáls 12m breidd 5,1m. Lengd fjárhúsana að innan 8,9m breidd 2,65m. Hlaðan er nokkuð breiðari að innan en utan því brotið er inn í klettinn. Gafl hlöðunnar ofan jarðar er úr timbri. Bárújárnsþak á sperrum sem tyllt er upp í bergið er yfir öllum húsunum. Eftir endilöngu fjárhúsi er 0,7m breið jötuundirstaða, hæð ca. 0,3m hlaðin steinum. Austurkróin er 1,2m breið. Lúga er inn um norður gafl hlöðu. Dyr inn í fjárhús eru í SA horni hennar. Út frá dyrum í suður er stutt hleðsla, líklega til skjóls." Litlu er við þessa lýsingu að bæta. Fjárhúsin eru 12x7 m að stærð og snúa norður-suður. Op er í suðausturhorni, inn í fjárhúsin. Bæði hólfin eru enn varveitt sem og garðinn. Hólf 1 er sunnar og er 7x4 m að innanmáli. Veggirnir eru 1,5 m á hæð að innan en einungis 1 m að utan. Þar eru þeir algrónir og glittir í 1 umfar grjóthleðslu. Að innan má sjá 8 umför í veggjum. Garðinn er 0,2 m á hæð. Hólf 2 er norðar og er hlaðan. Það er 6x6 m að innanmáli en smá skúti er klappaður í norðvesturhorni. Veggirnir eru 2,5-3 m á hæð og má greina 8-12 umför af grjóthleðslu í þeim. Í báðum hólfum má víða sjá klöppuð berghöld, syllur og holur í bergið. Þar voru m.a. stoðir, timburgrindur og mögulega reipi. Þakið yfir fjárhúsunum er hrúðið að mestu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; Ö-Drangshlíðardalur, 2; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-003B:008 tóft hesthús

63°31.667N 19°31.247V

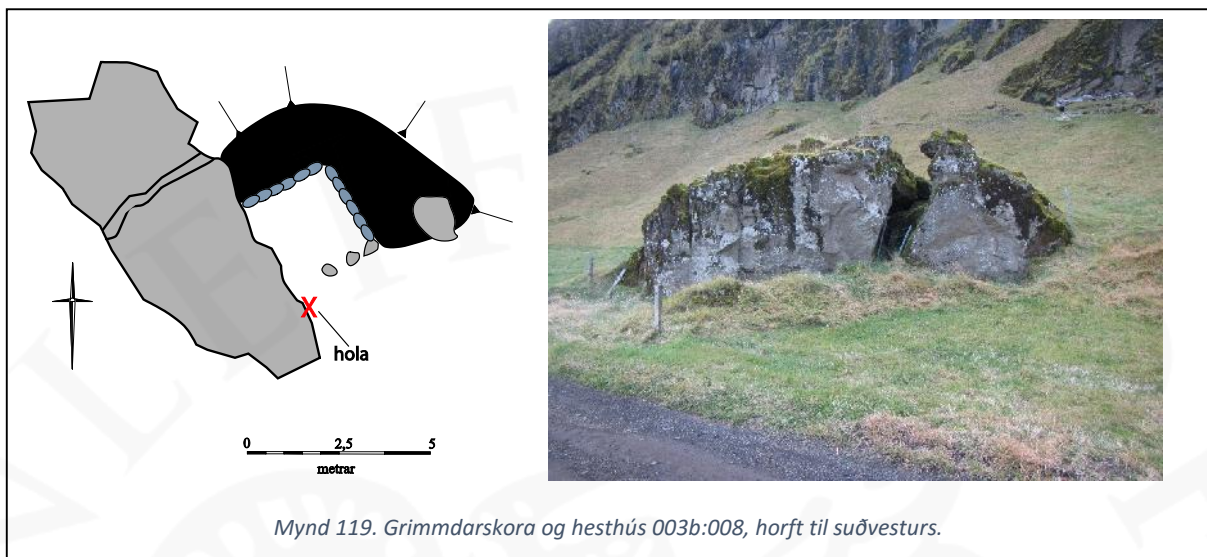
"Grimmdarsteinsskora er í Grimmdarsteini. Þar er ártal, 1770, nú í kafi af útburði úr túnum," segir í örnefnaskrá. Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Byggt upp við stein fast vestan við heimtröðina." Tóftin er rúmum 210 m sunnan við bæ 001 og tæpum 400 m sunnan við rétt 004. Hér þótti reimt og erfitt var að reka hross hér inn að sögn Ingólfs Björnssonar heimildamanns. Ennfremur kannaðist Ingólfur ekki við fyrrnefnda áletrun né hvar hana gæti verið nákvæmlega að finna.

Rúmum 3 m austan við tóftina er malarvegur að bænum. Til annarra átta er grasivaxið tún.

Tóftin er 3x2,5 m að stærð, einföld og snýr norðvestur-suðaustur. Steinninn er um 4 m hár og hliðar hans brattar. Hann afmarkaði vesturhlið tóftarinnar en aðrir veggir voru hlaðnir. Þeir eru 0,5 m á hæð og má greina 2-3 umför grjóthleðslu í þeim. Tóftin er opin til suðvesturs og líklega var þar þil. Það er einnig meitluð hola í bergið, 10 cm í þvermál.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 1; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

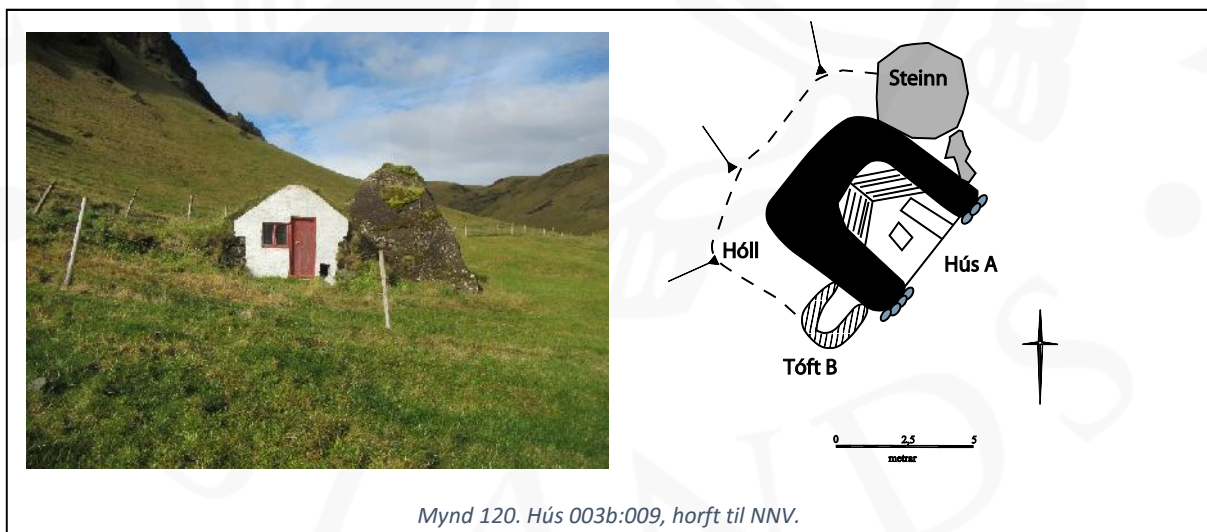

RA-003b:009 Stóristeinn hús hænsnakofi

63°31.746N 19°31.252V

"Stóristeinn er heima við bæinn, vestan megin. Hann er strýtumyndaður. Kofi er byggður við hann. Huldufólk bjó í Stóristeini," segir í örnefnaskrá. Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 er kofanum lýst. Þar segir: "Byggt upp við stein rétt suðvestur af bænum vestan heimtraðar. [...] Ferhyrind tóft, uppfyllt, en sér vel móta fyrir veggjum. " Hænsnakofinn er byggður fast upp við Stóristein að vestanverðu. Í skráningu Guðrúnar eru sagði tveir kofar við steininn, hér eru þeir skráðir saman, tóft A og B.

Húsið er neðst í grasivaxinni brekku, túngarður 010 liggur fast við vesturhlið. Húsið er innan heimatúnsins líkt og það er afmarkað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 en ekki sýnt þar.

Guðrún lýsir minjunum árið 1981. Í gögnum hennar segir: "Ferhyrnt hús, nú notað sem hænsnakofi. Framgaflinn er steinsteyptur með dyrum og glugga, veggir grjóthlaðnir. Grafið inn í hliðina. Vísar í 170° Lengd utanmáls 5,2m breidd 3,8m. [...] Snýr eins og 009, framgafl í beinu framhaldi af framgafl 009, nema tóftin er styttri, ferningslaga. Hún er 2,3x2,3m, dyr br. 0,25m, hæð 1,5m." Húsið stendur enn og í lýsingu fær það bókstafinn A. Það er austar, upp við fyrrnefndan stein. Það er 5x4 m að stærð,

einfalt og snýr NNV-SSA. Veggirnir eru hlaðnir, 1,5 m á hæð og að innan má sjá 4-5 umför grjóthleðslu. Að utan eru veggirnir algrónir. Lofthæð er mest 3 m og torf er yfir þakinu. Það er nýtt sem geymsla í dag. Sambyggð tóft, tóft B, er fast vestan við hús A. Hún er 2x2 m að stærð, einföld og grjóthlaðin. Veggirnir eru 0,3-1 m á hæð og má sjá 1-2 umför grjóthleðslu. Ekkert op er sjáanlegt inn í tóftina.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 1; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-003b:010 garðlag túngarður

63°31.874N 19°31.324V

Á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 afmarkar túngarður norður- og suðurhlíðar heimatúnsins. Náttúruleg afmörkun, líkt og gil, fossar, klettur og ár réðu afmörkun á öðrum stöðum. Norðvestur- og suðurhluti túngarðsins er ennþá varðveittur og á loftmynd sér móta fyrir hugsanlegri legu hans beint norðan við bæ 001.

Túngarðurinn liggur niður bratta brekku norðvestan við bæ 001. Hún er gróin en klettur koma víða uppúr sverði og grjótskriður eru hér og þar. Fyrir sunnan bæinn sést túngarðurinn á grónu svæði vestan við malarveg að bænum.

Á bæjarteikningunni afmarkaði túngarðurinn svæði sem er 750x470 m að stærð og snéri norður-suður. Túnið var breiðast nyrst og mjókkaði til suðurs. Norðvesturhluta túngarðsins var gefin bókstafurinn A í lýsingu þessari. Hann liggur frá Dalkvísl og til suðvesturs upp fjallhlíðina. Á

Mynd 121. Túngarður 003b:010a, horft til ANA.

bæjarteikningunni er þessi hluti um 100 m langur og er hann það enn. Túngarðurinn er grjóthlaðinn og liggur suðvestur-norðaustur. Hann er 0,2-0,3 m á hæð og má sjá 1 umfar grjóthleðslu í honum. Hluti B er sunnan við bæ 001. Hann er 30 m að lengd og liggur norðaustur-suðvestur. Túngarðurinn er 0,5-1 m á breidd, grjóthlaðinn og 0,3-0,4 m á hæð. Hér og þar glittir í 2 umför. Túngarðurinn sést liggja frá malarveginum og að klettum í brekku. Fyrir norðan bæ 001 má greina þann hluta túngarðsins sem lá austur frá Dalkvísl og að Skóga, eða hluta C. Þar er grasivaxin brekka og lá túngarðurinn ofarlega í henni. Á loftmynd má greina túngarðinn á 120 m löngum kafla en brattar kvosir eru þar og ekki var hlaðið í þær að öllum líkindum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906

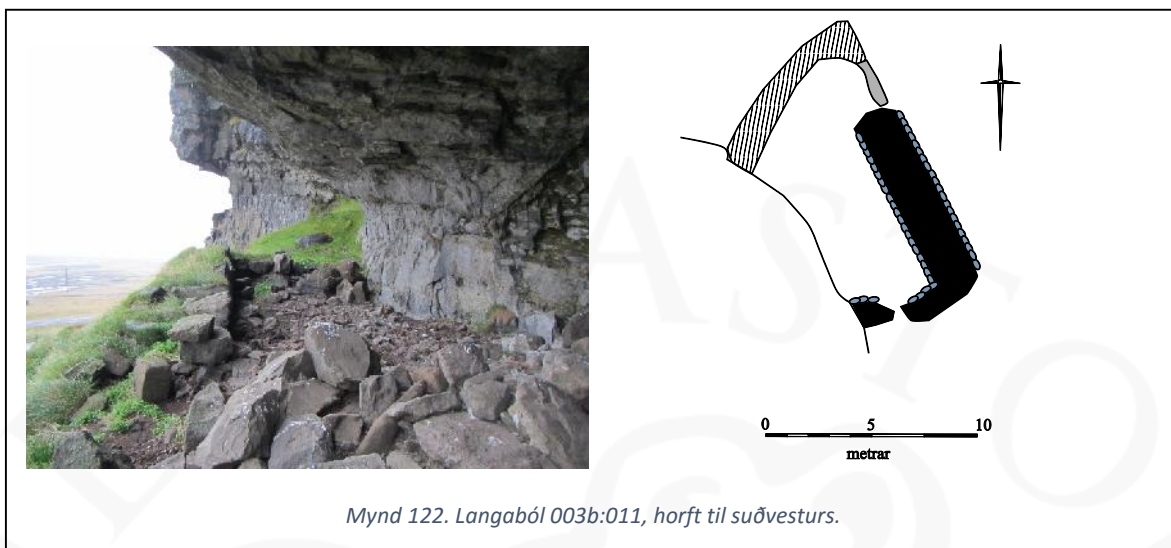
RA-003b:011 Langaból tóft fjárskýli

63°31.357N 19°31.592V

"Langaból er sunnar [en Reiðingsból 013]. Þar var áraskipið Trausti smíðað af Einari Ísleifssyni á Seljalandi um 1850." segir í örnefnaskrá Drangshlíðar og Skarðshlíðar. "Í Langabóli austan í Drangshlíðarhnúk var að fornu gengið í guðshús huldufólks." segir í Sunnlenskum byggðum IV. Bólið er byggt upp við bergið í Skóga- eða Drangshlíðarnúp austanverðan. Bergið slútir yfir bólið og rignir ekki þar inn. Langaból er tæpum 850 m sunnan við bæ 001 og tæpum 70 m suðvestan við stekk 012.

Bratt er upp að byrginu, grösug brekka og gamall farvegur Skógaár neðan við. Þar er vatn og lækir. Bergið slútir yfir syllu og er Langaból í suðvesturenda og stekkur 012 í norðausturenda hennar. Bergið myndar nokkurs konar þak hér yfir.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Grjót og torfhlaðnir veggir upp að berginu, dyr á suðurhlíð nær austur enda. Í sama enda er eins og skilrúm. Vísar í 66° e.t.v fyrir 1-2 lömb. Lengd 9m breidd 3,8m hæð 1m, veggja þykkt 1,1m. Í austur frá krónni má ganga eftir allbreiðum palli að steknum 012 undir slútandi berginu." Fjárskýlið er 10x6 m að stærð, einfalt og snýr suðvestur-

norðaustur. Skilrímið sem Guðrún lýsir árið 1981 er horfið. Veggirnir eru grjóthlaðnir, 0,2-0,5 m á hæð og glittir í 2 umför grjóthleðslu að innan. Að utan eru veggirnir algrónir og hrun úr þeim sést niður brekkuna til austurs. Ekki má greina skýrt op inn í tóftina.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 2; SB IV, 15; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

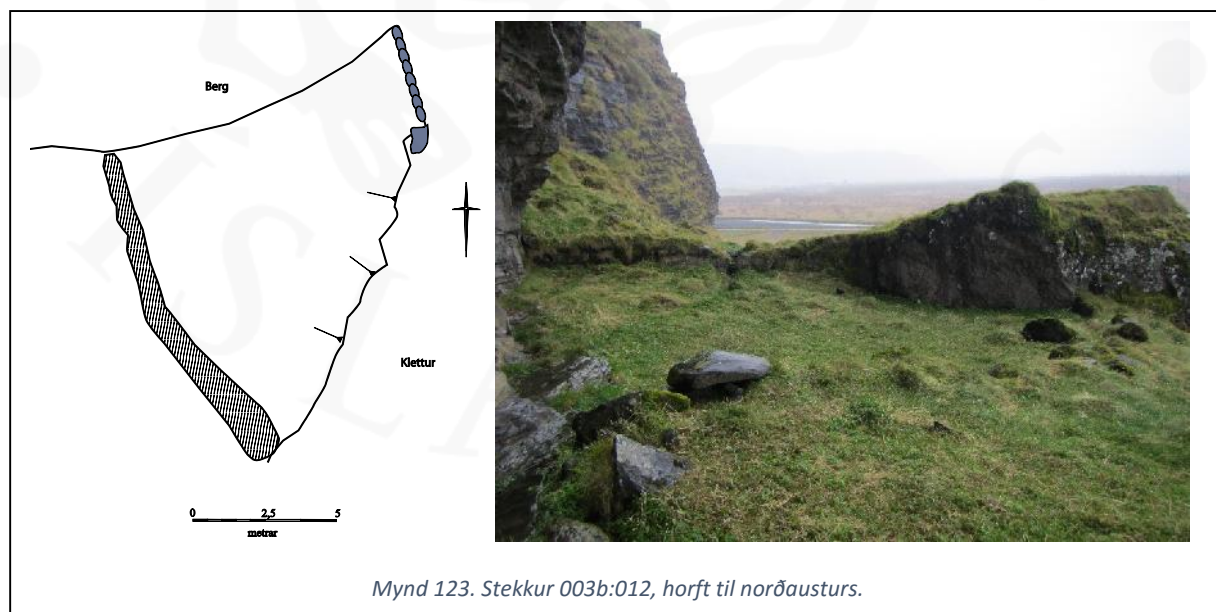
RA-003b:012 tóft stekkur

63°31.377N 19°31.526V

"Í bólinu [Langabóli 011] getur enn að líta lambakró og stekk Drangshlíðarbónða ." segir í Sunnlenskum byggðum IV. Stekkurinn er tæpum 70 m norðaustan við Langaból 011 og tæpum 800 m sunnan við bæ 001, upp við bergið. Stekkurinn er á sömu syllu og Langaból 011 og er undir beru lofti að hluta.

Bratt er upp að byrginu, grösug brekka og gamall farvegur Skógaár neðan við. Þar er vatn og lækir. Bergið slútir yfir syllu og er Langaból í suðvesturenda og stekkur 012 í norðausturenda hennar. Bergið myndar nokkurs konar þak hér yfir.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Grjót- og torfhlaðnir veggir, eru hlaðnir beint út frá berginu að stóru bjargi. Vísar í 156° frá bergi, nokkurn vegin ferhyrind. Lengd 11,3m, breidd 8,6m, hæð 0,75m, bjargið myndar skávegg." Stekkurinn er byggður upp við bergið til norðurs og klett

til suðurs og suðausturs. Hann er 12x10 m að stærð, einfaldur og snýr norðvestur-suðaustur. Vesturhliðin er hlaðin sem og hluti af austurhliðinni. Veggirnir eru 0,2-0,5 m á hæð og líklega grjóthlaðnir. Það sést glitta í 1-3 umför grjóthleðslu í gegnum grassvörðinn. Stekkurinn er sléttur að innan og grasivaxin. Austurhliðin er klöppuð inn í bergið en hleðslur eru þar efst. Mögulega hefur á einhverjum tíma punkti verið þak hér yfir, útklappaðar "holur" sjást á nokkrum stöðum ofan við stekkinn í 3-4 m hæð. Þar hafa þakstoðir mögulega verið og legið að bjarginu til austurs.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: SB IV, 15; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-003b:013 *Reiðingsból* örnefni

63°31.438N 19°31.406V

"Nefhilla er í Skóganúp, framan við Lambhaga [sjá 037]. Neðan undir henni var Nefhylur í Skógaá. Er þá komið að Reiðingsbóli og Lönguhillu [sjá 011 og 012]." segir í örnefnaskrá. Að sögn Guðna Ingólfssonar, heimildamanns, gengur öll brekkan á þessum slóðum undir nafninu Reiðingsból. Hér er V-laga brekka, 15-20 m löng og fer hún "undir" bergið sem gnæfir 20-30 m þar ofar. Ekkert mannvirki er þar að sjá, hellisskúta eða hvelfingu. Reiðingsból er 650 m sunnan við bæ 001 og 150 m norðan við stekk 012. Brekkan er 20 m vestan við malarveg að Dranghlíðardal. Eins og örnefnið bendir til var hér líklega ból eða skúti sem reiðingur var geymdur í. Brekkan í Reiðingsbóli er um 20 m há, brött og grasivaxin.

Mynd 124. Reiðingsból 003b:013, horft til suðvesturs.

Í sunnanverðu Reiðingsbóli er lágur og lítill skúti, í sprungu í berginu. Lofthæðin er um 0,3 m og er þetta mögulega bólið en frekari heimildir þarf til þess að staðfesta það.

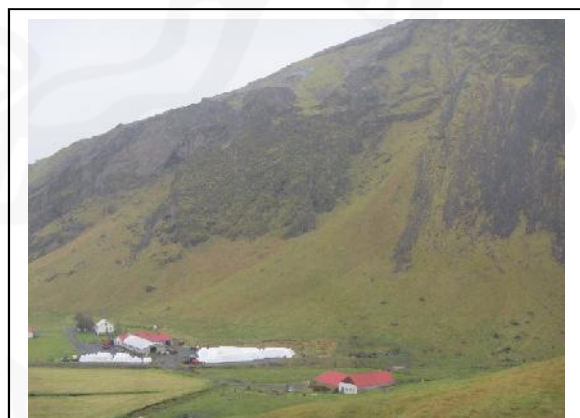
Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Dranghlíðardalur, 2

RA-003b:014 *Efra-Fiskaból* örnefni

"Bak við Bæjarhaus er Efra-Fiskaból og Hrífuból. Þangað var farið með ak[m]boð til geymslu." segir í örnefnaskrá. Að sögn Ingólfs Björnssonar, heimildamanns, er Efra-Fiskaból norðan í Bæjarhausnum, til hægri. Bæjarhaus er klettabelti í Fjallshlíðinni "vestan" við bæinn og þar eru nokkrir skútar og gjögur áberandi stærst. Efra-Fiskaból er eitt af þeim en ekki lá ljóst fyrir hvert þeirra það er. Af þeim sökum var minjastaðurinn ekki hnitsettur. Ingólfur og aðrir ábúendur í Dranghlíðardal fannst ólíklegt að nokkur mannviki væru í þessum skútum.

Heimildir: Ö-Dranghlíðardalur, 2

Mynd 125. Bæjarhaus er fyrir miðri mynd, Efra-fiskaból 003b:014 og Hrífuból 015, voru hægra megin í honum.

RA-003b:015 *Hrífuból* örnefni

"Bak við Bæjarhaus er Efra-Fiskaból [014] og Hrífuból. Þangað var farið með ak[m]boð til geymslu." segir í örnefnaskrá. Að sögn Ingólfs Björnssonar, heimildamanns, er Hrífuból norðan í Bæjarhausnum. Bæjarhaus er klettabelti í Fjallshlíðinni "vestan" við bæinn og þar eru nokkrir skútar og gjögur áberandi

mest þeirra. Hrífuból er eitt af þeim en ekki lá ljóst fyrir hvert þeirra það er. Af þeim sökum var minjastaðurinn ekki hnitsettur. Ingólfur og aðrir ábúendur í Drangshlíðardal fannst ólíklegt að nokkur mannviki væru í þessum skútum.

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 2

RA-003b:016 *Stöðull* heimild kvíar 63°31.828N 19°31.195V

"Leiti er niður við bæ að austanverðu. Þar neðan við var stöðullinn," segir í örnefnaskrá. Að sögn Ingólfs Björnssonar, heimildamanns, er Leiti þar sem heyrúllur eru geymdar nærri fjósinu. Stöðullinn var um 100 m norðan við bæ 001 og 100 m SSA við rétt 004. Allt þetta svæði var kallað Leiti en Ingólfur man ekki eftir því að þar hefði verið tóft og er ekki er vitað hvort um færiskvíar var að ræða.

Nú er malarplan á umræddu svæði, NNV við núverandi fjós. Þar eru rúllustæður geymdar sem og vélar. Engin ummerki stöðulsins sjást á yfirborði.

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 2

RA-003b:017 *Kindavað* heimild vað

"Kindavað er á Dalkvísl í Stigagili," segir í örnefnaskrá. Ekki er vitað hvar Kindavað er og ábúendur á jörðinni höfðu aldrei heyrt þess getið. Að sögn Lilju Sigurgeirsdóttur er ekki hægt að fara yfir Stigagil á mörgum stöðum, það er bratt og djúpt. Frekari heimildir þarf til þess að staðsetja minjastaðinn.

Stigagil er 2 km að lengd, bratt og djúpt. Klettur eru í því öllu.

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 2

RA-003b:018 heimild smalakofi 63° 32.009N 19° 30.645V

"Austurheiði nær frá Stigagili inn að Hornfelli. Innribotnar eru á móts við Hornfell að austan, framan við Hornfellsnípu. Þar er berjabrekkur. Sunnar eru Fremribotnar. Framan við þá eru Steinbogalágar. Þar byggðu börn sér kofa, er þau sátu yfir kvíánum," segir í örnefnaskrá. Að sögn Guðna og Ingólfs, heimildamanna, var umræddur kofi á brúninni, rétt ofan (vestan) við Skógafoss. Þeir töldu smalakofann vera horfinn, þeir hefðu ekki séð til hans lengi. Guðni man eftir að hafa verið að leika sér í tóftinni ásamt fleiri börnum og færa til grjóts. Skrásetjari gekk yfir svæðið án þess að verða kofans var.

Á brúninni ofan við Skógafoss er stórþýfður mói. Þar eru in á milli lækjar- og gildirög, mýrlendi og lágar brekkur.

Að sögn heimildamanna var smalakofinn hlaðinn úr grágrýtissteinum sem raðað var í hring. Ekki var um eiginlega tóft að ræða að þeirra sögn.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 2-3

RA-003b:019 *Steinbogaból* örnefni

"Við Skógaá er Steinbogaból, Steinbogatorfur og Steinbogalágargil," segir í örnefnaskrá. Lilja Sigurgeirsdóttir og Ingólfur Björnsson, heimildamenn, könnuðust ekki við örnefnið Steinbogaból. Á nokkrum stöðum væri þó að finna náttúrulega skúta og ból og líklega væri átt við eitt þeirra. Bólið hefði líklega verið við Steinboga, þar var náttúrulegur bogi yfir ána sem nú er hruninn. Þau töldu jafnframt ólíklegt að einhver mannaverk væri í þessu bóli. Ekki er hægt að staðsetja minjastaðinn án frekari heimilda.

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 3

RA-003b:020 heimild útihús 63°31.635N 19°31.362V

Útihús er sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906, um 300 m SSV við bæ 001 og tæpa 40 m vestan við útihús 026. Útihúsið var í vesturmörkum túnsins, norðan við kletta sem þar eru

sýndir. Útihúsið er horfið en mögulega var um álíka stað og fjárhús 007 að ræða.

Á þessum slóðum er brött, grasivaxin brekka og klettur efst í henni. Smáskúti er undir berginu, 3x3 m að stærð og 0,5 -1,6 m á hæð. Engin mannvist sést þar, hvorki á yfirborði eða í berginu sjálfu.

Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906

RA-003b:021 Fossból örnefni

63°31.940N 19°30.799V

"Stórarof er austan við Stigagil. Austan við það er Illugatorfa, sunnan í móti, þá Vesturlág, þá Fagrabrekka, þá Pallarekka, þá Enni, þá Koppur, Fosstorfa, Fossból og Fossgil er næst Skógafossi," segir í örnefnaskrá. Enginn af heimildamönnunum í Drangshlíðardal könnuðust við örnefnið Fossból. Hin örnefnin eru þekkt og þetta ból var að öllum líkindum við Skógafoss samkvæmt þeim. Ekkert annað ból er á þessum slóðum. Bólið er tæpa 500 m norðaustan við bæ 001, þar er smá skúti við vesturbrún fossins og er líklega átt við það. Afar ólíklegt er að nokkur mannaverk séu þar miðað við staðsetninguna.

Vestan við Skógafoss eru brattar, grasivaxnar brekkur og berg niður að ánni. Bólið var ofnarlega í brúninni, skammt frá fossinum.

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 3

Mynd 126. Fossból 003b:021, horft til norðausturs.

RA-003b:022 Þúst smalakofi

63 30.443N 19 33.516V

Að sögn Ingólfs og Guðna, heimildamanna í Drangshlíðardal var yfirsetukofi byggður árið 1910 um 3,2 km suðvestan við bæ 001, á söndum sem þar eru. Nú er kofinn nánast horfinn og útflattur. Slétt, grasivaxin tún nýtt til sláttar og beitar eru á þessum slóðum. Svæðið er flatt og sendið. Kofinn er illa farinn og nánast úrflattur. Hann er 14x8 m að stærð en ekki er hægt að segja til um nánari lýsingu hans eða gerð.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 3

Mynd 127. Þúst 003b:022, horft til norðurs.

RA-003b:023 Mylluvað heimild vað

63°31.803N 19°03.852V

"Mylluvað á Skógaá á alfaravegi (sjá 029]. Þar hafði verið kornmylla," segir í örnefnaskrá. Vaðið er tæpa 300 m ANA við bæ 001, framan við klettabrúnina við Skógafoss.

Slétt, grasivaxið tún nýtt til sláttar og beitar er á þessum slóðum.

Engin ummerki vaðsins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 3

RA-003b:024 heimild mylla

63°31.805N 19°31.144V

"Mylluvað [sjá 023] á Skógaá á alfaravegi. Þar hafði verið kornmylla," segir í örnefnaskrá. Að sögn Ingólfs Björnssonar og Lilju Sigurgeirsdóttur, heimildamanna, var myllan tæpum 70 m norðaustan við bæ 001 og 160 m suðaustan við rétt 004. Lýsinguna í örnefnaskrá má allt eins skilja að myllan hafi verið við Skógá.

Myllan var þar sem rúllur eru geymdar austan við núverandi fjós, við Dalkvísl. Þar er malarborðið, slétt plan og Dalkvísl komin í vélgráfin skurð.

Engin ummerki myllunnar sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 3

RA-003b:025 Þverstokkur garðlag áveita

63°31.737N 19°31.142V

Mynd 128. Þverstokkur 003b:025, horft til suðurs.

"Þverstokkur nefndist rás, suður eftir túni. Dalkvísl var veitt þar um til áveitu," segir í örnefnaskrá. Ummerki áveitunnar má ennþá sjá á yfirborði í túninu sunnan við bæ 001.

Fyrir sunnan bæ eru slétt, grasivaxin tún nýtt til sláttar og beitar.

Þverstokk má greina í túninu fyrir sunnan yngra íbúðarhúsið. Þar er rúmlega 30 m löng, 5 m breið, og 0,3 m há upphækkun í túninu. Upphækkunin sést þegar staðið er við hana, annars er hún ógreinileg. Hún liggur til suðurs og var ánni var líklega veitt meðfram henni og á túnin. Búið er að slétta yfir svæðið og við það hefur Þverstokkur raskast.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 3

RA-003b:026 tóft útihús

63°31.630N 19°31.315V

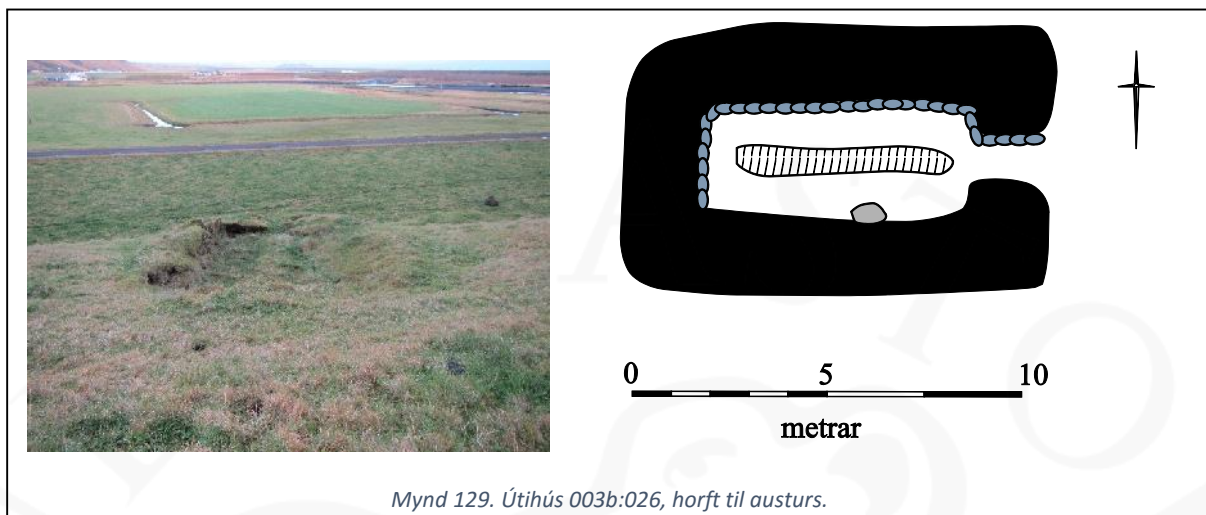
Útihús er sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906, um 300 m sunnan við bæ 001 og tæpa 40 m austan við útihús 020. Það er neðarlega í grasivaxinni, brattri brekku.

Grasivaxið tún nýtt til beitar er á þessum slóðum. Náttúrulegir paldrar, stakir steinar og klettur eru þar. Útihúsið er uppi á stalli, neðarlega í brekkunni.

Tóftin er 11x7 m að stærð, einföld og snýr austur-vestur. Tóftin er byggð inn í brekkuna til vesturs og myndar hún þá hlið. Aðrir veggir eru 0,2-0,5 m á hæð og grónir. Að innan má greina 3-4 umföör grjóthleðslu en að utan eru þeir algrónir. Grjótið í veggjunum er fremur stórt af hleðslusteinum að vera og erfitt hefur verið að hlaða úr því. Garði liggur eftir tóftinni endilangri. Hann er 0,2 m á hæð, 6 m langur og 1 m á breidd. Garðinn er algróinn en líklega grjóthlaðinn. Op er á miðjum austurvegg.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906

Mynd 129. Útihús 003b:026, horft til austurs.

RA-003b:027 Leið yfir Glugga gata leið "Neðan við Neðristíga er Gluggi og Gluggaból. Um Glugga er leið niður í Daltúnið, tún bóndans í Drangshlíðardal," segir í örnefnaskrá. Leiðin yfir Glugga er ein af örfáum leiðum, ef ekki sú eina, upp á heiðina eða fjallið fyrir vestan bæ 001. Klettur er efst í allri fjallshlíðinni og erfitt að komast þar upp.

Brekkan upp að glugga er snarbrött, grasivaxin og náttúrulegir paldrar eru víða.

Leiðin liggur í gegnum örmjótt skarð sem kallað er Gluggi. Þetta var ekki alfaraleið heldur var hún notuð þegar fé var smalað á heiðinni. Gluggi er 1-1,5 m á breidd, snarbrött brekka er beggja vegna við skarðið. Gatan sjálf er horfin en var líklega einungis kindastígur sökum þess hversu erfitt var að komast þarna upp og gat verið hættulegt að fara í gegn. Timburgrind er í skarðinu til að varna sauðfé uppgöngu á heiðina.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 2

63°31.745N 19°31.417V

Mynd 130. Gluggi 003b:027, horft til norðurs.

RA-003b:028 garðlag varnargarður

63°31.496N 19°31.331V

Tvær hleðslur eru um 530 m sunnan við bæ 001 og 60 m suðaustan við Lambaból 037. Hleðslurnar liggja fast vestan við malarveg að Drangshlíðardal og enda við brekkurætur til vesturs. Lækjardrag liggur á milli hleðslanna og annar lækur, sá hinn sami og fossinn Migi er í, sameinast fyrri læknum fast norðan við mannvirkin.

Gróið, óræktað og mýrlent tún nýtt til beitar er á þessum slóðum. Svæðið kallast Lambadalur en áin rann hér yfir áður en vegurinn var gerður um 1960.

Tilgangur hleðslanna er óþekktur en líklega voru þær gerðar í tengslum við veglagningu um 1960. Þær fá þó að njóta vafnas og hafðar hér með sökum forns byggingarlags. Við veglagninguna var ánni veitt austur, þar sem hún rennur nú. Hleðslurnar eru á svæði sem er 20x4 m að stærð og snýr austur-vestur. Hleðsla A er vestar. Hún er 10 m að lengd, 3-4 m á breidd og 1-1,3 m á hæð. Hún er algróin og hvergi

Mynd 131. Varnargarður 003b:028, horft til suðausturs.

glittir í grjóti. Hún liggur austur-vestur. Hleðsla B er 3 m austar, sem fyrr segir rennur lækur á milli þeirra. Hún er 6 m löng, 3 m á breidd og 1-1,3 m á hæð. Hleðslan er eins að gerð og lögun og sú fyrri.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 1

RA-003b:029 heimild leið

63°31.812N 19°31.023V

Leið lá frá Mylluvaði 023 og heim að bæ 001 að sögn Lilju Sigurgeirsdóttur, heimildamanns. Þetta er gamla leiðin heim að bænum að hennar sögn. Á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 er framhald leiðarinnar líklega sýnt sunnan við Dalkvísl, austan við bæ 001.

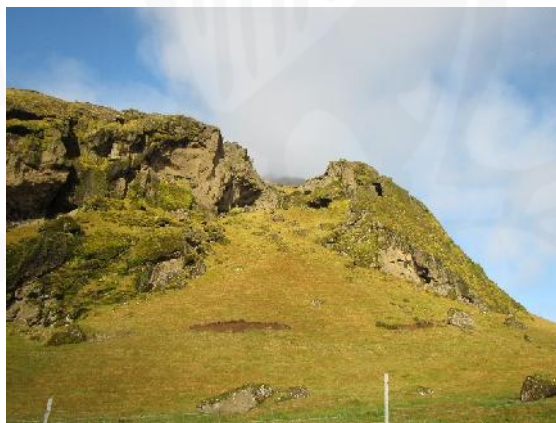
Slétt, framræst tún nýtt til sláttar og beitar eru á þessum slóðum.

Leiðin lá til suðvesturs frá Skógá, yfir mýrina sem þar var, fór yfir Dalkvísl þar sem enn er farið og að bænum. Leiðin er komin í slétt tún en ennþá má greina lág í túninu við Skógá. Láginn sést á 70 m löngum kafla, er 0,3 m djúpur 2 m breidd og bakkarnir aflíðandi.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna frá 1906

RA-003b:030 Gluggaból heimild

Mynd 132. Gluggaból 003b:030 bar efst í klettunum, ofan við grænu grastorfuna.

"Í skoru bak við Bæjarhaus er Efri-Gluggahola, Gluggi [027] og Neðri-Gluggahola," segir í örnefnalýsingu Drangshlíðardals. "Neðan við Neðristíga er Gluggi [sjá 027] og Gluggaból," segir í örnefnaskrá Drangshlíðar-Skarðshlíðar. Hér er líklega um sama stað að ræða. Gluggi 027 er rúmlega 180 m vestan við bæ 001 og þar eru víða ból. Hvert þeirra er svokallað Gluggaból er ekki vitað en engin mannvirki eru þekkt í þeim.

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 2; Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 2

RA-003b:031 Nötursteinn þjóðsaga

63°31.682N 19°31.278V

"Efstur Grimmdarsteina er Nötursteinn. Þar vex stór brenninetla, sem nefnd hefur verið notur undir Eyjafjöllum. Sagan segir, að steinar þessir dragi nafn af því, að bóndi í Skógum eða Drangshlíð hafi drepð son sinn við þá. Nöturinn öx upp af saklausu banablóði drengsins," segir í örnefnaskrá. Nötursteinn er tæpum 190 m sunnan við bæ 001 og tæpa 40 m suðaustan við Stórastein 008.

Nötursteinn er stórt bjarg eða klettur. Brenninetlan vex vestan við hann. Bjargið er 5-7 m langt og hæst

um 0,5 m. Allt umhverfis er gróið tún.

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 1

Mynd 133. Nötursteinn 003b:031, horft til suðausturs.

RA-003b:032 renna áveita

63°31.873N 19°31.072V

Að sögn Ingólfs Björnssonar, heimildamanns, var áveita í brekkunni hjá Skógá, norðan við bæ 001. Þar var handgráfin renna til suðvesturs, niður brekkuna og vatninu veitt á mýrina þar neðar. Rennan sést að hluta til ennþá en mýrin er komin í slétt, grasivaxin og framræst tún.

Grasivaxin brekka í grónu túni er á þessum slóðum. Brekkan er há, nær allt upp að brún Skógafoss en víða er stallar í henni og paldrar.

Rennan, eða skurðurinn sést á rúmlega 110 m löngum kafla. Hún er 0,5 m á breidd, 0,3-1 m á dýpt og er þráðbein. Rennan liggur VSV-ANA um 30 m sunnan við útihús 003, sveigir síðan til suðvesturs og fjarar út. Hún liggur þvert á náttúrulega paldra sem eru í bekkunni. Rennan var eflaust lengri og náði lengra upp í brekkuna.

Mynd 134. Renna 003b:032, horft til ASA.

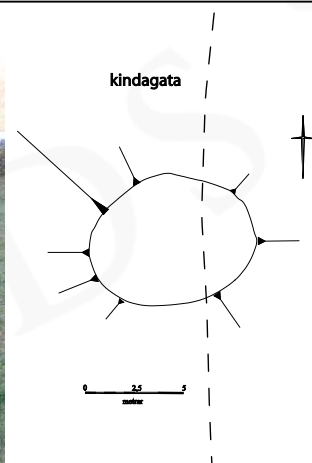
Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 1

RA-003b:033 Gerði þúst herslugarður

63°31.673N 19°31.260V

"Milli Grimmdarsteina [031] var hlaðin upphækkun, fiskigarður, til að þurrka fisk. Þarna var nefnt Gerði," segir í örnefnaskrá. Gerði er 200 m sunnan við bæ 001 og rúmum 10 m norðvestan við hesthús 008. Þústin er innan heimatúnsins líkt og það er afmarkað á bæjarteikningu danskra

Mynd 135. Gerði 003b:033, horft til norðvesturs.

landmælingamanna en er ekki sýnt þar. Kindagata liggur þvert yfir þústina.

Þústin er neðarlega í brekku, milli Nötursteins 031 til vesturs og Stórasteins 008 til austurs. Báðir tilheyra þeir svonefndum Grimmdarsteinum. Brekkan er grasivaxin en steinar koma víða uppúr sverði.

Þústin er 8x6 m að stærð og snýr austur-vestur. Þústin er algróin, 0,2-0,5 m á hæð og greinilegt er að mannvist er undir sverði. Þústin er einna greinilegust í suðvesturhorni, þar eru hliðarnar brattar. Ekki mótast fyrir dæld ofan á henni.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 1

RA-003b:034 *Húðarból* örnefni

"Húðarból er við Glugga [027], þegar komið er niður, efst í brekkunni," segir í örnefnaskrá. Hér er mögulega um sama stað og Gluggaból að ræða. Þrír skútar, eða ból, eru í klettunum við Glugga. Einn þeirra er vestanmegin í brekkunni þegar komið er niður úr skarðinu, hinir tveir eru sunnan, beint á móti Glugga. Hver þeirra er Húðarból eða Gluggaból er ekki vitað. Heimildamenn í Drangshlíðardal fannst ólíklegt að nokkur mannaverk væru í þessum skútum, þeir væru náttúrulegir að öllu leiti. Eins og örnefnið bendir til voru húðir líklega geymdar hér.

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 1

RA-003b:035 heimild fjárskýli

"Hellisbrekka er framan við Grimmdarsteina. Upp frá henni er ból, sem Sveinbjörn Sveinsson á Rauðafelli klappaði í bergið," segir í örnefnaskrá. Fyrirnefndur Sveinbjörn bjó á suðurbænum í Raufarfelli frá 1897-1904 og líklega gerði hann bólið á þeim árum. Afar líklegt er að um fjárhús 007 sé að ræða, það er ofan við Grimmdarsteina. Hólf 2 í því nær innundir bergið og er líklega klappað út. Frekari heimildir þarf til þess að staðfesta þetta og af þeim sökum var minjastaðurinn ekki hnitsettur.

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 1-2

RA-003b:036 frásögn rista

63°31.815N 19°31.003V

Að sögn Ingólfs Björnssonar og Lilju Sigurgeirsdóttur, heimildamanna, var torfrista í mýrinni norðan við Dalkvísl. Mýrin náði frá brekkurótum og allt að Skógá ANA við bæ 001.

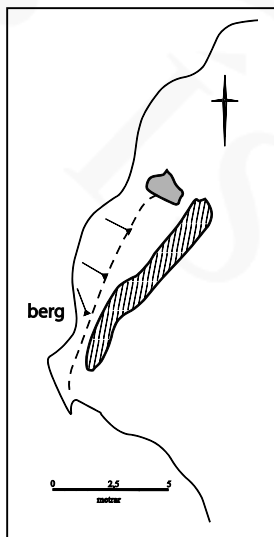
Mýrin er komin í framræst, slétt og grasivaxin tún nýtt til sláttar og beitar.

Engin ummerki ristunnar sjást á yfirborði.

Hættumat: engin hætta

RA-003b:037 *Lambaból* hleðsla fjárskýli

63°31.511N 19°31.393V

"Framan við Hellisbrekku er Gapi. Þá er Lambhagi með Lambabóli," segir í örnefnaskrá. Lambaból er rúma 520 m sunnan við bæ 001 og 100 m suðvestan við túngarð 010. Foss, kallaður Migi, fellur í Lambhagann. Áður rann áin hér undir og fráfarulömb voru geymd hér, þau komust ekki burt.

Bólið er efst í brekku, undir stórri berghvelfingu. Brekkan er 10-15 m á hæð, algróin og með náttúrulegum pöldum. Við bólið er grýtt upp við bergið, smásteinar og tað.

Lambaból er um 20 m NNV við Miga, efst uppi í brekku við stóra hvelfingu. Bólið er 8x3 m að stærð, einfalt og snýr austur-vestur. Bólið afmarkast af bergi til norðurs og vesturs, suðurhliðin er hlaðin og stór steinn afmarkar austurhliðina. Hlaðni veggurinn er 8 m langur og 0,4 m á hæð. Hann afmarkast ef einfaldri hleðslu, úr stóru grjóti. Það má mest sjá 2 umför af grjóthleðslu þar. Op var líklega á austurhlið, meðfram steininum. Lofthæð inni í bólinu er 0,4-0,6 m og þar er eflaust þurrt í flestum veðrum.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 2

Mynd 136. Lambaból 003b:037, horft til vesturs.

RA-003b:038 hleðsla

63°31.821N 19°30.844V

Að sögn Guðna og Ingólfs, heimildamanna, var hlaðið gerði við Skóga, rétt neðan við fossinn. Þeir töldu að það væri komið í ána og horfið. Svo er ekki, L-laga hleðsla er ennþá varðveitt rúmum 300 m ANA við bæ 001, á grasbakka við ána. Hér eru mögulega komin ummerki um myllu 023, þ.e. ef rétt væri að hún væri við Skógafoss.

Hleðslan er á grasivöxnu svæði, austan við slétt framræst tún. Skógá rennur fast austan við bakkann en rafmagnsgirðing er 10 m til vesturs.

Hleðslan er 20x15 m að stærð og er á svæði sem snýr norður-suður. Helmingur hleðslunnar er líklega horfinn í Skógá en einnig er mögulegt að farvegur hennar hafi afmarkað austurhliðina. Hleðslan liggur til 20 m til NNV frá Skógá, sveigir síðan til norðausturs og endar við bakkann þar. Hún er algróin, 0,2-0,3 m á hæð og 0,5 m á breidd.

Mynd 137. Hleðsla 003b:038, horft til SSA.

Hættumat: hætta

RA-003b:039 frásögn rétt

63°31.545N 19°31.291V

Að sögn Ingólfs Björnssonar og Guðna sonar hans, ábúenda í Drangshlíðardal, var torfhlaðið gerði sunnan við bæ 001, þar sem malarvegurinn liggur núna. Gerðið var líklega norðan við eldri farveg Skógár en hún var færð austar um 1960 við veglagningu. Það hvarf líklega við þær framkvæmdir. Gerðið var tæpa 450 m sunnan við bæ 001.

Núverandi malarvegur að Drangshlíðardal liggur á þessum slóðum, Skógá er þar austan við og slétt tún. Engin ummerki gerðisins sjást á yfirborði.

Hættumat: engin hætta

RA-003b:040 Steinbogi frásögn leið

Að sögn heimildamanna í Drangshlíðardal, var farið yfir Skógá á Steinboga þegar áin var ófær vegna vatnavaxta. Steinbogi var á ánni um 1 km norðaustan við bæ 001 en hann er nú hrunin. Þetta var ekki afaraleið enda uppi á heiði.

Engin ummerki leiðarinnar sjást á yfirborði.

RA-003b:041 vegur leið

63°31.690N 19°31.324V

Vegur lá frá bæ 001, til suðurs að fjárhúsi 007. Honum er lýst í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá árinu 1981. Þar segir: "Fjárhúsið [007] er byggt við klett í suðvestur frá bænum. Húsið stendur upp við háan klett og er allbratt niður frá því, en pallur framan þess og liggur tröðin í SA frá því. [...] Heim að fjárhúsunum liggur tröð upp brekkuna skáhallt. Var hey flutt hingað á hestum nú mundi hættulegt að fara með dráttavél hingað upp." Vegurinn sést í grónu túni sunnan við bæ 001 og allt að fjárhúsunum. Grasivaxin tún eru á þessum slóðum. Brekkan er 10-15 m há, brött og náttúrulegir paldrar.

Vegurinn er greinilegur á um 150 m löngum kafla. Hann liggur til suðurs í grónu, sléttu túni, sveigir til suðvesturs og er grafinn inn í brekkuna allt að fjárhúsunum. Vegurinn er hlaðinn upp við bólið og er þar 1-1,5 m á hæð, brekkumegin. Þar glittir í 4-5 umför af grjóti. Vegurinn er 3-4 m á hæð og var bílfær.

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

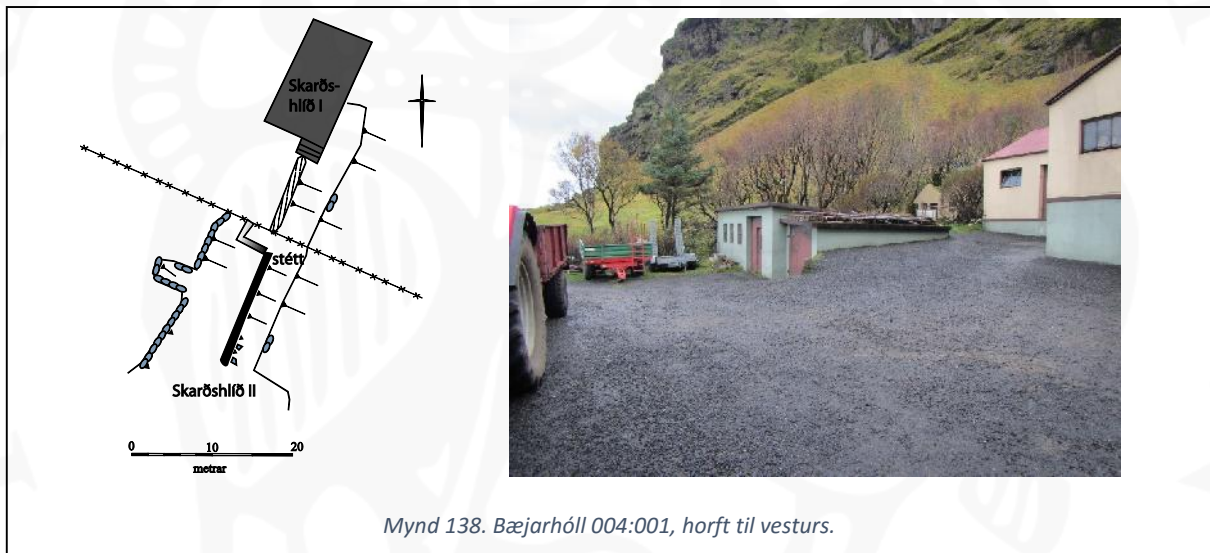

20 hdr. 1709. Hálft landið tilheyrði kirkju Ytri Skóga 1332 (DI 2,676) og 1371 (DI 3, 258). Varð konungseign á 15. öld (DI 2, 676) og fram til 1550. Jörðin átti engjaítök í landi Hörðuskála og Hrútafells. JÁM I, 31. Nú þrífylisjörð, Skarðshlíð III nýbýli úr S II. "Byggðin í Skarðshlíð hefur frá fornu fari staðið sunnan undir Grettisskarði á mótum Hrútafells (Litlafjalls) og Drangshlíðarfjalls og hefur hlíðin hlotið nafn sitt af skarðinu. ... Skarðshlíð og Drangshlíð eru hluti af sömu torfu sem má sjá af sameignarlandi þeirra til fjalls og jörðu. ... Skarðshlíð var um langan aldur tvífylisjörð ..." (SB IV, 50)

1709: "Fyrir 12 árum eða þar um var 30 álnum á ljett af landskuld vegna stórkostlegs skriðuhlaups á tún úr fjallinu ... Túninu granda grjótskriður úr fjallinu, sem ábúendur verða árlega að hreinsa, ef jörðin skal ei eyðileggjast." (JÁM I, 31-32). 1924: Vesturbær : Tún 5,6 ha, garðar 1978 m². Austurbær: Tún 4,8 ha, garðar 1390 m². "Engjar voru áður engar í heimalöndunum og var heyskapur sóttur að nokkru út í Skarðshlíðarhólma og aðrar nálægar lendur þar." (SB IV, 50)

"Skarðshlíðarbæirnir stóðu saman og nefndust austurbær og vesturbær. Við síðustu endurbyggingu vesturbæjar (1944) var hann fluttur niður fyrir svonefnd Ófeigsgrjót við Suðurlandsveg, en austurbærinn er áfram á sama stað, íbúðarhúsið þó flutt spölkorn austur frá gamla bæjarstæðinu." segir í Sunnlenskum byggðum IV. Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá segir: "Nú er lítill búskapur á vesturbæ en rekin verslun. Þar sem Skarðshlíð I stendur nú stóðu allir bæirnir áður". Eins og segir í lýsingunni hér ofar er austurbærinn, Skarðshlíð I, ennþá á sama stað en vesturbærinn, nú Skarðshlíð II og III, er rúmum 250 m suðvestar við þjóðveginn. Þar er ekki lengur ábúð, húsin eru nýtt sem heilsárshús og í útleigu. Ábúendur á Skarðshlíð I nýta túnin. En sem fyrr segir þá er elsta bæjarstæði Skarðshlíðarbæjanna á milli núverandi íbúðarhúsa í Skarðshlíð I og ekki er vitað til þess að bæirnir hafi staðið annars staðar. Bærinn er sýndur á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og á túnakorti frá 1924. Stafnar bæjarins snéru til suðausturs og kálgarðar voru allt umhverfis hann.

Bæjarhóllinn er neðst í aflíðandi brekku til SSV, fyrir neðan Drangshlíðarfjall. Girðing á merkjum Skarðshlíðar I og II liggur þvert fyrir bæjarhóllinn. Gróíð tún nýtt til beitar er í landi vesturbæjarins en bæjarhlað og núverandi útihús eru í landi austurbæjarins. Hvergi sér til eiginlegs bæjarhóls né mikilla uppsafnaðra mannvistarlaga. Í landi Skarðshlíðar I hefur nokkuð af trjám verið plantað þar sem áður var bakgarður eldra íbúðarhússins og meðfram landamerkjagirðingu sem þar er.

Mynd 138. Bæjarhóll 004:001, horft til vesturs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur segir um bæjarhóllinn í Skarðshlíð I: "Gamli bær Skarðshlíðar stóð beint framan við burstirnar tvær (sjá 14) sem nýlega voru gerðar upp, en engin merki sér nú eftir hann, Skarðshlíð II stóð rétt vestan við, í sömu hæð í hlíðinni. Þar sjást greinileg merki eftir bæinn, en hann var fluttur þaðan árið 1944." Bæjarhóllinn er á svæði sem er 70x30 m að stærð og snýr suðvestur-norðaustur. Skarðshlíð I er norðar. Þar er steinsteypur grunnur yngsta íbúðarhússins þar. Kjallarinn er ennþá nýttur sem geymsla en áður var þar smíðja og kolageymsla. Grunnurinn er græn málaður. Hlaðinn bakki er til SSV frá kjallaranum, þetta hluti af stétt sem lá framan við báða bæina. Umhverfis kjallarann er afgirt svæði og trjám hefur verið plantað þar í tugatali. Ekkert sér til uppsafnaðra mannvistarlaga. Skarðshlíð II er 10-15 m suðvestar. Guðrún segir ennfremur um þann stað: "Minjar um byggð samanstanda af stórum grunni þar sem íbúðarhúsið var líklega, með grænmetisgarði framan við. N úr grunni bæjarstæðis er útskot L: 2,8, br: 3,2. Vísar í 168°. Grafinn inn í hlíð, grjót og torfhlaðið. 5,2 m frá austurenda grunns. Lengd grunnsins sjálfs í 260°L 16,1 m br. 6,8 m. " Mikið hefur breyst á þessu svæði á þessum rúmu 30 árum á milli skráninganna. Steinsteypri grunnurinn er horfinn, steypustykki eru í hrúgu við landamerkjagirðinguna rétt austar. Þar er ennþá steinsteyptr mannviki sem tilheyrði austurhlíð grunnsins. Veggir þess eru 0,4-1,6 m á hæð. Beinn, hlaðinn bakki sést enn þar sunnar, líklega suðurhlíð

bæjarins. Ofan á honum má ennþá greina steina sem tilheyrði stétt sem var framan við báða bæina. Stéttin endar við grun Skarðshlíðar I. Fyrirnefndur bakki er 15 m á lengd, 0,2 m á hæð og þar sést eitt umfar grjóthleðslu. Fyrir norðan hana er slétt svæði, þar sem grunnurinn var áður. Norðan við áætlaða staðsetningu grunnsins er grasivaxinn bakki eða náttúruleg brún. Þar er innbyggt hólf inn í brúnina. Það er 4x3 m að innanmáli og var þetta skemma að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns. Veggirnir eru 0,3-0,6 m á hæð og þakhellur sjást ennþá ofan á þeim. Að öðru leiti eru þeir algrónir. Mikið rask hefur átt sér stað á bæjarhólnum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: SB IV, 51; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-004:002 heimild kálgarður

63°31.513N 19°33.857V

Á bæjarteikningu danskra landmælingamanna og túnakorti frá 1924 er sýndur stakstæður kálgarður sunnan við bæ 001, traðir 031 lágu á milli þeirra. Kálgarðurinn var 10 m sunnan við bæ 001. Á túnakortinu sést að landamerki bæjanna lágu í gegnum hann þveran og átti hvor bærinn sinn hluta. Kálgarðinum var skipt í fjóra hluta, þrír tilheyrðu Austurbænum en einn Vesturbænum. Þar sem kálgarðurinn var er nú slétt, grasivaxið tún nýtt til sláttar og beitar.

Engin ummerki kálgarðsins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; Túnakort 1924

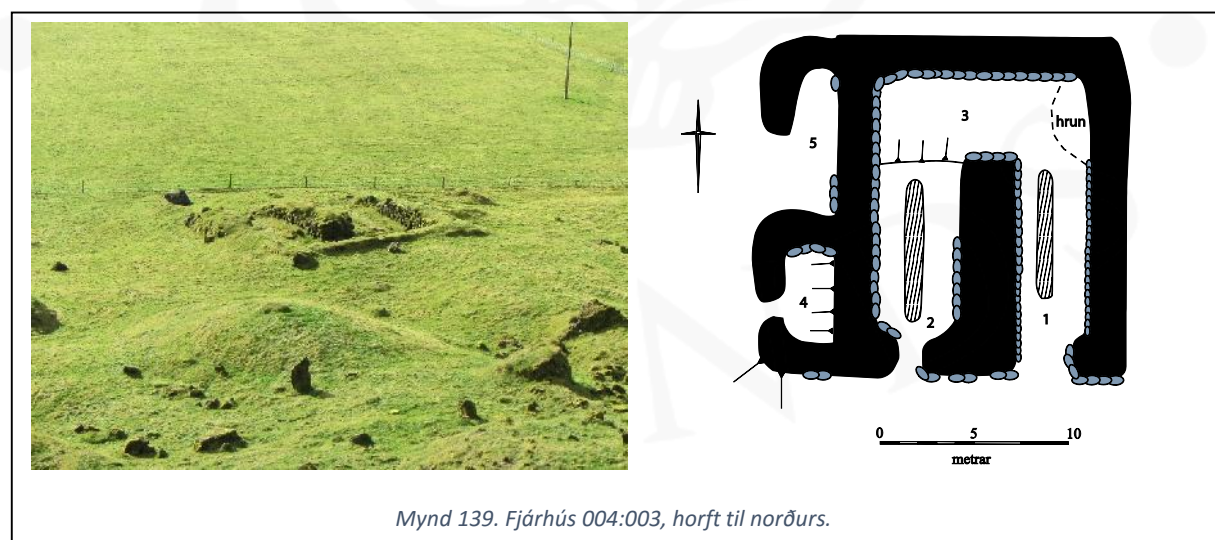
RA-004:003 tóft fjárhús

63°31.536N 19°33.458V

Á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og á túnakorti frá 1924 er sýnt útihús um 340 m austan við bæ 001 og 40 m austan við útihús 042. Landamerki Skarðshlíðar og Drangshlíðar eru 50 m austar.

Fjárhúsin eru í hlíðarrótum, ræktað tún er sunnan við þau. Náttúrulegir hólur og steinar eru víða.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá árinu 1981 segir: "Tvö samsíða fjárhús, vísa í 209 gráður, hlaða þvert aftan við, hesthús byggt upp í vesturhlið fjárhúsa og tóft, e.t.v. hlaða, norðan við. Fjárhús grafið inn í hlið, dyr horfnar, gafli var grjóthlaðinn og hellur í þaki, lengd 9, br vestur húss 1,9, austur 1,5, br jötu 1 & 0,7, hlaða 10,2 x 4,7; hesthús útflatt og yfirgróið 6,6 x 3,6, dyr á V-hlið; hlaða?, óljós, 5,1 x 3,6, dyr á A-hlið." Tóftin er 20x20 m að stærð og skiptist í fimm hól. Lýsingin hefst í hólfi 1 sem er suðaustast og tilheyrði fjárhúsunum. Hólfið er 11x4 m að innanmáli og snýr norður-suður. Grjóthlaðinn garði liggur eftir hólfinu endilöngu. Veggirnir eru 0,5 - 1,2 m á hæð og má greina 3-4

Mynd 139. Fjárhús 004:003, horft til norðurs.

umför af grjóthleðslu í þeim. Veggirnir eru gerðir úr stóru grjóti og náttúrulegur steinn er notaður í

suðvesturhorni. Veggirnir eru lægri að utan enda er tóftin byggð inn í hlíðina. Hólfið er opið til suðurs. Hólf 2 er vestan við hólfið 1 og tilheyrði einnig fjárhúsunum. Það er 9x5 m að innanmáli og snýr norður-suður. Veggirnir eru 0,5-1 m á hæð og má sjá 4 umför grjóthleðslu í þeim. Norðurveggurinn, sem skilur að þetta hólfið og hólfið 3 er einungis 0,2 m á hæð og algróinn. Hólfið er nokkuð raskað til suðurs og op er þar. Garði liggur eftir hólfinu endilöngu og er 0,2 m á hæð. Hólf 3 er norðan við hólfið 1 og 2. Þetta er hlaða. Hólfið er 12x5 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Veggirnir eru 2 m á hæð og má greina 5 umför grjóthleðslu í þeim. Hólf 4 er hesthús. Það er suðvestan við hólfið 2 og er líklega ekki samtíða, ástand hólfsins og gerð bendir til þess. Hólfið er 6x3 m að innanmáli og snýr norður-suður. Veggirnir eru 0,5 m á hæð og algrónir að mestu. Þeir eru mun singari og grónari en í hólfum 1-3. Inni í hólfinu glittir í einn og einn stein. Op er á vesturhlíð. Hólf 5 er norðan við hólfið 4 og var líklega einnig hlaða. Hólfið er 8x2 m að innanmáli og snýr norður-suður. Veggirnir eru signir, 0,2-0,5 m á hæð og útflettir. Í suðurenda sést glitta í 4 umför grjóthleðslu að öðru leiti eru veggirnir algrónir. Op var á vesturhlíð. Hólf 1 og austurhluti hólfs 2 eru líklega eldri en vestari helmingurinn af fjárhúsunum. Skýr skil sjást í norðurvegg hólfs 3, hleðslan er ekki eins þar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

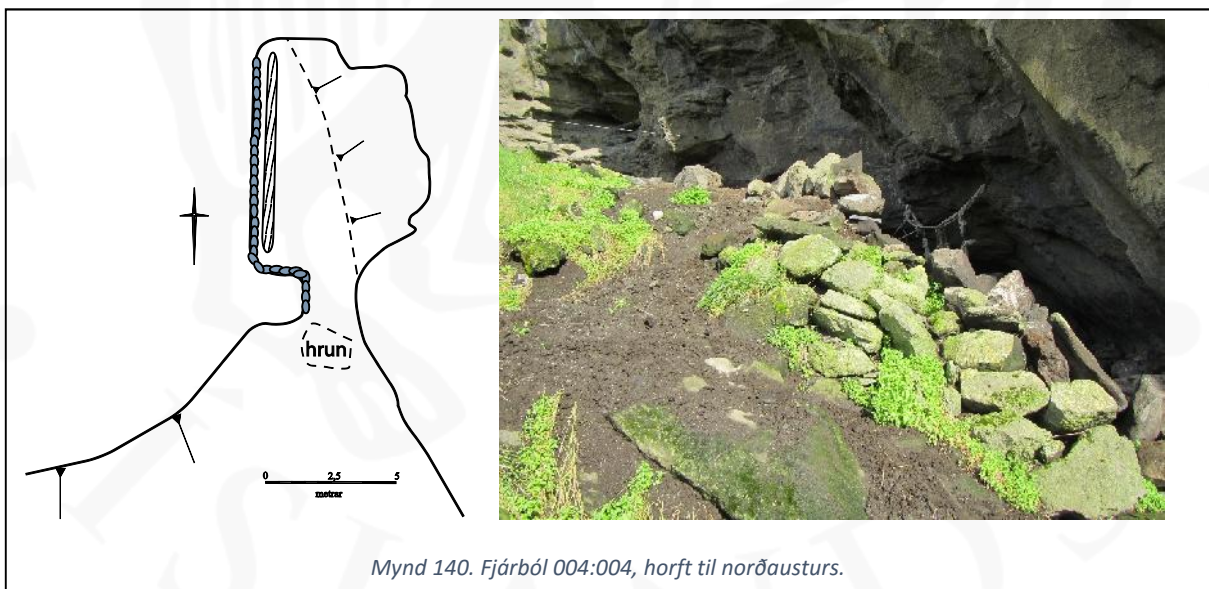
Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; Túnakort 1924; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-004:004 Fjárból hleðsla fjárskýli

63°31.580N 19°33.396V

"Bólbrekka er austast í brekkunum, undir svonefndu Fjárbóli," segir í örnefnalýsingu. Fjárból er 30 m norðan við hleðslu 044 og 400 m austan við bæ 001, uppi austurhlíðum Drangshlíðarfjalls. Að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns, hrundi hleðsla yfir dyrum bólsins í fyrra (2012). Inni í bólinu hanga kaðlar í berghöldum.

Bólið er ofarlega í brekku sem hallar til suðvesturs. Það er undir bergi og er bratt niður frá því. Grónir, náttúrulegir paldrar eru í brekkunni og stakir steinar sem hrunið hafa niður fjallshlíðina.

Mynd 140. Fjárból 004:004, horft til norðausturs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Grjótvegg er hlaðið vestan í bergið sem grafið hefur verið inn í að hluta. Veggir eru háir og hefur líklega verið þak yfir. Veggjapýkkt 1,4. Steinbrýk höggvin í bergið við V-hlíð, önnur bætt timbri við A-hlíð. Breidd 0,5, hæð 0,3. Göt boruð í bergið til að hengja kaðla og reiðingsbönd. Falleg hleðsla yfir dyrum í S." Vesturveggurinn stendur enn en sem fyrr segir eru dyrnar fallnar. Bólið er um 9x7 m að innanmáli og snýr norður-suður. Vesturveggurinn er 2,5-3 m á hæð og má greina 15 umför af grjóthleðslu í honum. Meðfram veggnum er hlaðin "stétt" og má sjá eitt umfar saf steinum þar. Hluti af hvelfingunni er klöppuð út og má sjá ummerki þess víða. Fé leitar

enn skjóls í bólinu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Skarðshlíð, 1; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-004:005 heimild túngarður

63°31.478N 19°33.908V

Á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924 er sýndur túngarður umhverfis heimatúnið. Fjallshlíðin afmarkaði norðurhliðina en hlaðinn túngarður var til annarra átta. Túngarðurinn afmarkaði svæði sem er 600x360 m að stærð og snéri austur-vestur. Vestari- og Eystri stokkur (sjá 001 og 007) voru hlaðnir upp að honum sem og landamerkjagarður 017. Hann lá síðan áfram til austurs og afmarkaði tún Drangshlíðar.

Slétt, grasivaxin tún eru á þessum slóðum.

Öll ummerki túngarðsins eru horfin af yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna frá 1906; Túnakort 1924

RA-004:006 hleðsla fjárskýli

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Hitt fjárbólið er uppi á fjallinu, austur af bænum. Er þar smá skúti sem hlaðið hefur verið upp í munnann þarna var haft fé." Fjárskýli milli 400-450 norðaustan við bæ 001, uppi á Drangshlíðarfjalli. Farið er upp gil, svokallaða Þorláksgjá, og er fjárskýlið þar uppi í klettum. Einstigi er að bólinu, mikill bratti og klettur. Hér var farið á veturna á ísbroddum og útigangssauðum gefið að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns. Heyið var í kumli, heyjað var á fjallinu á sumrin og geymt þarna.

Að sögn Ólafs er hleðslan fyrir skútanum 4-5 m löng og þar eru 3-4 umför af grjóthleðslu. Innan við hleðsluna er V-laga ból og lofthæðin er lítil. Op er á miðri hleðslunni, líklega til vesturs. Hleðslan er enn varðveitt en skrásetjari komst ekki þangað án fylgdar.

Hættumat: engin hætta

RA-004:007 Eystri-Stokkur garðlag varnargarður

63°31.555N 19°33.700V

Garðlag er sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og á túnakorti frá 1924 um 120 m austan við bæ 001. Útihús og tveir kálgarðar voru sambyggðir vesturhlið þess, á mótis við kálgarð 002. "Heytollsbrekka er vestan við Eystri-stokk," segir í örefnalýsingu. Eystri- og Vestri-stokkur (sjá 011) voru hlaðnir til að verja heimatúnið frá vatnságangi og skriðuföllum. Hlaðið var meðfram skriðunum reglulega í stað þess að færa grjótið sem þá kom niður. Hleðslan breikkaði því með árunum. Eystri-Stokkur liggur í grasivöxnu túni til vesturs og norðurs en malarvegur og -plan eru til annarra átta.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Þessi þykka hleðsla var hlaðin úr grjóti sem vatn flutti með sér Lambaskarði til þess að hreinsa það úr túninu. Hefur verið stytta, en náði áður á mótis við beygjuna á heimtröðinni." Garðlagið er 105 m langt, 1,5-2 m á hæð og 4-5 m á breidd. Það liggur til suðurs frá vírgirðingu norðan við bæina og endar við malarveg til suðurs. Það er grjóthlaðið og má greina 6 umför grjóthleðslu. Kálgarðurinn er horfinn en var líklega þar sem beygt er til vesturs að Skarðshlíð I á núverandi malarvegi.

Mynd 141. Eystri-Stokkur 004:007, horft til norðurs.

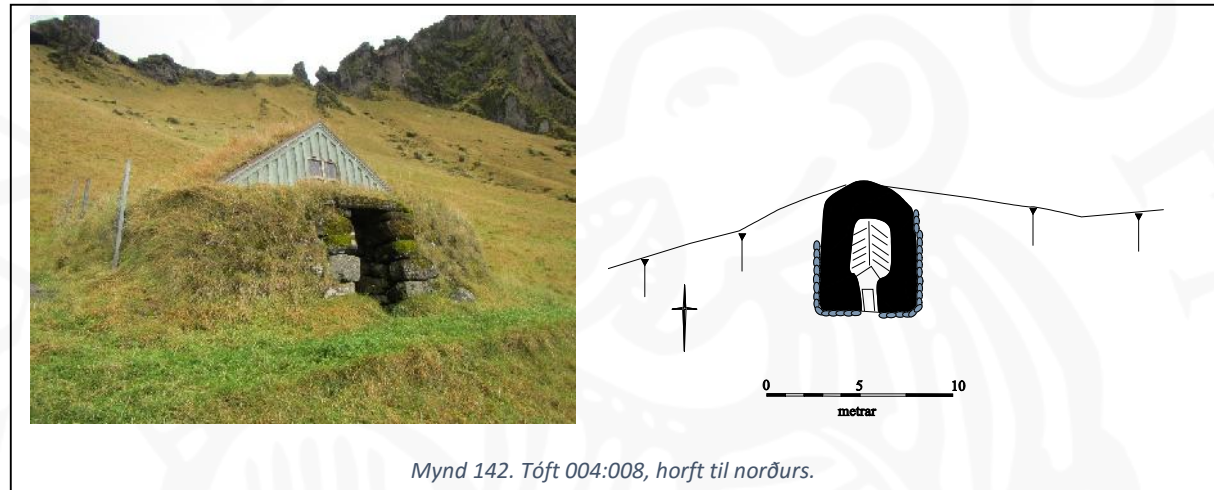
Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna; túnakort 1924; Ö-Skarðshlíð, 1; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-004:008 tóft hlaða

63°31.616N 19°33.791V

Útihús er 180 m norðan við bæ 001 og 70 m norðan við hleðslu 043. Húsið var hlaðið upp af Ólafi Tómassyni, heimildamanni, skömmu fyrir árið 2000. Það er hvorki sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 né á túnakorti frá því um 1920 (ártal vantar). Ólafur taldi að húsið hefði fallið úr notkun um 1900. Hér var heytollur geymdur sem og lömb á einhverjum tímapunkti. Húsið er í brattri fjallshlíð norðan við bæ 001. Vírgirðing er umhverfis þakið svo fé kemst ekki þangað.

Gróin brekka er allt umhverfis útihúsið, náttúrulegir paldrar og stakir steinar.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur segir: "Vísar í 190 gráður, ferhyrnd, grafin inn í hlíð, grjót- og torfhlaðin. Dyr breidd 0,9. Bóndinn telur heytoll hafa verið geymdan hér." Útihúsið er 7x5 m að stærð, einfalt og snýr norður-suður. Dyr eru á suðurgafli. Veggirnir eru 1,5 m á hæð en fara lækkandi til norðurs enda húsið byggt inn í brekkuna. Á steini í vesturhlíð dyranna má greina óljósa áletrun en ekki reyndist unnt að lesa hana. Ólafur sagði þennan stein vera út tóftinni sem var hér áður en húsið er eins að gerð og lögun nú og áður var. Í veggjum má sjá 5-6 umför grjóthleðslu og torf er yfir þaki.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-004:009 hús fjárhús

63°31.557N 19°33.621V

Útihús er sýnt á Bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og á túnakorti frá 1924, rúma 200 m austan við bæ 001. Þetta voru fjárhús og eru þau ennþá varðveitt en ekki nýtt sem slík. Ólafur Tómasson, heimildamaður, er að dytta að húsunum og gera upp. Hlaða var byggð aftan (norðan) við þau um 1990 og eru heyrúllur geymdar þar. Fjárhúsin eru ekki í notkun en Ólafur hugsar sér að nýta þau áfram að endurbótum loknum.

Allt umhverfis fjárhúsin er malarplan þar sem rúllur og vélar eru m.a. geymdar.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Tvískipt fjárhús, vísa í 195 gráður, lengd 9,8, breidd alls 11,2, grjóthlaðnir gaflar, hellur og torf á ásapakí og rekaviðarsperrum. Timbur efst á göflum, þykkar hellur yfir dyrum; dyrakampar. A-hús byggt 1910 ásamt hálfri hlöðu, V-húsi bætt við 1918 ásamt rest af hlöðu. Upprunalega var veggur milli húsanna, nú eru þar 5 stoðir. Gólfi hallar til V. Tvöfaldar stoðarraðir úr jötum (br 0,7). Veggjaþykkt 1,5. Enn notuð. Nú 58 kindur, pláss fyrir 75. Gert upp 1973; ekkert gert í 60 ár. Hlaðan nær 1,3m austur af fjárhúsum." Að utan eru fjárhúsin vel varðveitt og veggirnir vel hlaðnir. Að innan er nú eitt hólf, Ólafur tók niður vegginn á milli hólfanna meðan á endurbótum stendur. Þar eru enn tveir timburgarðar.

Mynd 143. Fjárhús 004:009, horft til norðurs.

Hættumat: hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-004:010 brunnur brunnur

63°31.518N 19°33.607V

Brunnur er rúma 210 m austan við bæ 001 og 70 m sunnan við fjárhús 009. Ólafur Tómasson, heimildamaður, taldi að brunnurinn hefði verið hlaðinn um 1900. Hann var notaður til þess að brynna kindum að hans sögn. Brunnurinn er 5-10 m suðaustan við núverandi fjárhús á bænum sem byggð voru um miðja síðustu öld.

Grasivaxið tún nýtt til sauðfjárbætur er á þessum slóðum. Brunnurinn er neðan við náttúrulega brekku á þessum slóðum.

Brunnopið sjálft er hulið með steinsteyptu loki. Það er 1 m í þvermál og um 5 m eru niður á vatn. Umhverfis brunnopið er hleðsla, 2 m breið og 0,3 m á hæð. Hún er algróin og slétt. Að sögn Ólafs eru a.m.k. 20 umför grjóthleðslu niður á vatnsyfirborðið.

Hættumat: engin hætta

Mynd 144. Brunnur 004:010, horft til suðausturs.

RA-004:011 garðlag varnargarður

63°31.488N 19°33.921V

Garðlag sést vestan við bæ 001 á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og á túnakorti frá 1924. Í örnefnalýsingu segir: "Vestan við bæinn í Skarðshlíð var svonefndur Vestari-Stokkur í brekkunni, vatnsfarvegur, sem hlaðinn var upp til varnar túninu,". Hér er um sama mannvirki að ræða. Vestari-Stokkur er 90 m vestan við bæ 001. Bæði Eystri- og Vestari-Stokkur eru gerðir í sama tilgangi, til að varna túninu frá skriðuföllum og vatnságangi. Með hverri skriðu sem féll niður á túnið, var hlaðið utan á stokkana og þeir breikkuðu með túmanum. Grjótið var ekki borið af túnunum heldur hlaðið utan um stokkana.

Mynd 145. Vestari-Stokkur 004:011, horft til norðvesturs.

Varnargarðurinn liggur til SSA, niður grasivaxna brekku. Þar eru stórir steinar og náttúrulegir paldrar. Vestari-Stokkur er tæplega 80 m að lengd og liggur NNV-SSA. Hann er 0,5 m á hæð og breiðkar eftir því sem sunnar dregur, neðst í brekkunni. Þar er hann 4 m breiður og má sjá 3 umför grjóthleðslu.

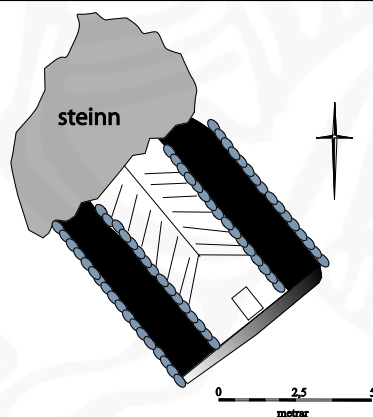
Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna; túnakort 1924: Ö-Skarðshlíð, 1

RA-004:012 hús hænsnakofi

63°31.554N 19°33.841V

Hlaðið útihús er 60 m norðaustan við bæ 001 og 10 m sunnan við fjárhús 013. Það er nýtt sem hænsnakofi. Útihúsið er hvorki sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 né á túnakorti frá 1924. Það var líklega ekki í notkun þá eða er yngri. Það fær að njóta vafans og haft hér með vegna forns byggingarlags. Ólíutankur er fast austan við hænsnakofann og er hann niðurgraffinn. Ólafur Tómasson ábúandi á bænum gerði reykkofta fast norðan við kofann, á milli hans og fjárhúsa 012. Hænsnakofinn er 5 m norðan við núverandi fjós, malarplan er þar á milli sem og til vesturs. Til austurs er slóði sem liggur að túnnum þar norðar.

Mynd 146. Hús 004:012, horft til norðvesturs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Vísar í 165 gráður, ferhyrnt, byggt upp við stóran stein sem er N-gafl. Grjóthlaðnir veggir, steypdur framgafl." Hænsnakofinn er 7x6 m að stærð, einfaldur og snýr NNV-SSA. Framgaflinn er steypdur og eru tröppur þar upp. Stórt bjarg afmarkar norðurhliðina. Lofthæð kofans er 2,5 m og er torf yfir þakinu. Veggirnir eru 1-1,3 m á hæð og má greina 5-6 umför grjóthleðslu í þeim. Kofinn er opin til SSA.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-004:013 hús fjárhús

63°31.560N 19°33.840V

Fjárhús eru 70 m norðan við bæ 001 og 110 m sunnan við hlöðu 008. Fjárhúsin eru byggð norðaustan við sama bjarg og hænsnakofi 012 en tóftirnar eru ekki sambyggðar. Fjárhúsin eru ekki sýnd á

bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 né á túnakorti frá því um 1920 (ártal vantar). Þau voru líklega ekki í notkun þá eða eru yngri. Þau fá að njóta vafans og höfð hér með vegna forns byggingarlags.

Fjárhúsin eru notuð sem reykkofi í dag en þar hafa einnig verið geymdir kálfar að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns.

Fjárhúsin eru 10 m norðan við súrheysturn, "bak við" núverandi fjós.

Fjárhúsin eru innan afgirts svæðis þar sem rúllur eru geymdar.

Trjám hefur verið plantað við austurenda girðingarinnar.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Vísar í 253 gráður, ferhyrnt, grjóthlaðið með kúptu torfþaki. Kumbaldalegt, eins og hálft hús. Dyr eru nær kletti en miðju. Hefur verið kindakofi, síðar notað til að reykja kjöt í. Hlaðið norðan í sama stein og 12. Breidd dyra 1,2." Fjárhúsin eru 5x4 m að stærð og snúa norðvestur-suðaustur. Steinninn er 2 m á hæð, sléttur og afmarkar suðurvegginn. Aðrir veggir eru hlaðnir, 1,5 m á hæð og má greina 5-6 umför af grjóthleðslu í þeim. Dyr eru í suðvesturhorni, uppvið klettinn. Lofthæðin inni í húsinu er 2 m en þakið er kúpt. Ólafur dyttir að húsunum og lagar hleðslurnar sem og tréverkið reglulega. Gamall hverfisteinn sést t.d. í norðurhluta þaksins, að utan.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

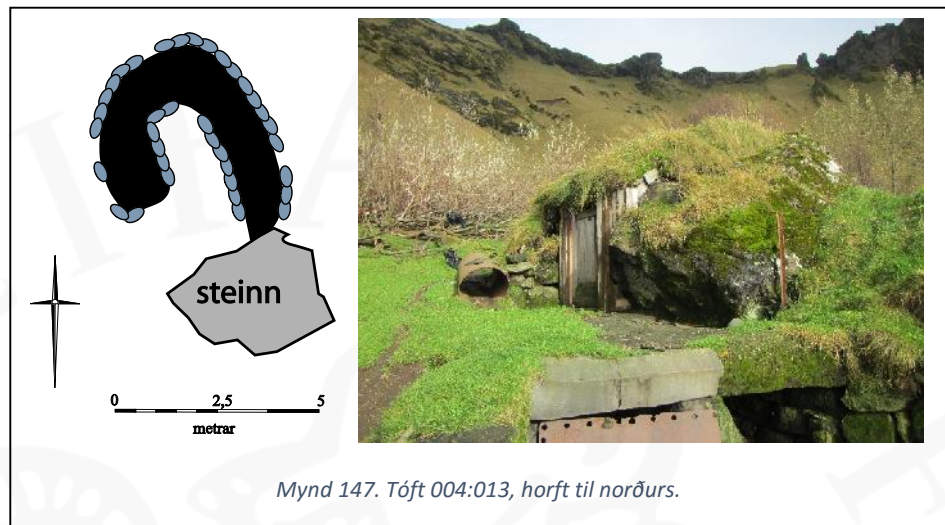
Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-004:014 hús útihús

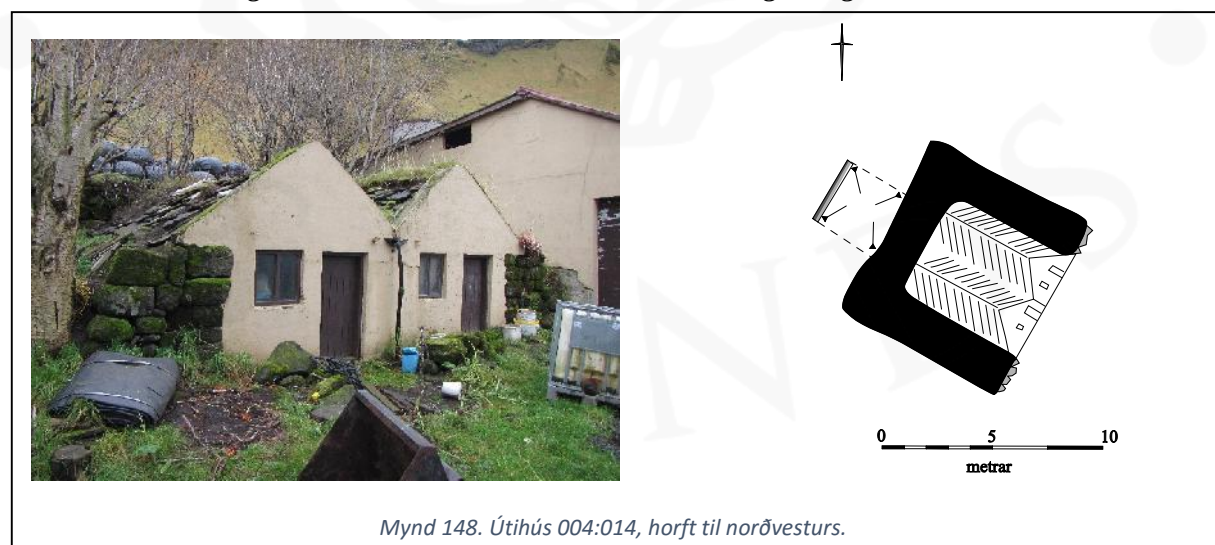
63°31.535N 19°33.867V

Um 10-15 m norðan við bæ 001 er útihús sem Ólafur Tómasson, heimildamaður, og faðir hans gerðu upp skömmu fyrir 1980. Það er líklega sýnt á túnakorti frá 1924, sem hluti af bæjarhúsunum. Útihúsið er 10-15 m norðan við bæ 001 og 2 m vestan við núverandi fjós.

Útihúsið er innan afgirts svæðis norðan við bæ 001. Þar er líklega bakgarður hússins sem síðast stóð á

Mynd 147. Tóft 004:013, horft til norðurs.

Mynd 148. Útihús 004:014, horft til norðvesturs.

bæjarhólnum. Þar hefur tugum trjáa verið plantað, vélar geymdar og grjót.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Tvær burstir, vísa í 160 gráður, grjóthlaðnir veggir, steypdir framgaflar. Sperrubak úr rekaviði, hellur og torf. Aftur gaflar eru grjóthlaðnir. Nýlega gerð upp. Kartöflugeymsla; hrútar í hluta. Geymsla. Smiðja var í SV horninu." Útihúsin eru enn í notkun sem geymsla. Útihúsið er 9x8 m að stærð, snýr ANA-VSV og skiptist í tvö hól sem eru eins að gerð og lögun. Vesturhólfið er illa farið. Tré skyggðu á þakið og torfið í þaki drapst að sögn Ólafs. Veggirnir þar eru einnig sprungnir, trjárætur eru þar helsta orsök. Eystra hólfið er nýtt sem geymsla. Veggirnir í báðum hólum eru grjóthlaðnir, 1,5 m á hæð og má sjá 5-6 umför af grjóthleðslu í þeim. Veggirnir eru m.a. hlaðnir úr móbergi. Lofthæðin er 2-2,5 m.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

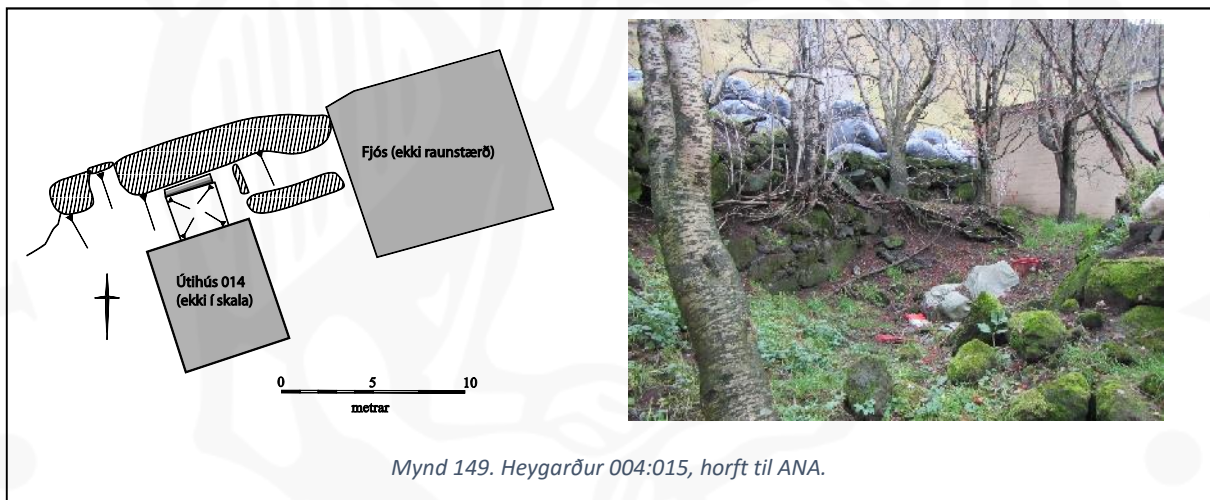
Heimildir: Túnakort 1924; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-004:015 gryfja heygarður

63°31.534N 19°33.874V

Í skráningu sem var gerð árið 1981 af Guðrúnu Sveinbjarnardóttur segir: "Beint vestan við (útihús) 014 er heystæði. Br. 10 L. 9,1. Niðurgrafið, stór björg mynda vegg. Austan við norðurhlið er hlið [op] þar sem heyinu var kastað inn. Gamla bæjarstæðið sem var í notkun til 1968, stóð beint framan af. Þar er nú steinsteypt bygging, lágreist." Að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns, er þetta ekki alveg rétt, heygarðurinn er fast norðan við útihús 014, aðeins austar en lýsingin frá 1981 greinir frá. Heygarðurinn er rúmum 20 m norðan við bæ 001.

Heygarðurinn er innan afgirts svæðis, fast vestan við núverandi fjós. Þetta svæði tilheyrði líklega áður bakgarði yngsta íbúðarhússins á bæjarhólnum og mikið af trjám hefur verið plantað þar, m.a. í heygarðinn.

Ástand heygarðsins hefur breyst töluvert á þessum rúmu 30 árum sem líða á milli skráninganna. Niðurgrofturinn sést ennþá en björgin eru horfin, þau eru líklega á kafi í jarðvegi. Heystæðið var líklega 10x10 m að stærð og einfalt. Norðurhliðin er best varðveitt, fyrirnefnt op sést ennþá. Veggurinn er grjóthlaðinn og 2-2,5 m á hæð. Það má greina 5-6 umför grjóthleðslu í honum. Stórt bjarg er þar í norðvesturhorni og réð það líklega hluta af vesturhliðinni. Bjargið er sýnt á túnakorti frá því um 1920. Norðurveggurinn var líklega sambyggður garðlagi 034 en samhengið á milli þeirra er raskað. Aðrir veggir heygarðsins eru horfnir af yfirborði. Niðurgrofturinn er 0,3-0,4 m djúpur og búið er að steypa hluta af innri vegg þar til norðurs.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-004:016 hleðsla landamerki

63°31.529N 19°33.880V

Hleðsla er fast norðan við bæjarhól 001, þ.e. aftan við hann. Hleðslan er líklega á merkjum milli Skarðshlíðar I og Skarðshlíðar II og sýnd á túnakorti frá 1924. Mögulega var einnig girðing ofan á henni á kortinu, núna er t.d. girðing fast við vesturhlið hleðslunnar.

Hleðslan er innan afgirts svæðis norðan við bæ 001. Þar var líklega bakgarður hússins sem síðast stóð á bæjarhólnum. Þar hefur tugum trjáa verið plantað, vélar geymdar og grjótt.

Hleðslan er tæplega 15 m löng, 0,5 m breið, 0,3-0,4 m á hæð og liggur norðvestur-suðaustur. Hún er grjóthlaðin en nánast algróin. Það sést glitta í eitt umfar grjóthleðslu hér og þar. Hleðslan liggur til suðausturs frá stóru bjargi og endar við bæjarstæði vesturbæjarins.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

Heimildir: Túnakort 1924

Mynd 150. Hleðsla 004:016, horft til suðausturs.

RA-004:017 garðlag landamerki

63°31.551N 19°33.400V

Landamerkjagarður milli Drangshlíðar RA-003 og Skarðshlíðar er sýndur á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906, í austurmörkum gamla heimatúnsins. Hann er 20 m austan við útihús 003 og er mun lengri í dag enn hann er sýndur á bæjarteikningunni.

Garðlagið liggur niður brekku til suðurs. Það hefst við kletta í brekkunni til norðurs og endar til suðurs við þjóðveg 1. Slétt, grasivaxin tún nýtt til sláttar eru á þessum slóðum.

Garðlagið er hlaðið á merkjum sem fyrr segir. Það liggur til suðvesturs frá klettum og sveigir síðan til SSV. Það er grjóthlaðið og vírgirðing er ofan á því endilöngu. Garðlagið er 1-1,5 m á breidd, 0,5-0,6 m á hæð og það sjást 3-4 umför grjóthleðslu í því.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906

Mynd 151. Landamerkjagarður 004:017, horft til suðurs.

RA-004:018 tóft útihús

63°31.527N 19°33.884V

Tóft er 20 m austan við bæ 001 og 7 m austan við tóft 019. Hún er innan afgirts svæðis sem líklega var áður bakgarður yngsta íbúðarhússins á bæjarhólnum. Miðað við lag og staðsetningu tóftarinnar er hér um úthús að ræða. Útihúsið er byggt upp að stórum steini og er hann sýndur á túnakorti frá 1924. Bæjarhúsin eru sýnd þar allt umhverfis steinninn og þessi tóft gæti hafa tilheyrt þeim en allt samhengi er horfið af yfirborði. Vírgirðing er 1 m vestan við tóftina og er hún á merkjum Skarðshlíðar I og II. Útihúsið er í aflíðandi brekku til vesturs. Búið er að planta trjám fyrir norðan tóftina í fyrrum bakgarði bæjarins.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Aftan við A (bæ 001) upp við

landamæragirðingu er lítil tóft, grjót og torfhlaðin. Vísar í 140 gráður, ferhyrnd, hlaðin upp við stórt bjarg, veggjaþykkt 1, dyr breidd 0,6." Tóftin er 4x2 m að stærð, einföld og snýr austur-vestur. Norðurhliðin afmarkast af bjarginu en hlaðnir veggir eru annars staðar. Bjargið er mun stærra en tóftin og er 2 m hátt við tóftina. Veggirnir eru

0,5-0,6 m á hæð og algrónir að utan. Að innan má greina 2-3 umför grjóthleðslu, líklega úr móbergi. Tóftin er opin til austurs.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

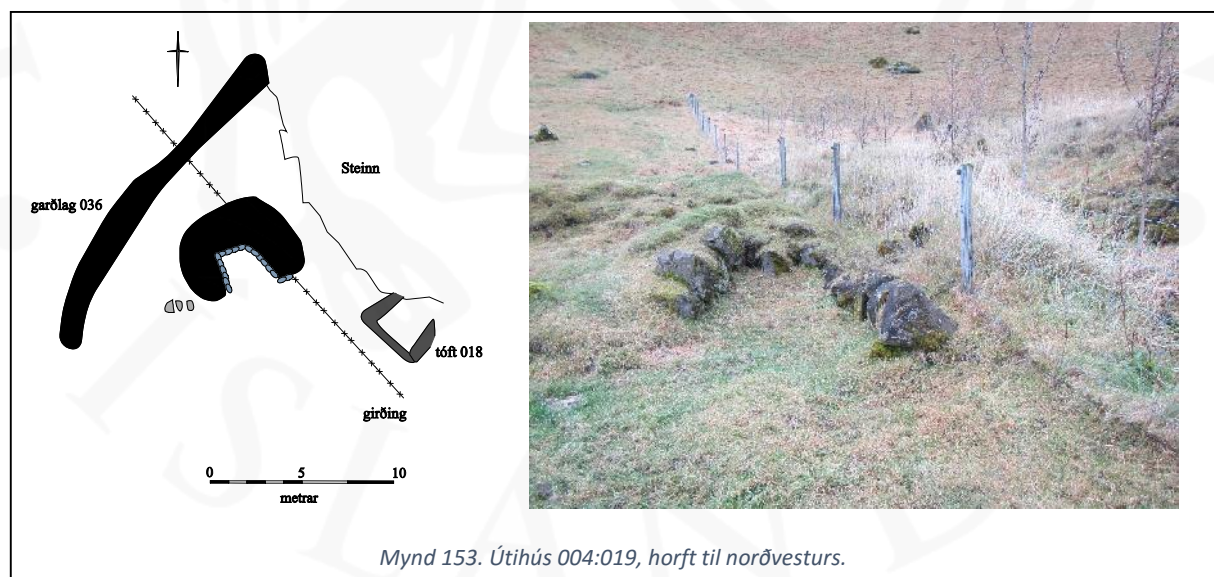
Heimildir: Túnakort 1924; GS: Drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-004:019 tóft útihús

63°31.528N 19°33.892V

Útihús er 30 m norðvestan við bæ 001 og 3 m norðan við útihús 018. Landamerkjagirðing milli Skarðshlíðarbæjanna liggur þvert yfir tóftina og er grasið mun minna á suðvestur hluta hennar en þeim nyrðri. Sá hluti er innan afgirts hólfs í fyrrum bakgarði yngsta íbúðarhússins á bæjarhólnum. Garðlag 016 liggur 2 m fyrir vestan tóftina. Útihúsið er ekki sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 né á túnakorti frá 1924.

Útihúsið er í grónu túni nýtt til beitar til suðvesturs en innan afgirts bakgarðs til norðausturs. Þar hefur trjám verið plantað.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Vísar í 158 gráður, ferhyrnd, Grafin inn í hlíð, bárujárnsleifar inní. Leifar túngarðs þvert á hlíð aftan tóftar." Tóftin er 4x3 m að stærð, einföld og snýr VNV-ASA. Tóftin er skeifulaga og opin til austurs. Að innan eru veggirnir mun beinni og rýmið þar nánast ferhyrnt. Veggirnir eru 0,4-0,5 m á hæð, algrónir að utan en að innan má greina 1-2 umför

grjóthleðslu. Bárujárnið sem var hér inni 1981 er horfið.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa

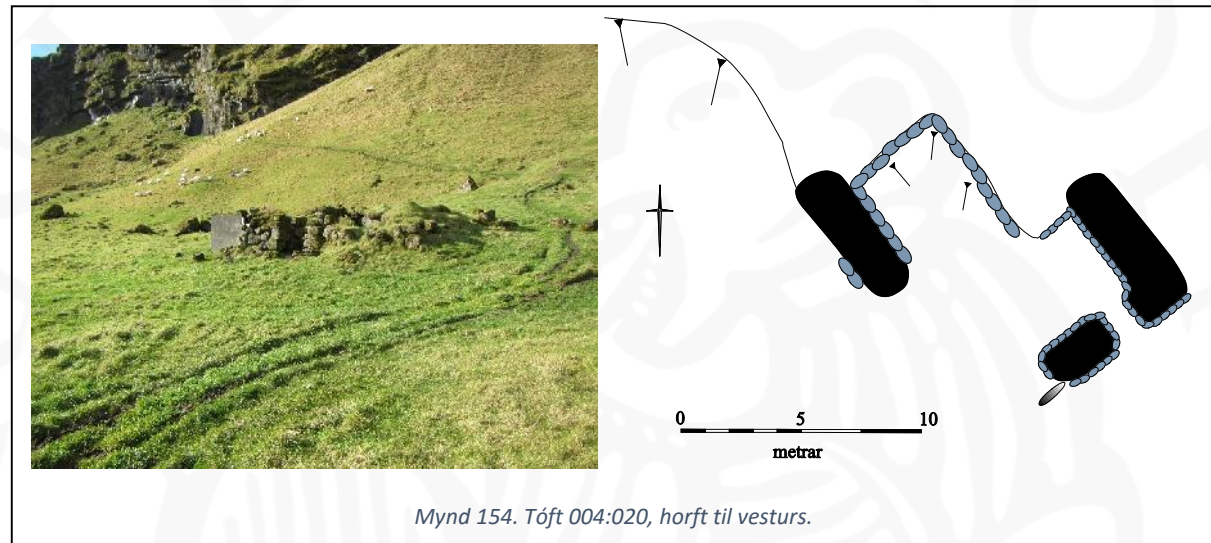
RA-004:020 tóft fjárhús

63°31.476N 19°33.928V

Útihús er sýnt um 130 m suðvestan við bæ 001 á túnakorti frá 1924. Brunnur 048 er 50 m til ASA. Að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns, voru þetta hesthús, hlaða og fjárhús. Tóftin er í grónu túni niður af Drangshlíðarfjalli. Ræktað, afgirt tún er 20 m sunnar.

Tóftin er neðst í gróinni brekku. Víða eru stakir steinar og björg.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Tvö hús, það vestara með skakkri burst,

Mynd 154. Tóft 004:020, horft til vesturs.

austara með flötu þaki og grjóthlaðinn gafl. Hlaða er aftan vestara húss. Grjót- og torfhlaðin. L austara: 7,2, br að dyrum 3,7-4,7, að vestara húsi 6,4, alls 10,6. Bárujárnsþak og gafl að hluta steypdur á vestara húsið. Hlaðan er í beinu framhaldi af vestari húsunum, l 6,7, l með fjárhúsi 12,9. N-gafl hlöðu er steinsteypdur. In br austara húss að jötu 2,3, br jötu 0,7. (...) Hús þessi virðast endurbyggð eða byggð á ýmsum tímum. Notuð til 1980. " Útihúsið var rífið og grjótið nýtt annars staðar að sögn Ólafs. Tóftin er 14x12 m að stærð, snýr norðvestur-suðaustur og er einföld. Áður voru hér þrjú hól en allir milliveggir eru horfnir. Að sögn Ólafs var hesthúsið austast, þá fjárhús og hlaða að baki þeim. Hlaðan var lítið sem ekkert niðurgráfin. Vesturveggur tóftarinnar er nánast horfinn og steypa sést í suðvesturhorni. Gert var við veggina með þessum hætti að sögn Ólafs, þ.e. steypa var sett á milli grjótsins. Veggir sem enn standa eru 0,4-1,8 m á hæð og eru 4-6 umför af grjóti í þeim. Til suðausturs má ennþá sjá opið inn í hesthúsið. Annað op var sunnarlega á vesturhlið, inn í fjárhúsin.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa

RA-004:021 hellir hænsnakofi

63°31.463N 19°34.067V

Hellir er 200 m suðvestan við bæ 001 og 40 m austan við 022. Hellirinn er í miðri brekku niður Drangshlíðarfjall, milli kletta þar og Ófeigsgrjóta til suðurs. Hellirinn var nýttur sem hænsnakofi.

Uppi í hlíðinni ofan við yngra bæjarstæði Skarðshlíðar II. Bratt er niður frá hellinum.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Hellirinn gengur inn í fjallið, inn undir stórt bjarg. Vísar í 155 gráður, e.t.v. holaður út að hluta. Dyr eru á. C 5x5 m að innanmáli (ekki mælt þar sem ekki þótti rétt að raska ró hæsnanna). Var fullur af hæsnum. Áður notaður fyrir kindur." Hellirinn er ekkert nýttur nú. Hann er 5x5 m að innanmáli og lofthæðin einnig um 5 m. Hlaðið er meðfram dyrunum en vesturveggur hellisins er einnig hlaðinn. Þar má greina 5-7 umför grjóthleðslu. Dyr vísa til SSA og

Mynd 155. Hellir 004:021, horft til norðvesturs.

eru þær 1,3 m á hæð. Karmurinn er enn í þeim. Austurhluti hellisins er líklega holaður út. Þar er lofthæðin 1,6 m og bálkur er í norðurenda.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa

RA-004:022 hellir fjárskýli

63°31.466N 19°34.114V

Árið 1981, þegar unnið var að byggðasögu Austur-Eyjafjallahrepps var skráður hellir. Í skráningu

Mynd 156. Hellir 004:022, horft til norðvesturs.

Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Fullur af kindaskít og heyleifum. Lágur inngangur. Hlaðið upp við hann að vestan. Hellirinn er 3 m djúpur inn í bergið, c 4 m breiður. Fullur af kindaskít, heyi o.fl. Norður- og vesturveggurinn er grjóthlaðinn. Inngangur er lágur, maður verður að skriða þangað inn og er hlaðið upp við hann að vestanverðu. Hefur áreiðanlegri verið mun dýpra, en er nú fullur af skít." Hellirinn, eða bólið, er 230 m VSV við bæ 001 og 40 m vestan við hænsnakofa 021. Hellirinn er ofarlega í brattri brekku, til suðurs niður Drangshlíðarfjall. Hellisopið er nánast fullt af mold, skít og jarðvegi. Að sögn Ólafs Tómassonar,

heimildamanns, var þetta ekki svona slæmt fyrir nokkrum árum.

Brött brekka til suðurs. Bólið er í björgum sem liggja við hamrabrún.

Að sögn Ólafs voru áður tröppur hér niður, 2-3 stk hélt hann. Hellirinn var undir kletti sem hér er og er 4 m á hæð. Vesturveggurinn var hlaðinn. Nú má einungis greina 0,2 m hátt op þar sem hægt var að skriða inn fyrir rúmum 30 árum. Allar hleðslur eru á kafi og ekkert manngert sést á yfirborði lengur.

Hættumat: stórhætta, vegna skriðufalla

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-004:023 Þvottaból mannvirki þvottastaður

63°31.459N 19°34.132V

"Þvottaból er upp af Ófeigsggrjótum, vestast í Skarðshlíðarlandi," segir í örnefnaskrá Drangshlíðar og Skarðshlíðar. "Ófeigsggrjót eru, þar sem vesturbærinn í Skarðshlíð stendur nú. Í þeim er Ófeigshellir. Þar upp af er Þerriból í fjallsberginu niður við brekkuna," segir í örnefnaskrá Skarðshlíðar og er hér um sama staðinn að ræða. Þvottastaðurinn er ofan við fjárskýli 022, ofan á björgum sem falið hafa niður og þar slútir bergið fram. Þvottastaðurinn er 250 m VSV við bæ 001 og 20 m VSV við fjárskýli 022, efst í brekkunni. Hér var ull og þvottur hengdur til þerris. Víða eru berghöld, naglar og klappaðir stallar. Enn má sjá kaðal á einum stað. Ullin var þurrkuð í vesturhlutanum, þar rignir aldrei. Að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns, var ullinn þvegin á klettum sem þarna eru einnig og lögð á þá til þerris. Þvottastaðurinn er hátt uppi í fjallshlíð. Gróin brekka er þar til suðurs, náttúrulegir paldrar og steinar.

Bratt er upp að þvottastaðnum.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Í því eru göt boruð til að hnýta í, naglar og för einnig í björgunum andspænis, e.t.v. eftir staura. Fiskþurrkunarstaður? Kindur nota þetta nú sem skjól." Að sögn Ólafs var vatni einnig safnað hér saman til heimilisnota auk þess að vera þvottastaður. Hér er 15-20 m hátt vik í kletta ofarlega í fjallshlíðinni. Það er álíka breitt. Vatni úr berginu var safnað saman með klöppuðum rennum. Vatnið seytleði úr berginu og rann eftir rennunum. Einhvers konar ílát hefur tekið við því en það er horfið. Í seinni tíð var því veitt ofan í rör og heim að bæ. Vatnsbólið var aflagt eftir miðja síðustu öld.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 5; Ö-Skarðshlíð, 1; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

Mynd 157. Þvottaból 004:023, horft til norðausturs.

RA-004:024 hleðsla rétt

63°31.443N 19°34.037V

Rétt er rúma 200 m suðvestan við bæ 001 og tæpa 50 m norðaustan við útihús 027. Réttin er innan heimatúnsins líkt og það er afmarkað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924 en er ekki sýnt þar. Réttin var líklega ekki í notkun á þeim tíma. Gengið er inn í helli 025 og tóft 026 úr réttinni en þau mannvirki eru skráð sér enda innan heimatúnsins.

Mikið hrun í fjallinu er á þessu svæði sem er fast sunnan við brekkuræturnar. Stór björg eru í grasivöxnu

Mynd 158. Rétt 004:024, horft til norðurs.

túninu og hlaðið hefur verið upp við þau, undir þau og á milli þeirra.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "5-hliða, vísar í 150 gráður. Stór björg mynda veggj nema að sunnan þar sem hlaðið er. Rétt? Stór björg mynda niðurgrafið svæði, c 5 hliða, hefur verið hlaðið í það að sunnan og suðaustan, e.t.v. rétt." Réttin er óregluleg í laginu og hleðslurnar liggja á milli þriggja stórra bjarga. Hún er 14x10 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Veggirnir eru 0,5-0,7 m á hæð, 2 m á breidd og má greina 4-6 umför grjóthleðslu í þeim. Stórt bjarg afmarkar norðurhliðina eingöngu. Björgin eru um 4 m há og ekki hægt að fara upp á þau inni í réttinni. Réttin er opin til suðurs og var fé rekið inn meðfram tóft 025.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-004:025 hellir fjárskýli

63°31.443N 19°34.643V

Mynd 159. Hellir 004:025, horft til norðvesturs.

Hellir er 210 m suðvestan við bæ 001 og 40 m suðaustan við hænsnakofa 021. Hellirinn er ennþá varðveittur, það er farið inn í hann í norðvesturhluta réttar 024. Timburhurð lokar hellinum og ekki var hægt að fara þar inn. Hellirinn er innan heimatúnsins líkt og það er afmarkað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924 en er ekki sýnt þar. Hann var líklega ekki í notkun á þeim tíma.

Mikið hrun í fjallinu er á þessu svæði sem er fast sunnan við brekkuræturnar. Stór björg eru í grasivöxnu túninu og hlaðið hefur verið upp við þau, undir þau og á milli þeirra.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Inn í bergið að vestanverðu, c í miðjunni

hefur hellir verið notaður, líklega sem kindakofi. Niðurgrafinn undir klett, br framhliðar 3,4 m, sem er grjótt- og torfhlaðin. Er 7,3x3,4 m að stærð." Hellirinn er ennþá varðveittur en skrásetjari komst ekki þar inn, dyr eru fyrir opinu og karmarnir farnir að skekkjast. Hellirinn er opin til suðausturs og er sú hlið hlaðin. Þar má greina 5-6 umför grjóthleðslu. Þak hellisins er hrunið niður að hluta.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

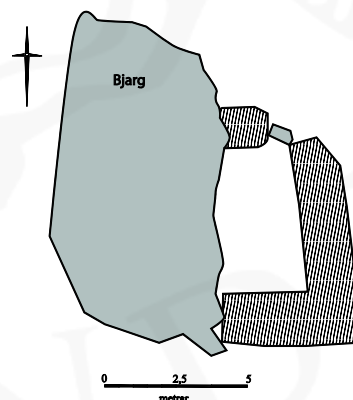
Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-004:026 tóft útihús

63°31.439N 19°34.039V

Tóft er rúma 200 m suðvestan við bæ 001 og 40 m norðaustan við útihús 027. Tóftin er innan heimatúnsins líkt og það er afmarkað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924 en er ekki sýnd þar. Tóftin var líklega ekki í notkun á þeim tíma.

Mikið hrun í fjallinu er á þessu svæði sem er fast sunnan við brekkuræturnar. Stór björg eru í grasivöxnu túninu og hlaðið hefur verið upp við þau, undir þau og á milli þeirra.

Mynd 160. Tóft 004:026, horft til SSV.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Við útgang réttar [024] að vestanverðu er stór tóft, hlaðin upp við stórt bjarg að austanverðu. Grjóthlaðnir veggir á 3vegu. Vísar ó 20° (dyr). L 6,3 m úr miðjum norðurvegg að innri brún s veggjar. Dyr br, 1,05, br 4,3. Veggir eru háir að S og A, c 2,5 m. Hefur líklega haft þak og e.t.v. verið hlaða." Bjargið sem tóftin er hlaðin upp við er 4 m hátt, hliðarnar

brattar og ekki hægt að fara þar upp. Tóftin er 8x5 m að stærð, einföld og snýr norður-suður. Austur-, suður- og norðurhliðar tóftarinnar eru hlaðnar en bergið afmakar vesturhlið. Veggirnir eru 0,6-2 m á hæð og má greina 3-7 umför grjóthleðslu í þeim. Op er í norðausturhorni, innan úr rétt 024. Ekki var hægt að sjá klappaðar syllur, göt eða berghöld.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-004:027 hús útihús

63°41.422N 19°34.070V

Hús er 15 m austan við tóft 027 og rúmunum 250 m suðvestan við bæ 001. Klapparhóll er á milli þessa húss og útihúss 015. Húsið er innan heimatúnsins líkt og það er afmarkað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924 en er ekki sýnt þar. Hér er líklega um útihús að ræða sem var líklega ekki í notkun á þeim tíma.

Umhverfis húsið er flatt, grasivaxið svæði en klettur eru víða. Vestan við húsið er hár kletthóll.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Sambyggðar burstir með bárujárnsögflum, vísa í 60 gráður. Hellur og torf á þaki. Byggð upp við stór björg sem mynda NV-gafl. Nyrðra húsið er núna notað sem hænsnakofi. Breidd syðra húss 5,1." Húsið er enn uppistandandi og að hluta til í notkun. Syðra húsið er nú notað sem reykkofti en fjárhús voru til norðurs að sögn Ólafs Tómarssonar, heimildamanns. Húsið er 11x8 m að stærð og snýr norður-suður. Sem fyrr eru hér tvær burstir. Veggirnir eru 1,4 m á hæð og má sjá 4-6 umför af grjóti í þeim. Húsin eru bæði opin til austurs.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

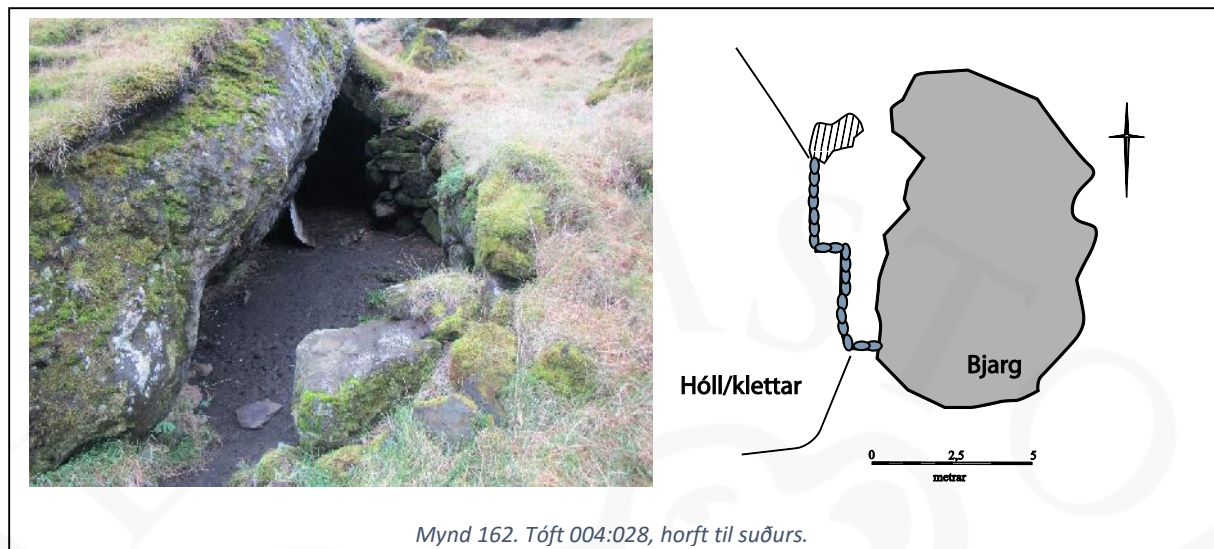
Heimildir: GS: drög að byggðasögu

RA-004:028 tóft útihús

63°31.420N 19°34.087V

Útihús er rúmunum 260 m suðvestan við útihús 027 og 25 m NNV við kálgarð 046. Tóftin er innan heimatúnsins líkt og það er afmarkað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924 en er ekki sýnt þar. Hér er líklega um útihús að ræða sem var líklega ekki í notkun á þeim tíma. Tóftin er hlaðin fast norðan við stórt bjarg og er grafin innundir það. Allt umhverfis bjargið er grasivaxið tún.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Vestur af norðurhúsinu (sjá 027) er ferhyrnd tóft byggð upp við bjarg að vestan. Byggð vestan í bjarg. Grjót- og torfhlaðnir veggir. Bárujárnsþak var á. Grafin inn undir bjargið, gengur um 2,5 m undir það í A[V]. Hleðsla gengur þarna innundir. L 4,4 m br 2,2 m, dyr br 0,65. Virðist vera samband á milli þessa og A (hér 027), a.m.k. komast hænsnin hér í

Mynd 162. Tóft 004:028, horft til suðurs.

gegn." Tóftin er 7x3 m að stærð, einföld og snýr norður-suður. Austurveggur tóftarinnar afmarkast af fyrrnefndu bjargi sem er 2,5 m á hæð hér. Vesturveggurinn er hlaðinn og jafnframt grafinn inn undir bjargið. Hann er 0,6 m á hæð og má greina 3-5 umför hraungrýtis í honum. Tóftin er opin til norðurs og mögulega voru hér tvö hólf. Syðsti hluta tóftarinnar er innundir bjarginu og mun þrengri en nyrðri hlutinn. Það er þó ekki skýrt á yfirborði hvort að svo hafi verið. Stór grjóthella er yfir syðri endanum og notuð sem þak. Það má einnig sjá klappaða rauf, mögulega fyrir þakstoðir.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-004:029 tóft útihús

63°31.437N 19°34.048V

Útihús er 220 m suðvestan við bæ 001 og 30 m vestan við mannvirki 047. Tóftin er innan heimatúnsins líkt og það er afmarkað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924 en er ekki sýnt þar. Hér er líklega um útihús að ræða sem var líklega ekki í notkun á þeim tíma.

Mynd 163. Tóft 004:029, horft til norðvesturs.

Umhverfis húsið er grasvaxið tún með klettum víða.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Ferhyrnd grjót og torfhláðin, opin út til suðurs, 3m x 2m að stærð, hæð 0,75m." Tóftin er 4x3 m að stærð, einföld og snýr norður-suður. Veggirnir eru 0,2-0,5 m á hæð en til austurs afmarkar stórt bjarg tóftina. Það er 0,8 m á hæð og hlið þess bein. Það má greina 3 umför grjóthleðslu í veggjunum og eru þau einna greinilegust í norðausturhorni. Ekki má greina neinn mannvirki á berginu sjálfu og líklega var ekki þak yfir tóftinni.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-004:030 tóft útihús

63°31.417N 19°34.105V

Útihús var 280 m suðvestan við bæ 001 og 30 m VNV við kálgarð 046. Tóftin er innan heimatúnsins líkt og það er afmarkað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924 en er ekki sýnt þar. Hér er líklega um útihús að ræða sem var líklega ekki í notkun á þeim tíma.

Grasivaxið svæði, suðvestan undir klapparhól.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Ferhyrnd, grjót og torfhlaðin uppvið brekku en hér er ekki stuðst við bjargið. Vísar í 285 gráður, L 3,9 br 3,8. Gafl er hlaðinn upp, hellur hafa verið í þaki. S af tóftinni, sinnan við girðingu sem liggur við suðurhliðina, er lág grjóthleðsla meðfram berginu, og enn sunnar er

hellisskúti inn í það, allrúmgóður og u.þ.b. ferhyrndur. Engin mannaverk eru að sjá í honum, t.d. ekki hlaðið upp í munnann en vel hefur mátt nota þetta." Engin greinileg tóft er nú á þessum slóðum. Þó má með góðum vilja greina veggjarbrot, 3x3 m að stærð vestan við klapparhólinn. Hleðslan er 0,1-0,3 m á hæð og afmarkar nokkurs konar laut. Hleðslan er greinilegri að innan en utan. Greinilegt er að tóftin hefur látið mikið á sjá á þessum rúmu 30 árum sem liða á milli skráninganna.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-004:031 hleðsla traðir

63°31.509N 19°33.876V

Traðir eru sýndar liggja til suðvesturs frá bæ 001 á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924. Þar eru báðir veggirnir sýndir hlaðnir og er sá nyrðri enn varðveittur. Túngarður 032 lá áfram til suðvesturs frá tröðunum. Suðaustan við traðirnar er afgirt, slétt tún afmarkað með rafmagnsgirðingu.

Gróið tún í halla til ASA er á þessum slóðum. Heimatúnið endaði við brekkurætur fjallshlíðarinnar og eru stök björg víða.

Nyrðri veggur traðanna er ennþá varðveittur. Hann er 0,5 m á hæð og glittir í 1-2 umför grjóthleðslu í honum. Á 20. öld var lagður vegur frá bæ 001 og að yngra bæjarstæði Skarðshlíðar 2. Mögulega hvarf syðri veggurinn við þá framkvæmd. Nyrðri veggurinn er byggður inn í brekkuna. Traðaveggurinn er að skemmast, hlíðin þrýstir honum í sífellu út. Traðirnar eru varðveittar á 35 m löngum kafla en ekki er vitað hvort að botn þeirra var hlaðinn né hvað þær voru breiðar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna frá 1906; Túnakort 1924

Mynd 164. Tóft 004:030, horft til norðurs.

Mynd 165. Traðir 004:031, horft til norðausturs.

RA-004:032 frásögn kvíar

63°31.470N 19°33.933V

Að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns, var stöðull við vesturenda traða 031. Að hans sögn náðu traðirnar að tóft 020. Veggir traðanna voru hlaðnir og nýttir sem aðhald fyrir skepnur. Í vesturendanum var oft réttað að hans sögn.

Grasivaxið tún er nú á þessum slóðum.

Engin ummerki stöðulsins og traðanna sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-004:033 heimild útihús

63°33.159N 19°33.558V

Útihús er sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924. Það var 260 m austan við bæ 001 og um 50 m suðaustan við útihús 037. Það er horfið af yfirborði.

Slétt, grasivaxið og afgirt tún er á þessum slóðum. Tvenn stór björg eru þar og afar líklegt að útihúsið hafi verið byggt á milli þeirra. Hliðar þeirra eru sléttar en hvergi sér móta fyrir klöppuðum syllum. Þetta er þó ekki hægt að staðfesta án frekari rannsókna.

Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna frá 1906; Túnakort 1924

RA-004:034 garðlag kálgarður

63°31.533N 19°33.893V

Mynd 166. Garðlag 004:034, horft til norðausturs.

Garðlag liggur til vesturs frá heygarði 015 og sveigir til suðvesturs norðan við eldra bæjarstæði Skarðshlíðar II. Hér er líklega um norðurvegg kálgarðs sem sýndur er á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 að ræða. Hann var á þessum slóðum og með sömu stefnu. Svæðið umhverfis hleðsluna en raskað og tengslin á milli bæjarins og kálgarðsins horfin sem og heygarðs 015.

Garðlagið er í grasivöxnu túni í landi Skarðshlíðar II til vesturs en girðing sem afmarkar fyrrum bakgarð bæjarhúsanna á Skarðshlíð I liggur eftir austurhlutanum. Þar er búið að planta trjám í tugatali.

Garðlaginu má skipta í tvo hluta. Hluti A liggur til vesturs frá heygarði 015, fer yfir í land Skarðshlíðar II og sveigir þar til suðvesturs. Það er rúmlega 20 m að lengd. Það er 0,3-1 m á hæð og grjóthlaðið. Það er lægst og algróið til suðvesturs, í grónu túni. Vestan við heygarð 015 er það einna best varðveitt og má sjá 4 umför grjóthleðslu þar. Garðlag B liggur til norðvesturs frá garðlagi A. Það er líklega yngri en frekari heimildir þarf til þess að staðfesta það. Garðlagið er 7 m að lengd og 0,5 m á hæð. Slétt malarplan þar sem rúllur eru geymdar eru fast vestan við garðlag B.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

RA-004:035 frásögn útihús 63°31.536N 19°33.629V

Þegar grafið var fyrir viðbyggingu við fjárhúsin, um 1980 komu í ljós kindabein, hleðslur og gólf að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns. Þórður Tómasson, safnvörður á Skógum, kom og skoðaði þessi mannvirki. Seinna fundust heimildir um hlaup sem féll árið 1697 á þessum slóðum og líklega tók það þetta útihús með sér. Hlaupið sést enn og standa fjárhús 009 við það. Brúnin er 5-6 m á hæð, algróin og

brött. Útihúsið var um 200 m austan við bæ 001 og 30 m suðvestan við útihús 037. Báshellur fundust einnig við jarðrask þegar fjárhúsin voru stækkuð til norðurs að sögn Ólafs. Hann á hellurnar enn. Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-004:036 hleðsla útihús

63°31.523N 19°33.613V

Hleðsla er 60 m sunnan við fjárhús 009 og rúmum 200 m austan við bæ 001. Hún er í suðurenda svokallaðs hlaups, uppi á brún þess. Núverandi fjárhús í Skarðshlíð eru 10-15 m til vesturs frá hleðslunni og brunnur 010 um 10 m suðaustar.

Grasivaxið tún er umherfis hleðsluna.

Hleðslan er 3 m löng og 0,4 m á hæð. Hún liggur sem fyrr segir í suðurenda hlaupsins og má sjá 2 umför grjóthleðslu þar. Hvergi sér til mannvistar uppi á hlaupinu. Tilgangur hleðslunnar er óþekktur en tilheyrði mögulega útihúsi sem var hér.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

Mynd 167. Hleðsla 004:036, horft til vesturs.

RA-004:037 heimild útihús

63°31.551N 19°33.608V

Á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 er útihús sýnt 10-15 m suðaustan við fjárhús 009 og 220 m austan við bæ 001. Það var uppi á brún svokallaðs hlaups sem féll árið 1697.

Þar sem útihúsið var er grasivaxin, aflíðandi brekka. Hún er 4-5 m há og algróin.

Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906

RA-004:038 Skjöldustígur heimild leið

63°31.717N 19°33.784V

"Austan á Austurflánum er Skjöldustígur, vestur með berginu," segir í örnefnaskrá. Skjöldustígur lá frá bæ 001, rétt við tóft 008 og þar undir beginu efst í fjallshlíðinni. Að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns, var leiðin notuð til við smalamennsku.

Hlíðar Drangshlíðarfjalls eru grasivaxnar og klettur efst. Fjallið er bratt og kindastígar víða.

Engin ummerki leiðarinnar skjást á yfirborði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Skarðshlíð, 1

RA-004:039 garðlag varnargarður

63°31.469N 19°33.959V

Garðlag er norðvestan við fjárhús 020. Að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns, er það gert í sama tilgangi og Eystri- og Vestari-Stokkur 011 og 007, þ.e. hlaðið var meðfram skriðu til varnar túninu. Grjótið sem féll niður fjallshlíðina var ekki borið af túnunum heldur nýtt til þess að gera varnargarða.

Mynd 168. Garðlag 004:039, horft til norðvesturs.

Garðlagið er sýnt á túnakorti frá 1924 og náð þá lengra til vesturs, að enda heimatúnsins. Garðlagið liggur allt frá tóft 020, meðfram fjallshlíðinni og endar við stór björg þar sem tóftir 024-026 eru.

Garðlagið er við brekkurætur Drangshlíðarfjalls. Þar er grasivaxið tún með stórum steinum og björgum víða.

Garðlagið liggur til VNV frá tóft 020, þar eru tveir stakir steinar skammt frá og hefst það þar. Það liggur til norðvesturs, sveigir til vesturs og hlykkjast að fyrrnefndum björgum. Garðlagið er um 50 m langt en hlutar gætu verið inn á milli steina og bjarga án þess að skrásetjari yrði

þess var. Það er 0,3-1 m á hæð, 2 m á breidd og er algróið. Garðlagið er flatt að ofan en hér og þar glittir í grjóthleðslu þar, 2-3 umför. Garðlagið gæti einnig hafa verið nýtt sem túngarður, lega þess er þvert á fjallshlíðina.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

RA-004:040 Húðaból mannvirki

Mynd 169. Húðarból 004:040, horft til norðvesturs.

Að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns, eru berghöld í svokölluðu Húðabóli. Þau eru eins að gerð og lögun og þau sem sjást í öðrum bóllum líkt og Fjárbóli 004 og Þvottabóli 023. Húðaból er náttúrulegur hellir eða ból, þar sem húðir voru þurrkaðar að hans sögn. Þær voru strengdar á kapla á milli berghaldanna. Húðaból er í klettunum NNV við bæ 001, ofan við svokallaða Vítisholu. Til þess að komast inn í bólið þarf að ganga einstigi í bröttum klettum. Bólið er rúmum 210 m norðvestan við bæ 001.

Húðaból er í klettum ofan við bæ 001, vestan við Skjöldustíg 038. Þetta er náttúrulegur hellir og er op hans stórt. Fyrrnefnd Vítishola er náttúrulegt gat eða op í klettunum.

Hættumat: engin hætta

RA-004:041 heimild útihús

63°31.552N 19°33.466V

Útihús er sýnt á túnakorti frá 1924 um 10 m sunnan við útihús 003 og 330 m austan við bæ 001. Útihúsið er ekki sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Útihúsið var líklega undir brekkubrún, þeirri sömu og útihús 003 er uppi á. Slétt, grasivaxið tún er á þessum slóðum og engin ummerki um mannvist að sjá. Vírgirðing liggur þvert yfir áætlaða staðsetningu útihússins.

Öll ummerki útihússins eru horfin af yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

RA-004:042 heimild útihús

63°31.539N 19°33.508V

Útihús er sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna og túnakorti frá 1924 um 40 m vestan við útihús 003 og 300 m austan við bæ 001. Hnit var tekið upp við náttúrulegt bjarg/stein á þessum slóðum. Miklar líkur eru á því að útihúsið hafi verið byggt upp við hann líkt og sést víða á þessu svæði. Útihúsið var í hlíðarrótum, ræktað tún er sunnan við þau. Náttúrulegir hólar og steinar eru víða. Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar**Heimildir:** Bæjarteikningar danskra landmælingamanna frá 1906; Túnakort 1924**RA-004:043** kantur varnargarður

63°31.582N 19°33.835V

Kantur liggur þvert á fjallshlíðina, norðan við bæ 001. Hann er á milli bæjarins og útihúss 008 sem er ofar í brekkunni. Tilgangur kantsins er óþekktur en líklega er hann til varnar skriðuföllum eða undirstaða undir girðingu. Ekki er ljóst hversu gamall kanturinn er en fær að njóta vafans og talin til fornleifa.

Fremur brött brekka sem hallar til suðurs er á þessum slóðum. Náttúrulegir paldrar eru í henni og stakir steinar.

Kanturinn er tæplega 20 m langur og hlykkjast austur-vestur. Hann er 0,3 m á hæð og grafinn inn í brekkuna að norðan. Greina má 2 umför af grjóthleðslu í kantinum og eru steinarnir mosavaxnir.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar*Mynd 170. Kantur 004:043, horft til ANA.***RA-004:044** garðlag varnargarður

63°31.566N 19°33.405V

Tvær hleðslur eða kantar eru tæpa 390 m austan við bæ 001 og 10 m vestan við landamerkjagarð 017. Mannvirkin eru í brattri brekku, miðja vegu upp að fjárbóli 004. Lítil grasbrík er á milli þeirra. Tilgangur þeirra er óljós en lag þeirra er svipað hleðslu 043. Líklega er þetta til varnar skriðuföllum.

Brött, grasivaxin brekka til SSV er hér. Þar eru náttúrulegir paldrar og stakir steinar víða.

Hleðslurnar afmarka eggлага svæði í halla til SSA og er það 6x2 m að stærð. Hleðsla A er norðar eða ofar í brekkunni en hleðsla B er neðar. Hleðsla A er 6 m löng og örlítið bogadregin. Hún er 0,2-0,4 m á hæð og má greina 2-4 umför af grjóthleðslu í henni.

Mögulega var hlaðið fyrir jarðvegsrof sem hér var. Hleðsla B er fast sunnar. Hún er 5 m löng og bogadregin. Hún er 0,2 m á hæð og má greina 1 umfar grjóthleðslu. Báðar hleðslurnar eru grafnar inn í fjallshlíðina að norðan.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar*Mynd 171. Kantur 004:044, horft til norðvesturs.*

RA-004:045 Þorláksgrjá gata leið

63°31.617N 19°37.435V

"Þorláksstígur er hjá Þorláksnípu, upp á fjallsbrún," segir í örnefnaskrá. Þessi leið lá upp að fjárbóli 005 og áfram upp á heiðina. Leiðin er einnig þekkt í landi Drangshlíðar RA-003 undir sama nafni. Þar var sama skarðið farið að öllum líkindum.

Fjallshlíðin er brött, klettur eru efst í henni og grösugar brekkur eftir því sem neðar dregur. Hér er mikið um náttúrulega paldra, staka steina og malarskriður.

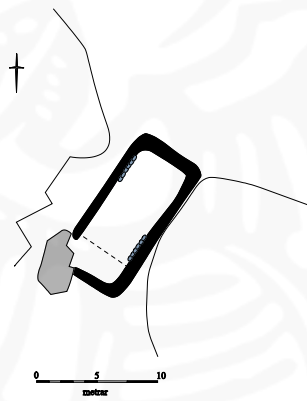
Leiðin liggur upp bratta fjallshlíð og kletta efst í fjallinu. Örnefnið Þorláksstígur er fyrst og fremst notað um þann hluta leiðarinnar, þ.e. í klettunum. Leiðin er brött, þar eru malarskriður og er hún erfið yfirverðar. Einstigi er í klettunum og hált. Þegar upp á fjallið eða heiðina er komið lá hún eftir grösugum fjallsbrekkum að Drangshlíð.

Hættumat: engin hætta

RA-004:046 gerði kálgarður

63°31.411N 19°34.069V

Kálgarður er 270 m suðvestan við bæ 001 og rúma 60 m VSV við mannvirki 047. Hann er líklega rétt

Mynd 172. Kálgarður 004:046, horft til suðausturs.

utan við eða á mörkum heimatúnsins líkt og það er afmarkað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906. Líklega tilheyrði yngri bærstæðinu í Skarðshlíð II en hafður hér með vegna forns byggingarlags. Kálgarðurinn er uppi

á milli tveggja klapparhóla í svokölluðum Ófeigsgrjótum.

Gróið, flatt svæði er norðan við íbúðarhúsið í Skarðshlíð II. Þar norðan við eru klapparhólar, svokölluð Ófeigsgrjót. Kálgarðurinn er á milli tveggja hóla.

Kálgarðurinn er 13x6 m að stærð, einfaldur og snýr norðaustur-suðvestur, Ekkert op er sjáanlegt inn í hann. Veggirnir eru torf- og grjóthlaðnir. Á nokkrum stöðum eru þeir algrónir en annast staðar sést einungis hrjót. Veggirnir eru 0,2-0,4 m á hæð og 1 m á breidd. Í suðvesturhorni er klettur notaður í hluta af veggnum. Kálgarðurinn er í aflíðandi halla til norðausturs.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Mynd 173. Hleðsla 004:047, horft til norðausturs.

RA-004:047 hleðsla útihús

63°31.434N

19°34.011V

Lítið hleðslubrot er rúma 200 m suðvestan við bæ 001 og rúma 50 m norðaustan við útihús 027. Hleðslan er innan heimatúnsins líkt og það er afmarkað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924 en ekki sýnd þar. Hleðslan var líklega ekki í notkun á þeim tíma en miðað við staðsetningu er hér um útihús að ræða. Mikið hrun í fjallinu er á þessu svæði sem er fast sunnan við brekkuræturnar. Stór björg eru í grasivöxnu túninu og hlaðið hefur verið upp við þau, undir þau og á milli þeirra.

Hleðslan liggur til suðausturs, frá steini í grasivöxnu túni. Steinninn er 0,6 m á hæð og umfang hans ekki mikið. Hleðslan er gerð úr smáu grjóti, er 0,3 m á hæð og 0,5 m á lengd. Það sjást 3 umför grjóthleðslu upp við steininn en að öðru leiti er hún hulin jarðvegi. Ekki er ljóst hvort að jarðvegi var rutt yfir mannvirkið sem hár var eða að smám saman hafi gróið hér yfir. Ekki er ólíklegt að frekari hleðslur séu hér undir sverði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-004:048 brunnur brunnur

63°31.485N 19°33.873V

JÁM: "Vatnsból er lítið og mjög þrotlegt." Ekki er vitað hvar vatn var tekið á 18. öld en brunnur er varðveittur rúma 70 m sunnan við bæ 001. Hann var skammt sunnan við kálgarð 002, líklega utan hans. Brunnurinn var gerður seinna en brunnur 010 sem var hlaðinn 1900 að sögn Ólafs Tómassonar, heimildamanns. Ekki leið langur tími á milli framkvæmdanna að hans sögn.

Slétt, grasivaxið tún er umhverfis brunninn.

Brunnurinn er ennþá varðveittur. Hann er hlaðinn og brunnopið er 1,5x1 m að stærð. Grjóthella liggur yfir brunninum og ekki reyndist unnt að færa hana.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: JÁM 1, 31

Mynd 174. Brunnur 004:048, horft til suðurs.

RA-004:049 Lambaskarð heimild leið

63°31.700N 19°33.934V

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Eitt aðaleinkenni landslags í þessu bæjarlandi er fjallið að baki bæjanna, sem er gríðarlega bratt. Upp þetta fjall- upp Lambagjá- er fé rekið á heiðina sem þarna er ofan bæjanna. (...) Uppi efst í gilinu, rétt austur af bæ, rétt neðan gjár í bergið þar sem fé er rekið upp á heiði er pallur sem grjót hefur verið hlaðið utan með. [...] Við enda þess er þykkur garður garður." Ólafur Tómasson, heimildamaður, hlóð þennan garð og meintan pall og því ekki um fornleifar í lagalegum skilningi að ræða. Mannvirkin áttu að stöðva fé á leiðinni upp á fjallið. Á þessum slóðum er skarð efst í klettunum og var farið þar í gegn.

Fjallshlíðin er brött, klettur efst og gras eftir því sem neðar dregur. Hér og þar eru stakir steinar og skriður. Náttúrulegir paldrar eru í brekkunni.

Víða eru kindagötur í fjallshlíðinni og liggja þær eflaust nokkrar að skarðinu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-004:050 heimild kálgarður

63°31.541N 19°33.705V

Stakstæður kálgarður er sýndur 130 m austan við bæ 001 og tæpum 90 m suðvestan við útihús 009 á túnakorti frá 1924. Hann tilheyrði vesturbænum smkv. kortinu. Kálgarðurinn var rétt vestan við Eystri-Stokk 007. Vegurinn að núverandi bæjarhúsum liggur 10 m til suðurs frá áætlaðri staðsetningu kálgarðsins. Malarvegurinn beygir til vesturs hér.

Þar sem kálgarðurinn var er slétt, grasivaxið svæði.

Engin ummerki kálgarðsins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

[1332]: Skogar. gamall maldagi.

Nicholaskirkia j skogum aa halft heimaland med ollum rekum þeim sem þar fylgia. oc þessum vtjordum. halfa drangshlyd. skardshlyd. hordaskäle. backe oc berianes. oc eystre skogar. DI II 677.

1709: Jörðin metin á 8 hdr., og var konungseign. Í eyði síðustu 6 ár, fyrir utan 1. JÁM I, 37

Jörðin er nú eigu ábúenda í Skárðshlíð I og landið nýtt af þeim.

RA-004b:001 Hörðuskáli bæjarhóll býli

63°31.203N 19°37.070V

"Hörðuskáli lagðist í eyði árið 1703. Jörðin er konungseign, hluti af Skógarléni. Hún var til skamms tíma nýttuð frá Ytri-Skógum og Drangshlíð. Austan að Hörðuskálalandi er Hrutafellsland. Að sunnan er land Stóru-Borgar, að ofan land Bakkakots. Bæjarhóllinn er á vestari bakka Kaldaklifsár, upp frá Hólahverfi," segir í örnefnaskrá. Bæjarhóll Hörðuskála var friðlýstur árið 1966. Í friðlýsingarskrá segir: "Hörðuskáli. Bæjarhóllinn þar sem áður stóð bærinn Hörðuskáli, sem í eyði fór rétt eftir 1700." Í Sunnlenskum byggðum IV segir: "Jörðin Hörðuskáli er fornt lögbýli, sem fyrst getur um í máldaga Skógarkirkju frá um 1332. Komst í konungseign í lok 14. aldar með Skógareignum. [...] og í umsögn Níels Kiers lögmanns um hana 1728 segir: "Stórkostlega fordjörfuð af öllu graslendi og mikið af því í aur komið, en það eftir er liggur undir fordjörfun af vatni." Jörðin var þá lækkuð í mati í 4 hundrið. Bæjarstæði Hörðuskála er á vesturbakka Kaldaklifsár, sunnarlega í landareigninni, ofan við Borgarland." Bæjarhóllinn er rétt norðan malarvegar að Stóruborg, ekki langt frá Kaldaklifsá. Bæjarhóllinn er vel varðveittur og friðlýsingarstaur er um 5 m suðaustan hans. Í suðvesturhorni bæjarhólsins eru líklega ummerki um eldri friðlýsingarstaur. Vélgráfin skurður er 10 m sunnan við hólinn en raskaði honum ekki. Ekki er vitað hvernig bæjarhúsin snéru eða lag þeirra var. Hóllinn er mjög þýfður og afar erfitt að greina nokkuð á vettvangi í þessum efnum. Hins vegar þegar bæjarhóllinn er skoðaður á loftmynd má greina slettan fláka sem liggur NNV-SSA og þýfða bakka veggja vegna hans. Þetta eru mögulega bæjargöng og hólfr vestan og austan þeirra. Nánari rannsóknir þarf til þess að staðfesta það.

Mynd 175. Bæjarhóll 004b:001, horft til vesturs og norðvesturs.

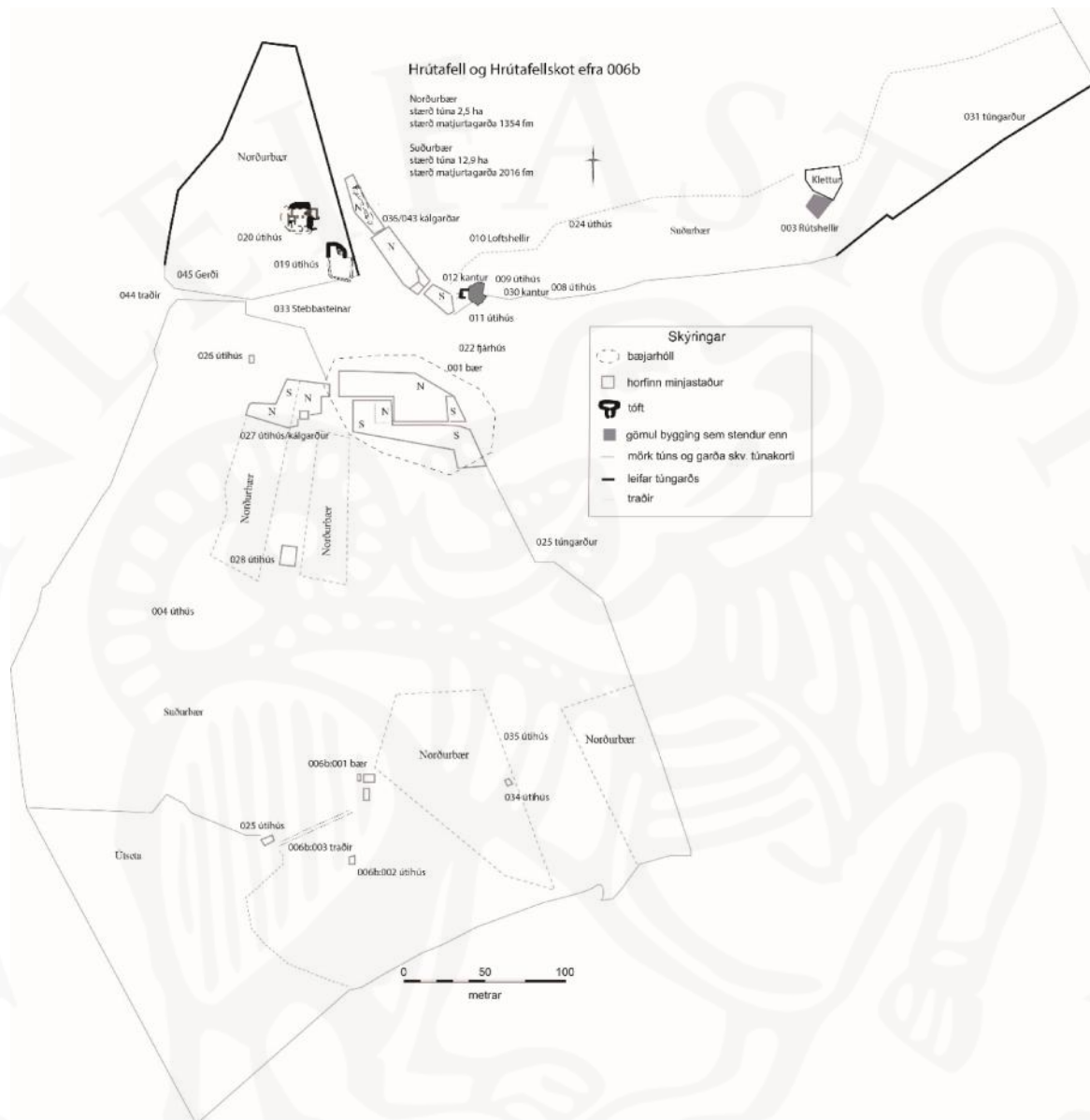
Í afgirtu, framræstu og óræktuðu túni sem nýtt er til beitar. Túnið er flatt og mýrlent á köflum. Túnið hefur eitthvað verið sléttað, smbr. skák til suðurs af bæjarhólnum og að malarveginum.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Þvermál hólins í 250° 38° Má segja að hóllinn vísi c. A-V. Smáar þúfur eru um hann allan. Í N hlið hans má sjá móta fyrir 2 dældum, stórum. Hafa það e.t.v. verið heygardar, hlaða eða eitthvað slíkt, hæð 3m. Austari dældin er 12,9m í 14° br. 8,5.

Vestari dældin lengd 12,1m í 10°, br 7,3m. Er líklegt að framhlið bæjarhúsa hafi snúið til S. Land jarðarinar vart meira en 60 ha." Ekki er vitað úr hvaða jörð Hörðuskáli byggðist né hvar nákvæm landamerki voru. Bæjarhóllinn er innan óræktaðs túns sem er í eigu Ólafs Tómassonar og syni hans. Einungis bæjarhóllinn er varðveittur og öll útihús eru horfin af óþekktum orsökum. Bæjarhóllinn er um 40 m í þvermál, grasivaxinn og áberandi í flatlendi. Hann er 1-2 m á hæð og nánast hringlaga. Að ofan er hóllinn stórbýfður án þess að hægt sé að greina einstaka hólfi eða vegg. Vestan í hólnum, í halla niður af honum eru tveir sléttir og örlítið niðurgravnir flákar. Þetta er svæðið sem Guðrún telur geta verið heygarð eða mögulega hlöðu. Sléttir, minni flákar eru líka annars staðar á hólnum.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: JÁM I, 37; SB IV, 59; Ö-Hörðuskáli, 1; SB IV; 59; ÁG: Friðlýsingarskrá, 64; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

80 hdr 1686. 40 hdr. 1695/97/1709 með afbýlunum Hrótafellskotu (5 hdr) og Bökkum (2 hdr og 60 álum). 1584 er jörðin nefnd í landamerkjamáli (AI IV, 399-405). Jörðin á fjöru í landi Ytri-Skóga. (JÁM I, 32-33). Tvíbýli var til miðrar 20. aldar. "Fellið er vel gróið ofan brúna og var þar áður vetrarganga fyrir sauði. Landareignin er víðlend á mælikvarða Eyfellinga, töðuvellir næst bæ, utar gömul engjalönd. Inn frá bænum, vestur af fjallinu blandast saman grundir og aurar. ... Vesturhlíðar Drangshlíðarfjalls eru í landareigninni, grónar til metra muna. Innar tekur við Hrótafellsheiði með innstu takmörk við Eyjafjallajökul." (SB IV, 54-55)

1709: Engjar eru að miklu leyti af fyrir sandi, grjóti og leir af vatnságangi úr Kaldaklofsá. Hagar eru og mjög forargaðir af blástri, vatni, skriðum og sandi." (JÁM I, 34) 1839: "Hefir þessi jörð nokkra hagagöngu fyrir sauðfé á vetrum og að því skapi sémileg tún, en lakari útslægjur. Hætt er við að jörðin líði skaða af Kaldaklifsá, þá hún flæðir yfir tún, engi og haga og af þessum orsökum hefur jörðin gengið nokkuð af sér." (SSR, 17) 1924: Suðurbær: Tún 12,9 ha, garðar 2016 m². Norðurbær: Tún 2,8 ha, garðar 1354 m².

RA-005:001 *Hrútafell* bæjarhóll bústaður Tvíbýli var á Hrútafelli þar til um miðja 20. öld. Bæjarhúsin stóðu þétt saman og hafa sjálfsagt alltaf verið á sama stað. Bærinn var rétt neðan þjóðvegjar þar sem hann beygir fyrir Hrútafellið en núverandi íbúðarhús er um 100 m sunnan við gamla bæinn 001. Á túnakorti frá 1924 sést að hús og kálgarðar á bæjarstæðinu voru á svæði sem er 90x60 m að stærð og snýr austur-vestur.

Flatlent svæði neðan þjóðvegjar.

Ekki er afgerandi bæjarhóll á bæjarstæði Hrútafells. Búið er að rífa allar byggingar sem tilheyrðu gömlu bæjunum en þó stendur enn ein skemma fast sunnan við þjóðveg. Steyptir gaflar eru á húsinu og grjót- og torfhlaðnir veggir. Þakið

er úr bárujárni. Á mynd af bænum í Sunnlenskum byggðum IV sést þessi skemma og vestan við hana er annað hús og þar vestan við er nyrðri bærinn á bæjarstæðinu. Syðri bærinn var suðaustan við hann. Báðir bæirnir sjást á mynd sem er á gömlu póstkorti og má finna í Sarpi. Í suðurausturjaðri bæjarstæðisins er gamalt, steinsteypt hús frá 1939 sem ekki er lengur búið í en verið er að gera upp. Það hús er lítillaga niðurgrafið.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: SB IV, 55. JÁM I, 32-4; <http://sarpur.is/Adfang.aspx?AdfangID=763823>

63°31.358N 19°34.698V

Mynd 176. Bæjarhóll 005:001, horft til vesturs.

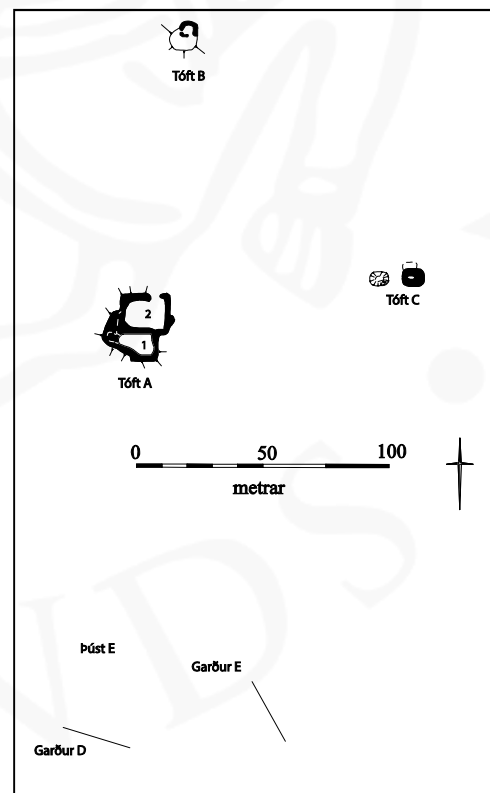
RA-005:002 *Bakkarnir* bæjarhóll býli

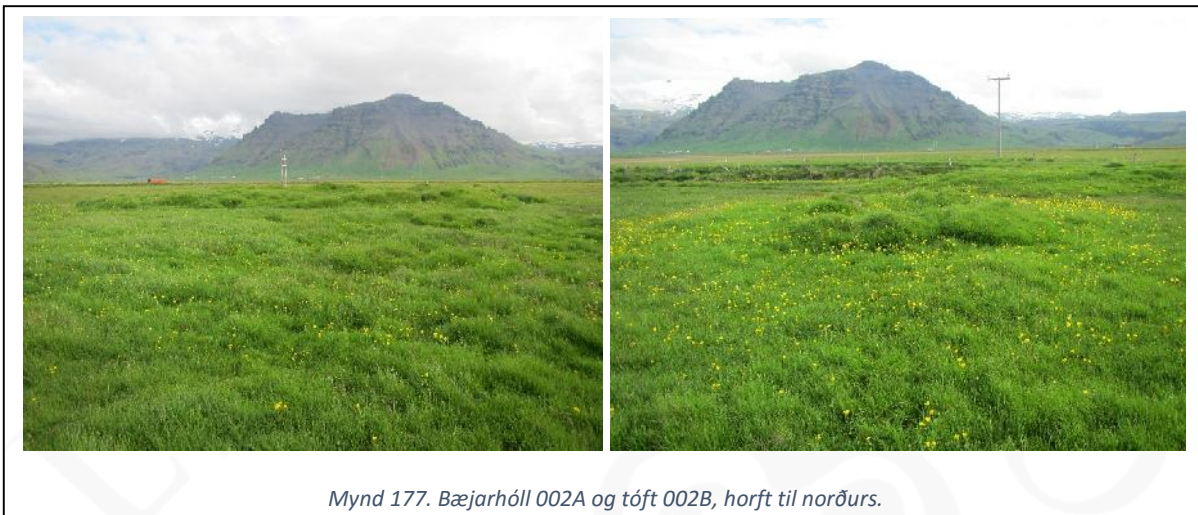
Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín kemur fram að Bakkarnir voru afbýli frá Hrútafelli, alls 2 hdr og 40 álnir. Var fyrst byggt um 1660 en lagðist í eyði árið 1708. Í Sunnlenskum byggðum IV segir: "Byggð hófst þar síðar á 18. öldinni og lagðist endanlega niður 1784. [...] Bærinn stóð í suðvesturhorni Hrútafellslands. [...] Bæjarrústin er um 530 m norðaustur af Klömbru [RA-012:002]. [...] Aðalhúsið hefur verið skáli, um 7.80x2.90 m að flatarmáli. Heygarður að baki skála hefur verið um 10x7 m að flatamáli, með breiðu hlið móti norðri." "Bakkamýri er gamalt býli úr Hrútafellslandi suður við Klömbrumarkið," segir í örnefnaskrá. Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur sem gerð var 1980-1981 segir: "Hóllinn er rétt vestan vegar norðan við Klömbru. Kaldaklofsá spillti slægjum og högum." Bakkarnir eru innan landsvæðis sem nú tilheyrir Skarðshlíð I. Bakkarnir eru 1,4 km suðvestan við bæ 001, tæpum 120 m vestan við malarveg að Eyvindarhólum RA-013.

Flatt, framræst og gróið tún sem nýtt er til beitar. Raflína liggur þvert yfir túnið. Vesturhluti túnsins er votlendur og víða sjást grónir árfarvegir, líklega eftir Kaldaklifsá.

Bakkarnir eru svæði sem er 312x140 að stærð og þar eru sex mannvirki sem fengu bókstaf til aðgreiningar í lýsingu þessari. Bæjarhóll A er norðarlega, fyrir miðju svæðisins. Bæjarhóllinn er 20x20 m að stærð og eru leifar bæjarhúsa og heygarðs á honum. Lýsingin

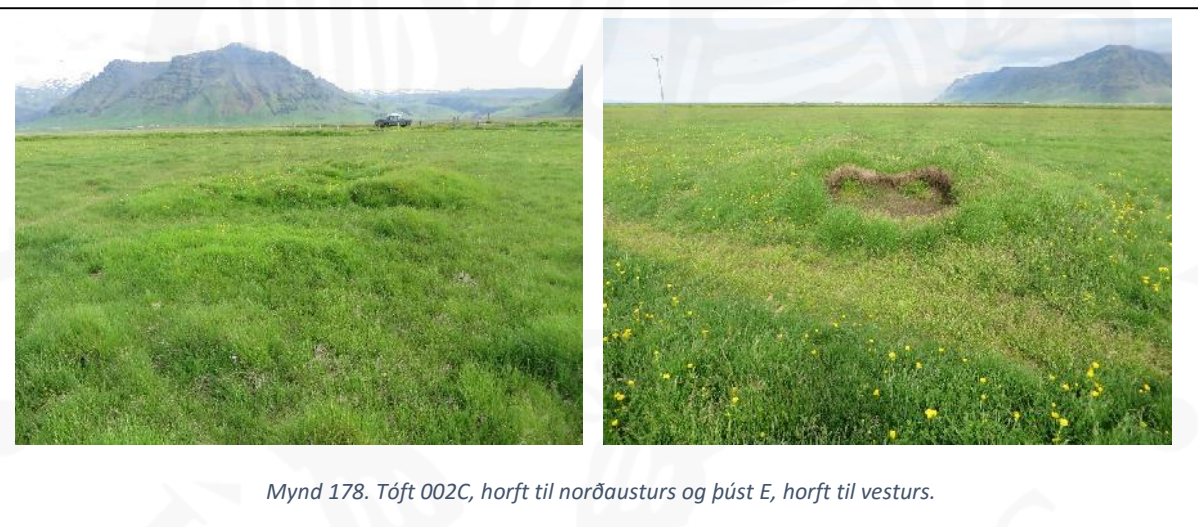
63°31.095N 19°36.300V

Mynd 177. Bæjarhóll 002A og tóft 002B, horft til norðurs.

hefst til suðurs, í hólfi 1 sem var bæjarhúsið. Það er 9x6 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Veggirnir eru 0,2-0,5 m á hæð, 1-2 m á breidd og algrónir. Þeir eru að öllum líkindum torfhlaðnir. Ekkert op sést inn í hólfið. Vesturveggurinn er útflattur og mögulega var þar útskot eða annað hólfi. Hólf 2 er norðar og var heygarður. Það er 12x8 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Op er á miðri norðurhlið. Veggirnir eru 0,3 á hæð, 1-2 m á breidd og úr torfi. Heygarðurinn er sléttur að innan. Öll tóftin er grasivaxin og ekki mótar fyrir bæjarhól fyrir utan tóftina. Tóft B er tæpum 130 m norðan við tóft A. Hún er 5x4 m að stærð, einföld og snýr norður-suður. Hún er torfhlaðin og veggirnir eru 0,2 m á hæð, 1 m á breidd og signir. Ekkert op sést inn í tóftina en rof er í suðvesturhorninu. Fyrir vestan tóftina þúst. Hún er 8x6 m að stærð, snýr austur-vestur og er 0,2 m á hæð. Mögulega var annað hólfi við tóftina en veggirnir útflattir.

Mynd 178. Tóft 002C, horft til norðausturs og þúst E, horft til vesturs.

Tóft C er um 120 m ANA við bæ A. Hún er einöld og torfhlaðin. Tóftin er um 6x5 m að stærð, snýr norðaustur-suðvestur. Op er á henni til suðvesturs. Veggir tóftarinnar eru signir og eru þeir hæstir um 0,4 m. Við utanverðan norðvesturlangvegg er lág þúst sem er um 2x4 m að stærð og 0,2 m á hæð. Hún snýr eins og tóftin. Mögulega er hún hrún úr tóftinni en einnig kann að hafa verið annað hólfi í henni. Tveir áveituskurðir eru um 110 m sunnan við bæ A. Þeir eru á svæði sem er um 90x40 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Garður F er norðaustast á svæðinu. Hann er um 34 m á lengd, 0,7 m á breidd og 0,2 m á hæð. Garðurinn snýr norðvestur-suðaustur og er gróinn og genginn í þúfur. Garður D er suðvestast á svæðinu og er áþekkur garði F en er heldur greinilegri. Hann er um 42 m á lengd og snýr VNV-ASA. Garðurinn er 0,7 m á breidd og 0,2 m á hæð. Hann er genginn í þúfur og verður ógreinilegri eftir því sem lengra dregur til VNV. Þúst E er u 200 m suðvestan við tóft C og fast norðvestan við svæðið

Mynd 179. Garður 002D, horft til ASA og garður 002F, horft til suðausturs.

sem áveitugarðar D og F eru á. Þústin er 4x5 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Þústin er um 0,6 m á hæð. Í norðausturenda er ógróið rof, ekki sést grjót í því.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: JÁM I, 34-35; SB IV, 55; GS: Drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa; Ö-Hrútafell, 1

RA-005:003 Rútshellir hellir útihús

63°31.374N 19°34.360V

Rútshellir er sýndur 280 m ANA við bæ 001 og tæpum 140 m austan við úthús 008, á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924. Hellirinn hefur verið heimsóttur margofter í gegnum aldirnar. Upplýsingarskilti um hellinn er við þjóðveg 1 og þar er ljósmynd af honum frá 1911. Þar sést að hlaðið var fyrir op hellisins til austurs og önnur hleðsla var undir kletti við norðvesturhorn hans. Þær minjar eru horfnar. Rútshellir er í stórum móbergskletti, í grasivöxnu túni norðan við þjóðveg 1. Hellirinn gengur inn í móbergsstapa sem er laus frá Hrútafellinu sjálfu. Túnið er í aflíðandi

Mynd 180. Rútshellir 005:003, horft til norðausturs.

halla til suðurs, í átt að þjóðveginum. Hellirinn var friðlýstur árið 1927. Vegagerðin vildi losna við fjárhúsið og flest útihúsanna við hellinn til að rýma fyrir vegagerð um 1980. Af því varð ekki og hann er varðveittur að öllu.

Túnið sunnan og suðvestan við hellinn er í aflíðandi halla til suðurs, í átt að þjóðveginum. Það er nýtt til beitar og eflaust slegið.

Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns frá 1708 segir: "Hellir einn er í túninu, sem brúkast fyrir geymsluhús, og er til stórra hlunninda." Í bókinni Frásögur um fornaldarleifar segir: "J Skóga Kyrkiu Sókn fyrir Austann sokallada Landnámsjörd Hrútafell, liggur til Landnordurs þaðann, rétt við Alfaravégin einn stór og merkilegur Hellir, kallaður Almennt Rútshellir, hvörs Útmálun og Afmæling er þessi: - 21 al: Lángur - á vídd að framanverdu 7 al: - við stafn 5 al: - á hæð, þar sem hann er hærstur 5 al - Framann við hann er þil ödrumeiginn enn Grióthledsla Ný ödruméginn - 2r Dýrastólpar, með Hurd

og lómum í frekara lagi göldum, hvað síðar tíðist tilsett. - Framan við þilid er Fordýri stórt 3ia álina Lángt af jafnri Vídd og Hæd við sjálfann Hellirinn - Innan fyrir þessu þili sjást bitaför í Veggjum til Hlida 5 hvöru meigin - Gólfid í Hellirnum er af fasta ósliettu Móbergi - , sem orðsakar mishæð Hellirsins; Hellirinn er allur í Mænir innanverdt hvölfður, með mjög mörgum Smáholum til beggja Hlida. Hellirinn virðist allur að innan verdu vera lagadur með Útklppun af Mönnum - Á vinstri hönd þá inn er geingid í Hellirinn, 13 álnir frá Adl Inngaungunni, er annar minni Hellir þvert út úr, sem kallast Stúka, og horfir með utidýrum til útnordurs - hann er 10 al: á leingd, 4 álnir á vídd 4 1/2 al: á Hæd - Austannverdt í þessum Hellir er Steinbekkur klappadur 2 1/2 al - með þunnum Móbergsbotni yfir Adal hellirnum, með kloppudu gati í gegnum midjann Botninn, og tíðist þetta vera Rúm Rúts, er býgdi Hellirinn - er sagt Fjandmenn hans hafa viljad vega að honum gegnum gatid með Spióti, enn hafi ei dugad, þar Rútur var þá í burtu. - þetta Rúm er fyrir þverum Gabli, og eikur þessa Hellirs leingd um 2r álnir - Stúkan er hærri

Mynd 181. Stúkan, horft til NNV og heyhellir, horft til VSV.

upp enn sjalfur Hellirinn hérvið 1 1/2 al - Skilrúm er milli hálfar Stúkunnar og Hellirsins af þunnu fasta Móbergi - Bitahögg í Stúkunni til Hlida eru 7 hvorju meigin. - á Síðri Hlidveg e þessi mind [tákn] - nýðri Hlid [tákn] - J Móbergsgólfi Stúkunnar eru höggnaðar þessar Holur [tákn] sem sagt er að sé Nóstokkur Rúts - [tákn] Ablgröf hans, [tákn] Stediastæði hans; - Hvör þessi Rútur hafi verid hefir eg ecki neínstadar gétad fundid um skráð, og ecki gétur hans sú prentada Landnáma sem vær höfum, þó almenn Folks-sögn gangi fyrir að hann hafi verid Landnáms madur." [afmg.2: Sagnir um Rút og hellinn eru skráðar í Ferðab. EÓBP II Rv., 1974,195 (frumútg. 1772,925-6. Í Almennri Landaskipunarfræði. Fyrri partsins annarri deild: Nordurlöndum. Kh. 1821, 180: "Rútshelli undir Eyjafiöllum; í hönum er húbýli, 24álnir á lengd, 8á breidd og 4 á hæd og er þat hvelft hit efra; út frá því gengr afhelli nokkr með lopti uppí, ætlat til sængurstædis, og er gat á loptinu, í gegnum hvört, meðd segia, at hellisbúin, Rútr af nafni, er giörðt hafi hellirin sér til varnar, þar hann átti sökótt í héraði, hafi á fornöld lagvopnum lagdr verit til bana af fiandmönnum hans; ástundum búa menn í hellir þessum."

Brynjúlfur Jónsson heimsótti Rútshelli og birti grein í Árbók hins íslenska fornleifafélags 1901. Þar segir: "Hellirinn er nál. 20 al. langur, nál 6 al. breiður en að eins 3 1/2 al hár. alstaðar jafn að kalla. Blágrýtisklöppin; þar er þursaberg niður úr gegn; liggur glufan þó lægra en hellisgólfið. Svo er kletturinn stór, að austurveggur hellisins er á að gizka 2 al. þykkur, hinn þó miklu þykkri en ræfið þó þykkast. Brekka er upp með vesturhlið hellisins. Þar verða fyrir dyr á öðrum helli, er gengur þvert inn í klettinn og stefnir á aðalhellinn miðjan. Dyrnar eru lágar, og er niðurgegnt í þennan þverhelli. Niðri er hann nál. 6 al víður, nál 7 al. langur og nál. 4 al hár. Þó hann sé ekki hærri en þetta, hafa á sínum tíma verið settir í hann bitar af tré, sjást sporin, sem fyrst þá eru höggvin, báðum megin í hliðunum, og þar niður undan eru holur í miðju gólfið fyrir stoðir, sem staðið hafa undir bitunum. Gaflinn í þessum helli, milli hans og aðalhellisins, er svo þunnur, að hann hefir öðrum megin brotnað burt, næstum hálfur,

og er það allvitt op inn í aðalhellinn, nálægt miðju hans, og er það ofan af meir en álnarháau þrepi að fara ofan í aðalhellinn. Sá hluti gaflsins, sem heitt er, fláir dálítið; má ganga hann upp, og kemur maður þá í skot, sem er jafnbreitt þverhellinum, en tæplega 3 al hátt. Er það sem loft yfir aðalhellinum á þeim parti, en lenging við þverhellinn ofanverðan. Inst í skotinu er gat niður úr loftinu ofanum mæni aðalhellisins, ál 1/2 al. vtt. Í aðalhellinum eru á 2 stöðum berghöld í ræfinu, og á einum stað í klettinum úti, norðanmegin. Þau eru því líkust, sem hálfir bollar séu höggðir inn í bergið, tveir hvor á móti öðrum; verður þá haft milli þeirra og er þar höggið gat á. Bæði í aðalhellinum og þverhellinum er ræfið eins og reglulega mynduð bogahvelfing og gaflarnir eru skarpt afmarkaðir. ... Nokkur hluti gjögursins sem er bak við klettinn gengur innundir hann, og innundir gafl aðalhellisins, er þar nú afhlaðin lambakró.

Í Sunnlenskum byggðum VI segir: „Í sýslulýsingu Þorsteins Magnússonar á Móeiðarhvoli 1744 segir: "Eitt þessara steinhúsa, á Hrútafelli undir Eyjafjöllum, er það sérstæðasta, þar sem hægt er að ganga inn í fjall eins og kapellu og fyrir forhellinn eru gjörðar dyr með læsingu, skráarlaufi og þili með gluggum umhverfis. Rúmið inni er svo stórt og hátt að hið efra er hægt að skilja frá hinu neðra með lofti." Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: „Vísar í 250 gráður, að hluta lagaður af manna völdum. Rákir og holur í vegg þar sem hvelfing byrjar, bendir til loftútbúnaðar. Gat í N-enda sem er sveigður, e.t.v. heylúga. Timburpil skilur hlöðu og fjárhús nú.“ Þegar Guðrún var á staðnum 1981 var hellirinn fullur af heyi. Í grein Hallagerðar Gísladóttur og Árna Hjartarsonar og birtist í Árbók hins íslenska fornleifafélags árið 1995 segir: "Þjóðsögur greina frá Rúti þeim er hellirinn er kenndur við. Fer þar ýmsum sögum. Ein er sú að Rútur hafi verið sakamaður, óvinsæll sveitarhöfðingi eða þá tröll og búið í hellinum, en loks verið unninn af héraðsmönnum með því að höggva gat á hellisgólfið undir rúmi hans og leggja hann gegnum það eða þá með því að leggja ann gegnum gat, sem þeir hafi höggvið á hellinn. [...] Rútshellir skiptist í tvennt, Aðalhelli og Stúku, sem gengur hornrétt á aðalhellinn miðjan. Framan við hann er fjárhús, en á þessari öld hefur hellirinn lengst af verið notaður sem heylaða. Lengd aðalhellis mældist 16,3m frá botni og út í fjárhúsið sem stendur við hann [...]. Hann er beinn en þrengist lítið eitt inn á við, mesta breidd er 4,8m en innst, þar sem hann er mjóstur, er hann 3,7m. Loft hæðin er nokkuð jöfn. Yst er hún víðast 2,5-2,7 m en innst 2,2 m. Í munnanum er gróf í gólfinu og í henni eru þrep upp í hellinn. Þau eru þrjú en hafa ef til vill verið fleiri, neðstu þrepin sjást ekki og efsta þrepið er eytt af langvarandi sliti, svo þar er einungis ójafn halli upp í hellinn. Gólfið þar inn af er óslétt og hallar upp á við inn hellinn, er um 1,6m hærra innst en yst. Áberandi dæld er í gólfinu sem teygir sig utan frá munna og inn fyrir miðjan helli. Dældin er óregluleg í lögun og óslétt í botninn og stingur að því leyti í stúf við aðra hluta hellisins. Engin merki um flór eða lokræsi er að sjá en vatnshalli er alstaðar út. Þó verður ekki vart við leka nema út við munnan. Með norðurvegg er áberandi slétt ræma sem afmörkuð er með rás í gólfinu. Rásin er víðast 5-10 m breið en grunn. Sums staðar er hún þó eydd. Ræman er víðast 20 cm breið og liggur nokkuð jafnt hallandi frá munna og inn undir botn, þar sem hún endar tæpan metra frá gafl. Samskonar ræma og rás er meðfram suðurvegg en halli þeirra er ekki eins jafn og norðanmegin og þar er gólfið heldur ekki eins slétt. Utarlega í hellinum eru þrjár kringlóttar holur, eins og eftir stoðir á gólfinu, stærsta holan er 15 cm djúp þar sem hún er dýpst og önnur við hlið hennar 12 cm, en sú þriðja, sem er út undir norðurvegg, er örgrunn. Loftið er mun sléttara og jafnara en gólfið með finum höggföllum í berginu sem sýna að nostursamlega hefur verið að verki staðið er hellirinn var gerður. Loftið er hvelft og bogamyndað innan til, en ysti hlutinn er flatur og bungar á kafla lítið eitt niður á við. Innarlega er sporöskjulaga op í miðri hvelfingunni sem gengur upp í Stúkuhellinn. Það er 50x80 cm að stærð og bergþykktin í því er 40 cm. Loftinu hallar upp á við frá muna líkt og gólfinu. Innan við opið á hvelfingunni lækkar það þó og hallar í andstæða átt á kafla en heldur svo áfram sama halla og fyrr inn að gafl. Ysta lag bergsins, veðrunarhúðin, er ljósbrún með hvítum yrrum og hún þekur hellinn að mestu að innan. Út við munnan taka veggirnir lit af grænleitum þörungagróðri og mosa og þar vex tófugras niður úr rjáfrinu. Smágöt hafa dottið í veðrunarhúðina á stöku stað, einkum meðfram mjórri sprungu sem skásker innsta hluta hvelfingarinnar, og þar sér í dökkleitt ferskt móberg undir. Veggirnir, sem upphaflega hafa verið slétt höggðir líkt og loftið, er settir ótal holur, hillum og

berghöldum. Holurnar eru ýmis nokkuð hringlaga eða aflangar upp og niður. Einnig sjást ferstrend bitaför. För eins og eftir skilrúm eru á veggjunum 4,5m innan við munna (miðað við neðsta þrep) óljós þó. För eftir einhverskonar skilrúm eða milliveggi sjást víðar, en hvergi annars staðar má rekja þau þvert yfir hellinn. Inn undir hellisgafl, 10-15 cm frá vegg, eru lóðréttar grópir báðum megin niðri við gólfið, líkt og þar hefði verið timburverk fyrir gaflinum. [...] Stúkuhellirinn eða Stúkan er falleg smíð. Inngangurinn að utan er fremur lágur, sveigmyndaður efst en neðri hluti hans sést ekki fyrir hleðslu sem þar er. Frá inngangi eykst lofthæðin upp í 3,5m háa hvelfingu. Veggirnir eru bogsveigðir inn frá munna, lóðréttir neðan til en engin glögg skil verða þar sem hvelft þakið tekur við. Stúkan er öll áferðafallegri að innan en Aðalhellirinn og gólfið er lárétt og slétt. Meitilför sjást vart í veggjum og lofti en á örfáum stöðum eru smágöt í veðrunarhúðina, aðallega meðfram sprungu sem gengur þvert yfir loftið utanvert. Innst í hellinum er bálkur mikill höggvinn í bergið, rúmstæði Rúts, samkvæmt þjóðsögum. Þar verður 1,7m upphækkun á gólfinu. Veggurinn upp í rúmið, rúmstokkurinn, er brattur en ekki lóðréttur. Þrjú óglögg þrep eru í honum við munann niður í Aðalhelli. Enn ógleggri þrep eru lengra til hægri. Rúmbotninn er sléttur, 1,5 m á breidd og 2,7 m á lengd. Þaðan eru 2 m upp í þak þar sem hæst er. Gat er í rúmbotninum niður í Aðalhelli. Það er ekki fyrir miðju rúmi, heldur nær austurvegg og alveg við hellisgafl. Raunar hefur þurft að taka aðeins úr gaflinum fyrir gatinu. Á veggjum Stúku eru bitaför, 5 í röð beggja vegna, öll í sömu hæð og botn rúmsins. För í austurvegg eru slétt að neðan en bogsveigð að ofan, 10-13 cm djúp. Förin á vesturvegg eru grynri og með gróp út frá sér til að smeygja bitum í sæti sín. Í inngangi eru för eftir þvertré sem tengjast dyraumbúnaði eða þili sem þar hefur verið. Einungis efstu förin sjást, líklega eru fleiri bak við hleðsluna. Berghöld eru aðeins þrjú. Eitt tákn er á hvorum vegg út undir inngangi og einfaldur kross á gaflvegg. Aðrar áletranir sjást ekki. Skammt innan við hleðsluna í inngangi eru tvær holur í gólfinu. Sú innri er 28x63 cm á kant og 12-14 m á dýpt. Hin er ferningslaga 40x40 cm og sá barmur hennar sem að inngangi snýr eilítið bogsveigður. Hún er 20-25 cm djúp. Utar er lítil upphækkun í gólfinu. Þar hefur verið skilin eftir 25 cm hár móbergspallur þegar hellirinn var höggvin úr. Hann er í grófum dráttum þríhyrningslaga og stendur topphorn þríhyrningsins út á gólfið, út á móts við holurnar, en grunnlína hans er samgróin veggnum. Um 30 cm frá horni steinsins er ferningslaga bolli höggvinn í hann 9x9 cm, dýpi 8-9 cm. Skarð er í barm hans. Fyrir miðri innri brún steinsins er berghald. Niðurstaða greinahöfunda er á þá leið að í Rútshelli hafi verið smíðja. " Í bókinni Manngerðir hellar á Íslandi segir: "Tveir manngerðir hellar eru höggðir inn í höfðann. Stóri hlöðuhellirinn er beinn og hvelfdur, a.m.k. 20 m langur. Framan við hann er hlaðið fjárhús. Gaflinn er gerður úr stórum hleðslusteinum en efsti hluti hans er úr steinsteypu, hellur og torf í þaki. Húsið var fyrst byggt um 1917 en hefur verið endurbætt oftar en einu sinni síðan. Litli hellirinn, Stúkan, gengur hornrétt á þann stóra. Hann er einnig beinn, hvelfdur og reglulegur. Grunnflötur er 8,05 x 2,40 m². Hann er lægstur við dyr, tæpur metri á hæð, en hækkar mikið inn og verður hæstur nær 3 m. Kross er höggvinn í bergið fyrir miðjum gafl upp við þak. Hann er 35 x 22 cm, strikin eru 4 cm á breidd og krossmiðjan er 22 cm frá grunni. Gamlar lýsingar á hellinum nefna ekki krossinn. Op eru á milli hellanna. Matthías Þórðarson tók ljósmynd af Rútshelli einhvern tíma um 1920. Þá var ekki búið að reisa fjárhúsið framan við hann." Litlu er við þessar lýsingar að bæta, fremur verður lögð áhersla á lýsa núverandi ástandi hellisins og sambyggðra fjárhúsa. Var hverju mannvirki gefin bókstafur til aðgreiningar. Rútshellir A er einn af merkari minjastöðum á svæðinu, hann er manngerður og á tveimur hæðum. Efri hellirinn gengur yfir þann neðri að hluta, op inn í þá báða að utan og innan. Lofthæðin inni í hellinum er 2,4 m og gólfið er mishæðótt. Víða sjást för eftir meitla, stoðarholur, syllur og berghöld. Þil var fyrir suðvestur opi hellisins en það var tekið þegar fjárhúsin voru byggð þar fyrir framan. Fjárhús B eru suðvestan við hellinn og eru 14x9 m að stærð og snúa norðaustur-suðvestur. Þau voru byggð eftir 1917 smbr. Ljósmynd Matthíasar Þórðarsonar og birt er í bókinni Manngerðir hellar. Garði liggur eftir miðju fjárhúsanna, úr timbri. Veggirnir eru 1-1,3 m á hæð og má sjá 5 umför grjóthleðslu í þeim. Veggirnir eru hlaðnir að innan en að utan eru þeir grónir. Bárújárnsþak er yfir fjárhúsunum en hluti þess fokið næst hellismunnanum. Austan við fjárhúsin, þó sama kletti, er lítið hellisgjögur. Austan við

Rútshelli, austan í sama kletti, eru svokölluð Gjögur C. Nyrðra gjögrið var notað til þess að þurrka þvott. Austan við það er einföld grjóthleðsla sem afmarkar 7x6 m stórt svæði og er 0,3 m á hæð. Hún liggur frá berginu að klettinum til suðvesturs. Ekki var hægt að skoða gjögrið nánar, það er fullt af timbri. Steinsteypa lokar syðra gjögrinu, það átti að vera geymsla fyrir dráttarvél án árangurs. Ártalið 1904 sést klappað í bergið við gjögrið. Austan við fjárhús B er stakstæður klettur. Austan hans er hleðsla D sem afmakaði litla rétt, kletturinn myndar lítið hellisgjögur sem er 0,3-0,4 m á hæð. Hleðslan er einföld, 3x1 m að stærð og grjóthlaðin. Hún snýr norður-suður. Engin mannaverk eru á hellinum sem hefur verið notaður fyrir fé.

Mynd 182. Gjögrin 003C og hleðsla 005D, horft til vesturs.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: JÁM I, 33; SB IV, 14-15; FF, 117-118; Haraldur Matthíasson, 57; Páll Sigurðsson: StSÍ II, 508; Manngerðir hellar, 257-266; BJ, 26-27; HG/ÁH, 37-47; ÁG: Friðlýsingarskrá, 64; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna frá 1906; Túnakort 1924

RA-005:004 heimild útihús

63°31.271N 19°34.893V

Á bæjarteikningu danskra mælingamanna frá 1906 er útihús sem ekki er sýnt á túnakorti frá 1924. Það var um 230 m suðvestan við bæ 001 og um 100 m norðvestan við Efra-Hrútafellskot 006b:001.

Slétt, flatlent tún.

Engin ummerki um útihúsið sjást á yfirborði vegna sléttunar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906

RA-005:005 hellir hlaða 63°31.398N 19°34.374V

Guðrún Sveinbjarnardóttir skráði helli í Hrútafellsfjalli þegar hún vann að skráningu byggðasögu Eyjafjallahreppa 1980-81. Hey var geymt í hellinum. Ekki reyndist unnt að komast upp í hellinn þegar hann var skráður 2014 en hann er uppi í berginu norðan við Hrútselli 003, um 270 m norðaustan við bæ 001.

Hellirinn er hátt uppi í bröttum hlíðum Hrútafellsfjalls. Guðrún Sveinbjarnardóttir lýsir hellinum á eftirfarandi hátt 1981: "Beint upp af Hrútselli, í NV frá Skarðshlíð

Mynd 183. Hellir 005:005, horft til norðausturs.

2, austanvert í berginu, er ból sem notað var til heygeymslu fyrir sauði (afi Magnúsar [Eyjólfssonar]). Er þetta hallandi ból, vísar í S þar sem hlaðið var upp í munnan. L 5,25 [m], Br 4,3 [m], H 2,0 [m]." Ekki sjást hleðslurnar þegar horft er upp í hellinn og ástand þeirra ekki þekkt.

Hættumat: engin hættu

Heimildir:GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-005:006 Húðarból hellir

63°31.401N 19°34.449V

Mynd 184. Húðarból 005:006, horft til norðausturs.

"Vestan við Vesturkinn er klettur, sem Krá kallast, ofan við fjárhúsin [009]. Ofan við hann er Lofthellir, sunnan í Hrútafellsfjalli. Austan við hann er Reipaból [007] og austan við það Húðarból," segir í örnefnaskrá. Í Húðarbóli voru húðir þurrkaðar. Hellirinn er hátt uppi í hlíðum Hrútafellsfjalli, um 215 m norðaustan við bæ 001. Há og brött grasbrekka er neðan við skútann og er erfitt að komast upp í hann vegna brattans. Skútinn er um 12 m á lengd og 6 m eru inn í botn hans. Gólfið í skútanum er flöt móbergshella í miklum halla upp í móti, til norðurs, og liggur upp í þak skútans. Lofthæð skútans er um 6 m næst opinu inn í hann. Ekki sjást skýr mannaverk í skútanum, engin berghöld og engar holur eða

grófir þar sem stoðum eða uppistöðum hefur verið komið fyrir.

Hættumat: engin hættu

Heimildir:Ö-Hrútafell, 2

RA-005:007 Reipaból hellir

63°31.389N 19°34.459V

Mynd 185. Reipaból 005:007, horft til norðvesturs.

"Vestan við Vesturkinn er klettur, sem Krá kallast, ofan við fjárhúsin [009]. Ofan við hann er Lofthellir, sunnan í Hrútafellsfjalli. Austan við hann er Reipaból og austan við það Húðarból [006]," segir í örnefnaskrá. Reipi voru geymd í Reipabóli. Hellirinn er hátt uppi í hlíðum Hrútafellsfjalli, um 215 m norðaustan við bæ 001.

Há og brött grasbrekka er neðan við skútann og er erfitt að komast upp í hann vegna brattans.

Reipi sjást enn hanga í hellinum en ekki reyndist unnt að komast upp í hann vegna þess hversu bratt er upp í hann. Af þeim sökum er ekki lýsing á hellinum en hann er mun minni en Húðarból. Ekki er heldur lýsing á hellinum í gögnum

Guðrúnar Sveinbjarnardóttur sem hún safnaði 1980-1981 þegar hún vann að skráningu á byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

Hættumat: engin hættu

Heimildir:Ö-Hrútafell, 2

RA-005:008 hleðsla fjárhús

63°31.362N 19°34.522V

Hleðsla er 140 m austan við bæ 001 og 40 m austan við útihús 009. Þetta er útihús sem sýnt er á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906. Að sögn Ármanns Fannars Magnússonar, heimildamanns, var útihúsið rífið skömmu eftir 1981 vegna vegagerðar. Hlaða sem var sambyggð fjárhúsunum sést enn sem lægð í brekkunni.

Flatlent, landþröngt og grasivaxið tún. Fjárhúsin voru undir klettum, á flatlendi.

Guðrún Sveinbjarnardóttir lýsir fjárhúsunum í skráningu árið 1981 þar segir: "Vísa í 200 gráður, 2 sambyggðar ferhyrndar burstir, breidd 4 & 5.5, steypar, ásapak með hellum og torfi. Farin að hrynja. Skipt með trégrind, jötur á grjóthleðslum, tvöföld stoðarröð úr þeim heldur þaki. Vestan við er útflött tóft. Hlaðan er þvert aftan við, grafin inn í hlíð, þak hvílir á jörðu, steypir gaflar; hefur verið lengd um 2m til austurs. 17.7 x 5.5. Bárujárnsþak, fallið." Einu ummerkin nú (2014) eru um hlöðuna, þar er niðurgrafin dæld. Hún er 4x4 m að stærð og 0,5 m djúp. Hún er algróin og hvergi glittir í grjót. Sunnan við dældina er "bakki" og voru fjárhúsin sunnan hans. Bakkin er náttúrulegur, 0,8 m á hæð og liggur austur-vestur.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; GS: Drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-005:009 heimild útihús

63°31.365N 19°34.575V

Útihús er sýnt 100 m austan við bæ 001 og rúmum 40 m vestan við útihús 008 á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906. Að sögn Ármanns Fannars Magnússonar, heimildamanns, var útihúsið rífið um 1981. Þá var þjóðvegur 1 malbikaður og færður um leið. Við þá framkvæmd var útihúsið rífið. Þetta var hesthús og kartöflukofi. Guðrún Sveinbjarnardóttir lýsir hesthúsinu í skráningu sem gerð var 1980-1981. Þar segir: "2 sambyggðar burstir með steypum göflum. Ásapak, 1 þvertré c. í miðju húsi. Grjóthlaðin jata við v-vegg, breidd 0,45, hæð 0,54. Pallur, 2,5 x 2 framan við, frá A-dyrakampi V-húss. V-hús 5 x 5,1 (2,9 innan). Notað fyrir kálfa."

Flatlent, landþröngt og grasivaxið tún.

Engin ummerki hesthússins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna vegagerðar

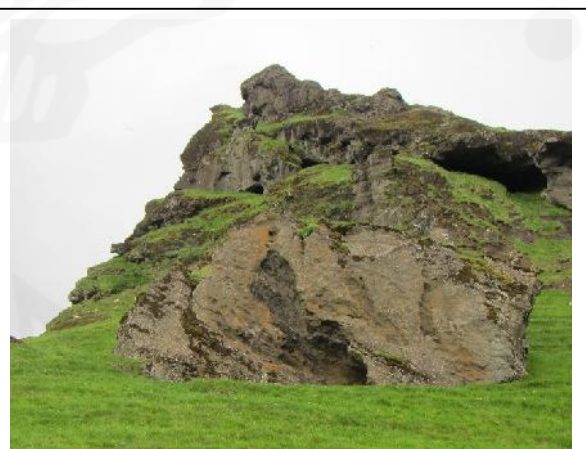
Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; GS: Drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa.

RA-005:010 Loftshellir náttúrumin herslubyrgi

63°31.371N 19°34.572V

"Ofan við hann er Loftshellir, sunnan í Hrutafellsfjalli," segir í örnefnaskrá. Guðrún Sveinbjarnardóttir getur þess í skráningu 1981 að þarna hafi fiskur verið hengdur í skoru í beginu og látinn síga og þurrkast. Loftshellir er rúmum 100 m austan við bæ 001 og tæpum 20 m norðan við hesthús 009. Skoran er ofan við Loftthelli, í 1,5 m hæð. Hún liggur upp frá norðvesturhorni hellisins. Kletturinn er 10-15 m uppi í fjallshlíðinni. Brekkan er brött og slétt tún neðan hennar. Skoran er 10 m á hæð og 1-2 m á breidd. Engin mannvirki sjást þar en erfitt var að skoða efsta hluta hennar, kletturinn er brattur og ekki komist þar að með góðu móti.

Hættumat: engin hætta

Mynd 186. Loftshellir 005:010, horft til norðurs.

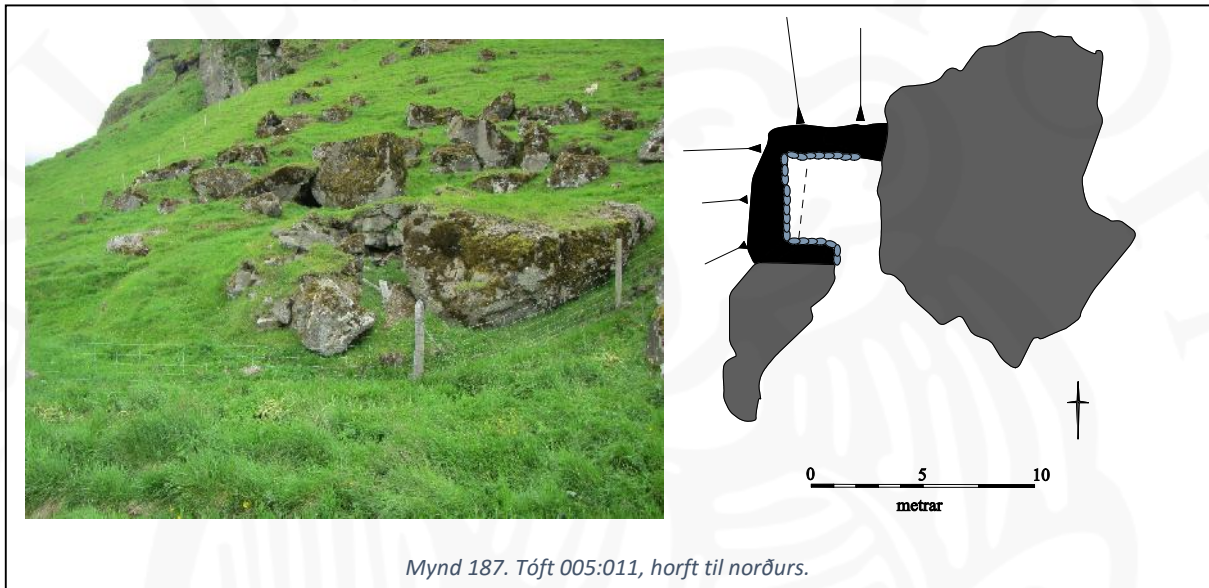
Heimildir:Ö-Hrútafell, 2; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-005:011 tóft hesthús

63°31.374N 19°34.640V

Útihús er sýnt 60 m norðvestan við bæ 001 og 60 m vestan við hesthús 009 á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906. Á teikningunni sést að þrjár burstir voru á húsinu og kálgarður til suðurs. "[...] við brekkuræturnar, ofan við hesthúsið, sem er þar hjá kálgarðinum," segir í örnefnalýsingu. Einungis eitt hús, eða burst, er enn varðveitt af þessum mannvirkjum.

Hesthúsið er hlaðið milli tveggja, stórra steina sem komu niður fjallið í skriðu sem er norðan þeirra. Grasivaxið tún er austan og vestan við tóftina en þjóðvegur 1 er 10-15 m sunnar.

Mynd 187. Tóft 005:011, horft til norðurs.

Guðrún Sveinbjarnardóttir lýsir tóftinni árið 1981 í drögum að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa. Þar segir: "Vísar í 226 gráður, grjót- og torfhlaðnir veggir á 3 vegu upp í A-hlið kletts. Ásapak með hellum og torfi. Garði með vesturhlið, breidd 0,4, hæð 0,6. Gengið upp 2 þrep inn í húsið. Dyr breidd 0,9, hæð 1,5, veggjaþykkt 1,6." Tóftin er 6x6 m að stærð og einföld. Stórt bjarg afmarkar austurhliðina, hann er 1,5-1,8 m á hæð og brattur. Annar steinn er í suðvesturhorni og afmarkar hann hluta vesturveggjar. Hleðslur eru uppi á þeim steini, og torf- og grjóthlaðnir veggir afmarka aðrar hliðar. Tóftin er grafinn inn í brekku að hluta til norðurs. Veggirnir eru 0,5-1,8 m á hæð og einungis grjóthlaðnir að innan. Að utan glittir hér og þar í steina. Það má sjá 3-6 umför grjóthleðslu í tóftinni. Meðfram norðurvegg er grjóthlaðinn garði en hrúnið er yfir hann að hluta. Þakið féll inn í tóftina og raskaði henni.

Hættumat: stórhætta, vegna vegagerðar

Heimildir:Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; Ö-Hrútafell, 2; GS. Drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-005:012 kantur útihús

63°31.378N 19°34.652V

Hlaðinn kantur er 50 m norðaustan við bæ 001 og 10 m vestan við hesthús 011. Kanturinn er á mörkum tveggja gróinna túna, vírgirðing á milli þeirra liggur yfir norðausturenda kantsins. Kanturinn gæti verið hluti af tóft 011 en öll tengsl milli þeirra eru þá horfin af yfirborði. Kanturinn er innan heimatúnsins líkt og það er afmarkað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Grasivaxið tún er til allra átta og brött fjallshlíð til norðurs, Kanturinn er við brekkurætur og stefnan fylgir landslaginu,

Kanturinn er 4 m langur og liggur norðaustur-suðvestur. Kanturinn er grafinn inn í brekkuna og gerður úr einfaldri röð af grjóti. Kanturinn er 1 m á breidd, 0,1-0,2 m á hæð og gróinn.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-005:013 Blöndusteinn mannvirki

63°31.411N 19°34.667V

"Ofar og innar í brekkunni er Blöndusteinn með stóru, ferhyrndu keru, sem oftast er fullt af vatni. Skinn voru oft lögð þar í bleyti," segir í örnefnalýsingu. Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 kemur fram að þak sé talið hafa verið yfir kerinu en engin ummerki þess sjáist. Blöndusteinn er 100 m norðan við bæ 001 og 70 m norðan við hesthús 011.

Blöndusteinn er stór klettur sem skagar fram úr brekku sem hallar til suðvesturs, niður fjallshlíð. Víða eru steinar í brekkunni sem er brött og náttúrulegir paldrar víða. Keruð er ofan í miðjum steininum, þar er vatn og gras vex í holunni.

Steinninn er 2-2,2 m á hæð til vesturs en jarðfastur til austurs. Að ofan er grunnflatarmálið 2x1 m og hann er flatur. Keruð sjálf er 1,4x0,8 m á stærð en ekki er ljóst hversu djúpt það er, jarðvegur hefur safnast þar ofan í, vatn og gras vex þar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hrútafell, 2-3; GS: Drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

Mynd 188. Blöndusteinn 005:013, séð ofan frá.

RA-005:014 hleðsla fjárskýli

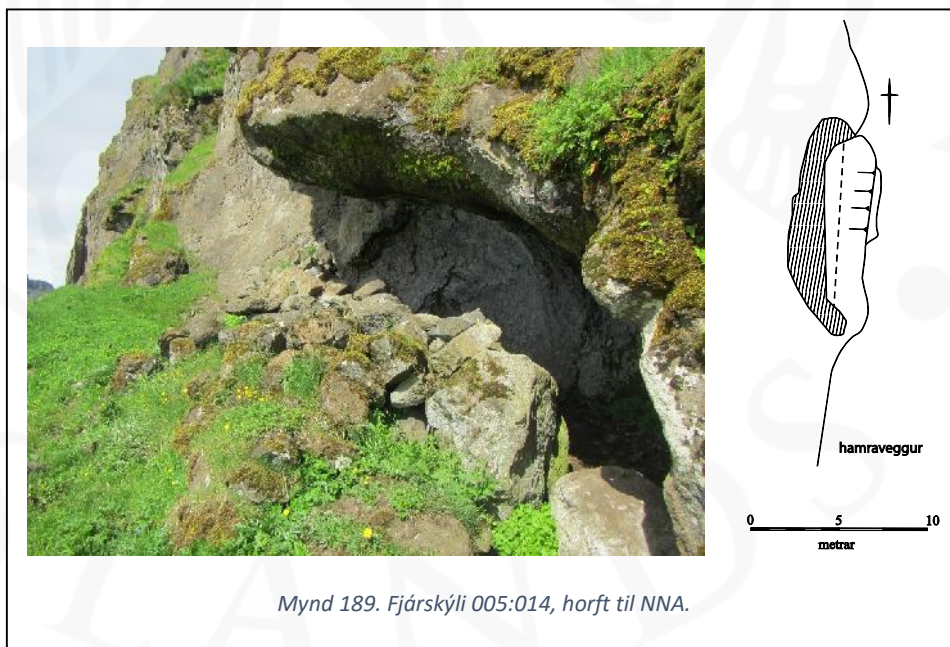
63°31.456N 19°34.654V

"Frá Loftshelli [sjá 010] að Litla-Bunka eru Hákvíar. Vestan við Litla-Bunka er Stóri-Bunki. Er þá komið að

Hádegishillu, sem áður er nefnd, vestan í fjallinu. Neðan við Hádegishillu er Bólbrekka," segir í örnefnalýsingu.

Fjárskýlið í Bólbrekku er tæpum 180 m norðan við bæ 001 og 80 m norðan við Blöndusteinn 013. Fjárskýlið er efst í 50-60 m hárrí og brattri brekku þar sem grasivaxin fjallshlíð mætir háum hömrum.

Fyrir vestan fjárskýlið er snarbrött, grasivaxin brekka. Þar eru náttúrulegir paldrar og stakir steinar. Guðrún Sveinbjarnardóttir skoðaði fjárskýlið árið 1981. Þar kemur fram að hlaðinn grjótveggur sé að vestan og hann sveigi upp að berginu að norðan og sunnan. Þar slútir bergið fram en vel má vera að þak

Mynd 189. Fjárskýli 005:014, horft til NNA.

hafi verið yfir. Fjárskýlið er 10x3 m að innanmáli og snýr norður-suður. Grjóthlaðinn veggur lokar hellinum til vesturs en bergið ræður til annarra átta. Op er til suðurs. Veggurinn er 0,5-2,2 m á hæð og fer hækkandi til norðurs. Það eru 4-11 umför af grjóthleðslu í þeim. Að utan er farið að hrynja úr veggjum og jarðvegur safnast þar upp. Lofthæðin inni í bólinu er 10 m og fer lækkanði til austurs. Þar innst er lofthæðin 1,7 m. Bergið slútir yfir bólið og myndar gott skjól. Grjóthlaðinn garði er meðfram vesturvegg. Hann er 0,2 m á hæð og afmarkast af hellusteinum sem settir voru upp á rönd niður í jarðveginn. Leifar af timbri sjást ofan á hellunum. Til austurs sést klöppuð "hilla" í berginu í sömu hæð, líklega var garði þar líka.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hrútafell, 3; GS: Drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-005:015 tóft fjárskýli

63°31.520N 19°34.411V

"Jakobshilla, Efri- og Neðri- eru í fjallinu sunnan við skarðið. Neðan við þær var Langaból," segir í örnefnaskrá. Fjárskýlið er um 385 m norðaustan við bæ 001, fast vestan undir bóli 016.

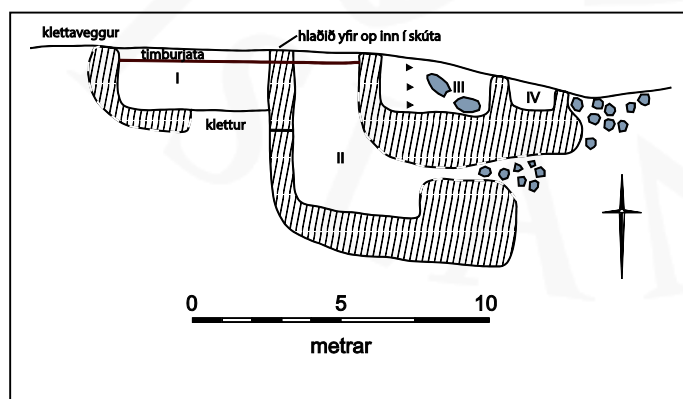
Mannvirkið er hlaðið utan í nánast lóðrétta bergvegg. Mjög bratt er fram af því til vesturs og miklar grjótskriður eru ofan við það til austurs. Ekki virðist langt síðan mannvirkin voru í notkun og er lítið af

Mynd 190.

gróðri þar annað en arfi.

Mannvirkið er um 17x7 m að stærð og snýr nálega austur-vestur. Það virðist skiptast í fjögur hólf. Í austurenda er hólf I. Það er hlaðið innst (austast) en framar (vestar) er það náttúrulegt, myndað af bergveggnum sem myndar suðurhlið og stóru bjargi sem hefur hrunið úr fjallinu og liggur skáhallt upp að veggnum. Bjargið er við inngang inn í hólfið og lægst er til lofts þar eða 1,5 m. Það mjókkar upp og innst er það 2,5 m á hæð. Þar eru líka notuð stór björg með hleðslunni. Meðfram suðurvegg er timburjata sem nær út úr hólfinu inn í hólf II sem er framan (vestan) við hólf I. Hólf II er L laga og er um 4,5-5 m að innanmáli og snýr norður-suður. Austur- og norðurhliðar eru hlaðnar upp í skriðuna í fjallinu. Þær eru hæstar um 2,5 m og eru 8-9 umför í þeim. Dálítið torf er einnig í hleðslum. Op er á hólfinu til vesturs en það er samansigið og hrunið hefur úr hleðslum í vesturenda undan halla.

Hólf III og IV eru upp við bergvegginn suðvestan við hólf II. Hólf III er um 3 m vestan við opið inn í hólf I og hólf IV beint fram af hólfi III til vesturs. Hólf III er um 4x1,5 m að innanmáli og mjókkar til vesturs. Hólf VI er um 1,5-1 m að innanmáli. Bæði snúa hólfin austur-vestur. Tvö síðastnefndu hólfin eru orðin fremur ógreinileg og hleðslur eru lágar í þeim, aðeins 0,3-0,4 m hæð.

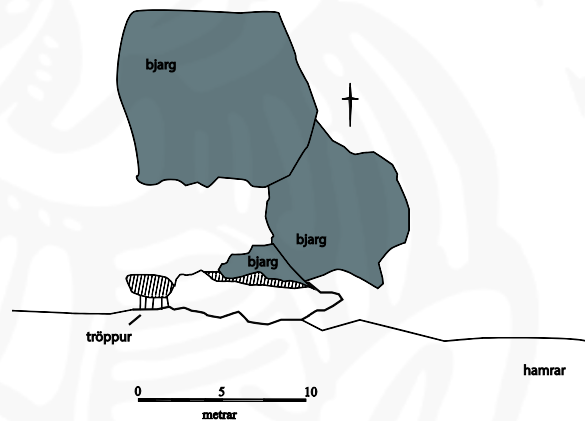
Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hrútafell, 3

RA-005:016 hleðsla fjárskýli

63°51.518N 19°34.405V

"Neðan við þær [Efri- og Neðri-Jakobshillu] var Langaból [...] Ath. Siggabúr [048] er í Hlaupinu fyrir neðan Langaból á Hrútafelli," segir í örnefnalýsingu. Ekki er ljóst hvort að Langaból var þetta tiltekna ból eða ból 015. Bólið er 380 m norðaustan við bæ 001 og rúnum 5 m norðan við ból 015. Bólið er hátt uppi í brattri brekku, undir háu hamrastáli sem afmakar norðvesturhorn Hrútafells/Drangshlíðarfjalls. Fjallshlíðin er 20-30 m löng og brött. Svæðið er gróið en erfitt yfirferðar sökum bratta. Norðan við klettana, upp frá Hlaupinu er mold og þar var farið upp. Stakir klettur eru víða í fjallshlíðinni sem fallið hafa niður.

Mynd 191. Fjárskýli 005:016, horft til austurs.

Guðrún Sveinbjarnardóttir lýsir fjárskýlinu í skráningu frá árinu 1981. Þar segir: "Vísar í 284 gráður. Fallega hlaðnir veggir, þykkt 1,95, þykk hella yfir dyrum, breidd 0,5; berg myndar S-hlið, A-gafl og mest af N-hlið er grjóthlaðið. Þak yfir öllu. Gengið niður 5 tröppur inn í bólið, hæð 1,25." Fjárskýlið er hlaðið norðan við hátt berg, undir grjótskriðu. Það er 10x3 m að stærð, einfalt og snýr austur-vestur. Gengið er niður fimm hlaðnar tröppur, inni bólið og er gólfið niðurgrafið um 1 m. Lofthæðin inni er um 5 m en steinar úr skriðunni afmarka austurvegginn. Yfir bólinu eru stórir steinar og hrun úr berginu. Til norðurs er hlaðinn veggur á milli steinanna. Veggirnir eru 1,5 m á hæð að utan en 3 m að innan. Að utan sjást 4-5 m af grjóthleðslu en að innan eru þau 10-11. Þegar komið er niður tröppurnar breiðkar bólið til austurs en mjókkar fljótlega aftur.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hrútafell, 3-4: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-005:017 tóft beitarhús

63°30.931N 19°36.010V

Stór beitarhúsatóft er austan við afleggjara af þjóðvegi að Eyvindarhólum RA-013 um 1,3 km suðvestan við bæ 001 og um 380 m suðaustan við Neðra-Hrútafellskot RA-002A.

Tóftin er í flatlendum smápýfðum móa sem nýttur er til beitar.

Tóftin skiptist í fjárhús og hlöðu. Hún er um 18x8 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Tóftin er að miklu leyti hlaðin úr grjóti en torf er einnig í veggjum og efsti hluti veggja í hlöðu er steypdur. Mesta hleðsluhæð utanmáls er um 2 m og sjást 6-7 umför í innanverðum hleðslum. Hlaðan er í norðausturenda

Mynd 192. Beitarhús 005:017, horft til vesturs.

og er 6x4 m að innanmáli, snýr eins og tóft. Fjárhúsin eru 8x4 m að innanmáli og snýr eins og tóftin. Dyr eru í vesturhorni, 2 m á breidd. Ekki er hlaðinn veggur á milli hlöðu og fjárhúsa. Hlaðnar undirstöður jötu eru meðfram

suðaustur-langvegg fjárhúsanna. Sú hleðsla er 0,3 m á hæð og í henni eru 2 umför. Í fjárhúsunum er mikið af hellum og timbur úr þakinu. Umhverfis tóftina er grunn gróf sem er líklega ummerki um efnistöku í tóftina.

Hættumat: engin hætta

RA-005:018 tóft hlaða

63°31.988N 19°33.636V

Tóft er tæpum 1,5 km norðaustan við bæ 001 og rúmunum 550 m NNA við lind 054. Að sögn Ármanns Fannars Magnússonar, heimildamanns, var þetta hlaða sem notuð var til að geyma hey yfir veturinn. Miðað við stærð og legu tóftarinnar voru þetta einnig beitarhús.

Tóftin er hlaðin upp við klett, sunnan við svokallað Hlaup. Flatt, gróið svæði nýtt til beitar er allt umhverfis tóftina. Fyrir vestan tóftina eru grónar áreyrar Kaldaklifsár en hún rann þarna allt til ársins 1930. Austan við tóftina er stutt í bratta fjallshlíð.

Mynd 193. Tóft 005:018, horft til austurs.

Tóftin er 14x8 m að stærð, einföld og snýr austur-vestur. Hún er grafin inn í hlíð til austurs og byggð að kletti til norðausturs. Kletturinn er 2,5 m á hæð og brattur. Veggirnir eru hlaðnir úr torfi og

móbergssteinum. Þeir eru 0,5-2,5 m á hæð, hæstir til austurs. Það má greina 3-5 umför grjóthleðslu að innan en veggirnir eru grónir að utan. Að innan er tóftin flöt og engin ummerki um hólfaskiptingu.

Hættumat: engin hætta

RA-005:019 tóft útihús

63°31.389N 19°34.703V

Tóft er 80 m norðan við bæ 001 og 40 m suðvestan við Blöndustein 013. Guðrún Sveinbjarnardóttir lýsir tóftinni í skráningu árið 1981. Þar segir að vestast sé hús með bárujárnsþaki og -gafl og dyrum í suðausturhorni. Þarna sé einnig sambyggð tóft við norðurgaflinn úr torfi og grjóti en hún hafi haft trégafl. Miklar breytingar hafa átt sér stað frá árinu 1981 á þessu svæði. Útihúsið hefur verið rífið sem og tóftin við norðurgaflinn. Réttin hefur verið stækkuð sem því nemur. Tæpum 10 m sunnan við tóftina er þjóðvegur 1. Réttin er hvorki sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 né túnakorti frá 1924 og því mögulega yngri. Minjarnar eru hér með vegna forns byggingarlags.

Flatlendi, grasivaxið óræktað tún. Svæðið er nýtt til beitar.

Réttin er 24x15 m að stærð, einföld og snýr norður-suður. Veggirnir í suðurhluta réttarinnar eru minni en í norðurhlutanum, grjóthlaðnir og torf ofan á þeim. Þeir eru 0,5-0,7 m á hæð og það eru 2-6 umför grjóthleðslu í þeim. Til norðurs eru þeir 0,6-1,5 m á hæð og það eru 4-6-8 umför af grjóthleðslu að innan. Þar má ennþá sjá móta fyrir útveggjum mannvirkjanna sem voru rifin. Til norðurs frá réttinni sést brak úr húsinu. Sá veggur er 2 m á breidd. Tvö op eru á tóftinni, til suðurs og vesturs. Timbur er þar fyrir. Girt er ofan á veggjunum, bæði með vír og timbri. Réttin er ennþá í notkun.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

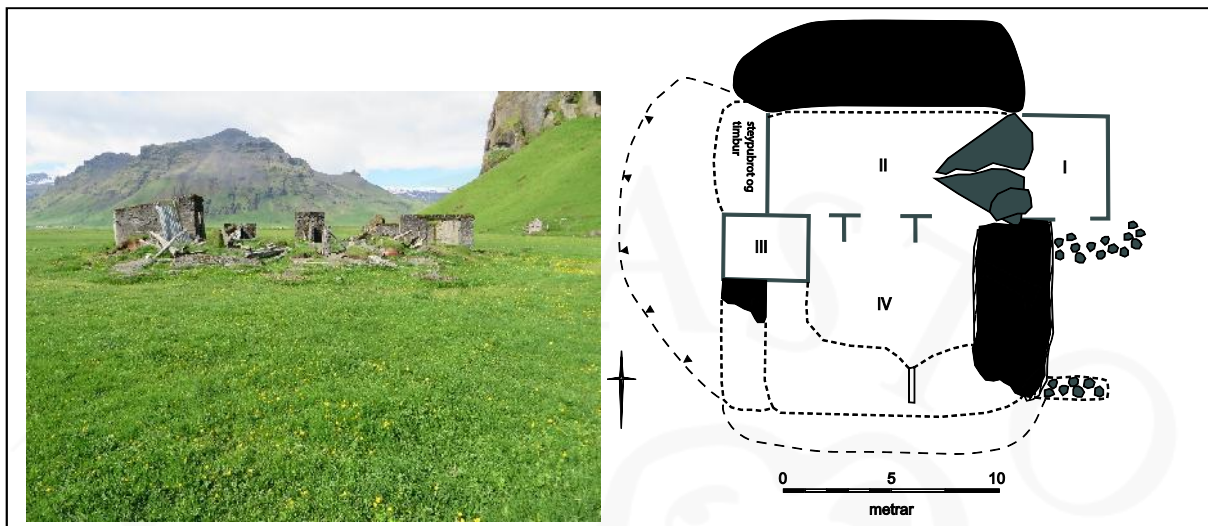
Heimildir:GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-005:020 tóft fjárhús

63°31.411N 19°34.757V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 var stórt útihús norðan við þjóðveg, um 120 m norðvestan við bæ 001. Þar er enn tóft af fjárhúsum frá Norðurbænum innan gerðis 045 sem afmarkaði lítið tún í kringum það. Tóftin er á flatlendi litlu norðan við þjóðveg í gömlu túni sem nýtt er til beitar.

Tóftin er um 18x17 m að stærð og snýr norður-suður. Hún er að miklu leyti úr steypu en hlaðnir veggir eru á norður-, austur- og vesturhliðum. Þeir eru úr torfi og grjóti og eru fremur útflattir, 2-4 m á breidd. Mesta hæð er um 1 m. Enn sjást 3 umför í hleðslum á einum stað en víðast eru hleðslur hrundar. Framan við tóft til suðurs eru steypdir gaflar og hafa þeir fallið fram eða verið ýtt fram. Suðurhlið tóftarinnar er

öll mjög ógreinileg vegna hruns úr þaki og vegna þess að gaflarnir eru fallnir. Í tóftinni eru fjögur hólfr. Hólf I er í norðausturhorni. Það er allt steinsteyppt og er 4x3,5 m að innanmáli. Það snýr norður-suður og dyr eru á því til suðurs. Veggurinn á milli hólfa I og II hefur fallið til vesturs inn í hólf II. Það hólf er hlaða og er hún um 12x5 m að innanmáli, snýr austur-vestur. Hólf IV, fjárhús, er þar sunnan við. Hlaðnir veggstubbar eru á milli hólfa II og IV sem gefa til kynna staðsetningu á dyrum inn úr fjárhúsum inn í hlöðu. Hólf IV er um 6x8 m að innanmáli. Líklega hafa verið fjórar krær í því. Hólf III er vestan við hólf IV. Það er allt steinsteyppt, er um 3x4 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Ekkert dyraop er á hólfi III og er ekki ólíklegt að súrhey hafi verið geymt í því. Ógreinileg grjóthleðsla liggur til austurs frá suðausturhorni tóftarinnar. Hún er um 3 m á lengd, minna en 1 m á breidd og 0,2 m á hæð.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-005:021 garðlag varnargarður

63°31.475N 19°34.868V

Mynd 196. Garðlag 005:021, horft til austurs.

Garðlag liggur til vesturs frá gerði 045, um 240 m norðan við bæ 001. Hlutverk garðlagsins er óþekkt, mögulega var það hluti af túngarði 025 eða varnargarður þar sem Kaldaklifsá rann áður hér yfir. Virgirðing er á austurhluta garðlagsins. Garðlagið er rétt utan heimatúnsins líkt og það er afmarkað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Grasivaxið, óræktað tún nýtt til beitar. Lækur rennur fast við norðurhlið garðlagsins.

Garðlagið er 2-2,2 m á breidd, 0,3 m á hæð og sést á tæplega 100 m löngum kafla. Það liggur norður-suður, er torfhlaðið og útflatt. Garðlagið er algróið og ekkert rof sést í því.

Garðlagið liggur til vesturs frá gerði 045 og endar við malarveg að sumarbústað.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-005:022 heimild fjárhús

63°31.352N 19°34.645V

Guðrún Sveinbjarnardóttir skráði fjárhús og hlöðu í bæjarhlaðinu, rétt sunnan við Þjóðveg þegar hún vann að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa 1980-81. Hús þetta var rífið um 1990.

Húsið var á flatlendu túni fast austan við heimreið og sunnan við Þjóðveg.

Húsið var niðurgrafið með steypa gafla og bárujárnsþak. Langveggir þess voru hlaðnir. Engin ummerki sjást lengur um húsið.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-005:023 heimild landamerki

Landamerki: "Að austan frá jöklinum ræður eystri kvísl Skógará og síðan áin niður að Drangshlíðarnúp (Skóganúp). Sunnan frá fjöru upp að núpnum er markið fuglsbringa af Skógafossi austan undir núpnum. Að vestan er syðst garðrúst milli Hrútafells og Eyvindarhóla." Ekki reyndist unnt að staðsetja garðrústina með innan við 50 m skekkju en af lýsingu að dæma var hún þar sem merkin milli Skarðshlíðar, Hrútafells og Eyvindarhóla skarast. Heimildamenn í Skarðshlíð og Hrútafelli höfðu ekki heyrt minnst á garðrúst á þessum stað. Engar fornminjar sáust á svæðinu.

Heimildir:Ö-Drangshlíð-Skarðshlíð, 1

RA-005:024 heimild útihús

63°31.381N 19°34.534V

Útihús er sýnt 140 m ANA við bæ 001 og 40 m norðan við útihús 008 á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906. Útihúsið var ofarlega í brekku, þar sem hamrar og brekka mætast.

Útihúsið var ofarlega í heimatúninu, efst í gróinni brekku. Brekkan er 20-30 m há, brött og náttúrulegir paldrar eru þar.

Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906

RA-005:025 heimild túngarður

63°31.230N 19°34.906V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 lá túnagarður umhverfis túnið sunnan við Þjóðveg 1.

Flatlent tún sem hefur verið sléttað.

Engin ummerki um túngarðinn sjást í túninu vegna sléttunar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Túnakort 1924

RA-005:026 heimild útihús

63°31.366N 19°34.795V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 var útihús um 80 m vestan við bæ 001 og um 90 m sunnan við fjárhús 020.

Útihúsið var þar sem komið er malarplan undir heyrúllur vestan við það fjós sem nú (2014) er í notkun. Til vesturs og suðurs er flatlent tún.

Engin ummerki sjást um útihúsið og hefur það horfið vegna sléttunar eða niðurrifs.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Túnakort 1924

RA-005:027 heimild útihús

63°31.346N 19°34.755V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 var útihús og kálgarður um 50 m suðvestan við bæ 001 og um 120 m sunnan við fjárhús 020.

Malarslóði liggur yfir staðinn þar sem útihúsið var en þar er hlið á girðingu. Flatlent tún er þar sunnan við.

Ekki sjást ummerki um útihúsið vegna sléttunar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Túnakort 1924

RA-005:028 heimild útihús

63°31.302N 19°34.771V

Samkvæmt túnakorti var stórt útihús, líklega fjárhús, 120 m suðvestan við bæ 001.

Útihúsið var í sléttu túni. Kýrnar ganga yfir þennan stað á leið sinni í beitarhólf og af þeim sökum hefur þar myndast drullusvað.

Engin ummerki um útihúsið sjást á yfirborði vegna sléttunar. Þess má geta að um 30 m VNV við þennan stað eru ummerki um jarðrask þar sem sjá má ójöfnur í túni og illgresi. Ekki er útilokað að útihúsið eða annað útihús hafi verið þar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Túnakort 1924

RA-005:029 garðlag varnargarður

63°30.948N 19°36.239V

Garðlag liggur til norðurs frá landamerkjum við Eyvindarhóla RA-013 og fjarar út skammt norðaustan við Bakkana 002. Þrjú minni garðlög liggja þvert á þennan garð. Hlutverk garðlagsins er óþekkt, mögulega er þetta varnargarður, landamerkjagarður Bakkanna eða það hlaðið undir girðingu. Rúmum 20 m vestan við garðlagið er malarvegur að Eyvindarhólum. Fleiri garðlög eru á grónum áreyrum Kaldaklifsár sem tilheyrðu 20. aldar áveitukerfi að sögn Ólafs Tómassonar, heimildmanns, garðlagið gæti einnig verið hluti af henni.

Grónar áreyrar. Víða sjást þurrrir lækjarfarvegir, bæði eftir Kaldaklifsá og minni læk. Svæðið er framræst að hluta og er smáþýft.

Mynd 197. Garðlag 005:029A, horft til norðurs og garðlag 029B, horft til austurs.

Fjögur garðlög sjást á svæði sem er 750x25 m að stærð og snýr NNA-SSV. Garðlag A er 750 m langt og liggur NNA-SSV. Það er 1-1,5 m á breidd, 0,2-0,3 m á hæð, torfhlaðið og útflatt. Það er grasivaxið en rofið á nokkrum stöðum vegna lækjardraga. Garðurinn sést liggja til norðurs frá landamerkjum Eyvindarhóla og fjarar út til suðurs. Garðlag B liggur austur-vestur, beggja vegna við garðlag A. Það er á mótis við bæjarhól 002a. Garðlagið er eins að gerð og lögun nema mun styttra, það er tæplega 40 m að lengd. Það liggur til austurs frá malarvegi og sveigir til norðausturs að lækjarsprænu. Garðlag C er 50 m norðar. Það liggur norðvestur-suðaustur, frá malavegi að garðlagi A. Garðlag D er syðst og liggur austur-vestur, frá fyrnefndum malarvegi.

Hættumat: engin hætta

RA-005:030 kantur útihús

63°31.362N 19°34.543V

Hlaðinn kantur liggur á milli útihúsa 008 og 009, um 130 m austan við bæ 001.

Flatlent, landþröngt og grasivaxið tún. Það lækkar til suðurs í náttúrulegum pöldrum.

Kanturinn er 2 m langur, 0,1 m á hæð og gerður úr einfaldri röð af móbergssteinum.

Kanturinn er grafinn inn í hlíðina til norðurs og er grasivaxinn. Tilgangur hans er óljós, mögulega var þarna girðing á milli útihúsa 008 og 009 eða fyllt upp í rof.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Mynd 198. Kantur 005:030, horft til SSV.

RA-005:031 heimild útihús

63°31.348N 19°34.366V

Á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 sést stakstætt tún umhverfis Rútshelli 003, útihús 008 og 009. Túngarðurinn lá til austurs frá hesthúsi 010 og endaði við suðurhlíð Rútshellis. Hamrar afmörkuðu norðurhlíð þessa túns. Túngarðurinn sést einnig á túnakorti frá 1924 og náði þá lengra til austurs. Austurhlutinn er enn varðveittur og nær hann allt að landamerkjum Skarðshlíðar RA-004.

Slétt, grasivaxið tún, milli fjallshlíðar til norðurs og þjóðvegur 1 til suðurs.

Túngarðurinn er 1-2 m á breidd og algróinn. Hér og þar sést glitta í steina ofan á honum og í gegnum grassvörð. Túngarðurinn liggur til ASA frá landamerkjum Skarðshlíðar og endar þar sem þjóðvegur 1 fer yfir hann, sunnan við Rútshelli 003. Mögulega hvarf sá hluti þegar þjóðvegurinn var malbikaður 1981. Hann er tæplega 160 m langur, 1-2 m á breidd, 0,2-0,3 m á breidd og grasivaxinn.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; Túnakort 1924

Mynd 199. Túngarður 005:031, horft til austurs.

RA-005:032 varða samgöngubót

"Frá Litlutungu eru svonefnd Hraun inn að Fimmvörðuhálsi. Það var varðað á fyrri tíð, og munu menjar þess sjást ennþá," segir í örnefnaskrá. Leiðin lá til norðurs, yfir í Goðaland RA-221b, afrétt Breiðabólstaðar RA-221 í Fljótshlíð. Þar er leiðin skráð undir númerinu 221b:003. Að sögn Magnúsar B. Eyjólfssonar, heimildamanns, voru vörður á gömlu rekstrarleiðinni yfir Fimmvörðuháls. Þar voru flestar uppi á hálsinum sjálfum, milli jökla. Á þessum slóðum hafa ferðamenn hlaðið mikið af vörðum og erfitt að gera sér grein fyrir hver þeirra er hluti af gömlu leiðinni á köflum. Skrásetjarar gengu ekki yfir Fimmvörðuháls.

Heimildir: Ö-Hrútafell, 3-4

RA-005:033 Stebbasteinar heimild huldufólksbústaður

63°31.377N 19°34.740V

"Stebbasteinar, tveir, voru austan við bæinn, sitt hvoru megin við þjóðveginn. Hafa verið sprengdir burtu," segir í örnefnalýsingu. Að sögn Ármanns Fannars Magnússonar, heimildamanns, voru þetta álfasteinar. Ekki er vitað nákvæmlega hvar steinarnir voru enda langt síðan þeir voru sprengdir sökum vegagerðar. Steinarnir voru um 50 m austan við bæ 001, undir þjóðvegi 1.

Engin ummerki Stebbasteina sjást á yfirborði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hrútafell, 2

RA-005:034 heimild útihús

63°31.223N 19°34.693V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 var úthús um 260 m suðaustan við bæ 001 og um 90 m austan við Efra-Hrútafellskot 006b:001.

Flatlent sléttað tún.

Minjar um útihúsið eru horfnar vegna sléttunar en þó sést enn lág bunga í túninu þar sem ætla má að það hafi verið.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

RA-005:035 heimild útihús

63°31.240N 19°34.658V

Útihús er merkt inn á bæjarteikningu danskra mælingamanna frá 1906 40-50 m norðaustan við útihús 034, 220 m sunnan við bæ 001 og 110 m austan við Efra-Hrútafellskot 006b:001.

Flatlent sléttað tún.

Engin ummerki um útihúsið sjást á yfirborði vegna sléttunar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

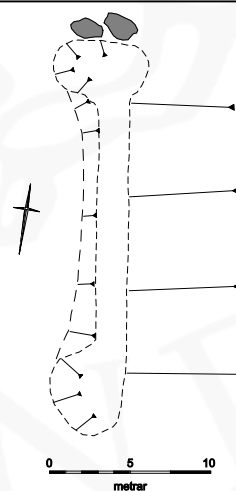
Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906

RA-005:036 hleðsla kálgarður

63°31.401N 19°34.672V

Á túnakorti frá 1924 eru nokkrir sambyggðir kálgarðar um 80 m norðan við bæ 001. Þeir eru að mestu horfnir, líklega vegna sléttunar, en þó sjást enn óljós ummerki um þá.

Kálgarðarnir voru neðst í suðvestanverðu Hrútafellsfjalli innan um stóra kletta. Neðan við þá til

Mynd 200. Kálgarður 005:036, horft til austurs.

suðvesturs er flatlent tún sem nýtt er til beitar.

Ummerki um kálgarðana sjást á svæði sem er 24x6 m að stærð og snýr NNV-SSA. Þar er kantur sem er um 20 m á lengd og 2 m á breidd. Afliðandi halli er niður af honum til VSV í SSA-enda en brattara í NNV-enda þar sem hann er hæstur. Þar er

hann 1,5 m á hæð en í SSA-endanum er hann um 1 m á hæð. Við NNV-enda kantsins eru mögulega

leifar af hlöðnum vegg en þar er þúst sem er 4 m á breidd og 6 m á lengd og snýr ANA-VSV. Fast norðan við hana eru tveir stórir steinar. Þústin er um 0,3 m hærri en kanturinn.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Túnakort 1924

RA-005:037 heimild landamerki

"Landamörk: [...] Að austan, niðri á láglandinu, er markið úr vörðu á Svartabakka beint upp í Hrútafell [...]" segir í örnefnaskrá. Hvorki er vitað hvar Svartibakki er né varðan. Ármann Fannar Magnússon, heimildamaður, taldi líklegt að varðan hefði verið á suðurmerkjum jarðarinnar. Nánari heimildir þarf til þess að staðsetja minjastaðinn.

Slétt, gróin tún eru við suðurmerki Hrútafells og land Eyvindarhóla RA-013 tekur svo við.

Heimildir:Ö-Hrútafell, 1

RA-005:038 Tóttaskipti örnefni óþekkt 63°31.611N 19°35.825V

"Tóttaskipti (Tóptaskipti) er sitt hvorum megin þjóðvegarsins, ofan og austan við Eyrarskákar," segir í örnefnaskrá. Tóttaskipti er mýrlent svæði við vesturmörk Hrútafells, austan við Kaldaklifsá. Ekki er vitað af hvaða tóft örnefnið er dregið en ekki er vitað um nein mannvirki á þessum slóðum. Tóttaskipti eru rúmum 1 km norðvestan við bæ 001 og Kaldaklifsá flæddi reglulega hér yfir allt fram til 1930.

Beggja vegna við þjóðveg 1 eru blaut tún, nýtt til beitar. Kaldaklifsá rann hér óbeisluð fram til 1930 og afmáði líklega öll ummerki um tóftir og önnur mannvirki.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:Ö-Hrútafell, 1

RA-005:039 Stekkjarbakki örnefni stekkur 63°31.485N 19°35.053V

"Ofan við þjóðveginn er Stekkjarbakki," segir í örnefnaskrá. Stekkjarbakki er tæpum 400 m norðvestan við bæ 001 og 330 m norðan við ból 014. Skurður er fast sunnan við Stekkjarbakka og þjóðvegur 1 þar enn sunnar. Stekkurinn er horfinn og ekki vitað hvar hann var nákvæmlega.

Stekkbakki er innan vatnasviðs Kaldaklifsár, eins og hún rann fram til 1930. Víða sjást gamlir árfarvegir og lækjarsprænur. Stekkjarbakki er hærri en nánasta umhverfi og var líklega ekki undir vatni nema í flóðum.

Engin ummerki stekkbakksins sjást á yfirborði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:Ö-Hrútafell, 2

RA-005:040 Suðurgerði örnefni 63°31.209N 19°35.059V

"Vestan við það [Hrútafellskot efra] eru Sléttur og þá Suðurgerði, er heita Syðstagerði, Miðgerði og Högnagerði," segir í örnefnaskrá. Ármann Fannar Magnússon, heimildamaður, kannaðist ekki við þessi gerði og gat ekki svarað því hvort það hefðu verið hlaðin gerði umhverfis þau eða ekki. Af lýsingu að dæma voru gerðin líklega um 400 m suðvestan við bæ 001.

Sléttað, flatlent tún.

Engin ummerki um hlaðin gerði sjást á yfirborði og hafi þau verið hér er búið að slétta þau í tún.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Ö-Hrútafell, 2

RA-005:041 varða samgöngubót 63°32.467N 19°32.190V

Lítil varða er um 110 m austan við sel 065 og 2,9 km norðaustan við bæ 001. Hún er við gamlan vegslóða sem liggur um selstæðið og upp á efstu brún í Klifum. Varðan sést á brúninni frá selinu og hefur hún vísað á slóðann og mögulega einnig á eldri leið 032.

Varðan er á brún ofan við bratta brekku. Hún er í grónum móa en rof er komið í jarðveg hér og hvar. Varðan er hlaðin á lítinn jarðfastan klett og eru aðeins 3 steinar í henni, 2 umför. Hún er um 0,6x0,3 m að stærð og snýr austur-vestur. Hún er um 0,5 m á hæð.

Hættumat: engin hætta

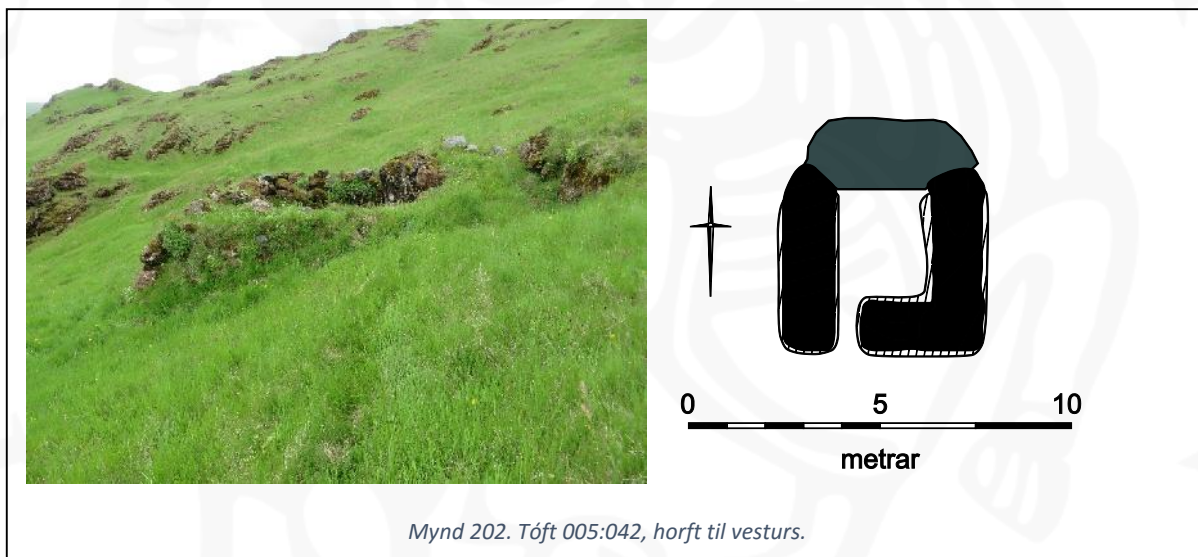
Heimildir: Ö-Hrútafell, 2

RA-005:042 tóft fjárskýli

63°31.482N 19°34.419V

Tóft er uppi á Hrútafellsfjalli, um 325 m norðaustan við bæ 001.

Tóftin er ofarlega í brattri grasbrekku. Allt í kringum hana eru klappir og stór björg. Erfitt er að komast upp á fjallið að tóftinni en besta leiðin er líklega að fara upp bratt einstigi ofan við Hrútshelli 003 og neðan við Tvídyruðuból 050.

Tóftin er einföld og hlaðin sunnan við stórt bjarg sem hefur slétta suðurhlið. Tóftin er grjóthlaðin og er um 6x5 m að stærð, snýr norður-suður. Dyr á suðurhlið eru enn heilar og eru 0,8 m á hæð og 0,6 m á breidd. Mesta hleðsluhæð utanmáls er 1,6 m og innanmáls 1,7 m. Lítið hefur hrunið úr veggjum. Innanmáls sjást 6 umför í hleðslu. Grjótið í hleðslunum er aðallega móberg.

Hættumat: engin hætta

RA-005:043 hleðsla kálgarður

63°31.401N 19°34.672V

Á túnakorti frá 1924 eru nokkrir kálgarðar sem raðast neðst í brekkurætur Hrútafellsfjalls um 110 m norðan við bæ 001. Ummerki um kálgarðana sjást enn norðan við þjóðveg og fast austan við túngarð 045.

Kálgarðarnir voru í brekkurótum innan um stóra kletta sem hrunið hafa úr fjallinu. Neðan við þá til suðvesturs er flatlent gamalt tún sem nýtt er til beitar.

Ummerki um kálgarðana sjást á svæði sem er um 24x6 m að stærð og snýr NNV-SSA. Þar sést 20 m langur stallur neðarlega í brekku. Hann er um 2 m á breidd. Aflíðandi halli er niður af honum í SSA-enda. Við NNV-endann eru mögulega leifar af hlöðnum vegg en þar er þúst sem er um 4 m á breidd og

6 m á lengd, snýr ANA-VSV. Fast þar norðan við eru tveir stórir steinar sem hrunið hafa úr fjallinu. Þar sem stallurinn er hæstur í norðurenda er hann 1,5 m á hæð og í suðurenda er hann hæstur um 1 m. Meintur veggur í norðurenda er um 0,3 m hærri en stallurinn. Aðrir hlutar kálgarðanna hafa verið sléttaðir í tún.

Heimildir:Túnakort 1924

RA-005:044 *Hrútafellstraðir* örnefni traðir 63°31.391N 19°34.806V

"Þjóðvegurinn liggur um Hrútafellstraðir, norðan við bæinn," segir í örnefnaskrá. Traðirnar voru um 100 m norðvestan við bæ 001 og um 60 m suðvestan við fjárhús 020.

Traðirnar voru á milli túnhluta á flatlendi þar sem þjóðvegur 1 liggur.

Engin ummerki sjást um traðirnar vegna vegagerðar.

Hættumat: hætta, vegna vegagerðar

Heimildir:Ö-Hrútafell, 2

RA-005:045 *Gerði* garðlag túngarður 63°31.391N 19°34.806V

"Þjóðvegurinn liggur um Hrútafellstraðir [044], norðan við bæinn. Norðan við traðirnar er Gerði," segir í örnefnaskrá. Gerðið er sá hluti túnsins sem er norðan við þjóðveg og vestan undir Hrútafellsfjalli. Túngarður var umhverfis það og sjást hlutar hans enn. Innan gerðis eru fjárhús 020. Hlaðið hús sem notað er sem reykkofi er sambyggt garðlagi sem afmarkar hluta af austurhlið Gerðisins.

Gamalt flatlent tún sem nýtt er til beitar.

Mynd 203. Garðlag 005:045A, horft til suðvesturs og reykkofi 045B, horft til austurs.

Garðlög eru á svæði sem er um 200x160 m að stærð og snýr NNV-SSA. Samfelldur garður liggur í gleitt horn meðfram NNV-hlið og VNV-hlið frá fjallsrótum að þjóðvegi. Annar garður er meðfram ANA-hlið að hálfu leyti frá þjóðvegi að reykkofa. Ekki sést garður meðfram suðurhlið vegna vegagerðar. Garðarnir eru torf- og grjóthlaðnir og eru þeir 0,6-0,7 m á breidd og hæstir eru þeir um 0,6 m. Ytri brúnn er hærri og skýrari en sú innri. Mest sjást 2 umför í hleðslum. Rof eru komin í garðana á stöku stað, aðallega á VNV-hlið. Reykkofinn er undir þaki og er hann að hluta til grafinn inn í brekkuna í rótum Hrútafellsfjalls. Það er um 5x4 m að stærð og snýr nálega austur-vestur. Húsið er aðallega hlaðið úr grjóti en torf er einnig í hleðslum. Timburpil er á vesturgafli og eru litlar dyr og byrgður gluggi á því. Veggir eru hæstir um 1,4 m og í þeim sjást mest 5 umför. Torfþak er á húsinu.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir:Ö-Hrútafell, 2

RA-005:046 garðlag vörslugarður

63°32.408N 13°32.600V

Mynd 204. Garður 005:046, horft til suðurs.

"Selrúst [sjá 047] á Efstaklifi, leifar af garði neðan þeirra," segir í örnefnaskrá. Garðurinn er 2,6 km norðaustan við bæ 001 og rúmum 220 m suðvestan við sel 047. Garðurinn liggur þvert yfir svokallað Efstaklif og vegslóði sker það í tvennt. Garðurinn er líklega gerður í tengslum við selið, til að varna búfénaði niður- og uppgöngu.

Garðurinn er ofarlega í Efstaklifi. Til vesturs er mýrlendi en mói til annarra átta. Garðurinn liggur til suðurs, fram á bratta og djúpa gilbrún.

Garðurinn liggur norður-suður, frá djúpu gili til suðurs og endar til norðurs í mýrlendi. Garðurinn er horfinn þar en náði líklega að öðru gili sem er 140 m norðar. Með því móti var Efstaklifi lokað og

búfénaður komst ekki upp né niður fjallið. Garðlagið er 4 m á breidd, rúmlega 50 m langt og liggur norður-suður. Það er sigið í miðju, niður brekkuna. Garðurinn er útflattur og blásinn að ofan. Þar sést mikið grjót án þess að um greinileg umför sé að ræða. Grjótið er líklega að mestu náttúrulegt en garðurinn hlaðinn ofan á það. Einnig gæti grjót hafa verið sett inn í garðinn til fyllingar. Hliðarnar eru grónar og ekki glittir í skýra hleðslu þar. Til suðurs er garðurinn greinilegastur. Þar er hann 0,2-0,4 m á hæð og algróinn. Suðurhliðar hans eru brattar og þar er brekka til suðurvesturs, niður Efstaklif. Að norðan er garðurinn ógreinilegur og rakaður. Þar er hann 0,1 m á hæð og algróinn. Að ofan sést sem fyrr segir grjót inn á milli mosa og heiðargróðurs.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hrútafell, 4

RA-005:047 tóftir sel

63°32.476N 19°32.397V

"Selrúst á Efstaklifi, leifar af garði [046] neðan þeirra," segir í örnefnaskrá. Á Efstaklifi eru umfangsmiklar selminjar og eru þær um 2,8 km norðaustan við bæ 001.

Selið er hátt uppi á grasi gróinni jarðvegstungu suðaustan við Klifá. Tungan er nokkuð jafnlend en hallar til vesturs. Nokkurt jarðvegsrof er í kringum selið og stendur minjunum ógn af því. Frá selinu sést til jökla og sjávar.

Mynd 205. Tóft 005:047J, hoft til norðausturs og tóft 047G, horft til NNV.

Minjarnar eru á svæði sem er um 85x40 m að stærð og snýr austur-vestur. Tóftirnar fá bókstafi til aðgreiningar í lýsingu. Allar tóftirnar eru grónar og hvergi sést í grjóthleðslur í veggjum. Lýsingin hefst

austast á svæðinu á tóft J sem er stök um 20 m austan við hinar tóftirnar. Tóftin er einföld og er um 5x6 m að stærð. Hún snýr norðaustur-suðvestur. Op er á henni í suðvesturenda. Bíslóði liggur yfir norðurhorn hennar. Mesta hæð veggja er um 0,5 m. Tóftir G og H auk þústar I eru nyrst á selstæðinu, frammi á rofbrún. Austast er tóft G. Hún er einföld og sporöskjulaga. Tóftin er um 9x8 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Op er á suðvesturhlið. Sú hlið er mjög sigin og óskýr. Mesta hleðsluhæð er 0,3-0,4 m. Fast vestan við tóft G er tóft H. Hún er nokkuð hringlaga og einföld. Tóftin er 7x7 m að stærð. Op er á suðvesturhlið en stefnir skáhallt út úr tóft til vesturs. Um 4 m vestan við tóft H er þúst I sem er

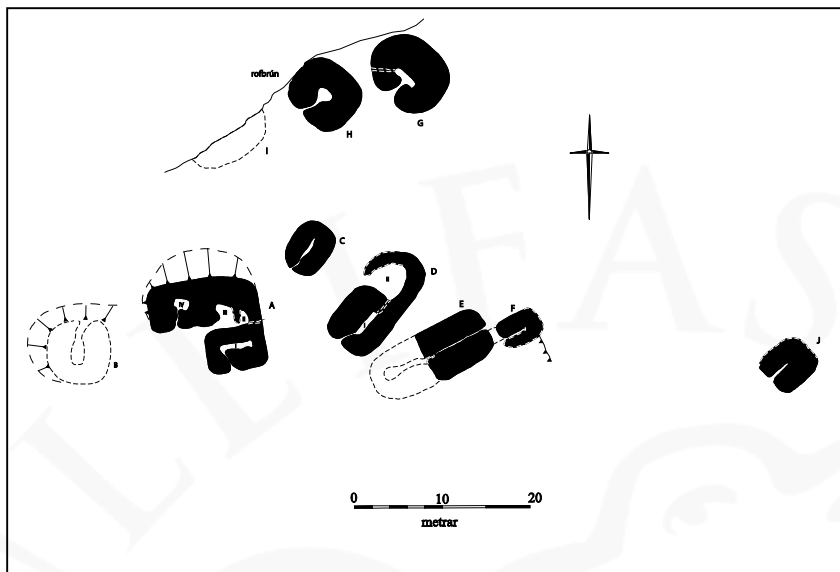

Mynd 206. Tóft 005:047H, horft til austurs og tóft 047I, horft til VNV.

að miklu leyti hrunin fram af rofbrún í jaðri selstæðisins. Hún er um 10x3 m að stærð og snýr austur-vestur. Hún er 0,1-0,2 m á hæð. Tóftir A-F eru þétt saman syðst og vestast á svæðinu. Lítil tóft F er 20 m vestan við tóft J. Hún er einföld, um 5x3,5 m að stærð og snýr ANA-VSV. Tóftin er hlaðin VSV í lága brún og sést ANA veggur illa af þeim sökum. Tóftin er aðeins um 0,2 m á hæð. Hún kann að hafa verið samtengd tóft E sem er fast vestan við hana. Tóft E er 15x6 m að stærð og snýr ANA-VSV. Hún skiptist í tvo nokkuð jafnstóra hluta, ANA-hlutinn er nokkuð skýr og er 0,3-0,4 m á hæð en VSV-hlutinn er útflattur og er aðeins 0,1-0,2 m á hæð. Op er inn í tóftina sem virðist vera einföld í ANA-enda. Tóft D er fast norðvestan við tóft E. Hún er tvískipt og er 13,5x6,5 m að stærð og snýr ANA-VSV. Í VSV-enda er hólfi I sem er um 3,5x0,5 m að innanmáli og snýr eins og tóft. Op er á því í VSV-enda. Óljóst hólfi II er í ANA-enda og er það 4x3,5 m að innanmáli og snýr það eins og tóftin. Op er á því í VNV-horni. Mesta hleðsluhæð er í VSV-enda, 0,5 m. Tóft C er 2 m norðvestan við Tóft D. Hún er einföld og er um 5x7 m að stærð. Tóftin snýr norðaustur-suðvestur. Op er á henni í suðvesturenda og mesta hæð er

Mynd 207. Tóft 005:047E, horft til vesturs og tóft 047F, horft til ASA.

0,3 m. Bíslóði liggur yfir norðurhorn tóftarinnar. Tóft A er suðvestan við tóft C. Hún liggur í L og skiptist í 3-4 hólf. Þetta er stærsta tóftin og í henni hefur verið íveruhús fólksins sem dvaldi í selinu. Tóftin er um 13x11 m að stærð og snýr ANA-VSV. Hún er á hól og eru 2 m niður af honum til NNV. Mesta hæð tóftarinnar er 0,8 m. Hólf I er í ASA-horni. Það er um 4x0,5 m að innanmáli og snýr eins og tóft. Op er á

því til SSA. NNV við hólf I eru hólf II og III sem gætu verið sama hólfíð en mjór og ógreinilegur veggur skilur á milli þeirra. Hólf II er 1x1,5 m að innanmáli, snýr NNV-SSA. Framan við það til VSV er hólf III sem er um 3x2 m að innanmáli. Op er úr því til VSV. Hólf IV er í VNV-horni tóftarinnar. Það er um

Mynd 208. Tóftir 005:047D og 047E, horft til ANA og norðurs.

2x1 m að innanmáli og snýr VSV-ANA. Vestan við tóft A er tóft B og er hún vestast á torfunni sem selið er á. Hún er mjög sigin og óljós. Tóftin er um 7 m í þvermál og útflött. Hún er einföld og op er á henni til norðurs. Tóftirnar í selinu gætu verið frá mismunandi tímum. Í grein Guðrúnar

Mynd 209. Tóft 005:047 A, horft til vesturs og tóft 047B, horft til suðausturs.

Sveinbjarnardóttur um sel á Íslandi kemur fram að athuganir á gjóskulögum á svæðinu hafi leitt í ljós að minjarnar séu frá því eftir 1341.

Hættumat: hætta, vegna rofs

Heimildir: Ö-Hrútafell, 4; Guðrún Sveinbjarnardóttir: Shielings in Iceland, 78

RA-005:048 *Siggabúr* heimild

63°31.518N 19°34.538V

"Siggabúr er í Hlaupinu fyrir neðan Langaból [sjá 015 og 016] á Hrútafelli, kennt við sauðapjóf, er Sigurður hét, úr Hólahverfi. Hann hafði þar fylgsni fyrir þýfið," segir í örnefnaskrá. Siggabúr er rúmum 320 m norðan við bæ 001 og tæpum 80 m VSV við Langaból 015. Ekki er vitað hvort að um mannvirki var að ræða eða hvort að þýfið var falið við eða undir steinum. Skrásetjari gekk yfir svæðið án þess að sjá til mannvirkja.

Hlaupið fyrir neðan Langaból er 30 m í þvermál og 4 m á hæð við bergið. Þarna hrundu klettur í fjallshlíðinni fyrir löngu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hrútafell, 4

Mynd 210. Siggabúr 005:048, horft til suðurs.

RA-005:049 *Oddshlíðarbrekkur* heimild býli

63°32.020N 19°33.613V

"Oddshlíð er upp af Hlaupinu. Þar átti að hafa verið bær. Oddshlíðarbrekkur, öðru nafni Hlaupbrekkur," segir í örnefnaskrá. Oddshlíðarbrekkur eru 1,5 km norðaustan við bæ 001 og um 60 m norðan við hlöðu 018. Ekki er vitað hvar bærinn var, talið er að hann hafi farið undir Hlaupið, gjótskriðu úr fjallinu. Hlaupið í Hlaupbrekkum er stór grjótskriða sem féll til vesturs, niður fjallið. Hún er 280x160 m að stærð, 3 m á hæð og víða eru stór björg.

Engin ummerki bæjarins sjást á yfirborði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hrútafell, 4

RA-005:050 *Tvídyruðuból* hleðsla óþekkt

63°31.412N 19°34.339V

"Uppi á Hrútafellsfjalli eru þessi örnefni: Tvídyruðuból eru, þar sem upp er komið," segir í örnefnaskrá. Bólið er ofarlega í hömrum Hrútafellsfjalls, beint norður og upp af Hrútselli 003 og um 300 m norðaustan við bæ 001. Bólið er í hellisskúta í grónum en snarbröttum hlíðum fjallsins.

Tvídyruðuból eru í raun tveir samtengdir hellisskútar sem hafa hvor sinn munnann. Ópið er á milli skútanna og virðist það vera náttúrulegt. Móbergshaft er á milli munnanna og nær það upp í loft við nyrðri munnann en við syðri munnann nær haftið aðeins hálfu leið upp í loft. Þar á stallinum er einn stakur steinn. Óljósar hleðsluleifar sem kunna að vera hrun úr lofti eru á milli skútanna. Þær eru 1 m á breidd og lengd og 0,4 m á hæð. Efri (nyrðri) skútinn er stærri en sá neðri (syðri) og er um 5x5 m að innanmáli. Mikið af sandi

Mynd 211. Tvídyruðuból 005:050, horft til norðausturs.

og grjóti er í gólfi hans. Neðri skútinn er mun minni og er nánast fullur af grjóti úr meintri hleðslu á milli skútanna. Ekki er vitað hvenær eða í hvaða tilgangi bólið var notað. Ekki er auðvelt að komast að því en best er sennilega að fylgja einstigi upp frá Hrútselli 003 sem fylgt er á leið upp á fjallið.

Hættumat: engin hætt

Heimildir:Ö-Hrútafell, 3

RA-005:051 *Fremri-Ofanferð* örnefni leið

"Fremst í Kaldaklifsárgili eru Silungalækir. Ofan við þá er Fálkahaús. Innan við hann er Fremri-Ofanferð. Þá er Ólafshaús og Innri-Ofanferð [sjá 052] sunnan við hann," segir í örnefnaskrá. Að sögn Magnúsar B. Eyjólfssonar, heimildamanns, voru þetta smalaleiðir, þar sem farið var niður og uppúr Kaldaklifsárgili. Þessa leið er ekki hægt að fara án fylgdar staðkunnugra enda landið erfitt yfirferðar. Leiðin var ekki staðsett í þetta skiptið.

Heimildir:Ö-Hrútafell, 4

RA-005:052 *Innri-Ofanferð* örnefni leið

"Fremst í Kaldaklifsárgili eru Silungalækir. Ofan við þá er Fálkahaús. Innan við hann er Fremri-Ofanferð [sjá 051]. Þá er Ólafshaús og Innri-Ofanferð sunnan við hann," segir í örnefnaskrá. Þessi leið er töluvert innar ef Fremri-Ofanferð að sögn Magnúsar B. Eyjólfssonar, heimildamanns. Þetta er smalaleið, þar sem farið var niður og uppúr Kaldaklifsárgili. Þessa leið er ekki hægt að fara án leiðsagnar staðkunnugra, landið er erfitt yfirferðar í og við gilið. Leiðin var ekki staðsett í þetta skiptið.

Heimildir:Ö-Hrútafell, 4

RA-005:053 *Stórhagaofanferð* heimild leið

"Þar innan við [Sandból] er Illifláir og innan við hann Fremri-Stórhagar. Stórhagaofanferð er framan við þá," segir í örnefnaskrá. Að sögn Magnúsar B. Eyjólfssonar, heimildamanns, er ekki vitað með vissu hvar leiðin var. Þetta var smalaleið er uppi á Hrútafellsheiði og lá líklega niður í Kaldaklifsárgil að hans sögn. Ekki er hægt að staðsetja minjastaðinn án frekari heimilda.

Heimildir:Ö-Hrútafell, 4

RA-005:054 lind vatnsból

63°31.766N 19°34.094V

Jakobshilla, Efri- og Neðri- eru í fjallinu sunnan við skarðið. Neðan við þær var Langaból [sjá 015 og 016]. Innan við skarðið er Kleifarhellir og þá Kistuhellir uppi í berginu. Lind sprettur út úr berginu í Kleifarhelli. Þangað var oft sótt vatn handa veiku fólki," segir í örnefnaskrá. Kleifarhellir er 920 m

Mynd 212. Kleifarhellir 005:054, horft til austurs.

norðaustan við bæ 001 og 520 m suðvestan við tóft 018. Að sögn Ármanns Fannars Magnússonar, var mun meira vatn í lindinni áður fyrr.

Flatt, mýrlent og gróið svæði er vestan við Kleifarhelli, allt að malarvegi sem þar liggur. Svæðið verður blautara eftir því sem nær dregur fjallinu.

Kleifarhellir er náttúrulegur, 5-6 m á hæð og fullur af sandi. Lind sprettur undan berginu við norðurhorn hellisins og minni lækir spretta hér og þar upp að auki. Stærsta lindin er innan afgirts svæðis og steipt lok yfir henni. Vatnið er nýtt, mögulega af sumarbústað sem er 250 m sunnar.

Hættumat: engin hætt

Heimildir:Ö-Hrútafell, 3

"Hrótafellskot efra stóð um 80 m suðvestur frá Hrótafelli og Hrótafellskot syðra RA-006, 900 m suðvestur frá efra kotinu. Jarðabókin 1709 getur aðeins um eitt Hrótafellskot í byggð, 5 hundruð að mati og byggt "fyrir en menn til minnst." Þá eru 5 búendur á allri Hrótavellstorfunni, en 20 árum síðar eru þeir orðnir 8. Óljóst er þó, hvort byggð hefst á báðum Hrótafellskotum fyrir en um 1770 og ekki voru bæði samfelld í byggð eftir það. Efra-Hrótafellskot lagist í eyði 1906, Syðra-Hrótafellskot 1937. Bæði liggja nú undir Hrótafell." SB IV, 55.

RA-006b:001 Hrótafellskot efra bæjarhóll bústaður 63°31.234N 19°34.793V

Tún Hrótafellskots efra lá að túni Hrótafells RA-005 og eru byggingar sem tilheyrðu því teiknaðar inn á túnakort Hrótafells frá 1924 og inn á bæjarteikningu danskra mælingamanna frá 1906. Á bæjarteikningu eru bæjarhús og kálgarðar á bæjarstæðinu og á túnakortinu eru sýndar þrjár byggingar á bæjarstæðinu. Bæjarstæði Hrótafells efra er um 240 m sunnan við Hrótafell 005:001. Dálítil hæð er í túninu þar sem býlið var.

Flatlent, sléttað tún.

Einu sýnilegu minjarnar um býlið er ávöl hæð í túninu en ekki sést móta fyrir útlínunum bygginga eða innanmáli hólfa. Hóllinn er 0,4 m á hæð og um 20 m í þvermál.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra mælingamanna 1906

RA-006b:002 heimild útihús 63°31.215N 19°34.799V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 og bæjarteikningu danskra mælingamanna frá 1906 var útihús um 110 m sunnan við bæ 001. Það er horfið vegna sléttunar.

Flatlent, sléttað tún.

Engin ummerki um útihúsið sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra mælingamanna 1906

RA-006b:003 heimild traðir 63°31.218N 19°34.861V

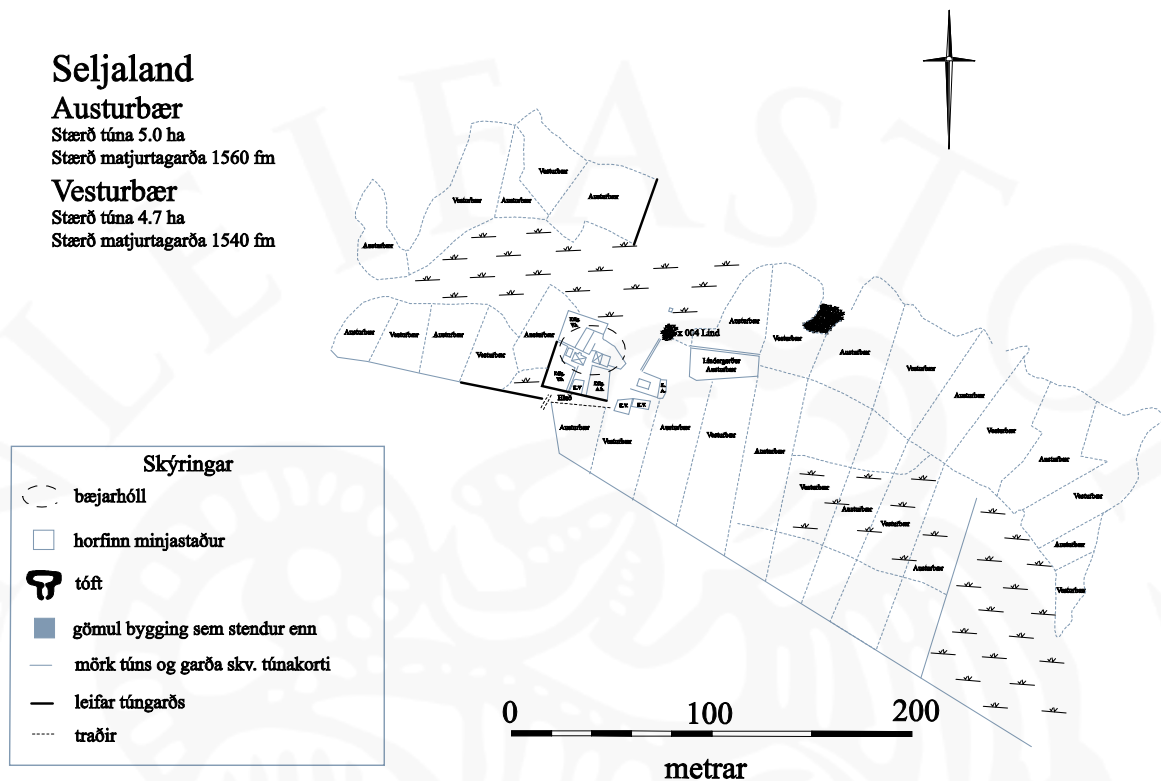
Samkvæmt túnakorti frá 1924 lágu traðir frá Hrótafellskoti efra til suðvesturs. Við suðvesturenda traðanna var rétt sem skráð er með þeim. Traðirnar eru einnig sýndar á bæjarteikningu danskra mælingamanna frá 1906 en þar sést réttin ekki. Traðirnar voru um 50 m á lengd.

Flatlent, sléttað tún.

Engin ummerki sjást um minjarnar á yfirborði vegna túnasléttunar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra mælingamanna 1906

30 hdr. 1709, var áður 50 hdr með Tjörnum. Bænhús var á jörðinni. Jörðin byggst snemma, talað um hof Runólfs goða í dal á jörðinni. "[1332]: [úr Dal] skal syngia ... annann huern dag helgann. a selialand oc suá aa fit takast ij merkur af huarre kirkjunne." (DI II 683). "[1371]: [úr Dal] skal syngia ... annan huern dag helgann a fit og selialand. taka ij merkur af huerre kirkjunne." (DI III 262-263).

Jarðabók Árna og Páls 1709: "Rekafjara liggur fyrir landi jarðarinnar, kölluð Merkurfjara, hvar af ábúandi á leiguleið gagn, en hann segist það ekki nýtt geta vegna fjarlægðar." 1709 voru hjáleigur 6 og allar í eyði. Péturssel, Kyrnytarstaðir, Rotbakkar, Hátún, Hvassatún og Setberg. Tveir bæir voru byggðir úr landi Seljalands að Tjörnum til forna (JÁM I, 87-88). "Vísýnt er til suðurs í átt til hafs, um láglendi byggðarinnar, nú gróið. Markarfljót rennur vestan við land Seljalands og um hið forna land jarðarinnar suðvestanvert. Nær land jarðarinnar allt til sjávar. Til austurs frá bænum er fjalllendi og heiðarland. Seljalandsheiði." Tvö nýbýli, Eystra-Seljaland 1957 og Ytra-Seljaland 1944. Einnig býlið Seljalandssel en ekki er getið um það hvenær það byggðist fyrst (SB IV, 172-175).

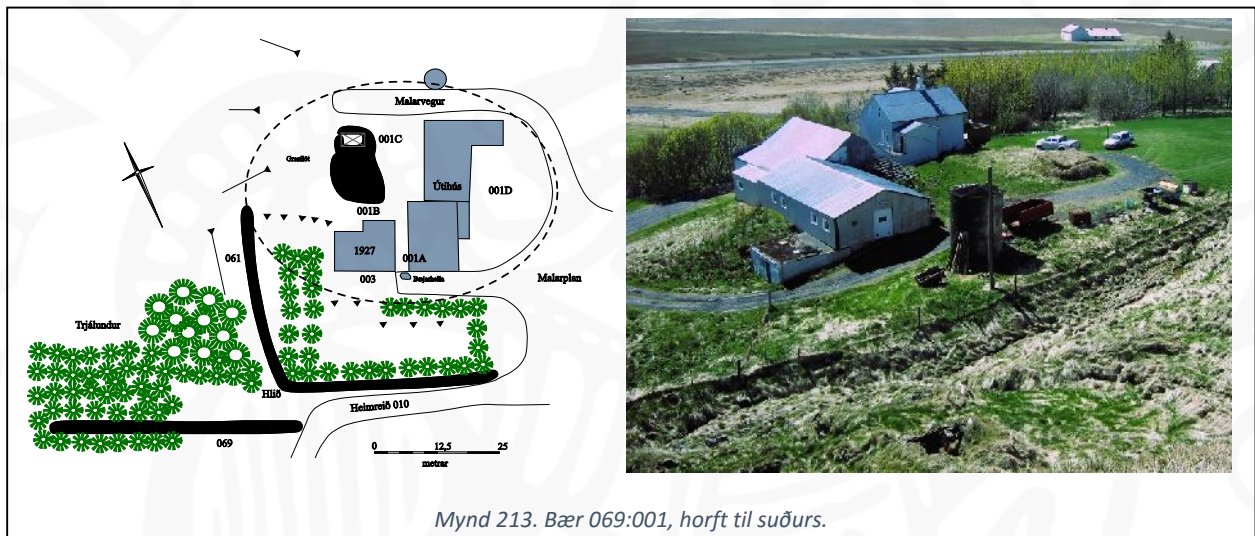
Jarðabók Árna Magnússonar 1709: "Túni, engjum og høgum grandar moldar- og grjót-skriður, jarðföll og blástur stórum, og liggur jörðin þar fyrir undir miklum spjöllum. Af landi jarðarinnar halda menn að vísu helming eyddan og kominn í auk og skriður." (JÁM I, 87). Sýslu- og sóknalýsingar Rangárvallasýslu 1838: "... þar er sæmilegur heyskapur og útigangur. Hefur jörð þessi misst sín tún og engjar fyrir Markarfljóti ..." (SSR, 59). Túnakort 1924: Austurbær: Tún 5ha, garðar 1860m². Vesturbær: Tún 4,7 ha, garðar 1540m².

RA-069:001 Seljaland bæjarhóll bústaður

63°36.486N 19°59.371V

Bæirnir í Seljalandi eru um 600 m austan Markarfljóts um 150 m norðaustan Þjóðveg 1 og um 800 m sunnan við hinn margfræga Seljalandsfoss. Gamla bæjarstæðið er þar sem núverandi íbúðarhús í Seljalandi stendur enn, miðsvæðis milli Ytra- og Eystra-Seljalands um 40 m ofan við sjávarmál. Gamli bærinn ber hæst bæja en hann stendur undir klettaborg og snýr framhlið til suðurs. Samkvæmt Kristjáni Ólafssyni heimildamanni og ábúanda að Seljalandi var þar tvíbýli fram til 1919.

Núverandi íbúðarhús í Seljalandi var byggt 1927 og stendur á gamla bæjarhólnum þar sem íbúðarhúsin að Seljalandi stóðu áður. Fast ASA við íbúðarhúsið í bæjarröðinni eru mikil steinsteypt útihús sem liggja NNA-SSV og byggð voru milli 1945 og 1952. Búið er að rífa súrheysturna sem stóðu fast ASA við þessi útihús en haughúsið sem var nyrst stendur enn við norðausturhorn húsanna. Mikill trjágróður er í garðinum sunnan og suðaustan við hús. Íbúðarhúsið stendur á steiptum kjallara og er austasti partur húsaraðarinnar talinn standa á elsta hluta bæjarhólsins.

Mynd 213. Bær 069:001, horft til suðurs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 segir um tóftirnar á bæjarhólnum: "19 a) Bak við miðbæinn, rétt við, kofi, vel uppistandandi. Vísar í 332°, l. 6,9, br. 6,1 utan. Stein + torfhlaðin, torf á þaki. Kumbaldaleg. H: 2,4 m. Dyr br. 1,05, h 1,4m. Hefur líkl. verið notað sem hæsnahús - gat er í trédyrnar. Ekki lengur þó." Bæjarhóllinn í Seljalandi er um 70 m á lengd, um 45 m á breidd, 1-3 m hár og liggur VNV-ASA. Hóllinn er nokkuð sundurgraffinn eða mikið til horfinn að sunnan og austan þar sem núverandi hús standa. Samkvæmt Kristjáni Ólafssyni heimildamanni og ábúanda stendur núverandi íbúðarhús fast VNV við bæjarstæði gamla hússins í Austurbænum. Bæjarhellan (001A) sem stóð framan við gamla íbúðarhúsið er enn til staðar á malarplaninu við suðvesturhorn útihússins sem stendur fast ASA við íbúðarhúsið en sagan segir að hún hafi birst þar af sjálfri sér yfir nótt og hefur hún staðið á sama stað lengi. Samkvæmt ábúanda voru gamla íbúðarhúsið og hlaðan sambyggð og eru þessi hús sýnd á túnakorti frá 1924. Samkvæmt Sunnlenskum byggðum var húsið járnvarið timburhús byggt 1906. Útihúsið sem stendur á þessum stað var byggt í svipaðri mynd. Samkvæmt ábúanda var smiðja 001B fast aftan og NNA við núverandi íbúðarhús en þar er malarplan því tóftinni var rutt út rétt fyrir aldamótin 2000. Á stríðsárunum var þar eldhús fyrir liðsforingja hersins en þeir bjuggu á efri hæð íbúðarhússins. Einu uppistandandi tóftirnar 001C á bæjarhólnum eru um 5 m ofan og norðan við núverandi íbúðarhús en smiðjan 001B stóð á milli þessara húsa og núverandi íbúðarhúss. Rústahóllinn er um 15 m á lengd, um 10 m á breidd, 1-1,8 m á hæð og liggur NNA-SSV. Nyrðri hluti hólsins er uppistandandi hæsnakofi en hann seig nokkuð í skjálftunum 2000. Samkvæmt ábúanda var hæsnakofinn áður hesthús fyrir 3-4 hesta. Kofinn er undir þaki og er hæð þess 1,6-1,8 m. Þakgluggi er í þakinu sem er úr torfi og bárujárn. Kofinn er um 8 m á lengd, um 6 m á breidd að utanmáli og liggur ASA-VNV. Gengið er inn að vestan verðu. Dyr eru <1,5 m á hæð og 0,5-1 m á breidd. Inngangur er nokkuð siginn svo ekki var farið inn í

tóftina. Grjóthleðslur eru greinilegar í veggjum sem eru líklega um 1,5-2 m á breidd. Innanmál er ekki alveg ljóst en hefur líklega verið um 3-4x4-5 m. Fast sunnan við húsið er vel grasgróinn samfallin tóft en hún er full af rusli. Innanmál er óljóst en utanmál er um 10x8 m. Hlutverk þessarar tóftar er óljóst. Fast ANA við mannvirkin er sléttaður grasbali austur að núverandi útihúsunum (1945-1952), en ekki er útilokað að þar leynist mannvirki undir sverði. Samkvæmt ábúanda voru einnig sambyggð hesthús og hænsnakofi 001D úr torfi og grjóti fast ASA við núverandi útihús (1945-1952) um 30 m suðaustan við rústahól 001C. Gengið var þar inn að SSV en þar er aðeins grasgróin brekka sem hallar 5-10° til austurs. Smá leifar af grjóthleðslum má greina upp við vegg útihússins en ekkert lag er á þeim. Húsunum var ýtt út um 1965 Til er ljósmynd af bænum í eigu Ljósmyndasafns Reykjavíkur frá 1890. Þar sjást mörg hús úr torfi og grjóti sem ekki eru sýnd á túnakorti 1924 og eru löngu horfin.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; SB IV, 112; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906

RA-069:002 heimild bænhus

Mynd 214. Heimagrafreitur 069:002, horft til norðausturs.

SELJALAND UNDIR EYJAFJÖLLUM (DALSPING) (R)

[1332]: „[úr Dal] skal syngia ... annann huern dag helgann. a selialand oc suá aa fit takast ij merkur af huarre kirkjunne.“ DI II, 683.

[1371]: „[úr Dal] skal syngia ... annan huernn dag helgann a fit og selialand. taka ij merkur af huerre kirkjunne.“ DI III 262-263.

Í Jarðabók Árna Magnússonar frá 1709 segir: "Heyrt segjast menn hafa hjer hafi í gamladaga bænhus verið, sem menn vita ei fyrir víst að segja og engin sjást þar líkindi til." Engin vitneskja er til um staðsetningu bænhus en heimagrafreitur Seljalands er um 130 m austan við bæjarhól 001 og um 30 m VSV við Þrasa 022 í sléttuðu túni.

Heimildir: DI II, 683; DI III, 262-263; JÁM I, 86

RA-069:003 Vesturbær heimild bústaður

63°36.484N 19°59.370V

Mynd 215. Bær 069:003, horft til norðvesturs.

Vesturbær Seljalands var samkvæmt túnakorti frá 1924 um 5 m vestan við íbúðarhúsið í Austurbæ 001. Samkvæmt Kristjáni Ólafssyni ábúanda og heimildamanni var íbúðarhúsið á svipuðum stað og núverandi íbúðarhús byggt 1927.

Framan og suðvestan við núverandi íbúðarhús er sléttaður garður með mikið af trjágróðri.

Samkvæmt ábúanda var húsið timburhús með bárujárnsklæðningu en samkvæmt Sunnlenskum byggðum IV var það byggt árið 1907. Samkvæmt túnakorti hefur húsið verið um 10x5 m að flatarmáli og snéri VNV-ASA. Gamla timburhúsið var byggt þar sem gamla fjósið var áður [sjá 004]. Til er ljósmynd af bænum í eigu Ljósmyndasafns Reykjavíkur frá 1890. Þar sjást mörg bæjarhús úr torfi og grjóti sem ekki eru sýnd á túnakorti 1924 og eru löngu horfin. Ekki er útilokað að hluta þeirra hafi verið ýtt út til þess að byggja nýja Vesturbæinn en þau hafa staðið í vesturenda bæjarhólsins á svipuðu svæði og

Vesturbær 003 og útihús 005.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; SB IV, 112

RA-069:004 frásögn fjós

63°36.485N 19°59.384V

Samkvæmt Kristjáni Ólafssyni ábúanda og heimildamanni var gamla fjósið á svipuðum stað og timburhús 003 sem byggt var fyrir Vesturbæinn fyrir 1922. Ekki er útilokað að fjósið sjáist á ljósmynd í eigu Ljósmyndasafns Reykjavíkur frá 1890.

Á þessum stað er sléttaður garður eða lóð með trjágarði.

Ekkert sést til fornleifa.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-069:005 heimild útihús

63°36.486N 19°59.380V

Samkvæmt túnakorti Seljalands frá 1924 stóð lítið útihús 2-5 m VNV við Vesturbæ 003.

Á þessum stað er núverandi íbúðarhús í Seljalandi og sléttaður garður og trjálundur.

Ekkert sést til fornleifa og hlutverk hússins er óþekkt. Samkvæmt túnakorti var húsið 3-4x7-8 m að flatarmáli og snéri NNA-SSV. Til er ljósmynd af bænum í eigu Ljósmyndasafns Reykjavíkur frá 1890.

Þar sjást mörg bæjarhús úr torfi og grjóti sem ekki eru sýnd á túnakorti 1924 og eru löngu horfin. Ekki er útilokað að hluta þeirra hafi verið ýtt út til þess að byggja nýja Vesturbæinn en þau hafa staðið í vesturenda bæjarhólsins á svipuðu svæði og Vesturbær 003, fjós 004 og útihús 005.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

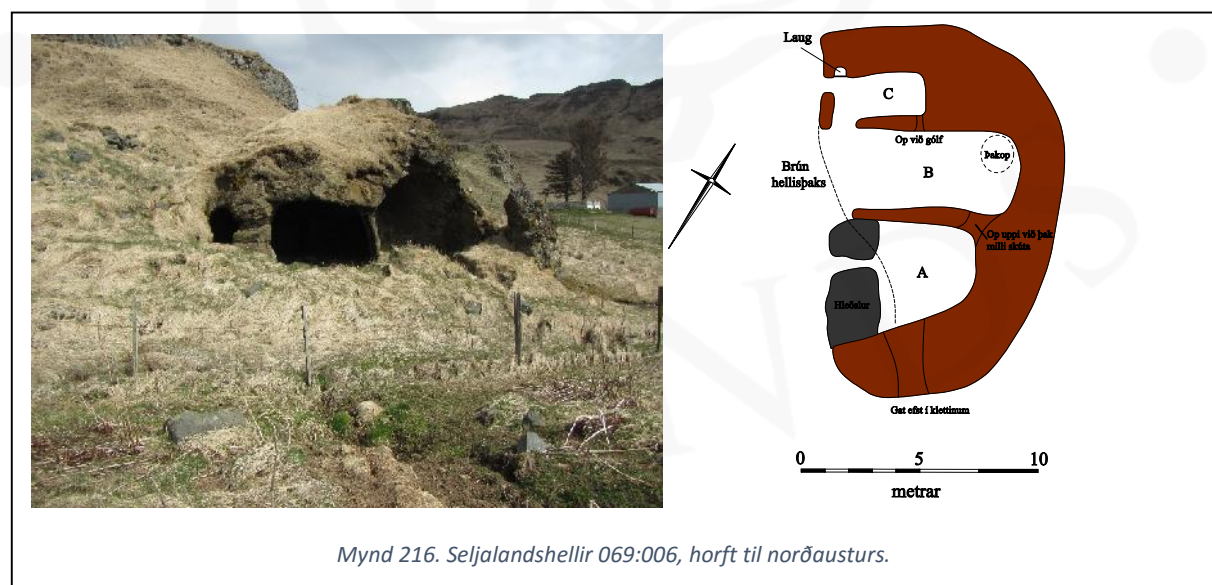
Heimildir: Túnakort 1924

RA-069:006 Seljalandshellir hellir hesthús

63°36.497N 19°59.300V

Í ornefnaskrá Seljalands segir: "Heima við bæinn er Hellir og í honum heygeymsla, hesthús og þurrkhjallur." Seljalandshellir er í móbergskletti um 65 m ANA við núverandi íbúðarhús og um 60 m austan við uppistandandi tóftir á bæjarhól 001C. Hellirinn sést einnig á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Milli bæjar og hellis er stór uppgróinn skurður frá því um 1960. Hellirinn er friðaður. Kletturinn sem hellirinn er í er 3-5 m á hæð en hann er hærri að austan en vestan. Bergið er gróft og greinilega lagskipt en kletturinn er vel grasgróinn í kollinn að hluta en suðvesturendi klettsins er nokkuð láréttur, grófur og ber. Strýtan er þar um 3 m há.

Mynd 216. Seljalandshellir 069:006, horft til norðausturs.

Árið 1901 skoðaði Brynjúlfur Jónsson hellana: "Hinn austasti er nú opin ofan og vottar ekkert fyrir ræfri. Hefir það líklega á sínum tíma fallið niður og grjótið úr því svo verið notað í hleðslu. Veggirnir standa eftir lóðréttir og mynda nær kringlóttu rétt, sem er opin að framan. Er það hleðsla fyrir og dyr á. Austurveggurinn er ekki hærri en tæpl. 4 al. Getur hafa brotnað ofan af honum. Að vestan- og innanverðu er nærri helmingi hærri. Þar hátt uppi er op, eigi ólíkt gluggatóft, inn í miðhellinn. Ekki er það fullyrðandi, að þetta austasta hellisstæði hafi nokkurn tíma haft ræfur, en vel er það myndað innan og ber ljós merki mannvirkja. Miðhellirinn gengur lengra inn í klettinn; er nál. 15 al. langur, nál. 7 al. hár og nál. 4 al víður. Veggirnir eru lóðréttir hátt uppi eftir, en ræfð er brött hvelving. Í veggjunum, nál. miðri hæð, eru bitaför andspænis, 3 hvoru megin. Mætti þar vel hafa verið timburloft; er nóg bæði til þess, bæði yfir og undir. Hefði loftið þá fengið birtu úr opinu sem fyr er getið. Dyrnar eru jafnvíðar hellinum sjálfum og næstum eins háar. Er í þær hlaðið, og eru þar dyr á. Mjög eru veggirnir þunnir eftir hæðinni. Hinn eystri, sem liggur að hinu opna hellissvæði, er svo þunnur, að þar er nú komið smáгат á í einum stað. Vestur-veggurinn er nál. spannar þykkur. Á honum eru dyr inn í vesturhellinn og eru þær vel 3. al. háar, en tæpl. 1 1/2 al. víðar. Kamparnir eru lóðréttir, en bogamyndaðir að ofan. Vesturhellirinn er lítill, nál. 6 al langur, en nál. 4 al á hæð og vídd, veggir mjög svo lóðréttir og ræfið bogahvelving. Fyrir dyr hans er alveg hlaðið og gluggi þar á ofan til." Í bókinni *Manngerðir hellar* segir um hellinn "Seljalandshellir: Seljalandshellar eru í móbergs- og þursabergshaus í brekkurótum rétt upp af bæjunum á Seljalandi. Hausinn stendur stakur fram út brekkunni og er fullnýttur þannig að vart væri hægt að stækka hellana. Veggir þeirra eru e.t.v. úr þynnsta lagi enda virðist augljóst að austasti hellirinn hefur hrunið að hluta. Hellarnir eru þrír, hlið við hlið og allir samtengdir. Sá vestasti þeirra er minnstur, 3,5 x 1,7 m². Á honum eru sjálfstæðar dyr út en einnig er innangengt um aðrar dyr í miðhellinn. Innst í hellinum hefur opnast gat neðst á millivegginn vegna þess hve þunnur hann er. Miðhellirinn er stærstur, 8 m langur og 3,5 til 4,5 m á breidd, breiðastur innst. Þar er lofthæðin einnig mest, 4 m. Strompur gengur upp úr honum 0,9-1,0 m á vídd. Lág hleðsla er í honum efst. Innst á austurvegg, ofarlega, er stór bogsveigður gluggi eða dyr. Bitaför í hellisveggnum undir glugganum gætu bent til þess að timburloft hafi skipt hellinum í tvær hæðir, nóg er rýmið til þess bæði yfir og undir. Birta hefði borist á loftið um

Mynd 217. Áletrarnir og krossar inni í hellinum.

gluggann og um hann hefur reyndar verið unnt að ganga niður í austurhellinn því 4-5 slitin þrep eru í veggnum fyrir utan. Þriðjungur loftsins í austurhellinum hefur hrunið einhvern tíma fyrr á öldum. Þar var hrunið þegar Auguste Mauer teiknaði hellana 1836. Ekki er sjáanlegt að reynt hafi verið að loka honum eftir það, en hins vegar voru hlaðnir veggir framan við hann þannig að úr varð hálfyfyrbyggð rétt. Í hleðslunni er grjót sem sýnilega er ættað úr hinum hrunda hluta. Hellirinn er 10 m á lengd og víðastur yst, 5,5 m. Gamlar jöthleðslur eru með austurvegg og gaffli. Lind [045] sprettur fram undan brekkunni fast austan við hellana. Stétt úr völdum hellum liggur frá austurhellinum og meðfram bergveggnum upp að lindinni og í henni eru gamlar hleðslur. Þar var þvottaból og þvottastein. Lind er vestan við hellana.

Að sögn Þórðar Tómassonar var henni veitt í þró til brynningar. Hellarnir standa nú opnir fyrir veðri og vindum og á gólfunum er þykkt lag af spýtnabraki og skít enda leitar nautpeningur í þá sér til skjóls. Reykklefa hefur verið komið fyrir innst í miðhellinum, undir strompnum. Ekki eru það heppileg not en þó er hellirinn furðu lítið sótugur að innan. Skurður var grafinn framan við hellinn um 1960 og í mokstrinum úr honum var eldhúsaska. Þar fann Þórður Tómasson hálfa skafkolu úr móbergi sem nú er á Þjóðminjasafni. ... Það myndi æra óstöðugan að lýsa öllum ristum Seljalandshella út í hörgul. ... Krossarnir eru fjölbreyttilegir. Flestir þeirra eru latneskir að formi (crux immissa), en einnig eru þar grískir krossar (crux immissa quadrata), tvíkrossar (crux gemina) og hankakross (crux ansata). Algengasta afbrigði latnesku krossanna í Seljalandshellum er það sem kalla mætti Skálakross. Þar enda armar og stofn krossins í hringlaga skálum. E.t.v. er þetta eftirlíking af krossum sem enda í kúlum. Slíkir krossar þekkjast á íslenskum kirkjum, t.d. var þannig kross á Brynjólfskirkju í Skálholti 1650-1802. Í hellinum eru bæði stórir og smáir skálakrossar. Litlu krossarnir virðast oftast þannig gerðir að skálarnar eða holurnar hafa verið boraðar fyrst en krossinn síðan dreginn á milli þeirra. Flestir krossarnir í austurhellinum eru af þessari gerð. ... Stærsti skálakrossinn er utarlega á eystri vegg miðhellisins, 18x15 cm. Í vestasta hellinum eru einnig skálakrossar, þar á meðal einn sem er aðeins með eina skál í toppinn eins og krossinn í Kverkarhelli. Grískri krossar (crux immissa quadrata) bæði stórir og smáir finnast í hellunum. Þeir eru jafnarma. Í Seljalandshellum eru þrír krossar með tveimur þvertrám á einum stofni. Einn þeirra sýnist einfaldlega vera tveir venjulegir latneskir krossar sem lent hafa hvor ofan í öðrum. Annar tvíkrossinn virðist vera raunverulegur patriárka- eða erkibiskups-kross. Sú krossgerð er sjaldséð á Íslandi enda embættistákn hinna æðstu kirkjuhöfðingja. Þáfinn einn bar veglegra tákn, hinn þrefalda páfakross. Krossinn, sem er 36 x 27 cm að stærð en allmáður, er þó engan veginn dæmigerður í sniði. Þvertrén eru að vísu tvö og það efra styttra eins og vera ber en, það er hin breiði efri hluti krossins sem er óvenjulegur. Breidd stofnsins er jöfn og lengd efra þvertrésins. Þriðji krossinn er af þeirri gerð sem nefndur er tvíkross (crux gemina). Kross þessi er máður mjög en þó er vel hægt að gera sér grein fyrir hvernig hann hefur litið út í upphafi. Hann líktist patriákakrossi en hér eru þvertrén bæði jafnlöng og tveir samsettir grískir krossar. Stærð hans er 9,0 x 4,5 cm. Í vesturhellinum verður ekki betur séð en gamli egypski hankakrossinn (crux ansata) sé ristur í vegginn. ... Nokkur teikn á hellisveggjunum virðast gömul búmerk." Í Friðlýsingarskrá segir um hellana: Hellar þrír, manngjörvir í hörðum þursabergskletti bakvið bæinn; af einum er fallið ræfið." Árið 1980 skráði Guðrún Sveinbjarnardóttir hellana og í lýsingu hennar segir: "6) Kletturinn sem hellirinn er í er u.þ.b. þríhyrningslaga, vísar totan í NA eða um 30°. Framhlið hans, SV hliðin, er holuð innan í 3 herbergi, það í miðið er stærst, það NVasta er aðeins lítill klefi. I) a) Syðsta herb. er mjög opið. Hafa verið hlaðnir grjót og torfveggir framan þess frá báðum hliðum: h 1,1m, l framhliðar 5,2, inngangur á bilinu 2,6-3,2. Dýpt 4,9, l bakveggjar 3,2. ... Nokkuð er rist í, aðall. N vegg: fjöldinn af litlum krossum - undir þeim stendur Björgvin 1975. Aðeins A eru fleiri krossar, og ártalið 1779. Enn A eru 3 mjög flúraðir upphafsstafir, samtengdir. [teikning] ... Nokkrar syllur eru höggnaðar í vegginn, líkl. fyrir ljósker. Í NA horni er gat í skilvegginn milli a) og b), upp við loft. ii) b) er miklu meiri hellir, br. 3,4, við inngang þar sem veggur hefur einnig verið hlaðinn úr grjóti og torfi, nú að mestu hruninn; l 7,15m. Hellirinn er svo til ferhyrndur, með hvelldu lofti. NA horn hans er nú notað til að reykja kjöt og er kringlóttur ljóri ofan þess. Hér er mun meira krotað á vegg, bæði gamalt og nýtt, aðall. á N & S vegg framanverðan. Ekkert af þessu kroti er mjög gamalt að sjá. Á N vegg eru 4 ljósaðillur þétt saman; ... nokkru A & ofar er kross [teikning] 33), h 47 sm, br. ... Dýpt 3-4 sm. Annar svipaður kross 34) er á gafli hátt uppi. Lengsti armurinn þar sveigist þó út eins og hinir. Ljósaðilla er rétt A við fyrsta kross. Á S vegg eru um 6 ljósaðillur, 3 stórir krossar og mikið krot. Fremst við innganginn inn í hellinn, í NV horninu, er um 2ja m h, 78 sm br op inn í c) lítinn skúta, l 3, b 1,75. Er einnig 65 sm op í V; Stendur dyrastoð nú við aðra hliðina. Hér er einnig krot & krossar á veggjum. Á N vegg við inngang er stór sylla - önnur á innsta gafli. Op er niður við gólf í SA horni inn í b)." Lítið er við þessar lýsingar hér að ofan að bæta. Hellarnir þrír eru ennþá uppistandandi og er kletturinn sem þeir eru grafnir inni að minnsta kosti 16x12 m að flatarmáli. Hellirinn samanstendur af þremur skútum,

tveimur minni skútum A og C sitt hvoru megin við einn stóran B en milliveggir eru varla 0,5-1 m á breidd. Skútaröðin liggur norðvestur-suðaustur en skútarnir eru grafnir inn í klettinn til norðausturs. Op skútanna gapa til suðvesturs. Allir skútar hafa hvolf þak en aðeins stærsti skútinn B fyrir miðju hefur eggлага loftgat í toppinn í norðurhorni sem er um 1x1,5 m að stærð. Gatið er byrgt en sést á teikningu útihúss 007 um 3 m SSA við tóft 007B. Stuðlaberg úr klettum ofar í brekkunni hefur verið nýtt til að

Mynd 218. Áletranir, kross og stoðarholur.

loka fyrir hellinn með hlöðnum veggjum en flestar hleðslur eru meira eða minna hrundar og skútarnir eru opnir fyrir veðri og vindum. Nyrsti skútinn C er minnstur, um 1,8 m hár miðað við núverandi gólfhæð, 1,5x2 m breiður og 3-4 m langur. Hleðslur hafa lokað skútanum að suðvestan en þær eru að hluta hrundar inn og gólf skútans er þakið stuðlagrjóti. Miðskútinn B er stærstur, 6-8 m langur, 3-4 m á breidd og brekkar inn. Gat er byrjað að myndast niðri við gólf milli skútanna en þar er skilveggur aðeins 0,3-0,4 m þykkur en hann þykkar aðeins upp. Gengið er inn í nyrsta skútann við inngang miðskúta til norðvesturs. Stór göt fyrir þverbíta eru í miðjum veggjum í

um 1,7 m hæð. Syðsti skútinn A er um 4 m langur, og 3-4 m hár en breidd er 2,5-4 m því skútinn mjókkar inn. Hleðsluveggur er framan við skútann. Veggurinn er hlaðinn úr stuðlabergi, um 2 m á breidd og 1-1,5 m á hæð. Inngangur hefur verið í gegn um grjóttvegginn um 1 m frá norðvesturvegg skútans en hann er siginn og <0,5 m á breidd. Hleðslugrjót er á víð og dreif í skútanum. Ferkantað gat er á milli miðskúta og syðsta skúta uppi við loft innst í skútunum. Gatið er 1-1,5x1,5 m að stærð. Yfir opum skútanna slútir þakið en þar er það aðeins um 2 m á hæð. Mikið er um veggjakrot og krossmörk og hakaför eru greinileg.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Seljaland, 2; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; BJ, 27-28; Manngerðir hellar 244-247; ÁG: Friðlýsingarskrá, 65; GS: drög að byggðarsögu Austur- og Vestur- Eyjafjallahreppa

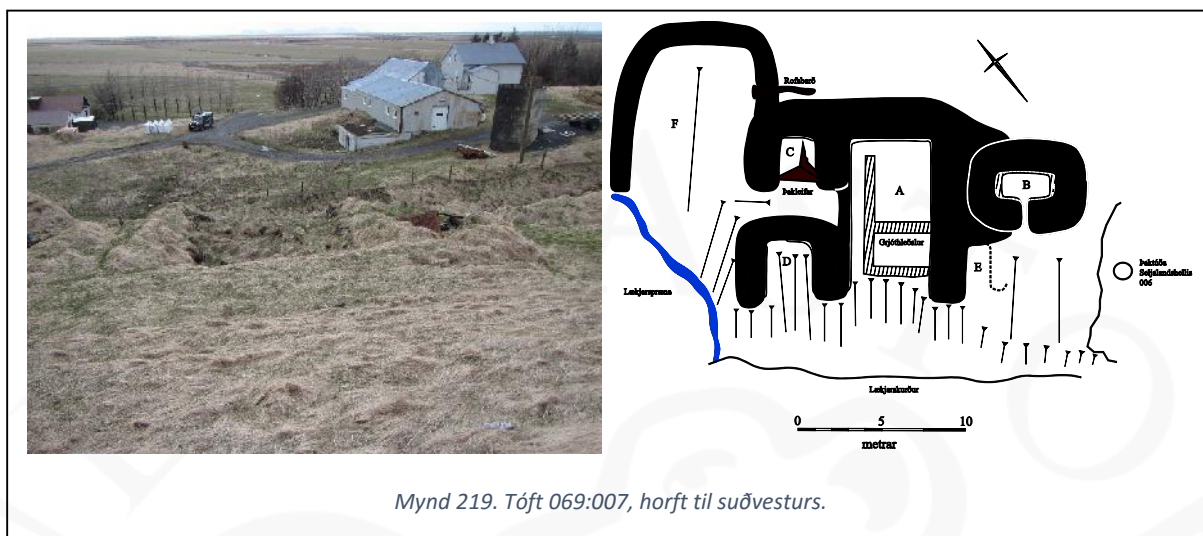
RA-069:007 tóft+garðlag útihús

63°36.508N 19°59.306V

Samkvæmt túnakorti Seljalands frá 1924 voru útihús og kálgarður um 50 m NNA við bæinn 001. Tóftir útihúsanna eru ennþá til staðar undir hjallanum ofan og norðan við bæjarhól 001 fast norðan við stóran skurð sem grafinn var um 1960, um 60 m norðaustan við núverandi íbúðarhús og fast norðvestan við Seljalandshelli 006. Húsið og kálgarðurinn sjást einnig á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Tóftirnar sitja fast undir neðsta hjallanum við rætur grasigróinnar brekku sem hallar til SSV. Fast suðvestan við rústahólinn er 1-2 m hár grasigróinn bakki og neðan við bakkann er 2-4 m breiður grasigróinn skurður sem liggur norðvestur-suðaustur meðfram bakkanum. Mikið hleðslugrjót hefur fallið úr tóftunum niður af bakkanum að skurðinum.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 segir: "7) a) Næst hellinum er ferhyrnd rúst, vísar í 143°. L 54 br 2.9 h 1.40 innan. Veggir úr grjóti & torfi - grjót mest að innan, gróið yfir að utan. Niðurgrafið í hliðina, inngangur í V hlið ... 8) b) Stór ferningslaga rúst, skipt í 2 herb & gang að því er virðist. Niðurgrafin. L 9,7, breidd 8,3 (í 143°), l efra herb 6,5, breidd 5,3. Veggjaþ. 90 sm, veggjaþykkt allrar rústar c. 1,60 - 70. 9) c) Í NV horni b) er lítil ferhyrnd rúst, l c 4.6 (niður brekku) br 4.8 h Vísar í 226°. Hálfrunin. 10) d) Enn með þaki. Vísar í 234°, utan l 5, br 5.2. Tré + bárujárnsgafl. Dyr br. 0.7 þakh. 1.8. Veggjaþ. 0.5. Bárujárn + torf á þaki." Þar segir einnig: "Hér var m.a. hesthús. Hrundi niður

Mynd 219. Tóft 069:007, horft til suðvesturs.

skurðinn." Rústasvæðið er um 30 m á lengd, um 20 m á breidd og liggur norðvestur-suðaustur. Kálgarðurinn var í norðvesturenda svæðisins fast við útihúsin. Óljóst grasigróið garðlag er enn greinanlegt sem líklega hefur umkringt kálgarðinn að norðvestan og norðaustan verðu. Garðlagið er 1-1,5 m á breidd og um 0,5 m á hæð en efri brún þess er óljós að norðaustan þar sem það er byggt upp við brekkuna. Lítil lækjarspræna liggur niður brekkuna fyrir kálgarðinn að suðvestanverðu niður í skurð. Ef garðlag hefur verið umhverfis kálgarðinn að suðvestanverðu er það horfið. Norðvesturhlið rústarinnar hefur að hluta þjónað sem veggur kálgarðsins að suðvestan. Botn kálgarðsins er vel grasigróinn og hallar 5-10° til suðvesturs. Útihústóftin er fjórskipt, veggir hennar eru hlaðnir úr torfi og grjóti og eru útveggir hólfa mikil til 1,5-2 m á breidd og 0,5-2 m á hæð. Nokkuð er af hrundu hleðslugrjóti inni í öllum hólfum tóftarinnar en grjótið er að mestu stuðlaberg líklegast úr klettunum ofan við tóftina. Gengið hefur verið inn í öll hólfin/húsin að suðvestan en eðli innganga í hólfi A og hólfi D eru óljóst þar sem hólfin eru skemmd vegna hruns en hluta tóftanna hrundi niður til suðvesturs eftir að skurður var grafinn milli bæjar og tófta um 1960. Hólf A er í miðri tóftinni en það er stærst eða 9x5 m að innanmáli og liggur norðaustur-suðvestur. Óljósir grjóthlaðnir innveggir skipta hólfinu niður í tvö minni hólfi og lítinn gang meðfram norðvesturvegg. Innra hólfi er um 5x3,5 m að innanmáli og liggur norðaustur-suðvestur á meðan hið ytra hefur verið um 3,5x2 m að innanmáli og snúið norðvestur-suðaustur. Veggir eru um 0,5 m á breidd og <0,5 m á hæð. Óljóst er hvar gengið hefur verið inn en líklega hafa timburpil verið ofan á grjótteggjunum. Gangurinn liggur meðfram endilöngum norðvesturvegg og er hann a.m.k. um 8 m langur, um 1 m á breidd og liggur norðaustur-suðvestur. Hólf B er um 4 m suðaustan við norðausturhluta hólfs A. Útveggir eru um 1,5-2 m á breidd og 0,5-1,5 m á hæð (3-6 umför). Hólfið er um 3,5 m á lengd og um 1,5 m á breidd að innan og liggur norðaustur-suðvestur. Inngangur á suðvesturhlið er samfallinn en hefur líklega verið um 0,5 m á breidd. Mjóir <0,3 m háir stallar (0,2-0,4 m) virðast vera neðarlega í veggjum í báðum endum. Ekki er útilokað að hér hafi verið jötur. Hólf C er um 2 m norðvestan við norðausturenda hólfs A en innri veggir hólfa að norðaustan eru í sömu línu. Innanmál hólfs C er um 3x2 m og liggur norðaustur-suðvestur. Leifar af þaki úr bárujárnri og timbri eru ofan í hólfinu. Gólf hólfs C er um 0,5-1 m hærra en gólf í hólfi A. Trúlega hefur gengið um timburpil á suðvesturhlið. Um 3,5 m suðvestan við hólfi C er hólfi D. Hólf D hefur verið um 3 m á breidd og að minnsta kosti 4 m á lengd en full lengd er óljós vegna skemmda á tóft vegna skurðar. Ekkert flatt gólf er eftir inni í tóft þar sem hluti hólfsins er horfinn niður brekkuna. Ekki er útilokað að hólfi E hafi verið við suðasturenda hólfs A fast vestan við útvegg hólfs B en leifar eru mjög signar og óljósar. Ef um hólfi er að ræða hefur það ekki verið stærra en 3x1,5 m að innanmáli og lá norðaustur-suðvestur með inngang til suðvesturs líkt og öll hin hólfin. Um 3 m sunnan við útvegg hólfs B er hulin strompur ofan í miðskúta Seljalandsshellis 006 í grasigróinni klettastrýtu. Hlutverk húsanna er óljóst. Ekki er útilokað að hólfi B hafi þjónað sem hesthús

og hólf C hugsanlega sem hrútakofi. Hólf A er nokkuð óvenjulegt að innan, þar gæti hafa verið fjárhús og hlaða eða jafnvel aðeins hlaða, en það er mjög óljóst. Samkvæmt túnakorti frá 1924 hefði átt að vera mjög lítill kofi 008 í brekkunni um 5 m ofan og NNA við mannvirkin sem sýnd eru á túnakorti en engin ummerki um mannvirki fundust á þeim slóðum. Það er athyglisvert að á túnakorti er mannvirkið á þessum stað táknað sem auður kassi (um 22x10) á meðan aðrir kassar sem sýna útihús eru skyggðir. Örnefnin Stöðulgil og Stöðulklettur (sjá 033) eru tengd þessu svæði en enginn stöðull fannst. Ekki er útilokað að á túnakorti frá 1924 sé sýndur stöðull eða rétt sem hefur síðan horfið ásamt húsi 008 undir þær útihúsatóftir sem þar eru núna.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-069:008 heimild útihús

63°36.507N 19°59.298V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 hefði átt að vera mjög lítill kofi (um 3x3) í brekkunni um 5 m ofan og norðaustan við austurhorn mannvirkis 007 en engin ummerki um slíkt hús fundust á þessum slóðum. Það er athyglisvert að á túnakorti er mannvirki 007 á þessum stað táknað sem auður kassi (um 22x10) á meðan aðrir kassar sem sýna útihús eru skyggðir. Örnefnin Stöðulgil og Stöðulklettur (sjá 033) eru tengd þessu svæði en enginn stöðull fannst. Ekki er útilokað að á túnakorti frá 1924 sé sýndur stöðull eða rétt sem hefur síðan horfið ásamt húsi 008 undir þær útihúsatóftir sem þar eru núna.

Á þessu svæði eru tóftir 007 og sitja þær fast undir neðsta hjallanum við rætur brattrar grasigróinnar brekku sem hallar til SSV. Fast suðvestan við rústahólinn er 1-2 m hár grasigróinn bakki og neðan við bakkann er 2-4 m breiður grasigróinn skurður sem liggur norðvestur-suðaustur meðfram bakkanum. Mikið hleðslugrjót hefur fallið úr tóftunum niður af bakkanum að skurðinum.

Ekkert sést til fornleifa en húsið hefur hugsanlega horfið þegar tóft 007B er byggð. Hlutverk húss er óþekkt.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

RA-069:009 heimild útihús

63°36.480N 19°59.311V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 voru útihús og kálgarður um 40 m ASA við Austurbæ 001 og um 40 m SSV við Seljalandshelli 006. Kálgarður var staðsettur um 10 m austan við útihúsið en ekki er útilokað að útihúsið hafi verið umlukið garðlagi eða gerði að norðan, austan og sunnan. Húsið og kálgarðurinn sjást einnig á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Á þessu svæði er sléttað graslendi, niðurgravnir gámar og malarvegur.

Ekkert sést til fornleifa. Samkvæmt Kristjáni Ólafssyni ábúanda og heimildamanni er ekki útilokað að svæðið hafi verið sléttað þegar braggar úr Kverkinni (sjá 063) voru fluttir yfir í Seljaland eftir Seinni Heimstyrjöldina og nýttir sem útihús á þessu svæði. Áður stóð hér hús úr torfi með bárujárnsþaki. Hlutverk er óljóst. Braggarnir voru nýttir sem útihús fram til 1970.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danska landmælingamanna 1906

RA-069:010 heimild traðir

63°36.473N 19°59.372V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 og bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 var hlaðið eða tröðin á Seljalandi 25-30 m SSV og neðan við bæjarhús 001 og 003, fast SSV við kálgarða 061.

Hlaðið er mikið til komið undir malarveg heim að íbúðarhúsi en sitt hvoru megin við veginn að norðvestan og suðaustan er sléttað graslendi og tún. Norðan við veginn er trjágarður Seljalandsbæjar.

Samkvæmt túnakorti var hlaðið um 5 m breitt í austurenda en breikkaði til vesturs upp í um 10 m að vestanverðu neðan við kálgarða 061. Hlaðið var um 60 m á lengd en komið var inn á það úr suðvestri

mjög líkt og gert er enn í dag. Samkvæmt Kristjáni Ólafssyni ábúanda og heimildamanni lá garðlag austur-vestur fast sunnan við tröðina og var það hæst um 1,5 m og hefur verið um 50 m á lengd. Heimreið heim að Seljalandi er enn á þessum stað en ekkert sést til fornleifa vegna vegagerðar og túnasléttunar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danska landmælingamanna 1906

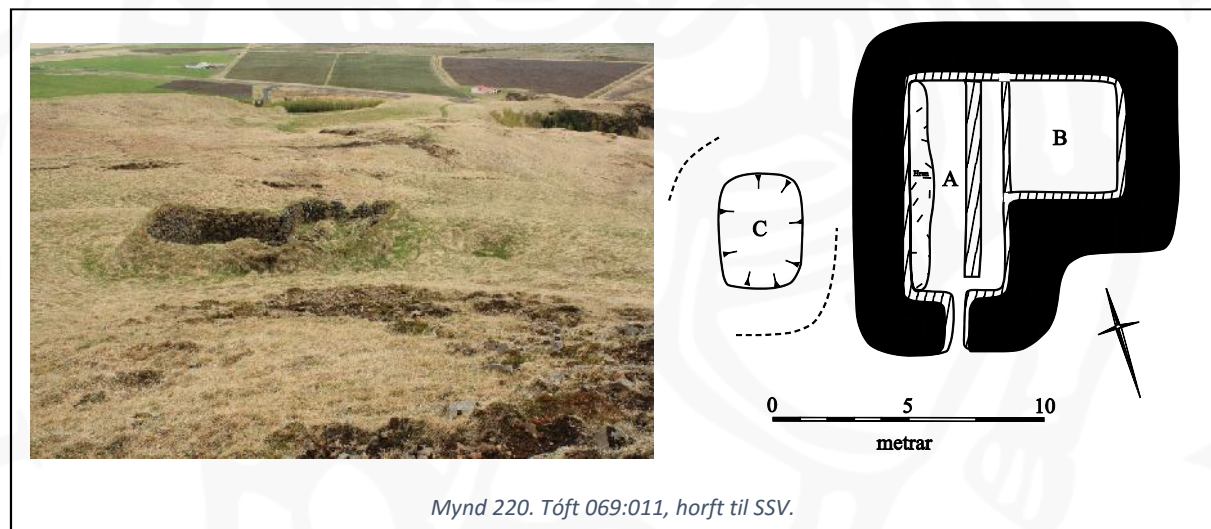
RA-069:011 *Hnaukahús* tóft beitarhús

63°36.743N 19°59.439V

Í örnefnaskrá Seljalands segir: "Þar sem fjárhús Seljalandsmanna eru uppi í heiðinni, heita Hnaukar." Hnaukahús eru sambyggð beitarhús og hlaða um 460 m NNV við bæjarhól 001 og um 310 m norðaustan við Kverkarhelli 030.

Tóftirnar eru á mjóum grasigrónu hjalla fast undir kletthól sem kallast Hnaukar. Brekkan sem tóftirnar sitja í hallar á þessum stað 40-50° til suðvesturs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 segir: 11) e) Í N frá bænum, upp í hlíðinni, um miðja vegu upp í fjall, er mjög vel varðveitt hlaða með fjárhúsum. Þvert á - myndar L. Hlaða vísar í 315°, fjárhús í 224°. Innan br hlöðu 5,3, l 5m, niðurgrafin. Öll innan l (hlaða + fjárh.br) 10,1. Innan l fjárh 9,3. Veggjaþykkt 1,5 c 3,5 hærra. Dyr br 1,75. Dýpt hlöðu mest c 2 m. Gafl stendur þó. Utan br fjárh. 7,7, l hlöðu 7,6, br 8,7. Öll utan br. 12,3 (br hlöðu + endi fjárh.). Túngarður liggur niður hlíðina SA við. 12) NV við, í sömu stefnu og fjárhús er laut, eftir niðurgrafið hús, c 4x2, 1,2 m djúpt líkl hlaða." Tóftin er

tvískipt, hlaðin úr torfi og grjóti og um 11,5x11,5 m að flatarmáli. Veggir tóftarinnar standa ennþá nokkuð óbreyttir þó innri norðvesturveggur sé tekinn að síga inn í tóftina. Veggirnir eru vel grasigrónir að utan og grjóthleðslur að innan. Fjárhúshólfið (A) er um 7,5x3,5 m að innanmáli og liggur norðaustur-suðvestur. Gengið er inni hólfið úr suðvestri um 0,5 m breiðan inngang sem er tekinn að síga saman. Aðeins eru um 1,5 m frá innganginum út á brekkubrunn suðvestan tóftina. Grjóthlaðin garðaundirstaða er um 0,5 m á breidd, um 0,5 m á hæð og liggur samsíða langveggjum norðaustur-suðvestur. Undirstaðan er um 7 m á lengd en gengið var fyrir hana um 0,5 m bil við innganginn en norðausturendi er samfastur norðausturvegg. Garðaundirstaðan er þó ekki í miðju hólfinu heldur aðeins um 1 m norðvestan við suðausturvegg. Norðvestari kró er því helmingi breiðari eða 2 m. Ekki er því ólíklegt að jata hafi verið meðfram norðvesturvegg. Hlaðan (B) er sambyggð fjárhúsinu að suðaustan verðu en hún er helmingi styttri en fjárhúsið eða 4x4 m að innanmáli. Timburpil hefur skilið á milli fjárhúss og hlöðu en gengið var inni hlöðu til suðausturs inni í tóftinni norðaustanverðri. Fjárhús og hlaða deila norðausturvegg sem að innan er um 7,5 m á lengd. Gólf hlöðu hefur verið að minnsta kosti 0,5 m lægra en gólf fjárhúss. Veggir fjárhússins eru einnig aðeins 1,5-2 m á meðan veggir hlöðu eru 2-3 m. Suðausturveggur hlöðu er hæstur. Þak tóftar er alveg horfið. Um 2 m norðvestan við útvegg tóftarinnar er grasigróin dæld C.

Dældin er ferköntuð, um 4x3 m að innanmáli og liggur samsíða fjárhúsi norðaustur-suðvestur. Dældin er 1-1,5 m djúp en brúnir hennar eru signar og vel grasigrónar. Hlutverk dældarinnar er óljóst en ekki er ólíklegt að hér hafi verið einhvers konar niðurgrafið mannvirki, hugsanlega heystæði. Engar hleðslur sjáanlegar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Seljaland, 2; GS: drög að byggðasögu

RA-069:012 Krosshóll heimild

63°36.758N 19°59.088V

Í örnefnaskrá Seljalands segir: "Til landnorðurs af Hnaukum [011] er Krosshóll, hæsti hnúkur heiðarinnar. Þar stóð kross í katólskum sið." Krosshóll er rofinn melhóll um 550 m NNA við bæjarhól 001 og um 50 m austan við Hnauka 011.

Krosshóll er stór melur með stórt rofabarð í kolli og klöpp í toppnum. Klöppin er frekar ávöl en stendur 4-6 m upp úr toppi melsins. Klöppin er gróin grasi og mosa hér og þar.

Mynd 221. Grjóthrúga 069:12a, horft til suðvesturs og varða 012b, horft til SSV.

Í toppi Krosshóls eru stór grjóthrúga A og varða B á um 8x5 m stóru svæði sem liggur NNV-SSA. Grjóthrúgan er gróflega ferhyrnd, um 4x3 m að flatarmáli, <0,4 m á hæð og liggur austur-vestur. Ekki er útilokað að hér séu leifar af undirstöðu krossins. Um 5 m SSA við hrúguna er einnig lítil varða með hringlaga grunnflöt sem er um 1 m í þvermál. Varðan er illa hlaðin og <0,5 m á hæð (4-5 umför). Varðan er líklega ekki mjög gömul og hlutverk hennar er óþekkt.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Seljaland, 2

RA-069:013 garðlag óþekkt

63°36.711N 19°59.522V

Mynd 222. Garðlag 069:013, horft til norðurs.

Vel grasigróid garðlagsbrot er um 80 m VSV og neðan við Hnaukahús 011 og um 90 m norðan við Gimbragerði 055.

Á þessu svæði er þýft graslendi fast undir grasigróinni brekku sem hallar 40-50° til suðvesturs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur árið 1980 segir: "13) f) SV af e) [sjá 011], niðri í laut, ..., eru torfhlaðnir, lágir veggir sem mynda horn inn í lautina. Vísa í 220° (c. 12 m) & 320° (c. 10 m), br c 2 m, h 0,75m. Garðurinn í 220° er skorinn af gili - líkl girðing um tún." Garðlagið er L-laga og afmarkar svæði að norðan og austan sem er um

22 m á lengd og um 12 m á breidd. Garðlagið er vel grasgróið, 1,5-2 m á breidd, 0,2-0,5 m á hæð og samtals um 35 m á lengd. Engar grjóthleðslur eru greinanlegar. Hlutverk garðlagsins er óljóst en líklega er hér um túngarð eða vörslugarð að ræða.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-069:014 garðlag túngarður

63°36.732N 19°59.304V

Tvö túngarðsbrot eru austan undir Krosshól 012 í sömu línu um 75 m sunnan og um 90 m ASA við Hnúkahús 011.

Á þessu svæði er grasgróin brekka sem hallar 5-10° til VSV og suðvesturs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 segir: "14) Suður af [011] er tvö túngarðsbrot sem liggja hlið við hlið upp hliðina." Eystra garðbrot er fast undir austurhlið Krosshóls 012 og liggur frá rótum garðlagsins niður brekkuna til VSV í um 52 m áður en það hverfur í skurð. Garðlagið kemur aftur í ljós um 50 m VSV. Vestari garðlagsbútur liggur einnig VSV-ANA og er hann um 60 m á lengd. Garðlagið endar í vestri í rofabarði vega bíslóða sem liggur samsíða garðlagi að suðvestan upp brekku í átt að Krosshól. Garðlögin eru grjót- og torfhlaðin, 1-1,5 m á breidd og 0,4-1 m á hæð. Samanlagt eru garðlögin tvö um 110 m á lengd en áður en skurður var grafinn hafa þau trúlega verið eitt langt garðlag sem var að minnsta kosti 160 m á lengd. Mjög líklega er hér um gamlan túngarð að ræða.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

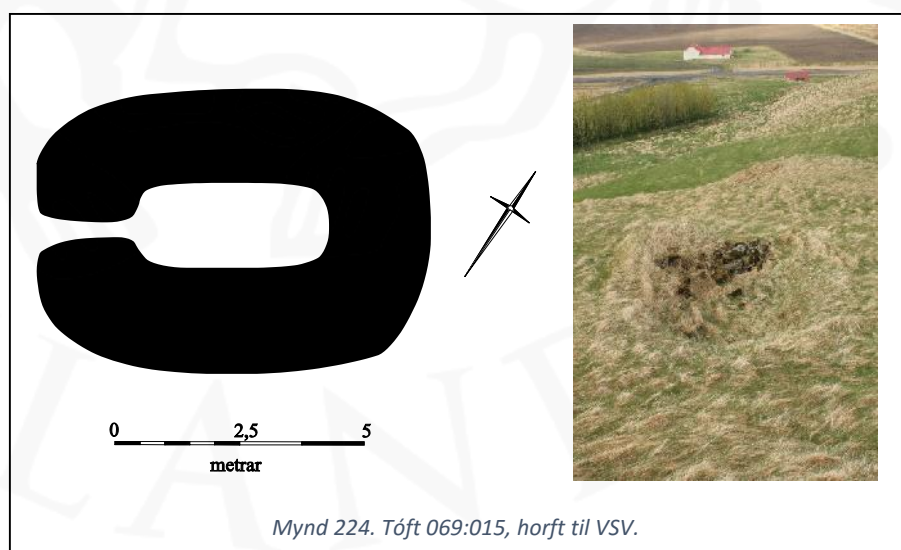
Mynd 223. Garðlag 069:014A, horft til ANA.

RA-069:015 tóft fjárhús

63°36.574N 19°59.412V

Á túnakorti Seljalands frá 1924 er útihús um 190 m NNA við Austurbæ 001 og um 65 m ANA við útihús 018. Grjóthlaðin fjárhústóft er um 170 m NNA við bæ 001, um 80 m ANA við lambhús 018 og um 140 m NNA við Ytra-Seljaland. Samkvæmt túnakorti var fjárhúsið á túnbletti sem tilheyrði Vesturbæ 003 svo líklega hefur húsið verið nýtt þaðan. Húsið sést einnig á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Tóftin stendur á 3-5 m breiðum grasgrónum hjalla ofarlega í Kinn. Um 4 m austan og ofan við tóftina er lítil klettasnös í efri brún Kinnar. Brekkan framan og VSV við tóftina hallar 30-40° niður til

Mynd 224. Tóft 069:015, horft til VSV.

VSV niður að litlum kletti í sléttuðu túni sem skýlir tóft 017 að norðvestan verðu. Aðeins er um 1 m milli inngangs inn í tóftina og brekkubrúnar.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 segir: "15) g) Enn sunnar í 208° frá vestasta bæ

Seljalands, undir smá kletti, er ferh. tóft, vísar í 253°, l 6, veggjaþ. C 1.5, br 3,4. Veggir úr grjóti + torfi, h. 1,3. Hrúnið inn í dyr. Yfirgróðið að mestu." Tóftin er einföld, um 8 m á lengd, um 5,5 m á breidd og liggur ANA-VSV. Tóftin er hlaðin úr torfi og grjóti en hleðslur eru teknar að síga. Veggir eru um 0,5-1,5 m á hæð og um 2 m á breidd. Gengið er inn í tóft að vestanverðu en inngangur er samfallinn. Hefur líklega verið um 0,5 m á breidd. Innanmál tóftar er um 4x1,5 m en breidd hennar að innan hefur líklega verið um 2 m fyrir sig veggja. Engin garðaundirstaða er sjáanleg en vegna smæðar hefur húsið líklega verið jöfuhús. Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 telja heimildamenn hennar að á þessum slóðum (015-017) hafi Hvassatún staðið en þessi tóft er allt of ungleg til að tengjast því á nokkurn hátt enda er hún líklega enn í notkun árið 1924 þegar túnakort Seljalands er teiknað.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

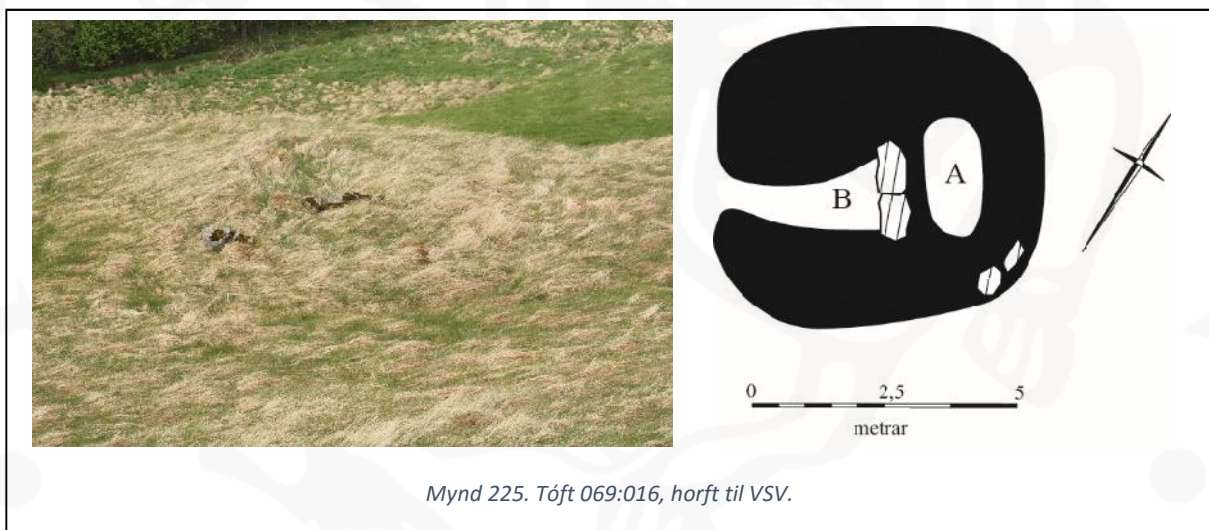
RA-069:016 tóft útihús

63°36.566N 19°59.406V

Vel grasigróin lítil tóft er um 10 m SSA við fjárhús 015 og um 30 m ASA við útihús 017.

Tóftin er líkt og tóft 015 á 3-5 m breiðum grasigrónum hjalla ofarlega í Kinn. Brekkan framan og VSV við tóftina hallar 30-40° niður til VSV. Brekkan er um 5-6 m há. Aðeins eru um 2 m milli inngangs inn í tóftina og brekkubrúnar.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 segir: "16) h) Fast S af [015] eru útlínur annarar ferh. tóttar, vísar í 264°, skipt í 2 þvert á l 5,5, (1,9-2,5: skiptiveggur) br 4. Illa varðveitt." Tóftin er tvískipt, um 6 m á lengd, um 5 m á breidd og liggur ANA-VSV líkt og tóft 015. Hólf A er óljóst en hefur trúlega

Mynd 225. Tóft 069:016, horft til VSV.

verið um 3x1,5 m að innanmáli og snýr ANA-VSV. Hólf B er um 1 m ANA við hólf A. Hólf B er skýrara, um 2x1 m að innanmáli og liggur NNV-SSA. Gengið var inn í tóft að VSV en inngangur er samfallinn og óljós. Veggir eru sokknir, 1-1,5 m á breidd og <0,5 m á hæð. Hér og þar glittir í hleðslugrjót. Hugsanlega er hér um litla kví eða stekk að ræða en þessi tóft er ekki sýnd á túnakorti frá 1924 svo líklega hefur verið hætt að nota hana eitthvað fyrir þann tíma. Ekki er útilokað að tóftin sé samtíða tóft 016. Samkvæmt skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur telja heimildamenn hennar að á þessum slóðum 015-017 hafi Hvassatún 050 staðið en mjög ólíklegt er að tóft 016 tengist því á nokkurn hátt þar sem hún er enn nokkuð vel greinileg. Talið er að Hvassatún hafi horfið í Markarfljót (sjá 050).

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-069:017 tóft útihús

63°36.560N 19°59.446V

Lítill grasigróin tóft er fast suðvestan undir 3-4 m hárrí klettastrýtu um 150 m NNV við bæ 001, um 35 m VSV við útihús 016 og um 40 m austan við lambhús 018. Húsið sést á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Klettastrýtan er í sléttuðu túni og er hún um 20 m á lengd, um 10 m á breidd og liggur NNV-SSA. Strýtan er vel grasigróin að norðaustan en bert stuðlaberg að suðvestan.

Mynd 226. Tóft 069:017, horft til ANA.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 segir: "17) l) Undir klettinum er ferh. tóft, vísar í 236°, l, 3,5, br 3,4, h 1,1. Stein+ torfhlaðin, grafin inn í hlíð. Yfirgróin." Tóftin er einföld, um 4x4 m að utanmáli og hlaðin úr torfi og stuðlabergi. Innanmál tóftar er um 1,5x1,5 m og gengið var inn á suðvesturhlíð. Inngangur er samfallinn. Veggir eru mjög signir, um 1-1,5 m á breidd og 0,2-1,2 m á hæð. Hleðslur standa hæst í austurhorni. Hlutverk tóftar er óljóst en ekki er útilokað að hér hafi verið lítill hrútakofi eða skemma. Tóftin hefur hugsanlega verið samtíða tóft 016. Tóftin er ekki sýnd á túnakorti frá 1924 svo líklega hefur verið hætt að nýta hana fyrir þann tíma. Samkvæmt skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur telja heimildamenn hennar að á þessum slóðum 015-017 hafi Hvassatún 050 staðið en það er mjög ólíklegt að tóft 017 tengist því býli á nokkurn hátt þar sem hún er enn nokkuð vel greinleg. Hvassatún er talið hafa horfið í Markafljót (sjá 050).

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

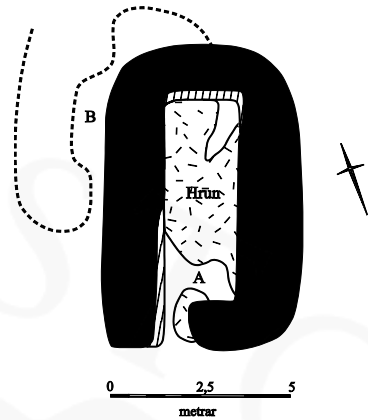
RA-069:018 tóft lambhús

63°36.559N 19°59.501V

Samkvæmt túnakorti Seljalands frá 1924 er útihús um 180 m norðvestan við Austurbæ 001 og um 65 m VSV við útihús 015. Stórt lambhús er um 170 m norðvestan við Austurbæ 001, um 40 m vestan við útihús 017 og um 95 m NNV við Ytra-Seljaland. Samkvæmt túnakorti var húsið staðsett í túnbletti sem nýttur var frá Vesturbæ 003 svo líklega hefur húsið verið nýtt þaðan. Húsið sést einnig á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Tóftin stendur austan undir 5-6 m hárrí grasigróinni hæð sem kallast Seljalandsmúli fast norðvestan við sléttuð tún en brekkan hallar á svæðinu 5-10° til suðurs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur segir: "18) j) V við er hálfuppistandandi tóft. Vísar í 213°, utan l 11,3, br 6,5. 2 raðir af stoðum á hverjum hvíla bitar. Stein+ torf hlaðnir veggir. Þakhellur. Dyr br. 0.55. Bárújárn líka. Innan br. 3.2, l 8,5. Þakh. 2.6. Líkl. fjárhús - jötu í miðju - 1,1 m frá A-vegg að jötu [austurkró], br jötu [garða] 0,5. Veggjah. 1,7." Ein stór tóft A og hugsanlegar leifar af eldra mannvirki B eru á svæði sem er um 12 m á lengd, um 10 m á breidd og liggur NNA-SSV. Tóft A er hlaðin úr grjóti

Mynd 227. Tóft 069:018, horft til norðausturs.

og torfi, er um 10,5 m á lengd, um 6,5 m á breidd og snýr NNA-SSV. Innanmál tóftar er um 7x2,5 m en inni í tóftinni er mikið torfhrun úr þaki ásamt braki af timbri og bárujárni. Samkvæmt skráningu Guðrúnu Sveinbjarnardóttur var tóftin lambhús og greinilegar garðaundirstöður voru eftir húsinu endilöngu en þær eru horfnar undir þakhrun. Tóftin er á svipuðu varðveislustigi og tóft 015 en virðist betur varðveitt. Hugsanlega var hún notuð eitthvað lengur en 015. Engin ummerki eru um þakhellur en ekki er útilokað að búið sé að ræna þeim. Veggir standa grónir, eru 1,5-2 m á breidd og 1-2 m á hæð. Grjóthleðslur eru vel greinilegar innan í tóft (3-6 umför) en útveggir eru vel grasigrónir. Veggir mjókka greinilega upp í topp. Gengið var inn að SSV og þar er ennþá greinilegur um 1 m breiður inngangur í suðvesturhorni í gegn um suðurvegg. Fast norðvestan og norðan við tóftina eru óljósar þústir eða um 2 m breiðar og <0,5 m háar vel grasigrónar veggjaleifar sem hugsanlega gætu verið afgangur af mun eldra mannvirki sem stóð á svipuðum stað. Engar grjóthleðslur eru sjáanlegar. Ef um eldri tóftarleifar er að ræða hefur tóftin verið að minnsta kosti um 8 m á lengd og snúið svipað og tóft A en breidd er óljós. Tóft A hefur þá verið byggð yfir suðausturvegg mannvirkis B.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-069:019 tóft skemma

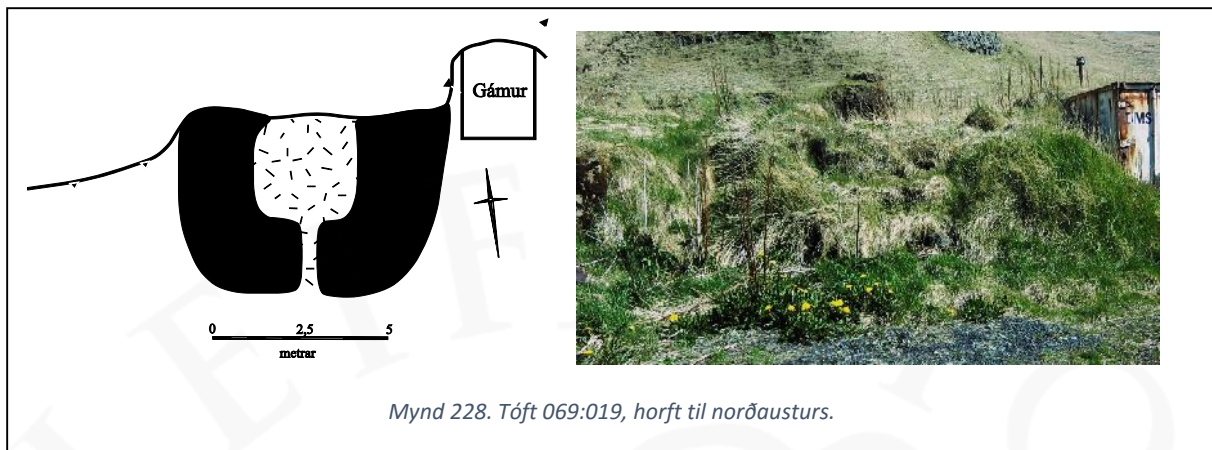
63°36.474N 19°59.320V

Lítil niðurgráfin tóft er í grasigrónum bakka um 5 m NNV við steinsteypt útihús eldra Eystra-Seljalands (1958) um 50 m ASA við bæjarhól 001.

Tóftin er byggð utan með grasigrónum kletti í 1,5-3 m háum grasigrónum bakka. Fast framan við tóftina er malarplan og fast austan við hana er gámur.

Tóftin er einföld og vel grasigróin, um 7x5 m að utanmáli og liggur gróflega austur-vestur. Innanmál er óljóst vegna hruns en það hefur líklega verið um 3x3 m. Í grasinu glittir í grjóthleðslur í veggjum sem hafa verið um 1-2 m á breidd og 0,5-1,8 m á hæð. Leifar af bárujárnsþaki og torfi eru ofan í tóft. Gengið var inn að sunnan og hefur inngangur trúlega verið um 0,5-1 m á breidd en hann er fallinn saman. Náttúrulegur bakki þjónaði sem norðurveggur tóftar. Tóft þessi er ekki sýnd á túnakorti frá 1924 svo líklega er hér ekki um fornleifa að ræða. Trúlega hefur verið hér kartöflukofi eða skemma á 20. öld en tóftin var skráð þar sem hún virðist hafa verið byggð með gamla laginu.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-069:020 tóft heystæði

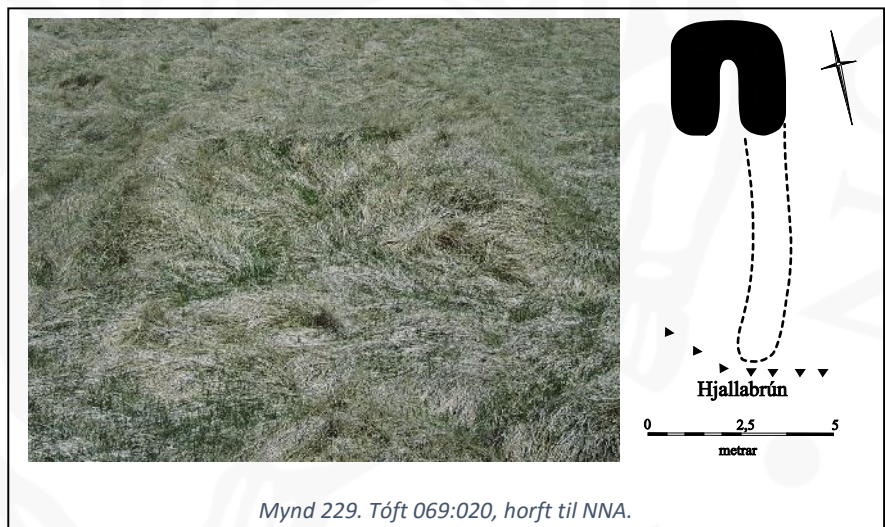
63°36.523N 19°59.285V

Lítil einföld tóft er á hjallanum ofan og norðan við Seljaland um 70 m norðaustan við bæjarhól og um 30 m NNA við útihús 007.

Á þessu svæði er nokkuð sléttlend grasigróin og þýfð brún bæjarhjallans. Fyrir ofan og NNA við tóftina tekur brekkan að halla 5-10° niður til SSV eftir því sem ofar dregur.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 segir: "20 a;) Ferh.tóft, vísar í 58° Torf mest - steinar sjást. L 1.9 br 1.8, h 0.4." Tóftin er vel grasigróin, um 3x3 m að utanmáli og snýr NNA-SSV. Innanmál tóftar er um 2x0,5 m en veggir eru um 1 m á breidd og mjög signir. Ekkert grjót er sjáanlegt og veggir eru <0,5 m á hæð. Gengið virðist hafa verið inn að SSV. Hugsanlega eru óljósar leifar af túngarði frá suðausturhorni tóftarinnar út á brún hjallans. Garðlagið er um 6 m langt, um 1 m breitt og <0,4 m á hæð. Engar grjóthleðslur sjáanlegar. Tóft þessi er ekki sýnd á túnakorti frá 1924 og ástand hennar gefur til kynna að hætt hafi verið að nota hana fyrir löngu síðan. Hér er líklega um gamalt heystæði að ræða.

Hættumat: engin hætta
Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-069:021 Þrasahús tóft fjárhús

63°36.503N 19°59.126V

Í ornefnaskrá Seljalands segir: "Austan við Stöðulklett [sjá 007 og 033] er Þrasaklettur. Í honum vex þyrnirós. Hjá Þrasakletti er Þrasahellir [022] og Þrasaflötur. Þar eru einnig fjárhús, sem Þrasahús heita." Á túnakorti Seljalands frá 1924 eru útihús fast austan við stóran klett um 210 m ANA við Austurbæ 001. Þrasahús eru fast suðaustan undir Þrasakletti um 200 m ANA við bæjarhól 001, um 40 m austan við opið inn Þrasahelli 022 og um 20 m NNA við núverandi fjárhús og hlöðu frá Seljalandi byggð 1983. Samkvæmt túnakorti voru Þrasahús í túnbletti sem tilheyrði Austurbæ 001 svo líklega hafa húsin verið nýtt þaðan. Húsin sjást einnig á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 en virðast þar vera aðeins minni. Ekki er ólíklegt að húsin hafi breyst í útleti og stærð í gegn um tíðina þó staðsetning sé sú sama.

Á þessu svæði er sléttað graslandi sunnan undir bæjarhjallanum og fast austan við fjárhúsið er sléttað tún.

Mynd 230. Tóft 069:021, horft til ASA.

Fjárhúsið er grjót- og torfhlaðið, því er skipt upp í fimm hólfi A-E og er um 18 m á lengd og um 18 m á breidd. Hólf A-D liggja NNA-SSV á meðan hólf E liggur VNV-ASA. Gengið er inn í öll hólfi að SSV nema hólf E sem er með inngang að ASA. Fjárhús og hlaða A og B eru samtengd. Fjárhús A er um 8x6 m að innanmáli og eru þar enn tvær greinilegar garðaundirstöður sem eru um 1 m frá sitt hvorum vegg. Sú vestari er grjóthlaðin, um 1 m á breidd og <0,4 m á hæð á meðan sú eystri er svipuð að stærð en steinsteypt. Um 2 m eru á milli þeirra. Framan við fjárhúsið er um 0,5 m breið steinsteypt stétt og gengið hefur verið inn í húsið um timburpil. Ekki er útilokað að húsinu hafi verið skipt í tvennt um miðju þess með grindum eða þili. Timburpil hefur einnig verið milli fjárhúss og hlöðu. Ekkert er eftir af þaki. Leifar af steinsteyptu horni eru við suðurenda vesturveggs. Hlaða B er inn af fjárhúsinu og er hún um 6x3 m að innanmáli. Hlaðan virðist ekki hafa verið neitt dýpri en fjárhúsið. Veggir hólfa A og B eru um 2 m á breidd og um 0,5-2 m á hæð. Veggirnir eru hæstir í norðurenda hlöðu. Hólf C og D eru hlið við hlið vestan við fjárhúsin en um 2 m eru milli innveggja hólfa A og C. Hólf C er um 2,5x2,5 m að innanmáli og gengið var inn um 0,5 m breiðan inngang á suðurhlið. Hólf D er um 2,5x2 m að innanmáli og gengið var inn um 0,5 m breiðan inngang á suðurhlið. Báðir inngangar eru samfallnir. Um 1,5 m eru á milli innveggja hólfa C og D en útveggir eru 1,5-2 m á breidd og 0,5-1,5 m á hæð. Útveggur að norðanverðu er óskýr ofan við hólf C og D þar sem hann hefur líklega verið hlaðinn upp við brekkuna. Hólf E er fast SSV og framan við hólf D. Hólf E er grjóthlaðið, um 5x4 m að utanmáli og 3x2 m að innanmáli. Gengið var inn í hólfið um 0,5 m breiðan inngang meðfram suðurvegg hólfa C og D í norðausturhorni hólfs E. Veggir hólfs E eru hrundir og því aðeins 0,2-0,5 m á hæð (1-2 umför) og um 1 m á breidd. Hólf C og D hafa trúlega verið hrútakofar eða sauðakofar og hólf E hefur líklega verið lítil rétt eða e-s konar aðhald.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Seljaland, 2-3; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906

RA-069:022 Þrasi hellir fjárhús

63°36.507N 19°59.187V

Í bókinni Manngerðir hellar segir: "Nokkru austan Seljalandshella er allmikill klettur í hlíðarfætinum utan og ofan við heimagrafreitin [sjá 002] sem þar er. Þetta er Þrasaklettur. Þar er eini fundarstaður villtrar þyrnirósar á Íslandi [ekki rétt, Þyrnirós finnst einnig t.d. í Reyðarfirði]. Undir klettinum er hellirinn Þrasi, hálflokaður og óvistlegur." Í örnefnaskrá Seljalands segir um hellinn: "Austan við Stöðulklett [sjá 007 og 033] er Þrasaklettur. Í honum vex þyrnirós. Hjá Þrasakletti er Þrasahellir og Þrasaflötur. Þar eru einnig fjárhús, sem Þrasahús heita [021]." Þrasahellir er í Þrasakletti vestanverðum um 40 m austan við Þrasahús 021. Inngangurinn inn í hellinn er neðst við rætur Þrasaklettar um 30 m

norðaustan við heimagrafreit (sjá 002).

Á þessu svæði er sléttað tún. Op hellisins er í rótum grasigróinnar brekku sunnan í Þrasakletti sem hallar 50° til SSV.

Í bókinni Manngerðir hellar segir um Þrasi: "Þrasi: Utan til er fremur fíngert þursaberg í hellisveggjunum sem eru tiltölulega sléttir og brattir, víða með skápum og grópum eftir milligerðir. Þakið er lárétt. Víða er um 1,5 m til lofts. Innsti hluti hellisins er í grófu þursabergi eða bólstrabergi. Þakhæðin þar er 2,5-3 m í óreglulegri hvelfingu. Mikið og stórgrýtt hrun er þar á gólfi. Hellirinn hefur verið dýpri því moldarlag hylur gólfið. Hann virðist manngerður, a.m.k. allur ytri helmingurinn. Hleðslur allgóðar eru við munnann sem er lítið eitt þrengri en hellirinn sjálfur. Helluþrep niður í hellinn eru að mestu kaffærð í mold. Þrasi er rakur innan, stromplaus og óyndislegur. Ekkert krot er sjáanlegt á veggjum enda er bergið bæði gróft og mosagróið." Opið inn í Þrasahelli er nú (2013) varla um 1 m á breidd og 0,5-1 m á hæð. Framan við opið er niðurgrafið moldarflag. Gengið/skriðið er inn í klettinn til norðurs. Ekki var farið inn í hellinn en þar er mjög óvistlegt, lágt til lofts og grjótdreif um allt gólf.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Manngerður hellar, 248; Ö-Seljaland, 2-3

Mynd 231. Hellir 069:022, horft til norðurs.

RA-069:023 heimild óþekkt

63°36.487N 19°59.308V

Samkvæmt túnakorti Seljalands frá 1924 var túngarður eða gata um 40 m austan við Austurbæ 001 milli Seljalandshellis 006 í norðri og útihúss 009 í suðri.

Á þessu svæði er sléttað þýft graslendi og skurður sunnan við Seljalandshelli 006, ásamt malarvegi þar sunnan við frá hlaði Seljalands yfir í fjárhúsin í stóru túni austan við bæinn. Á þessu svæði stóð braggi sem nýttur var sem fjárhús á tímabili og sást steinsteyptar undirstöður hans enn.

Óljóst er hvort um er að ræða túngarð eða götu sem lá NNA-SSV milli Seljalandshellis 006 og útihústóftar 009 en ekki er útilokað að gata hafi verið milli hellis og bæjarhóls. Mannvirkið virðist hafa verið um 2 m á breidd og um 30 m á lengd. Jafnvel gætu hafa verið bæði gata og garðlag á þessu svæði en engin mannvirki eru sjáanleg vegna ýmiss rasks á 20. öld.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

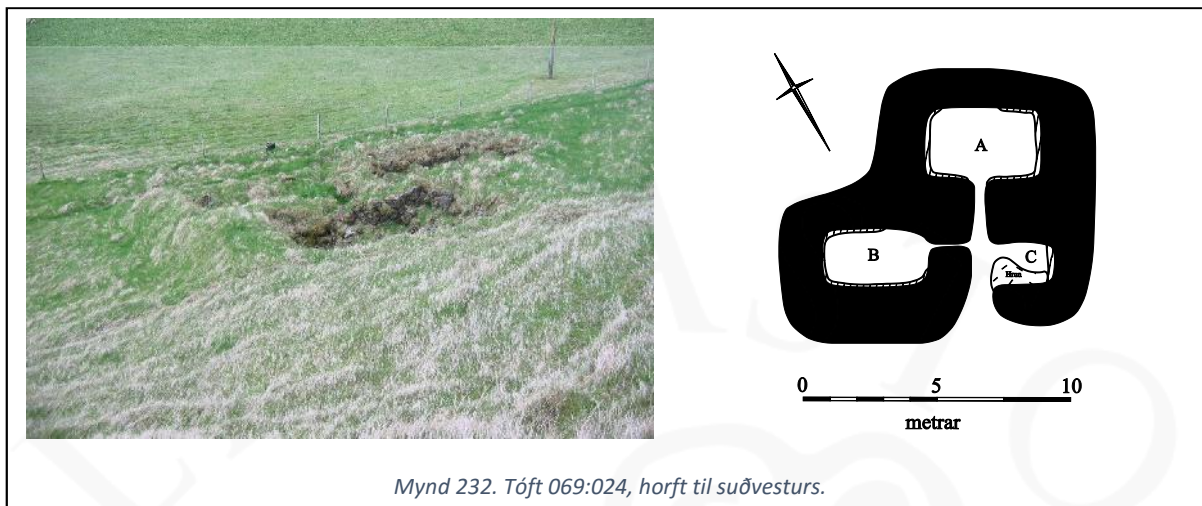
RA-069:024 tóft beitarhús

63°36.492N 19°58.985V

Samkvæmt túnakorti Seljalands frá 1924 var útihús efst í túni um 120 m ASA við útihús 021 og um 330 m austan við Austurbæ 001. Þrískipt beitarhústóft er efst í túni um 110 m ASA við Þrasahús 021 og um 310 m austan við bæjarhól 001. Samkvæmt túnakorti voru beitarhúsin staðsett í túnbletti sem tilheyrði Austurbæ 001 svo líklega hafa húsin verið nýtt þaðan. Beitarhúsin sjást einnig á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Á þessu svæði er sléttað tún fast sunnan við tóftina en tóftin er í brekkurótum ofan og norðan við girðingu. Brekkan ofan við tóftina er þrepótt og grasigróin og hallar 40-50° til SSV. Austan og vestan við tóftina hallar brekkan 5-10° til SSV.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 segir: "(24) a) NV við rafstöð [025] er hlaða + fjárhús, samsteypa, vísar í 43°. 2 bygg. hlið við hlið að framan 1 að aftan. Steinhlaðin innan, grafin að hl. inn í hlið. Veggjaþ. 0,9, h 1,5. Dyr hrundar inn. Rafstöðvar 2 eru rétt hjá." Þar segir einnig: "Tóftir a)-c) ...

Mynd 232. Tóft 069:024, horft til suðvesturs.

Grjóthleðsla innan, torf að utan; grafin að hluta inn í hlíð. Dyr fylltar hruni úr veggjum. Tvískipt. [Stærð hólfa a), b) og c)] l 5.2 br 2.5, l 5.15 og br 2.5, l 4 br 3.1. Bekkur br 0.7." Tóftin er þrískipt og hlaðin úr torfi og grjóti. Hún er um 11,5 m á lengd, um 9,5 m á breidd og liggur VNV-ASA. Hólf A er nyrst undir brekkunni og er ytri hlið nyrðri veggjar ósýnileg þar sem veggurinn hefur verið hlaðinn upp við brekkuna. Innanmál hólfs A er 2,5x4 m og snýr VNV-ASA. Gengið var inn í hólfið að sunnan um 0,5 m breiðan inngang á miðjum vegg sem er samfallinn. Mikið grjóthrun er í hólfinu. Hólf B og C eru á móti hvort öðru og var gengið inn á milli þeirra til að komast í hólf A. Um 1 m er á milli þeirra. Hólf B er um 2 m suðvestan við hólf A. Hólf B er um 4x2 m að innanmáli og liggur VNV-ASA líkt og hólf A. Líklega var gengið inn í hólf B að vestanverðu en inngangur er samfallinn. Hólf C var um 2,56 m ASA við hólf B í sömu línu. Hólfið er um 2x1,5 m að innanmáli og snýr eins og hin tvö VNV-ASA. Gengið var inn að vestan verðu hugsanlega um timburþil. Veggir tóftarinnar eru 1,5-2 m á breidd og 0,5-2 m á hæð. Veggir eru hestir í hólfi B en allir veggir eru þó teknir að síga inn í hólfin. Samkvæmt skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 var hér fjárhús og hlaða. Líklega hafa þá hólf B og C verið fyrir fé á meðan A hefur líklega verið hlaða. Hólf C gæti hafa verið hrútakofi.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

Mynd 233. Rafstöð 069:025, horft til ANA.

RA-069:025 hús 63°36.456N 19°58.825V

Elsta rafstöð Seljalands er um 15 m norðan við núverandi rafstöð og um 450 m austan við bæjarhól 001.

Húsið stendur á grasgrænni tungu um 3 m ofan og austan við ármót Eystri- og Vestri-Hofsár. Árnar falla niður af hálendinu úr norðri og norðaustri sitt hvoru megin við húsið. Brekkan austan og ofan við húsið hallar 45-50° til VSV.

Rafstöðvarhúsið er steinsteypt með skúrþaki úr bárujárni. Húsið er um 3 m á lengd, um 2,5 m á breidd og snýr norður-suður. Það er um 2 m á hæð að framan og vestan en aðeins um 1,5 að aftan. Gengið er inn að vestan en dyr eru um 1 m á breidd og um 1,6 m á hæð. Bárujárnsför eru á veggjum hússins að sunnan og norðan og er steypa nokkuð gróf. Grjót í steypu líklega komið úr Hofsánum. Skúrþakið hallar niður til austurs. Hurðin er úr timbri. Um 6 m hár gamall rafmagnsstaur úr timbri er fastur við norðvesturhorn hússins. Lítill fjórskiptur

gluggi (0,5x0,5 m) er um 0,5 m vinstra megin við hurðina þegar horft er framan á húsið. Dyrnar eru um 0,5 m frá suðvesturhorni hússins. Húsið er múrhuðað að framan og samkvæmt heimildamanni og ábúanda Kristjáni Ólafssyni var framhliðin áður hvítmáluð. Rafstöðin var byggð árið 1930. Upp frá húsinu að baka til liggur mjög mikill grasgróinn hryggur upp brekkuna til ANA. Mjög líklega er þar niðurgrafið rör sem leiddi vatn að ofan úr Vestri-Hofsá niður í rafstöðina. Ytra-Seljaland var ennþá eini bær án samveiturfarmagns þegar Sunnlenskar byggðir IV komu út 1982 og eru heima-vatnsrafstöðvar ennþá notaðar þar.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: SB IV, 112

RA-069:026 tóft beitarhús

63°36.437N 19°58.817V

Einföld beitarhústóft er á austurbakka Hofsár um 35 m SSA við rafstöð 025 og um 450 m ASA við bæjarhól 001. Beitarhúsin sjást einnig á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Húsið er á grasgrónu sléttlendi á bakka Hofsár sem hallar <5° til suðvesturs, fast suðvestan undir brattri brekku neðsta hjalla sem hallar 40-50° til suðvesturs.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 segir: "26) e) SA af rafstöð [025] Ferh. Tóft ofan

Mynd 234. Tóft 069:026, horft til SSV.

hlaðin aðeins grafin inn í hlíð, vísar 54° l 9, br 6. Veggjaþ. 1,2, h 1,5 (fullkomin-leifar rekaviðar ofan á veggjum)." Tóftin er einföld, um 10,5 m á lengd, um 5,5 m á breidd og liggur NNA-SSV. Innanmál tóftar er 9x2,5 m. Gengið var inn að sunnan um timburpil sem er horfið. Veggir eru hlaðnir úr grjóti og torfi, um 1,5 m á breidd og 0,5-1,5 m á hæð en veggir eru hæstir undir brekku í norðurenda tóftarinnar. Veggir eru vel grasgrónir og teknir að síga nokkuð inn í tóftina en grjóthleðslur eru ennþá greinilegar. Inni í tóftinni er rusl t.d. ryðgað bárujárn, girðingarúsl og rör. Engin ummerki um jötur eða garða eru í tóftinni en líklega hafa garðar/jötur verið úr timbri sem var fjarlægð. Ekki er útilokað að hlaða hafi verið í norðurenda þar sem tóftin er nokkuð löng en þó er það ekki víst þar sem engin greinileg ummerki eru um slíkt.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

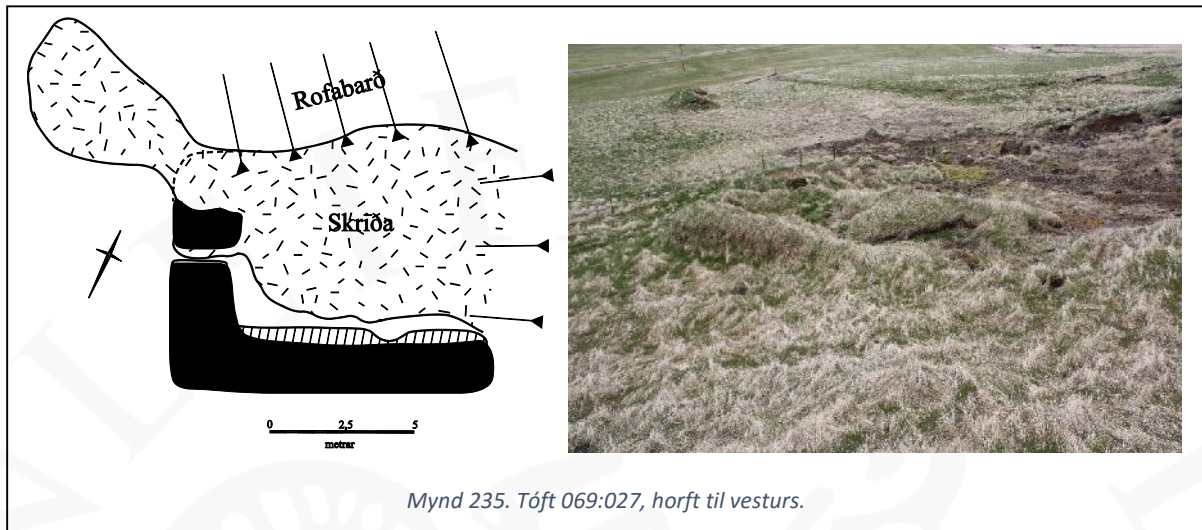
RA-069:027 tóft beitarhús

63°36.262N 19°58.608V

Tóftarleifar beitarhúss eru um 30 m NNV við neðsta foss í Leitisá um 500 m norðan við Seljalandsškóla og um 760 m suðaustan við bæjarhól 001.

Tóftin er grafin inn í fjallshlíð norðan við Leitisá í brekku sem hallar 10-45° til VSV. Sunnan við tóftina er hlíðin grasgróin en norðan við tóftina er eitt stórt flakandi moldar og malarsár þar sem aurskriða

hefur fallið og rífið með sér helming tóftarinnar. Skarðið er fast ofan við girðingu um 30x30 m að flatarmáli og 1-2 m djúpt. Tóftin er full af mold og möl.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 segir: "27) f) N við lítinn foss. Ferh. tóft, grafin inn í hlið, leifar jötu við N hlið. Vísar í 63°. L 9, br 4,5. Dyr br 0,6. Veggjaþ. 1,2 h 2 (A gafl) mest." Samkvæmt skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur var tóftin sauðahús. Öll norðanverð langhlið tóftarinnar er að stórum hluta horfin vegna aurflóðs og tóftin er full af aur en suðurhlið tóftar er nokkuð skýr. Tóftin hefur líklega verið einföld, um 11 m á lengd, um 8 m á breidd og snýr hún norðaustur-suðvestur. Innanmál hefur líkleg verið um 9x4 m. Samkvæmt Guðrúnu Sveinbjarnardóttur voru undirstöður jötu undir norðurvegg en þær eru horfnar. Veggir að sunnan og vestan eru hlaðnir úr móbergi og torfi, um 2 m á breidd og 0,5-1 m á hæð. Hæð veggja virðist minnka eftir því sem nær dregur brekku þar sem tóftin er niðurgrafin í hliðina. Þar sem tóft er full af aur að innan virðist veggur vera aðeins um 0,5 m að innan þar sem innri hlið sést. Gengið hefur verið inn að suðvestan og inngangur hefur líklega verið um 0,5 m á breidd en hann er samfallinn.

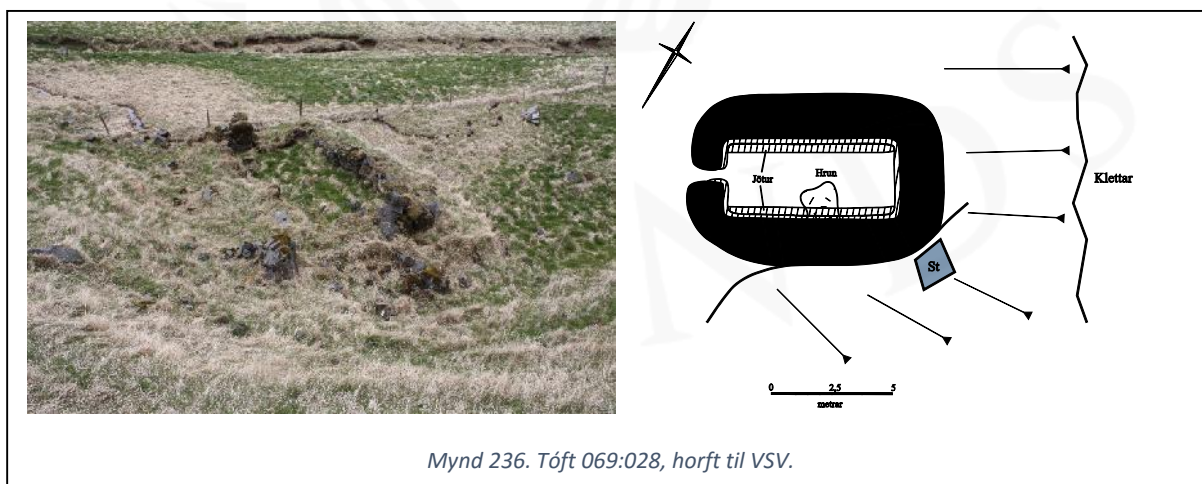
Hættumat: hætta, vegna skriðufalla

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-069:028 tóft beitarhús

63°36.309N 19°58.674V

Grjóthlaðin beitarhústóft er um 100 m NNV við beitarhús 027 og um 660 m suðaustan við bæjarhól 001. Tóftin er fast ofan girðingar í brekkurótum. Hliðin ofan og norðaustan við tóftina er vel grasigróin en mjög brött og að hluta ógrónir móbergsklettur. Mjög deig mýri er fast suðvestan og framan við tóftina. Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 segir: "28) g) Ferh. tóft alveg við fjós, í sömu hæð og

f) [027]. Steinhlaðin, grafin inn í hlíð. Vísar í 76°, l 10,5, br 6,2. Dyr br 0,5 h 1,6. Hlaðið undir eitt framhornið." Samkvæmt skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur var tóftin sauðahús. Tóftin er einföld, um 10,5 m á lengd, um 7 m á breidd og snýr norðaustur-suðvestur. Innanmál hennar er 7x3 og eru grjóthlaðnar um 0,4 m breiðar og <0,3 m háar, grasigrónar jötuundirstöður meðfram báðum langveggjum. Veggir eru hlaðnir úr grjóti og torfi, 1,5-2 m á breidd og 0,5-1,8 m á hæð (4-8 umför). Veggir eru hestir undir brekku í norðausturenda en hluti af suðausturvegg fyrir miðju er fallinn inn í tóft. Tóftin er grasigróin og þýfð að innan en gólf er nokkuð slétt. Gengið var inn í tóft í suðvesturenda en inngangur er samfallinn. Inngangur hefur líklega verið um 0,5 m á breidd.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

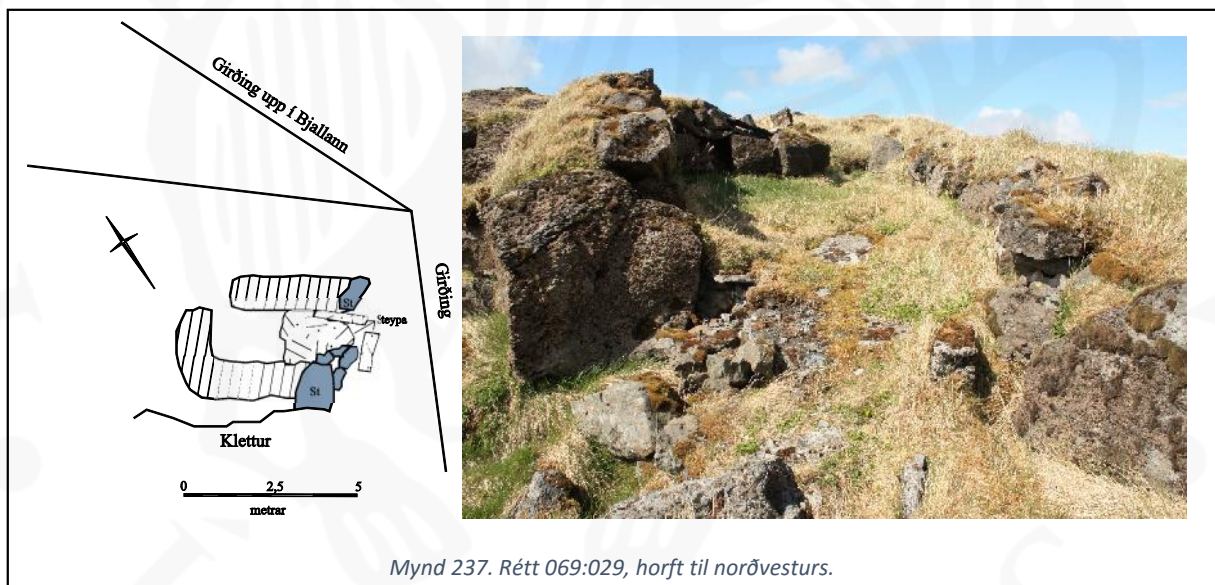
RA-069:029 tóft rétt

63°36.561N 19°59.725V

Grjóthlaðin rétt stóð vestan undir Bjallanum um 310 m VNV við bæjarhól 001 og um 60 m sunnan við Krikann.

Á þessu svæði er sléttað graslandi og malbikaður þjóðvegur 1.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 segir: "Sunnan í Seljalandsmúla; ferh. grjóthlaðin tóft. Vísar í 150°. Dyr í N horni. In L 3,8, br 2,1. V.p. 0,75. Dyr br 0,7, H 1,0. Rétt N þjóðvegur, bak við múlann. Steypt í gólf og A gafl." Þar segir einnig: "Hér heiti Bjalli. Setberg [051] var á þessum slóðum. Einnig rétt, nú horfin undir veg." Samkvæmt Auði Jónu Sigurðardóttur ábúanda á Eystra-Seljalandi var réttin grjóthlaðin og mjög falleg. Réttin stóð fast suðaustan undir litlum klettakolli sem er fast austan við austurhorn malbikaðs bílastæðis við þjóðveg 1. Klettakollurinn er um 30x15 m að flatarmáli, 3-4 m á hæð og liggur NNV-SSA. Hluti kollsins er grasigróinn. Aðeins einn dilkur réttarinnar er enn til staðar

Mynd 237. Rétt 069:029, horft til norðvesturs.

þar sem hann var byggður í suðurenda klettakollsins. Dilkurinn er grjóthlaðinn, um 6 m á lengd, um 3,5 m á breidd og liggur norðvestur-suðaustur. Innanmál dils er 4x1,5 m. Veggir dilsins eru grjóthlaðnir, um 1 m á breidd og 0,5-1 m á hæð. Hugsanlega hefur verið inngangur til norðurs í norðausturhorni dilkisins en einnig gæti grjótið hafa verið fjarlægt eða hrunið. Botn dilsins er grasigróinn að norðvestan og hallar 2-5° til suðausturs en suðausturendi botns hefur verið grjóthlaðinn í grunninn og steinsteyptur ofan á. Suðausturendi dilsins er brotinn upp eftir að réttin var rifin og sjást þar stórir steypuklumpar á dreif fyrir neðan en dilkurinn er opin til suðausturs. Hugsanlega hafa verð tröppur upp í dilkinn. Engin ljósmynd hefur fundist af réttinni þrátt fyrir nokkra leit Auðar Sigurðardóttur og hún treysti sér ekki til að lýsa henni nánar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-069:030 *Kverkarhellir* hellir þingstaður

63°36.607N 19°59.688V

Í örnefnaskrá Seljalands segir: "Suður af Bjalla er Seljalandsmúli. Norður af Bjalla er Kverk. Þar er hellir, sem dregur nafn af henni og kallast Kverkarhellir. Þar var þingstaður Vestur-Eyfellinga seint á 19. öld." Kverkarhellir er í klettavegg Bjallans að norðanverðu um 320 m norðvestan við bæjarhól 001 og um 100 m norðaustan við þjóðveg 1.

Kverkarhellir er 6-8 m hátt í klettaveggnum. Framan við hellismunnann er brött og ógróin brekka sem hallar 45-50° til norðausturs. Í brekkunni eru stór lauftré og brattur manngerður stígur er upp að hellinum. Á láglandinu neðan við hellinn er útivistasvæði en erfitt er að sjá hellismunnann að neðan.

Í bókinni *Manngerðir hellar* segir um Kverkarhelli: "Í klettakverkinni vestan við Seljaland er Kverkarhellir. Nýleg skógræktargirðing er neðan undir klettunum þar sem plantað hefur verið ösp og birki. Brött brekka liggur upp að hellinum fagurlega gróin blágresi og sóley. Hann er grafinn í fremur fingert grófsendið og smásteinótt þursaberg. Yfir því er grófur þursi. Hellirinn er allur manngerður, beinn og hvelfdur. Grópir eru víða í veggjum, t.d. rétt innan við munnann beggja vegna. Þær standast þó ekki á. Steinadreif er um allan framanverðan hellinn, leifar af hleðslum sem þar hafa verið. Um hann miðjan má sjá votta fyrir hleðslu um þvert gólf, einnig er hleðsluvottur eftir endilöngum helli framanverðum. Engar hleðsluleifar sjást í munna og enginn vottur mannvirkja framan við hann. Kverkarhellir á sér merka sögu. Hans er fyrst gerið í þjóðsögum í sambandi við Hjalt Magnússon. Sumir segja að hann hafi búið í Kverkarhelli undir vernd bóndans í Seljalandi milli þess sem hann hreiðraði um sig í lokrekku húsfreyjunnar á Stóruborg. Þessi heimild er auðvitað ótraust en ef rétt er þá er Kverkarhellir með elstu uppi standandi hellum og orðin a.m.k. 450 ára því þau Hjalti og Anna á Stóruborg voru upp á sitt besta um miðja 16. öld. Þingstaður Vestur-Eyfellinga var í Kverkarhelli frá 1872 til 1894. ... Húsfreyjan á Seljalandi, Marta Kristjánsdóttir, fædd þar árið 1929, segir að hellirinn hafi ekki verið notaður í sínu minni nema sem skjól fyrir skepnur í hrakviðrum. Draugur í hellinum glettist við mann um aldamótin 1900 eða fyrr en síðan hefur hans ekki orðið vart." Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 segir um Kverkarhelli: "V í Seljalandsmúla, SA þjóðvegur. NA af er grasi gróinn bolli inn í fjallshlíð. Munni vísar í 56°. In l 15,2, br 3,45, H 2,1. Manngerður, regluleg [svo] hvelving í hálfhring. Kross, eins og málaður með dökku í bergið á gafl. Grjót inni í; e.t.v. eftir skilvegg."

Þar segir einnig: "Var manntals/þinghellir. Líklega notaður fyrir fé síðar." Kverkarhellir er enn í góðu ástandi. Hellirinn er 14-15 m á lengd, 2,5-4 m á breidd og um 2 m á hæð í loftið. Loftið er bogalaga sem og hellisopið. Við hellisopið er stór grjóthrúga sem líklega eru leifar af hleðslum sem staðið hafa fyrir opinu. Hugsanlegar illa farnar gólfhleðslur sjást í gólfi um 3 m innan við munnann og engin umfangsmikil gólfskán virðist vera til staðar svo hellir hefur verið þrífinn eða aldrei mikið verið notaður sem útihús. Hvað hleðslurnar varðar gætu þetta þó einnig verið fallnar veggjahleðslur sem troðnar hafa verið niður í gólfið. Breidd hellisops er um 2,5 m og hæð um 2 m. Hellisgólfið hallar 2-5° í átt að munna en smá brík er í gólfi í miðjum helli. Gólfið er almennt ójafnt. Stórt krossmark er innst í hellinum á suðurvegg. Í tíð Auðar Jónu Sigurðardóttur var hellirinn nýttur sem skjól fyrir kýr en annars ekki notaðu neitt markvisst. Í dag er hellirinn ferðamannastopp við þjóðveg 1 og hefur verið komið fyrir bekkjum og borði í opi hellisins til að borða nesti.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Seljaland, 2; Manngerðir hellar 243-244; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

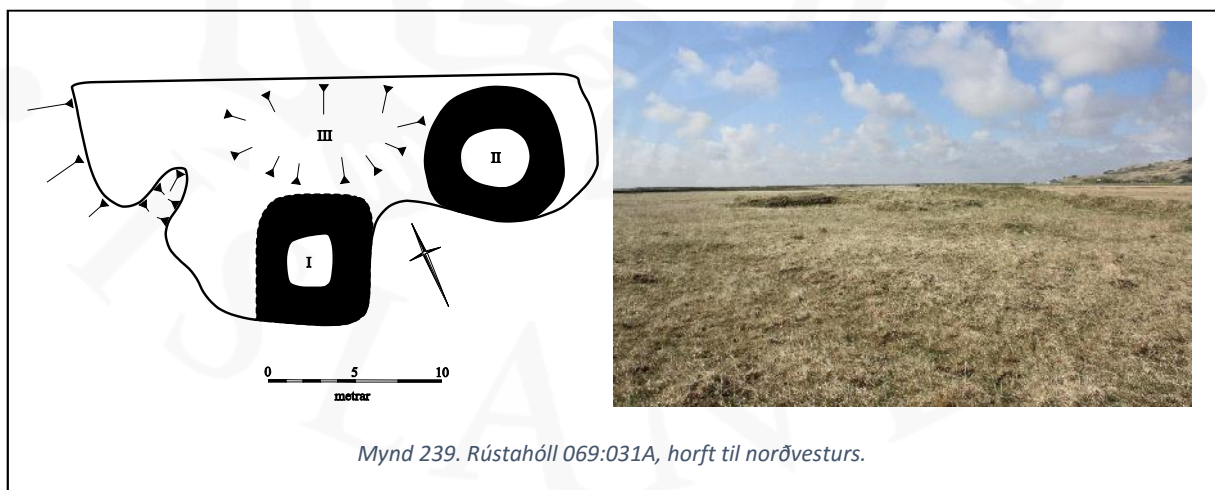
RA-069:031 tóft+garðlag útihús

63°35.607N 19°58.675V

Lítill rústahóll og garðlag eru norðan við Sandhólmaveg um 200 m norðvestan við húsinn að Fitjamýri RA-063. Svæðið er fast suðaustan við Akur 052.

Á þessu svæði er grasigróið flatlendi, gamlir uppgrórnir vatnsfarvegir og sléttuð tún. Fast norðaustan við rústahól A er skurður sem liggur norðvestur-suðaustur í suðaustur að Sandhólmavegi.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 segir: "33) NA af Fitjamýrabæ - N við veginn, eru garðbrot - liggur partur c. samsíða vegi, hinn parturinn þver á 320°. A við garðinn eru garð/tóftarleifar. Telur bóndinn á Fitjum hér hafa verið rétt. 31) i) Stærst er ferh. garðlag, vísar líkl. í 35°. L 5,4 br 9,3 - h 1. E.t.v. Tvískipt á br úr S á 5,3. Veggjaþ. 1.8. 32) ii) N a hefur e.t.v. verið eitthvað - hærri þúfnáþyrping en umhverfis. A úr A horni liggur stutt hleðsla út í ferh. Tóft, vísar í 340° l 4.8 br 4. Torfbyggð." Þar segir einnig: "Náthagi Sigurðar Sigurðssonar frá Barkarstöðum sem bjó á Seljalandi." Rústahóll A og garðlag B eru á svæði sem er um 250 m á lengd, um 90 m á breidd og liggur norðvestur-suðaustur. Rústahóll A er um 34 m á lengd, um 14 m á breidd, 0,4-1 m á hæð og liggur norðvestur-suðaustur. Hóllinn er skorinn meðfram norðausturhlið af grunnnum skurði. Í hólnum sjást að minnsta kosti tvö pottþétt hól I-II og ein stór dæld III sem einnig gæti hafa verið hól en ekkert hleðslugrjót var greinanlegt. Í hólnum norðvestanverðum sjást engin greinileg hól en ekki er útilokað að fornleifar

Mynd 239. Rústahóll 069:031A, horft til norðvesturs.

finnst þar þó undir sverði. Hól I er í hólum suðvestanverðum fyrir miðju og er um 2,5x3 m að innanmáli og liggur norðaustur-suðvestur. Veggir að norðaustan og norðvestan eru óljósir en í úthlið rústahólsins eru útveggir skarpir og greinilegir, sérstaklega suðurhorn hólsins. Veggir eru um 2 m á

breidd og 0,5-1 m á hæð þar sem þeir sjást. Hólf II er um 4 m austan við hólf I. Hólf II er hringlaga, 7-8 m í þvermál að utan og 3-4 að innan. Útveggir eru signir, vel grasigrónir og um 0,5 m á hæð. Dæld III er um 3 m norðaustan við hólf I og um 1 m norðvestan við hólf II. Dæld III er sporöskjulaga, um 9 m á lengd, 3-4 m á breidd, <0,5 m á dýpt og liggur norðvestur-suðaustur. Dældin er aðeins um 1 m suðvestan við suðurbakka ræsiskurðar sem sker rústahólinn. Hlutverk þessara rústa er óljóst en ekki er ólíklegt að hér hafi verið beitarhús eða hugsanlega stekkur. Garðlag B er um 65 m suðvestan við rústahól A. Garðlagið er torfhlaðið, um 1 m á breidd, 0,2-0,5 m á hæð og samanlagt um 280 m á lengd. Garðlagið liggur að mestu norðvestur-suðaustur en í suðausturenda eru þó tvö horn. Í suðaustri kemur garðlagið í ljós í gömlum vatnsfarvegi fast norðan við veg. Garðlagið liggur þaðan í norðvestur um 35 m áður en það beygir í suðvestur og heldur áfram um 43 m áður en það beygir aftur í norðvestur. Garðlagið liggur í norðvestur um 200 m þar sem það hverfur í graslendi án sýnilegrar ástæðu. Garðlagið er torfhlaðið og vel mosa- og grasigróið en nokkuð rofið á köflum. Augljós dæld er fast suðvestan við garðlagið þar sem hleðslutorfið hefur greinilega verið skorið. Ekki er pottþétt að þessi mannvirki hafi verið nýtt á sama tíma en þar sem þau voru svo nálægt hvert öðru án þess að nokkur önnur augljós mannvirki þekkist á þessu svæði í landi Seljalands voru þau skráð saman. Samkvæmt skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 var hér náthagi sem gæti þýtt að garðlagið hafi verið hluti af honum en ekki fylgdi sögunni hvort einhvers konar útihús hafi einnig verið á staðnum.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-069:032 tóftir beitarhús

63°36.777N 19°58.647V

Innst í Norðurhvammi milli Kvíastrauns (sjá 058) og Krosshóls 012 er stór og stæðilegur rústahóll um 800 m norðaustan við bæjarhól 001 og um 360 m austan við topp Krosshóls 012.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 segir: "NA af Seljal. bæ, á sléttlendinu, A girðingar, ofan brekku. A af tóftunum gengur fjallið, gróið að hluta hátt upp. Svæðið næst er þýft, fjær smágrýtt. Rofabörð N við, lækjarsytrur og mýri sunnan við." Rústahóllinn er í þýfðum og grasigrónum hvammi suðvestan undir grasigróinni brekku sem hallar 30-40° til suðvesturs. Kvíastraun er efst í brekkunni. Vestan og suðvestan við hólinn liðast niður til suðurs einn af þeim mörgu lækjum sem renna í Vestri-Hofsá.

Mynd 240. Tóft 069:032, horft til VSV.

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 segir einnig: "Gafl stærstu og greinilegustu tóftar er 192° í Seljalandskóla, 232° í Heimaklett, 270° í hæsta hól ofan Seljalandsbæjar. 2.a) Ferhyrnd tóft á miðju tóftarsvæði. Vísar í 270°, lengd 7,5m, breidd 3,5m, hæð 1,5m. Veggir gerðir að mestu úr grjóti úr fjallinu, sjást þeir nú lausir, hrundir inn í tóftina. Við S langhlið myndast eins og tveir bollar í annars

stórþýfi og ofurlítill hóll handan þeirra. Gætu verið smáréttir - mjög óljóst. Veggjaþykkt a) c. 1.40; inngangur hefur líkl. verið í V gafl. 3. b) Ferhyrnd tóft, samsíða (við norðurhlið) a), l frá V gafl sem er í línu við V gafl a): 5,6 br 3,3 h 70 sm inn í tóft. Inng. líkl. í V gafl. 4. c) Í beinni línu út frá NA-horni b) 5 m í N er komið í NA horn c) sem er líkl. hringlaga, vísar líklega í 238°: l. 4,5, br 4,7, h. 30 sm inni, 1,20 úti. Gæti verið stekkur/rétt. Grjót sést í veggjum. 5. d) Beint N af c) er lítill ferningslaga tóft með inngangi í NV horni: 2,4x2,4m. Hæð 0,4m að innan. Steinar sjást í veggjum. Hér N af heldur hólinn áfram, en ekki virðast vera fleiri tóftir." Rústahóllinn er aflangur, um 50 m á lengd, um 20 m á breidd og 0,5-1,5 m á hæð. Sunnarlega í hólnum er greinileg tvískipt beitarhústóft (032A og B) sem hlaðin hefur verið úr torfi og grjóti. Tóftin er um 9 m á lengd, um 8 m á breidd og liggur ANA-VSV. Hólf A er um 5x2 m að innanmáli og liggur ANA-VSV. Gengið hefur verið inn að vestanverðu. Inngangur er samfallinn en hefur líklega verið um 0,5 m á breidd. Hólf B er fast norðan við hólf A. Hólf B er um 3,5x1 m að innanmáli og liggur einnig ANA-VSV. Gengið hefur verið inn að vestanverðu líkt og í A en inngangur er óljós. Um 0,5 m breidd og <0,5 m djúp dæld virðist liggja meðfram norðvesturhorni tóftarinnar inn í hólfið í suðvesturhorni þess. Veggir tóftarinnar eru um 1,5-2 m á breidd og 0,5-1 m á hæð. Engin ummerki eru um undirstöður fyrir garða eða jötur í tóftinni en mikið hefur hrunið af grjóti úr veggjum inn í hólfið. Hólf A hefur mjög líklega verið beitarhús ef tekið er mið af stærð hólf A og umfangi veggja. Hólf B gæti hugsanlega hafa verið heystæði eða annað hólf fyrir fénað en hlutverk þess er óljóst. Um 1 m norðan við beitarhúsið er hólf C. Hólf C er gróflega hringlaga, um 6,5x7 m að utanmáli og 4x4 m að innanmáli. Veggir hólfins eru signir og vel grasigrónir, 1-1,5 m á breidd og <0,5 m á hæð. Í vesturenda hólfins er um 2 m breitt op þar sem gengið hefur verið inn. Hlutverk hólfins er óljóst en líklega hefur verið hér lítill rétt. Fast NNV við hólf C er hólf D. Hólf D er mjög óljóst, um 1,5x1 m að innanmáli og liggur NNV-SSA. Veggir eru vel grasigrónir og signir en ekkert sést til hleðslugrjóts. Veggir eru 1,5-2 m á breidd en <0,4 m á hæð. Inngangur er samfallinn en líklega hefur verið gengið inn að vestanverðu líkt og í hinum hólfunum. Hlutverk er óljóst. Hólf A og B virðast vera yngri en C og D en þó er ekki útilokað að öll hólfin hafi verið nýtt á sama tíma. Hugsanlega gætu hólf C og D hafa verið kvíar sem Kvíahraun er nefnt eftir (sjá einnig 058). Rústahóllinn er hár og umfangsmikill svo ekki er útilokað að hér hafi lengi verið mannvirki. Engar heimildir hafa fundist um slíkt en hér gæti jafnvel hafa verið áður lítið býli frá Seljalandi.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-069:033 *Stöðulklettur* örnefni kvíar 63°36.517N 19°59.276V

Í örnefnaskrá Seljalands segir: "Norður af bænum er Stöðulklettur og Stöðulgil milli hans og Kinnar." Stöðulklettur er lítið klettabelti úr stuðlabergi beint upp og norðaustur af útihúsum 007 en útihúsin standa líklega neðst í Stöðulgili. Kristján Ólafsson ábúandi og heimildamaður kannaðist ekki við að tóft sem notuð hefði verið til þess að mjólka kýr væri á svæðinu eða tengdist örnefninu. Lítil tóft 020 er uppi á hjallanum um 30 m NNA við útihús 007 en hún er of lítil til að teljast kví eða stöðull. Ekki er útilokað að kýrnar hafi verið mjólkaðar á þessu svæði án þess að mannvirki hafi verið reist eða að umræddur stöðull hafi horfið undir tóft 007 (sjá túnakort 1924 og 007).

Ekkert sést til fornleifa.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Seljaland, 2; Túnakort 1924

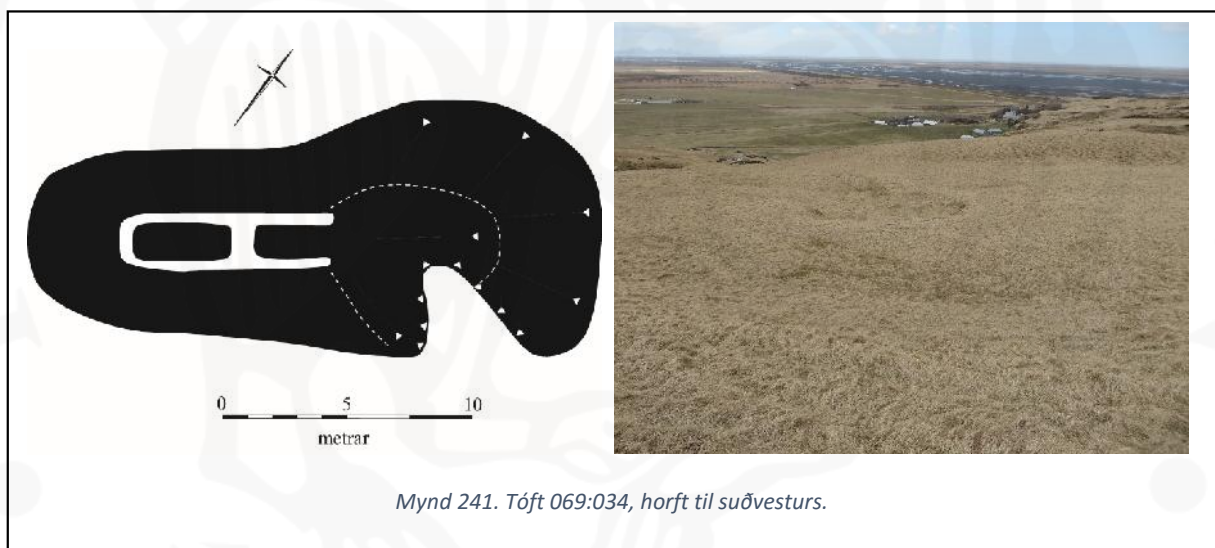
RA-069:034 *Hoftorfa* tóft óþekkt 63°36.532N 19°58.556V

Í örnefnaskrá Seljalands segir: "Hofsá, hin vestri, er austan Þrasagils. Þar er Hofsárskák. Norður- og Suður-Hoftorfa eru austan Vestri-Hofsár, uppi í hlíðinni. Í Norður-Hoftorfu er rúst, sem Hof heitir. Þar stóð hof í heiðnum síð." Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980 segir: "Í hlíðinni austan við Seljaland. Þar renna margir lækir niður. Beint upp af rafstöðunum er hlíðin grasivaxin & smáþýfð á milli

2ja lækja. Ofarlega er svolítill bolli/laut. Ofan hennar tekur við stutt, brött grasivaxin brekka og svo melur. Tóftin er í bollanum." Vel grasigróin og sokkin tóft er í Hoftorfu um 100 m suðvestan undir Hoftorfuskerjum milli Eystri- og Vestri-Hofsár um 260 m norðaustan við ármótin og rafstöð 025 og um 670 m ANA við bæjarhól 001.

Á þessu svæði er um 110 m breiður og 135 m langur grasigróinn lítt þýfður bali sem liggur norður suður milli sandmela. Brekkan hallar 10-20° til VSV.

Í fyrsta bindi Íslenskra sögustaða eftir Kristján Kálund segir: "Austan við bæinn uppi í hliðinni er svokölluð hoftóft, og virðist hún gömul. Er hún talin, naumast að ástæðulausu, minjar um heiðið hof. Tóftin er allhátt upp í fjallshlíð, efst í hallalítilli grasivaxinni brekku sem er kölluð Hoftorfa, þríhyrningslaga, og veit hvasst horn niður, en fjallalækur á hvora hlið. Renna þeir saman neðar og renna niður úr austan við bæinn, og heitir þar Hofsá.[Nmgr.: Árnar heita nú Hofsá hvor um sig, sbr. Árb. Fornl. 1888-92, 37.] Almenn munnmæli telja tóftina hoftóft. Því til stuðnings að það nafn sé rétt og munnmælin gömul, eru í fyrsta lagi áður nefnd örnefni og einnig að engar sagnir þekkjast, munnlegar eða skráðar né heldur bæjarnafn í nánd, sem sögnin hefði getað sproutið af. Tóftin snýr upp og niður í brekkunni í suðvesturátt. Að lögun virðist hún ferhyrnd, aflöng, um 9 faðma löng og 2 faðma breið, ef til vill með dyr að neðan um suðvesturgafli, en frá norðvesturenda af vestri hliðarvegg er lítil útbygging. [Nmgr.: Steingrímur Jónsson prófastur sendi 1821 fornminjanefndinni teikningu og lýsingu af Hoftorfu, sem liggur milli tveggja lækja ásamt tóftinni. Er hún þar sýnd ferhyrnd og aflöng, og efri endi hringlaga (eins og nokkurs konar kór). Þar sem bogi og hliðarveggur mætast, setur hann litla hálfhringlaga útbyggingu, sbr. Henry Petersen: Nordboernes Gudedyrkelse og Gudetrol, 21 o. áfr. Þar segir hann, að hofin hafi sennilega haft venjulegt kirkjuform með langhúsi og hálfhringlaga kórbyggingu.] Sennilega

Mynd 241. Tóft 069:034, horft til suðvesturs.

ætla flestir að Dalverjahofið hafi staðið þarna,[Nmgr.: Sigurður Vigfússon gróf í tóftina sumarið 1883, og mældist hún honum talsvert stærri en Kaalund telur hana, eða 77 feta löng, og 20 feta breið. Tóftin er vallgróin, en þó mjög greinileg. Lítt sjást hleðslur, en þó sést aðeins brydda á steinum. Virðist tóftin hafa verið í tvennu lagi, dyr á enda undan brekku, gólf sennilega í halla. Efra húsið hefur verið miklu minna. Taldi Sigurður það 15 feta langt (Árb. Fornl. 1888-92, 36-37)."] en bærinn Stóridalur er þó furðu langt burtu. Sennilega er hálf tíma gangur til bæjarins yfir fjallið, en meðfram því hálf tíma reið. Ekki er heldur vitað neitt um, að hof hafi verið hjá Stóradal. Aftur á móti er sagt frá því í Landnámu, að Jörundur goði á Svertingsstöðum hafi reist stórt hof, en ekki er vitað hvar bærinn var." Einnig er skrifað um fornleifarnar í sögustaðarannsóknnum Sigurðar Vigfússonar. Þar segir m.a.: "Hún [tóftin] stendur upp í Hofstorfu, sem kölluð er, austan til við Seljaland í fallegu hálendi, upp undir hliðinni, grasivöxnu. Báðum megin við torfuna renna smáar í djúpum farvegum, með grasbökkum að, og heita Hofsár... Tóftin er mjög niðrsokkin og vallgróin. Hún stendur í fögrum hvammi eða laut, sem er vafin í töðugresi og er

allbratt upp að henni. Hofstorfan er um hundrað faðma á breidd um miðjuna, öll grasi vaxin. Þaðan er mikið og fallet víðsýni... Kom þá í ljós, að tóftin var 77 fet á lengd og 20 fet á breidd; afhúsið er 15 feta langt, þegar mælt er af miðjum milliveggnum, enn aðalhúsið 62 feta langt. Þetta alt utanmál. Tóftin snýr upp og ofan og afhúsið er í efra endanum." Einnig er lýsing þar á uppgreftri sem hann framkvæmdi á tóftinni. Í Friðlýsingaskrá segir um tóftina: "Ferhyrnd tóft, vísar í 248°, niður brekkuna, langhlið í þá átt um 20,6m breidd um 4m. Útlínur eru mjög óljósar og engan veginn ljóst hvar lengd/breidd endar. Í NV langvegg má þó sjá steina á a.m.k. 2 stöðum. Það er mögulegt að efsti hluti tóftarinnar hafi verið sér herbergi, lengd 4m. Lautin við skilvegg er um 1,1m djúp. Lautin er allmiklu víðari að framanverðu en húsið hefur verið." Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur segir um tóftina: "Ferhyrnd tóft, vísar í 248° niður brekkuna, l í þá átt um 20,6, br c 4 m. Útlínur eru mjög óljósar og engan veginn ljóst hvar lengd/br endar. Í NV langvegg má þó sjá steina á a.m.k. 2 stöðum. Það er mögulegt að efsti hluti tóftarinnar hafi verið sér herbergi, l 4 m. Lautin við skilvegg er um 1,10 m djúp. Lautin er allmiklu víðari að ofanverðu en húsið hefur verið. 1883 gróf Sig. Vigfússon í tóftina. Taldi hann hana 77 fet á l, 20 á br; efra húsið 15 fet. Talið er að hér hafi hof Runólfs goða í Dal verið." Tóftin virðist vera tvískipt, um 23 m löng, um 10 m breidd og liggur ANA-VSV. Tóftin er mjög sokkin og grasigróin og hefur líklega verið grafin að hluta inn í brekkuna að austan. Neðra hólfi A er 8-9x2 m að innanmáli og liggur ANA-VSV. Í miðju hólfinu er 1,5 m breiður rani <0,4 m á hæð. Í rananum miðjum er um 1 m breidd dæld og hér er líklega um prufuholu Sigurðar Vigfússonar að ræða. Efra hólfi B í brekkunni er óljósara en hefur líklega verið aðeins breiðara, um 4 m á breidd, 6-7 m á lengd og snýr einnig ANA-VSV. Inni í hólfinu er 1-3° halli til VSV. Hólfið er 0,5-1 m djúp eggjala dæld. Veggir hólfs A eru 2,5-4 m breiðir og 0,5-1 m á hæð en veggir hólfs B virðast hafa sigið inn í hólfið sem er ekki ólíklegt þar sem hólfi B hefur verið niðurgrafið. Líklega hefur hrunið mest inn í hólfi B að suðaustan en þar er grasigróinn rani eða tunga sem nær 1-2 m inn í hólfið til norðvesturs. Ólíklegt er að hér sé um heiðið hof að ræða. Samkvæmt Íslensku orðabókinni þýðir hof einnig lítill holl eða smáhæð og Hoftorfa gæti allt eins heiti það vegna þeirra ávölu grasigrónu melhóla sem þar eru. Staðsetning tóftar og útlit gefur til kynna að hér hafi hugsanlega verið stórt beitarhús og heystæði eða kannski sumarfjós.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Seljaland, 3; FF, 149-51; KK 1, 198-99; SV: Rannsóknir sögustaða ..." Árbók 1888-92, 36-37; ÁG: Friðlýsingarskrá, 65; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-069:035 garðlag landamerki 63°35.804N 19°57.601V

Mynd 242. Garðlag
069:035, horft til
suðvesturs

Á landamerkjum milli Seljalands RA-069 og Fitja RA-062 er lítið garðlagsbrot undir móbergsklettunum um 930 m ASA við Seljalandsskóla, um 2 km suðaustan við bæjarhól Seljalands 001 og um 1 km VNV við Fitjar RA-062.

Á þessu svæði er þýft grasigróin brekka norðan og ofan Hofsár sem hallar 5-15° til SSV. Brekkan hefur verið framræst með skurðum.

Garðlagið er vel grasigróið, um 50 m á lengd, um 1 m á breidd, <0,5 m á hæð og liggur norðaustur-suðvestur upp í hlíðina. Garðlagið er nokkuð aumingjalegt svo ekki er alveg víst að hér sé um hlaðið garðlag að ræða. Girðing er á garðlaginu endilöngu svo hugsanlega gæti bakkinn einnig hafa verið hlaðinn undir girðinguna eða myndast með traðki búfænaðar upp og niður meðfram girðingunni.

Hættumat: engin hætta

RA-069:036 garðlag túngarður

63°36.528N 19°59.330V

Mynd 243. Garðlag 069:036, horft til suðurs.

Samkvæmt túnakorti Seljalands frá 1924 var túngarður meðfram austurenda lítils túnblettis sem nýttur var frá Austurbæ 001 um 100 m NNA við Austurbæ 001 og um 110 m ASA við fjárhús 015 frá Vesturbæ 003. Leifar af túngarðinum eru á neðsta hjalla ofan og norðan við bæ um 70 m suðaustan við fjárhústóft 015 og um 80 m NNA við Austurbæ 001. Garðlagið sést einnig á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Á þessu svæði er grasi- og mosagróin brekka sem hallar 10-30° til SSV. Garðlagið nær frá brún neðsta hjallans langleiðina upp á næsta hjalla fyrir ofan. Fast austan við miðjan garð er nokkuð deigur lítill mýrarfláki.

Garðlagið er vel grasigróið og nokkuð rofið en endurgróin skörð eru í garðlaginu hér og þar. Garðlagið er torfhlaðið, um 60 m á lengd, 1-1,5 m á breidd, <0,5 m á hæð og liggur norður-suður. Engin girðing sést á svæðinu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra

landmælingamanna 1906

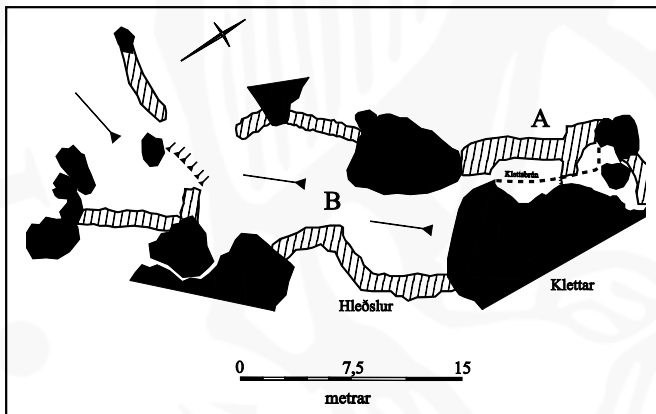
RA-069:037 tóft+garðlag rétt

63°36.164N 19°58.287V

Grjóthlaðin tóft og rétt eru í Nýjahlaupi vestanverðu um 430 m norðaustan við Seljalandsskóla, um 320 m suðvestan við beitarhúsleifar 028 og um 1,1 km suðaustan við bæjarhól 001 í hvarfi frá bæ sunnan undir björgunum austan við Leiti.

Nýjahlaup er nyrsta og yngsta skriðan undir klettabeltinu norðaustan við Seljalandsskóla. Skriðan er samsett af stórum móbergsbjörgum á víð og dreif í uppgróinni skriðu og kollar margra bjarganna eru einnig grasigrónir.

Í vestanverðri skriðunni eru lítil tóft 037A og stór rétt 037B á svæði sem er um 30 m á

Mynd 244. Rétt 069:037B, horft til norðausturs og tóft 037A, horft til norðurs.

lengd, um 20 m á breidd og liggur NNA-SSV. Tóft A er tvískipt, um 13 m á lengd, 3-7 m á breidd og liggur NNA-SSV. Tóft A er hlaðin vestan undir stórum kletti sem er um 2 m hár en kletturinn þjónar sem austurveggur og slútir 0,5-1,5 m yfir tóftinni. Hólf I er um 5x1,5-3 m að innanmáli og liggur NNA-SSV. Gengið var inn á suðurenda meðfram klettinum um 0,5 m inngang sem er tekinn að síga saman. Hólf II er NNA við hólf II og skilur 1 m þykkur grjóthlaðinn á milli þeirra. Eitt þrep er upp í hólf II úr hólf I. Yfir norðurenda tóftarinnar eru 2-3 stórir klettir sem liggja upp að klettinum sem myndar austurvegg og saman mynda þeir lítinn skúta yfir hólf II. Hlaðið hefur verið í glufur NNA í klettahrugunni til að mynda hellisskúta en grjótið er að hluta hrútið niður í tóftina. Gólfpláss í hólf II er mjög lítið vegna kletta en nokkrar rollur ættu að hafa getið fundið sér þar skjól. Þar sem skútinn er hæstur er hann um 1,8 m á hæð en aðeins í miðjum skútanum. Veggir tóftarinnar eru grjóthlaðnir, 1-1,5 m á breidd og 0,5-1 m á hæð. Veggir halla ögn inn í hólf II. Fast SSV við tóft A er stórt aflangt hólf eða rétt B. Veggir réttarinnar eru grjóthlaðnir, 1-2 m á breidd og 0,3-1 m á hæð. Veggirnir liggja í hlykkjum og beygjum á milli stærri og smærri kletta og mynda aflangt 5-8 m breitt og 18 m langt hólf. Hólf II mjótt í 3 m fyrir miðju þar sem stór klettur þjónar sem veggur um 8 m SSV við inngang í tóft A. Gengið var inn í hólf II í suðvestri um 4 m breiðan inngang en hleðslu stubbar eru sitt hvoru megin við innganginn til hliðanna og mynda hálfgerða tregt, líklega til að beina búfé inn í hólf II.

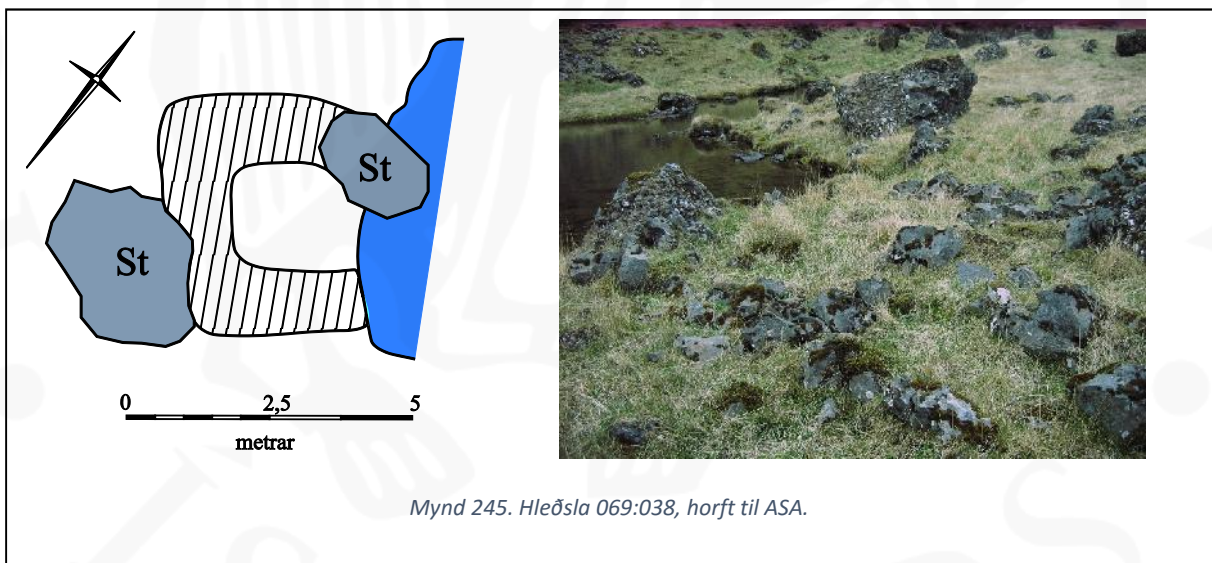
Hættumat: engin hætt

RA-069:038 hleðsla óþekkt

63°35.969N 19°57.961V

Óljósar grjóthleðslur eru í Gamla-laupi miðju um 570 m austan við Seljalands-skóla og um 420 m norðaustan við landamerkin (sjá 035) milli Seljalands RA-069 og Fitja RA-062.

Á þessu svæði er grasigróin móbergsskriða og björg. Fast ANA við mannvirkið er stór tjörn sem er vestan undir stærsta klettinum í Gamla-laupi. Tjörnin er líklega full af vatni frá fossinum Míganda.

Vel grónar grjóthleðslur mynda kassalaga mannvirki sem er um 5x3 m að flatarmáli og liggur norðvestur-suðaustur. Innanmál virðist hafa verið um 2x1,5 m en hleðslur eru svo til útflattar, um 1 m á breidd og <0,4 m á hæð (1 umfar). Grjót er vel grasi- og mosagróið og er norðausturhorn mannvirkis einn lítill steinn sem liggur út í tjörnina. Lítill klettur er einnig upp við útvegg að suðvestan. Hólf II virðist hafa verið opið til norðausturs að tjörninni. Enginn greinilegur inngangur er til staðar. Hugsanlega gæti verið hér um leifar af smalaþyrri eða skotþyrri að ræða.

Hættumat: engin hætt

RA-069:039 Baðstofuklettur örnefni huldufólksbústaður 63°36.035N 19°58.005V

Í örnefnaskrá Seljalands segir: "Nýjahlaup kallast stórgrýtisurðin vestan Drífanda, niðri í brekkum. Austan við Nýjahlaup er Litlahlaup og Gamlahlaup austan þess. ... Austan við Litlahlaup er Baðstofuklettur." Baðstofuklettur er um 100 m VSV undir bjarginu um 540 m ANA við Seljalandsskóla og um 1,4 km suðaustan við bæ 001.

Baðstofuklettur er stór móbergsklettur austast í Litlahlaupi og er hann í grasigróinni brekku sem hallar 5-10° til suðvesturs. Kletturinn er grasigróinn í kollinn, um 10x10 m að flatarmáli og 1-2 m á hæð. Smá skúti er undir klettinum að NNV þar sem kindur leita skjóls. Lítill lækur rennur til VSV um 10 norðan við klettinn.

Ekkert sést til fornleifa. Ekkert býli þekkt á þessum stað og Kristján Ólafsson ábúandi að Seljalandi telur að um huldufólksbaðstofu sé að ræða. Engar sögur eru tengdar klettinum.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Seljaland, 4

Mynd 246. Baðstofuklettur 069:039, horft til norðausturs.

RA-069:040 garðlag vörslugarður

63°35.952N 19°58.365V

Torfhlaðið langt garðlag er um 200 m norðaustan við Seljalandsskóla og um 1,3 km suðaustan við bæjarhól 001.

Á þessu svæði er slétt graslendi og deigar mýrar norðan Hofsár. Svæðið er sundurskorið af gömlum vatnsfarvegum Markafljóts.

Garðlagið er torfhlaðið, 1-1,5 m á breidd, 0,2-0,5 m á hæð og að minnsta kosti 1250 m á lengd. Garðlagið er þó nokkuð rofið hér og þar vegna vatnsfarvega. Á milli garðlagsins og klettabeltisins er 300-450 m breitt og 1200 m langt landsvæði sem er að mestu skriður, graslendi og mýrar og því líklega mjög gott beitiland. Garðlagið kemur í ljós við ármót Hofsár og Leitisár og liggur þaðan í SSA um 570 m áður en það beygir til suðausturs. Girðing er á garðlaginu á stórum kafla en hún endar á þessum stað. Garðlagið liggur án girðingar í suðaustur um 425 m áður en það beygir aftur en nú til ASA. Hér og þar á þessum kafla eru nokkrar greinilegar grunnar aflangar grasigrónar dældir sem líkjast mógröfum og eru líklega staðirnir sem tekið var efni í garðlagið. Dældirnar eru 4-6 m á lengd, 2-3 m á breidd og <0,4 m á dýpt. Garðlagið liggur til ASA um 260 m út úr landi Seljalands og einhvern spöl inn í land Fitja RA-062. Mjög líklega hefur þetta garðlag verið hlaðið um eða fyrir miðja 20. öld sem einhverskonar aðhald eða vörslugarður fyrir búfénað. Ekki er ólíklegt að strengur hafi verið á garðlaginu endilöngu líkt og á garðlögum RA-069b:014 í landi Seljalands RA-069 og Seljalandssels RA-069b og er nýleg girðing á garðlaginu að hluta enn í

Mynd 247. Garðlag 069:040, horft til norðvesturs.

vesturenda.

Hættumat: engin hættu

RA-069:041 *Rjómabú Eyfellinga* mannvirki skemma

63°36.371N 19°58.883V

Í Sunnlenskum byggðum IV segir: "Þýðingarmikið framfararspor bænda undir Eyjafjöllum við byrjun 20. aldar var stofnun smjörbúsins við Hofsá á Seljalandi. Efnisaðdrættir til þess hófust 1904. Smjörskálinn var reistur 1905 og var Hjörleifur Jónsson snikkari og bóndi í Skarðshlíð yfirmsiður við það verk. Síðla árs var húsið fullbúið áhöldum, utanhúss var vatnsstokkur frágenginn og vatnshjól komið á sinn stað. ... Framleiðsla búsins hófst 9. júlí 1906. ... Smjörbúið starfaði óslitið til ársins 1917 en lá síðan niðri til 1923. Síðara starfstímabil þess hélst til 1928. Varð þá samkomulag um að láta starfið falla niður. Áhöld búsins voru seld og rjómaskálinn út úr því rifinn ofan í grunn." Grunnur Rjómabús Eyfellinga er við austurbakka Hofsár um 165 m SSV við rafstöð 025 við ármót Eystri- og Vestri-Hofsár og um 450 m ASA við bæjarhól 001. Rjómabúið er einnig sýnt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og er það merkt sérstaklega sem "Rjómaskáli".

Grunnur hússins stendur í brún um 2 m hás bakka um 5 m austan við austurbakka Hofsár. Milli Hofsár og bakka er þýfð dæld með bárujárnsrusli og timbri. Fast austan við grunninn er grasigróinn vegslóði suður á tún.

Á svæði sem er um 140 m á lengd, um 15 m á breidd og liggur NNA-SSV eru grunnur Rjómabús Eyfellinga A og löng grasigróin vatnsrás B sem leiddi vatn úr Eystri-Hofsá um 160 m niður að vatnshjóli Rjómabússins vestan undir húsinu. Grunnur hússins (A) er grjóthlaðinn, um 10,5 m á lengd, um 7 m á breidd og liggur VNV-ASA. Steypt hefur verið utan á grjóthleðslurnar í grunninum innanverðum til að styrkja þær, sérstaklega í gólfi og brún vesturenda hússins þar sem grjótveggurinn hefur verið 1-1,5 m hár framan í brún bakkans. Þar er hann í dag um 1 m á hæð (3-5 umför) og nokkuð siginn en á þessum stað tengdist vatnshjólið utan á húsinu stroknum inni í húsinu í gegn um bárujárnsklæddan timburvegg. Útveggir hússins að norðan og sunnan eru um 1 m á breidd og 0,5 m háir. Innanmál hússins að vestan er um 7x5 m og liggur VNV-ASA. Í austurenda grunnsins er flatur steinsteyptur gólflötur um 0,5 m hærri en vestari gólflötur hússins. Gólflöturinn er um 7x3 m að flatarmáli og liggur NNA-SSV. Grjóthlaðinn veggur grunnsins að austan sem myndar undirstöðu steypugólfsins er um 0,5 m á hæð. Upphlaðna vatnsrásin B sem leiddi vatn úr Hofsá niður að vatnshjóli endar um 5 m norðan við norðvesturhorn grunnins en samkvæmt ljósmynd af rjómabúinu frá 1911 var timburrás á hárri grind sem leiddi vatnið yfir hjólið síðasta spölinn að húsinu. Þessi timburrás er horfin. Vatnsrásin er upphlaðinn 3

m breiður og 0,5-1 m hár garður með 0,2-0,4 m breiðri og <0,5 m djúpri rás í toppinn. Þegar ofar og norðar dregur breytist torfhlaðin rásin í einfaldan skurð sem er 2-3 m á breidd og 0,5-1 m djúpur. Skurðurinn hefur mjög líklega legið alveg upp að Eystri-Hofsá þar sem rafstöðvar Seljalands standa. Fyllt hefur verið upp í skurðinn að hluta á þessu svæði. Austurhluti hússins sem sést á ljósmyndum frá 1911 (Cornell University Library 2014) og 1923 (SB IV, 119) með aðeins hærra þaki þjónaði sem samkomuhús sem byggt var 1905 en sá hluti hússins er líklegast horfinn undir vegslóða og í tún. Samkvæmt Kristjáni Ólafssyni ábúanda að Seljalandi var samkomuhúsið endurnýtt sem kornhlaða þegar Samyrkjufélag Eyfellinga lagði í kornræktartilraunir milli 1932 og 1936 (sjá 052). Leifar af vélbúnaði rjómaþússins eru ennþá í grunni hússins ásamt mikið af timburstaurum. Á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá árinu 1906 var annað hús svipað að stærð fast suðaustan við rjómaskálann en öll ummerki um þetta hús eru horfin í tún. Hlutverk þess er óþekkt. Samkvæmt hinum dönsku teikningum lá vegslóði úr suðri yfir Hofsá upp að austurenda rjómaskálans fast vestan við neðra húsið sem er horfið. Vegslóði er enn sýnilegur en hann er nýttur til að keyra til suðurs niður á stór sléttuð tún sem eru fast sunnan við Hofsá.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: SB IV, 118-119; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; Cornell University Library 2014

RA-069:042 Stekkjartún örnefni stekkur

63°36.358N 19°58.704V

Í örnefnaskrá Seljalands segir: "Austan Hofsár er Mögrutunga, neðan fjallshlíðarinnar, og síðan Krummalækur norðan Krummakletts. Vestan við Krummaklett er Krummamýri. Austan við Krummaklett er Leitisá. Hún fellur niður með svokölluðu Leiti. Vestur af Leiti er Stekkjartún." segir í örnefnaskrá. Stekkjartún er norður af Leitisá milli Hofsár og tófta 028 og 027 um 660 m suðaustan við bæjarhól 001.

Á þessu svæði er grasigróið sléttlendi sem ræst hefur verið fram með stórum skurði.

Ekkert sést til fornleifa. Líklega hefur stekkur verið sléttður í tún eða örnefnið tengist huganlega tóftum 028 eða 027 á einhvern hátt.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Seljaland, 4

RA-069:043 tóft útihús

63°36.638N 19°59.399V

Einföld tóft er um 120 m norðan við fjárhús 015, um 280 m norðan við bæjarhól 001 og um 120 m austan við austurbrún Krikans.

Tóftin er um 4-5 m ofan og norðaustan við Hátún í brún sama hjalla og tóftir 015 og 016. Hjallinn liggur á svæðinu norður-suður, er um 10-15 m breiður, þýfður og vel grasigróinn. Tóftir 018 og Hnúkahús 011 sást vel frá tóftinni.

Tóftin er einföld og hlaðin úr torfi og grjóti, um 6 m á lengd, um 5,5 m á breidd og liggur norður-suður. Innanmál tóftar er 3x2,5 m. Veggir tóftarinnar eru um 1,5-2 m á breidd og 0,5-1 m á hæð (1-2 umför sjáanleg). Gengið var inn að vestanverðu um 0,5 m breiðan inngang sem er greinilegur enn. Veggir tóftarinnar eru að hluta samfallnir inn í tóftina að sunnanverðu. Tóftin er vel grasi- og mosagróin en í tóftinni glittir í leifar af bárujárn sem hugsanlega hefur verið í þaki tóftarinnar. Túngarður Gimbragerðis 055 hefur legið framhjá tóftinni að norðaustanverðu ef marka má uppistandandi leifar en þar eru lítil merki um garðlagið í dag (2013). Líklegt er því að Gimbragerði hafi verið fallið úr notkun þegar útihús 043 er nýtt. Varðveislustig virðist vera svipað og í útihúsum 015 og 018. Hlutverk hússins er óþekkt en stærð gæti gefið til kynna lítið hesthús eða hrútakofa.

Hættumat: engin hætt

RA-069:044 varða óþekkt

63°36.616N 19°58.086V

Grjóthlaðin varða er efst á klettakolli um 15 m sunnan við kví 059 í brún hjalla um 420 m ANA og ofan við Hoftorfu 034 og um 1,1 km ANA við bæjarhól 001.

Klettakollurinn er nokkuð ógróinn en með mosa- og grasigróinnar rætur. Kletturinn er um 55x50 m að flatarmáli og 5-6 m á hæð.

Varðan er illa hlaðin úr hellugrjóti og mosagróinn neðst. Varðan er um 2x2 m í grunnflatarmál og um 1 m á hæð (6 umför) en varðan mjókkar aðeins upp í topp. Hleðslur eru signar og skófir eru á grjóti. Hlutverk er óljóst.

Hættumat: engin hætta

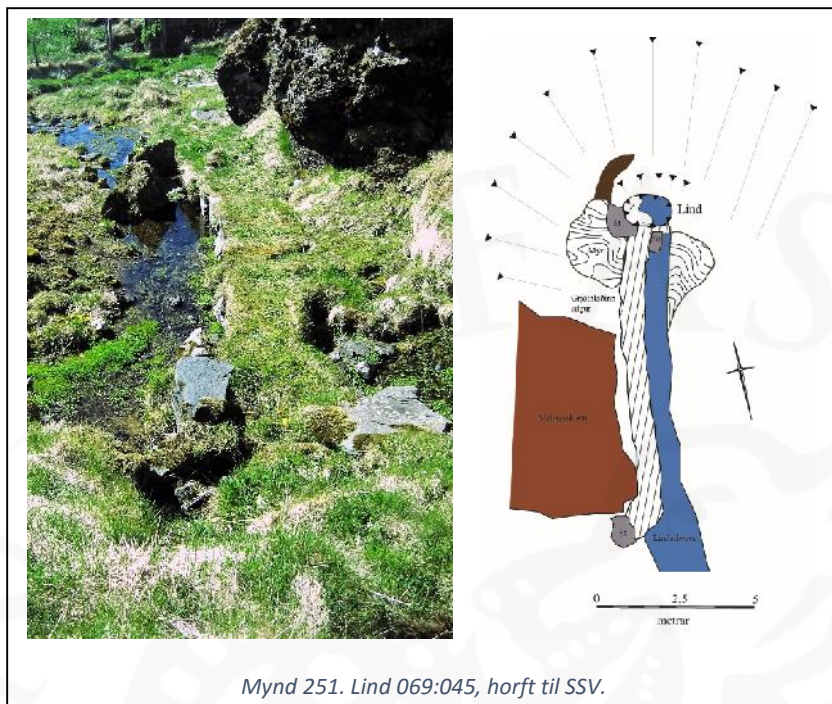
RA-069:045 Lind lind vatnsból

63°36.499N 19°59.283V

Í örnefnaskrá segir: "Austan við Helli [006] er vatnsból, sem Lind kallast." Í Manngerðum hellum segir um Lindina: "Stétt úr völdum hellum liggur frá austurhellið og meðfram bergveggnum upp að lindinni og í henni eru gamlar hleðslur. Þar var þvottaból og þvottasteinn. Lind er vestan við hellana." Lindin er fast suðaustan undir móbergsklettinum sem Seljalandshellir 006 er í um 60 m ANA við bæjarhól 001.

Lindin er í grasigróinni laut fast upp við rætur bæjarhjallans en brekka hans hallar þar 40-50° til SSV niður að Lindinni. Mýri og pollar eru sitt hvoru megin við Lindina og lækur rennur frá henni niður 2-5° halla til SSV niður í bæjarlæk. Suðvestan við Lindina er suðausturendi klettsins sem Seljalandshellir er grafinn í en bergveggurinn er þar um 3 m á hæð, ógróinn og nokkuð þverhniptur.

Samkvæmt Kristjáni Ólafssyni er Lindin upphlaðin en hleðslur hennar sjást ekki vegna gróðurs og drullu. Innanmál Lindarinnar er um 1,5x1 m og liggur VNV-ASA. Dýpt Lindarinnar hefur verið að minnsta kosti 0,5 m. Frá SSV enda Lindarinnar liggur grjóthlaðinn stígur. Stígurinn liggur fast undir og meðfram móbergsklettinum í um 9 m til SSV en beygir svo um 2 m til VSV fyrir hornið á klettinum og endar þar í stórra grjóthellu. Stígurinn er grasi- og mosagróinn að ofan, 0,5-1 m á breidd og 0,2-0,5 m á hæð (1-2 umför). Lækurinn rennur meðfram stígnum að austanverðu. Tekið er að hringja úr

móbergsklettinum ofan á stíginn og í lækinn um 6 m SSV við Lindina. Í Lindinni var t.d. tekið vatn, saltfiskur vatnaður og fötur og fatnaður þvegin.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Seljaland, 2; Manngerðir hellar 244-247.

RA-069:046 *Péturssel* bæjarstæði býli

Í Jarðabók Árna og Páls árið 1709 segir um Péturssel: "... var hjáleiga frá Seljalandi, hennar fyrstu byggð segjast menn ei minnst. Eyðilagðist fyrir 20 árum eður nokkuð meir [fyrir 1690] af sandi og vatni, og er hjáleigustæðið og landplátsið um kríng mikinn part komið í sand og gljá og þar fyrir óbyggilegt." Í Sunnlenskum byggðum IV segir: "Péturssel var sunnarlega í Sandhólma. 1709 vissu menn ekki hvenær sú jörð byggðist fyrst. Hún fór í eyði um 1675. Þá var landið "komið í sand og gljá og þar fyrir óbyggilegt". Péturssel hefur líklega verið á láglendinu sunnar og neðar en Seljalandssel en nákvæm staðsetning er óþekkt.

Heimildir: JÁM I, 87; SB IV, 173

RA-069:047 *Kyrnytarstaðir* bæjarstæði býli

Samkvæmt Jarðabók Árna og Páls frá 1709 segir um býlið: "... önnur hjáleiga frá Seljalandi, er fyrst byggð hjerum 30 árum [um 1680]. Byggð hjelst 4 eða 5 ár, var mjög lítilfjörleg og að segja til engra gagnsmuna, því heyskapur var ekki fyrir eina kú, og þar fyrir kann þessi hjáleiga ekki aftur að byggjast; þar með er hús og tóftir í grunn niður fallið." Samkvæmt Sunnlenskum byggðum IV var Kyrnytarstaðir skammt frá Pétursseli 046 en nákvæm staðsetning er óþekkt.

Heimildir: JÁM I, 87-88; SB IV, 173

RA-069:048 *Rotabakkar* bæjarstæði býli/sel

Í Jarðabók Árna og Páls frá 1709 segir um býlið: "... þriðja hjáleigan frá Seljalandi, er fyrst byggð fyrir 31ári [um 1678]. Eyðilagðist eitthvað fyrir 16 árum [um 1693]. Nú er þar brúkað sel frá Seljalandi og sýnist ekki byggilegt vegna slægnaleysis og haga þrengsla, og fyrir þá orsök aflagðist byggingin." Samkvæmt Sunnlenskum byggðum IV voru Rotabakkar skammt utan við þar sem Seljalandssel RA-069b:001 var síðar byggt en nákvæm staðsetning er óþekkt.

Heimildir: JÁM I, 88; SB IV, 173

RA-069:049 *Hátún* bæjarstæði býli

63°36.587N 19°59.515V

Í Jarðabók Árna og Páls frá 1709 segir um býlið: "Hátún hjet hjáleiga í Seljalandi túni. Er eyðilögð fyrir manna minni. Landskuld veit enginn hvað verið hefur. Tóftir eru uppgrónar og grasi vaxnar. Kann ekki

aftur byggjast vegna aðþrengingar uppá heyskap og haga." Í Sunnlenskum byggðum IV segir um Hátún: "Hátún fór í eyði fyrir manna minni 1709." Í Örnefnaskrá Seljalands segir: "Norður af Bjalla er Kotatún. Kinn heitir brekka til útnorðurs af bænum. Vestan við Kinn er Hátún." Tún þessi eru á milli Kverkar og bæjarstæða Ytra-Seljalands og Seljalands RA-069:001 austan við Bjallann þar sem útihús 018 og 17 eru staðsett. Engin greinileg ummerki um býli eru á þessu svæði og hafa þau trúlega verið sléttuð í tún. Hugsanlega gætu verið óljós ummerki um rústahól um 190 m norðvestan við bæjarstæði 001 og um 30 m norðan við fjárhús 018 þar sem má greina óljósa þúst og hugsanlega tóft en ekki er hægt að segja til um umfang eða eðli mannvirkja án frekari rannsókna.

Á þessu svæði er sléttuð Kotatún á brekkubrún sem liggur norðaustur-suðvestur og skilur á milli Kotatúns og Hátúns ofan og norðan við fjárhús 018. Í brúninni ofan og norðaustan við þústina eru nokkur rofabörð.

Þústin er ávöl og grasigróin, um 35x20 m að flatarmáli, <0,5 m á hæð og liggur norðvestur-suðaustur. Í

þústinni miðri er útflött hugsanleg tóft sem er um 4x3 m að utanmáli, <0,4 m á hæð og liggur norðvestur-suðaustur. Innanmál er 2x1 m. Veggir eru um 1 m á breidd og vel grasigrónir en engin ummerki um inngang eru sjáanleg. Í tóftinni glittir í 1-2 grjót í grasinu en hvort um hleðslugrjót er að ræða er óljóst. Ekki er útilokað að hér sé um leifar af Hátúni að ræða en þó gæti allt eins verið um að ræða gömul útihús á náttúrulegum hól sem hafa verið sléttuð út. Í brúninni ofan og norðaustan við tóftina eru stór rofabörð inn í brúnina. Þar er greinilega stutt niður á klöpp. Engin ummerki um hleðslur eða slíkt má greina í rofabörðunum. Hugsanlega gætu hús Hátúns hafa verið grafin inn í brúnina en engin ummerki sjást um það.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: JÁM I, 88; SB IV, 173; Ö-Seljaland, 2

RA-069:050 Hvasstún bæjarstæði býli

Í Jarðabók Árna og Páls frá 1709 segir um býlið: "... önnur hjáleiga. Meinast eyðilögð af Markarfljóts hlaupi fyrir 60 árum [um 1650] eða nokkuð meir. Kann aldrei aftur byggjast því landið er af brotið." Í Sunnlenskum byggðum IV segir um Hvasstún: "Hvasstún var skammt fyrir ofan bæinn á Seljalandi og fór í eyði um 1635 vegna hlaups í Markarfljóti." Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980-1981 segir: "Núverandi ábúendur Seljalands telja hana hafa verið í slakka ofan bæjarins (þar sem nr. 15, 16 og 17 eru). Ef sú staðsetning er rétt, er harla ólíklegt, að hjáleigan hafi eyðst af völdum fljótsins, nema að það hafi verið landrými hennar sem mest allt fór í fljótið." Ólíklegt er að Hvasstún hafi verið í

túni ofan við bæinn þar sem Jarðabók Árna og Páls sem er elsta heimildin gefur í skyn að býlið hafi eyðilagst í Markafljótshlaupi á meðan Hátún 049 var staðsett í túni Seljalands 001. Líklegra er að Hvasstún hafi verið á svipuðu svæði og Setberg 051 sem er sagt hafa eyðilagst á svipaðan hátt og Hvasstún og að höfundar Sýslu- og sóknalýsinga Rangárvallasýslu hafi ruglað saman Hátúni og Hvasstúni því ólíklegt er að báðar hjáleigurnar hafi verið á svipuðum stað ofan við bæ 001. Nákvæm staðsetning Hvasstúns er óþekkt.

Heimildir: JÁM I, 88; SB IV, 173; GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-069:051 Setberg bærarstaði býli 63°36.569N 19°59.773V

Í Jarðabók Árna og Páls frá 1709 segir um býlið: "... Þriðja hjáleiga frá Seljalandi. Hana halda menn hafa eyðilagst undir eins og Hvasstún og fyrir sömu orsök, kann og ekki aftur byggð að verða." Í Sunnlenskum byggðum IV segir: "Setberg var skammt vestur af bænum. Þar var síðast rétt. Fór í eyði um sömu mundir og af sömu ástæðu og Hvasstún [050]". Í örnefnaskrá segir um Setberg: "Vestur af bænum er Hóltún. Norður og austur af Hóltúni er Bjalli. Austan við Bjalla er Bjallalág. Sunnan við Bjalla er Setberg. Þar var samnefndur bær." Setberg var á flatlendinu suðvestan við Kverkina um 350 m VNV við bæjarhól 001 norðvestan við leifar réttar 029.

Á þessu svæði er malbikaður þjóðvegur eitt og malbikað bílastæði austan við sendinn austurbakka Markafljóts.

Ekkert sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: JÁM I, 88; SB IV, 173; Ö-Seljaland, 1

RA-069:052 Akur heimild akur 63°35.668N 19°59.016V

Samkvæmt Sunnlenskum byggðum IV voru gerðar kornræktartilraunir af Samyrkjufélagið Eyfellinga milli 1932 og 1936. Tilraunir í kornrækt voru m.a. gerðar í landi Seljalands samkvæmt Kristjáni Ólafssyni heimildamanni og ábúanda, á svæði sem kallaðist Akur um 1,6 km SSA við bæjarhól 001 og um 300 m norðaustan við rústahól 031A.

Á þessu svæði er sléttað tún.

Svæðið sem um ræðir er um 650 m á lengd, 50-150 m á breidd og liggur norðvestur-suðaustur. Í suðausturenda er svæðið um 50 m á breidd en breiðkar út til norðvesturs í 150 m. Meðfram Akri suðvestanverðum var torfhlaðið garðlag en því hefur verið ýtt út.

Kornræktartilraunum var aðallega hætt vegna kornfoks.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: SB IV, 112-113

RA-069:053 garðlag vörslugarður 63°36.535N 19°59.676V

Fast vestan undir Bjallanum er grasigróið garðlagsbrot um 300 m VNV við bæjarhól 001 og um 10 m austan við tóft 029.

Garðlagið liggur meðfram rótum Bjallans um slétt graslendi. Fast austan við garðlagið er grasigróin brekka sem hallar 30-40° til VSV.

Garðlagið er torf- og grjóthlaðið, um 93 m á lengd, um 1 m á breidd og 0,2-1 m á hæð. Garðlagið liggur NNV-SSA og hverfur í báða enda upp við vesturhlíð Bjallans. Eftir því sem nær dregur norðurenda hverfur efri hlið garðlagsins þar sem það er hlaðið upp við brekkuna. Hugsanlega hefur þetta garðlag þjónað sem hluti af gerði eða náttthaga sem rollur voru geymdar í áður en/eftr að þær

Mynd 253. Garðlag 069:053, horft til NNV.

voru reknar inn í rétt 029. Þó er einnig hugsanlegt að hér sé aðeins um hleðslur undir girðingu að ræða þar sem rétt 029 og svæðið suðvestan við garðlagið voru sléttuð þegar unnið var við endurbætur á þjóðveg 1.

Hættumat: engin hætta

RA-069:054 heimild fjárskýli

63°36.715N 19°59.613V

Í örnefnaskrá Seljalands segir: "Upp af Kotatúni er Hundaskinnstorfa og upp af henni Borgarklöpp. Þar var fjárborg um skeið." Borgarklöpp er stór klettaborg sem gnæfir yfir norðurenda Kverkarinnar um 450 m NNV við bæjarhól 001 og um 150 m VSV við Hnúkahús 011. Fast SSA undir klettinum er lítil einföld tóft 069 en ólíklegt telst að þar sé um að ræða nefnda fjárborg. Engin greinileg fjárborg fannst á svæðinu. Á þessu svæði er þýft graslendi.

Ekkert sést til fornleifa.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Seljaland, 2

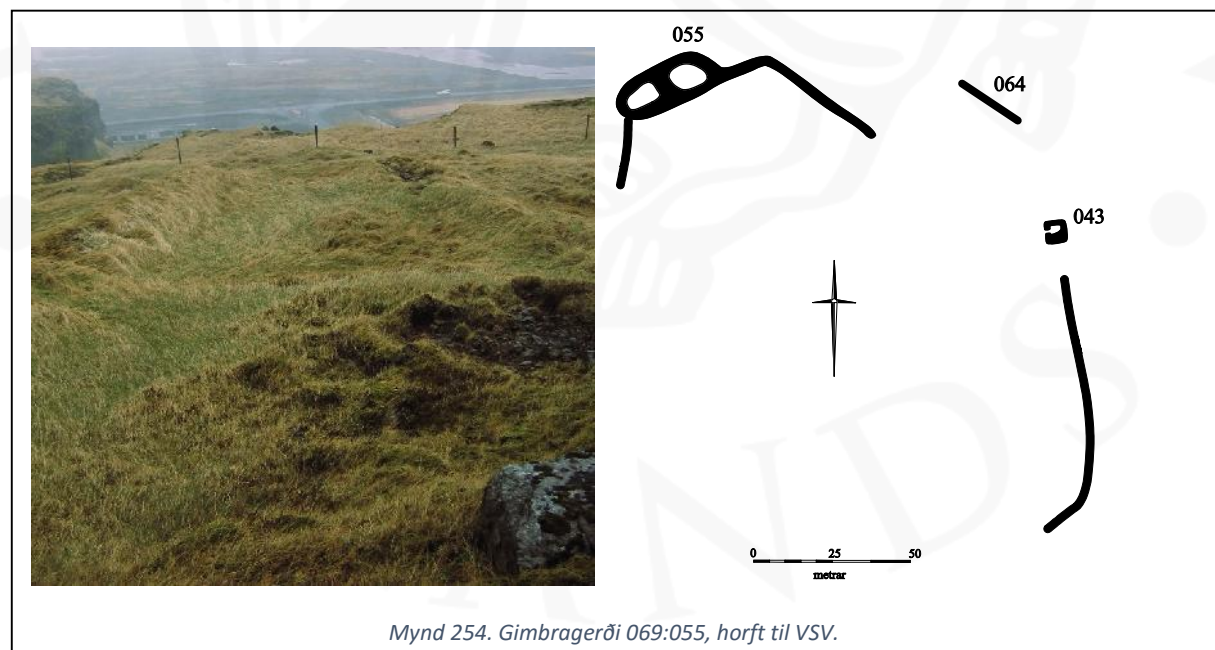
RA-069:055 Gimbragerði tóft+garðlag rétt

63°36.656N 19°59.470V

Í örnefnaskrá Seljalands segir: "Upp af Kverk er Gimbragerði og Gimbragerðisstígur [056] frá því niður í brekkuna." Gimbragerði er uppi á brúninni austan og suðaustan við Kverkina um 40 m norðan við fjárhús 015 og um 170 m NNV við bæjarhól 001.

Á þessu svæði er sléttuð tún og þýft graslendi í útjöðrum túnsins þar sem enn sjást leifar gerðisins.

Gimbragerði hefur líklega verið gróflega kassalaga, um 220 m á lengd, um 160 m á breidd og lá ANA-VSV. Bogalaga klettabrún Kverkarinnar afmarkaði gerðið að norðvestan líkt og tekinn hefði verið stór biti úr norðvesturhorni gerðisins. Túngarðurinn sem afmarkar Gimbragerði er enn sjáanlegur að norðan, norðaustan og austan en suður- og vesturhlutar þess hafa verið sléttuðir í tún. Gerðið hefur líklega náð frá tóft 043 í austri alla leið vestur að Bjallanum sunnan við Kverkina. Garðlagið er torf- og grjóthlaðið, 1-2 m á breidd og 0,5-1 m á hæð en nokkuð rofið hér og þar. Stór hluti norðausturhorns gerðisins virðist horfið í rofabörð. Þó er á þessu svæði annað garðlag 064 sem gæti hafa verið hluti af gerðinu en er nokkuð unglegra og nokkuð ofar en garðlögin neðar í brekkunni (sjá 064). Sléttuð tún er innan gerðisins.

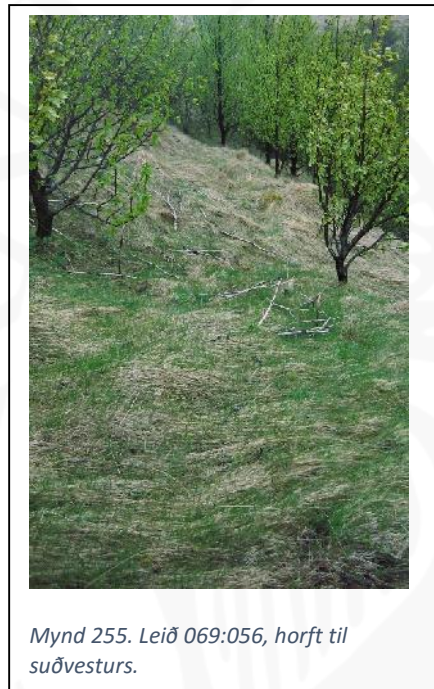
Fast norðan við gerðið, um 10 m austan við klettabrún Kverkarinnar, er tvískipt rétt eða hólfi A sem liggur ANA-VSV meðfram garðlagi gerðisins að utanverðu. Hólfið er um 30 m á lengd og 10-12 m á

breidd. Veggir hólfsins eru torf- og grjóthlaðnir, 1-2 m á breidd og 0,5-1 m á hæð. Svo virðist sem austurveggur sé um 1,5 m hár náttúrulegur bakki. Botn hólfsins er vel grasgróinn og hallar 2-5° til VSV. Hólf I er um 12x7 m að innanmáli og liggur ANA-VSV. Mjög óljós um 1 m breiður og <0,5 m hár veggur skilur að hólfin fyrir miðju. Hólf II er um 9x6 m að innanmáli og snýr eins. Ekki er útilokað að eitt hólf hafi verið vestan við hólf II en ummerki eru mjög óskýr og þýfð svo því var sleppt. Engir greinilegir inngangar eru inn í eða á milli hólfa en ekki er ólíklegt að gengið hafi verið inn að vestanverðu. Hér hefur líklega verið rétt eða stekkur.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Seljaland, 2

RA-069:056 *Gimbragerðisstígur*

Mynd 255. Leið 069:056, horft til suðvesturs.

gata leið

63°36.641N 19°59.549V

Í örnefnaskrá Seljalands segir: "Upp af Kverk er Gimbragerði [055] og Gimbragerðisstígur frá því niður í brekkuna." Gimbragerðisstígur liggur í sveigjum og beygjum upp úr Kverkinni til austurs upp á brún innan Gimbragerðis um 30 m sunnan við rétt 055A.

Stígurinn liggur upp brekku sem hallar 40-50° til VSV. Brekkan er þakin bæði lauf- og barrtrjám og er grasgróin ofan við þéttasta skóginn.

Gimbragerðisstígur er mjó gata sem liggur um svæði sem er um 70 m á lengd, um 45 m á breidd og liggur austur-vestur. Neðsti hluti götunnar er óljós en kaðlar eru þar meðfram henni sem hægt er að fylgja. Líklega er upprunleg gatan horfið þar vegna trjágróðurs. Gatan verður mun greinilegri þegar ofar kemur í graslendið en þar er hún 0,2-0,4 m breiður og <0,3 m djúpur slóði sem liðast upp brekkuna upp á brún. Einnig er hægt að tengjast stígnum í miðri brekku ef gengið er meðfram hlíðinni frá munna Kverkarhellis 030 til austurs. Hlutverk götunnar er óljóst.

Hættumat: hætta, vegna trjáræktar

Heimildir: Ö-Seljaland, 2

RA-069:057 *Torfmýri* örnefni rista

63°36.634N 19°58.849V

Í örnefnaskrá Seljalands segir: "Austan við Þrasaklett er Þrasagil. Upp af Þrasakletti er Torfmýri og norðar Efri-Torfmýri." Torfmýri og Efri-Torfmýri eru 500 m norðaustan og ofan við bæjarhól 001 fast suðaustan við Krosshól 012.

Á þessu svæði er deigt og sundurgrafið mýrlendi og graslendi sem hallar 10-20° til suðurs og suðvesturs. Ekki er ólíklegt að torf hafi verið rist á þessu svæði en Kristján Ólafsson ábúandi og heimildamaður kannaðist ekki við slíka iðju og engin ummerki sjást á svæðinu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Seljaland, 3.

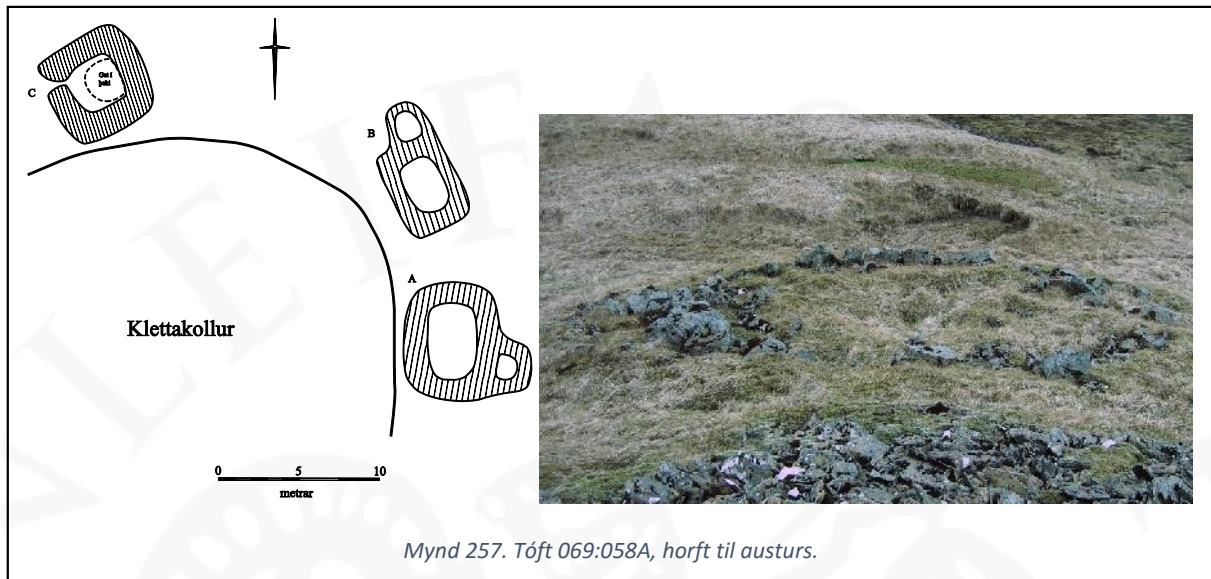
RA-069:058 *Kvíahraun* tóftir kvíar

63°36.619N 19°58.054V

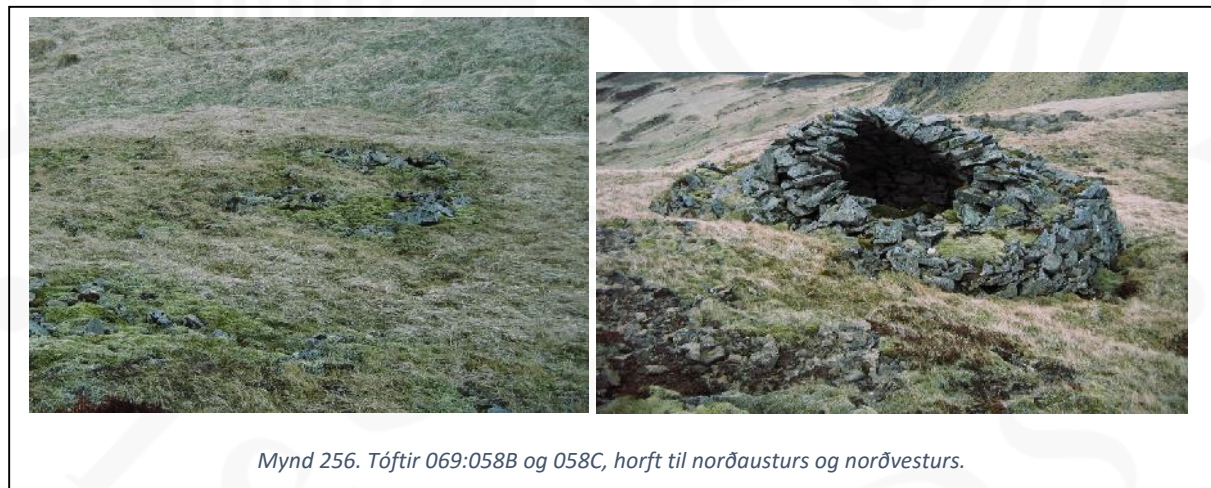
Í örnefnaskrá Seljalands segir: "Austur og norður af Torfmýri eru Norður- og Suðurhvammur. Vestur af Hvömmum er Skógtorfa. Upp af hvömmum er Kvíahraun og nær norður að Seljalandsá." Þrjár tóftir A-C eru við lágan klettakoll um 120 m suðaustan við suðausturenda Kvíahrauns, um 430 m upp af og ANA við Hoftorfu 034 og um 1,1 km ANA við bæjarhól 001.

Kletturinn stendur á blábrún í norðurenda klettabeltis sem er austan og ofan við Hoftorfu og sést vel frá bæ 001. Klettakollurinn er nokkuð ógróinn en með mosa- og grasgrónar rætur og tóftirnar eru þar í 2-

5° halla. Kletturinn er um 55x50 m að flatarmáli og 5-6 m á hæð. Umhverfis klettakollinn er grasi- og mosagróinn mói. Á balanum norðaustan við klettinn eru graslendi, mýrar og mörg stór rofabörð.

Tóftir A-C eru á svæði sem er um 45 m á lengd, um 20 m á breidd og liggur VNV-ASA. Tóftir A og B eru austan við klettinn á meðan tóft C er norðan við hann. Tóft A er tvískipt og um 8x8 m að utanmáli. Hólf I er um 5x3 m að innanmáli og liggur norður-suður. Hólf II er austan við suðurenda hólfs I. Hólf II er nokkuð óljóst, um 1,5x1 m að innanmáli og liggur einnig norður-suður. Veggir tóftarinnar hafa líklega verið grjóthlaðnir en eru 1-1,5 m á breidd og 0,3-0,5 m á hæð og því nokkuð signir. Engir greinilegir inngangar eru í hólfin. Hér er líklega um kví að ræða. Tóft B er um 2-4 m NNV við tóft A. Tóft B er mjög óskýr og ekki er útilokað að veggir hennar hafi verið rændir. Lítið sést eftir af henni annað en einfaldar grjótraðir sem mynda 6x4,5 m stórt, kassalaga hólf I sem liggur norðvestur-suðaustur.

Innanmál er um 4x2,5 og veggir um 1 m á breidd en varla 0,3 m á hæð. Ekki er útilokað að annað minna hólf hafi verið við norðvesturenda hólfs I en tóftin er einfaldlega of óskýr til að segja nokkuð um slíkt. Líklega er hér um að ræða aðra eldri kví. Tóft C er um 30 m ANA við tóft A. Tóft C er yngst, algjörlega hlaðin úr grjóti og stendur ennþá að hluta undir býkúpulaga grjóthlaðnu þaki. Tóftin er einföld, um 6,5x6 m að utanmáli og liggur ANA-VSV. Innanmál tóftar er 3,5x3 m. Grjóthlaðið þakið er um 2 m á hæð þar sem það er hæst og stendur enn yfir vesturenda tóftarinnar en austurendi þess er hruninn ofan í tóftina. Gengið var inn í vesturhorni hússins. Inngangur er samfallinn en hefur líklega verið um 0,5 m breiður og 1-1,2 m á hæð. Brekkan framan við innganginn hallar 5-10° til NNV. Veggir standa enn og eru 1,5-2 m á breidd og 0,5-1 m á hæð. Veggir halla örlítið inn í tóftina. Tóft C virðist vera yngst og ekki er

útilokað að grjóti hafi verið rænt úr tóftum A og B til að byggja hana. Tóftin hefur líklega verið fjárborg.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Seljaland, 3

RA-069:059 tóft óþekkt

63°36.710N 19°59.610V

Fast SSA undir Borgarklöpp (sjá 054) um 5 m ofan og austan við klettabrún er lítil tóft um 450 m NNV við bæjarhól 001, um 150 m VSV við Hnúkahús 011 og um 200 m norðan við Kverkarhelli 030.

Á þessu svæði er þýft graslendi.

Tóftin er lítið annað en ferköntuð dæld í grasigrónum bakka á klettabrúninni. Dældin er um 2x1 m að innanmáli, <0,5 m djúp og liggur ASA-VNV. Gengið er inn að VNV því dældin er opin í þá átt. Lítið er um greinilegar veggjahleðslur en sunnan við dældin er um 1 m breið og <0,5 m há tunga sem gæti talist sem veggjaleifar. Norður- og austurveggir dældarinnar eru um 5 m breiður og 0,5-1,5 m hár rani sem liggur í NNA upp í hlið Borgarklappar. Hlutverk þessar dældar er óljóst. Hugsanlega gæti hafa verið hér lítið heystæði en ólíklegt þykir að hér sé um fjárborg að ræða (sjá 054).

Hættumat: engin hætta

RA-069:060 Árnaból örnefni óþekkt

63°35.894N 19°57.449V

Í örnefnaskrá Seljlands segir: "Móbergsfláar eru í berginu austan við Vestri-Lyngtó og kallast Fláar. Í brúninni austan þeirra er Eystri-Lyngtó, en Árnaból aftur í brúninni í Eystri-Lyngtó." Árnaból er grasigróin fláki efst í klettabrún um 200 m ofan og norðaustan við landamerkjagardlag 035, um 1 km austan við Seljalandskóla og um 1,9 km suðaustan við bæjarhól 001.

Á þessu svæði er grasigróin skriða.

Engar sögur eru þekktar sem tengjast þessu örnefni og Kristján Ólafsson ábúandi að Seljalandi og Auður Jóna Sigurðardóttir ábúandi í Eystra-Seljalandi þekktu ekki uppruna örnefnisins. Engin mannvirki er þekkt á þessum stað.

Heimildir: Ö-Seljaland, 4

RA-069:061 garðlag kálgarður

63°36.476N 19°59.376V

Samkvæmt túnakorti frá árinu 1924 voru mjög umfangsmiklir kálgarðar fyrir Austurbæ og Vesturbæ fast sunnan, vestan og norðvestan við bæjarhúsin 001 og 003. Kálgarðar sunnan og suðvestan við bæ sjást einnig á ljósmynd af Seljalandsbæ sem tekin er 1890 og er í eigu Ljósmyndasafns Reykjavíkur. Ennþá eru leifar til staðar af garðlaginu sem umkringdi kálgarðana að sunnan og vestan verðu umhverfis lóð núverandi íbúðarhúss um 20 m vestan og um 20 m sunnan við húsið. Kálgarður sést einnig á

bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Á þessu svæði er grasigróinn lóð eða garður og er þar mikið um trjágróður. Sunnan og austan við garðinn er malarvegur sem liggur heim á hlað austan við bæinn.

Garðlag 061 er L-laga og umlykur svæði að sunnan og vestan sem er um 55x40 m að flatarmáli. Suðurhluti garðlagsins er um 52 m á lengd og liggur VNV-ASA á meðan sá vestari er um 40 m á lengd og liggur NNA-SSV. Syðri hluti garðlagsins er sýndur á túnakorti Seljalands frá 1924 og er hann þar um 55 m á lengd svo

Mynd 259. Kálgarður 069:061, horft til VNV.

hugsanlega gæti lítill hluti austurenda þess hafa lent undir malarveginn heim að bænum. Óljóst er hversu langur vestari hluti garðlagsins hefur verið, eða hvort garðlag hefur verið meðfram nyrsta kálgarðinum að norðan verðu, en ekki er ólíklegt að það hafi verið meðfram kálgörðunum öllum eða um 65 m á lengd svo eitthvað getur það hafa verið sléttað að norðanverðu þar sem nú (2013) er sléttað graslendi norðvestan við íbúðarhúsið. Syðri hluti þess garðlags sem ennþá er sjáanlegt er vel grasigróinn svo óljóst er hvort garðlagið er hlaðið úr torfi og/eða grjóti. Aðeins suðurhlið þess er sjáanleg þar sem trúlega hefur verið ýtt jarðvegi upp að innri hlið þess þegar garðurinn var sléttaður. Leifar af óljósum yfirgrónum 0,5-1 m breiðum steinhlöðnum tröppum eru í garðlaginu um 16 m vestan við austurenda þess og um 25 m sunnan við núverandi íbúðarhús. Í vestri beygir garðlagið upp brekku í NNV. Innri hlið vestara garðlags er einnig óljós í suðurenda þess en þegar ofar dregur í brekkuna kemur innri hliðin frekar í ljós og ofarlega eru greinilegar grjóthleðslur (1-3 umför). Garðlagið endar í norðri í sléttaðri grasflöt. Garðlagið er torf og grjóthlaðið, 1-2 m á breidd og 0,4-1 m á hæð.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danska landmælingamanna 1906

RA-069:062 heimild kálgarður

63°36.469N 19°59.323V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 var tvískiptur kálgarður og garðlög fyrir Vesturbæ um 15 m SSV við útihús 009 og um 10 m ASA við suðausturhorn kálgarðs 061. Kálgarður sést einnig á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Á þessu svæði er malarplan VNV við útihús eldri bæjar (1958) að Eystra-Seljalandi sem byggð voru um 1970.

Ekkert sést til fornleifa.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danska landmælingamanna 1906

RA-069:063 Kverkin heimild

63°36.633N 19°59.690V

Samkvæmt Kristjáni Ólafssyni ábúanda að Seljalandi voru hermannabraggar í Kverkinni í Seinni heimsstyrjöldinni norðvestan undir Kverkarhelli 030 og um 360 m norðvestan við bæjarhóll 001. Nákvæm staðsetning í Kverkinni er óljós.

Á þessu svæði er sléttað graslendi, skógræktar- og útivistarsvæði.

Ekkert sést til fornleifa. Nokkrir braggar voru fluttur heim að Seljalandi og nýttir sem útihús eftir stríð (sjá 009). Braggarnir voru nýttir fram til 1970.

Hættumat: engin hætta

Mynd 260. Garðlag 069:064, horft til norðvesturs.

RA-069:064 garðlag túngarður 63°36.661N 19°59.428V
Lítið túngarðsbrot er um 300 m norðan við bæjarhól 001 og um 25 m norðaustan og ofan við Gimbragerði 055.

Garðlagið liggur meðfram brún grasigróins 3 m hás bakka en framan og suðvestan við bakkann er stórt rofabarð.

Garðlagið er torfhlaðið og vel grasi- og mosagróið. Það er um 15 m á lengd, um 2 m á breidd, 0,5-1 m á hæð og liggur norðvestur-suðaustur. Garðlagið er nokkuð vel varðveitt og lítur út fyrir að vera yngri en túngarður Gimbragerðis 055. Hlutverk garðlagsins er óljóst. Ekki er útilokað að það hafi verið hlaðið sem áframhald eða bót á túngarðinn umhverfis Gimbragerðið eftir að rofabarðið neðan við bakkann myndaðist. Þó er hann nokkuð hærri uppi og úr línu við hin garðbrotin sem eftir eru og virðist ekki tengjast þeim á neinn greinilegan hátt.

Hættumat: engin hætta

RA-069:065 heimild sel

63°35.196N 20°01.306V

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir: "Langt vestan bæjarins, á aurum Markarfljóts, er Selhólminn svonefndi. Á hólma þessum, sem er sléttur og grasi gróinn, er laut, sem í má greina tóftabrot. Hér mun selið, sem bærinn dregur nafn af, hafa staðið." Staðsetning Selhólma virðist vera á reiki. Samkvæmt örnefnaskrá og Helga Friðþjófsyni heimildamanni sem búið hefur á Seljalandi síðan 1946 er Selhólminn langt sunnan við bæ niðri við Markarfljót ekki langt vestan við bæ. Svæðið sem Guðrún Sveinbjarnardóttir sýnir á uppdrætti 27 frá 1981 er um 1,4 km vestan við bæjarhól Seljalandssels RA-069b:001 og um 2,9 km SSV við bæjarhól Seljalandssels RA-069:001.

Á þessu svæði er grasi- og mosagróið flatlendi sem búið er að ræsa fram með ræsiskurðum.

Guðrún Sveinbjarnardóttir lýsir tóftunum svo: "(i) Í SV brún hólman er stór og grunn dæld - þvermál um 34m. Hringlaga, greinileg en engin merki tóftar. (ii) Í austur frá þessari dæld er önnur mun greinilegri, hringlaga með þúfnamergð innan í - má þar e.t.v. greina tóftir. Dældin er hringlaga, dypt 0,5m, þvermál 12,7m í 90°. Frá vesturbrún dældarinnar eru 6 m í það sem gæti verið ferhyrnd tóft, vísar í 270°, lengd 4m, breidd 2,5m, syðst í dældinni. Torfhlaðið. Austur af gæti verið önnur ferhyrnd tóft. Breidd beggja um 7m. 60° í Seljalandssel, 35° í Seljaland, 95° í Efri-Rot." Guðrún skrifar einnig: "Heimildamaður: Helgi Jónsson á Seljalandsseli. ... Selstaða/Selhólminn ... Hringlaga dæld, þvermál 12,7, d. 0,5 m. Inn í dældinni eru þúfnakollar, líklega eftir tóftir, e.t.v. 2. Ekkert hleðslugrjót er sjáanlegt. A. Ferhyrnd. Vísar í 270°. Ummál 4x2,7 m. B.? Breidd a. og b. alls 7 m. Hér er talið að selið, sem bærinn dregur nafn af, hafi staðið." Engar tóftir eða mannvirki fundust á svæðinu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-069:066 heimild samgöngubót

[1332]: "Skal sä er j mork byr hallda manngeingre bryggju a selialandaa." Nákvæm staðsetning er óþekkt.

Heimildir: DI II, 684

RA-069:067 Lindargarður heimild kálgarður

63°36.490N 29°59.265V

"Austan við Helli [006] er vatnsból, sem Lind [045] kallast. Þar var kálgarður, sem Lindargarður kallaðist, og skák í túninu, sem nefnd var Lindarskák." segir í örnefnaskrá. Kálgarðurinn sést á túnakorti frá 1924 um 80 m austan við bæjarhól 001 og um 20 m ASA við Seljalandshelli 006. Samkvæmt

túnakorti var kálgarðurinn nýttur frá Austurbæ 001. Lindargarður sést einnig á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Á þessu svæði er sléttuð tún og þýft graslandi milli túns og Lindar 045.

Ekkert sést til fornleifa vegna sléttunar. Kálgarðurinn var samkvæmt túnakorti um 55 m á lengd, 20-30 m á breidd og snéri austur-vestur. Garðlag var meðfram kálgarðinum norðanverðum en það er einnig horfið.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; Ö-Seljaland,2

RA-069:068 náma mógrafir

63°36.614N 19°58.054V

Lítil mógröf er um 2 m suðaustan við kví 058A og um 25 m ASA við vörðu 044.

Á þessu svæði er grasi- og mosagrónir móar og rofabörð í litlu dalverpi milli tveggja klettakolla. Mógröfin er um 3x2 m að flatarmáli og liggur NA-SV. Gröfin er <0,5 m djúp og er grasigróin mýri í botni hennar. Engar aðrar greinilegar mógrafir fundust á svæðinu en ekki er ólíklegt að mór hafi verið tekinn á fleiri stöðum þar sem nú (2013) eru stór rofabörð.

Hættumat: engin hætta

Mynd 261. Mógröf 069:068, horft til suðausturs.

RA-069:069 garðlag túngarður

63°36.475N 19°59.417V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 og bæjarteikningum danskra landmælingamanna frá 1906 var túngarður meðfram öllum suðurenda heimatúns bæði suðaustan og suðvestan við bæ 001. Túngarðsbrot 069 er um 50 m suðvestan við bæjarhól 001 fast vestan við malarveginn heim að Seljalandi. Túngarðurinn lá meðfram heimatúni sunnanverðu frá tröð 010 til vesturs.

Á þessu svæði er malarvegur sem liggur heim að íbúðarhúsi en sitt hvoru megin við veginn að norðvestan og suðaustan er sléttuð graslandi og tún. Norðan við garðinn er skógrækt Seljalandsbæja.

Túngarðsbrot 069 er um 8 m sunnan við suðvesturhorn garðlags sem var umhverfis kálgarð 061. Túngarðurinn er um 55 m á lengd, 1-2 m á breidd, 0,2-0,8 m á hæð og liggur VNV-ASA. Garðlagið er torfhlaðið og liggur til vesturs inn í skógrækt milli bæjanna Seljalands og Ytra-Seljalands og endar um 5 m ASA við heimreið heim að Ytra-Seljalandi um 90 m VSV við bæjarhól 001. Túngarðurinn var einnig suður með túni austan traðar 010 og lá alla leið suður fyrir rjórabú 041 um 500 m suðaustan við bæjarhól 001 en öll ummerki um þann hluta túngarðsins eru horfin vegna túnasléttunar og bygginga.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

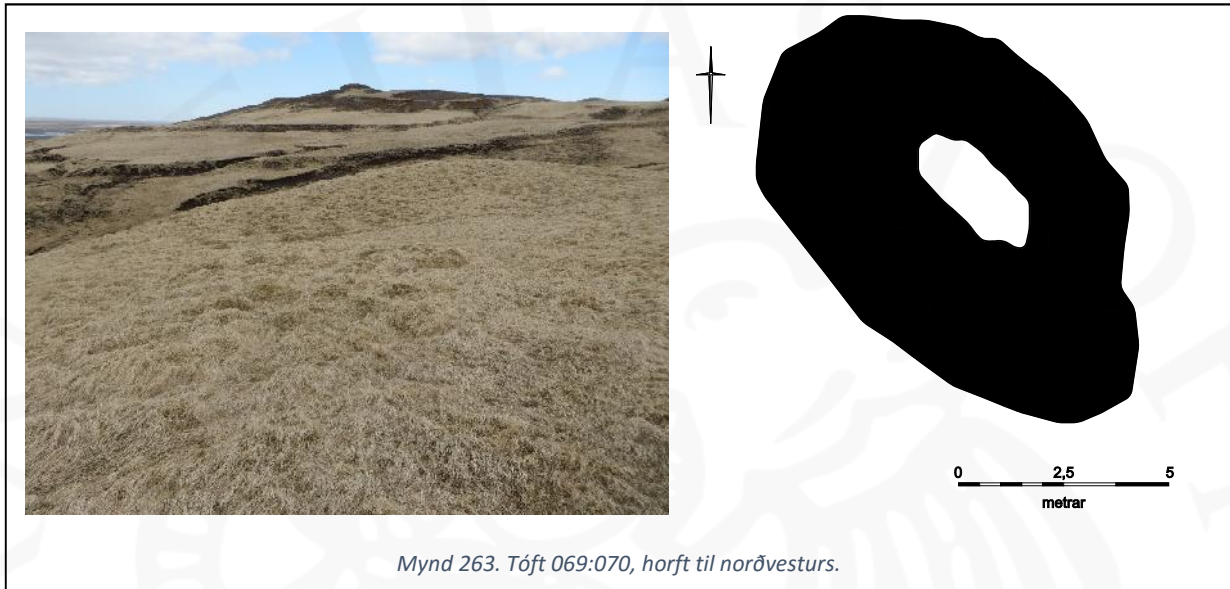
Mynd 262. Garðlag 069:069, horft til VNV.

Heimildir: Túnakort 1924; Bæjarteikningar danska landmælingamanna 1906

RA-069:070 þúst útihús

63°36.551N 19°58.626V

Tóft er rúma 60 m norðvestan við tóft 034 og um 620 m norðaustan við bæ 001. Hún er í svokallaðri Hoftorfu, fyrir ofan bæina í Seljalandi.

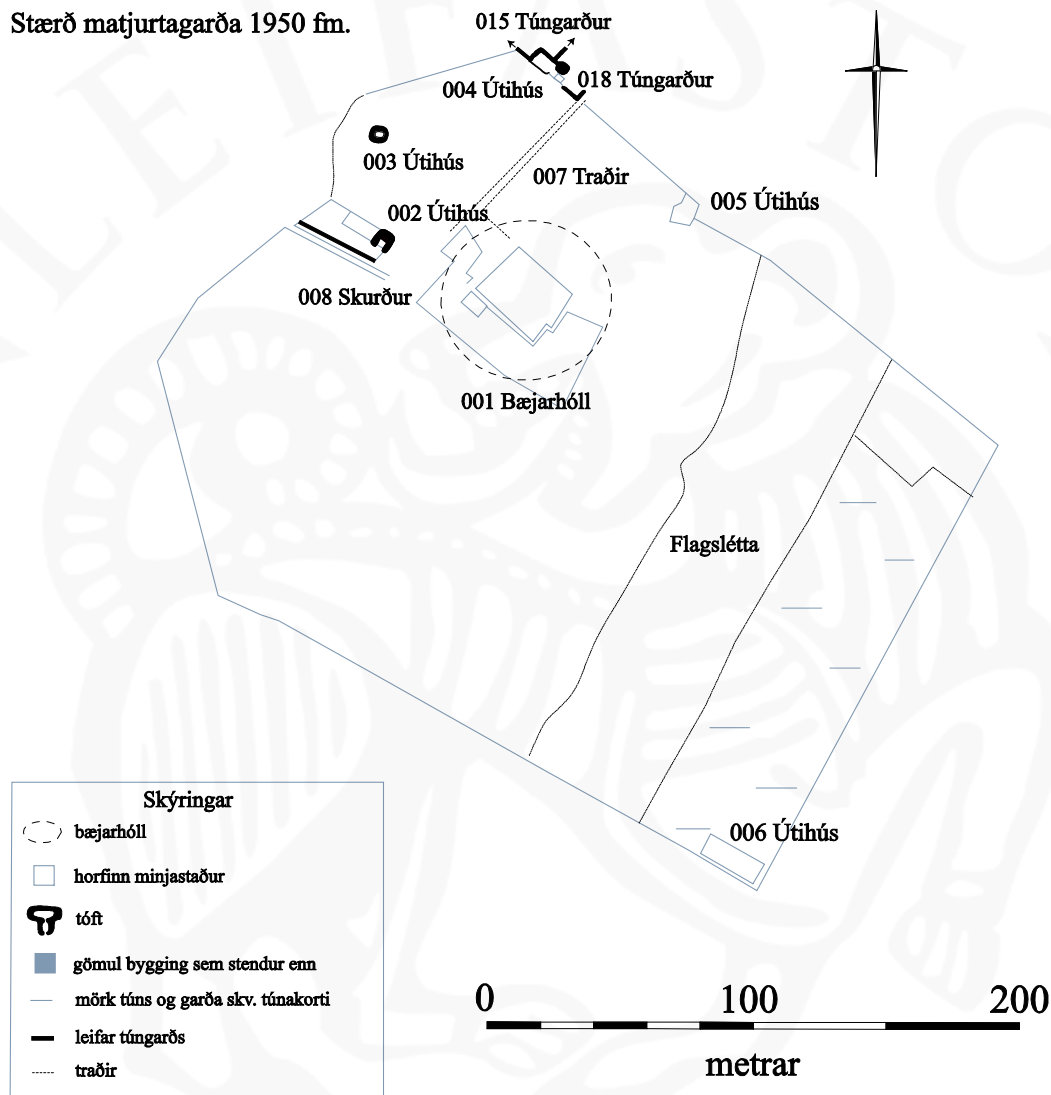

Á þessu svæði er gróið, óræktað svæði í halla til suðurs og suðvesturs. Svæðið er nýtt til beitar. Tóftin er 11x7 m að stærð, einföld og snýr norðvestur-suðaustur. Veggirnir eru algrónir, 1,5-2,5 m á breidd og líklega úr torfi. Ekki sést op á yfirborði en líklega var það til suðausturs.

Hættumat: engin hættu

Seljalandssel

Stærð túna 4.5 ha
Stærð matjurtagarða 1950 fm.

Seljalandssel er byggt út landi Seljalands á 18. eða 19. öld. Býlið er ekki komið í byggð í byrjun 18. aldar samkvæmt Jarðabók Árna og Páls I (JÁM I, 86-88) en Seljalandssel er skráð í byggð árið 1835 samkvæmt manntali (manntal.is 2014). Í Jarðatali Johnsens segir í undirmálgrein fyrir Seljaland: "Sýslumaður einn nefnir "Selið", sem lítur út, að eigi að vera hjáleiga frá Seljalandi, en hvergi annarstaðar er það nefnt, og er því hér sleppt." (JJ 1847, 26). Vel getur verið að Seljalandssel hafi verið í eyði 1847 en samkvæmt manntölum er hjáleigan í byggð bæði 1845 og 1850 en þó ekki sama fólkinu (manntal.is 2014). Seljalandsseli var gefið aukánúmer RA-069b þar sem enn er uppistandandi nokkuð af minjum í landi þess.

Í Sunnlenskum byggðum IV segir um jörðina: "Seljalandssel er meðaljörð í einkaeign. Hjáleigusandar í Sandatorfu liggja undir jörðina. Landareignin skiptist nokkuð að jöfnu í mýrlendi og valllendi sprottið upp úr sandi. Yfirleitt er landið grasgefið og gott til beitar en skjóllítið. Jörðin á rétt til sumarbeitar í Seljalandsheiði að 1/5 hluta." (SB IV, 176). Túnakort 1924: stærð túna 4.5 ha. Stærð matjurtagarða 1950 m².

RA-069b:001 Seljalandssel bæjarstæði býli/sel

63°35.103N 19°59.686V

Í Sunnlenskum byggðum IV segir um jörðina: "Seljalandssel er meðaljörð í einkaeign. Hjáleigusandar í Sandatorfu liggja undir jörðina. Landareignin skiptist nokkuð að jöfnu í mýrlendi og vallengi sprottið upp úr sandi. Yfirleitt er landið grasgefið og gott til beitar en skjóllítið. Jörðin á rétt til sumararbeitar í Seljalandsheiði að 1/5 hluta." Seljalandssel er suðvestan undir Eyjafjöllum sunnan Þjóðvegur 1 á

Mynd 264. Bæjarhóll 069b:001, horft til suðvesturs.

flatlendinu fast austan Markafljóts, um 1,3 km suðvestan við bæinn Fitjamýri (RA-063), um 2,4 km sunnan við Seljaland RA-069:001 og um 1,9 km SSV við Seljalandsskóla. Bæjarhóll 001 er um 140 m VNV við núverandi íbúðarhús (1967) í Seljalandsseli.

Bæjarhóll Seljalandssels stendur á sléttu og grasigrónu lágu holti fast vestan við flóðasléttur Markafljóts. Um 20 m VNV við hólinn er steinsteyppt útihús sem byggt var 1958. Bæjarhóll Seljalandssels er ávalur og vel grasigróinn, um 40 m langur, um 35 m á breidd, 2-3 m á hæð og liggur norðvestur-suðaustur. Þetta flatarmál

er nokkuð vel í samræmi við útlit bæjarstæðisins árið 1924 þegar túnakort var teiknað fyrir bæinn. Gömlu bæjarhúsunum var ýtt út rétt fyrir aldamótin 2000 þar sem enginn hafði áhuga á því að halda þeim við svo nú glittir aðeins í leifar af steinsteypptum veggjagrunnum hér og þar í hólnum. Íbúðarhúsið var forskalað timburhús með bárujárnsþaki líklega byggt eftir 1930 og stóð vestast í bæjarröðinni. Húsið var ein hæð og ris undir tveimur burstum ofan á grjóthlöðnum kjallara. Aftan og norðan við íbúðarhúsið var bætt við snyrtingu um 1950. Fast austan við íbúðarhúsið í bæjarröðinni var skemma, svo hlaða og austast var fjós en hlaðan og fjósið voru byggð seinna. Stór kálgarður var fyrir framan og sunnan við bæjarröðina og trjágarður við íbúðarhúsið. Bærinn var fluttur um 1966.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924; Manntal.is 2014; SB IV, 176.

RA-069b:002 tóft útihús

63°35.114N 19°59.754V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 eru langt útihús og L-laga garðlag sem liggja norðvestur-suðaustur um 40 m VNV við bæ 001. Á þessu svæði er í dag (2013) mjög illa farin einföld tóft A með innföllnu þaki og illa farið garðlag B um 40 m VNV bæjarhól og um 5 m suðvestan við gamalt steinsteyppt útihús frá því um 1960.

Á þessu svæði er smáþýft graslendi.

Mannvirkin eru á svæði sem er um 25 m á lengd, um 15 m á breidd og liggur VNV-ASA. Tóftin er einföld, um 7x7 m að flatarmáli og liggur norðaustur-suðvestur. Veggir tóftarinnar eru mjög niðurtroðnir og rofnir torf- og grjótsveggir, um 2 m á breidd og 0,5-1 m á hæð. Gengið var inn í tóftina að suðvestan trúlega um bárujárnsklætt timburpil en tóftin hefur trúlega verið um 5x3 m að innanmáli áður en hún féll saman. Veggir hafa á einhverjum tímum verið styrktir að innan með steinsteypu. Í tóftinni eru leifar af föllnu timburþaki klæddu bárujárni en járninu hefur verið haldið niðri með torfi. Tóft þessi er mun styttri en mannvirkið sem sýnt er á túnakorti á svipuðum stað en ekki er útilokað að hér sé um að ræða leifar af suðausturenda þess. Um 2 metra suðvestan við tóftina er austurendi torfgarðlags sem er um 22 m á lengd, um 1 m á breidd, <0,5 m á hæð og liggur VNV-ASA. Ekki er ólíklegt að hér séu leifar

af því L-laga garðlagi sem sýnt er á túnakorti en VNV endi þess er þá horfin. Nákvæmt hlutverk hússins er óljóst en líklega hefur verið hér skemma eða peningahús.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

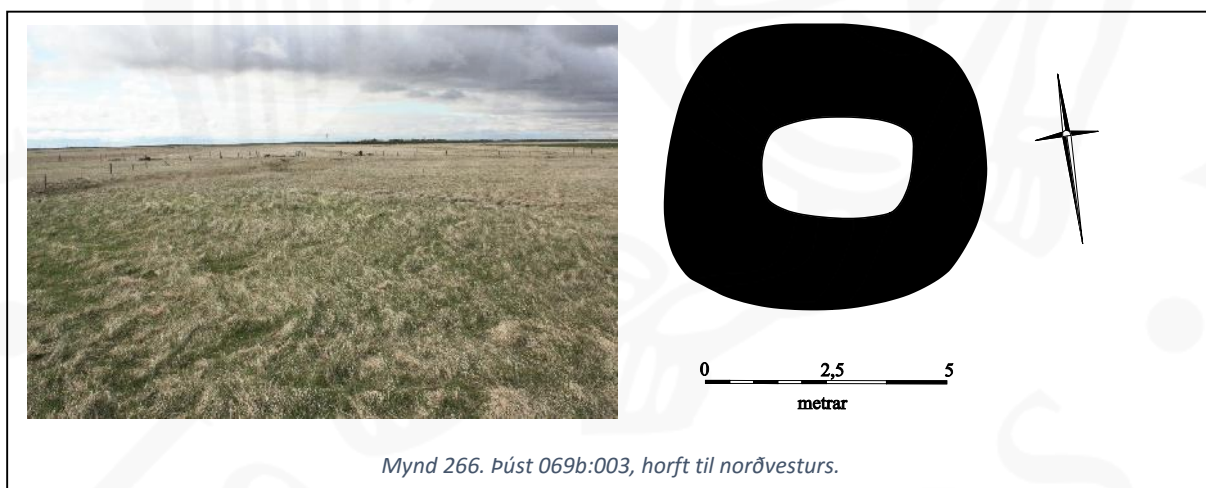
RA-069b:003 þúst útihús

63°35.133N 19°59.750V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 er útihús um 65 m norðvestan við bæ 001 og um 30 m norðan við útihús 002. Á svipuðu svæði er óljós þúst í dag (2013) um 55 m norðvestan við bæjarhól 001 og um 35 m norðan við tóft 002.

Á þessu svæði er sléttlent graslendi. Þústin stendur í brún bæjarholtssins á um 1,5 m háum bakka við austurrjaðar gamals vatnsfarvegur norðvestan við steinsteypt útihús frá því um 1960.

Þústin er um 7 m á lengd, um 6 m á breidd, <0,4 m á hæð og liggur VNV-ASA. Veggir eru mjög signir

og óljósir, 1,5-2 m á breidd og vel grasigrónir. Innanmál þústar er um 3x2 m og 0,2-0,3 m á dýpt. Enginn inngangur eða hleðslur eru greinanlegar. Hlutverk er óþekkt þar sem húsið er horfið þegar Helgi Friðþjófsson heimildamaður man fyrst eftir sér.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

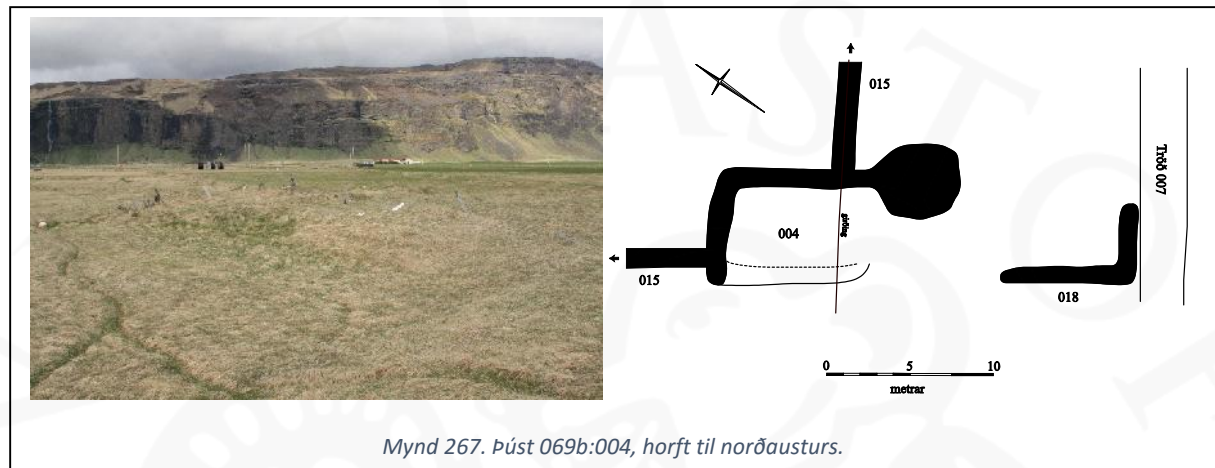
RA-069b:004 þúst útihús

63°35.148N 19°59.682V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 eru tvö lítil útihús hlið við hlið um 60 m norðan við bæ 001 og 10 m norðvestan við norðurenda traðar 007 við jaðar heimatúns. Á þessu svæði er í dag (2013) óljós þúst.

Á þessu svæði er sléttlent graslendi í norðausturjaðri gamla túnsins. Þústin stendur í brún 0,5-1 m hás bakka við austurjaðar gamals vatnsfarvegjar.

Þústin er vel grasgróin, um 15 m á lengd, um 8 m á breidd og liggur norðvestur-suðaustur. Þústin er nokkuð flöt að ofan en hliðar hennar nokkuð brattar og standa 0,3-0,6 m hátt ofan við mýrina. Í

Mynd 267. Þúst 069b:004, horft til norðausturs.

norðvestur og norðausturendum hennar er 0,4-0,6 m hátt L-laga garðlag sem er torfhlaðið og um 1 m á breidd. Í austurhorni þústarinnar er 4x4 m stór og 0,2-0,5 m há vel gróin jarðvegshrúga. Út frá þústinni í norðvestur og norðaustur liggja garðlög 015A og 015B. Ekkert greinilegt hól er í þústinni. Ekki er útilokað að hér sé um að ræða leifar útihúsanna sem sýnd eru á túnakorti. Hlutverk húsanna er óþekkt þar sem þau eru horfin þegar Helgi Friðþjófsson heimildamaður man fyrst eftir sér. Hugsanlega gæti hafa verið hér hesthús.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

RA-069b:005 þúst útihús

63°35.120N 19°59.618V

Samkvæmt túnakorti frá árinu 1924 var útihús í jaðri heimatúns um 45 m norðaustan við bæ 001 og um 50 m ASA við tröð 007. Mjög óljós þúst er um 35 m norðaustan við bæjarhól 001 og um 40 m suðvestan við tröð 007.

Á þessu svæði er sléttað tún.

Þústin er ávöl og vel grasgróin, um 16x17 m að flatarmáli, <0,4 m á hæð og liggur norðaustur-suðvestur. Engin hól er hægt að greina í túni. Hlutverk hússins er óþekkt þar sem það er horfið þegar Helgi Friðþjófsson heimildamaður man fyrst eftir sér.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

RA-069b:006 heimild útihús

63°35.008N 19°59.588V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 er stórt mannvirki í suðausturhorni heimatúns um 200 m SSA við bæ 001. Á þessu svæði er sléttað tún.

Ekkert sést til fornleifa. Hlutverk mannvirkisins er óþekkt þar sem það er horfið þegar Helgi Friðþjófsson heimildamaður man fyrst eftir sér. Ekki er útilokað að hér hafi verið rétt.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

RA-069b:007 gata leið

63°35.140N 19°59.663V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 lá heimreiðin frá bæjarstæðinu norðvestanverðu um 60 m í norðaustur út úr heimatúni.

Á þessu svæði er slétt graslendi og tún.

Heimreiðin við bæjarhól 001 sést ennþá greinilega og eru um 50 m frá bæjarhól út í jaðar heimatúns. Gatan heldur þaðan áfram greinileg í um 180 m til norðausturs meðfram vesturjaðri Seljalandstúns þar til gatan hverfur undir malarveg. Gatan er vel grasgróin, um 3 m á breidd og stendur <0,5 m upp úr graslendinu. Bakkar hennar virðast aðeins hærri en vegurinn sjálfur á köflum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

Mynd 268. Traðir 069b:007, horft til norðausturs.

RA-069b:008 mannvirki

63°35.113N 19°59.773V

Samkvæmt túnakorti frá 1924 var handgrafinn skurður fast suðvestan við garðlag suðvestan við útihús 002.

Á þessu svæði er smápýft graslendi og mikið af járndrasli frá gamla bænum er í skurðinum.

Ennþá má greina leifar skurðarins fast suðvestan við garðlag 002B í jaðri mýrarinnar vestan við bæjarholtíð. Skurðurinn hefur verið um 2 m á breidd og að minnsta kosti 5 m á lengd, en dýptin er óljós þar sem hann er orðinn vel gróinn og <0,3 m djúpur. Hugsanlega er búið að fylla eitthvað upp í hann.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

RA-069b:009 tóft+garðlag fjárhús

63°34.997N 19°59.815V

Stór náthagi og leifar af fjárhúsi eru um 190 m suðvestan við bæjarhól 001.

Á þessu svæði er slétt graslendi.

Náthaginn er stórt kassalaga gerði umhverfis eina tóftarleif sem er fast upp við norðausturenda hólfsins gróflega fyrir miðju. Hólfið er um 110 m á lengd, um 90 m á breidd og liggur norðvestur-suðaustur.

Mynd 269. Þúst 069b:009A, horft til suðausturs og garðlag 009B, horft til SSA.

Gengið er inn í hólfið í norðausturenda þess fast norðvestan við tóft A en garðlag B umhverfis nánthagann er orðið þó nokkuð rofið og opið vegna ágangs búpenings. Garðlagið er torfhlaðið, um 1-1,5 m á breidd og 0,2-1 m á hæð. Girðing er á öllu garðlaginu. Mjög aumingjaleg hleðsla er undir girðinginni í norðausturenda svo ekki er ólíklegt að búið sé að slétta úr þeim hluta garðlagsins. Tóft A hefur verið sléttuð að hluta og er hún um 20 m á lengd, um 18 m á breidd, 1-2 m á hæð og liggur norðaustur-suðvestur. Innanmál er óþekkt. Samkvæmt Helga Friðþjófssyni heimildamanni var húsið rífið um 1965 þar sem það var orðið lélegt. Í húsinu voru 1 garði og 2 jötur. Húsið var með þak úr hellum og veggir voru hlaðnir úr kekkjum. Húsið tók um 40 kindur.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-069b:010 tóft beitarhús

63°35.002N 20°00.665V

Vel gróin beitarhústóft er úti á flatlendinu um 830 m VSV við Seljalandssel 001 og um 30 m ASA við neðsta tún í landi Seljalands RA-069.

Á þessu svæði vestan við gömlu farvegi Seljalandsár og Markafljóts er smáþýft mosa- og grasigróið flatlendi stutt austan við landamerki Seljalands og Seljalandssels. Uppbornaður mjór lækjarfarvegur er um 1-2 m austan við tóftina.

Tóftin er tvískipt og nokkuð sigin, um 9 m á lengd, um 7 m á breidd og liggur VNV-ASA. Tóftin er torfhlaðin og ennþá er greinilegt hvar torfið var tekið umhverfis tóftina þar sem sárin hafa gróið. Gengið

Mynd 270. Tóft 069b:010, horft til ASA.

var inn að vestanverðu inn í hólfið A sem er um 2,5x3 m að innanmáli og liggur norður-suður. Inngangur er um 1 m á breidd. Hólf B er inn af hólfi A en gengið var inn í hólfið B til austurs um norðausturhorn hólfs A. Hólf B er 2x2 m að innanmáli. Torfveggir eru signir, um 1,5-2 m á breidd og 0,4-1 m á hæð. Hluta af suðurvegg tóftarinnar virðist vanta en ekki er ljós af hverju það gæti verið. Veggurinn er þar á um 4 m löngum og 2 m breiðum kafla meira en 0,2 m lægri þegar miðað er við veggshæð sitt hvoru megin við gapið. Samkvæmt Helga Friðþjófssyni heimildamanni var hér sauðahús.

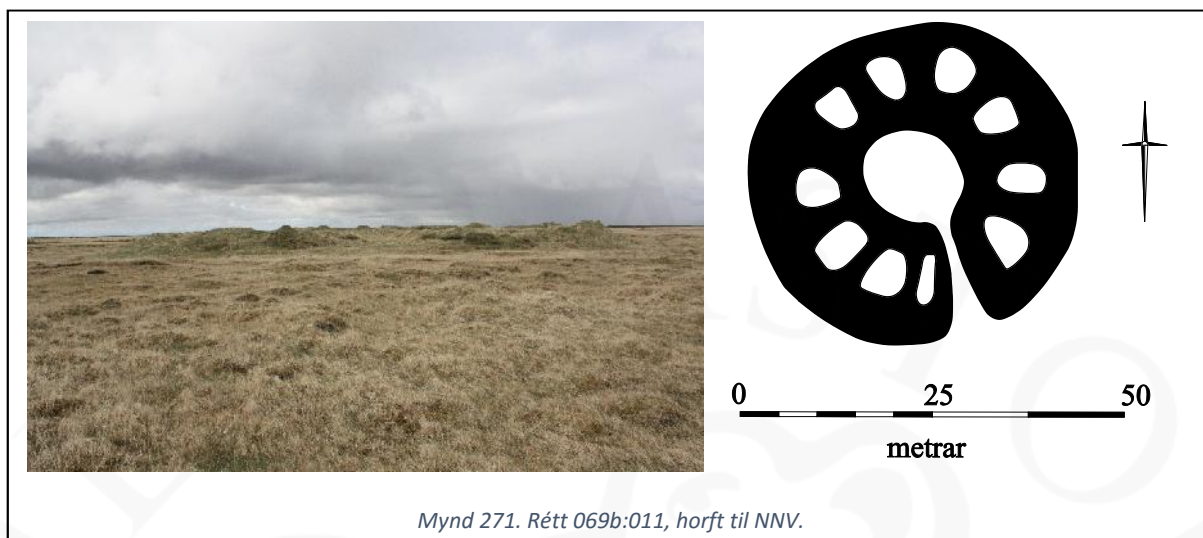
Hættumat: engin hætta

RA-069b:011 Almenningar tóft rétt

63°34.680N 19°59.961V

"Vestur af Fitjamýri er Almenningshólmi. Þar voru almenningssréttir Vestur-Eyfellinga. Norðan við Bláaur er Réttarhólmi." segir í örnefnaskrá. Í örnefnaskrá Seljalandssels segir einnig: "Sunnann við bæinn [RA-069b:001] eru gömlu Almenningararnir á landssvæði, sem heitir Bakkar." Gamla almenningssréttin er austan við gömlu farvegi Seljalandsár og Markafljóts um 820 m SSV við Seljalandssel, um 40 m austan við garðlag 013 og um 0,5 km norðvestan við bæinn Efri-Rot RA-068. Á þessu svæði er grasi- og mosagróið sléttlendi.

Réttin er torfhlaðin og mjög mikil um sig. Hún er hringlaga og um 42 m í þvermál. Gengið er inn í

hringlaga almenning í miðju réttarinnar að SSA-verðu um inngang sem er 2-5 m á breidd og 8-10 m langur. Almennurinn er um 12 m í þvermál. Tíu misbreiðir dylkar raðast í hring umhverfis almenninginn en flestir eru 4-5 m langir. Veggir réttarinnar eru teknir að síga en 1-3 m eru á milli dilka. Veggir milli dilka eru mjög illa farnir trúlega vegna ágangs búpenings. Útveggur er 4-6 m á breidd og 1,5-2 m á hæð að utan. Botnar dilkanna eru 0,5-1m hærri en botn almenningsins. Samkvæmt Sunnlenskum byggðum IV var réttin var notuð fram til 1933 þegar steinsteypt rétt var reist við Fitjarál í landi Seljalands.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Seljaland, 1; Ö-Seljalandssel, 1; SB IV, 106

RA-069b:012 Selhólmi örnefni sel

63°34.201N 20°01.248V

Í örnefnaskrá Þórðar Tómassonar segir: "Sunnan við bæinn [001] eru gömlu Almennigarnir á landsvæði sem heitir Bakkar. Þar sunnan við eru Smáhólmar, þá Selhólmi og milli þeirra Selhólmalæna." Í sýslu og sóknalýsingum Rangárvallasýslu frá 1838 segir einnig: "Seljaland, selstaða sú er í Sandshólmanum, því Seljaland á land allt að sæ suður nema rekann fyrir landi sínu." Ekki er ljóst hvort hér er um sama stað að ræða en bæði Selhólmi og Sandshólmi eru á svipuðu svæði á síbreytilegum austurbakka Markarfljóts. Samkvæmt manntali er Seljalandssel komið í byggð árið 1835 en þó er enginn skráður þar fimm árum seinna, svo ekki er útilokað að Seljalandssel hafi verið nýtt sem sel árið 1838 (manntal.is 2014). Selhólmi er á austurbakka Markarfljóts um 2 km suðvestan við Seljalandssel 001 og um 1,3 km VSV við Almennina 011.

Selhólmi er hálfhringslaga sandhólmi sem er um 300 m á lengd, 160 m á breidd og liggur VNV-ASA. Hólminn er í raun eitt risastórt 2-3 hátt rofabarð þar sem rofabörð umkringja hólmann á svo til allar hliðar. Toppur hólmsins er mosa og grasigróinn og er yfirborð hans nokkuð sléttlent en hér og þar eru lágar hæðir og hólar.

Engir greinilegir rústahólar finnast í hólmanum. Ef sel hefur verið á þessu svæði er það sokkið eða horfið í Markarfljót.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Seljalandssel, 1; SSR, 61.

RA-069b:013 garðlag vörslugarður

63°34.821N 20°01.040V

Austarlega og vestarlega á graslendinu sunnan við Seljalandsselsbæ er torfhlaðið vörslugarðsbrot um 600 m SSV við bæjarhól 001 og liggur austurhluti garðlagsins til suðvestur um 40 m norðvestan við Almennina 011. Vesturhluti þess er á graslendinu sunnan við neðstu tún í landi Seljalands RA-069:001.

Syðri hluti garðlagsins er rofinn af gömlum farvegum lækja og læna sem liggja í suður framhjá Seljalandsselsbænum að vestan og til sjávar.

Undirlendið sunnan við Seljalandsselsbæinn er mjög flatlent og mosa- og grasigróið en hér og þar eru þó rofinn malarbörð og mikið er af gömlum vatnsfarvegum sem liðast til suðurs í átt til sjávar.

Garðlagið er mjög langt og brotið upp í a.m.k. tvo hluta vegna rofs. Garðlagið hefur umkringt svæði sem hefur verið um 1x0,9 km að flatarmáli og lá norður-suður. Garðlagið liggur um 345 m í SSV framhjá réttinni í Almennungum (011). Um 110 m VSV við réttina beygir garðlagið til suðvesturs. Garðlagið heldur áfram til suðvesturs um 650 m áður en það beygir til NNV. Í NNV liggur garðlagið um 700 m áður en það beygir til norðurs út úr landi Seljalandssels og hverfur eftir 100 m um 40-50 m SSV við neðstu tún í landi Seljalands. Á þessum langa kafla er garðlagið mjög rofið. Garðlagið er torfhlaðið, 0,5-1 m á breidd og <0,5 m á hæð. Garðlagið mjókkar upp í topp og samkvæmt Helga Friðþjófsyni heimildamanni var strengur ofan á garðlaginu en þau þjónuðu sem aðhald fyrir búpening. Líklega hafa þessi garðlög verið hlaðin á fyrri hluta 20. aldar.

Hættumat: engin hætta

RA-069b:014 garðlag vörslugarður

Suðaustarlega á graslendinu sunnan við Seljalandsselsbæ er torfhlaðið vörslugarðsbrot um 1,7 km VSV við bæjarhól 001, um 320 m austan við garðlag 013 og um 330 m suðvestan við neðstu tún í landi Seljalands RA-069:001.

Garðlagið er á grasi- og mosagrónum austurbakka Markarfljóts en það er nokkuð rofið á köflum vegna gamalla vatnsfarvega.

Garðlagið er torfhlaðið, 0,5-1 m á breidd, 0,2-0,8 m á hæð og liggur gróflega norður-suður með Markarfljóti með stutta anga á sitt hvorum enda um 45 m til austurs í norðurenda og 123 m til suðausturs í suðurenda. Garðlagið endar í hálfgrónum rofabörðum í báðum endum. Garðlagið þjónaði sem aðhald fyrir búpening. Líklega hefur það verið hlaðið á fyrri hluta 20. aldar.

Hættumat: engin hætta

Mynd 272. Garðlag 069b:013, horft til NNA.

63°34.802N 20°01.393V

Mynd 273. Garðlag 069b:014, horft til SSV.

RA-069b:015 garðlag túngarður

63°35.149N 19°59.678V

Tvö garðlög A og B liggja í norðaustur og norðvestur út frá þústi 004 um 65 m norðan við bæjarhól 001. Garðlag A liggur til norðvesturs út í uppþornaðan vatnsfarveg vestan við bæjarholtíð á meðan garðlag B liggur til norðausturs meðfram norðvestanverðu heimatúni. Gamla illa farnar girðingar eru ofan á báðum garðlögum.

Garðlögin eru torfhlaðin, um 1 m á breidd og <0,5 m á hæð. Garðlag A er um 107 m á lengd á meðan garðlag B er um 180 m. Samanlögð lengd þeirra er því um 290 m. Garðlögin hafa líklega þjónað sem einhvers konar vörslugarðar til varnar því að búpeningur kæmist í túnin heima við bæ.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Mynd 274. Til vinstri er garðlag 069b:015, horft til norðausturs. Eitt af garðlögum 069b:016 er til hægri, horft til SSV.

RA-069b:016 garðlag áveita

63°34.968N 20°00.064V

Á graslendinu vestan og suðvestan við bæjarholt Seljalandssels um 250-300 m frá bæjarhól 001 og um 100 m frá náttuga 009 eru mörg stutt garðlög.

Á þessu svæði er nokkuð slétt graslandi. Á þessu svæði hafa þó vatnsfarvegir greinilega grafið sig niður hér og þar en þeir eru orðnir nokkuð vel þurrir og grónir.

Á svæði sem liggur NNV-SSA og er um 700 m á lengd og um 250 m á breidd eru að minnsta kosti 12-15 stutt torfhlaðin garðlög. Garðlögin eru vel grasi- og mosagróin, 0,5-1 m á breidd og 0,3-0,8 m á hæð. Lengd er breytileg frá 10 m upp í 85 m. Öll garðlögin liggja þvert yfir eða langt út í gamla uppgróna vatnsfarvegi og er hér líklega um einhvers konar áveitukerfi að ræða.

Hættumat: engin hætta

RA-069b:017 garðlag

63°34.844N 20°00.507V

Tvö lítil garðlög eru um 800 m suðvestan við bæjarhól 001 og um 325 m SSA við beitarhús 010. Á þessu svæði er smáþýft grasi- og mosagróið flatlandi.

Garðlögin eru torfhlaðin og standa á svæði sem er um 40 m á lengd, um 16 m á breidd og liggur austur-vestur. Garðlögin eru um 0,5 m á breidd og 0,2-0,6 m á hæð. Garðlag A er beint, um 18 m á lengd og liggur norðvestur-suðaustur. Garðlag B er um 14 m vestan við garðlag A. Garðlag B er L laga, um 23 m á lengd og beinir horninu til ANA. Hvor armur er 11-12 m á lengd. Þetta eru líklega skjól fyrir búpening en hvort um fornleif er að ræða er óljóst.

Hættumat: engin hætta

Mynd 275. Garðlög 069b:017, horft til austurs.

RA-069b:018 garðlag túngarður

63°35.143N 19°59.677V

Mynd 276. Túngarður 069b:018, horft til norðvesturs.

L-laga garðlag er fast norðvestan við götu 007 um 55 m norðan við bæjarhól 001.

Á þessu svæði er grasigróinn vegkantur í norðurenda bæjarholts.

Garðlagið er vel grasigróið og torfhlaðið, um 1 m á breidd og <0,5 m á hæð. Garðlagið er L-laga og beinir horninu til suðurs. Annar armur garðlagsins er samsíða kanti götu 007. Armar eru 5 og 8 m á lengd. Ekki er útilokað að garðlagið hafi tengst mannvirkjum 004 sem sýnd eru á túnakorti frá 1924 en eins líklegt er að hér sé um gamalt túngarðsbrot að ræða.

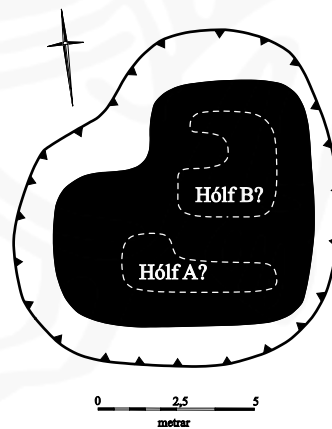
Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-069b:019 þúst heystæði

63°34.239N 20°01.218V

Grasi- og mosagróin þúst er í norðanverðum Selhólma (sjá 012) um 2 km suðvestan við Seljalandssel RA-069b:001 og um 1,3 km VSV við Almennina.

Selhólmi er hálfhringslaga sandhólmi sem er um 300 m á lengd, 160 m á breidd og liggur VNV-ASA. Hólminn er í raun eitt risastórt 2-3 hátt rofabarð þar sem rofabörð umkringja hólmann á svo til allar hliðar. Toppur hólmsins er mosa og grasigróinn og er yfirborð hans nokkuð sléttlent en hér og þar eru lágar hæðir og hólur. Ein óvenjuleg dæld er í hólmanum norðanverðum sem líkist jarðfalli þar sem hliðar

Mynd 277. Þúst 069b:019, horft til norðausturs.

hennar eru nokkuð brattar. Dældin er um 10x10 m að flatarmáli og 0,2-0,5 m á dýpt. Mjög líklega er hér um náttúrumyndun að ræða en í botni dældarinnar er þúst sem líkist þó nokkuð mjög sokkinni tóft sem liggur austur-vestur og er um 8x8 m að flatarmáli. Veggir eru 1-2 m á breidd og <0,5 m á hæð. Engar grjóthleðslur eru sjáanlegar. Í þústinni er hægt að greina hugsanlega tvö hólf. Syðra hólf A er um 5x1-2 m að innanmáli og liggur austur-vestur. Nyrðra hólf B er um 1-2 m norðan við hólf A og er um 3x3 m að innanmáli. Engir greinilegir inngangar eru inni eða milli hólfa. Ekki er útilokað að hér sé um gamalt heystæði að ræða en engin ummerki finnast um sel á þessu svæði.

Hættumat: engin hætta

RA-069b:020 tóft+garðlag beitarhús

63°34.759N 19°58.971V

Tvær tóftir og gerði eru 870 m suðaustan við bæjarhól 001, um 230 m suðaustan við núverandi fjárhús frá Seljalandssseli byggð í kring um 1960 og um 830 m ANA við rétt 011.

Á þessu svæði er grasigróin órækt fast ASA við slétta tún.

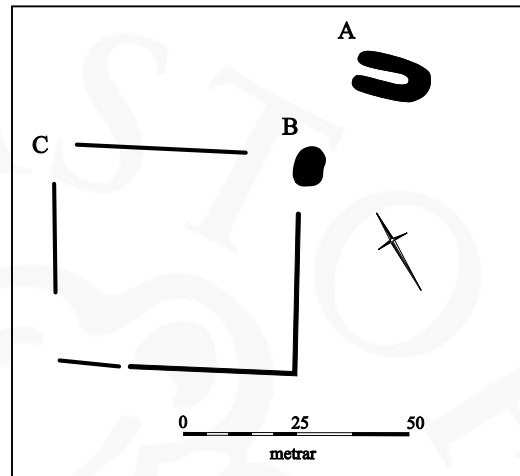
Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1981 segir:

"3. Fjárhús/nátthagi/rétt. ... 3-4 fjárhús. Framan þeirra eru leifar nátthaga/réttar, ummál 58x49 m." Ekki var farið á þennan minjastað í skráningu 2013 en af loftmynd má sjá að umrætt tóftasvæðið er um 90 m á lengd, um 70 m á breidd og liggur norðaustur-suðvestur. Tóft A er austast á svæðinu, um 15 m á lengd, um 8 m á breidd og liggur norðvestur-suðaustur. Tóft B er um 12 m VSV við tóft A í norðausturhorni gerðis C. Tóft B er óljósari en er líklega um 8 m á lengd og um 8 m á breidd. Gerði C er fast austan við tóft B. Gerði C er um 55x50 m að utamáli og liggur norðvestur-suðaustur. Veggir gerðisins hafa trúlega tengst veggjum tóftar B að norðvestan og suðvestan. Mannvirkin

eru hlaðin úr torfi og grjóti en veggir eru líklega vel grasigrónir og signir. Innanmál tófta, umsvif veggja og fjöldi hólfa eru óþekkt. Hér hafa mjög líklega verið beitarhús og einhvers konar aðhald.

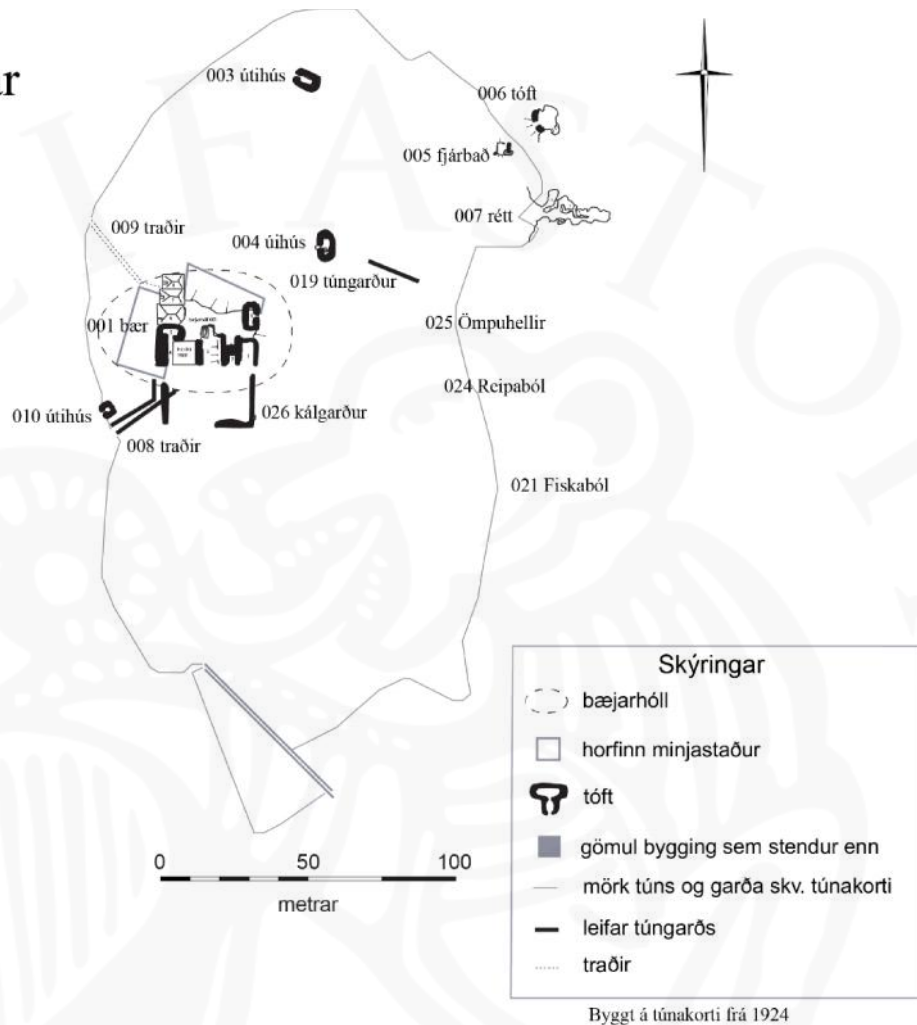
Hættumat: engin hættu

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

Hamragarðar

Stærð túna 2,7 ha
Stærð matjurtagarða 1010 fm

8 hdr. 1695/1709. JÁM I, 90. "Hamragarðar er lítil jörð. Hún er sjálfstæð, var snemma skipt úr Stóra-Dalslandi að talið er. Bærinn stendur vestan undir 80-100 m háum klettavegg. Tveir fossar falla fram af klettunum, Seljalandsfoss sunnar og Gljúfurárfoss norðar, og setja þeir sérstæðan svip á landslagið. Grasivaxið undirlendi framan undir klettunum er lítið. Tún er þar umhverfis bæinn, valllendisbrekkur undir klettunum og mýrlent þar sem lægst er. Þetta land var allt heyskaparland síðasta ábúanda. Um síðustu aldamót hafði Markarfljót gengið svo á undirlendið að það var komið að brekkurótum norðan við Seljalandsfoss og gamla túnið eitt var eftir. Þá var allt að helmingur heyskapar sóttur í Fitjamýrina. [...] Ofan klettabrúnar er Hamragarðaheiði. Hún er fremur mjó tunga milli Seljalandsár og Gljúfur. Fer heiðin hækkandi eftir því sem austar dregur og er að mestu leyti grasi vaxin, enda í skjóli af Neðri-Dalsheiði að norðan og Seljalandsheiði að sunnan og suðaustan. Á heiðinni eru góðir sauðfjárhagar. [...] Í Hamragörðum var búið til 1963, er þáverandi ábúandi hætti búskap og gaf jörð sína Skógræktarfélagi Rangæinga." (SB IV, 186).

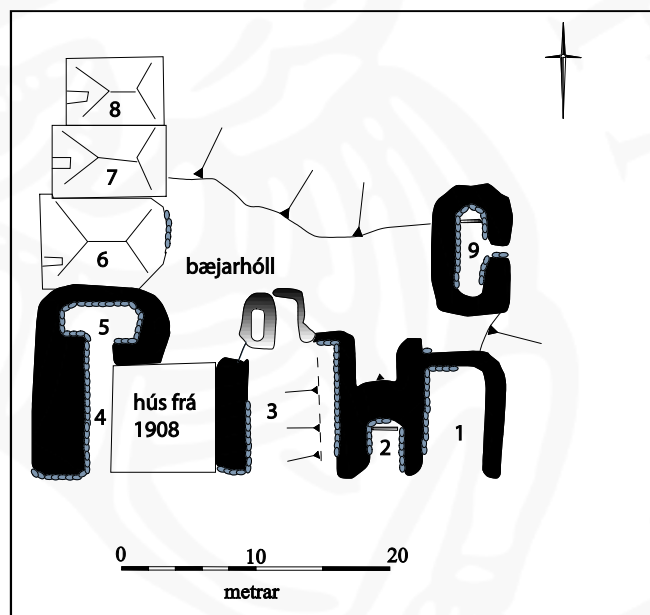
1709: "Slægjum granda skriðud og grjótshrun úr fjallinu. Af beitarlandi og engjum hefur Markarfljót stórum brotið, so af engjum, sem í gamladaga brúkaðar voru, er ekkert eftir orðið." (JÁM I, 90) 1924: Tún 2,7 ha, garðar 1010m².

Bærinn á Hamragörðum er sýndur á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924. Bæjarhúsin eru enn á sama stað. Á Hamragörðum er rekið tjaldsvæði á gamla heimatúninu og bæjarhúsin nýtt að hluta undir þá starfsemi, m.a. salerni. Þjónustuhúsið er fyrir norðvestan bæinn, fyrir neðan gamlan árbakka Markarfljóts sem kallast Túnbrík. Sá bakki afmarkaði vesturhlið túnsins. Fyrir norðan Gljufursá er sumarbústaður í eigu afkomenda síðasta ábúenda á jörðinni. Uppi á Hamragarðsheiði eru tveir sumarbústaðir innan girðingar. Gamla heimatúnið er ennþá óraskað að mestu, þar eru varðveitt útihús, traðir og hluti bæjarhúsanna. Ljósmynd af bænum er í Sunnlenskum byggðum IV. Göngustígur liggur frá Harmagörðum að Seljalandsfossi og mikið af ferðamönnum er á svæðinu.

Bærinn er í miðju gamla heimatúnsins, uppi á flatlendi fyrir ofan svokallaða Túnbrík sem er gamall árfarvegur Markarfljóts. Allt umhverfis bæjarhúsin er slétt tún og rekið tjaldsvæði og ferðaþjónusta. Bæjarhóllinn og hluti af torfbænum eru ennþá varðveitt. Íbúðarhúsið á Hamragörðum var byggt 1908, líklega í miðjan bæjarhólinn. Haustið 2013 hófst viðgerð á íbúðarhúsinu og stóð hún ennþá yfir þegar skásetjari var á ferðinni vorið 2014. Nokkuð rask hefur orðið á bæjarhólnum til norðvesturs en þar voru byggð útihús á 20. öld sem eru ennþá

uppistandandi. Bæjarhóllinn er 38x34 m að stærð og snýr austur-vestur. Á honum er íbúðarhús byggt 1908, útihús frá 20. öld til norðvesturs og hlaðið útihús til norðurs. Á bæjarteikningunni og túnakorti sjást sambyggðir kálgarðar fyrir vestan og norðan bæinn en þeir eru horfnir. Bæjarhúsin eru á suðurhluta bæjahólsins og skiptast í 9 hól. Stafnar bæjarins snéru til suðurs. Lýsingin hefst til austurs, í hólfi 1. Það er 8x4 m að innanmáli og snýr norður-suður. Veggirnir eru 0,4 m á hæð og algrónir. Hólfið er opið til suðurs. Hólf 2 er vestan við hólfi 1. Það er 4x2 m að innanmáli og snýr norður-suður. Veggirnir eru 1,5-1,8 m á hæð og má sjá 7 umför grjóthleðslu þar að innan. Að utan eru

veggirnir algrónir. Steyptur garði liggur eftir norðurhlið hólfsins. Hólf 3 er vestan við hólfi 2. Það er 13x8 m að innanmáli og snýr norður-suður. Hólfið er opið til suðurs. Austurveggurinn er hlaðinn og gólfið vestan hans er niðurgrafið. Veggurinn er 10 m langur, 2 m á breidd og 0,2-0,5 m á hæð. Til norðurs eru steinsteyptir veggir í hólfinu og mögulega súrheysgryfja, þar er ferhyrndur kassi. Norðurveggur hólfsins er 2-2,5 m á hæð. Fyrir austan íbúðarhúsið var hlaða byggð 1909 en stafnarnir voru steyptir síðar. Þeir féllu 1987 og þakið fauk af síðar. Hólf 1-3 voru með hvítum steinsteyptum framhliðum sem sjást á ljósmynd í Sunnlenskum byggðum. Íbúðarhúsið er vestan við hólfi 3. Húsið er járnklætt timburhús á niðurgröfnum, hlöðnum kjallara. Ekki eru til sagnir um að mannvist hafi komið upp við þær framkvæmdir enda meira en 100 ár síðan. Þar standa yfir viðgerðir. Vestan við íbúðarhúsið er hólfi 4. Þar sést hlaðinn veggur, sem liggur til norðurs að hólfi 5. Gangurinn er 5x0,8 m að innanmáli og snýr norður-suður. Austurveggurinn er steyptur en sá vestari er hlaðinn. Hann er 1,5 m á hæð og má sjá 6 umför af grjóthleðslu í honum. Viðgerð stendur yfir á veggnum og í moldinni má m.a. sjá leirker, járn og bein. Hólf 5 er norðan við hólfi 4. Það er hlóðaelldhús sem var byggt 1780 eða 1786. Hólfið er

6x3 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Lofthæðin er um 3 m. Í vesturenda hólfsins má ennþá sjá hlóðir á hlöðnum bekk. Veggirnir eru 1,7 m á hæð og má sjá 10 umför af grjóthleðslu í þeim. Eitthvað hefur verið átt við hleðslurnar í gengum tíðina, m.a. stendur krani út úr norðurveggnum. Hólfið er ennþá undir þaki og má sjá hellusteina þar inni. Hólf 6-8 eru steinsteypt útihús, byggð á 20. öld. Í hólfi 8, sem er nyrst er salerni tjaldgesta. Hólf 9 er norðaustast á bæjahólnum, norðan við hólfi 1. Hólfið er í raun stakstæð tóft. Hún er 9x6 m að stærð, einföld og snýr austur-vestur. Veggirnir eru 1,5-1,8 m á hæð og má sjá 6-9 umför grjóthleðslu að innanverðu. Veggirnir eru algrónir að utan. Steyptur garði er til norðurs í tóftinni en líklega var einnig hlaðinn bekkur til suðurs. Kálgarður 026 var sambyggður bæjarhúsunum til vesturs og norðurs.

Mynd 278. Bæjarhóll 072:001, horft til austurs og VNV.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; Túnakort 1924; SB IV, 186

RA-072:002 hús útihús

63°37.301N 19°59.256V

Á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 er sýnt útihús um 150 m norðan við bæ 001, norðan við Gljúfursá. Útihúsið er 50 m sunnan við stöðul 018. Það stendur enn og var líklega byggt á sama stað og stekkur sem getið er í örnefnalýsingum. "Hamragörðum fylgir land norðan við Gljúfursá,

Mynd 279. Hús 072:002, horft til NNA.

undir hömrnum norður af Kattarnefi. Næst ánni þeim megin er Stekkún, og Lambhústún [sjá 003] gegnt því, vestan megin," segir í örnefnaskrá Þórðar Tómassonar. Útihúsið er innan sumarbústaðarlóðar, í eigu fjölskyldu síðasta ábúanda á Hamragörðum og ennþá undir þaki. Stekkurinn er sýndur á örnefnakorti Ingólfs Einarssonar, á sama stað og útihúsið. Húsið er uppi á gömlum og grónum árbakka Gljúfursár. Hann er 1 m á hæð og algróinn. Allt umhverfis húsið er búið að planta trjám og sléttar grasflatir eru inn á milli.

Guðrún Sveinbjarnardóttir lýsir útihúsinu í skráningu sinni 1980-1981. Þar segir m.a. að húsið sé ferhyrnt með steinsteyptum gaffli.

Bárujárn, hellur og torf séu í þakinu. Að innan eru veggirnir steinhlaðnir og jötur með hliðum. Húsið er nýtt sem geymsla í dag og er fullt af alls kyns dóti. Steinsteyptar tröppur eru norðvestan við húsið, upp

árbakkann. Stétt úr hellugrjóti er framan við húsið. Húsið er 3x3 m að utanmáli og veggirnir eru 1,4 m á hæð.

Hættumat: hætta, vegna trjáræktar

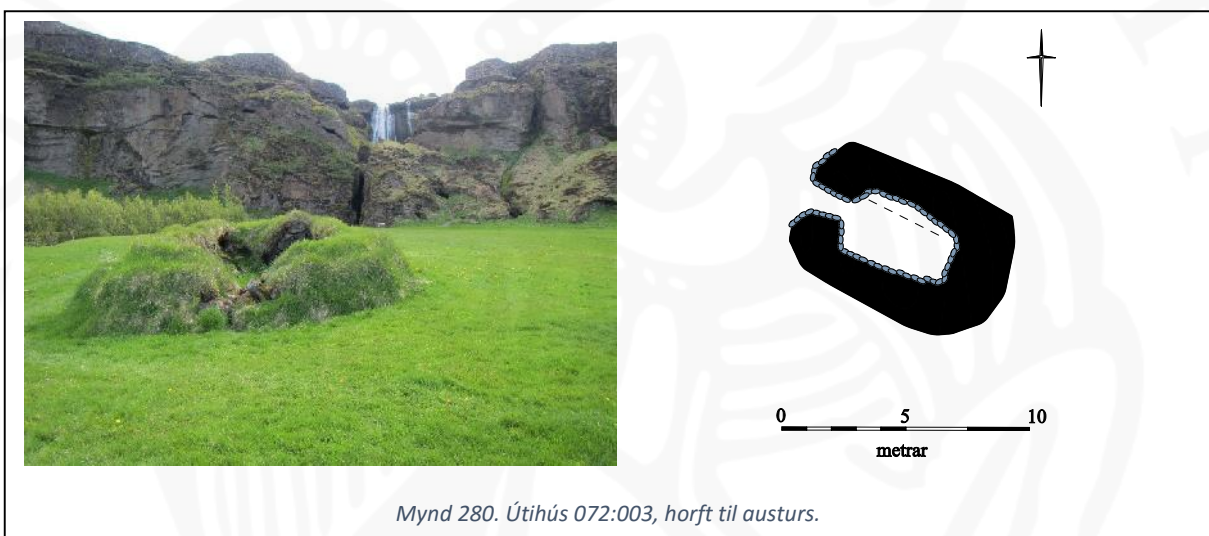
Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; Ö-Hamragarðar EG, 1; Ö-Hamragarðar ÞT, 2; GS: Drög að byggðasögu Eyjafjallahreppa; Ö-kort Ingólfs Einarssonar

RA-072:003 Lambhústún tóft útihús

63°37.273N 19°59.303V

Útihús er merkt á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924, um 90 m norðan við bæ 001 og rúmum 40 m norðan við útihús 004. "Hamragörðum fylgir land norðan við Gljúfursá, undir hömrnum norður af Kattarnefi. Næst ánni þeim megin er Stekktún [sjá 002], og Lambhústún gegnt því, vestan megin," segir í örnefnaskrá Þórðar Tómassonar. Í örnefnalýsingu Hamragarða segir: "Austur af bænum er Lambhústún og stekkatún [sjá 002] norðan við ána,".

Slétt, grasvaxið tún er umhverfis tóftina. Það er nýtt sem tjaldsvæði og það er jafnvel tjaldað inni í henni.

Mynd 280. Útihús 072:003, horft til austurs.

Tóftin er 8x6 m að stærð, einföld og snýr norðvestur-suðaustur. Veggirnir eru 1-1,5 m á hæð og hlaðnir úr torfi og grjóti. Þeir eru algrónir að utan en að innan glittir í 4-8 umför grjóthleðslu. Veggirnir eru lægstir til austurs. Grjóthlaðinn garði er við norðurhlið tóftarinnar en gras vex alveg yfir hann. Tóftin er opin til vesturs.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna frá 1906, Túnakort 1924; Ö-Hamragarðar ÞT, 2; Ö-Hamragarðar EG, 1

RA-072:004 tóft útihús

63°37.251N 19°59.296V

Útihús er sýnt 60 m norðaustan við bæ 001 og tæpum 40 m sunnan við útihús 003 á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Slétt, grasvaxið tún sem nýtt er sem tjaldsvæði er allt umhverfis tóftina og einnig er tjaldað inni í henni. Tóftin er 10x5 m að stærð, einföld og snýr norður-suður. Hún er egglega og opin til vesturs. Veggjahrun er í opinu og inni í tóftinni sjálfri. Veggirnir eru úr torfi og grjóti og 1,7-2 m á hæð að utan og algrónir. Að innan eru þeir 1,3 m á hæð og þar glittir í 5 umför grjóthleðslu. Það sér móta fyrir bekkjum/görðum til norðurs og suðurs, hrun er yfir miðju þeirra. Þeir eru 0,3 m á hæð og grjóthlaðnir. Vestan við tóftina er lág í túninu og liggur hún undir tóftina sem hefur sigið í miðjunni.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906

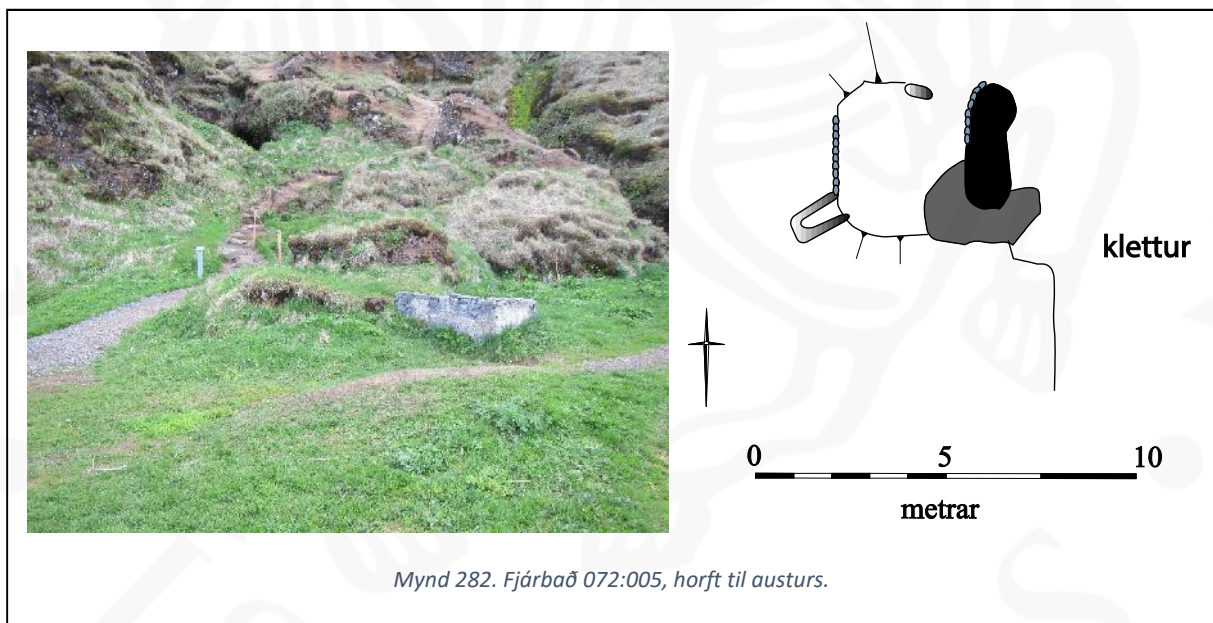

RA-072:005 mannvirki bað

63°37.250N 19°59.221V

Guðrún Sveinbjarnardóttir minnst á fjárbað í skráningu sem gerð var 1980-1981. Fjárbaðið er 100 m norðaustan við bæ 001 og rúma 10 m norðvestan við rétt 007. Það er vestan við kletta fyrir framan fossinn Gljúfrabúa og göngustígur upp á klettanna liggur þarna til austurs.

Slétt, grasvaxið tún er fyrir vestan, norðan og sunnan fjárbaðið. Þar er tjaldsvæði. Klettur og hamrar eru til austurs.

Fjárbaðið er vestan við klett og er 4x4 m að stærð. Hlaðinn veggur er vestan við klettinn og fer upp á hann að hluta. Hann er 0,3 m á hæð og það glittir í 2 umför grjóthleðslu. Fyrir sunnan vegginn er upphækkun, líklega grunnur steinsteyprar byggingar. Í suðvesturhorni sést glitta í nokkra hleðslusteina og steypubrot. Hið eiginlega fjárbað gengur til suðausturs úr þessari upphækkun. Það er 2x1 m að stærð og 0,5 m á dýpt.

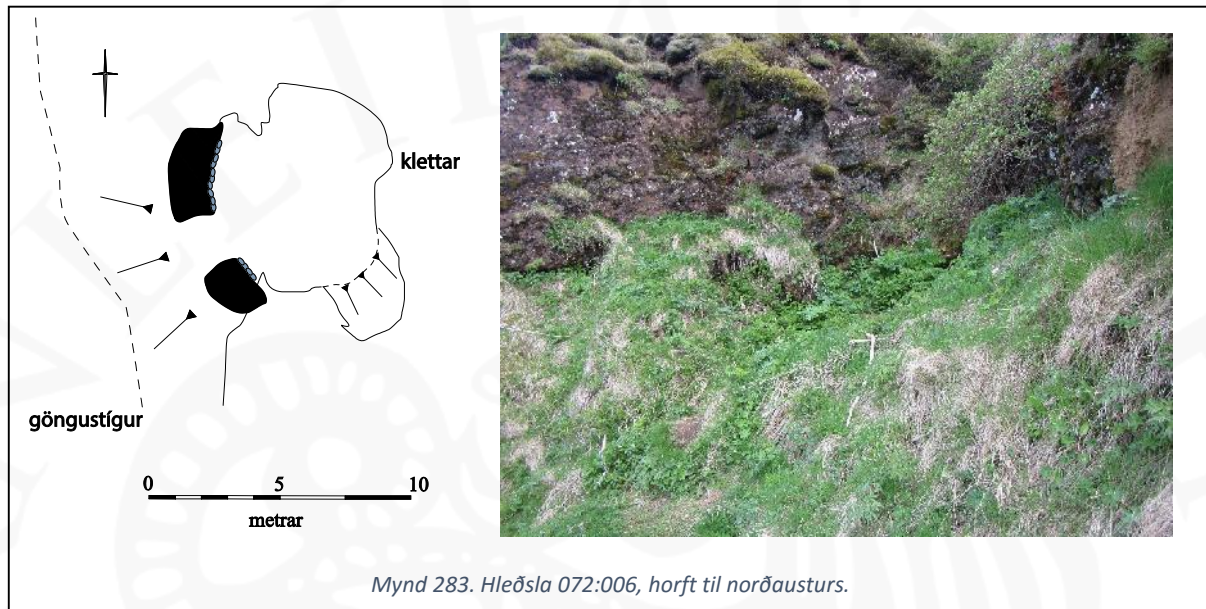
Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir:GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-072:006 hleðsla fjárskýli

63°37.246N 19°59.222V

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá árunum 1980-1981 segir: "Beint fyrir ofan [fjárbað] 005, uppi í berginu, hefur hellisskúti verið notaður sem kindakró." Fjárskýlið er tæpum 10 m austan við fjárbað 005 og rúmum 100 m austan við bæ 001. Fjárskýlið er uppi í klettunum, framan við Gljúfrabúa. Fyrir vestan (neðan) hellinn er gönguslóði að Gljúfrabúa. Hellirinn er 5 m hátt uppi í klettunum.

Mynd 283. Hleðsla 072:006, horft til norðausturs.

Hleðsla lokar skútanum til vesturs. Hún er 6 m löng, 1 m á breidd, 0,3 m á hæð og snýr norður-suður. Hleðslan er bogadregin og það glittir í 1 umfar grjóthleðslu í gegnum grasið. Hún afmarkar 6x6 m stórt svæði sem er ekki undir þaki. Brattir klettur afmarka aðrar hliðar. Hér er ekki um eiginlegan helli að ræða, heldur slútir bergið yfir skúta til suðurs. Þar austast er 0,8-1,3 m lofthæð en annars er ekkert þak.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

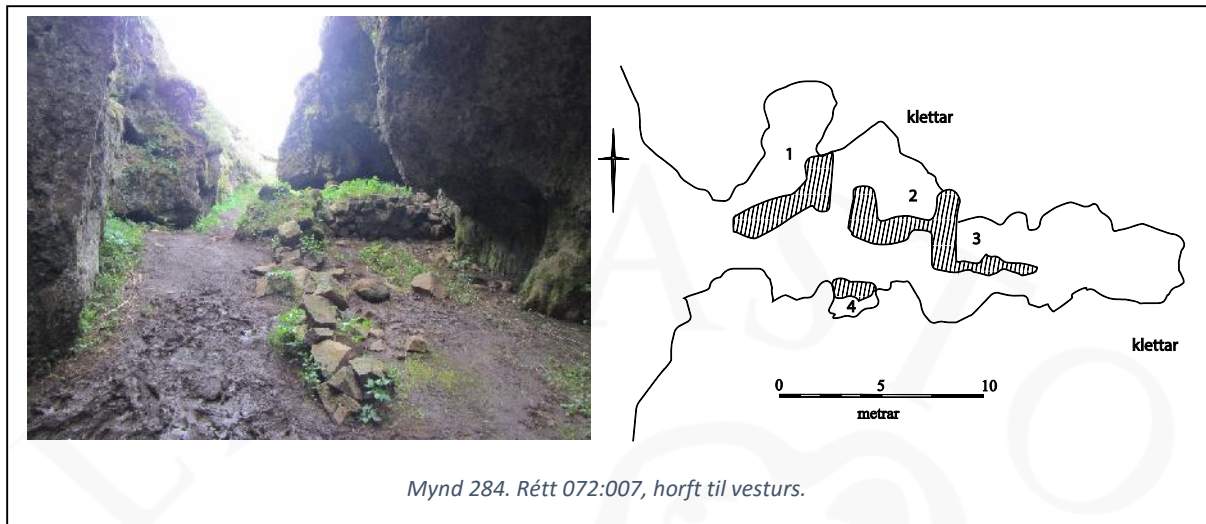
Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-072:007 hleðsla rétt

63°37.246N 19°59.210V

Um 100 m austan við bæ 001 er þröng gjá milli stórra stakstæðra kletta til norðurs og klettastáls til suðurs og austurs. Þar eru fjórar hleðslur sem afmörkuðu hellisskúta. Í örnefnalýsingu Þórðar Tómassonar segir: "Þá er Reipaból [024] og Ömpuhellir [025], skammt frá fjárréttinni, í austur frá bænum,". Í bókinni Manngerðir hellar á Íslandi segir: "Hellarnir í Hamragörðum eru náttúrulegir skútar í klettunum neðan við Fossinn Gljúfrabúa. Hleðslur eru þar um kring og sýnilegt að þeir hafa verið notaðir fyrir sauðfé."

Klettarnir og hamrastálið sem afmaka svokallaða rétt, eða gjá, eru 10-30 m háir og brattir. Gjáin liggur til austurs og göngustígur að Gljúfrabúa er í stakstæðum kletti til norðurs og austan við gjánnu. Klettarnir eru úr móbergi og snarbrattir. Inn í gjánni er mold og bleyta á köflum. Heimatúnið er vestan við gjánnu. Klettarnir og hamrastálið sem afmaka svokallaða rétt, eða gjá, eru 10-30 m háir og brattir. Gjáin liggur til austurs og göngustígur að Gljúfrabúa er í stakstæðum kletti til norðurs og austan við gjánnu. Klettarnir eru úr móbergi og snarbrattir. Inn í gjánni er mold og bleyta á köflum. Heimatúnið er vestan við gjánnu. Gjáin er 23x10 m að stærð og liggur austur-vestur. Gengið er inn í gjánnu í vesturenda, á milli um 20 m hárna hamra. Opið er 1-1,5 m á breidd og líklega var hægt að loka opinu með timburgrind. Í gjánni eru fjögur hólfr, þrjú til norðurs og eitt til suðurs. Lýsingin hefst vestast við norðurvegg gjánnar, í hólfi 1. Þar er grjóthlaðinn L-laga veggur sem lokar litlum hellisskúta. Hellirinn er um 3x3 m að stærð og lofthæðin þar inni um 1 m. Það þarf að skriða niður til að komast inn í hellinn og gólfið þar er lægra en í sprungunni. Veggurinn er 0,4 m á hæð, 1 m á breidd og má sjá 2-3 umför af grjóthleðslu í honum.

Mynd 284. Rétt 072:007, horft til vesturs.

Veggurinn afmarkar hellinn til suðurs og suðausturs en op er í suðvesturhorni. Hólf 2 er austan við hólf 1. Það er 5x4 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Lofthæðin er 2-2,3 m og bergið slútir þarna til suðurs og austurs. Veggirnir eru grjóthlaðnir og op er í suðvesturhorni. Veggirnir eru 0,5 m á hæð, 1-2 m á breidd og má sjá 5 umför grjóthleðslu. Hólf 3 er austan við hólf 2 og er austast í gjánni. Það er 4x2 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Umfang veggjanna er minna en í hinum hólfunum, þar er aðeins einföld grjóthleðsla sem er 0,2 m á hæð. Hólfið er opið til austurs. Hólfið gæti verið tvískipt, grjótdreif liggur þvert í gegnum það en þetta gæti líka verið hrun. Hólf 4 er sunnan við hólf 2. Þar er hleðsla sem lokar litlum helli. Hann er um 1x0,5 m að stærð og lofthæðin 0,7 m. Hleðslan er 1,5 m löng, 0,6 m há og þar eru 2 umför grjóthleðslu. Ekkert op sést inn í hellinn, hleðslan lokar honum alveg. Ekki er útilokað að fleiri hólf hafi verið í gjánni, klappað berghald sést sunnan við hólf 3 og þar var líklega fimmta hólfið. Klettarnir eru mosavaxnir á köflum og ekki er útilokað að fleiri berghöld leynist hér.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Hamragarðar ÞT, 1; Manngerðir Hellar, 239

RA-072:008 gata traðir

63°37.215N 19°59.388V

Traðir eru sýndar á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924. Þær lágu frá bænum til suðvesturs og enduðu við gamlan árbakka Markarfljóts. Traðirnar eru ennþá varðveittar

Mynd 285. Traðir 072:008, horft til suðurs.

en hafa verið lengdar til suðvesturs eftir að túnakortið var gert. Traðirnar eru vel varðveittar og fallegar. Ekki er algengt að traðir séu óraskaðar innan túna í dag og því um sérstæða fornleif að ræða. Leikvöllur er norðvestan við traðirnar og malarvegur vestan þeirra.

Allt umhverfis traðirnar er slétt, grasivaxið tún sem er nýtt sem tjaldsvæði.

Traðirnar eru 35x5 m að lengd og liggja norðaustur-suðvestur. Til austurs, næst bænum, eru steiptir hliðstólpur og þar var jafnframt rétt eða hólf til að geyma hesta. Það er 6x2 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Traðirnar eru 1,5-2 m breiðar og niðurgrafnar. Veggirnir eru

0,8 m á hæð að innan og hlaðnir úr torfi og grjóti. Að utan eru þeir 0,3 m háir. Líklega voru traðirnar hellulagðar, þær eru sléttar í botninn. Til vesturs er farið að hrynja í veggjunum og rof vegna ágangs ferðamanna sem stytta sér leið þar yfir. Traðirnar eru grasivaxnar og aldrei verið bílfærar. Eftir að

túnakortið er gert 1924 voru traðirnar lengdar til suðvesturs, neðan við árbakkann. Þar eru tæplega 50 m langir torfveggir, allt að Þórsmerkurvegi 249. Malarvegur liggur yfir nyrðri veggnum að hluta. Veggirnir eru 0,4 m á hæð, 1 m á breidd og algrónir. Umfang þeirra og gerð er mun minna en í eldri tröðunum.

Hættumat: stórhætta, vegna ábúðar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; Túnakort 1924

RA-072:009 heimild traðir

63°37.244N 19°59.375V

Traðir eru sýndar til norðvesturs frá bæ 001 á túnakorti frá 1924. Þær lágu frá kálgarði vestan við bæjarhúsin, þar sem núverandi malarvegur liggur upp gamlan árbakka Markarljóts. Næst bænum voru traðirnar örlítið sunnar en vegurinn.

Þar sem traðirnar lágu í heimatúninu er malarvegur yfir vesturhlutanum en slétt tún yfir austurhlutanum. Engin ummerki traðanna sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1924

RA-072:010 tóft útihús

63°37.218N 19°59.401V

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980-1981 er minnst á útihús suður af bænum, við traðir 008. Tóftin er 60 m vestan við bæ 001 og 110 m suðvestan við útihús 004. Um 3 m vestan við tóftina er malarvegur og traðir 008 eru fast til suðurs. Tóftin var í vesturjaðri heimatúnsins en er ekki sýnd á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 né túnakorti frá 1924.

Mynd 286. Tóft 072:010, horft til austurs.

Slétt tún er ofan (austan) við tóftina sem er grafin inn í árbakkann. Allt svæðið er grasivaxið. Tóftin er 6x4 m að stærð, einföld og snýr norður-suður. Hún er grafin inn í brekkuna til austurs. Veggirnir eru 0,8-1,5 á hæð og hlaðnir úr torfi og grjóti. Þeir eru algrónir að utan en að innan glittir í 3-5 umför grjóthleðslu. Tóftin er opin til vesturs og þar var trégafl sem er horfinn. Bárujárn var í þaki og glittir í það ofan á veggjunum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

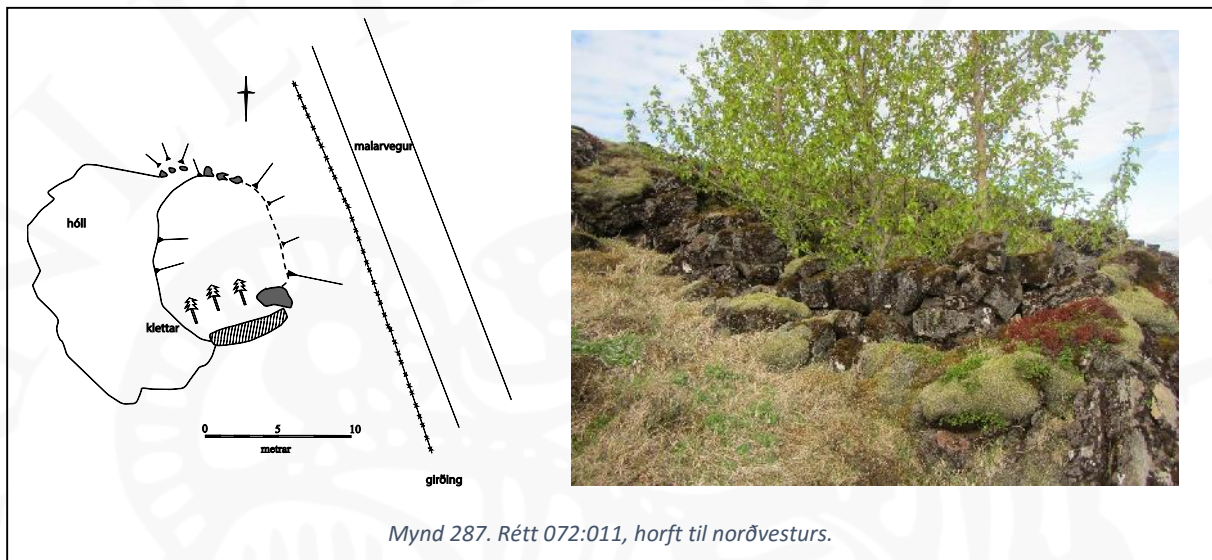
Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-072:011 hleðsla rétt

63°36.997N 19°58.627V

Þessi rétt hefur verið heimsótt nokkrum sinnum af fornleifafræðingum á síðustu árum. Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980-1981 segir að þetta sé rétt sem lítið sé eftir af. Árið 2000 var

unnið deiliskipulag vegna fyrirhugaðrar frístundabyggingar í suðurhluta Hamragarðaheiðar. Þar segir: "Rétt áður en komið er að útihúsunum tveim nr. 038 og 039 [nú 014 og 012], er lítilfjörleg hleðsla vestanmegin við veginn. Búið er að gróðursetja tré við hana." Í þeirri skýrslu var hleðslan skráð undir númerinu 072:041 en henni var gefið nýtt númer hér, villa var í eldri skýrslunni. Í skýrslunni *Fornleifaskráning vegna mats á umhverfisáhrifum vegna vegbóta á slóða upp á námu á Hamragarðaheiði* eftir Margréti Hallmundsdóttur segir: "Klettur mynda suðurvegg réttarinnar og að hluta austur- og vesturveggi. Hleðslur eru um 1 m á hæð. Breidd réttarinnar í austur-vestur er um 10 m, en skammhliðar eru um 7 m. Op snýr í norð-norð-austur.". Hleðslan er 20 m norðan við fjárhús 014 og

720 m suðaustan við bæ 001. Hún er uppi á Hamragarðaheiði, við tvo sumarbústaði sem þar eru. Vegur að sumarbústað er 10 m til NNV og annar slóði er 7 m til austurs. Þetta var fjárrétt.

Hleðslan er norðaustan við náttúrulegan hraunklett. Þar er búið að planta mikið af öspum og lerkitrjám inni í réttinni sjálfri og allt umhverfis hana. Óræktað tún er allt umhverfis hleðsluna, innan afgirts sumarbústaðarlands.

Réttin er sem fyrr segir 10x6 m að stærð, einföld og snýr norðvestur-suðaustur. Einungs norður- og suðurveggir réttarinnar sjást og eru grjóthlaðnir. Réttin var líklega opin til austurs eða norðausturs. Þar er einungs 0,2 m hár bakki. Suðurveggurinn er 0,5 m hár og 7 m langur. Hann er hlaðinn úr stóru grjóti og eru 3-4 umför grjóthleðslu þar. Umfang norðurveggjarins er minna, hann er lítið annað enn einföld steinaröð sem fer upp á bjargið.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

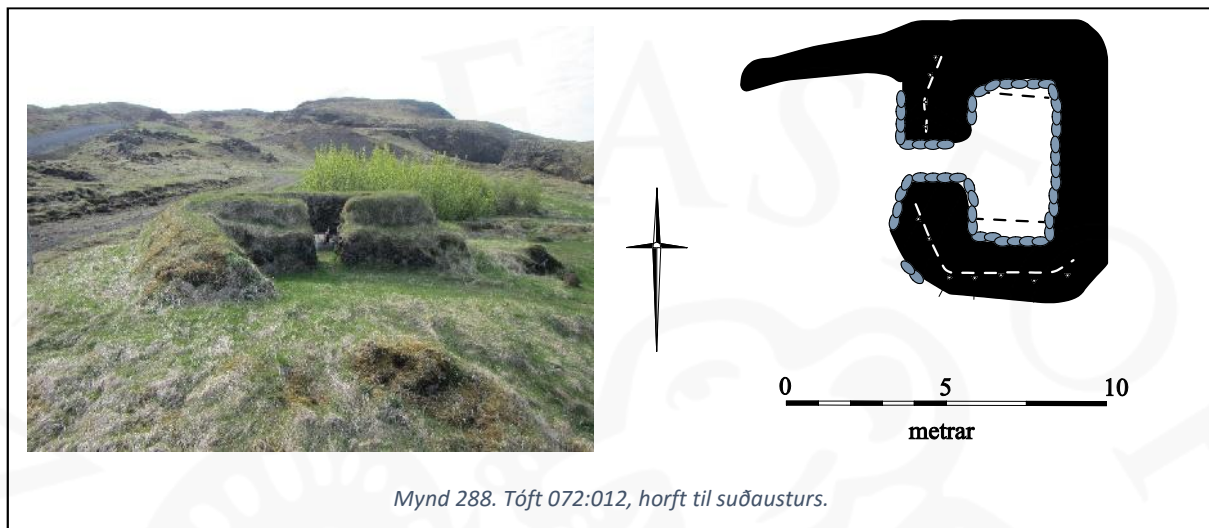
Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa; Ragnar Edvardsson, 12; Margrét Hallmundsdóttir, 14

RA-072:012 tóft beitarhús

63°36.980N 19°58.601V

Þessi staður hefur verið heimsóttur fjórum sinnum af fornleifafræðingum á síðustu árum. Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980-1981 var tóftinni fyrst lýst. Þar segir að bárujárnsþak hafi verið á tóftinni sem sé hlaðin úr grjóti og torfi. Þar segir einnig að austurgafli tóftarinnar sé lengri til norðurs og myndi skjólvegg. Í deiliskráningarskýrslu frá árinu 2000 segir: "Fyrri húsið, stendur sunnar og hærra í brekkunni, er ferhyrnt 6/6 m að utanmáli og veggir eru um 2 m þykkir. Á norðurgafli eru dyr. Gólf hússins er hellulagt. Ekki undir þaki." Í skýrslunni *Fornleifaskráning vegna mats á umhverfisáhrifum vegna vegbóta á slóða upp á námu á Hamragarðaheiði* eftir Margréti Hallmundsdóttur segir: "Húsið er hlaðið úr torfi og grjóti og er hleðsluhæð um 1,5 m. Innanmál hússins er 3 x 2 m og utanmál 6 x 6 m. Húsið snýr í norð-vestur. Veggjaþykkt er 2 m. Í framhaldi af norðvesturvegg er um 3,6 m langur veggur sem myndar skjólvegg. Bekkir eru með fram norður- og suðurvegg og hellur í gólfi." Tóftin er rúmunum

40 m suðaustan við tóft 014 og rúmum 750 m suðaustan við bæ 001, innan afgirts sumarbústaðarlands. Vírgirðing er við suðausturhorn tóftarinnar. Um 20-30 m suðvestar er sumarhús. Slétt, óræktað tún er innan sumarbústaðarlandsins. Tugum aspa hefur verið plantað 10-15 suðaustan við

tóftina en gras er næst henni. Tóftin er á hólbarði og land lækkar til suðvesturs frá henni. Tóftin er 9x7 m að stærð og snýr ASA-VNV. Hún er einföld og ekki mótar fyrir frekari hólfastkiptingu. Veggirnir eru 1,8 m á hæð og má sjá 5-8 umför af grjóthleðslu í þeim. Ofan á veggjunum er "stallur" sem er hálfveggjaþykktin. Að innan eru grjóthlaðnir garðar við skammhliðar. Tóftin er opin til vesturs. Lag tóftarinnar bendir til að um hesthús eða beitarhús sé að ræða. Skjólgarðurinn er eins að gerð og tóftin, veggirnir um 1,7 m og úr torfi og grjóti. Hann er 3 m langur og 1 m á breidd.

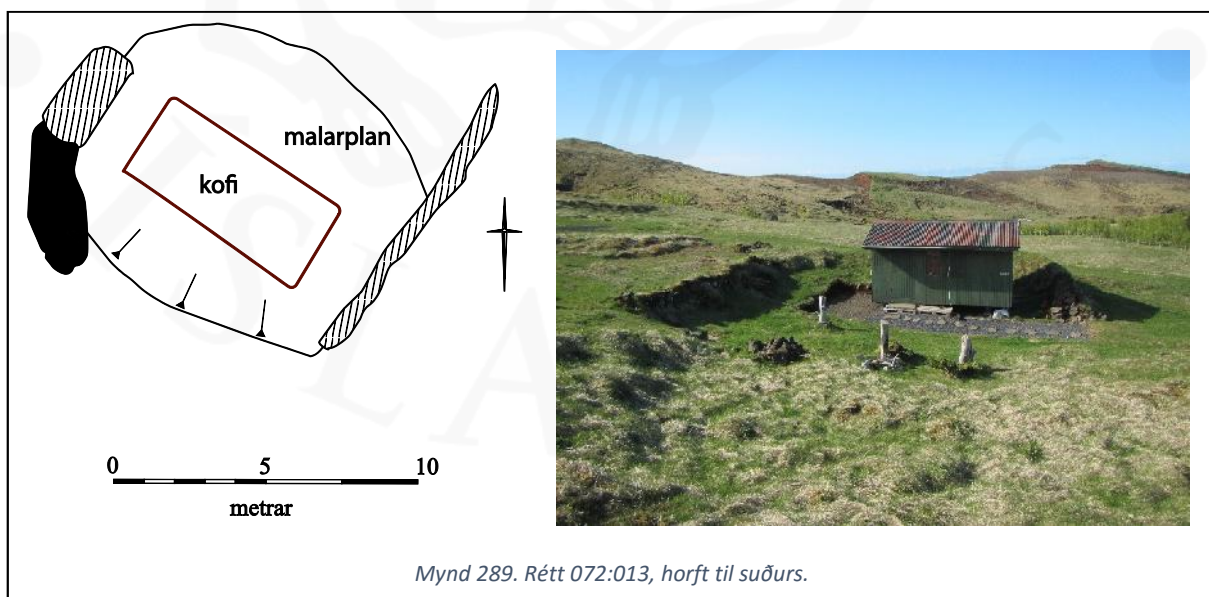
Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa; Ragnar Edvardsson, 1-12; Margrét Hallmundsdóttir, 16

RA-072:013 hleðsla rétt

63°36.997N 19°58.627V

Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur sem gerð var 1980-1981 er getið um rétt við tóft 014. Í skýrslunni *Fornleifaskráning vegna mats á umhverfisáhrifum vegna vegbóta á slóða upp á námu á Hamragaraðheiði* eftir Margréti Hallmundsdóttur segir: "Hleðslan er skeifulaga og er hluti af henni náttúrulegur bakki. Hleðslur eru um 1 m á hæð. Inn í hleðslunni stendur kofi sem notaður er sem

sumarhús. Í kring um sumarhúsið eru sléttar steinhellur sem hugsanlega er gamalt grjót sem notað hefur verið í þak." Réttin er tæpa 40 m suðaustan við beitarhús 014 og 750 m suðaustan við bæ 001. Sumarbústaður er "innan" réttarinnar og raskaði bygging hans réttinni, einungis suðaustur- og norðvesturveggir sjást enn.

Flatt, grasvaxið svæði með náttúrulegum lágum hólum og lautum. Afgirt sumarbústaðarland er allt umhverfis réttina.

Réttin er 10x10 m að stærð og var einföld. Til suðausturs var réttin niðurgráfin inn í lágt hólbarð og þar sést hlaðinn kantur. Þar má sjá 2-3 umför af grjóthleðslu. Til norðvesturs eru veggirnir hærri, 1 m á hæð og þar eru 4-6 umför af grjóthleðslu. Hluti þess veggjar er eingöngu grjóthlaðinn. Ekki er líklegt að veggnum hafi verið breytt eða raskað með tilkomu sumarhússins. Til suðvesturs og vesturs sést 0,5 m djúpur niðurgröftur og náttúrulegir klettur.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa; Margrét Hallmundsdóttir, 16-17.

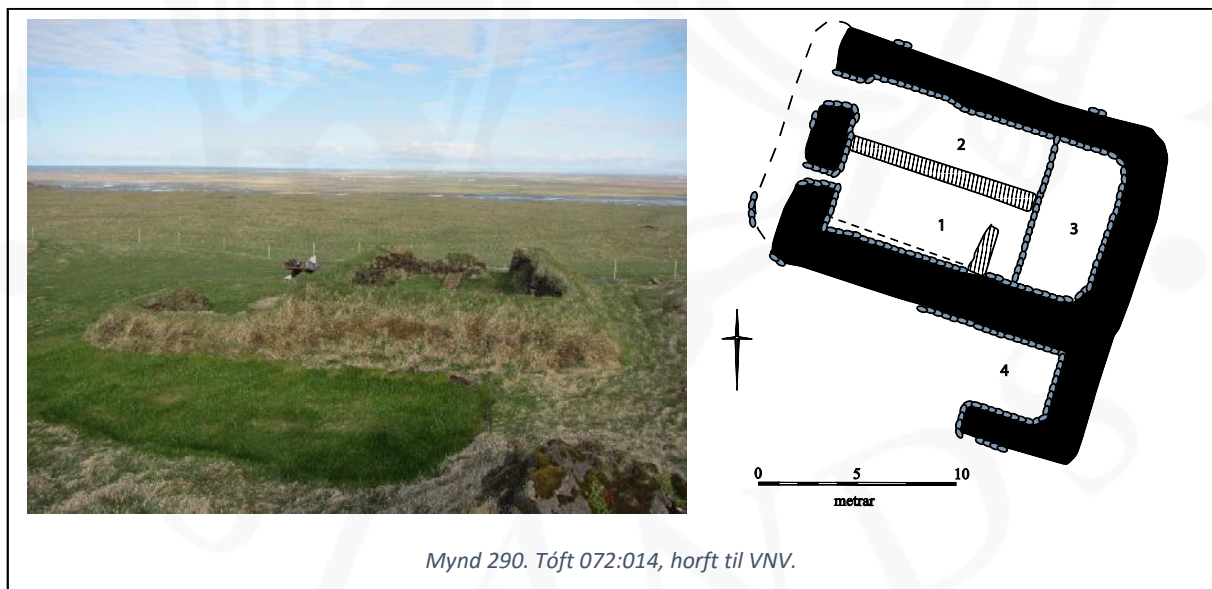
RA-072:014 tóft fjárhús

63°36.991N 19°58.645V

Í Sunnlenskum byggðum IV segir: "Á heiðinni [Hamragarðsheiði] neðanverðri voru fjárhús. Við þau hafði síðasti ábúandi ræktað tún." Fjárhúsin eru sýnd á örnefnakorti Ingólfs Einarssonar. Tóftin er innan afgirts sumarbústaðarlands, við nyrðri bústaðinn. Malarvegur að honum er fast norðan og norðvestan við tóftina. Tóftin er nýtt sem leikkofi barna og þar eru borð og stólar til að hvíla sig á. Tóftin er tæpa 720 m suðaustan við bæ 001.

Tóftin er í sléttu, grónu túni. Sunnan við tóftina hefur mikið af trjám verið plantað en vírgirðing á milli tveggja sumarbústaða er vestan við tóftina.

Tóftin hefur verið heimsótt nokkrum sinnum af fornleifafræðingum síðustu ár. Í deiliskráningarskýrslu frá 2000 segir: "Nyrðra húsið er neðar í brekkunni og hefur verið tvískipt, nyrðri endi þess hefur verið fjárhús og sá syðri hlaða. Húsið er allt 13/10 m að utanmáli. Fjárhúsið er 9/10m og hlaðan 4/10 að utanmáli. Fjárhúsið er hlaðið úr torfi og grjóti og standa hleðslur í um það bil 2m hæð. Ekki undir þaki.

Bæði húsin [sjá 012] voru byggð snemma á 20.öld." Í skýrslunni *Fornleifaskráning vegna mats á umhverfisáhrifum vegna vegbóta á slóða upp á námu á Hamragarðsheiði* eftir Margréti Hallmundsdóttur segir: "Fjárhúsin eru 18 m á lengd frá vestri til austurs og 11 m á breidd frá norðri til suðurs. Innanmál fjárhússins er 15 m og er hlaðan þar meðtalin. Fjárhús og hlaða eru aðskilin með 2 m breiðum vegg og er hlaðan töluvert dýpri en fjárhúsið og veggir hennar yfir 2 m á hæð. Innanmál hlöðu

er 3 x 6 m. Eftir miðju fjárhúsi er garði um 2 m á breidd. Dyraop er um 1,5 m og snýr í vestur. Líklega hefur verið annað op á vesturhlið en hrúnið hefur fyrir það. Annað hús er áfast við suðurhlið fjárhússins og nýtir suðurhlið hússins. Þetta hús er hesthús (...). Innanmál hesthússins er 5 x 3 m og er það opið til vesturs. Hleðsluhæð er um 1,5." Tóftin er 18x18 m að stærð og skiptist í 4 hólfi. Hólf 1-2 eru fjárhúsin, hólf 3 hlaðan og hólf 4 er hesthús. Lýsingin hefst hér til suðvesturs, í hólfi 1. Það er 10x4 m að innanmáli og snýr suðaustur-norðvestur. Veggirnir eru 1-1,3 m á hæð, algrónir að utan en að innan má sjá 3 umför grjóthleðslu. Op er á miðjum norðvesturvegg. Grjóthlaðinn og steinsteyptur garði skilur á milli hólfs 1 og 2 og ekki var innangengt á milli. Hann er grjóthlaðinn neðst en steypdur að ofan. Hann er 0,3 m á hæð og 1 m breidd. Í norðausturhluta er grjóthlaðinn veggstubbur, 0,8 m á hæð og mögulega var þar annað hólf. Hólf 2 er norðan við hólf 1. Það er 10x3 m að innanmáli og eins að gerð og lögun og hólf 1. Veggirnir eru 1,6-1,7 m á hæð og þar má sjá 6-8 umför af grjóthleðslu. Hólf 3 er suðaustan við hólf 1-2. Það er 8x4 m að innanmáli og snýr norðaustur-suðvestur. Hlaðan er niðurgrafin um 0,4 m og veggirnir eru 1,8 m á hæð. Það má sjá 9-12 umför af grjóthleðslu í þeim. Ekkert op er inn í hólfið. Hólf 4 er sunnan við hólf 3. Það er 4x4 m að innanmáli og opið til norðvesturs. Veggirnir eru 0,8 m á hæð og hér og þar glittir í 2 umför af grjóti í þeim. Þetta var hesthúsið.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: SB IV, 186; Ö-kort IE; Ragnar Edvardsson, 12; Margrét Hallmundsdóttir, 14-15

RA-072:015 hleðsla óþekkt

63°36.968N 19°58.586V

Mynd 291. Garðlag 072:015, horft til NNW.

Í skýrslunni *Fornleifaskráning vegna mats á umhverfisáhrifum vegna vegbóta á slóða upp á námu á Hamragarðheiði* eftir Margréti Hallmundsdóttur segir: "Fast við veginn um 8 m suðaustur af tóft [sjá 012] er óljós rétt. [...] Hleðsla er um 30-40 sm há og myndar skeifu sem alls er 20 m löng. Mikið af öspum er gróðursett við garðlagið." Garðlagið er tæpum 15 m suðaustan við tóft 012 og tæpum 800 m suðaustan við bæ 001. Garðlagið er afar óljóst og tugum aspa hefur verið plantað í og umhverfis það.

Óræktað tún, uppi á Hamragarðheiði. Hleðslan er innan afgirts sumarbústaðasvæðis.

Garðlagið er 13 m langt, 1 m á breidd, 0,3 m á hæð og algróið. Það liggur norðvestur-suðaustur í lág eða skurði og ekki er útilokað að það tengist skógrækt. Norðurendinn sveigir til austurs, við vírgirðingu. Garðlagið er óskýrt sökum aspanna sem eru í og við það.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

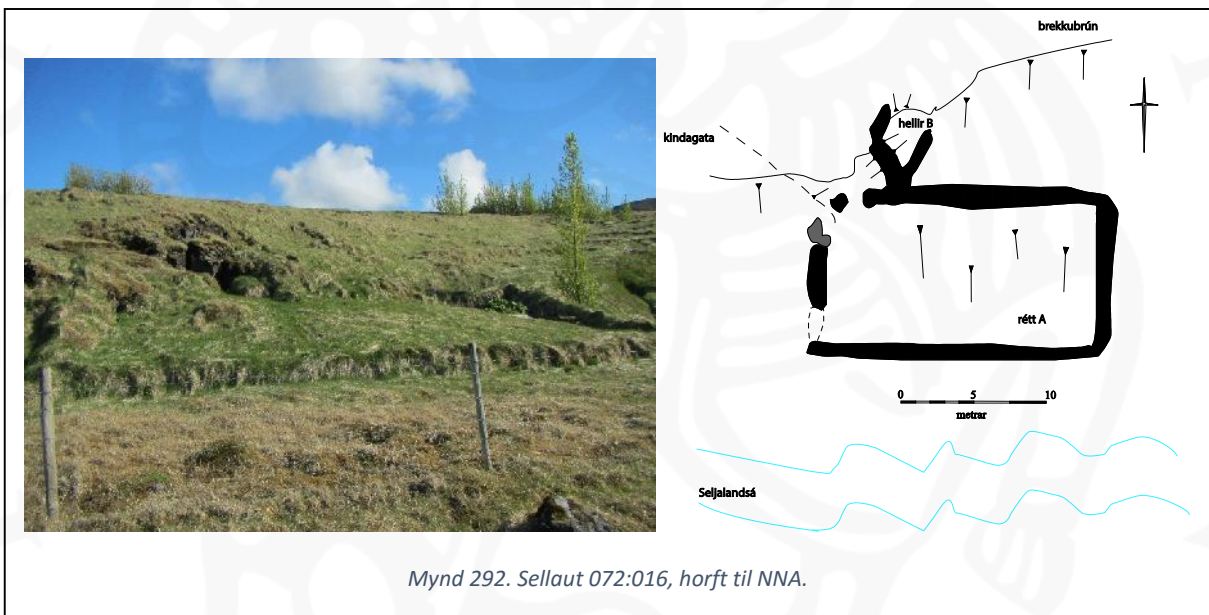
Heimildir: Margrét Hallmundsdóttir, 17

RA-072:016 Sellaut hellir rétt

63°36.922N 19°58.655V

Þessi staður hefur verið heimsóttur nokkrum sinnum í gegnum tíðina. Í Sýslu- og sóknarlýsingu Rangárvallasýslu sem gerð var 1838 segir: "Hamragarðar hefur haft fyrrum selstöðu í heimalandi sínu, einninn aflögð fyrir löngu." "Austar í á þessari er gljúfragil, sem heitir Dimmagljúfur. Suður af því er Löngulágarholt og suður af því Heiðartún og Hellislaut, sem áður hét Sellaut," segir í örnefnalýsingu Þórðar Tómassonar. Hellislaut/Sellaut er merkt inn á örnefnakort Ingólfs Einarssonar á sama stað. Í skráningu Guðrúnar Sveinbjarnardóttur frá 1980-1981 er minnst á rétt sem þarna er. Í vinnugögnum

hennar segir: "Rétt og dilkur; réttin er hlaðin, yfirgróin úr grjót- og torfveggjum upp að hlíðinni. Dilkurinn er inní réttinni og undir steini- lítill hellir. Rétt vísar í 300°, lengd 18,1m, breidd 10,2m. Í dilk er steinhlaðin jata eftir endilöngu, hellur í gólfi. Hlaðnar dyr úr austurhlíð. Gat í klett inn að sunnanverðu, lengd 8,25m, breidd 4,75m." Í deiliskráningarskýrslu frá 2000 segir: "Náthagi er í laut við ána og lítill hellisskúti sem hlaðið hefur verið fyrir. Náthaginn er hlaðinn úr torfi og gróinn. Lengd 18 m, breidd 10 m og hleðsluhæð um 80 sm. [...] Hellisskútin er lítill og hleðslan lítilfjörleg." Í skýrslunni *Fornleifaskráning vegna mats á umhverfisáhrifum vegna vegbóta á slóða upp á námu á Hamragaraðheiði* eftir Margréti Hallmundsdóttur segir: "Stekkurinn stendur við bratta brekku og kletta og við klettana er jafnframt hellisskúti sem hlaðið hefur verið við, hugsanlega lambakró. Stekkurinn er 18 m að lengd í austur-vestur og 10 m í norður suður og er hæð um 80 sm. Stekkurinn er hlaðinn úr torfi og er gróinn. [...] Hlaðið hefur verið fyrir framan hellisskúta og er hleðslan um 0-50 sm á hæð og er stærð króarinnar um 2 x 2 m. Líklega er um að ræða lambakró sem notuð hefur verið með stekknunum." Selið er 100 m sunnan við hleðslu 013 og 800 m suðaustan við bæ 001. Réttinn og hellirinn eru á grónu svæði við Seljalandsá, undir gróinni hraunbrún. Selstaðan var líklega við hellinn og hann hluti af henni. Suðausturhorn réttarinnar er nýtt undir matjurtagarð, líklega frá sumarústöðum sem eru skammt frá. Gróinn, þýfður mói vestan Seljalandár. Mikið gras er þar.

Minjarnar eru á svæði sem er 18x16 m að stærð og snýr austur-vestur. Réttin/náthaginn er 17x9 m að innanmáli, slétt að innan og snýr austur-vestur. Tóftin er í aflíðandi halla til SSV, að Seljalandsá. Rabarbari er í norðausturhluta réttarinnar sem bendir til þess að hún hafi verið nýtt sem kálgarður. Veggirnir eru 0,3-0,4 m á hæð, algrónir og torfhlaðnir. Þeir eru 0,5-1 m á breidd og vírgirðing var líklega ofan á þeim. Op er í norðvesturhluta tóftarinnar og annað mögulega til suðvesturs. Þessi tóft er líklega ekki mjög forn. Hellirinn er norðvestan við réttina, norðan við opin þangað inn. Hellirinn er í stórum, stakstæðum kletti sem skagar út úr gróinni hraunbrún. Loft hellisins er hrúnið að hluta og með tímanum hefur hann fyllst af jarðvegi. Skrásetjari komst ekki inn í hellinn, opin eru það lág og hann fullur af rusli. Lofthæðin er 0,3-0,5 m. Tvö op inn í hellinn, annað til norðvesturs úr hólfi 1 og hitt til suðausturs utan við réttina. Þar mótast óljóst fyrir hleðslum eða tóft og tröppum niður í hellinn. Tóftin er 4x4 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Veggjabrotin eru 0,5 m há og hlaðin upp að steini til austurs. Þar glittir í tvö umför grjóthleðslu. Farið var inn í hellinn til suðvesturs úr þessari tóft sem mögulega tilheyrði selstöðunni. Í norðvesturopinu sjást einnig veggjabrot. Þar eru veggirnir 0,4 m á hæð og glittir í 1-2 umför af grjóthleðslu. Hellisopið er stærra hér og hægt að kíkja inn í hellinn. Skrásetjari sá glitta í

timburjötur og mikið járnarusl. Hellirinn var greinilega nýttur sem fjárhús. Ekki er útilokað að þetta hólfi hafi einnig tilheyrt selstöðunni.

Hættumat: engin hætta

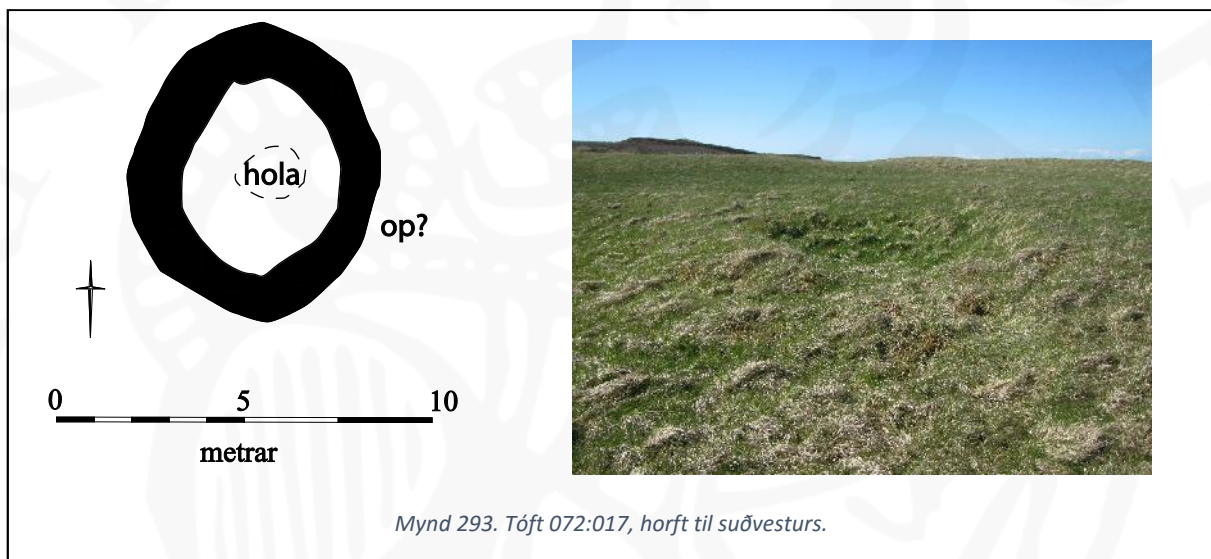
Heimildir: Ö-Hamragarðar ÞT, 2; GS: Drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa; Ragnar Edvardsson, 11; Margrét Hallmundsdóttir, 13; Ö-kort IE; SSR, 61; Ö-Hamragarðar, 2

RA-072:017 tóft fjárskýli

63°37.003N 19°58.716V

Í skýrslunni *Fornleifaskráning vegna mats á umhverfisáhrifum vegna vegbóta á slóða upp á námu á Hamragaraðheiði* eftir Margréti Hallmundsdóttur segir: "Um 70 m vestan við fjárhústóft [sjá 014], fyrir neðan grasi vaxinn bakka, er hringlaga garðlag, sem ekki er hægt að segja til um hvað hafi verið." Tóftin er 60 m vestan við tóft 014 og rúma 650 m suðaustan við bæ 001. Veggir tóftarinnar eru ekki miklir umfangs og frekar um niðurgroft að ræða.

Grasivaxinn, þýfður mói innan skógræktargirðingar. Víða eru lágar lautir og dældir.

Tóftin er 8 m í þvermál, hringlaga og einföld. Veggirnir eru 1 m á breidd og útflattir. Að innan eru þeir 0,3 m háir en að utan fjara þeir út og eru lægri. Þeir sjást best til norðurs og suðausturs. Líklega er op til austurs. Veggirnir eru algrónir og hvergi glittir í grjóti. Í miðju tóftarinnar er 0,4 m djúp "dæld" en ekki er vitað hver tilgangur hennar er. Hlutverk tóftarinnar er óþekkt, gæti m.a. verið fjárborg, -hús eða heygryfja.

Hættumat: hætta, vegna trjáræktar

Hættumat: hætta, vegna trjáræktar

Heimildir: Margrét Hallmundsdóttir, 17

RA-072:018 heimild útihús

63°37.324N 19°59.244V

Í skráningu sem gerð var 1980-1981 af Guðrúnu Sveinbjarnardóttur er minnst á útihús, norðan við útihús 002-004. Að sögn Guðjóns Traustasonar, heimildamanns, var tóftin nánast horfin í hans minni og man hann lítið sem ekkert eftir henni. Tóftin lenti undir slakka við skemmu sem hann byggði norðan við sumarbústað í eigu fjölskyldu sinnar. Þar er hún öröskuð, undir jarðvegi. Tóftin er rúmum 210 m NNA við bæ 001.

Slétt grasflöt sem afmarkast af birkitrjám er fyrir norðvestan áætlaða staðsetningu útihússins. Slakinn við skemmunna er 2 m hár og aflíðandi frá brekku að húsinu. Hann er grasivaxinn og sléttur.

Guðrún Sveinbjarnardóttir lýstir útihúsinu í gögnum sínum. Þar segir: "Ferhyrnd tóft, vísar í 318°, lengd 5,3m, breidd 2,8m, veggjaþykkt 0,9m, hæð 1,5m. Grjóthlaðin, mikið fallið inn í tóft, torf utan,

hraunsteinn. Dyr á miðri vesturhlið. Of mikið af steinum inni til að koma úr veggjum, þakhellur liggja í kring."

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

RA-072:019 garðlag túngarður

63°37.248N 19°59.270V

Garðlag liggur til austurs frá útihúsi 004 og endar skammt neðan við Ömpuhelli 025. Hér er líklega um túngarð að ræða sem hvorki er sýndur á túnakorti frá 1924 né bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906.

Túngarðurinn er í sléttu túni, grasivöxnu túni sem nýttur er sem tjaldsvæði. Rúmum 50 m austan við túngarðinn eru klettir framan við Gljúfrabúa.

Garðlagið er 30 m langt og liggur austur-vestur. Það er 3 m breitt, 0,3-0,4 m á hæð og grasivaxið. Það er líklega torfhláðið, rof er í vesturenda og ekki sést grjótt þar. Sem fyrr segir er þetta líklega túngarður eða vörslugarður.

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Mynd 294. Garðlag 072:019, austurs.

RA-072:020 hús mylla

63°37.139N 19°59.275V

"Þá er Myllufoss, sem dregur nafn af þófarmyllu Páls bónda í Hamragörðum um 1830. Var fossinn aflgjafi hennar. Síðar var þar kornmylla, og nú síðast raforkustöð," segir í örnefnaskrá. "Fyrsta vatnsrafstöð til heimilisnota, sem reist var í Vestur-Eyjafjallahreppi, var sett upp í Hamragörðum 1927. Hún er enn til eins og frá henni var gengið í byrjun." segir í Sunnlenskum byggðum IV. Rafstöðin/myllan er 180 m sunnan við bæ 001 og 60 m suðvestan við Stíg 023. Líklega voru myllan, þófarmyllan og raforkustöðin allar á sama stað. Húsið stendur enn og lítið upplýsingaskilti er á því.

Rafstöðin er neðan við grasivaxna brekku, við göngustíg milli Hamragarða og Seljalandsfoss.

Rafstöðvarhúsið var gert upp árið 2001 að sögn Þorsteins Jónssonar, heimildamanns. Það var sem fyrr segir byggt árið 1927 og er steinsteypt. Það er hvítmálað með flötu þaki. Grunnflötur þess er 4x3 m og dyr vísa til norðvesturs. Fyrir ofan húsið, undir Myllufossi var sett 20 þúsund lítra eikartunna og vatni safnað í hana. Tunnan sést enn undir fossinum og rör þar sem vatninu var veitt að rafstöðinni.

Hættumat: engin hættu

Mynd 295. Rafstöð 072:020 til hægri en til vinstri er eikartunna undir Myllufossi.

Heimildir:SB IV, 186; Ö-Hamragarðar, 1

RA-072:021 Þvottaból heimild fjárskýli

63°37.229N 19°59.233V

Þvottaból er sýnt á örnefnakorti Ingólfs Einarssonar, sunnan við Reipaból 024. Þvottaból er um 100 m austan við bæ 001, fyrir ofan (suðaustan) Ömpuhelli 025, uppi í hömrnum. Þar var þvottur þurrkaður eftir að hafa verið þveginn í ánni. Erfitt reyndist að taka nákvæmt hnit, skekkjan er of mikil þegar komið er uppi klettana og bergið slútir yfir.

Brött, grasivaxin brekka er til austurs, upp að hömrnum. Brekkan er gróin en annars eru klettarnir þverhníptir en slúta yfir syllu þar sem bólið er.

Í Þvottabóli má sjá klappað berghald, þar var líklega snæri sem þvotturinn var hengdur á. Fyrir ofan bólið er 20 m

þverhnípt hamrastál. Mögulega eru fleiri berghöld en skrásetjari kom ekki auga á þau.

Hættumat: engin hætta

Heimildir:Ö-kort IE

RA-072:022 Ærból örnefni fjárskýli

63°37.148N 19°59.181V

"Þessu næst [eftir rafstöð 020] er Stubbanef, síðan Ærból, Sígur [sjá 023] og Bæjarhilla ofan bæjarins," segir í örnefnaskrá Þórðar Tómassonar. Ærból er merkt fast sunnan við Stígslæk, efst í hömrnum, á örnefnakorti Ingólfs Einarssonar. Ærból var á milli myllu 020 og Stígs 023, ofarlega í hömrnum og farið ofan af Hamragarðaheiði þar inn. Svæðið sem um ræðir er um 50 m langt, 80 m hátt og skútar eru þar víða í beginu. Ekki er vitað hvort að bólið var náttúrulegt eða hlaðið þar fyrir en það fær að njóta vafans og talið til fornleifa. Ærból er tæpum 200 m suðaustan við bæ 001.

Heimildir:Ö-Hamragarðar ÞT, 1; Ö-Kort IE

RA-072:023 Stígur gata leið

63°37.148N 19°59.210V

"Þessu næst [eftir rafstöðinni 020] er Stubbanef, síðan Ærból [sjá 022], Sígur og Bæjarhilla ofan bæjarins," segir í örnefnaskrá Þórðar Tómassonar. Stígur er 180 m suðaustan við bæ 001 og er í lækjargili sem skerst inn í bratta hamrabrúnina. Farið er upp hjá svokölluðum Stígsfossi og upp á Hamragarðaheiði. Vírgirðing er í skarðinu sem farið er upp og hlið sem lokar leiðinni. Stígur er eina uppgangan á Hamragarðaheiði á stóru svæði og lá að fjárhúsum 014.

Stígur liggur upp bratta, grasivaxna brekku, að malarskriðu neðan við Stígsfoss. Lækjarspræna rennur hér niður á láglendi. Fossinn fellur niður hamrabrúnina og farið er upp norðan við fossinn.

Mynd 297. Stígur 072:023, horft til vesturs.

Leiðin er einföld kindagata og er ekki opin almenningi en mikið af ferðamönnum gengur þarna skammt neðar milli Seljalandsfoss og Hamragarða. Leiðin liggur til austurs, upp frá gamla heimatúninu. Vatn seytla niður gilið og þar er hált og lítið um grip á köflum. Leiðin er brött, upp á brúnina. Leiðin sést allt upp á Hamragarðaheiði, þar hverfur hún í gróður.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hamragarðar ÞT, 1

RA-072:024 Reipaból örnefni

63°37.237N 19°59.232V

"Þessu næst [eftir rafstöðinni 020] er Stubbanef, síðan Ærból [sjá 022], Sígur [sjá 023] og Bæjarhilla ofan bæjarins. Þá er Reipaból og Ömpuhellir [sjá 025], skammt frá fjárréttinni [007], í austur frá bænum," segir í örnefnaskrá Þórðar Tómassonar. Reipaból er sýnt á örnefnakorti Ingólfs Einarssonar, sunnan við Gljúfrabúa. Reipaból er um 20 -25 m norðan við Þvottaból 021 og um 90 m austan við bæ 001. Erfitt reyndist að taka nákvæmt hnit, skekkjan er of mikil þegar komið er upp við klettana og bergið slútir yfir.

Brött, grasivaxin brekka er til austurs, upp að hömrnum. Brekkan er gróin en annars eru klettarnir þverhniptir en slúta yfir syllu þar sem bólið er. Skrásetjari komst ekki alla leið í Reipaból, hamrarnir voru hálir og 20-30 m hátt fall niður úr bólinu. Skrásetjari sá vel að bólinu og varð ekki var við nein mannaverk. Telja verður líklegt að klöppuð berghöld leynist þar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hamragarðar ÞT, 1; Ö-Kort IE

RA-072:025 Ömpuhellir hellir bústaður

63°37.241N 19°59.236V

Mynd 298. Ömpuhellir 072.025, horft til austurs.

"Þessu næst [eftir rafstöðinni 020] er Stubbanef, síðan Ærból [022], Sígur [023] og Bæjarhilla ofan bæjarins. Þá er Reipaból [024] og Ömpuhellir, skammt frá fjárréttinni [007], í austur frá bænum. Fyrir löngu bjó þar einsetukona, og tók hellirinn nafn af vist hennar," segir í örnefnaskrá Þórðar Tómassonar. Ömpuhellir er 80 m austan við bæ 001 og 50 m austan við útihús 004. Að sögn Þorsteins Jónssonar, heimildamanns, var hellirinn nýttur sem gimbrakofi. Hellirinn er í lágum klettum og sést vel frá heimatúninu. Upp að honum er 3-5 m há brekka.

Til vesturs frá hellinum er grasivaxið tún, þar sem nú er tjaldsvæði. Til austurs eru háir

hamrar og fossinn Gljúfrabúi er skammt norðaustar.

Hellirinn er ekki stór, hann er 3,5x2 m að stærð og snýr austur-vestur. Lofthæðin inni í hellinum er 1-1,3 m og hann er opin til vesturs, opið er 1,5 m á breidd. Til suðurs, inni í hellinum er líklega klappaður bálkur eða bekkur. Ekki sér til áletrana, berghalda eða annarra mannaverka inni í hellinum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Hamragarðar ÞT, 1

RA-072:026 gerði kálgarður

63°37.218N 19°59.340V

Stakstaður kálgarður er sýndur á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924, fast sunnan við bæ 001. Bæjarhlaðið var á milli kálgarðsins og bæjarhúsanna. Kálgarðurinn er ennþá varðveittur, þar er bakgarður íbúðarhússins á Hamragörðum.

Slétt, grasivaxið tún er allt umhverfis kálgarðinn. Til norðurs eru bæjarhúsin. Í vesturhluta kálgarðsins er búið að planta trjám. Traðir 008 lágu að kálgarðinum úr suðvestri og afmakaði vesturveggurinn hluta þeirra.

Kálgarðurinn er 22x18 m að stærð og snýr austur-vestur. Veggirnir eru 0,3 m á hæð og hlaðnir úr torfi og grjóti. Öll norðurhliðin er horfinn sem og hluti af suðurhliðinni. Í vesturhluta kálgarðsins er mikið af trjám. Í suðausturhorni vex mikið af kerfli sem veldur því að þar er mikið af mold og uppsöfnun jarðvegs.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

Heimildir: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna 1906; Túnakort 1924

RA-072:027 varða

63°36.966N 19°58.530V

Í skýrslunni *Fornleifaskráning vegna mats á umhverfisáhrifum vegna vegbóta á slóða upp á námu á Hamragarðsheiði* eftir Margrét Hallmundsdóttur segir: "Aðeins austar en tóftirnar [sjá 013-14] um 10 m norður af vegi er varða. Aldur vörðunnar er óviss, hún gæti verið gömul eða jafnvel nýhlaðin. Ljóst er þó að vel hefur verið staðið að gerð hennar. Varðan er breiðust neðst um 1 m og um 1,5 m á hæð. Varðan er úr hraungrýti sem er að hluta mosavaxið." Varðan er rúma 60 m austan við tóft 012 og rúma 820 m suðaustan við bæ 001, uppi á Harmagarðsheiði. Varðan er á hraunhrygg, meðfram nýlegum malarvegi sem liggur að námu uppi á Harmagarðsheiði. Hlutverk vörðunnar er óþekkt.

Varðan er sem fyrr segir á hraunhrygg sem er 2-3 m á hæð og liggur VNV-ASA. Allt umhverfis er gróinn mói og mosavaxið hraun. Afgirt sumarbústaðarland er vestan við vörðuna. Varðan er um 1,7 m á hæð, 1x1 að grunnmáli og strýtulaga. Það má sjá 6-8 umför grjóthleðslu í henni. Varðan er vel hlaðin og stendur enn. Grjótið er lítið gróið.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Margrét Hallmundsdóttir, 18

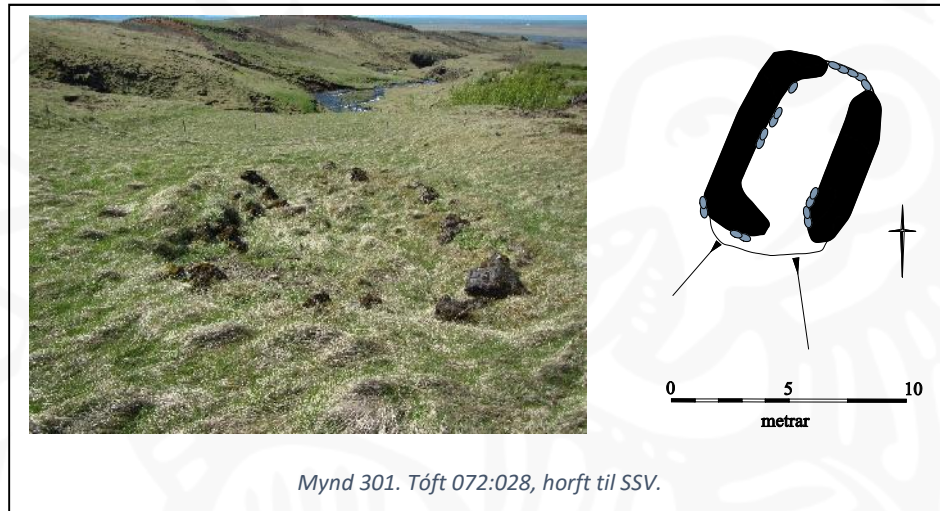

Mynd 300. Varða 072:027, horft til norðvesturs.

RA-072:028 tóft

63°36.942N 19°58.535V

Tóft er rúmum 40 m sunnan við vörðu 027 og 850 m suðaustan við bæ 001, uppi á Hamragarðsheiði. Í skýrslunni *Fornleifaskráning vegna mats á umhverfisáhrifum vegna vegbóta á slóða upp á námu á Hamragarðsheiði* eftir Margréti Hallmundsdóttur segir: "... rétt ofan við afgirt sumarbústaðaland er ferhyrnt garðlag. Hleðsla úr mosavöxnu, frekar grófgerðu hraungrýti myndar ferkantaða tóft, sem er um 6 m löng frá austri til vesturs, en 5 m frá norðri til suðurs. Mesta hæð veggja er um 80 sm að innanverðu þar sem hleðslan er hæst í norðvesturhorninu. Inngangur hefur hugsanlega verið á suðurvegg, við austurhorn. Það er þó verulega óljóst. Gróíð er að veggjum að utanverðu, en innan í tóftinni er malarborn,

eins og norðan við hana, alveg að vegslóða. Ekki er unnt að segja til um aldur þessarar hleðslu og verið getur að hún sé ekki ýkja gömul."

Gróinn mói þar sem víða koma klettur og grjót uppúr sverði. Hraunhryggur er norðan við tóftina.

Tóftin er 8x6 m að stærð, einföld og

snýr norðaustur-suðvestur. Veggirnir eru 0,3 m á hæð og eru lítið annað en einföld grjóthleðsla. Veggirnir eru grjóthlaðnir en hér og þar glittir einnig í torf. Inni í tóftinni er melur en hann er mun grónari en árið 2007. Op er til VNV. Tilgangur tóftarinnar er óljós sem og aldur hennar.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Margrét Hallmundsdóttir, 18

RA-072:029 Bóllaut örnefni fjárskýli

63°37.047N 19°59.161V

"Uppi í Hamragarðsheiði eru þessi örnefni: Syðst á heiðarbrúninni, sem vestur veit, eru hraunhólar, sem kallast Hraunkatlar. Norður af þeim er Bóllaut, Kvíalaut [030] og Norður-Steinkatlar," segir í örnefnaskrá Þórðar Tómassonar. Bóllaut er merkt inn á örnefnakort Ingólfs Einarssonar, skammt sunnan við Myllufoss [sjá 020]. Bóllaut er 280 m suðaustan við bæ 001 og 320 m norðan við rétt 040. Ekki er vitað af hvaða bóli lautin dregur nafn sitt af eða hvort að þar hafi verið fjárskýli. Svokallað Gvendarból er suðvestan við lautina, í hömrnum og Ærból 022 er norðvestan hennar.

Engin mannvirki sjást í Bóllaut. Örnefnið tengist líklega bolum í hömrnum til vesturs. Bóllaut er gróinn og mýrlend.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Hamragarðar ÞT, 2; Ö-kort IE

RA-072:030 Kvíalaut tóft kvíar

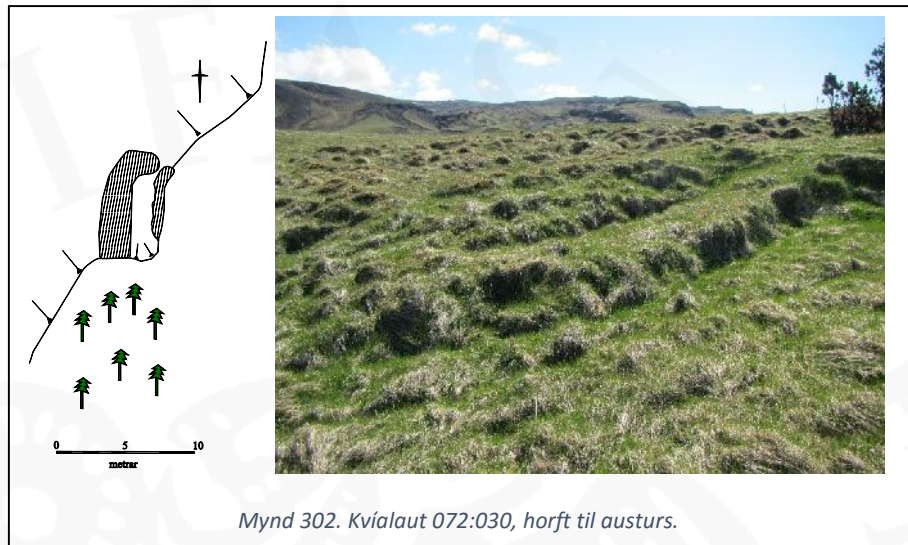
63°37.146N 19°59.083V

"Uppi í Hamragarðsheiði eru þessi örnefni: Syðst á heiðarbrúninni, sem vestur veit, eru hraunhólar, sem kallast Hraunkatlar. Norður af þeim er Bóllaut [029], Kvíalaut og Norður-Steinkatlar," segir í örnefnaskrá Þórðar Tómassonar. Kvíarnar eru 260 m suðaustan við bæ 001 og 400 m norðvestan við tóft 017. Kvíarnar eru innan afgirts sumarbústaðarlands. Þar er trjárækt og mikið af furu, öspum og birki

verið plantað. Kvíalaut er sýnd á örnefnakorti Ingólfs Einarssonar. Rúmum 5 m norðvestan við tóftina er stakur hraunklettur.

Kvíarnar eru í Kvíalaut, sem nær allt fram á hamrabrúnina. Þar er gróinn, þýfður mói. Svæðið er með lágum hryggjum og lautum víða.

Tóftin er hlaðin vestan við náttúrulega brekkubrún. Hún er 8x4 m að stærð, einföld og snýr norður-suður. Hún er grafin inn í brekkuna til austurs og suðurs. Veggirnir eru 0,4 m á hæð, 1,5-2 m á breidd og algrónir. Hún er mun greinilegri að utan en innan þar sem veggir hafa fallið meira saman. Tóftin er opin til norðurs.

Mynd 302. Kvíalaut 072:030, horft til austurs.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

Heimildir: Ö-Hamragarðar ÞT, 2; Ö-kort IE

RA-072:031 tóft útihús

63°37.166N 19°59.229V

Tóft er 150 m suðaustan við bæ 001 og 130 m vestan við Bóllaut 029 að sögn Þorsteins Jónssonar, heimildamanns. Tóftin er hlaðin upp við hamrastál og brött brekka er til vesturs, niður á láglendi. Tóftin er rétt utan heimatúnsins líkt og það er afmarkað á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakorti frá 1924.

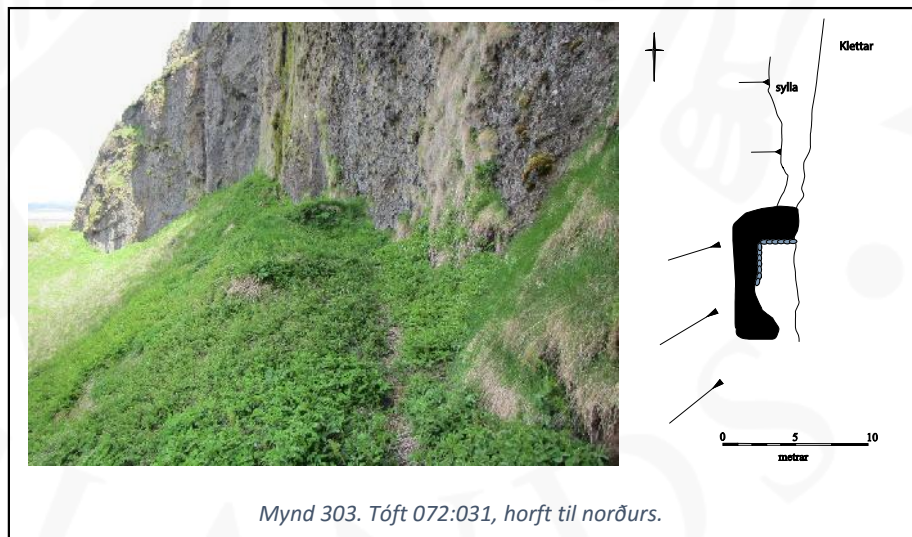
Fyrir sunnan tóftina er farið um Stíg 023.

Tóftin á syllu þar sem hamrastál mætir brattri brekku. Bjargið er um 30 m hátt og brekkan 20 m löng til vesturs. Hún er brött og náttúrulegir paldrar þar. Reynitré vex um 5 m vestan við tóftina, neðar í brekkunni.

Tóftin er 9x5 m að stærð, einföld og snýr norður-suður. Til

austurs afmarkast tóftin af bröttum hömrum en aðrir veggir eru úr torfi- og grjóti. Þeir eru 0,3-0,4 m á hæð, algrómir að utan en að innan glittir hér og þar í grjót. Tóftin er opin til suðurs og ekkert þak var yfir henni. Staðsetning tóftarinnar bendir eina helst til þess að um útihús eða heimarétt sé að ræða.

Hættumat: engin hætta

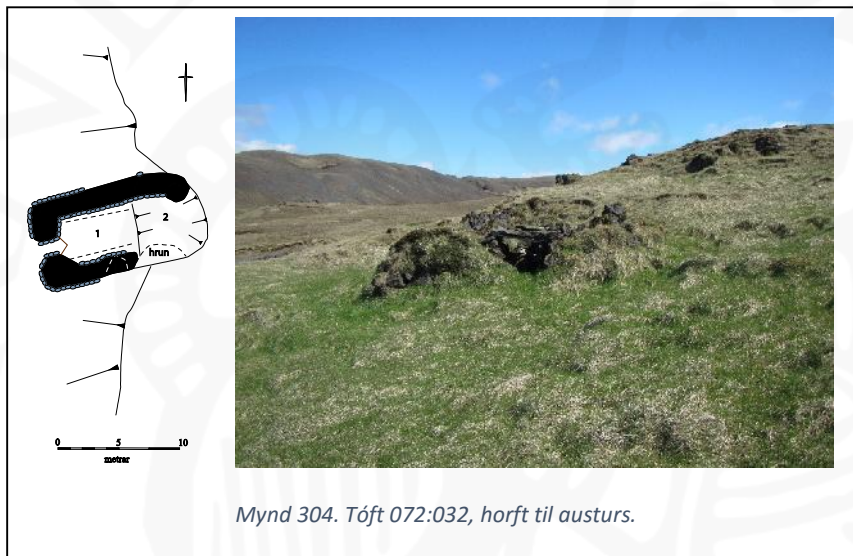

Mynd 303. Tóft 072:031, horft til norðurs.

RA-072:032 tóft beitarhús

63°36.878N 19°58.010V

"Í landnorður af Einbúa [Foss í Seljalandsá] er Sauðhússlaut, Dalir og Dalalækur," segir í örnefnaskrá Þórðar Tómassonar. Beitarhúsin eru tæpum 550 m austan við sel 016 og tæpum 1,3 km suðaustan við bæ 001. Sauðhússlaut og sauðhústótt eru merkt inn á örnefnakort Ingólfs Einarssonar frá 1979-81. Í skýrslunni *Fornleifaskráning vegna mats á umhverfisáhrifum vegna vegbóta á slóða upp á námu á Hamragarðheiði* eftir Margréti Hallmundsdóttur segir: "Tóftin er liggur frá SSV til ANA, undir svolítilli hæð, þannig að veggir austasta hluta hennar sameinast hæðinni. Tóftin er um 11 m löng og 6 m breið að utanmáli. Veggjabreidd er um 1,5 m. Mesta hæð veggja er um 1,5 m innst í tóftinni. Vestari langveggurinn er svo til óhruninn með tvöfaldri grjóthleðslu. Veggurinn er gróinn upp fyrir miðju, en þar fyrir ofan sjást um þrjú umför hraungrýtis. Talsvert er hrúnið úr austur- og suðurvegg. Líklega hefur verið bárujárnsþak á húsinu, [...] Mikið hrún og jafnvel hleðsla er fyrir innan innganginn í tóftina, sem er væntanlega úr framgaflinum sem hefur líklega verið eitthvað hærri en hliðarveggirnir. Hugsanlega

Mynd 304. Tóft 072:032, horft til austurs.

hefur hann verið hlaðinn alveg upp í rjáfur. Inngangur er mót SSV. Hann er um 70 sm breiður og sjást fjögur umför grjóts beggja vegna. Veggjahæðin við innganginn er um 80 sm. Fremst á milli veggja liggur ein spýta og önnur hefur verið innar. Ofan á þessum spýtum liggur stór, flöt hraunhella, um 100 x 60 sm að stærð og um 10 sm þykk."

Tóftin er uppi í brekkubrún

og til norðvesturs er grasivaxin laut. Nýlegur malarvegur liggur þvert yfir lautina. Svæðið er þýft, grasivaxið í aflíðandi hala til vesturs og norðvesturs.

Litlu er við lýsingu tóftarinnar að bæta. Hún er 14x7 m að stærð, snýr austur-vestur og skiptist í tvö hólfi. Lýsingin hefst til vesturs í hólfi 1. Það er 10x4 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Dyrnar eru á vesturvegg, þar inn. Garði er meðfram báðum langveggjum. Þeir eru 0,2 m á hæð, grjóthlaðnir og mosavaxnir. Hólf 2 er austar en ekki eru greinileg "skil" eða "veggur" á milli hólfanna. Góflið er 0,2 m lægra og það grafið inn í brekku. Veggirnir eru hrundir að hluta og eru 0,5-2 m á hæð. Þetta var hlaða.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hamragarðar ÞT, 2; Ö-Kort IE; Margrét Hallmundsdóttir, 21-22

RA-072:033 Hillan gata leið

63°37.502N 19°59.161V

"Austur af bænum Lambhústún og Stekktún [sjá 002 og 003] norðan við ána. Svo er Kúalág, Grettisskarð og svo; Hillan, sem nefnd er, er sniðgata norðarlega í fjallsbrúninni," segir í örnefnaskrá. Að sögn Guðjóns Traustasonar, heimildamanns, var þetta engjavegur frá bæ 001 og kýr voru einnig reknar á beit upp á fjallið hér. Hann lá til norðurs frá bænum, yfir Gljufursá á planka sem var við túngarð 038 og áfram meðfram hamrahlíðinni. Við svokallaðað Kattarnef var sneiðingur upp á Hamragarðheiði. Á leiðinni til baka fóru kúasmalarnir gjarnan niður svokölluð Skörð sem eru 250 m sunnar. Skörð eru merkt inn á örnefnaupprátt Ingólfs Einarssonar. Þetta er eina uppgangan fyrir norðan Gljufursá og eina leiðin sem kýr gátu farið upp á heiðina.

Timburstaur, úr girðingu, er í Hillunni á merkjum við Stóra-Dal RA-079. Grasivaxið, óræktað tún er á þessu svæði. Brekkan er brött og klettur eru efst í henni. Leiðin sést allt frá Gljúfursá og upp Hilluna.

Hillan er sniðgata, 2 m breið, 70 m löng og liggur til norðurs þvert á brekkuna. Leiðin fer upp á Hamragarðaheiði og hverfur þar. Leiðin var hvorki vagn- né bílfær. Það má sjá 2 grasivaxna paldra. Leiðin er algróin en stutt er niður á grjóti. Skrásetjara var ekki kunnugt um leiðina niður Skörð fyrir en seinna og fór ekki þangað.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hamragarðar, 1

Mynd 305. Hillan 072:033, horft til norðurs.

RA-072:034 garðlag vörslugarður

63°36.963N 19°59.388V

Í skráningu sem gerð var 1980-1981 af Guðrínu Sveinbjarnardóttur er minnst á garðlög við Seljalandsfoss, rétt áður en farið er fyrir múlann að Seljalandi RA-069. Garðlögin eru merkt á yfirlitskort Guðrúnar, sunnan við Seljalandsá, rúmum 520 m sunnan við bæ 001 og tæpum 250 m vestan við rétt 040. Þetta landsvæði tilheyrir líklega Seljalandi RA-069 en nýtt frá Hamragörðum.

Svæðið er grasivaxið og flatt. Þar er bílastæði fyrir ferðamenn sem leggja leið sína að Seljalandsfossi, salerni og kaffisala. Göngustígar liggja meðfram ánni, að fossinum.

Hnit A var tekið á þeim stað sem Guðrún merkir garðlagið. Þar er enga mannvist að sjá. Um 80 m sunnar eru hinsvegar þrjú garðlög sem fengu bókstaf til aðgreiningar. Vörslugarður B er L-laga og afmarkar svæði sem er 80x16 m að stærð og snýr VSV-ANA. Hann er 0,3 m á hæð, 0,5 m á breidd og algróinn. Vörslugarðurinn er líklega grjóthlaðinn. Hann er opin til VSV en brött brekka afmarkar suðurhlið hólfsins sem hér er. Mögulega var þetta hólfið fyrir búfénað eða kálgarður. Vörslugarður C liggur til norðurs frá vörslugarði B. Hann er 80 m að lengd, 1 m að breidd og 0,3 m á hæð. Garðlagið er algróið og umfang þess er meira en hinna garðlaganna. Hann endar skammt sunnan við bílastæði fyrir ferðamenn. Garðlag D liggur til suðurs, upp fjallhlíðina, suðaustan við garð B. Hann er 40 m að lengd, 0,2 m á hæð og grjóthlaðinn. Mögulega er þetta undirstaða undir girðingu.

Hættumat: stórhætta, vegna ábúðar

Heimildir: GS: drög að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa

Mynd 306. Garðlög 072:034, horft til norðvesturs og suðurs.

RA-072:035 álagablettur

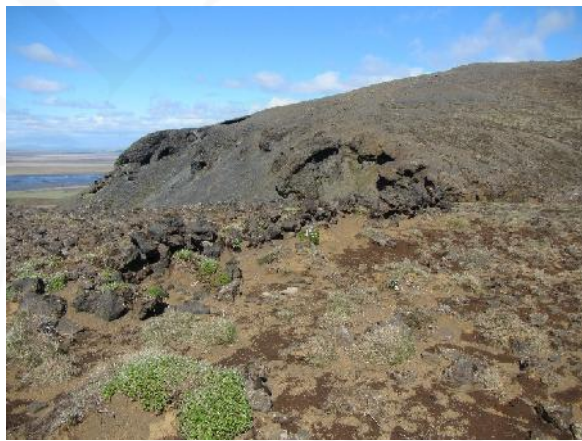
63°37.246N 19°59.215V

"Ýmsar huldufólkssögur voru sagðar frá Hamragörðum undir Eyjaföllum. [...] Þá gerðist það [á 19. öld] að þeir Hamragarðarbændur hjuggu birkihrislur í berginu hjá Gljúfuráfossi (Gljúfrabúa). Foreldrum þeirra fannst fátt um, en of seint var um að sakast. Fáum dögum síðar slasaðist annar bræðranna svöðusári og hinn blindaðist." Stór klettur er framan við fossinn, um 100 m austan við bæ 001, og þar vaxa hrislur hér og þar í berginu. Þetta er eflaust sama svæði og getið er í þjóðsögunni. Göngustígur að fossinum liggur upp þennan klett.

Heimildir: Þórður Tómasson: Þórsmörk, 32

RA-072:036 garðlag varnargarður

63°36.909N 19°59.233V

Mynd 307. Garðlag 072:036, horft til norðurs.

Garðlag er tæpum 100 m norðvestan við tóft 032 og rúmum 1,1 km suðaustan við bæ 001, uppi á Hamragarðsheiði. Ekki sér til annarra mannvirkja nærri garðlaginu og líklega er um varnargarð að ræða.

Garðlagið er á uppblásnu svæði, sunnan við Gljúfursá. Rúmum 50 m suðaustar er malarvegur. Allt umhverfis garðlagið er mold og hraungrýti.

Garðlagið er 11 m að lengd, 1 m á breidd og snýr NNA-SSV. Það er grjóthlaðið, 0,3-0,4 m á hæð og það má sjá 2-3 umför af einfaldri grjóthleðslu. Áfok er við norðausturenda garðlagsins og það nánast horfið þar.

Hættumat: engin hætta

RA-072:037 garðlag óþekkt

63°36.840N 19°58.122V

Grjóthlaðið garðlag er tæpa 120 m suðvestan við fjárhús 032 og rúmum 1,2 km suðaustan við bæ 001. Í skýrslunni *Fornleifaskráning vegna mats á umhverfisáhrifum vegna vegbóta á slóða upp á námu á Hamragarðsheiði* eftir Margréti Hallmundsdóttur segir: „Uppi í hlíðinni, um 380 m í aust-norð-austur

Mynd 308. Garðlag 072:037B, horft til norðurs.

frá garðlagi [sjá 013] eru óljós mannviki sem erfitt er að átta sig á [...] Alveg við vegslóðann liggur 45 m langur hryggur í austur. Hugsanlega er hér um garð að ræða sem sveigir örlítið í norður. Garðlagið er um 1,5 m breitt neðst og afar ávalt. Mesta hæð er 70 sm. Norðan við garðinn er uppblástur og gæti verið um að ræða jarðveg sem safnast hefur saman sunnan við þennan uppblástursmel. Er einnig hugsanlegt að garðurinn tengist öðrum mannvirkjum á svæðinu, garðlagi [hér B] og tóft [hér C]. Þar sem þetta [...] garðlag [A] endar liggur greinilegur garður (B) í SSV. [...] Nyrst er sá garður alveg gróinn á um 2 m kafla. Þá kemur rof í garðinn þar sem grasi vaxinn vegslóði í gegnum hann. Sunnan við hann tekur við um 3 m löng grjóthleðsla, sem deyr út í hlíðardragi sem er sunnan við hann. Þessi hleðsla er út stóru hraungrýti. Hleðslan er hæst nyrst um 40 sm há og 40 sm breið, eitt umfar. Fyrir austan grjótgarðinn er ílöng dæld [tóft c] sem gæti hugsanlega verið tóft, þó ekki sjáist beinlínis móta fyrir veggjum. Hún er um 11 m löng frá austri til vesturs og um 4 m breið. Dældin

er um 30 sm lægri en umhverfið, en sami gróður er í henni og umhverfis. Meðfram dældinni (tóftinni?) liggur slóði sem smalamenn hafa líklega keyrt eftir, upp á hæð fyrir ofan þessar minjar.“

Gróið, óræktað svæði. Inn á milli eru uppblásnir flákar og grjót.

Vorið 2014 var einungis eitt garðlag talið manngert, garðlag B. Í lýsingunni frá 2007 eru leiddar líkur að því að garðlag A sé náttúrulegt og það er raunin að öllum líkindum. Tóft C er náttúruleg laut, milli garðlags B og bíslóða. Garðlag B er 13 m langt, liggur norður-suður. Það er grjóthlaðið til norðurs en torf er í suðurhlutanum. Garðlagið er rofið í miðju, mögulega vegna kindagötu eða smalaleiðar. Garðlagið er 0,3 m á hæð, 0,5 m á breidd og má sjá 1 umfar grjóthleðslu í því. Garðlagið gæti mögulega verið undirstaða undir vírgirðingu, umfang og útlit þess bendir til þess.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Margrét Hallmundsdóttir, 19-21

RA-072:038 garðlag túngarður

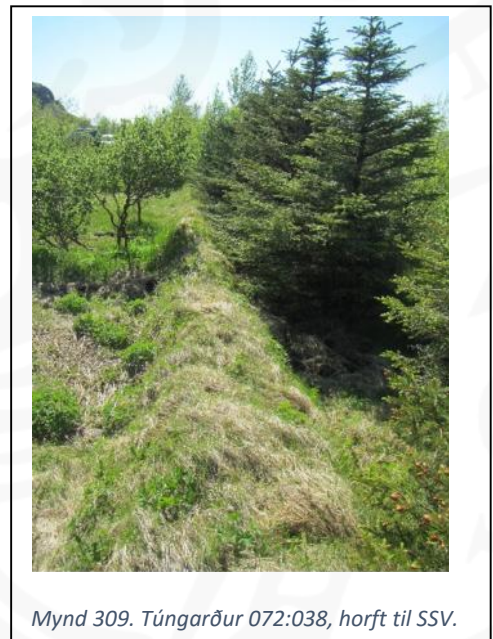
63°37.346N 19°59.252V

Túngarður er norðan við Gljúfursá og afmarkaði heimatúnið þar. Hann er ekki sýndur á bæjarteikningu danskra landmælingamanna frá 1906 né túnakorti frá 1924. Túngarðurinn er innan sumarbústaðargirðingar í eigu Guðjóns Traustasonar og fjölskyldu hans. Guðjón er giftur dóttur síðasta ábúanda á Hamragörðum. Þetta er mögulega svokallað Stekkatún sem getið er í lýsingu útihúss 002.

Túngarðurinn liggur eftir Túnbrík, gömlum árbakka Markarfljóts. Allt umhverfis það er búið að planta trám, m.a. greni, birki og öspum. Vestan við túngarðinn, utan túnsins er kartöflugarður Guðjóns.

Túngarðurinn sést á 90x10 m stóru svæði sem snýr norðaustur-suðvestur. Öll vesturhliðin er varðveitt, hluti af suður- og norðurhlið en til austurs er hann alveg horfinn. Hann er 1-1,5 m á breidd og 0,4-0,8 m á hæð. Hann er torfhlaðinn, hvergi sést glitta í grjót í veggjum né í rofi. Op er á miðri norðurhlið, þar lá leið 033 í gegn. Fyllt er með steinum upp í opið. Vírgirðing var ofan á garðinum að sögn Guðjóns en hún var tekin niður. Túngarðurinn náði upp að klettunum til austurs.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

Mynd 309. Túngarður 072:038, horft til SSV.

RA-072:039 frásögn kvíar

63°37.310N 19°59.325V

Að sögn Guðjóns Traustasonar, heimildamanns, var stöðull um 150 m norðan við bæ 001 og 60 m vestan við Stekkatún 002, norðan við Gljúfursá. Hann er merktur inn á örnefnakort Ingólfs Einarssonar. Að sögn Guðjóns var mjólkað á þessum stað, vestan undir gömlum árbakka Markarfljót sem kallaðist Túnbrík. Guðjón man ekki eftir mannvirkjum á þessum stað.

Árbakkinn er 1,5 m á hæð og er innan afgirts sumarbústaðarlands Guðjóns og fjölskyldu. Trjárækt er á þessu svæði.

Engin ummerki kvíanna sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna trjáræktar

Heimildir: Ö-kort IE

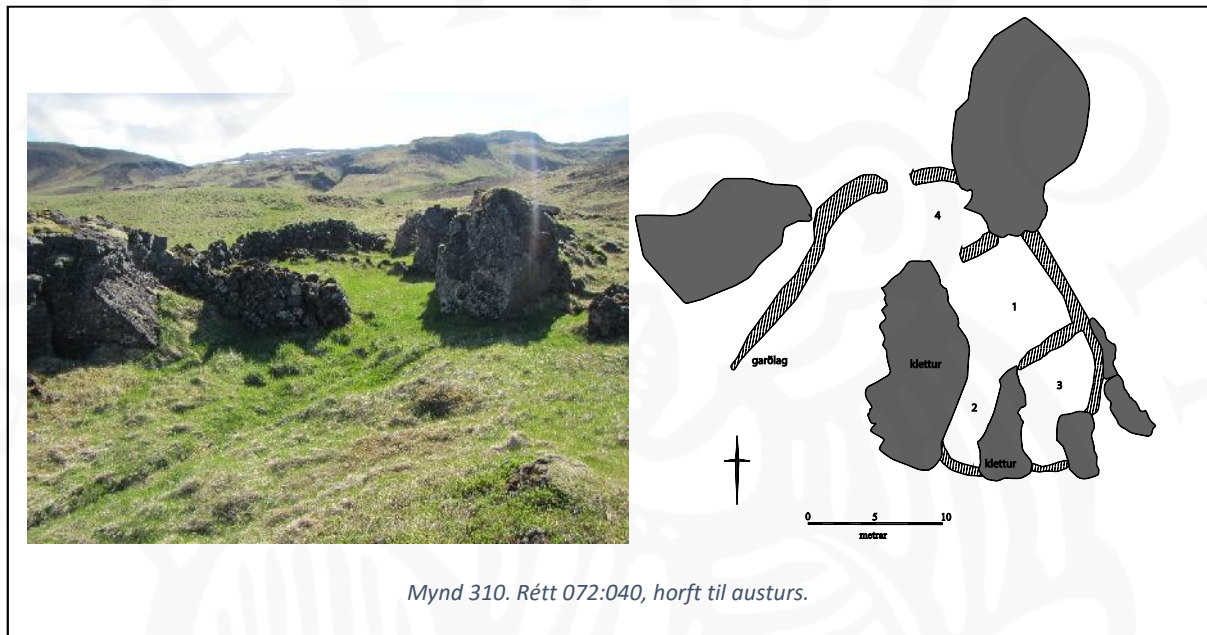
RA-072:040 tóft rétt

63°36.929N 19°59.195V

Í deiliskráningarskýrslu Ragnars Edvardssonar frá 2000 segir: "Þegar komið er að Hamragörðum, eftir þjóðveginum, er keyrt áfram í norður. Rétt norðan Hamragarða er afleggjari sem liggur upp að

sumarbústaðalandi á Hamragarðaheiði. Afleggjaranum er fylgt þar til að komið er að Seljalandsá. Þegar komið er að húsunum tveim (012/014) er hamrabelti í vsv frá húsunum (hamrabeltið fyrir ofan bæinn Hamragarða). U.þ.b. 200-300m fjarlægð. Á þessu hamrabelti grjóthlaðin rétt. Réttin er byggð utan í hamrabelti og mynda þeir suma veggj hennar. Ummál réttarinnar er um 20/12 og eru veggirnir í mismunandi góðu ástandi." Réttin er sýnd á örnefnakorti Ingólfs Einarssonar og er í svokölluðum Syðri-Hraunkötlum, 420 m vestan við tóft 017 og rúmum 570 m sunnan við bæ 001.

Réttin er byggð utan í hamrabelti, Syðri-Hraunkatla, og myndar það suma veggj réttarinnar.

Seljalandsfoss fellur niður hamrana skammt vestan við réttina. Allt umhverfis er gróinn mói. Réttin er 26x14 m að stærð, snýr austur-vestur og skiptist í fjögur hólf. Hún er grjóthlaðin og mynda stórir klettur hluta veggjanna. Hólf 1 er í miðju réttarinnar. Það er 8x8 m að innanmáli og slétt að innan. Veggirnir eru 0,4-0,7 m á hæð og má sjá 4-6 umför af grjóthleðslu í þeim. Veggirnir eru teknir að hrynja og fara upp á suma klettana. Op eru bæði til norðvesturs og suðausturs. Hólf 2 er suðvestan við hólf 1. Það er 6x2 m að innanmáli og snýr ASA-VNV. Það afmakast af stórum klettum til norðurs og suðurs. Hlaðnir veggur eru á milli klettanna og op til vesturs. Veggurinn er 0,30,4 m hár og 2-3 umför grjóthleðslu eru þar. Hólf 3 er norðan við hólf 2. Það er 6x6 m að innanmáli og sem fyrr eru hlaðnir veggir á milli stórra kletta. Hleðslurnar fara á nokkrum stöðum upp á klettana. Þeir eru 0,3-0,5 m á hæð og 2-5 umför af grjóthleðslu sjást í þeim. Ekkert op sést inn hólfíð en líklega var það á vesturvegg. Hólf 4 er vestan við hólf 1. Þarna var féð rekið inn í réttina, hólfíð er opið til suðurs og aðrekstrargarður liggur þar allt að Seljalandsá. Hólfíð er 6x5 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Veggirnir eru 0,5 m á hæð og má sjá 4-5 umför grjóthleðslu í þeim. Annað op er til vesturs. Aðrekstrargarðurinn er 40 m langur og liggur niður bratta brekku að ánni. Hann liggur SSV-NNA og er torfhlaðinn. Hann er 0,4 m á hæð, 1-1,5 m á breidd og algróinn.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ragnar Edvardsson, 12; Ö-kort IE

RA-072:041 heimild leið

63°36.903N 19°58.427V

"Í austur frá þessum stað [sel 016] er Neðraklif og foss í Suðurá [Seljalandsá] sem heitir Einbúi, [...] Innar til norðausturs kemur Innraklif," segir í örnefnalýsingu. Bæði Neðra- og Innraklif eru merkt á örnefnakorti Ingólfs Einarssonar. Örnefnið "Klif" bendir oft til uppgöngu, þar sem hægt var að fara upp bratta eða kletta. Örnefnin fá að njóta vafans og höfð hér með þrátt fyrir að ekki sé þekkt leið hér. Á

Þessum slóðum lá lengi vegslóði upp Hamragarðaheiði. Hann var breikkaður þegar efni í Landeyjarhöfn var tekið í námu nokkuð austar. Hvort að eldri vegurinn lá upp Innra- og Efraklif er ekki vitað.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Hamragarðar, 2; Ö-kort IE

RA-072:042 kantur kartöflugarður

63°37.185N 19°59.232V

Hlaðinn kantur er 110 m suðaustan við bæ 001 og tæpum 50 m sunnan við Þvottaból 021. Göngustígur milli Hamragarða og Seljalandsfoss er 15 m vestan við kantinn og umferð ferðamanna mikil þarna. Kanturinn er grafinn inn í brekku neðan við hamra sem Seljalandsfoss og Gljúfrabúi falla fram af.

Fyrir vestan kantinn eru slétt tún og göngustígur. Fyrir austan hann er brött brekka með náttúrulegum pöldrum. Þar vex gras og hvönn.

Þetta er líklega kál- eða kartöflugarður. Kanturinn afmarkar austurhliðina ásamt hluta af norður- og suðurhliðum. Ekki er ljóst hvað afmarkaði vesturhliðina. Kanturinn er 10x6 m að stærð og snýr norður-suður. Austast, við brekkuna er hann 0,2 m hár en skammhliðarnar fjara út. Hann er algróinn og hvergi glittir í grjóti. Innan við kantinn er slétt, grasivaxið svæði. Þar til suðurs og vesturs eru þrjár hrúgur með óþekktan tilgang. Kanturinn er líklega ekki forn en fær að njóta vafans og hafður hér með í fornleifaskrá.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-072:043 heimild útihús

63°37.112N 19°59.290V

Útihús er merkt inn á Herforingjaráðskort nr. 48 frá 1908. Útihúsið var sunnan og austan við Myllulæk 020, við brekkuræturnar. Skrásetjara var ekki kunnugt um þetta útihús meðan hann dvaldi á vettvangi og staðurinn ekki skoðaður ítarlega.

Heimildir: LMÍ 1:50000

Mynd 311. Kantur 072:042, horft til norðurs.

4. Niðurstöður

Byggðin undir Eyjafjöllum skiptist frá fornu fari í fjallbæi og sjóbæi, sem aftur skiptust í minni hverfi.³ Býlin raðast á undirlendið meðfram fjöllum og niður á sandana. Þarna var víða þéttbýlt og landþrengsli töluverð líkt og sést á dreifingu minjastaðanna í viðauka III hér aftar. Fyrir ofan fjöllin eru heiðar allt að jöklunum og það landsvæði getur verið erfitt yfirferðar. Það eru því miklar andstæður í landslaginu ásamt vatnsföllum sem mótuðu byggðina og landnýtingu. Dreifing minjastaða undir Eyjafjöllum tekur skýrt mið af landslaginu og andstæðunum í því, það sést víða vel hvernig fólk nýtti sér náttúruna til hagræðis, t.d. upp við björg. Stór hluti minjanna er á láglandi, í heimatúnum bæjanna og í brekkunni fyrir ofan þá. Þessar minjar er fremur auðvelt að staðsetja og aðgengi að þeim auðvelt. Svo eru það hinir minjastaðirnir, þeir eru flestir í berginu fyrir ofan bæina en nokkrir eru einnig uppi á heiðinni sem nær allt að Eyjafjallajökli. Uppi á heiðinni eru ekki margir minjastaðir og vitneskja um flesta þeirra er týnd eða skrásetjurum ráðlagt að vera þar ekki einum á ferð eða án leiðsagnar.

Um dreifingu minjastaða gildir sú meginregla að flestar fornleifar eru í heimatúnum, í og við bæi. Því fækkar fornleifum eftir því sem fjær dregur frá bæ. Á bæjum sem búið hefur verið á alla 20. öld hafa undantekningalítið átt sér stað gagngerar breytingar; ný íbúðarhús hafa verið byggð og útihús endurnýjuð eða byggð frá grunni. Sömuleiðis hafa tún verið sléttuð, skurðir grafnir, vegir heim að bæ lagfærðir o.s.frv. Það er því algengt að hartnær ekkert lifi eftir af þeim fornleifum voru sýnilegar heim við bæi í upphafi 20. aldar. Af þessum sökum er algengt að um eða meira en helmingur fornminja á hverri jörð (að meðaltali) sé horfinn af yfirborði. Brýnt er að gerðar verði ráðstafanir til að koma í veg fyrir frekari eyðileggingu fornleifa nærri byggð á svæðinu. Ástand fornleifa var metið á vettvangi og skiptist það í sex flokka:

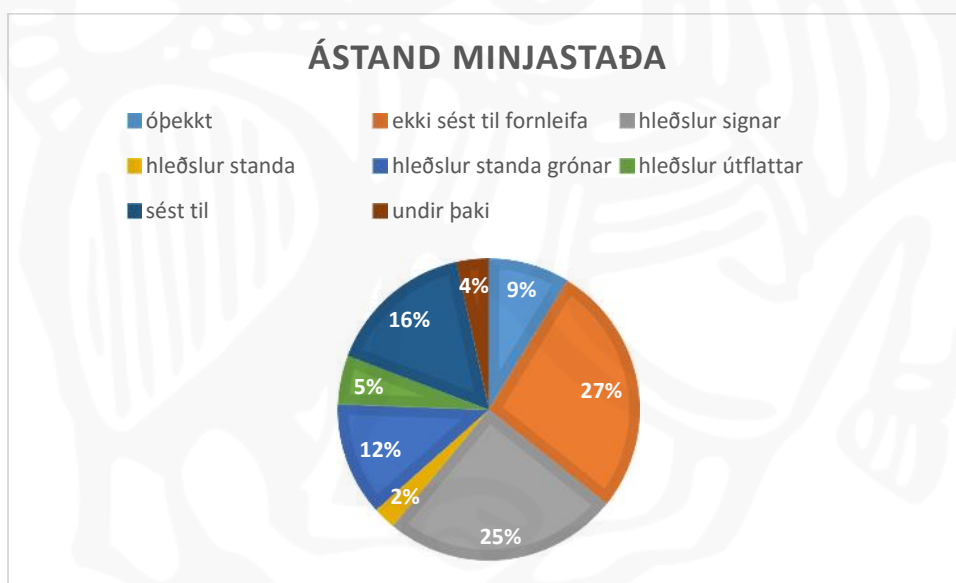
- a) Ekki sést til fornleifar. Rústin er horfin, byggt hefur verið á henni eða henni rutt burt.
- b) Hleðslur signar. Hleðslur hrundar að því marki að lögun tófta er orðin ógreinileg og gjarnan hlaupnar í þúfur. Hleðsluhæð 20-80 cm en getur verið hærri þar sem rústir eru afmyndaðar af stórþýfi.
- c) Hleðslur standa grónar. Hleðslur byrjaðar að renna í sundur en standa enn að mestu leyti þannig að lögun og herbergjaskipun tófta er greinileg, gróið yfir grjót í veggjum og gólfi. Hleðsluhæð 80-150 cm.
- d) Hleðslur standa. Þök hrunin en hleðslur standa enn þannig að greina má einstök umför af torfi/grjóti. Hleðsluhæð 150 cm +

³ SB IV, 20

e) Undir þaki. Húsið er enn undir þaki. Miðað er við að þakið sé allt uppistandandi.

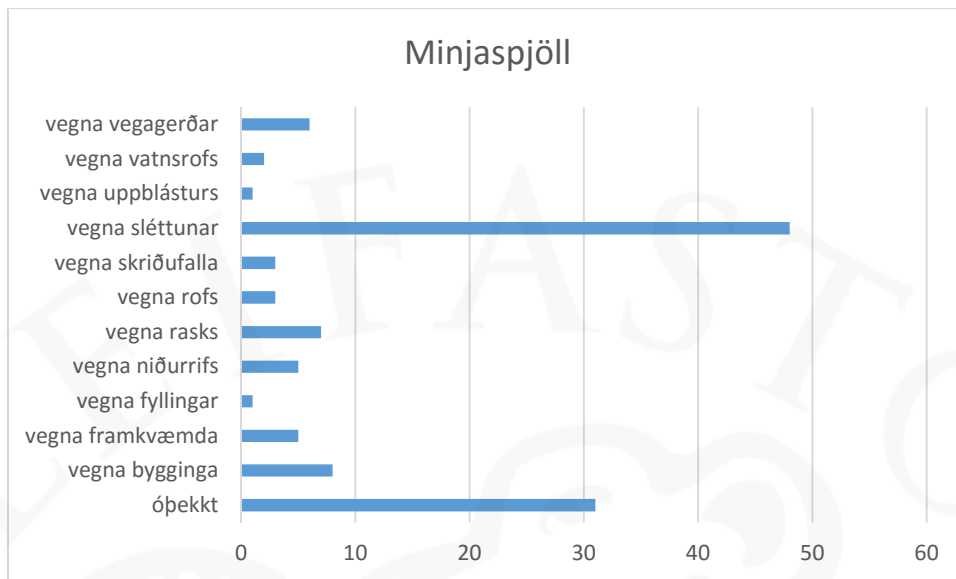
f) Sést til fornleifar. Þar sem ekki er um eiginlega tóft að ræða en leifarnar sjást hinsvegar, t.d. mógrafir, áletranir og lendingar.

Ekki sést til um 27% minjastaða á skráningarsvæðinu sem verður að teljast lágt hlutfall sé tekið mið af öðrum svæðum sem hafa verið aðalskráð á Suðurlandi. Það er algengt að um helmingur minjastaða sé horfin af yfirborði eins og áður sagði. Hér horfa málin öðruvísi við en ekki er hægt að sjá eina meginorsök þessa. Ræktun sandanna fyrir sunnan bæina hefur eflaust haft áhrif, ábúðin hefur verið fremur stöðug og ekki mikið um nýbýli eða breytta nýtingu jarðanna. Það eru fremur fá sumarhús og lítið um frístundabyggðir á því svæði sem var skráð. En landslagið hlýtur einnig að eiga stóran þátt í þessari góðu varðveislunni. Fjallshlíðarnar eru t.d. brattar og erfitt að koma stórtækum vinnuvélum þar að. Skífurit 1 sýndir ástand minjastaðanna sem skráðir voru.

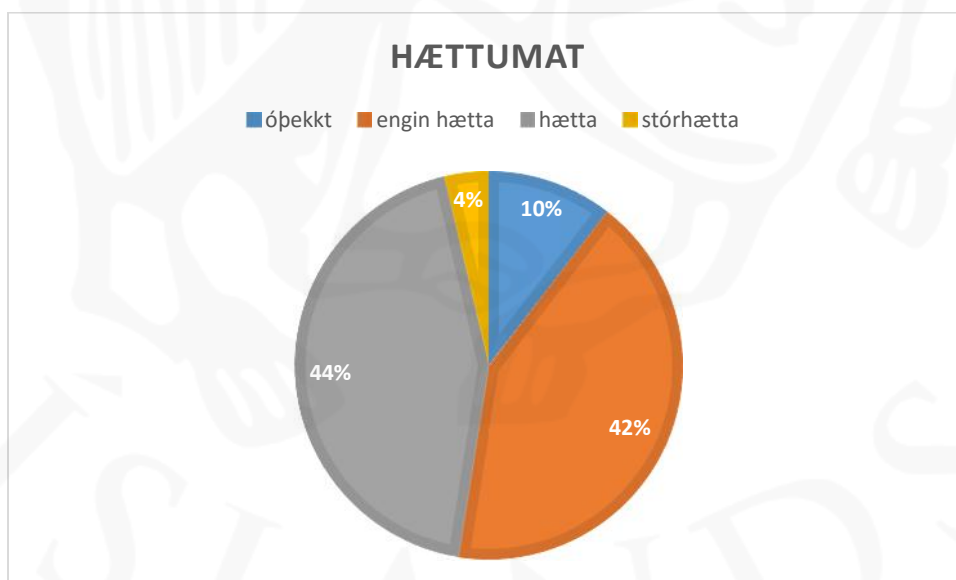
Skífurit 1. Ástand skráðra minjastaða á skráningarsvæðinu.

Þar sem ekki sást til fornleifa var metið hvaða ástæður lágu að baki því að minjarnar voru horfnar af yfirborði. Ekki reyndist alltaf unnt að segja til um það með vissu en flestar minjarnar virðast hafa horfið við túnasléttun eða um 40% af þeim stöðum þar sem minjaspjöll voru þekkt. Þar á eftir eru vegagerð og byggingaframkvæmdir helsti orsakavaldurinn. Stöplarit 1 sýnir flokkun minjaspjalla á þeim minjastöðum þar sem ekki sást til fornleifa.

Stöplarit 1. Hér sjást ástæður og fjöldi minjaspjalla á skráningarsvæðinu.

Á vettvangi var lagt mat á þá hættu sem talin var steðja að hverjum minjastað. Hættustigin eru þrjú eins og greint var frá í kafla 2, engin hættu, hættu og stórhættu. Skífurit 2 sýnir hættumat á þeim fornleifum sem skráðar voru. Segja má minjastaðirnir skiptist nánast í tvennt, 44% teljast vera í hættu og 42% í engri hættu. Í stórhættu teljast 4% minjastaðanna. Flestir staðanna teljast í hættu vegna ábúðar eins og vænta mátti.

Skífurit 2. Hættumat skráðra minjastaða.

Bæjarhólar og býli

Bæjarhólar myndast þar sem bæir hafa staðið á sama stað um aldir. Almenna reglan er sú að oftast standa bæir á svipuðum stað öldum saman, jafnvel allt frá landnámsöld og myndast þá bæjarhólar sem eru samsettir úr byggingaleifum og mannvistarlögum. Hólarnir verða til úr gólflögum sem hafa hlaðist upp í tímans rás, byggingarefni, torfi og grjóti og öskuhaugum. Í bæjarhólum er helst að leita upplýsinga um húsakost, fæðu og almenn lífsskilyrði til forna og mikilla og fjölbreytilegra fornminja að vænta. Bæjarhólar eru því mikilvægir minjastaðir en jafnframt eru þeir sá minjaflokkur sem einna verst hefur farið í uppbyggingu í landbúnaði á þessari öld. Vandinn við bæjarhóla er að í meirihluta tilfella er enn búið á þeim og víða hafa íbúðarhús með djúpum kjöllum verið byggð á þeim og skemmt þá að talsverðu leyti. Þar sem enn er búið á bæjarhólum er hæpið að réttlæt看legt eða raunhæft sé að friða þá fyrir frekara raski, en skemmdir bæjarhólar geta þó verið markverð rannsóknarefni og er mikilvægt að reynt verið að finna leiðir til að fylgjast með framkvæmdum á þeim. Mikilverðastir eru þó bæjarhólar þar sem ekki hefur byggt á síðustu áratugum eða þeir orðið fyrir raski.

Það voru skráðir 15 bæjahólar á skráningarsvæðinu, af þeim eru fimm horfnir af yfirborði og flestum hinna hefur verið raskað vegna byggingaframkvæmda á 20. öld.

SAMTALA	SÉRHEITI	ÁSTAND
RA-001:001	Eystri Skógar	ekki sést til fornleifar
RA-001:048	Bæjarstaðir	ekki sést til fornleifar
RA-002:001	Ytri Skógar	sést til
RA-002:028	Bjallabrekka/Þrasastaðir	ekki sést til fornleifar
RA-003:001	Drangshlíð	sést til
RA-003B:001	Drangshlíðardalur	sést til
RA-004:001	Skarðshlíð	sést til
RA-004B:001	Hörðuskáli	sést til
RA-005:001	Hrútafell	ekki sést til fornleifar
RA-005:002	Bakkarnir/Bakkamýri	sést til
RA-006B:001	Hrútafellskot efra	sést til
RA-069:001	Seljaland/Austurbær	sést til
RA-069:003	Seljaland/Vesturbær	ekki sést til fornleifar
RA-069B:001	Seljalandssel	sést til
RA-072:001	Hamragarðar	sést til

Tafla 1. Bæjarhólar á skráningarsvæðinu.

Tveir bæjarhólanna, Bæjarstaðir 001:048 og Bjallabrekka 002:028, eru taldir vera fyrstu tveir bæir landnámsmannsins Þrasa en ekki sér til minja á þeim stöðum né vitað með vissu hvar þeir voru. Einungis tveir bæjarhólar eru óraskaðir á skráningarsvæðinu. Í Hörðuskála 004b:001 er veglegur bæjarhóll en öll hús horfin af yfirborði. Ekki er vitað hvenær jörðin byggðist en hennar er fyrst getið í málðaga frá 1339. Hún fór í eyði 1703 og gengið sölum kaupum síðan án þess að þar hafi verið föst ábúð. Það hefur verið sléttað yfir bæjahólinn, þó líklega ekki með vél, og hann sést vel. Bakkamýri/Bakkarnir 005:002 var hjáleiga frá Hrútafelli. Bærinn var ekki í ábúð lengi, þar var byggt fyrst um 1660 en bærinn fór í eyði 1708. Þar sést ennþá óraskaður bæjarhóll og en umfang hans er ekki mikið fyrir utan tóftina sem þar sést. Þrjú útihús sjást í heimatúninu en ekki er hægt að áætla nákvæma stærð þess vegna rasks.

Það voru skráð átta býli á þremur jörðum á skráningarsvæðinu. Flest þeirra eru í Seljalandi, alls sex. Öll ummerki þessara býla eru horfin nema í Hátúni 069:049, þar sést aflöng þúst. Ömpuhellir 072:025 er í heimatúni Hamragarða en þar átti kona að hafa búið. Hellirinn er náttúrulegur en þar sést klappaður bálkur en ekki er hægt að staðfesta ábúð á frekari rannsókna. Öllu líklegra er að hellirinn hafið verið nýttur sem útihús.

SAMTALA	SÉRHEITI	ÁSTAND
RA-005:049	Oddshlíðarbrekkur	ekki sést til fornleifar
RA-069:046	Péturssel	ekki sést til fornleifar
RA-069:047	Kyrnytarstaðir	ekki sést til fornleifar
RA-069:048	Rotabakkar	ekki sést til fornleifar
RA-069:049	Hátún	hleðslur útflattar
RA-069:050	Hvasstún	ekki sést til fornleifar
RA-069:051	Setberg	ekki sést til fornleifar
RA-072:025	Ömpuhellir	sést til

Tafla 2. Þekkt býli á skráningarsvæðinu.

Kirkjur, bænhús og legstaðir

Ekkert kuml er þekkt né hefur fundist á því svæði sem skráð var 2013-2015. Hins vegar eru sagnir um tvo legstaði, Úlfhildarleiði 002:025 og Þrasaleiði 003:067 en þeir eru báðir horfnir af yfirborði. Þrasaleiði er samkvæmt sögunni undir skriðu í landi Drangshlíðar, við landamerki Drangshlíðardals RA-003b, en þar á Þrasi landnámsmaður að vera heygður. Úlfhildarleiði er í landi Ytri-Skóga og er völvuleiði. Það er horfið af yfirborði.

Ein kirkja var innan skráningarsvæðisins, Skógakirkja 002:002. Elstu heimildir um kirkjuna eru frá 1332 en hún var lögð niður 1890. Tóft kirkjunnar ásamt kirkjugarði sjást ennþá en grafið var í kirkjugarðinum fram á miðja 20. öld. Bænhús 069:002 var á Seljalandi en

staðsetning þess er týnd. Þetta er eina þekkta bænhusið á skráningarsvæðinu. Ekki eru sagnir um beinafundir við framkvæmdir á Seljalandi en þar er heimagrafreitur sem er mun yngri og tengist bænhusinu ekki neitt.

Hellar

Á skráningarsvæðinu voru skráðir níu hellar, þar af voru þrír manngerðir. Flestir þeirra hella voru nýttir sem útihús en einnig var þingstaður Eyfellinga um tíma í Kverkahelli 069:030.

SAMTALA	SÉRHEITI	HLUTVERK	ÁSTAND
RA-003:016		Fjánhús	ekki sést til fornleifar
RA-003:021		Útihús	sést til
RA-003:025		fjánhús/kálgarður	sést til
RA-004:021		hænsnakofi/fjárskýli	
RA-004:022		Fjárskýli	hleðslur standa
RA-005:003	Rútshellir/Hrútshellir	Útihús	sést til
RA-069:006	Seljalandshellir/Papahellir	hesthús/hlaða	
RA-069:022	Þrasi/Þrasahellir	Fjánhús	undir þaki
RA-069:030	Kverkahellir	Þingstaður	sést til

Stöplarit 2. Hellar á skráningarsvæðinu.

Ástand og gerð bæjanna er æði misjafnt. Fyrir framan hellana er ýmist búið að loka þeim með hleðslum, setja hurð í opið og inni í þeim flestum má sjá mannaverk, svo sem klöppuð berghöld og stoðarholur. Manngerður hellarnir þrír eru án efa með merkari mannvirkjum á svæðinu. Rútsellir 005:003 blasir við frá þjóðvegi. Hellirinn er gríðarstór, á tveimur hæðum og fjölmargar sagnir tengjast honum. Það er stórkostleg upplifun að fara þarna inn og sjá hugvitið og þessa miklu sögu héraðsins. Hið sama má segja um Seljalandselli 069:006. Hann er þakin ristum, stoðarholum og berghöldum. Kverkahellir 069:030 er einnig í landi Seljalands en nokkuð spöl frá bænum. Þar er stór útklappaður kross innst í hellinum og einhverjar fornleifarannsóknir hafa farið þar fram.

Útihús

Mikið af minjastöðum er yfirleitt að finna í gömlu heimatúnum bæjanna. Fyrir utan bæjarhúsin sjálf voru skepnuhús helstu byggingar á hverri jörð. Eins og algengt var á Íslandi voru skepnuhús dreifð um tún á bæjum á skráningarsvæðinu til að dreifa áburði. Útihús eru stærsti minjaflokkurinn á skráningarsvæðinu en þau eru jafnframt sá flokkur fornra mannvirkja sem einna verst hefur orðið úti við jarðabætur á 20. öld. Flest slík hús voru fyrir sauðfé en lítið af

fjósum og hesthúsum. Fjós hafa sennilega verið hluti af bæjarhúsunum á flestum bæjum eins og meginþorri smiðja og skemma á skráningarsvæðinu. Hlöður urðu ekki algengar á Íslandi fyrr en undir lok 19. aldar eða í byrjun 20. aldar og munu hey víðast hafa verið geymd í stæðum eða gryfjum við skepnuhús þótt ekki séu glöggar heimildir um þetta. Útihús virðast oftast hafa staðið á sömu stöðum um aldir og hafa á slíkum stöðum gjarnan myndast litlir rústahólar. Fyrir einni öld síðan voru langflestar byggingar á Íslandi skepnuhús, en síðan þá hefur þeim fækkað meira en nokkurri annarri tegund mannvirkja. Ástæðan er fyrst og fremst túnrækt með stórvirkum vinnuvélum og einnig hafa yngri skepnuhús úr steypu víða verið byggð ofan í eldri útihúsarústir og stórar byggingar oft tekið við hlutverki margra minni húsa.

Samtals voru skráð 148 útihús á skráningarsvæðinu. Heimildir um útihúsin koma víða að en einna þyngst vega bæjarteikningar danskra landmælingamanna frá 1906-1908 og túnakort frá 1924. Árin 1980-1981 vann Guðrún Sveinbjarnardóttir að byggðasögu Austur- og Vestur-Eyjafjallahreppa og í tengslum við þá vinnu voru flest mannvirki í túnnum bæjanna skráð. Verkinu var aldrei lokið og gögnin eru varðveitt á Þjóðminjasafni Íslands. Þar eru einnig mikilvægar upplýsingar um mannvirki og minjar í heimatúnum.

Ástand útihúsanna á skráningarsvæðinu var æði misjafnt. Rúm 35% útihúsanna eru horfin af yfirborði, alls 52 minjastaðir. Tóftir 73 útihúsa sjást ennþá á yfirborði sem er hátt hlutfall, eða tæplega 50%. Það er varðveisla með besta móti og skapar svæðinu ákveðna sérstöðu.

Stöplarit 3. Ástand og fjöldi skráðra útihúsa á skráningarsvæðinu.

Alls voru skráð 94 útihús með óþekkt hlutverk innan gömlu heimatúnanna.⁴ Þetta stafar eflaust af því að mörg þeirra hafa verið sléttuð út og erfitt er að ná í heimildamenn sem muna eftir staðsetningu og hlutverkum útihúsa á fyrri hluta 20. aldar.

SAMTALA	HLUTVERK	ÁSTAND	SAMTALA	HLUTVERK	ÁSTAND
RA-001:002	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-001:021	útihús	hleðslur signar
RA-001:046	útihús	ekki sést til fornleifa	RA-001:036	útihús	hleðslur signar
RA-001:009	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-002:010	útihús	hleðslur signar
RA-001:037	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-002:051	útihús	hleðslur signar
RA-002:013	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-002:052	útihús	hleðslur signar
RA-002:048	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-003:026	útihús	hleðslur signar
RA-002:049	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-004:018	útihús	hleðslur signar
RA-002:050	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-004:028	Útihús	hleðslur signar
RA-003:009	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-004:030	Útihús	hleðslur signar
RA-003:014	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-004:033	útihús	hleðslur signar
RA-003:021	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-004:037	útihús	hleðslur signar
RA-003:027	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-004:041	útihús	hleðslur signar
RA-003:028	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-005:004	útihús	hleðslur signar
RA-003:030	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-005:026	útihús	hleðslur signar
RA-003:035	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-069:017	útihús	hleðslur signar
RA-003:036	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-069:031	útihús	hleðslur signar
RA-003B:005	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-069:043	útihús	hleðslur signar
RA-003B:020	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-072:018	útihús	hleðslur signar
RA-003B:026	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-072:031	útihús	hleðslur signar
RA-004:014	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-003:048	útihús	hleðslur standa
RA-004:027	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-072:043	útihús	hleðslur standa
RA-004:047	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-001:004	útihús	hleðslur standa grónar
RA-005:003	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-001:013	útihús	hleðslur standa grónar
RA-005:024	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-001:020	útihús	hleðslur standa grónar
RA-005:028	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-001:025	útihús	hleðslur standa grónar
RA-005:030	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-002:012	útihús	hleðslur standa grónar
RA-005:031	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-002:029	útihús	hleðslur standa grónar
RA-005:034	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-003:006	útihús	hleðslur standa grónar
RA-069:005	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-003:040	útihús	hleðslur standa grónar
RA-069:007	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-003:053	útihús	hleðslur standa grónar
RA-069:009	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-004:035	útihús	hleðslur standa grónar
RA-069:016	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-005:027	útihús	hleðslur standa grónar
RA-069B:005	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-069:008	útihús	hleðslur standa grónar
RA-072:010	útihús	ekki sést til fornleifar	RA-072:004	útihús	hleðslur standa grónar
			RA-001:016	útihús	hleðslur útflattar
			RA-003:013	útihús	hleðslur útflattar

⁴ Það ber að ítreka að auðvitað voru fjárhús, hesthús og önnur skepnuhús mun fleiri enda 82 útihús með óþekkt hlutverk skráð.

SAMTALA	HLUTVERK	ÁSTAND	SAMTALA	HLUTVERK	ÁSTAND
RA-003:018	útiþús	hleðslur útflettar	RA-003:015	útiþús	sést til
RA-003:047	útiþús	hleðslur útflettar	RA-003:038	útiþús	sést til
RA-003:059	útiþús	hleðslur útflettar	RA-003:044	útiþús	sést til
RA-004:042	útiþús	hleðslur útflettar	RA-004:019	útiþús	sést til
RA-005:012	útiþús	hleðslur útflettar	RA-001:049	útiþús	undir þaki
RA-005:035	útiþús	hleðslur útflettar	RA-002:005	útiþús	undir þaki
RA-006B:002	útiþús	hleðslur útflettar	RA-002:006	útiþús	undir þaki
RA-006B:002	útiþús	hleðslur útflettar	RA-003:007	útiþús	undir þaki
RA-006B:003	útiþús	hleðslur útflettar	RA-004:026	útiþús	undir þaki
RA-006B:004	útiþús	hleðslur útflettar	RA-004:029	útiþús	undir þaki
RA-002:003	útiþús	sést til	RA-004:036	útiþús	undir þaki
RA-002:011	útiþús	sést til	RA-006B:006	útiþús	undir þaki

Tafla 3. Útiþús með óþekkt hlutverk.

Samtals voru skráð 54 útiþús þar sem nákvæmt hlutverk var þekkt. Flest útiþúsanna voru fjárhús, alls 17 talsins. Af þeim eru einungis tvö horfin af yfirborði. Yfir einhverjum þeirra voru hús byggð á 20. öld og lítið eftir af gömlu fjárhúsunum. Hesthúsin voru 14 talsins. Þar af eru fimm tóftir enn varðveittar. Það voru skráðar sjö hlöður, þar af voru þrjár stryppur en einungis ein þeirra er varðveitt. Lambhúsin eru sex talsins og ummerki um eitt þeirra eru horfin, hin sjást ennþá á yfirborði. Lítið er vitað um staðsetningu fjósa á skráningarsvæðinu en líklegt er að þau hafi víða verið sambyggð bæ eins og vísbendingar eru um frá öðrum stöðum á landinu. Þar voru fjós víða inni í bæ eða fast við hann og hlöður áfastar eða í námunda við fjósin. Einungis voru heimildir um tvenn fjós og er annað þeirra ennþá varðveitt. En fjós virðast einnig hafa verið fjarri bæjum líkt og þau sem byggð voru upp við Dranginn í Drangshlíð. Aðrar minjar eru færri og er getið í töflu 4 hér neðar.

SAMTALA	HLUTVERK	ÁSTAND	SAMTALA	HLUTVERK	ÁSTAND
RA-001:003	hlaða	ekki sést til fornleifar	RA-002:009	fjárhús	hleðslur standa grónar
RA-001:005	hesthús	ekki sést til fornleifar	RA-002:017	hlaða	hleðslur signar
RA-001:006	hesthús	ekki sést til fornleifar	RA-002:018	óþekkt	sést til
RA-001:008	hesthús	hleðslur standa grónar	RA-003:003	fjárhús	hleðslur standa grónar
RA-001:011	hesthús	ekki sést til fornleifar	RA-003:004	fjárhús	undir þaki
RA-001:014	hesthús	ekki sést til fornleifar	RA-003:008	smiðja	hleðslur signar
RA-001:015	hlaða	hleðslur standa grónar	RA-003:017	hesthús	ekki sést til fornleifar
RA-001:022	lambhús	undir þaki	RA-003:022	hesthús	hleðslur standa grónar
RA-001:032	hjallur	hleðslur signar	RA-003:024	hesthús	hleðslur signar
RA-002:004	fjós	hleðslur standa grónar	RA-003:033	hesthús	ekki sést til fornleifar
RA-002:007	lambhús	sést til	RA-003:034	lambhús	ekki sést til fornleifar
RA-002:008	hesthús	hleðslur standa grónar	RA-003:039	Fjárhús	ekki sést til fornleifar

SAMTALA	HLUTVERK	ÁSTAND	SAMTALA	HLUTVERK	ÁSTAND
RA-003:060	Fjárhús	hleðslur signar	RA-005:005	hlaða	ekki sést til fornleifar
RA-003B:002	Fjárhús	undir þaki	RA-005:008	fjárhús	hleðslur útflattar
RA-003B:003	Fjárhús	hleðslur signar	RA-005:009	hesthús	ekki sést til fornleifar
RA-003B:006	Hlaða	ekki sést til fornleifar	RA-005:011	hesthús	ekki sést til fornleifar
RA-003B:007	Fjárhús	hleðslur standa grónar	RA-005:018	hlaða	sést til
RA-003B:008	Hesthús	sést til	RA-005:019	Rétt	ekki sést til fornleifar
RA-003B:009	Hænsnakofi	hleðslur signar	RA-005:020	fjárhús	hleðslur standa grónar
RA-004:003	Fjárhús	hleðslur standa grónar	RA-005:022	fjárhús	ekki sést til fornleifar
RA-004:008	Hlaða	ekki sést til fornleifar	RA-069:004	Fjós	ekki sést til fornleifar
RA-004:009	Fjárhús	undir þaki	RA-069:006	Hesthús	ekki sést til fornleifar
RA-004:012	hænsnakofi	hleðslur standa grónar	RA-069:015	Fjárhús	hleðslur standa grónar
RA-004:013	fjárhús	undir þaki	RA-069:018	Lambhús	hleðslur signar
RA-004:020	fjárhús	hleðslur signar	RA-069:019	Skemma	hleðslur signar
RA-004:021	hænsnakofi	hleðslur signar	RA-069:021	fjárhús	hleðslur standa grónar
			RA-072:002	lambhús	hleðslur standa grónar
			RA-072:003	lambhús	hleðslur standa grónar

Tafla 4. Útihús með þekkt hlutverk á skráningarsvæðinu

Tún- og kálgarðar

Menn hafa hlaðið túngarða um tún sín frá örófi alda. Mikill kippur kom í túngarðahleðslu á 19. öld og var hún hluti af túnabótum sem áttu sér stað á þessum tíma. Hartnær engin gömul tún lögbýlanna eru eftir ósnortin á skráningarsvæðinu en þau voru umfangsmikil og náðu oft yfir stóran hluta undirlendisins undir fjöllum. Einnig eru dæmi um að fleiri en einn bær hafi verið innan túngarðs og þvergarðar innan hans réðu landamerkjum. Alls eru varðveitt ummerki um 17 túngarða á átta lögbýlum. Engin þeirra er varðveittur í heild sinni, það er yfirleitt við kletta eða í fjallshlíðum sem greina má búta af þeim. Öll ummerki um sex túngarða eru horfin af yfirborði. Hinir 11 eru sem fyrr segir varðveittir í bútum og flestir hlaðnir úr torfi og grjóti.

SAMTALA	HLUTVERK	ÁSTAND
RA-001:030	túngarður	hleðslur signar
RA-003:051	túngarður	ekki sést til fornleifar
RA-004:002	túngarður	ekki sést til fornleifar
RA-004:034	túngarður	hleðslur signar
RA-004:046	túngarður	hleðslur signar
RA-004:050	túngarður	ekki sést til fornleifar
RA-005:036	túngarður	hleðslur signar
RA-005:043	túngarður	hleðslur útflattar
RA-069:061	túngarður	sést til
RA-069:062	túngarður	ekki sést til fornleifar

RA-069:067	túngarður	ekki sést til fornleifar
RA-072:026	túngarður	hleðslur signar
RA-002:056	túngarður	hleðslur standa grónar
RA-001:043	túngarður	ekki sést til fornleifar
RA-003B:033	túngarður	hleðslur útflattar
RA-003:063	túngarður	sést til
RA-004:039	túngarður	hleðslur signar

Tafla 5. Skráðir túngarðar

Samtals voru skráðir 22 kálgarðar á níu lögbýlum. Leifar 14 kálgarða sjást enn og í nokkrum tilvikum eru veggirnir enn nýttir sem hluti af bakgörðum núverandi íbúðarhúsa. Flestir kálgarðanna voru einföld og torfhlaðin, ferhyrnd gerði, gjarnan á eða í námunda við bæjarhólana eða sambyggðir bæjarhúsunum. Öll ummerki þeirra voru horfin á átta stöðum. Í flestum tilfellum er ekki vitað nákvæmlega hvað var ræktað í kálgörðunum en líklega voru það oftast nær kartöflur.

SAMTALA	HLUTVERK	ÁSTAND
RA-001:007	kálgarður	ekki sést til fornleifar
RA-002:053	kálgarður	ekki sést til fornleifar
RA-002:054	kálgarður	ekki sést til fornleifar
RA-002:055	kálgarður	ekki sést til fornleifar
RA-003:046	kálgarður	hleðslur standa grónar
RA-003:049	kálgarður	hleðslur standa grónar
RA-003:050	kálgarður	ekki sést til fornleifar
RA-003B:010	kálgarður	hleðslur signar
RA-003B:038	kálgarður	hleðslur signar
RA-004:032	kálgarður	ekki sést til fornleifar
RA-005:025	kálgarður	ekki sést til fornleifar
RA-005:045	kálgarður	hleðslur standa grónar
RA-069:014	kálgarður	hleðslur signar
RA-069:023	kálgarður	ekki sést til fornleifar
RA-069:036	kálgarður	hleðslur signar
RA-069:064	kálgarður	hleðslur signar
RA-069:069	kálgarður	hleðslur signar
RA-069B:015	kálgarður	hleðslur signar
RA-069B:018	kálgarður	hleðslur signar
RA-072:019	kálgarður	hleðslur signar
RA-072:038	kálgarður	hleðslur signar
RA-072:042	kálgarður	hleðslur signar

Tafla 6. Skráðir kálgarðar

Beitarhús og sel

Sel eru bústaðir í úthögum eða inn til fjalla sem voru notaðir um sumar til að nýta beit og jafnvel slægjur. Sel eru venjulega nokkurn veg frá bæjum, oftast við ár eða læki. Þangað var búsmali rekinn á sumrum og þar hafði fólk sumardvöl við að vinna mjólkurmat til vetrarins. Oft byggðust upp býli af þessum seljum og einnig beitarhús. Erfitt getur verið að greina milli tófta selbúskapar eða smábýla þar sem búseta var í e.t.v. í skemmri tíma. Þó má oft greina smábýlin á túngarðinum sem hefur verið hlaðinn umhverfis bæjarhúsin.

Það voru skráð sex sel á jafnmörgum bæjum. Seljabúskapur virðist hafa verið stundaður undir Eyjafjöllum en sé tekið mið af fyrirbyggjandi gögnum og ástandi þeirra minja sem enn sjást er langt síðan hann lagðist af.

SAMTALA	ÁSTAND
RA-002:034	sést til
RA-003:031	óþekkt
RA-005:047	hleðslur signar
RA-069:065	ekki sést til fornleifar
RA-069B:012	ekki sést til fornleifar
RA-072:016	hleðslur signar

Tafla 7. Skráð sel.

Sel 005:047 í landi Hrútafells er vel varðveitt og þar eru nokkrar tóftir auk garðlags. Sel 072:016 í landi Hamragarða sést enn ásamt yngri minjum sem eru þar. Erfitt er að greina á yfirborði hvaða minjar tilheyra selinu og hverjar eru yngri. Hellisskúti var hluti af selinu. Sel 002:034 er uppblásið og minjarnar illa farnar. Enn má þó greina grjótdreif sem ber byggingum vitni. Selin í Seljalandi og Seljalandsseli eru horfin en bara þessi bæjarnöfn benda til þess að þar hafi verið sel áður en föst búseta var tekin upp. Ekki er vitað hvar sel 003:031 var í landi Drangshlíðar né hvaða heimildir geta þess. Þekking um þessa selstöðu er fengin frá Þórði Tómassyni sem þekkir svæðið vel sem og minjar. Þetta vekur óneitanlega upp spurningar og ástæðu til að halda að mun fleiri sel kunni að hafa verið á svæðinu en þekking um þau horfin.

Beitarhús eru fjárhús í úthögum fjarri bæ, sem nýtt voru til útbeitar á vetrum. Beitarhús voru byggð utan túns þar sem haglendi var gott og getur verið langt í þau að ganga. Oft voru þau byggð upp á gömlum selstæðum, allt upp í nokkurra kílómetra fjarlægð frá bæ. Þar var fé beitt yfir vetrartímann til að hlífa túnnum og heimahögum. Beitarhúsatóftir samanstanda af myndarlegri fjárhústóft eða tóftum, og oftar en ekki er hlaða áföst fjárhúsunum.

Á skráningarsvæðinu voru skráð 25 beitarhús á sjö jörðum. Það voru skráð beitarhús á öllum stærri jörðum fyrir utan Skarðshlíð. Sjö beitarhús voru á Ytri-Skógum, sex á Seljalandi og fjögur voru á Eystri-Skógum RA-001. Færri beitarhús voru á hinum jörðunum. Þessi fjöldi beitarhúsa bendir til að mikil áhersla hafi verið lögð á vetrarþétt á svæðinu.

SAMTALA	TEGUND	ÁSTAND	SAMTALA	TEGUND	ÁSTAND
RA-001:010	tóft	hleðslur signar	RA-069:024	tóftir	hleðslur signar
RA-001:012	tóft	hleðslur signar	RA-069:026	tóft	hleðslur signar
RA-001:023	tóft	hleðslur standa grónar	RA-069:027	tóft+garðlag	hleðslur signar
RA-001:027	heimild		RA-069:028	tóft	hleðslur standa grónar
RA-002:016	tóft	hleðslur standa	RA-069:032	tóft	hleðslur signar
RA-002:020	heimild	ekki sést til fornleifar	RA-069B:009	mannvirki	sést til
RA-002:023	tóft+garðlag	hleðslur standa grónar	RA-069B:010	tóft	hleðslur signar
RA-002:027	tóft	hleðslur signar	RA-069B:020	tóft	hleðslur standa grónar
RA-002:038	tóft	hleðslur standa	RA-072:012	tóft	hleðslur signar
RA-002:045	tóft	hleðslur standa grónar	RA-072:014	tóft	hleðslur signar
RA-002:047	tóft	hleðslur standa grónar	RA-072:032	tóft+garðlag	hleðslur signar
RA-003:052	tóft	hleðslur standa grónar			
RA-005:017	tóft	hleðslur signar			
RA-069:011	tóft	hleðslur signar			

Tafla 8. Skráð beitarhús á skráningarsvæðinu.

Beitarhúsatóftirnar eru ólíkar að gerð, þær eru upp í hlíðum, niðri á láglandi eða hlaðnar undir kletta. Algengara er að beitarhúsatóftirnar séu stakar en á nokkrum stöðum eru fleiri tóftir auk garðlaga. Hvort sem um eina eða fleiri tóftir er að ræða er algengt þar sem beitarhús eru skráð sé a.m.k. ein fremur stór tvískipt tóft sem skiptist í fjárhús og hlöðu. Stærsti hluti beitarhúsatóftanna virðist vera frá 19. öld og byrjun 20. aldar. Sumstaðar sjást þó ummerki þess að beitarhús hafi verið endurbyggð þar sem eldri hús voru fyrir. Einungis þrjú beitarhúsanna eru horfin.

Fjárskýli og ból

Örnefni sem enda á -ból eru einn stærsti minjaflokkurinn sem skráður var, alls voru það 44 minjastaður. Tilgangur þessara bóla er margþættur, sum þeirra eru náttúruleg og ekki skráð af þeim sökum en það sýnir einnig að mun fleiri ból var að finna á svæðinu. Flest bólanna sem teljast til fornleifa eru fjárskýli eða geymslur. Á skráningarsvæðinu reyndist á köflum erfitt að greina fjárskýli frá og öðrum gerðum bóla enda lag og gerð þeirra oft á tíðum svipuð. Einnig er greinilegt að sum bólanna hafa haft margþætta nýtingu. Fjárskýli undir Eyjafjöllum eru

oftar en ekki hlaðin fyrir lága hellisskúta, opin hellisgjögur hátt uppi í hömrum eða klettaskorur. Oft var það einungis örnefnið sem gaf bestu vísbendinguna um nýtingu staðarins.

Fjárskýli og fjárbólin voru alls 23 talsins. Af þeim voru 10 horfin af yfirborði eða staðsetningin týnd. Hin 13 voru í misjöfnu ástandi, allt frá því að vera reisulegar tóftir yfir í klappaðar stoðarholur. Góð dæmi um fjárskýli og -ból er Berghús 003:020, Kerið 003:037 og minjar 005:015 og 016.

SAMTALA	SÉRHEITI	TEGUND	HLUTVERK	ÁSTAND
RA-001:031		tóft	fjárskýli	hleðslur standa grónar
RA-001:041	Hölluból	örnefni	óþekkt	
RA-001:050	Bárðarhellir	heimild	fjárskýli	hleðslur standa grónar
RA-002:019		þúst	fjárskýli	hleðslur signar
RA-003:005		hellir	fjárskýli	hleðslur signar
RA-003:019		heimild	fjárskýli	
RA-003:020	Berghús	tóft	fjárskýli	hleðslur signar
RA-003:037	Ker	hleðsla	heystæði/hjallur/fjárskýli	hleðslur standa grónar
RA-003:041		mannvirki	hjallur	hleðslur signar
RA-003B:011	Langaból	tóft	fjárskýli	sést til
RA-003B:013	Reiðingsból	örnefni	skemma	hleðslur signar
RA-003B:014	Efra-Fiskaból	örnefni	herslubyrgi	hleðslur standa grónar
RA-003B:015	Hrífuból	örnefni	skemma	hleðslur standa
RA-003B:019	Steinbogaból	örnefni	óþekkt	hleðslur standa grónar
RA-003B:021	Fossból	örnefni	óþekkt	ekki sést til fornleifar
RA-003B:030	Gluggaból	heimild	óþekkt	hleðslur útflattar
RA-003B:034	Húðarból	örnefni	skemma	sést til
RA-003B:035		heimild	Fjárskýli	
RA-003B:037	Lambaból	hleðsla	fjárskýli	
RA-004:004	Fjárból	hleðsla	fjárskýli	
RA-004:006		hleðsla	fjárskýli/hlaða	sést til
RA-004:022		hellir	fjárskýli	
RA-004:023	Þvottaból/Þerriból	mannvirki	þvottastaður/vatnsból	hleðslur signar
RA-004:025		hellir	fjárskýli	sést til
RA-004:040	Húðaból	mannvirki	skemma	sést til
RA-005:005		hellir	hlaða	ekki sést til fornleifar
RA-005:006	Húðarból	hellir	skemma	hleðslur standa grónar
RA-005:007	Reipaból	hellir	skemma	hleðslur signar
RA-005:010	Loftshellir	náttúrumin	herslubyrgi	sést til
RA-005:014		hleðsla	fjárskýli	sést til
RA-005:015		tóft	fjárskýli	sést til
RA-005:016		hleðsla	fjárskýli	hleðslur útflattar
RA-005:042		tóft	fjárskýli	ekki sést til fornleifar
RA-005:050	Tvídyruðuból	hleðsla	óþekkt	
RA-069:054		heimild	fjárskýli	sést til
RA-069:058	Kvíahraun	tóftir	kvíar/fjárskýli	
RA-069:059		tóft	fjárskýli	

RA-069:060	Árnaból	örnefni	óþekkt	
RA-072:006		hleðsla	fjárskýli	sést til
RA-072:017		tóft	fjárskýli	
RA-072:021	Þvottaból	heimild	þvottastaður	
RA-072:022	Ærból	örnefni	fjárskýli	ekki sést til fornleifar
RA-072:024	Reipaból	örnefni	skemma	sést til
RA-072:029	Bóllaut	örnefni	fjárskýli	

Tafla 9. Skráð fjárskýli og ból

Ból voru líka nýtt í annars konar tilgangi. Örnefnin Reipaból, Þvottaból og Húðarból sýna það einna best. Skrásetjarar komust ekki á alla þessa staði en í þeim sem hægt var að staðsetja og skoða fundist í nánast öllum tilvikum klappaðar stoðarholur eða berghöld.

Stekkir og kvíar

Stekkir voru oft einföld gerði með litlu hólfi (lambakró) á einni hlið/við annan enda þar sem fært var frá. Sumstaðar hafa myndast litlir túnblettir í kringum stekki sem voru slegnir. Kvíar voru yfirleitt mun nær bæ en stekkir og oft beinlínis í túnjaðri. Ekki hafa það alltaf verið hlaðnar kvíar, heldur var stundum aðeins um ákveðinn stað að ræða þar sem ær og kýr voru mjaltaðar og sumstaðar voru færikvíar notaðar, sérstaklega þegar komið var fram á 20. öld. Hugtakið „stöðull“ var notað um kvíar sem ær voru mjólkaðar í en oftast var það þó notað um stað eða réttir þar sem kýr voru mjólkaðar á sumrum. Samtals voru skráðir 14 minjastaðir sem falla undir þessa skilgreiningu. Af þeim eru eingöngu fjórir ennþá varðveittir sem verður að teljast óvenjulegt á skráningarsvæðinu, það er yfirleitt mun betri varðveisla á minjastöðum. Ætla má að mun fleiri kvíar hafi verið á svæðinu öllu en þær eru dæmi um minjaflokk sem víða hefur orðið mjög illa úti í túnasléttunum og –stækkun á 20. öld enda oft byggðar í túnjaðri gömlu túnanna og því oft vikið um leið og tún voru stækkuð.

SAMTALA	SÉRHEITI	HLUTVERK	ÁSTAND
RA-001:035	Stöðull	kvíar	ekki sést til fornleifar
RA-003:012		kvíar	ekki sést til fornleifar
RA-003B:016	Stöðull	kvíar	ekki sést til fornleifar
RA-004:049		kvíar	ekki sést til fornleifar
RA-069:033	Stöðulklettur	kvíar	ekki sést til fornleifar
RA-069:058	Kvíahraun	kvíar	hleðslur signar
RA-072:030	Kvíalaut	kvíar	hleðslur signar
RA-072:039		kvíar	ekki sést til fornleifar
RA-001:024	Stekkatún	Stekkur	hleðslur signar
RA-001:042	Stekkjarbakkar	Stekkur	ekki sést til fornleifar
RA-003:058	Stekkatún	Stekkur	ekki sést til fornleifar
RA-003B:012		Stekkur	hleðslur signar

RA-005:039	Stekkjarbakki	Stekkur	ekki sést til fornleifar
RA-069:042	Stekkjartún	Stekkur	ekki sést til fornleifar

Tafla 10. Stekkir og kvíar á skráningarsvæðinu.

Af þeim stekkjum sem eru varðveittir er tóft 003B:012 einna best varðveitt sem og kvíar 069:058 sem eru þrjár talsins sem verður að teljast óvanalegt.

Samgönguminjar

Samtals voru skráðir 44 minjastaðir tengdir samgöngum, m.a. götur, vegir, ferjustaðir, vörður, vöð og brýr. Níu þessara staða eru horfnir af yfirborði, 12 þeirra eru týndir en til hinna 23 sést ennþá.

SAMTALA	SÉRHEITI	HLUTVERK	ÁSTAND
RA-002:021	Biskupshóll	áfangastaður	sést til
RA-003B:040	Steinbogi	leið	
RA-002:036	Vondistígur	leið	sést til
RA-002:058		leið	sést til
RA-002:059		leið	sést til
RA-003:064	Langistígur	leið	sést til
RA-004:045	Þorláksgjá/Þorlákstígur	leið	sést til
RA-069:056	Gimbragerðisstígur	leið	sést til
RA-069B:007		leið	sést til
RA-072:023	Stígur	leið	sést til
RA-072:033	Hillan	leið	sést til
RA-001:019	Götur	leið	ekki sést til fornleifar
RA-002:044	Illistígur	leið	
RA-003:061	Efristígar	leið	
RA-003:062	Neðristígar	leið	
RA-003:065	Löngutorfustígar	leið	sést til
RA-003B:027	Leið yfir Glugga	leið	sést til
RA-003B:029		leið	sést til
RA-004:005	Lambaskarð	leið	sést til
RA-004:038	Skjöldustígur	leið	ekki sést til fornleifar
RA-005:053	Stórhagaofanferð	leið	
RA-072:041		leið	hleðslur standa
RA-003B:041		leið	
RA-005:051	Fremri-Ofanferð	leið	
RA-005:052	Innri-Ofanferð	Leið	
RA-002:043	Bólofanferð	leið	
RA-069:044		samgöngubót	hleðslur signar
RA-069:066		samgöngubót	
RA-003:032		samgöngubót	hleðslur signar
RA-005:032		samgöngubót	
RA-005:041		samgöngubót	hleðslur standa grónar

RA-002:014	Skógatraðir	traðir	sést til
RA-072:008		traðir	hleðslur standa grónar
RA-006B:003		traðir	ekki sést til fornleifar
RA-069:010		traðir	ekki sést til fornleifar
RA-072:009		traðir	ekki sést til fornleifar
RA-003:011		traðir	hleðslur standa grónar
RA-004:031		traðir	hleðslur signar
RA-002:022	Gömlutraðir	traðir	ekki sést til fornleifar
RA-005:044	Hrútafellstraðir	traðir	ekki sést til fornleifar
RA-002:035	Selvað	vað	sést til
RA-002:040	Hnaukavað	vað	sést til
RA-002:031	Hestavað	vað	sést til
RA-003B:017	Kindavað	vað	
RA-003B:023	Mylluvað	vað	ekki sést til fornleifar

Tafla 11. Skráðar samgönguminjar.

Samtals voru skráðar níu traðir sem merktar höfðu verið inn á bæjarteikningar danskra landmælingamanna frá 1906 og túnakort frá 1924, á sjö lögbýlum. Fjórar traðir voru ennþá varðveittar, á Eystri-Skógum 002:014, í Drangshlíð 003:011, í Skarðshlíð er hluti traða 004:031 varðveittur og í Hamragörðum 072:008 eru þær allar varðveittar. Hinar voru horfnar vegna sléttunar, vegagerðar eða annars rasks.

Skráðar voru 25 leiðir og voru þær allar innan jarða eða á milli bæja, oft yfir fjöllin. Heimildir um níu þessara leiða eru týndar og ekki ljóst hvar þær lágu. Þær virðast flestar hafa farið ofan í djúp gljúfur, upp kletta eða á svæði þar sem erfitt er að komast. Tvær leiðir eru horfnar en til hinna 14 sést ennþá á köflum.

Réttir

Aðhöld til að hemja skepnur, önnur en fjárskýli, kvíar og stekkir eru einfaldlega flokkuð sem réttir í fornleifaskráningu. Réttir eru aðallega notaðar til að geyma skepnur tímabundið (t.d. í rekstri), draga sundur og/eða til að fást við þær t.d rýja, mjalta eða gelda. Meirihluti réttartófta eru litlar og innan við 250 m frá bæ. Þessar réttir mætti nefna heimiliséttir frá bæjunum. Náthagar gegna svipuðu hlutverki og réttir, þeir eru afgirt hólfi þar sem skepnur sem þurfti að mjólka voru hafðar um nætur. Flestir náthagar eru skammt utan túns og jafnvel sambyggðir túngarði. Náthagar urðu algengir síðla á 19. öld og tengjast breytingum í túnarækt, þ.e. það tað sem safnaðist í högunum var nýtt til að rækta upp ný tún á umræddum stöðum. Samtals voru skráðar 20 réttir og einn náthagi á átta lögbýlum. Af þeim eru einungis fjórar horfnar af

yfirborði og ekki er vitað hvar ein þetta er. Náthaginn var í Seljalandsseli og ummerki hans sáust enn.

SAMTALA	HLUTVERK	ÁSTAND
RA-001:017	rétt	hleðslur standa grónar
RA-001:018	rétt	hleðslur signar
RA-002:026	rétt	ekki sést til fornleifar
RA-002:030	rétt	hleðslur signar
RA-002:042	rétt	týnd
RA-003:002	rétt	hleðslur signar
RA-003:010	rétt	ekki sést til fornleifar
RA-003:042	rétt	hleðslur signar
RA-003:055	rétt	ekki sést til fornleifar
RA-003B:004	rétt	hleðslur signar
RA-003B:039	rétt	ekki sést til fornleifar
RA-004:024	rétt	hleðslur signar
RA-069:029	rétt	hleðslur signar
RA-069:037	rétt	hleðslur signar
RA-069:055	rétt	hleðslur signar
RA-069B:011	rétt	hleðslur standa grónar
RA-072:007	rétt	hleðslur signar
RA-072:011	rétt	hleðslur signar
RA-072:013	rétt	hleðslur signar
RA-072:040	rétt	hleðslur standa grónar
RA-069B:009	náthagi	hleðslur signar

Tafla 12. Skráðar réttir.

Flestar réttirnar voru skráðar í Drangshlíð og Hamragörðum en þær voru fjórar á hvorri jörð. Ástand þeirra var misjafnt en rétt 001:017 og 018 eru einna best varðveittar. Ekki er óalgengt að náttúrulegir klettir og björg séu hluti af veggjum.

Þjóðtrú

Ekki voru skráðir margir staðir sem tengjast þjóðtrú, álfum og öðrum átrúnaði, samtals voru þeir 10 talsins. Það er fremur lágt hlutfall þar sem á skráningarsvæðið er kjörið fyrir af því náttúrufari sem oft er viðfangsefnið í þjóðsögum s.s. klettir, hæðir og hólur. Flestir staðanna eru í landi Eystri-Skóga, alls þrír talsins.

SAMTALA	SÉRHEITI	TEGUND
RA-001:047	Álfhóll	huldufólksbústaður
RA-002:024	Klukkuhóll	álagablettur
RA-002:033	Þrasakista	þjóðsaga
RA-002:057	Fauskadalur	álagablettur

RA-003:043		huldufólksbústaður
RA-003:054	Grettir	þjóðsaga
RA-003B:031	Nötursteinn	þjóðsaga
RA-005:033	Stebbasteinar	huldufólksbústaður
RA-069:039	Baðstofuklettur	huldufólksbústaður
RA-072:035		álagablettur

Tafla 13. Staðir tengdir þjótrú

Heystæði

Þar sem hey var slegið á engjum eða mýrum voru hlaðnar upp tóftir, oft kallaðar heystæði eða heykuml. Þar var heyinu safnað saman og það byrgt til geymslu fram á veturinn. Slíkar tóftir eru oftast ferkantaðar og engar dyr á þeim. Að vanda standa tóftirnar nokkru hærra en umhverfið til að halda heyinu þurru og til að varna því að búsmali kæmist að því. Ekki voru veggir eða þak á slíkum tóftum og hleðslur því óverulegar. Það kemur á óvart hversu fáar minjar falla í þennan flokk og fastlega má gera ráð fyrir að fleiri heystæði hafi verið á svæðinu, þar er nokkuð af votum og grasgefnum mýrum. Hafi sú verið raunin er vitneskja um þau nú horfin og byggingarefni þeirra sjálfsagt víða endurnýtt. Samtals voru skráð fimm heystæði, eitt þeirra var horfið.

SAMTALA	TEGUND	ÁSTAND
RA-001:028	heystæði	
RA-003:037	heystæði	hleðslur standa grónar
RA-003:023	heystæði	hleðslur signar
RA-069:020	heystæði	hleðslur signar
RA-069B:019	heystæði	hleðslur útflattar

Tafla 14. Skráð heystæði

Garðlög

Margskonar garðlög er að finna umhverfis tún og utan þeirra. Garðar voru stundum umhverfis beitarhús eða smábýli og vörslugarðar eru utan túns. Oft er erfitt að geta sér til um not þessara garða en líklega hafa þeir þjónað þeim tilgangi að aðgreina land í nytjaeiningar. Garðar voru einnig hlaðnir á mörkum landeigna, svokallaðir landamerkjagarðar. Einnig eru til varnargarðar, þá oftast sandvarnar- eða sjóvarnargarðar eða til að verja tún gegn skriðuföllum. Þau garðlög sem skráð voru, utan landamerkja- og túngarða, afmörkuðu oftast minni tún býla, beitarhúsa og stekkja eða voru vörslugarðar.

Samtals voru skráð 22 slík garðlög og sjást ummerki þeirra allra. Afar fá þeirra eru öll varðveitt, hér er um hluta og búta að ræða í flestum tilvikum. Þetta voru 11 varnargarðar, átta vörslugarðar og hlutverk þriggja þeirra er óljóst.

SAMTALA	HLUTVERK	ÁSTAND
RA-001:026	varnargarður	hleðslur signar
RA-003:045	varnargarður	hleðslur signar
RA-003B:028	varnargarður	hleðslur standa grónar
RA-004:007	varnargarður	hleðslur standa
RA-004:011	varnargarður	hleðslur standa grónar
RA-004:039	varnargarður	hleðslur signar
RA-004:043	varnargarður	hleðslur signar
RA-004:044	varnargarður	hleðslur signar
RA-005:021	varnargarður	hleðslur signar
RA-005:029	varnargarður	hleðslur signar
RA-072:036	varnargarður	hleðslur signar
RA-002:039	vörslugarður	hleðslur signar
RA-003:029	vörslugarður	hleðslur standa grónar
RA-005:046	vörslugarður	hleðslur útflattar
RA-069:040	vörslugarður	hleðslur signar
RA-069:053	vörslugarður	hleðslur signar
RA-069B:013	vörslugarður	hleðslur signar
RA-069B:014	vörslugarður	hleðslur signar
RA-072:034	vörslugarður	hleðslur signar
RA-072:037	óþekkt	hleðslur signar
RA-072:015	óþekkt	hleðslur signar
RA-069:013	óþekkt	hleðslur signar

Tafla 15. Skráð garðlög.

Annað

Hér hefur nú verið fjallað um alla stærstu minjaflokkana á skráningarsvæðinu. Fjöldi af öðrum minjum er þar að finna og sýnir taflan hér fyrir neðan sýnir hlutverk og fjölda þeirra helstu.

SAMTALA	HLUTVERK	ÁSTAND
RA-069:068	náma	sést til
RA-069B:016	áveita	hleðslur signar
RA-002:032	áveita	sést til
RA-003B:032	áveita	sést til
RA-072:005	áveita	hleðslur signar
RA-069:034	bað	hleðslur útflattar
RA-004:010	brunnur	hleðslur standa
RA-004:048	brunnur	sést til
RA-003B:024	hof	ekki sést til fornleifar
RA-001:044	hof	

RA-005:013	mannvirki	sést til
RA-003B:036	mógrafir	ekki sést til fornleifar
RA-072:020	mylla	undir þaki
RA-069:041	mylla	sést til
RA-069:057	rista	ekki sést til fornleifar
RA-003B:025	rista	hleðslur útflattar
RA-001:033	rjórabú	undir þaki
RA-069:025	Rjórabú	undir þaki
RA-069:012	Skemma	sést til
RA-003B:018	Smalakofi	ekki sést til fornleifar
RA-003B:022	Smalakofi	ekki sést til fornleifar
RA-003:056	Vatnsból	ekki sést til fornleifar
RA-005:054	Vatnsból	sést til
RA-069:045	Vatnsból	hleðslur signar

Tafla 16. Aðrar minjar sem skráðar voru.

5. Verndun og kynning minja á skráningarsvæðinu

Kynning og fornleifa fyrir almenningi er skammt á veg komin á Íslandi og liggja þar ónýttir miklir möguleikar. Íslendingar eru tengdari sögu lands síns en margar aðrar þjóðir og mjög margir hafa áhuga á sögu og fornleifafræði. Kynning á fornleifum og sögu getur aukið mjög á gildi útivistar og oft má flétta saman kynningu og fornleifafræðslu á gönguleiðum. Það þarf ekki að vera flókin né dýr framkvæmd, t.d. geta skilti með merkingum og upplýsingum um tóftir og aðra minjastaði skilað miklum fróðleik á einfaldan hátt. Einnig er vísir að þessu á heimasíðu Rangárpings eystra, þar er nokkurra staða getið á skráningarsvæðinu.⁵ Við svona vinnu er þó brýnt að gott samstarf sé á milli allra hlutaðeigandi aðila.

Fjórir friðlýstir minjastaðir eru innan skráningarsvæðisins. Hér er stutt samantekt á hverjum þeirra. *Hörðuskáli 004b:001* er gömul jörð sem fyrst er getið í máldaga Skógakirkju 1332. Jörðin fór í eyði 1703 og byggðist ekki upp aftur. Ekki er vitað hver landamerki jarðarinnar voru en bæjarhóllinn var friðlýstur árið 1966. Bæjarhóllinn er mikill umfangs þrátt fyrir ekki að ekki sjáist til bæjarhúsanna. Greinilegt er að miklar mannvistarleifar eru þar undir sverði. Það vekur einnig furðu að ekkert af útihúsum eða aðrar minjar tengdar bænum hafa varðveist. *Seljalandshellir 069:006* er í landi Seljalands. Hellirinn var friðlýstur árið 1927 og er í raun þrír manngerðir hellar höggvnr í stóran klett. Þar er mikið af ártölum og krossmörkum sem klappaðar hafa verið í veggina. *Hoftorfa 069:034* er einnig í landi Seljalands. Þar er tóft ofarlega í brekku á milli lækja nokkuð austan við bæinn. Tóftin er talin vera hof og var friðlýst árið 1927. *Rústshellir 005:003* er í landi Hrútafells. Hellirinn er í grasivöxnu túni, skammt norðan við þjóðveg 1 og minjaskilti er þar við. Rústshellir vekur nú þegar athygli ferðamanna og er vinsælt myndefni þar sem hann blasir við frá þjóðvegi 1. Hellirinn hefur vakið athygli margra í gegnum aldirnar og miklar upplýsingar, bæði þjóðsögur og frásagnir, til um staðinn. Hellirinn var friðlýstur árið 1927 af Matthíasi Þórðarsyni.

Einn fornleifauppgröftur hefur farið fram á skráningarsvæðinu svo vitað sé.⁶ Árið 2000-2001 var Kverkarhellir 069:030 hreinsaður út og niðurstöðurnar benda til þess að hann hafi verið gerður í kringum landnám. Einnig hefur því verið haldið fram að hann hafi verið gerður um árið 800 en þetta er umdeilt enn sem komið er.⁷ Aðgengi að hellinum er ágætt og þangað er

⁵ Sjá: <http://www.hvolsvollur.is/menning-og-mannlif/ferdamal-tourism/ahugaverdir-stadir-places-of-interest/>

⁶ Þær gætu verið fleiri en skrásetjari hafði ekki upplýsingar um fleiri.

⁷ Sjá t.d. <http://www.visir.is/kverkarhellir-gaeti-breytt-timasetningu-landnamsins/article/2016160129209>

öllum frjálst að fara. Staðurinn hefur mikið kynningar- og rannsóknargildi en brýn þörf er á aðgát á svona stað sem þolir ekki mikinn ágang.

Fjöldmargir áhugaverðir minjastaðir eru á því svæði sem skráð var 2010-2012 og er erfitt er að gera upp á milli þeirra þegar kemur að því að velja áhugaverða staði sem gætu hentað til kynningar og/eða rannsókna. Það skal jafnframt ítrekað að allar minjar eru friðhelgar og þeim má ekki raska án leyfis Minjastofnunar Íslands. Af fornleifum á skráningarsvæðinu sem taldar voru hafa sérlega gott verndunar-, rannsóknar- og eða kynningargildi má nefna:

- J Undir Eyjafjöllunum, í báðum hreppum, eru fjölmörg dæmi um nýtingu fólks á náttúrunni sér í hag þegar kemur að byggingum. Þarna eru nokkrir manngerðir hellar, hleðslur fyrir hella og gjögur, hleðslur upp við steina og björg og klappaðar stoðarholur, raufar og berghöld. Það er greinilegt að fólk lagði mikið á sig fyrir að nota þessa staði, aðgengi að hluta þeirra er erfitt en þangað var jafnvel farið daglega yfir vetrartímann til að gefa útigangi. Einnig sjást víða klappaðar holur án þess að ummerki um minjar sjáist á yfirborði. Þetta er nánast óskiljanlegt fyrir þá sem skoða þessa staði í dag og sýnir vel hversu mikið fólk þurfti að leggja á sig. Þetta er t.d. eitt sérkenni sem hægt væri að tengja við svæðið og nýtingu á náttúrunni og kynna fyrir fólki. Flestir þessir staðir hafa mikið kynningar- og rannsóknargildi þrátt fyrir að vera fjöldmargir. Em dæmi má nefna að í landi Drangshlíðardals eru *Langaból 003b:001* og *stekkur 003b:012*. Þessi mannvirki eru skammt frá Þjóðvegi 1 og sýna vel hvernig fólk nýtti sér náttúruna við búskap og hugvít í húsagerð.
- J Á Ytri-Skógum eru tvær tóftir, *beitarhús 002:016* og *beitarhús 002:023* innan afgirts skógræktarsvæðis, beint ofan við skólann. Þar eru skipulagðir göngustígar og aðgengi að þeim auðvelt og litlu þarf við að bæta til að kynna minjarnar. Þessir staðir henta vel til kynningar.
- J Þegar horft er heim að Drangshlíð setur drangurinn í heimatúninu sterkan svip á bæjarmyndina ásamt Drangshlíðarfjalli. Drangurinn er sérstakur og hefur vakið athygli margra fræðimanna í gegnum tíðina. Allt umhverfis Dranginn má sjá ummerki um nýtingu hans, allt frá hellum upp í stoðarholur og berghöld. Þetta gott dæmi um það hvernig fólk nýtti sér náttúruna sér til framdráttar og búskapar. Mikið af gömlum ljósmyndum eru af Dranginum enda hann lengi vakið athygli. Þar voru lengi fjós og ýmsar huldufólkssögur tengdar þeim. Staðurinn hefur mikið rannsóknar- og kynningargildi ekki síst vegna þess mikla fróðleiks og heimilda sem til eru um hann.

-) Fimmvörðuháls (sjá 005:032 og 221b:003) er forn fjárrekstarleið frá Skógum/Eyjafjöllum yfir á Goðaland í Þórsmörk. Gamla leiðin liggur upp frá Hrútafelli en sameinast núverandi gönguleið þegar kemur upp á svæðið milli jökla. Þessi leið er vinsæl gönguleið ferðamanna en eflaust væri hægt að spila fornleifunum þarna saman við á ítarlegri hátt, bæði áður en farið er upp að jöklunum og þegar niður er komið. Leiðin var vörðuð á milli jöklanna en ferðamenn hafa hlaðið mun fleiri vörður á leiðinni og erfitt getur verið að greina þar á milli.
-) Hamragarðar eru einstakir, bæði þegar kemur að varðveislu minjastaða sem og nýtingu jarðarinar. Heimatúnið er óraskað að mestu sem og svæðið uppi á fjallsbrúninni. Jörðin og minjar á henni hafa mikið kynningar- og varðveislugildi.
-) Sel 005:047 í Hrútafelli, í svonefndu Efstaklifi er umfangsmikið tóftasvæði sem ber fornum búskaparháttum gott vitni. Þar má greina 10 tóftir auk garðlags 005:046. Minjarnar eru fornlegar og sjónrænar. Þær hafa mikið varðveislu- og kynningargildi.

Þessi upptalning er langt frá því tæmandi enda af nægum efnivið að taka þegar kemur að áhugaverðum stöðum á skráningarsvæðinu.

Heimildir

Ágúst Ó. Georgsson (1990). *Friðlýsingarskrá. Skrá um friðlýstar fornleifar*. Reykjavík: Fornleifanefnd, Þjóðminjasafn Íslands.

Árni Hjartarson, Guðmundur J. Guðmundsson og Hallgerður Gísladóttir (1991). *Manngerðir hellar á Íslandi*. Menningarsjóður: Reykjavík.

Brynjúlfur Jónsson (1894). „Rannsóknir í Rangárþingi 1893.“ *Árbók hins íslenska fornleifafélags 1894*. Reykjavík: Ísafoldarprentsmiðja, bls. 21-25.

Brynjúlfur Jónsson (1902). „Rannsókn í Rangárþingi sumarið 1901.“ *Árbók hins íslenska fornleifafélags 1902*. Reykjavík: Ísafoldarprentsmiðja, bls. 1-32.

Brynjúlfur Jónsson (1907). „Rannsókn í Þórsmörk sumarið 1906.“ *Árbók hins íslenska fornleifafélags 1907*. Reykjavík: Ísafoldarprentsmiðja, bls. 16-21.

DI: *Diplomatarium Islandicum eða Íslenskt fornbréfasafn I-XVI*. (1857-1972). Hið íslenska bókmenntafélag: Kaupmannahöfn og Reykjavík.

Dönsku herforingjaráðskortin. 1:50000. Herforingjaráðskort nr. 48, 58 og 59. Landsbókasafn Íslands. Slóðin er:
<http://islandskort.is/is/category/list/29;jsessionid=B2D14A0F7F062E1A3A095F9952041E87>

FF: *Frásögur um fornaldarleifar 1817-1823 I-II*. (1983). Sveinbjörn Rafnsson (ritstjóri). Reykjavík.

GR I: *Göngur og réttir. Skaftafells- og Rangárvallasýsla I*. (1983). Önnur prentun aukin og endurbætt. Bragi Sigurjónsson (ritstjóri). Bókaútgáfan Skjaldborg: Akureyri.

Guðrún Sveinbjarnardóttir (1980-1981). *Handrit að byggðasögu*. Athugasemdir og viðbætur eftir Þórð Tómasson. Óútgefið. Þjóðminjasafn Íslands.

Guðrún Sveinbjarnardóttir (1991). „*Shielings in Iceland*.“ *Acta Archaeologia*. 61, bls. 73-96.

Hallgerður Gísladóttir og Árni Hjartarson (1997). „*Rútshellir*.“ *Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1995*. Reykjavík: Rún ehf. Prentsmiðja: bls. 37-47.

Haraldur Matthíasson (1982). *Landið og landnáma II*. Reykjavík: Örn og Örlygur.

IA: *Íslenzkir annálar 1400-1800*. (1940-1948). Reykjavík: Hið íslenska bókmenntafélag. *Íslenzk fornrit XV* (2003). *Biskupasögur I*. Jónas Krisjánsson (ritstjóri). Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.

JÁM: *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín I. Vestmannaeyja- og Rangárvallasýsla.* (1913-1917). Kaupmannahöfn.

JJ: Johnsen, J. (1847). *Jarðatal á Íslandi*. Gefið út af J. Johnsen, Kaupmannahöfn.

KK: Kristian Kaalund: *Bidrag til en topografisk-historisk Beskrivelse af Island I-II*, Kbh 1877-82.

Landmælingar Íslands. 2016. Bæjarteikningar danskra landmælingamanna. Slóðin er: <http://atlas.lmi.is/kortasja/> . Skoðað 23.02.2016.

Manntal.is. *Seljalandsssel*. Slóðin er:

<http://manntal.is/#/?leit=eyJuYWZuIjogIiNlbGphbGFuZHNzZWwiLCJoZWltaWxpIjogIiIsInN0YWRRhIjogIiIsInN5c2xhIjogIiIsInNva24iOiAiIiwia3luIjogIiIsImFsZHVyIjogIiIsInRlZ3VuZExlaXRhcnI6ICJzaW1wbGUiLCJmam9sZGlOaWR1cnN0YWRRuYSi6IDEwLCJtYW5udGFsIjogW3siYXliOiAxODM1fV19>

Margrét Hallmundsdóttir og Guðlaug Vilbogadóttir (2007). *Fornleifaskráning vegna mats á umhverfisáhrifum vegna vegbóta á slóða upp á námu í Hamragarðaheiði*. 2007/8. Byggðasafn Árnesinga, Eyrarbakka.

Orri Vésteinsson og Sædís Gunnarsdóttir (1999). *Svæðisskráning fornleifa í Fljótshlíð, Hvolhreppi, Rangárvöllum, Djúpárhreppi, Ásahreppi, Holta- og Landssveit*. FS095:99021. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.

Páll Sigurðsson (1886). „Um forn örnefni, goðorðskopan og fornmenjar í Rangárþingi.“ *Safn til sögu Íslands og íslenzkra bókmennta* 2. Kaupmannahöfn og Reykjavík; Hið íslenska bókmenntafélag,

Ragnar Edvardsson (2000). *Fornleifaskráning vegna deiliskipulags í landi Hamragarða í Vestur-Eyjafjallahreppi*. FS132-00201. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.

Rangárvallasýsla austan Markarfljóts. Árbók Ferðafélags Íslands 1972 (1972). Páll Jónsson (ritstjóri). Reykjavík: Ferðafélag Íslands.

Rangárþing eystra (2016). Áhugaverðir staðir. Slóðin er: <http://www.hvolsvollur.is/menning-og-mannlif/ferdamal-tourism/ahugaverdir-stadir-places-of-interest/>

Sigurður Vigfússon (1892). „Rannsóknir sögustaða, sem gerðar voru 1883 um Rangárvöllum og þar í grennd (...)“ *Árbók hins íslenska fornleifafélags 1888-92*. Reykjavík: Ísafoldarprentsmiðja, bls. 36-37.

Skýrsla FÍ I: Skýrsla um Forngripasafn Íslands í Reykjavík I, 1869-1866. (1868). Hið íslenska bókmenntafélag, Kaupmannahöfn.

Sunnlenskar byggðir IV: Skaftárþing. (1985). Björgvin Salómonsson (ritstjóri). Reykjavík: Búnaðarsamband Suðurlands: [Selfoss].

SSR: *Sýslu- og sóknarlýsingar hins íslenska bókmenntafélags 1839-1873. Rangárvallasýsla.* (1840). Reykjavík: Sögufélag.

Sturlunga saga (1946). Jón Jóhannesson, Magnús Finnbogason og Kristján Eldjárn (ritstjórar). Reykjavík: Sturlungaútgáfan.

Sýslu- og sóknarlýsingar hins íslenska bókmenntafélags 1839-1873. Skaftafellssýsla. (1840). Reykjavík: Sögufélag.

Túnakort 1918-1924. Þjóðskjalasafn Íslands. Slóðin er: <http://www.archivesportaleurope.net/eaddisplay//ead/pl/aicode/ISPI/type/fa/id/Stj%C3%B3rnarr%C3%A1%C3%B0+%C3%8Dslands+-+II.+skrifstofa/unitid/IS-%C3%9E%C3%8D-0021-0000-012-E/search/0/t%C3%BAnakort>

Vísir.is (2016). Slóðin er: <http://www.visir.is/kverkarhellir-gaeti-breytt-timasetningu-landnamsins/article/2016160129209>

Þórður Tómasson (2008). *Íslensk þjóðfræði.* Reykjavík: Skrudda.

Þórður Tómasson (1996). *Þórsmörk: Land og saga.* Mál og mynd, Reykjavík.

Óútgefnar heimildir

Guðrún Sveinbjarnardóttir (1980-1981). *Drög að byggðasögu svæðisins.* Þjóðminjasafn Íslands.

Ingólfur Einarsson. *Örnefnauppdráttur Hamragarða.* Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, örnefnasafn.

Sarpur. Ljósmynd af Breiðbólstað. Slóðin er: <http://sarpur.is/Adfang.aspx?AdfangID=681546>

Smári Ólason. Örnefnakort. Í einkaeigu.

Ö-Afréttarlönd BK. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, örnefnasafn.

Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð. Þórður Tómasson skráði. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, örnefnasafn.

Ö-Drangshlíðardalur. Þórður Tómasson skráði. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, örnefnasafn.

Ö-Eystri –Skógar. Ólafur H. Jónsson skráði. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, örnefnasafn.

Ö-Hamragarðar EG. Erlendur Guðjónsson skráði. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, örnefnasafn.

Ö-Hamragarðar ÞT. Þórður Tómasson skráði. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, örnefnasafn.

Ö-Hrútafell. Þórður Tómasson skráði. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, örnefnasafn.

Ö-Hörðuskáli. Þórður Tómasson skráði. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, örnefnasafn.

Ö-Seljaland. Þórður Tómasson skráði. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, örnefnasafn.

Ö-Seljalandssel. Þórður Tómasson skráði. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, örnefnasafn.

Ö-Skarðshlíð. Þórður Tómasson skráði. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, örnefnasafn.

Ö-Ytri-Skógar. Þórður Tómasson skráði. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, örnefnasafn.

Heimildamenn:

Auður Jóna Sigurðardóttir, Seljaland
Ármann Fannar Magnússon, Hrútafell
Guðjón Traustason, Hamragarðar
Guðni Ingólfsson, Drangshlíðardalur,
Helgi Friðþjófsson, Seljalandssel
Ingólfur Björnsson, Drangshlíðardalur
Jón Guðmundsson, Drangshlíð
Kristján Ólafsson, Seljaland
Lilja Sigurgeirsdóttir, Drangshlíðardalur

Magnús Eyjólfsson, Hrútafell

Ólafur Sævar Gunnarsson, Drangshlíð

Ólafur Tómasson, Skarðshlíð, Drangshlíð

Sigríður J. Jónsdóttir Eystri-Skógar

Smári Ólason, Ytri-Skógar

Þorsteinn Jónsson, Hamragarðar

Þórður Tómasson Eystri-Skógar, Ytri-Skógar

Viðauki I: Hnitaskrá

SAMTALA	X	Y
RA-001:001	477669.816	335540.830
RA-001:002	477657.112	335560.210
RA-001:003	477703.611	335561.553
RA-001:004	477675.921	335523.946
RA-001:005	477736.310	335504.564
RA-001:006	477706.787	335503.998
RA-001:007	477657.132	335506.574
RA-001:008	477613.304	335475.110
RA-001:009	477685.154	335359.198
RA-001:010	477529.174	335571.822
RA-001:011	477782.074	335521.634
RA-001:012	477742.768	335397.257
RA-001:013	477763.986	335462.331
RA-001:014	477749.227	335423.744
RA-001:015A	477724.675	335358.581
RA-001:015B	477712.121	335357.558
RA-001:016	477741.269	335354.006
RA-001:017	477732.226	335272.341
RA-001:018	477721.862	335249.555
RA-001:019	477542.172	335442.355
RA-001:020	477865.381	335603.785
RA-001:021	477885.465	335600.185
RA-001:022	477918.036	335617.349
RA-001:023	477243.747	335541.761
RA-001:024	477177.128	335463.748
RA-001:025	477637.576	335558.751
RA-001:026A	475928.574	335353.304
RA-001:026B	475925.863	335350.203
RA-001:026C	475925.313	335356.899
RA-001:026D	475933.038	335351.036
RA-001:029	477302.241	335632.544
RA-001:030A	477709.952	335544.919
RA-001:030B	477713.886	335508.405
RA-001:030C	477716.862	335506.712
RA-001:030D	477720.146	335506.240
RA-001:030E	477728.943	335504.729
RA-001:030F	477734.209	335503.131
RA-001:030G	477738.335	335502.429
RA-001:030H	477753.541	335498.648
RA-001:031	477814.778	335542.814
RA-001:032A	477814.732	335324.384
RA-001:032B	477828.007	335322.394
RA-001:033A	477439.017	335701.916
RA-001:033B	477515.088	335648.194

SAMTALA	X	Y
RA-001:033C	477534.292	335633.113
RA-001:034	477700.141	335240.232
RA-001:034A	477782.559	335272.985
RA-001:034B	477763.809	335268.435
RA-001:034C	477742.651	335253.865
RA-001:034D	477729.672	335248.724
RA-001:034E	477697.519	335235.232
RA-001:034F	477659.149	335230.046
RA-001:034G	477649.081	335228.444
RA-001:034H	477594.735	335216.336
RA-001:034I	477704.217	335246.670
RA-001:034J	477706.409	335218.561
RA-001:035	477684.215	335296.765
RA-001:036	477708.235	335525.838
RA-001:037	477183.287	335523.694
RA-001:038	475985.505	335351.420
RA-001:039	477744.001	335578.547
RA-001:042	477602.269	335379.525
RA-001:045	477693.582	335276.736
RA-001:046	477482.617	336049.155
RA-001:047	477310.869	335959.510
RA-001:048	478776.632	335357.890
RA-002:001	474975.063	336148.598
RA-002:002	474974.939	336125.150
RA-002:003	475001.629	336164.227
RA-002:004	474990.737	336173.099
RA-002:005	475037.552	336271.868
RA-002:005B	475012.372	336284.666
RA-002:005C	475099.192	336250.977
RA-002:005D	475113.765	336249.750
RA-002:005E	475126.681	336246.853
RA-002:005F	475082.186	336252.673
RA-002:006	475082.851	336135.443
RA-002:007	474865.189	336218.605
RA-002:008	474855.615	336191.363
RA-002:009	474799.821	336258.717
RA-002:010	474724.828	336215.944
RA-002:011	474655.464	336229.437
RA-002:012	474577.765	336258.270
RA-002:013	474848.346	335852.980
RA-002:014	474876.062	335999.573
RA-002:015A	474520.923	336346.730
RA-002:015B	474799.948	336337.099
RA-002:015C	474973.049	335783.228

SAMTALA	X	Y
RA-002:015D	474513.286	336184.127
RA-002:015E	474875.597	336275.615
RA-002:015F	474814.206	335836.534
RA-002:016	475284.510	336110.590
RA-002:017	475222.723	336012.618
RA-002:018A	474592.477	336243.767
RA-002:018B	474587.785	336241.796
RA-002:018C	474576.714	336226.839
RA-002:019	475524.458	337040.511
RA-002:020	475664.963	335902.792
RA-002:021	474650.696	336020.745
RA-002:022	474664.149	335998.908
RA-002:023	475330.743	336348.462
RA-002:024	475125.040	336016.174
RA-002:025	475203.590	336073.199
RA-002:026	474865.958	335772.932
RA-002:027	475405.534	335820.706
RA-002:028	475008.721	336201.078
RA-002:029	475443.061	335952.357
RA-002:030	475146.592	336650.884
RA-002:031	474773.674	336616.395
RA-002:032A	475133.986	336145.225
RA-002:032B	475091.030	336006.228
RA-002:032C	475103.304	336034.850
RA-002:033	474532.583	336400.019
RA-002:034A	477598.037	336993.842
RA-002:034B	477577.385	336986.074
RA-002:035	476865.611	337383.480
RA-002:036	475318.941	336414.190
RA-002:037	474620.799	335936.023
RA-002:038	475902.796	335802.624
RA-002:039A	475732.497	335734.354
RA-002:039B	475832.957	335724.104
RA-002:039C	475842.354	335729.162
RA-002:039D	475858.932	335742.633
RA-002:040	477187.062	338629.592
RA-002:041	476925.301	333411.529
RA-002:045	475930.459	335762.272
RA-002:046	476084.791	335996.806
RA-002:047	476448.401	335783.998
RA-002:048	475105.866	336109.242
RA-002:049	475149.143	336127.488
RA-002:050	474830.233	336231.043
RA-002:051	474839.227	336289.570
RA-002:052	474850.339	336299.490
RA-002:053	474931.096	336125.508
RA-002:054	474973.752	336117.056

SAMTALA	X	Y
RA-002:056	475193.845	336115.986
RA-002:057	475648.170	335874.566
RA-002:058A	476885.888	337894.497
RA-002:058B	477193.221	338578.361
RA-002:059	476880.462	337375.315
RA-003:001	472550.769	335842.037
RA-003:002	473397.703	335536.918
RA-003:003	472930.521	335769.615
RA-003:004	472869.402	335791.375
RA-003:005	472673.871	335888.097
RA-003:006	472561.454	335887.122
RA-003:007	472563.460	335874.637
RA-003:008A	472558.749	335863.566
RA-003:008B	472554.377	335862.071
RA-003:009	472306.751	335607.649
RA-003:010	472557.025	335559.175
RA-003:011	472689.898	335633.310
RA-003:012	472582.295	335823.846
RA-003:013A	472405.679	335628.780
RA-003:013B	472407.776	335642.893
RA-003:014	472410.876	335597.173
RA-003:015A	472404.963	335648.011
RA-003:015B	472399.982	335638.540
RA-003:016	472385.250	335582.865
RA-003:017	472356.832	335575.666
RA-003:018	472412.763	335657.288
RA-003:020	472413.298	335803.491
RA-003:021	472462.683	335809.479
RA-003:022	472483.074	335823.703
RA-003:023	472475.930	335828.653
RA-003:024	472487.308	335852.750
RA-003:025	472454.154	335782.582
RA-003:025A	472483.446	335824.690
RA-003:025B	472484.227	335819.496
RA-003:026	472478.033	335805.392
RA-003:028	472512.017	335847.403
RA-003:029	473601.837	335488.039
RA-003:030	472527.618	335815.192
RA-003:032	473737.061	335507.609
RA-003:033	472517.594	335800.990
RA-003:034	472529.393	335995.076
RA-003:035	472512.225	336002.973
RA-003:036	472515.289	335986.479
RA-003:037	472420.588	335826.979
RA-003:038	472608.890	335927.214
RA-003:039	472482.270	335769.373
RA-003:040	472507.708	335629.653

SAMTALA	X	Y
RA-003:041	472397.002	335599.846
RA-003:042A	473525.016	335426.992
RA-003:043	472377.550	335613.466
RA-003:044	472474.548	335797.562
RA-003:045	472997.786	335815.355
RA-003:046A	472577.762	335833.558
RA-003:046B	472531.940	335806.537
RA-003:047	472549.796	335709.474
RA-003:048	472485.254	335809.562
RA-003:049	472587.183	335830.373
RA-003:050	472512.665	335861.790
RA-003:051	472238.432	335493.175
RA-003:052A	473567.014	335446.209
RA-003:052B	473569.860	335448.737
RA-003:053	472699.496	335904.248
RA-003:056	472544.513	336036.851
RA-003:057	472655.607	335785.394
RA-003:058	472987.748	335617.075
RA-003:059	472453.903	335789.229
RA-003:060	473486.389	335458.785
RA-003:063	472810.540	335642.564
RA-003:064	473600.912	335490.654
RA-003:065	472721.664	335943.552
RA-003:066	472717.815	336008.259
RA-003:067	473535.370	335452.111
RA-003:068	472426	335516
RA-003B :022	472180.214	333720.473
RA-003B:001	474120.437	336182.148
RA-003B:002	474195.283	336338.151
RA-003B:003	474268.517	336411.691
RA-003B:004	474079.376	336366.655
RA-003B:005	474097.458	336200.524
RA-003B:006	474089.028	336093.144
RA-003B:007	474002.520	335987.193
RA-003B:008	474082.250	335977.844
RA-003B:009	474079.094	336124.824
RA-003B:011	473791.242	335404.380
RA-003B:012	473846.451	335441.585
RA-003B:013	473946.554	335554.391
RA-003B:016	474128.095	336277.403
RA-003B:018	474586.164	336609.091
RA-003B:019	474850.587	336807.827
RA-003B:020	473986.310	335919.654
RA-003B:021	474458.030	336481.773
RA-003B:022	472180.214	333720.473
RA-003B:023	474411.332	336228.983
RA-003B:024	474169.663	336233.426

SAMTALA	X	Y
RA-003B:025	474170.097	336107.935
RA-003B:026	474025.359	335909.789
RA-003B:027	473941.990	336123.723
RA-003B:028	474009.681	335661.739
RA-003B:029	474270.204	336246.714
RA-003B:031	474056.816	336006.614
RA-003B:032	474230.058	336359.595
RA-003B:033	474071.364	335988.709
RA-003B:036	474286.588	336251.711
RA-003B:037	473958.345	335688.547
RA-003B:038	474418.659	336261.569
RA-003B:039	474044.041	335751.129
RA-003B:041	474018.559	336021.407
RA-003B:10A	474021.514	336363.095
RA-003B:10B	474018.090	335768.652
RA-004:001	471908.179	335729.894
RA-004:001	469244.115	335159.542
RA-004:001B	471898.099	335732.657
RA-004:002	471914.857	335710.152
RA-004:003	472245.874	335749.869
RA-004:004	472297.818	335831.758
RA-004:049	471854.764	336058.600
RA-004:007A	472046.016	335787.069
RA-004:008	471971.083	335902.074
RA-004:009	472111.006	335789.829
RA-004:010	472121.812	335718.312
RA-004:011	471861.606	335665.001
RA-004:012	471928.494	335786.209
RA-004:013	471929.269	335796.838
RA-004:014	471906.772	335751.346
RA-004:015	471900.739	335750.325
RA-004:016	471896.034	335740.143
RA-004:017	472294.500	335778.021
RA-004:018	471892.355	335737.008
RA-004:019	471885.654	335739.198
RA-004:020	471855.054	335641.526
RA-004:021	471739.803	335620.055
RA-004:022	471700.741	335625.901
RA-004:023	471685.636	335612.682
RA-004:024	471764.453	335581.085
RA-004:025	471758.935	335582.303
RA-004:026	471762.182	335574.526
RA-004:027	471736.503	335542.588
RA-004:028	471722.065	335540.035
RA-004:029	471755.016	335570.917
RA-004:030	471707.036	335533.404
RA-004:031	471898.526	335702.485

SAMTALA	X	Y
RA-004:049	471871.416	335645.595
RA-004:033	472163.110	335756.432
RA-004:034	471885.303	335747.622
RA-004:035	472104.466	335751.400
RA-004:036	472117.253	335727.399
RA-004:037	472122.132	335779.861
RA-004:038	471978.626	336089.084
RA-004:039	471832.003	335629.359
RA-004:040	471779.545	335903.169
RA-004:041	472239.156	335724.639
RA-004:042	472204.648	335755.691
RA-004:043	471934.168	335839.561
RA-004:044	472290.379	335805.141
RA-004:045	472266.453	335900.699
RA-004:046	471737.341	335521.991
RA-004:047	471785.936	335564.453
RA-004:048	471901.288	335658.618
RA-004:050	472041.871	335762.276
RA-005:001	471214.061	335428.565
RA-005:002A	469881.018	334952.564
RA-005:002B	469901.580	335078.370
RA-005:002C	469994.210	334973.315
RA-005:002D	469828.395	334773.681
RA-005:002E	469858.254	334821.060
RA-005:002F	469897.704	334834.122
RA-005:003	471494.755	335455.122
RA-005:004	471050.764	335268.855
RA-005:005	471483.510	335500.281
RA-005:006	471421.765	335506.318
RA-005:007	471413.238	335484.404
RA-005:008	471360.799	335434.348
RA-005:009	471316.511	335440.583
RA-005:010	471319.436	335456.603
RA-005:011	471262.453	335458.712
RA-005:012	471252.819	335465.164
RA-005:013	471240.966	335527.330
RA-005:014	471252.760	335610.812
RA-005:015	471455.291	335727.269
RA-005:016	471460.008	335724.740
RA-005:017	470118.479	334646.266
RA-005:018	472106.193	336591.124
RA-005:019	471210.779	335486.213
RA-005:020	471166.649	335528.234
RA-005:021	471075.208	335647.935
RA-005:022	471258.003	335416.967
RA-005:023	471242.541	335334.462
RA-005:024	471350.553	335470.264

SAMTALA	X	Y
RA-005:025	471039.806	335191.702
RA-005:026	471133.890	335443.328
RA-005:027	471166.812	335407.165
RA-005:028	471153.016	335324.505
RA-005:029	469928.391	334677.928
RA-005:029B	469878.142	334554.901
RA-005:030	471343.312	335434.273
RA-005:031	471489.702	335407.747
RA-005:033	471179.855	335464.495
RA-005:034	471216.402	335177.717
RA-005:035	471246.035	335208.596
RA-005:036	471236.536	335507.856
RA-005:038	470284.307	335906.796
RA-005:039	470921.798	335666.826
RA-005:040	470912.333	335155.550
RA-005:041	473312.408	337472.076
RA-005:042	471447.795	335657.028
RA-005:044	471125.563	335491.695
RA-005:045A	471140.500	335624.083
RA-005:045B	471209.937	335568.362
RA-005:046	472971.563	337364.875
RA-005:047A	473141.340	337489.720
RA-005:047B	473125.896	337486.338
RA-005:047C	473155.559	337501.496
RA-005:047D	473159.517	337492.368
RA-005:047E	473167.094	337488.509
RA-005:047F	473177.093	337490.564
RA-005:047G	473164.083	337517.778
RA-005:047H	473155.951	337515.231
RA-005:047I	473147.352	337514.538
RA-005:047J	473201.703	337488.140
RA-005:048	471349.889	335724.938
RA-005:049	472125.014	336650.650
RA-005:050	471513.421	335525.982
RA-005:054	471722.495	336182.424
RA-006B:001	471133.681	335215.858
RA-006B:002	471128.124	335164.591
RA-006B:003	471076.639	335169.905
RA-069:001A	450895.862	345209.746
RA-069:001B	450893.393	345229.525
RA-069:001CI	450894.559	345243.666
RA-069:001CII	450893.872	345234.639
RA-069:001D	450916.086	345214.337
RA-069:002	451022.212	345230.959
RA-069:003	450886.515	345208.491
RA-069:004	450885.011	345209.094

SAMTALA	X	Y
RA-069:005	450879.548	345212.002
RA-069:006	450955.388	345229.891
RA-069:007A	450950.840	345250.029
RA-069:007B	450958.055	345244.785
RA-069:007C	450945.441	345253.796
RA-069:007D	450941.812	345250.283
RA-069:007E	450954.472	345244.178
RA-069:008	450957.254	345248.639
RA-069:009	450945.867	345198.589
RA-069:010	450894.749	345186.238
RA-069:011	450847.473	345688.202
RA-069:012A	451137.864	345712.770
RA-069:012B	451139.969	345707.718
RA-069:013B	450778.540	345653.047
RA-069:013C	450766.078	345652.570
RA-069:014A	450958.989	345666.390
RA-069:014B	450823.115	345584.212
RA-069:015	450865.093	345374.586
RA-069:0153B	450605.870	345390.032
RA-069:016	450869.769	345359.465
RA-069:017	450836.107	345349.178
RA-069:018	450790.864	345347.317
RA-069:019	450937.800	345187.350
RA-069:020	450968.496	345277.746
RA-069:021	451099.462	345238.792
RA-069:022	451049.054	345246.495
RA-069:023	450948.557	345212.043
RA-069:024	451215.748	345216.578
RA-069:025	451346.808	345148.192
RA-069:026	451353.194	345111.960
RA-069:027	451521.043	344783.544
RA-069:028	451467.412	344872.015
RA-069:029	450605.859	345354.469
RA-069:030	450662.193	345439.887
RA-069:031A	451446.193	343567.706
RA-069:031B	451518.299	343435.002
RA-069:031BI	451350.806	343542.415
RA-069:031BII	451555.945	343456.656
RA-069:031BIII	451583.464	343436.791
RA-069:032	451502.965	345742.788
RA-069:033	450975.608	345266.998
RA-069:034	451571.881	345285.542
RA-069:035A	452308.341	343880.865
RA-069:035B	452340.466	343920.071
RA-069:036	450930.886	345287.923
RA-069:037	451783.630	344599.410

SAMTALA	X	Y
RA-069:037A	451775.105	344587.278
RA-069:037B	451780.017	344593.671
RA-069:037C	451778.755	344595.466
RA-069:037D	451783.250	344597.182
RA-069:037E	451783.551	344600.748
RA-069:037F	451787.122	344600.581
RA-069:037G	451790.790	344603.422
RA-069:037H	451780.474	344603.917
RA-069:037I	451777.348	344600.843
RA-069:037J	451776.900	344600.625
RA-069:037K	451776.562	344598.182
RA-069:037L	451773.536	344598.341
RA-069:037M	451767.733	344598.430
RA-069:038	452047.267	344231.746
RA-069:039	452012.804	344354.590
RA-069:040A	451713.084	344205.308
RA-069:040B	451699.811	344217.335
RA-069:040C	451698.367	344220.031
RA-069:040D	451841.192	344099.752
RA-069:040E	451799.887	344135.398
RA-069:040F	451816.012	344118.542
RA-069:040G	451847.601	344093.523
RA-069:040H	452024.885	343943.395
RA-069:040I	452109.548	343898.164
RA-069:040J	452114.154	343897.533
RA-069:040K	451427.838	344717.298
RA-069:041A	451296.407	344990.075
RA-069:041B	451312.688	345057.173
RA-069:041C	451334.737	345118.826
RA-069:041D	451295.277	345000.355
RA-069:042	451442.967	344889.675
RA-069:043	450877.021	345492.940
RA-069:044	451962.352	345436.427
RA-069:045	450969.695	345233.902
RA-069:049	450780.131	345393.985
RA-069:051	450566.061	345370.592
RA-069:052	451166.076	343686.192
RA-069:053A	450645.331	345305.227
RA-069:054	450702.682	345639.032
RA-069:055A	450754.965	345529.418
RA-069:055B	450772.215	345543.980
RA-069:055C	450886.023	345449.067
RA-069:055D	450756.006	345510.447
RA-069:055E	450819.266	345528.409
RA-069:056	450753.266	345500.451
RA-069:057	451332.104	345478.892
RA-069:058A	451984.298	345440.446

SAMTALA	X	Y
RA-069:058B	451982.642	345445.593
RA-069:058C	451960.098	345451.406
RA-069:059	450705.416	345629.325
RA-069:060	452468.980	344086.199
RA-069:061	450871.029	345205.929
RA-069:061A	450869.473	345235.918
RA-069:061B	450856.667	345197.873
RA-069:061C	450892.003	345191.516
RA-069:061D	450907.401	345186.545
RA-069:062	450935.585	345179.020
RA-069:063	450636.629	345487.901
RA-069:064A	450853.781	345536.457
RA-069:064B	450868.007	345525.860
RA-069:065	449257.158	342839.269
RA-069:067	450983.982	345217.509
RA-069:068	451989.288	345432.453
RA-069:069A	450857.757	345191.500
RA-069:069B	450809.239	345202.514
RA-069:070	451514.300	345321.096
RA-069:130A	450777.996	345630.858
RA-069B:001	450595.542	342645.982
RA-069B:002A	450538.829	342665.717
RA-069B:002B	450537.081	342661.838
RA-069B:002C	450516.663	342671.310
RA-069B:003	450543.522	342701.992
RA-069B:004	450599.882	342729.210
RA-069B:005	450652.180	342674.972
RA-069B:006	450673.536	342467.302
RA-069B:007A	450580.294	342677.663
RA-069B:007B	450750.751	342834.773
RA-069B:007C	450615.158	342713.099
RA-069B:008	450523.778	342664.403
RA-069B:009	450485.014	342450.239
RA-069B:009A	450541.633	342430.607
RA-069B:009B	450499.455	342351.770
RA-069B:009C	450411.761	342401.214
RA-069B:009D	450389.451	342407.034
RA-069B:009E	450395.318	342413.624
RA-069B:009F	450456.772	342480.117
RA-069B:009G	450459.012	342486.662
RA-069B:009H	450483.065	342465.206
RA-069B:009I	450484.972	342463.400
RA-069B:010	449782.166	342470.207
RA-069B:011	450355.302	341862.295
RA-069B:012	449275.306	340989.782
RA-069B:013A	450238.809	341800.685
RA-069B:013B	450128.102	341703.311

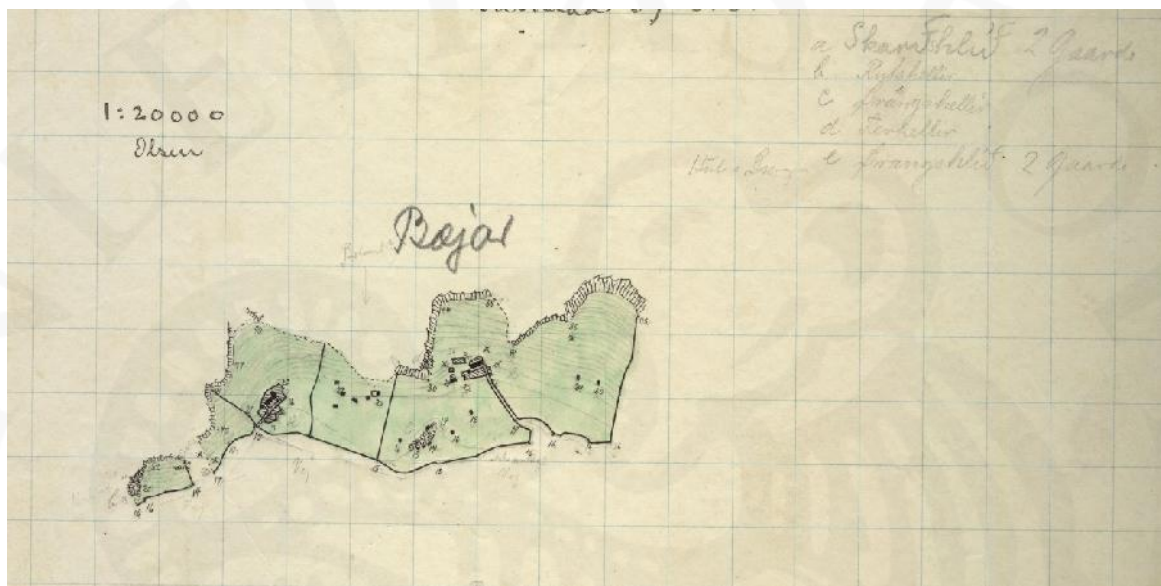
SAMTALA	X	Y
RA-069B:013C	450434.709	342086.601
RA-069B:013D	449466.504	342138.850
RA-069B:013E	449467.782	342042.036
RA-069B:014A	449204.392	342357.286
RA-069B:014B	449173.142	342108.573
RA-069B:014C	44148.339	341908.255
RA-069B:014D	449144.643	341882.668
RA-069B:014E	449141.902	341860.748
RA-069B:014F	449112.721	341605.076
RA-069B:014G	449111.188	341599.418
RA-069B:014H	449184.266	341500.216
RA-069B:014I	449260.710	341393.606
RA-069B:014J	449323.946	341309.176
RA-069B:014K	449361.656	341256.264
RA-069B:014L	449409.700	341190.596
RA-069B:015A	450595.670	342729.827
RA-069B:015B	450511.285	342796.283
RA-069B:015C	450603.317	342729.744
RA-069B:015D	450710.989	342867.736
RA-069B:015E	450714.678	342874.931
RA-069B:015F	450721.119	342883.410
RA-069B:016A	450389.764	342081.086
RA-069B:016B	450318.032	342144.328
RA-069B:016D	450360.160	342257.513
RA-069B:016E	450276.953	342267.194
RA-069B:016F	450260.682	342268.677
RA-069B:016G	450234.618	342294.849
RA-069B:016H	450226.520	342357.422
RA-069B:016I	450278.437	342398.528
RA-069B:016J	450270.759	342472.132
RA-069B:016K	450208.075	342469.340
RA-069B:017A	449920.496	342176.291
RA-069B:017B	449934.828	342165.248
RA-069B:017C	449902.949	342163.298
RA-069B:017D	449908.286	342173.924
RA-069B:017E	449898.476	342178.652
RA-069B:018A	450603.913	342720.220
RA-069B:018B	450610.422	342713.987
RA-069B:018C	450614.295	342716.935
RA-069B:019	449301.531	341059.534
RA-069B:020	451177.049	341996.675
RA-06B9:016C	450385.912	342154.854
RA-072:001	450947.149	346587.537
RA-072:002	451015.233	346724.043
RA-072:003	450975.045	346672.715
RA-072:004	450980.382	346630.852
RA-072:005	451042.688	346627.309

SAMTALA	X	Y
RA-072:006	451041.465	346620.140
RA-072:007	451050.956	346620.525
RA-072:008	450903.442	346565.248
RA-072:009	450914.623	346618.862
RA-072:010	450892.203	346570.611
RA-072:011	451525.907	346150.919
RA-072:012	451547.096	346118.028
RA-072:013	451524.904	346114.287
RA-072:014	451510.867	346140.048
RA-072:015	451559.350	346096.099
RA-072:016	451501.247	346011.973
RA-072:017	451453.081	346162.700
RA-072:018	451025.189	346765.152
RA-072:019	451001.447	346625.738
RA-072:020A	450994.567	346421.794
RA-072:020B	451024.390	346396.111
RA-072:021	451032.093	346589.285
RA-072:023	451048.097	346437.903
RA-072:024	451033.003	346604.907
RA-072:025	451029.319	346612.414
RA-072:026	450942.641	346570.728
RA-072:027	451605.028	346090.992

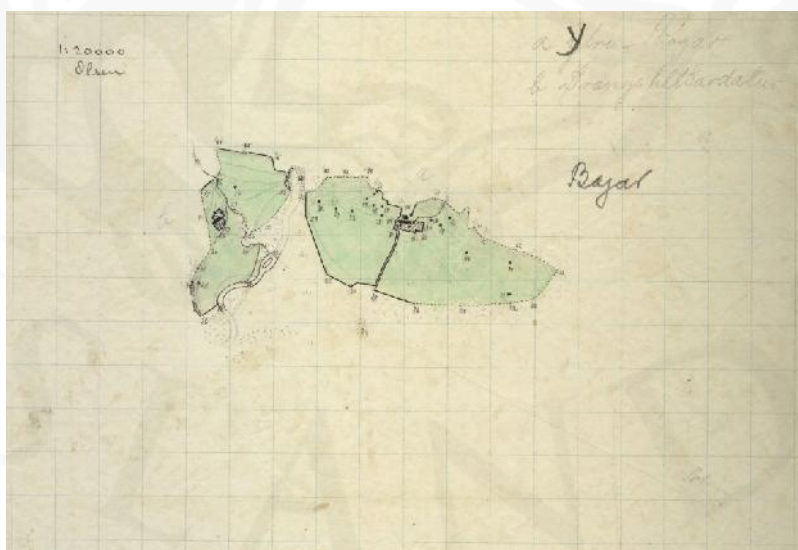
SAMTALA	X	Y
RA-072:028	451600.687	346046.056
RA-072:029	451087.685	346343.989
RA-072:030	451153.485	346433.596
RA-072:031	451033.301	346471.444
RA-072:032	452032.531	345922.376
RA-072:033	451099.089	347094.844
RA-072:033B	451097.027	346846.653
RA-072:034A	450831.950	346075.819
RA-072:034B	450770.369	345998.733
RA-072:034C	450767.111	346054.536
RA-072:034D	450827.242	345986.691
RA-072:035	451047.450	346620.739
RA-072:036	451977.238	346006.209
RA-072:037A	451958.001	345865.999
RA-072:037B	451938.912	345852.589
RA-072:038	451019.647	346807.251
RA-072:039	450958.076	346741.125
RA-072:040	451062.480	346021.836
RA-072:041	451688.768	345973.300
RA-072:042	451031.307	346507.787
RA-072:043	450981.311	346372.698

Viðauki II: Bæjarteikningar danskra landmælingamanna frá 1906

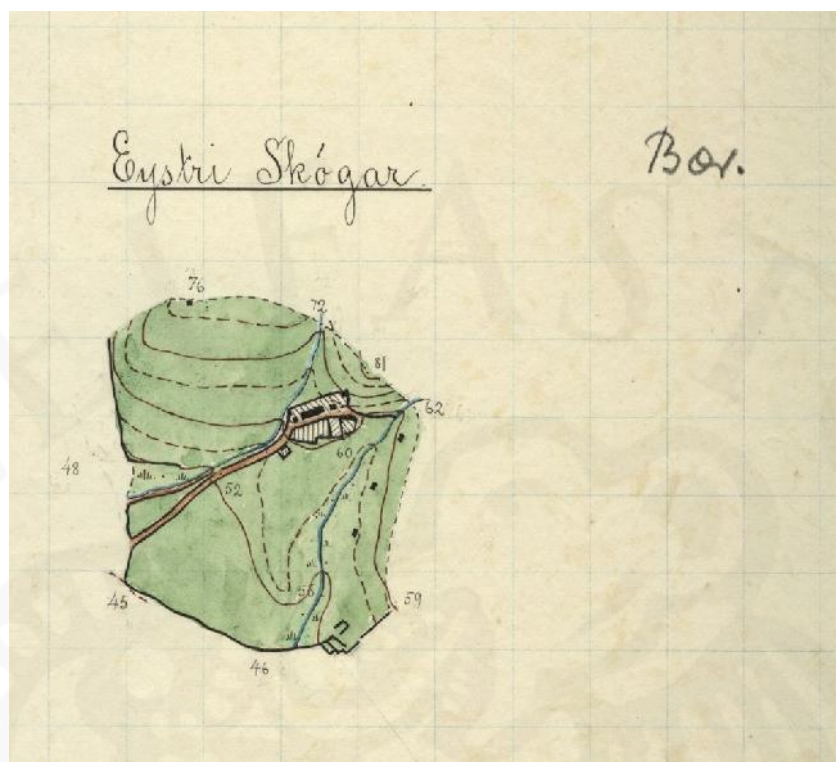
Myndirnar eru fengnar af heimasíðu Landmælinga Íslands.

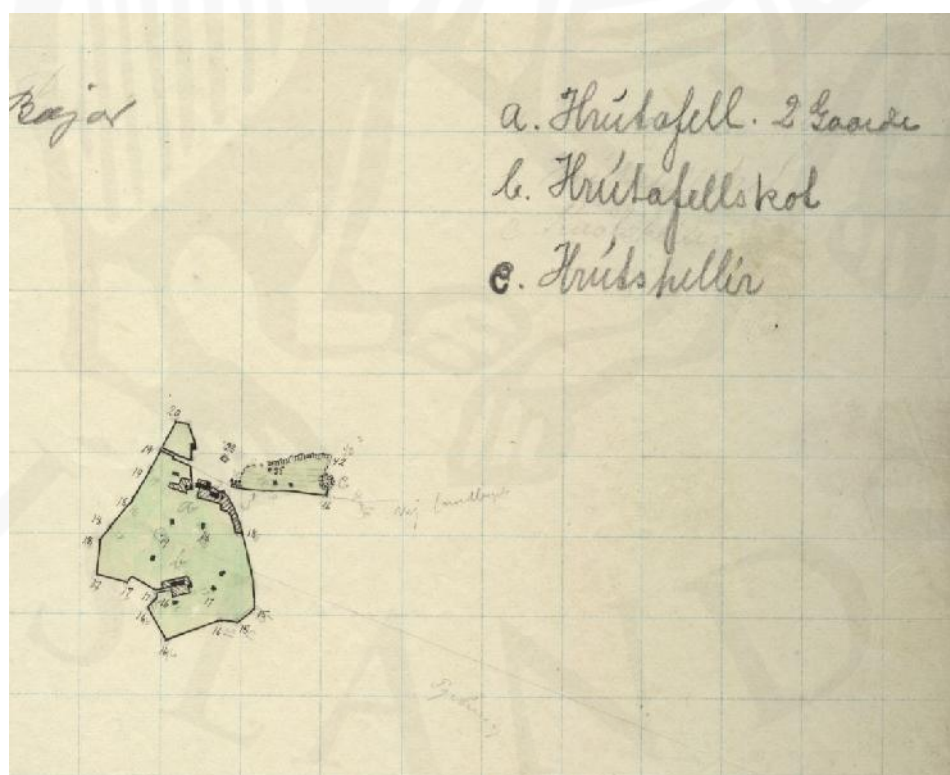
Mynd 312. Skarðshlíð og Drangshlíð.

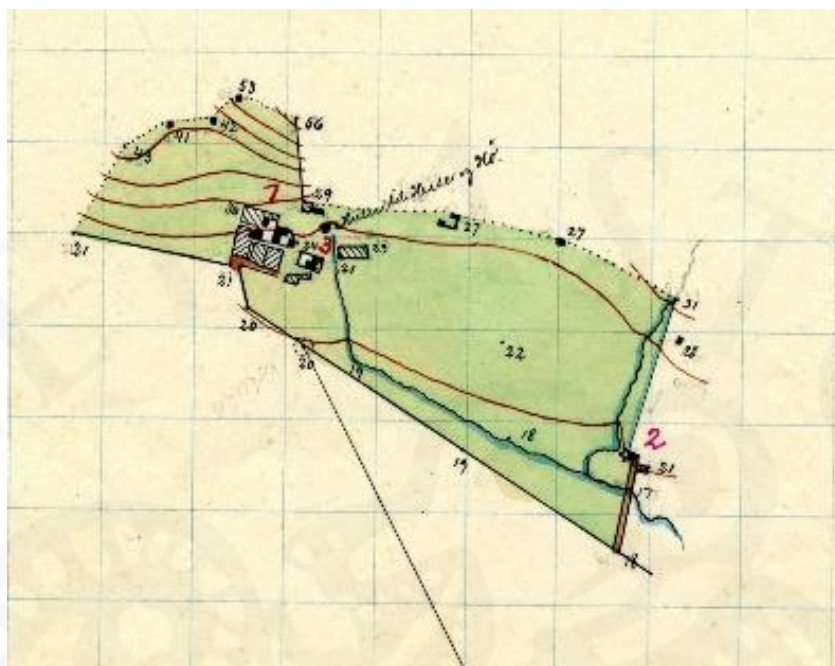
Mynd 313. Ytri-Skógar og Drangshlíðardalur

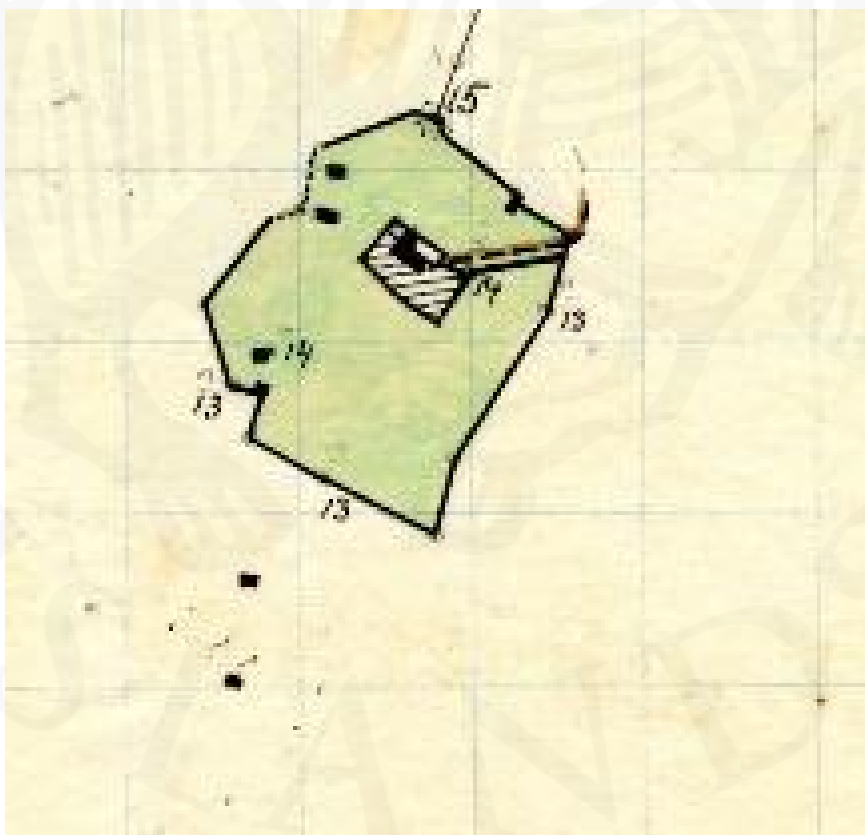
Mynd 315. Eystri-Skógar

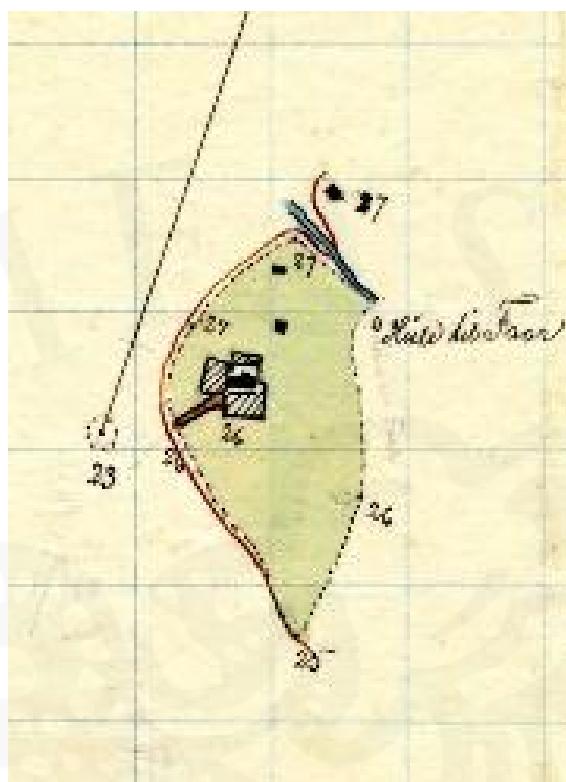
Mynd 314. Hrótafell og Hrótafellskot efra

Mynd 317. Seljaland

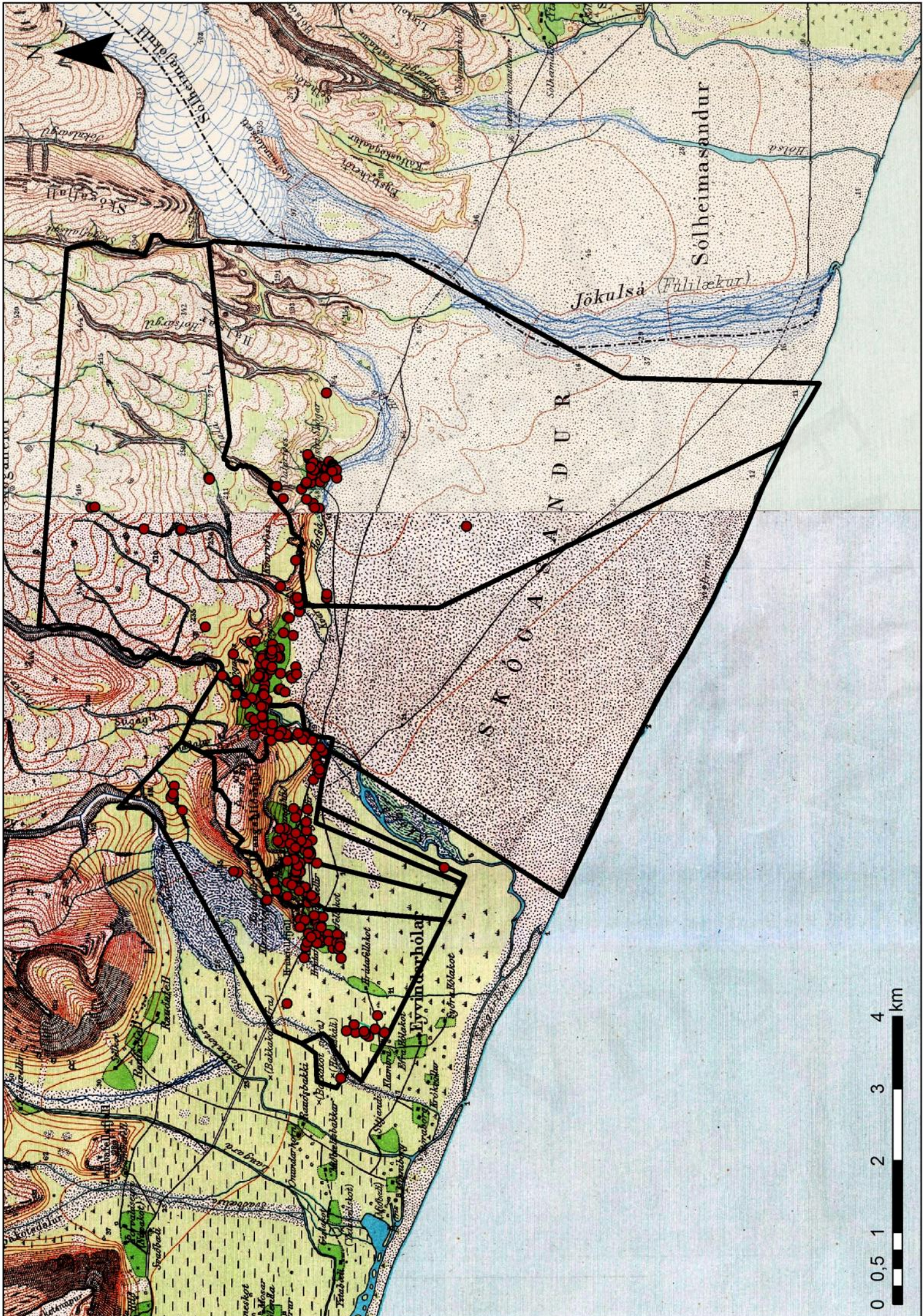
Mynd 316. Seljalandssel

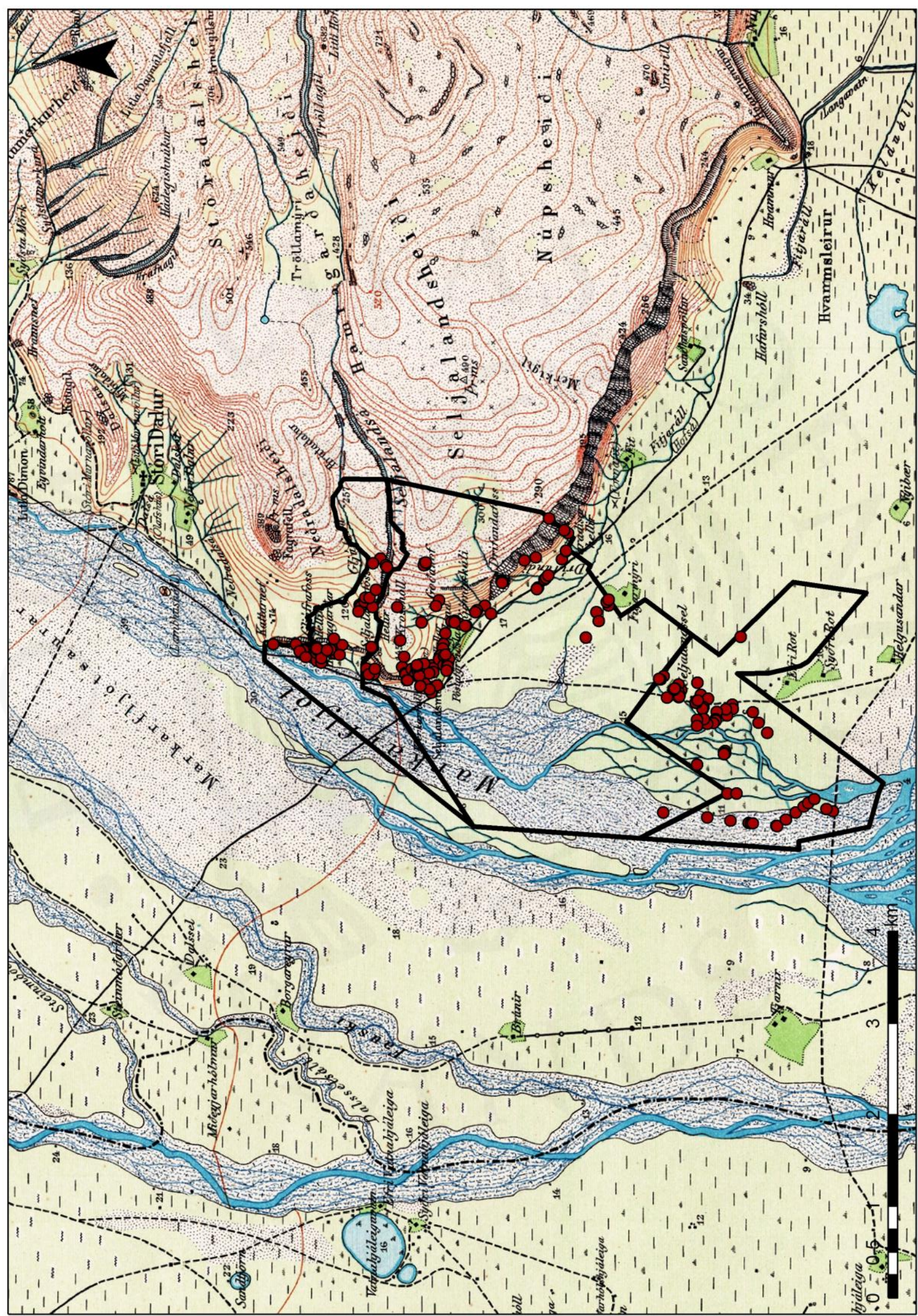

Mynd 318. Hamragarðar.

Viðauki III: Minjakort

Loftmyndirnar hér að aftan sýna afstöðu fornleifa innan jarða. Fremst er dreifing allra skráðra minjaastaða sýnd á Íslandskorti 1:50000 en þau voru gerð árið 1908. Hver loftmynd er merkt ákveðinni jörð og ef um fleiri en eina loftmynd af sömu jörð er að ræða er þess getið. Á hverri loftmynd eru eingöngu hnit á þeirri jörð auðkennd með númeri. Hnit er sýnt með rauðum punkti og kennitala staðarins með hvítu lettri. Svartar línur tákna landamerki. Loftmyndirnar eru frá Loftmyndum ehf.

RA-001 Eystri Skógar

RA-001 Eystri Skógar

RA001:020
RA001:021

RA001:022

RA001:039

RA001:003

RA001:30A

RA001:036

RA001:031

RA001:011

RA001:30CRA001:30D

RA001:006RA001:30B

RA001:30FRA001:30G

RA001:30E

RA001:30H

RA001:013

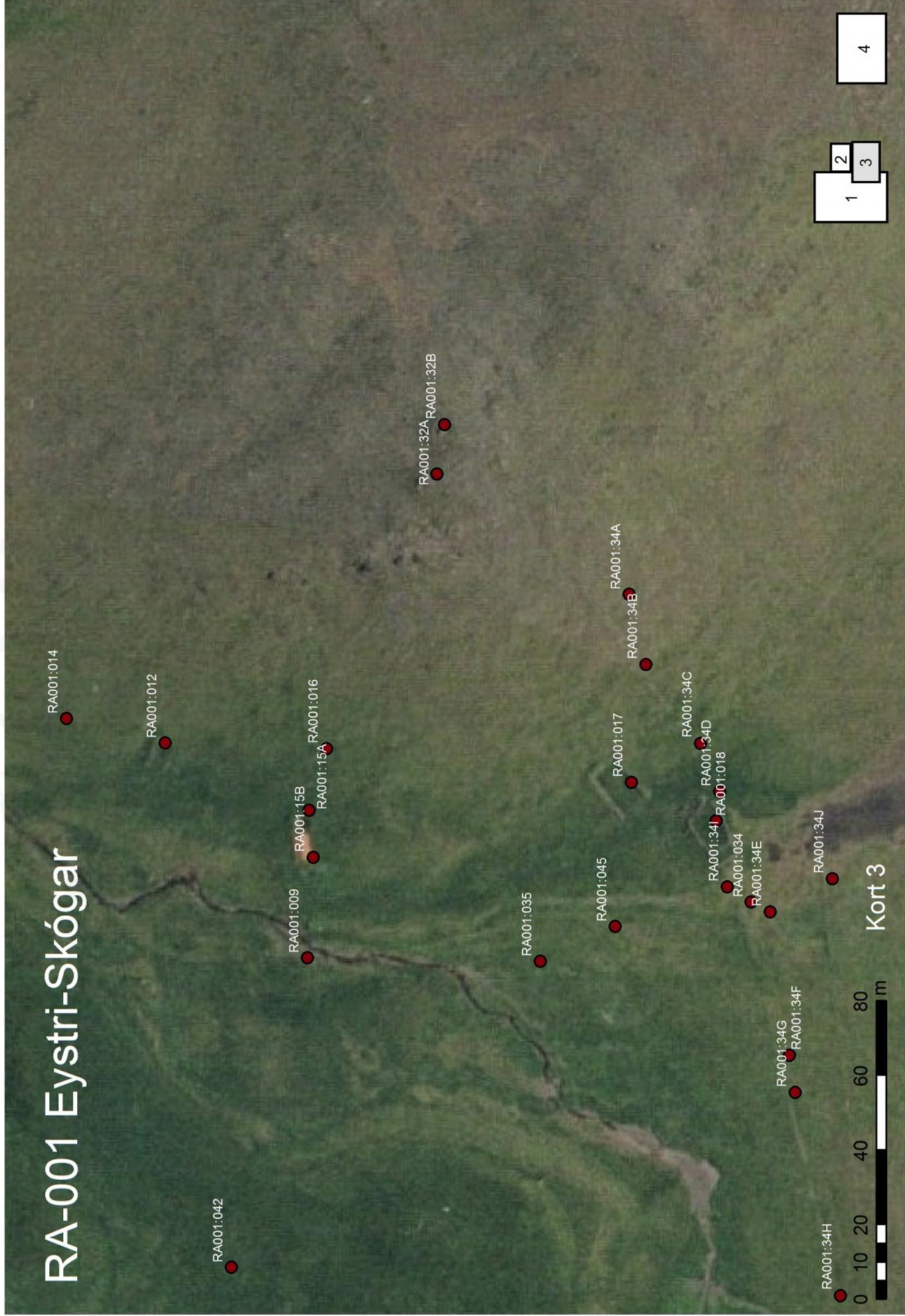
Kort 2

0 5 10 20 30 40 m

1 2 3

4

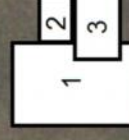
RA-001 Eystri-Skógar

RA-001 Eystri-Skógar

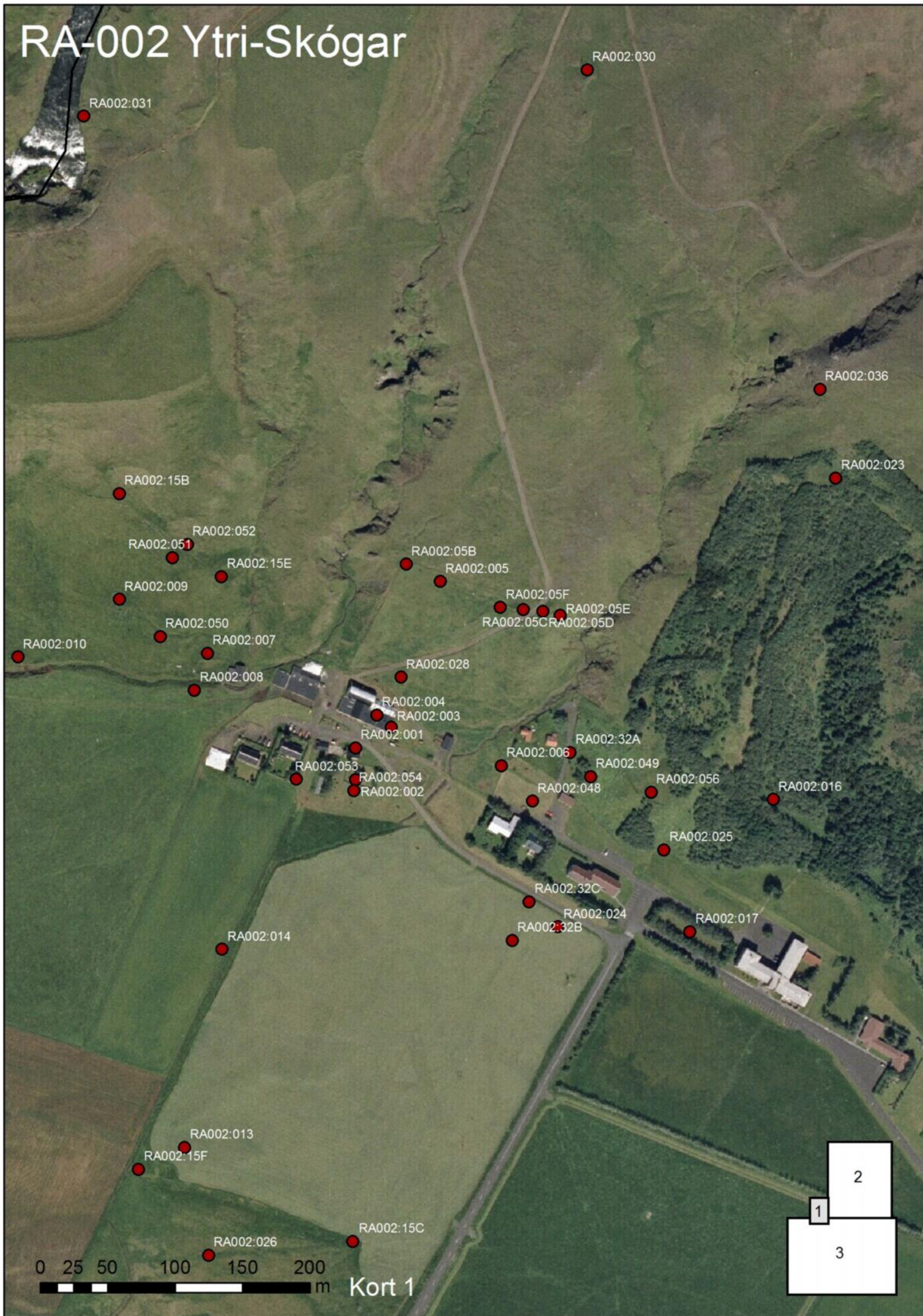
RA001:048

0 15 30 60 90 120 m Kort 4

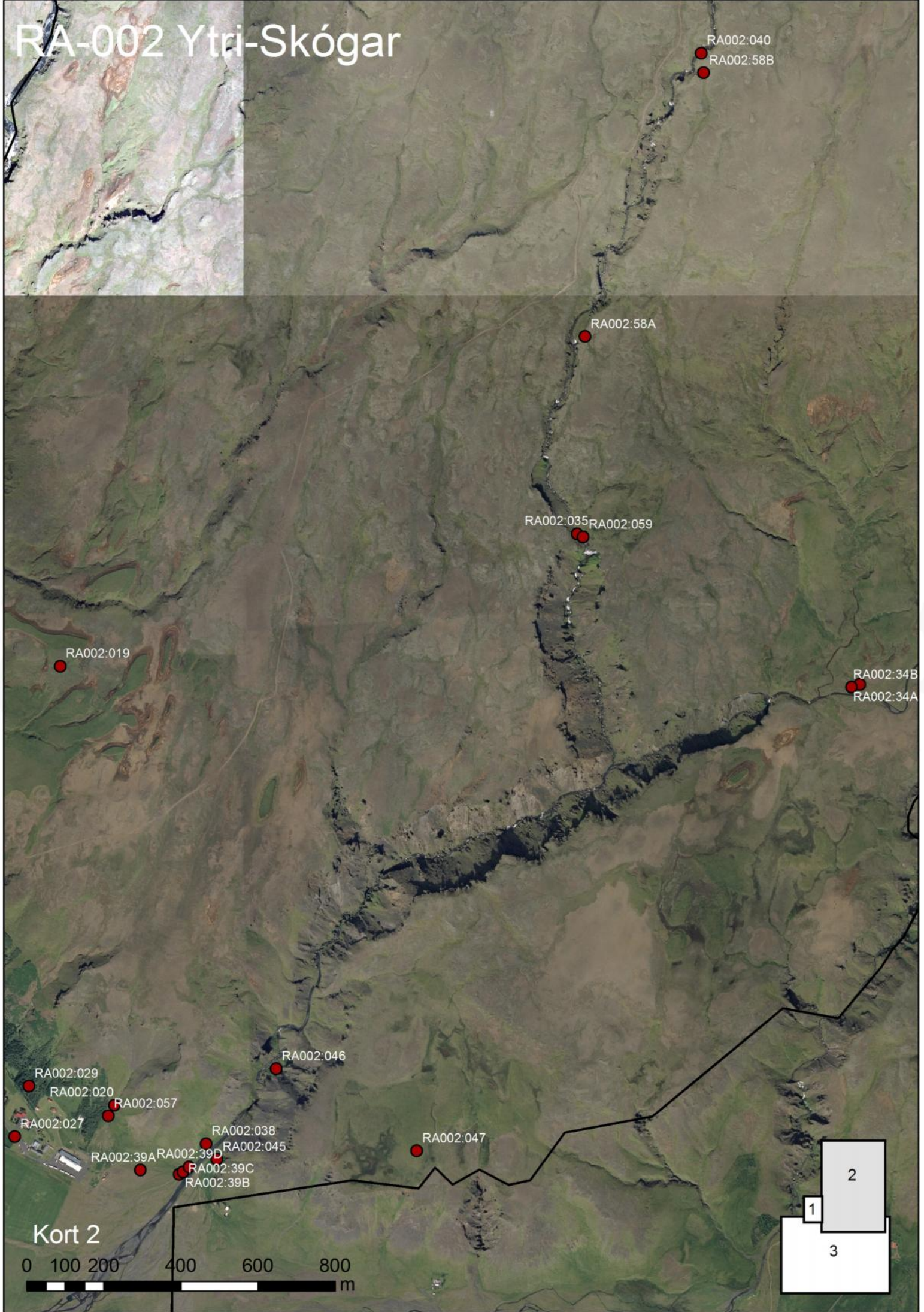

4

RA-002 Ytri-Skógar

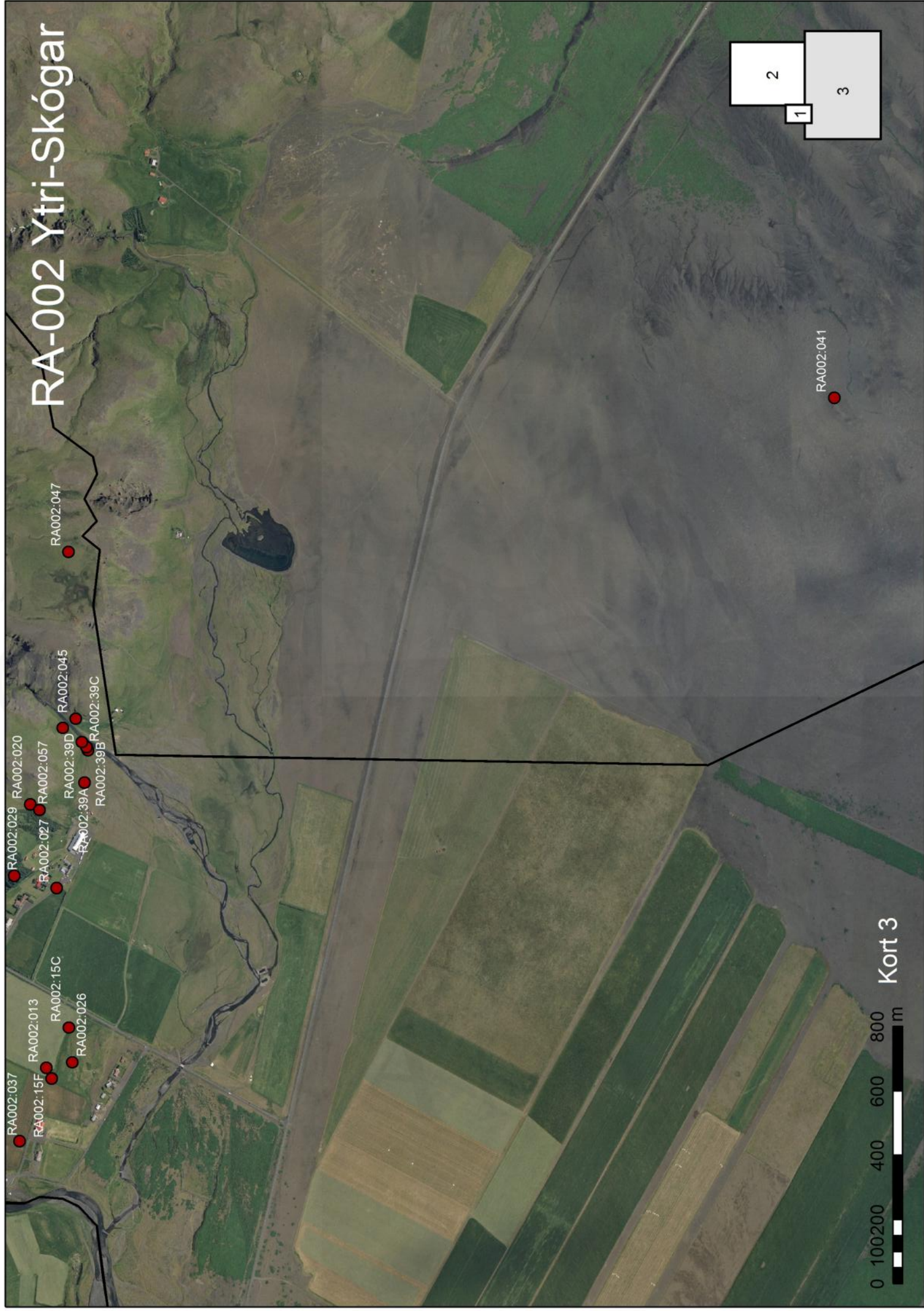

RA-002 Ytri-Skógar

Kort 2

0 100 200 400 600 800 m

RA-002 Ytri-Skógar

- RA002:037
- RA002:15F
- RA002:013
- RA002:15C
- RA002:026
- RA002:029
- RA002:027
- RA002:057
- RA002:39D
- RA002:39A
- RA002:045
- RA002:39B
- RA002:39C
- RA002:047

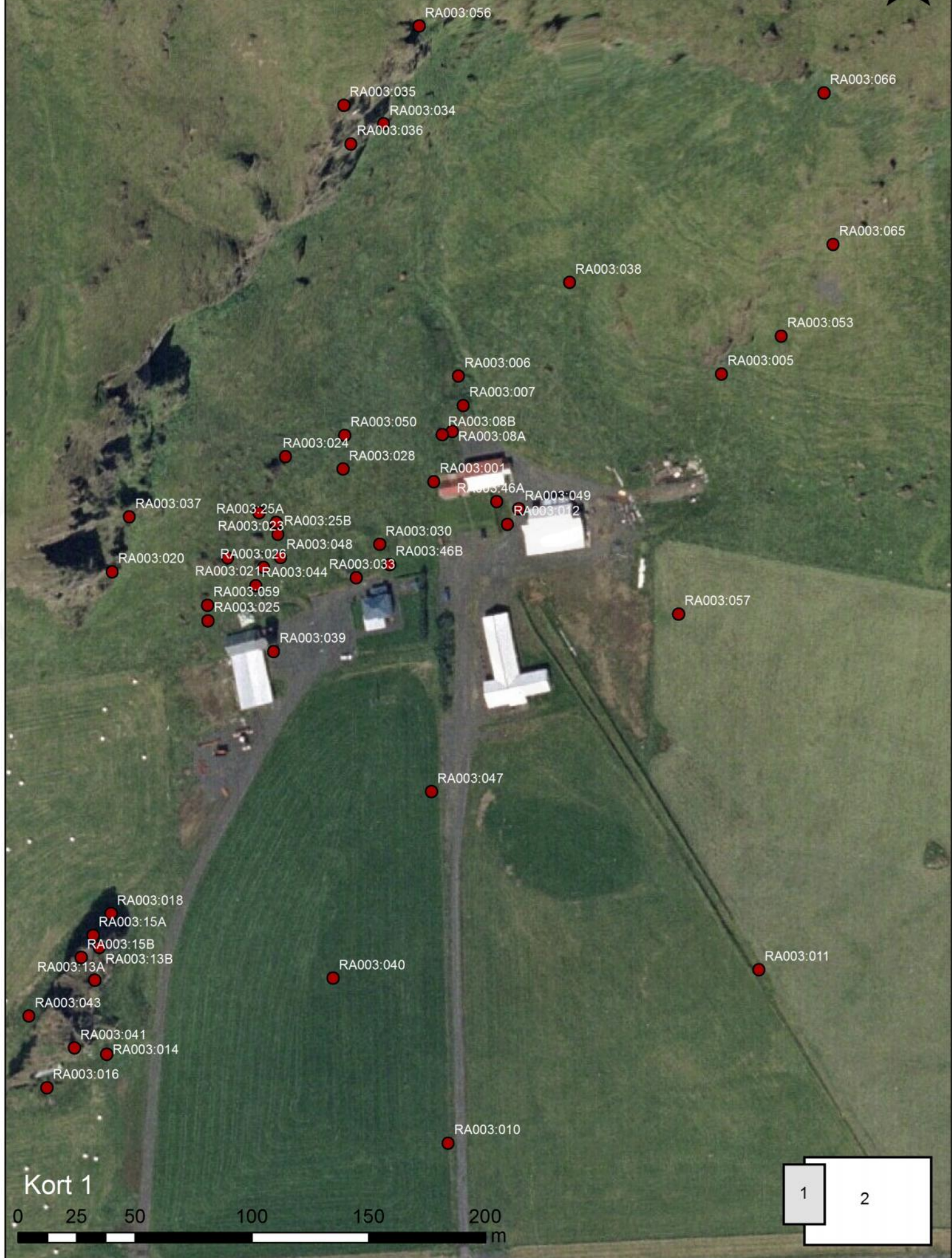
RA002:041

2

1

3

RA003 Drangshlíð

Kort 1

0 25 50 100 150 200 m

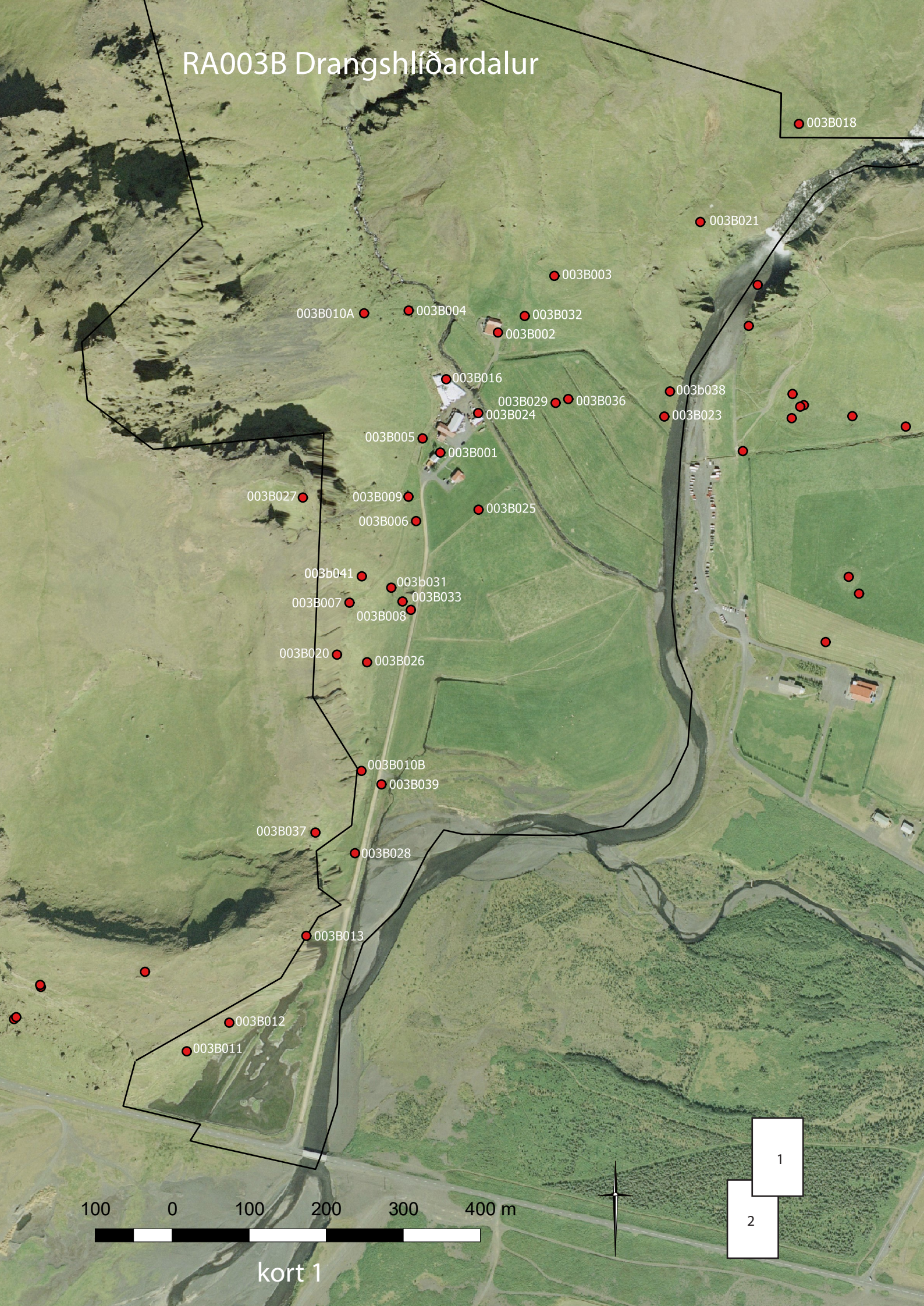
1

2

RA003 Drangshlíð

RA003B Drangshlíðardalur

100 0 100 200 300 400 m

kort 1

1

2

RA003B Drangshlíðardalur

003B037

003B013

003B012

003B011

003B022

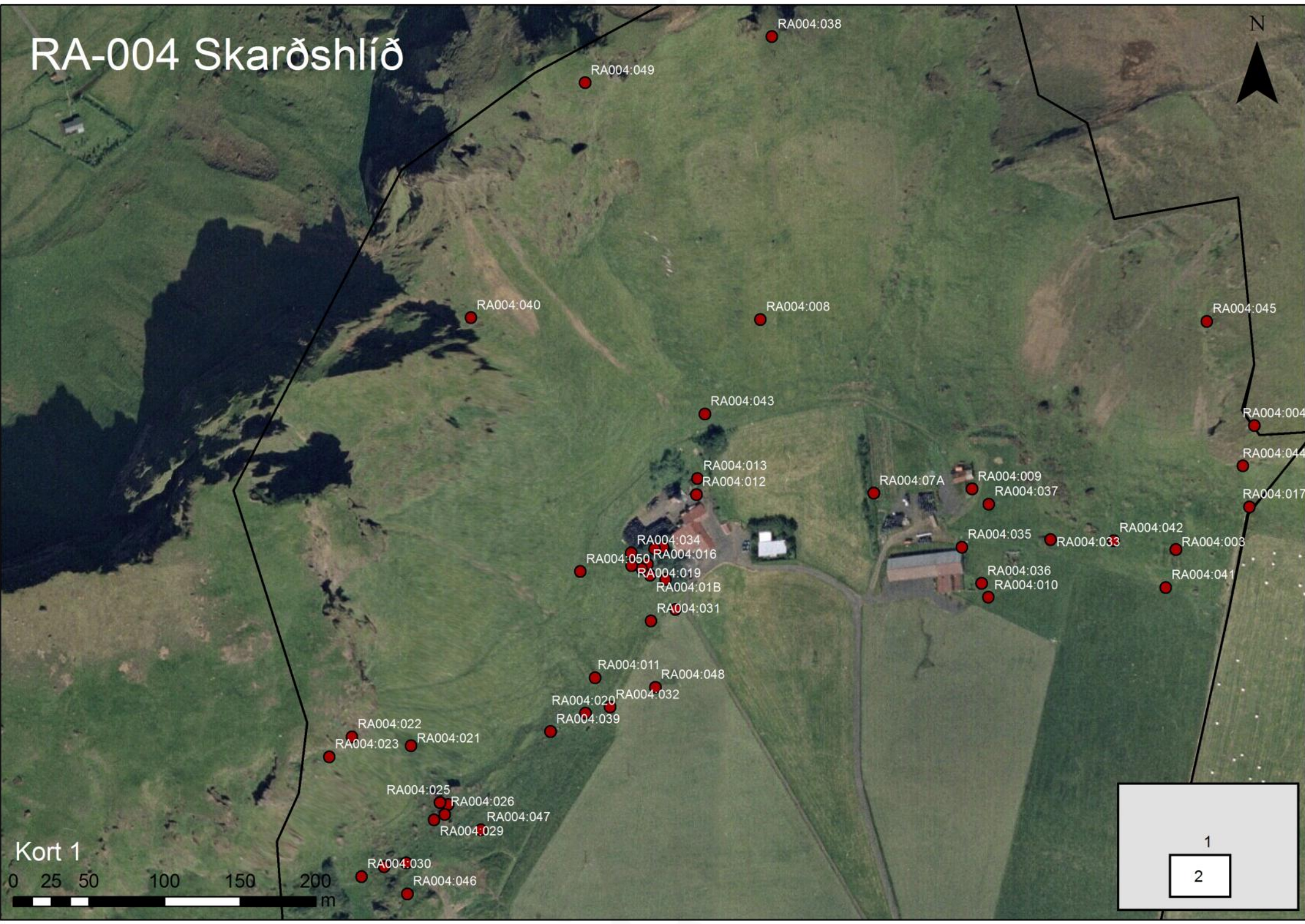
1

2

100 0 100 200 300 400 m

kort 2

RA-004 Skarðshlíð

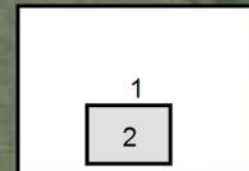
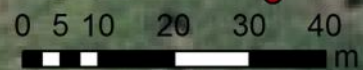
Kort 1

RA-004 Skarðshlíð

Kort 2

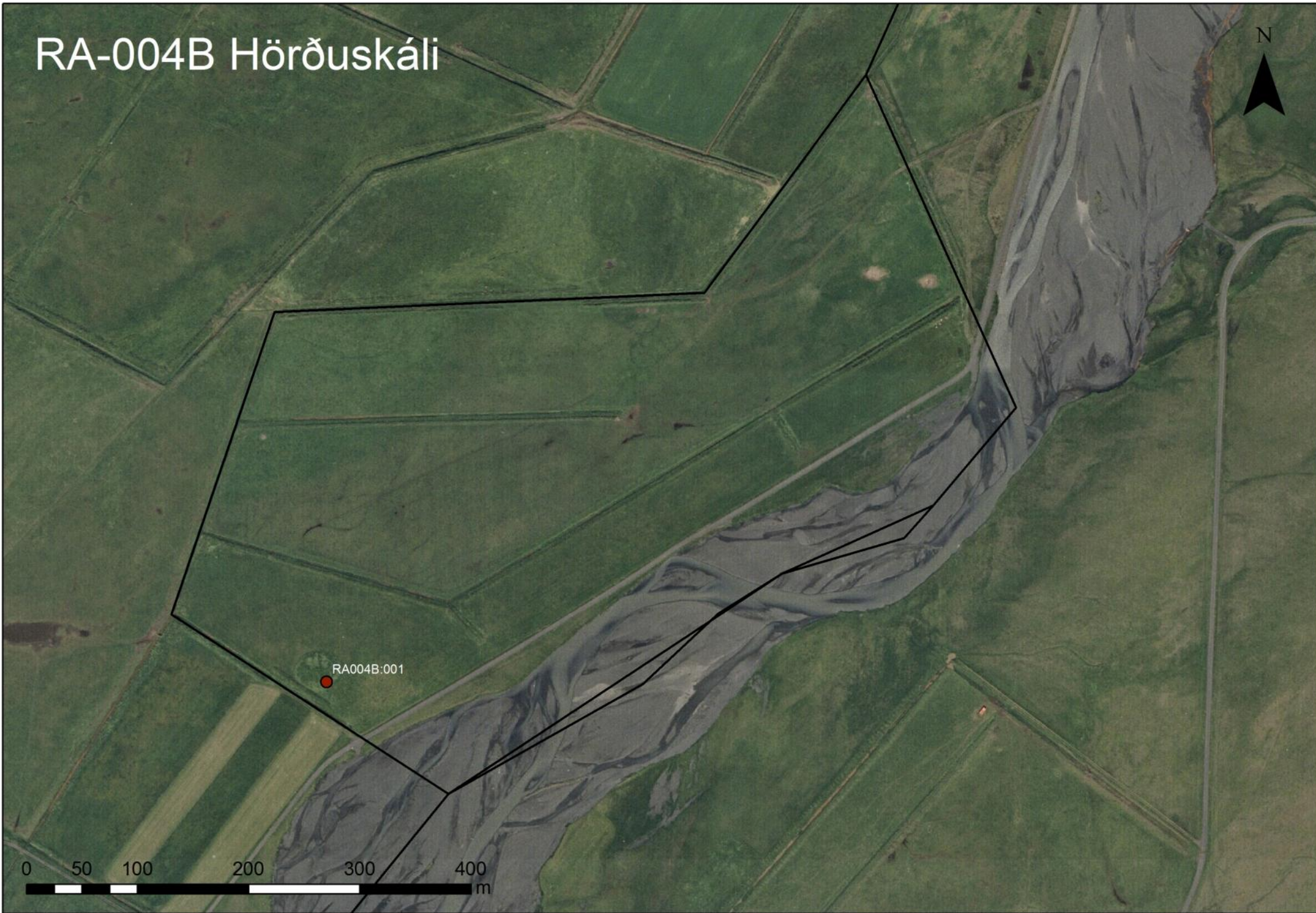
RA-004B Hörðuskáli

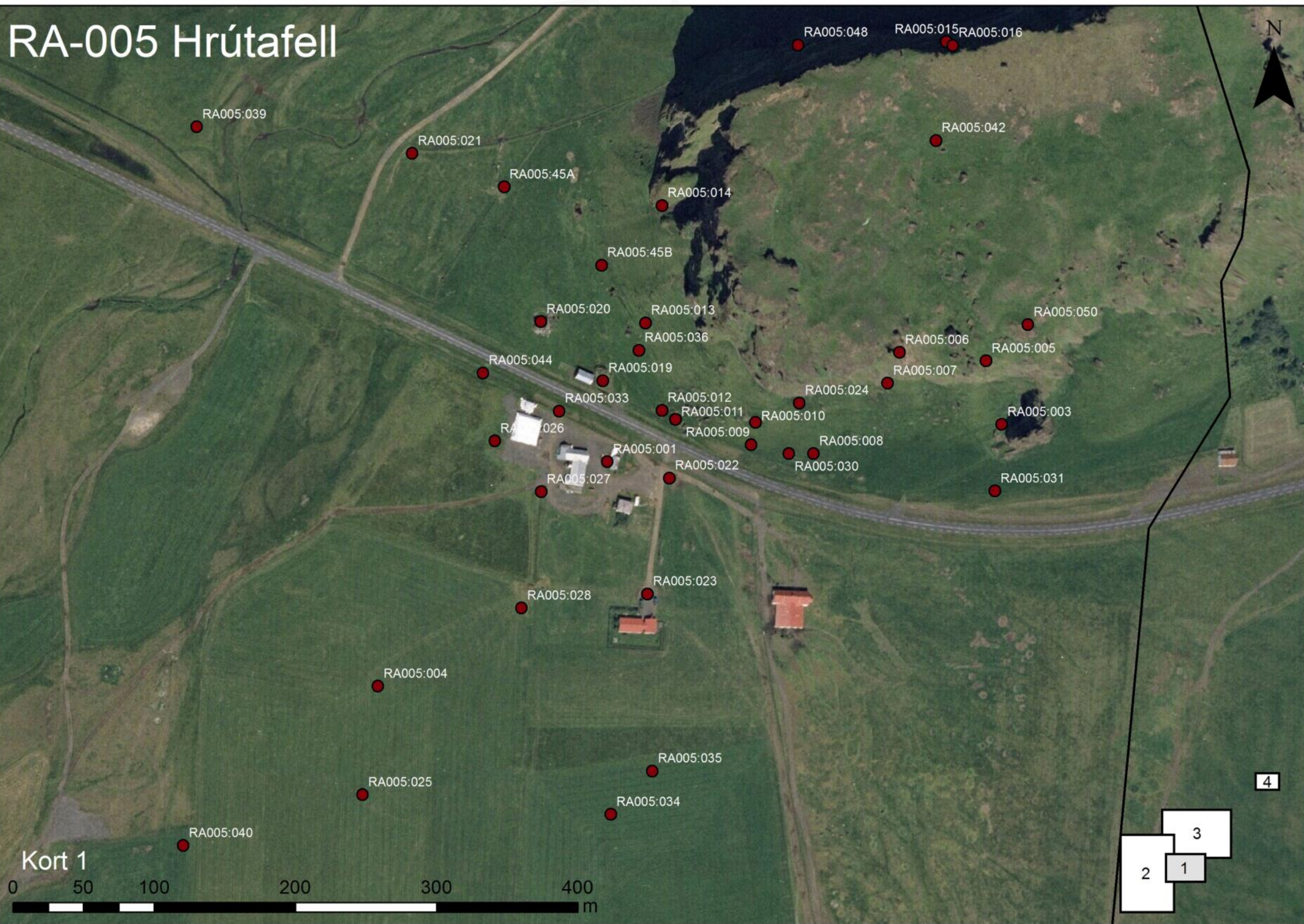
RA004B:001

0 50 100 200 300 400 m

RA-005 Hrútafell

RA-005 Hrútafell

RA005:049

RA005:018

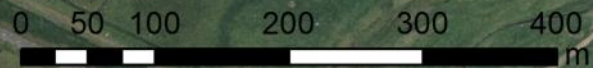
RA005:054

RA005:048

RA005:016

RA005:015

Kort 3

RA-005 Hrútafell

RA005:038

RA005:039

RA005:040

RA005:02B

RA005:02C

RA005:02A

RA005:02E

RA005:02F

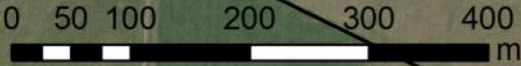
RA005:02D

RA005:029

RA005:017

RA005:29B

Kort 2

RA-005 Hrútafell

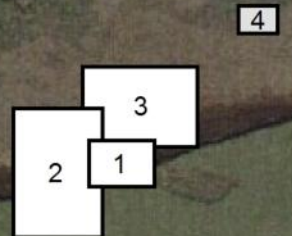

RA005:47I RA005:47G
RA005:47H
RA005:47C
RA005:47D RA005:47F RA005:47J
RA005:47B RA005:47A RA005:47E
RA005:041

RA005:046

Kort 4

0 25 50 100 150 200 m

RA-006B Hrútafellskot efra

N

RA006:001

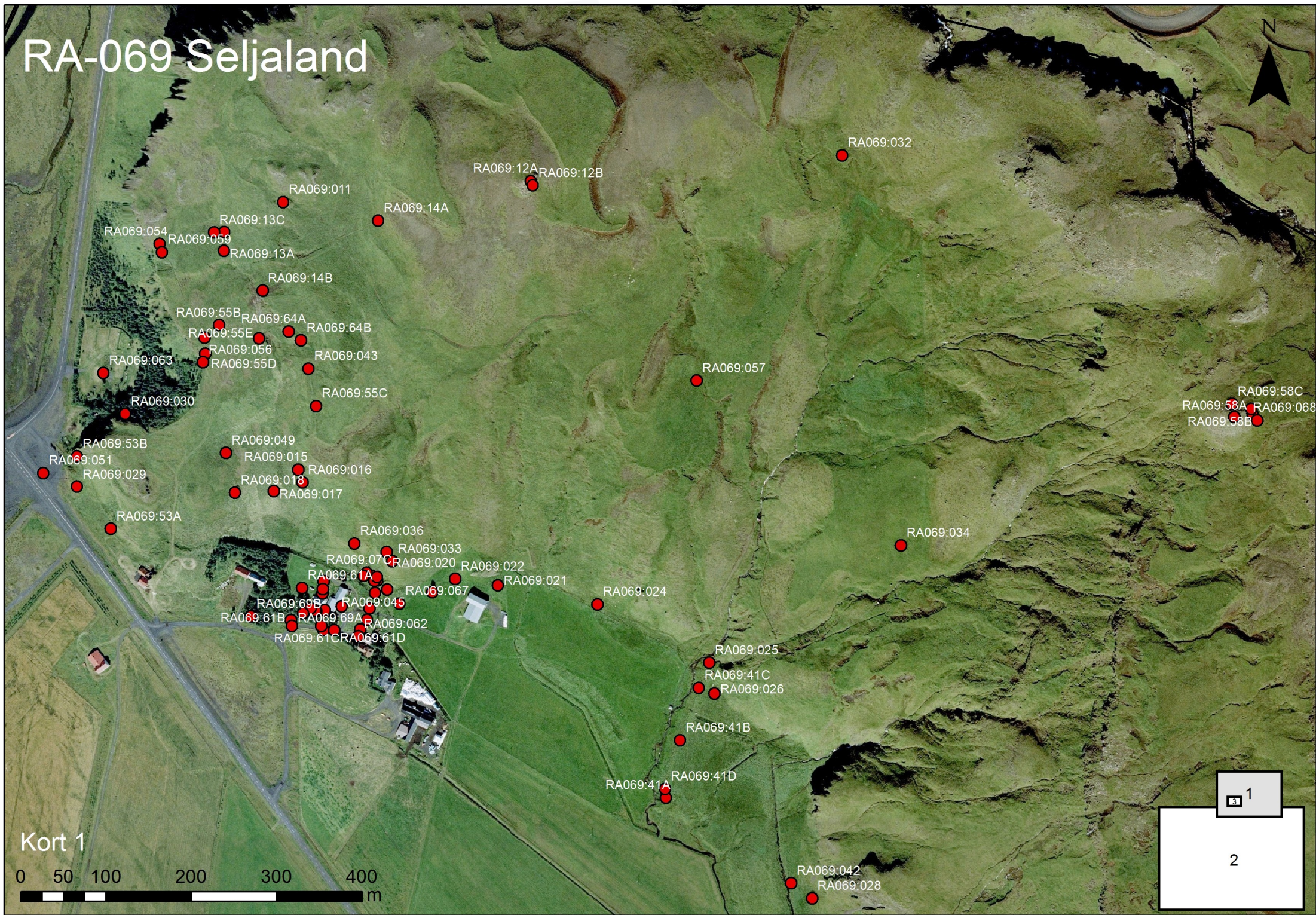
RA006:003

RA006:002

0 25 50 100 150 200 m

RA-069 Seljaland

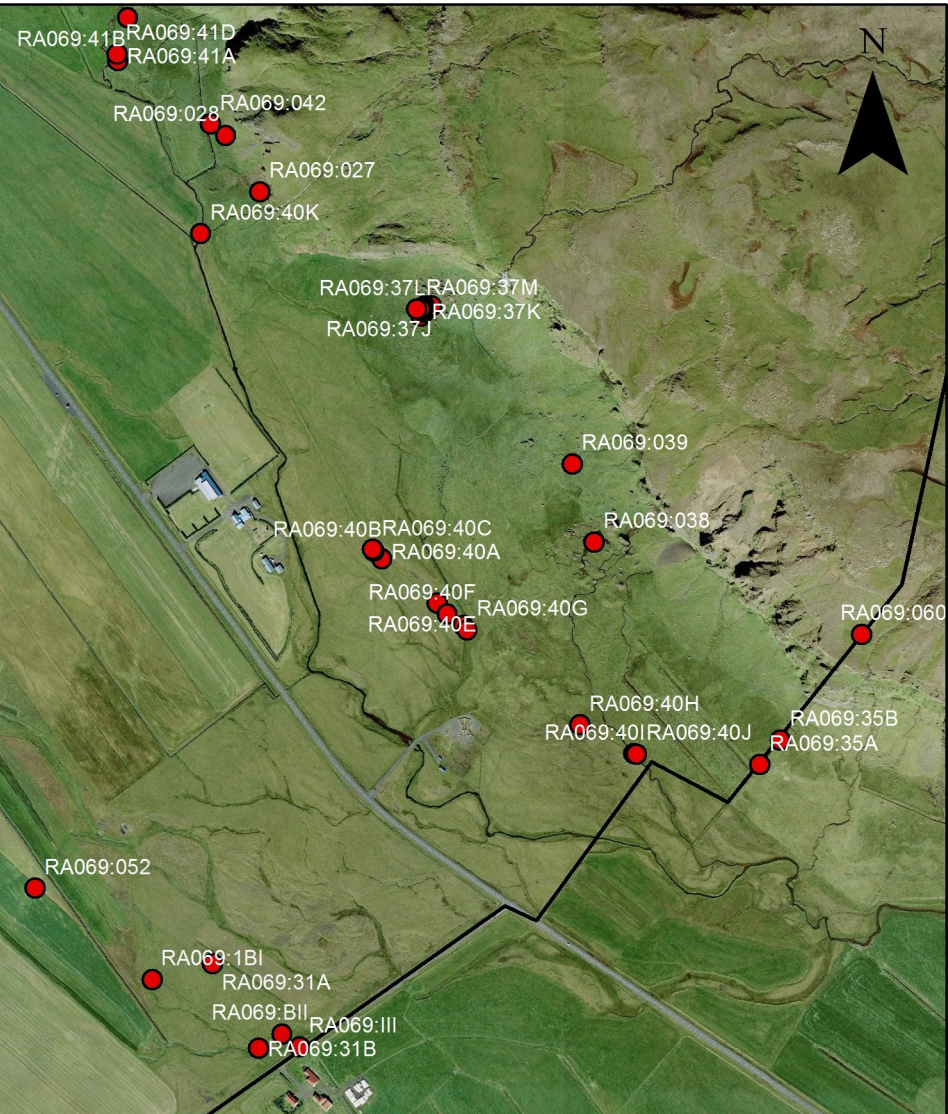
RA-069 Seljaland

RA069:065

Kort 2

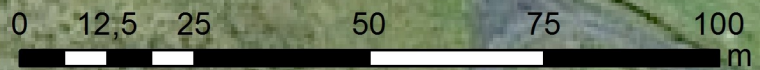
1

2

RA-069 Seljaland

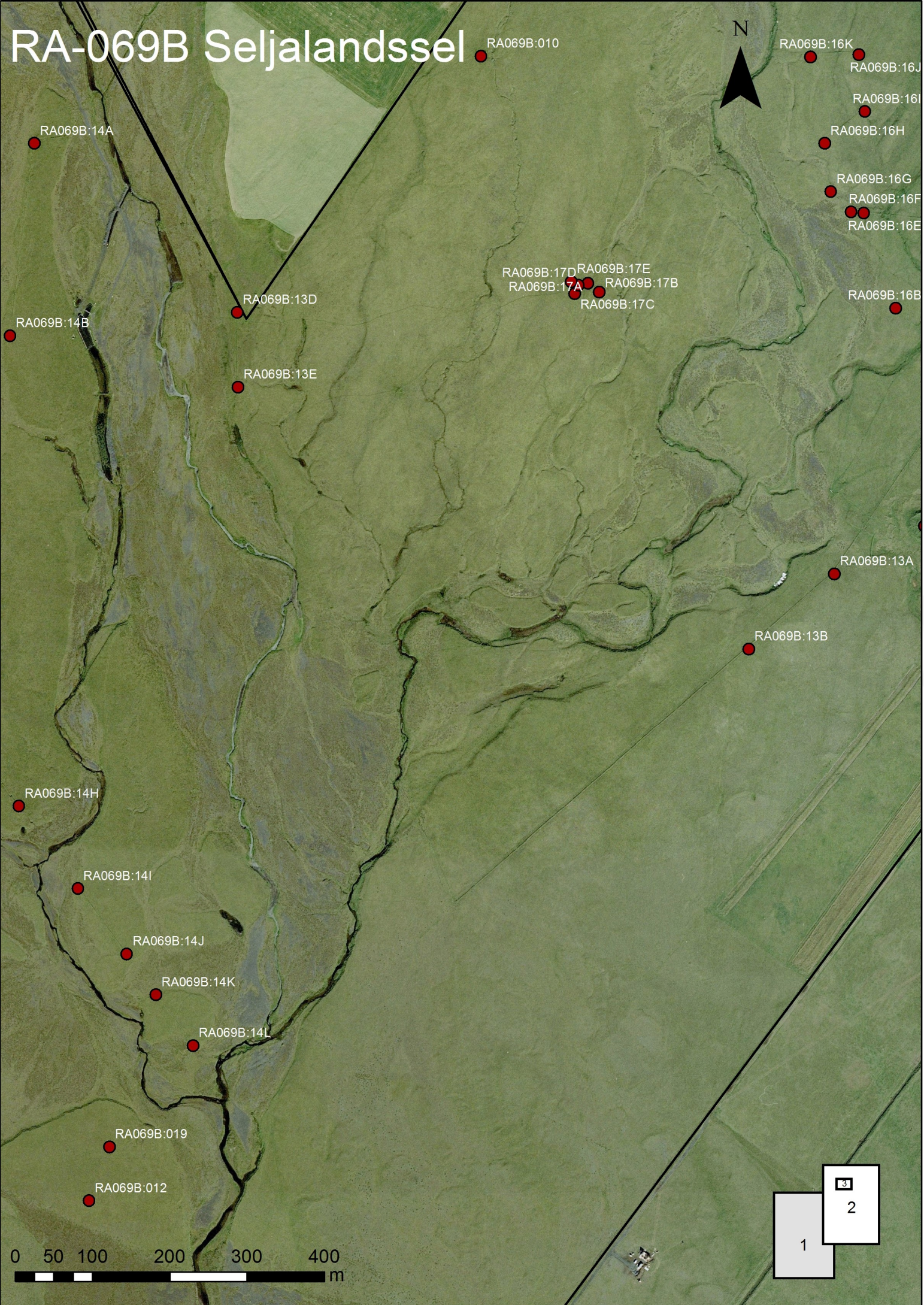
Kort 3

1

2

RA-069B Seljalandsfel

RA069B:010

RA069B:16K

RA069B:16J

RA069B:16I

RA069B:16H

RA069B:16G

RA069B:16F

RA069B:16E

RA069B:16B

RA069B:17D

RA069B:17E

RA069B:17A

RA069B:17B

RA069B:17C

RA069B:13D

RA069B:13E

RA069B:13A

RA069B:13B

RA069B:14H

RA069B:14I

RA069B:14J

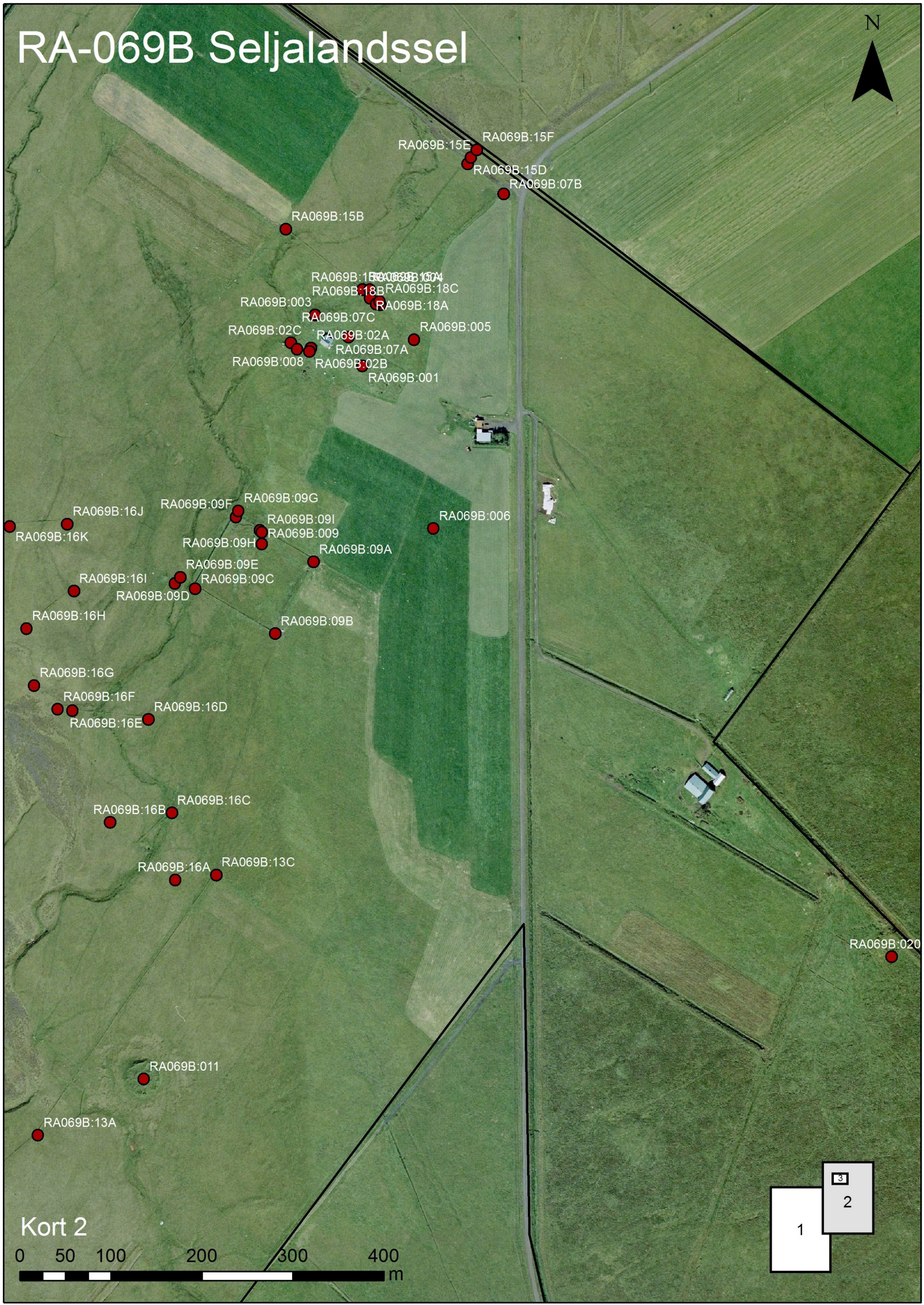
RA069B:14K

RA069B:14L

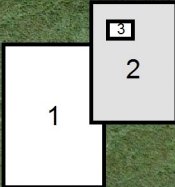
RA069B:019

RA069B:012

RA-069B Seljalandsssel

Kort 2

RA-069B Seljalandsssel

RA069B:15B

RA069B:15A RA069B:15C

RA069B:004

RA069B:18A

RA069B:18C

RA069B:18B RA069B:07C

RA069B:003

RA069B:07A

RA069B:005

RA069B:02C

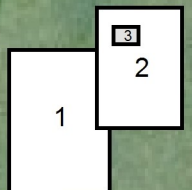
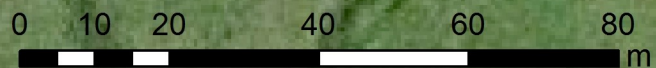
RA069B:008

RA069B:02A

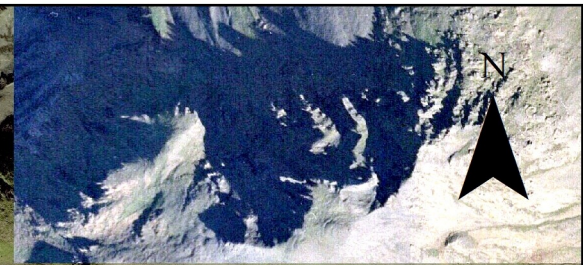
RA069B:02B

RA069B:001

Kort 3

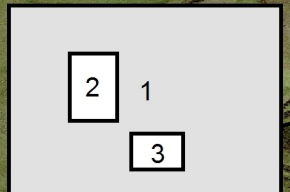
RA-072 Hamragarðar

RA072:033
RA072:33b
RA072:038
RA072:018
RA072:039
RA072:002
RA072:003
RA072:009
RA072:025
RA072:035
RA072:007
RA072:010
RA072:026
RA072:008
RA072:021
RA072:042
RA072:031
RA072:023
RA072:030
RA072:020
RA072:043
RA072:029
RA072:017
RA072:011
RA072:014
RA072:015
RA072:027
RA072:013
RA072:028
RA072:016
RA072:041
RA072:036
RA072:032
RA072:37b
RA072:37a
RA072:040
RA072:34c
RA072:34b
RA072:34d

Kort 1

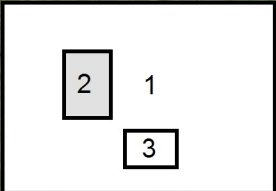
0 100 200 400 600 800 m

RA-072 Hamragarðar

Kort 2

RA-072 Hamragarðar

RA072:017

RA072:011

RA072:014

RA072:013

RA072:012

RA072:015

RA072:027

RA072:028

RA072:016

RA072:041

Kort 3

